Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Sefer Maslul

Coeslin, Ḥayyim ben Naphtali
זריה ילתפנ וב מייח ,וילסק

[Sudylkow], 556 [1795 oder 1796]

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9988

Visual Library

72

ספר

משלול

בדקדוק לשון הקודש

תהלכו בו במישרים: התלמידים חמשכילים והנערים: כי כל
חלקי החכמה הזאת באר היטב בו מבוארים: ובסדר נאה
ללמוד וללמד ולהתלמד ערוכים ושמורים: הוכן מאת
המרקדק הגדול מוה' חיים במוהר"ר נפתלי הירץ
קעסלין וצ"ל מברלין: מנכדי הגאון האמתי: המפורסם
בעל תוספות יום טוב וצ"ל

F. 4

ISRAELITISCHE ... BETH-HA-MIDRASCH ...

בשנת משלוחך יכונן לפ"ק

Ceci Tient lieu de Reconnoissance
à M. Krumm Imprimeur: Libraire: Fabricant
de Caractères

מנחת מרחשת

רחש לבי. דבר טוב אומר אני מעשי

לכבוד

חיים מהולל בשערים : נגיד רב מבונות ונזר מגבירים •
הקלין התורני המופלם • הכס לב ויקר רום : כש"ת כהר"ר

שמואל ווערטהיים ילי"ו

טוב להודות לה' להגיד הסדו כי גבר עלי מעודי עד היום הזה ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי : ואף כי הזמן בוגד וחמתו פוחה רוחי וגלי המלחמות עלי עברו ומבלת הדלקה סעפתני : לחם היה על כן לחרפתי לחם חציר לא לבי והתנחמתי לנוס יציע מרחוק מפלחות ממים דעים • כי כל לעדיו וספור ועוד חזון למועד לחם לכם מוסיעים : ובטרם ובוא חבל בפרוע פרעות : הכין הפוחות מעלה יגהה מזור ומחץ מכתו ירפא לא למוסעות : ושמח לחי בכל עמלי שעמלתי בימי מגורי : כי לחם הקנני מעוררי להשתעשע בהתבוני וברע כתח לי המהלכתי בחברת חדוני בימי הבחרות : בהיותי רוכבים למדים לשחוב מים ממעיני התורה והחכמה : ודגלו עלי אהבה : וה' עם היה והוא יעלה ליומים רבים • ועמים רחוקות קרא עלי מועד למלוא חיש כלבבי : כי מלחמי חן בעיני חדוני להכירני ולהתמיך בפי רגבי נהל מזמן בנגדו בי : והכין לחם לבבו לעורר לחם התהודה ולסוככני בסכת שלומו : ותוטע לי זרועו ולרקתו שמחתני : ולא מנע הטוב ממני בהיות לחל ידו לעשות ולחי בעניי הכינותי לחם לבבי לשמוע בקול דברו . ופקודתו שמרה רוחי : וזה הלוח . כי לחכי שולח כיוס ספר נגד השמש בעלת חדוני החפץ למען לרקו להודיע בישרחל דרך למוד חכמת דקדוק לה"ק ככל אשר רחו עיניו כי הלויח ה' לחם דרכי אשר לחכי מורה לחלמידים : ומעט עמדי לפניו להחזיק מעוזו בדרכי החכמה הזאת בקש זחת מודי . לדרוש ולחור דרך סלולה לכל המשתוקק לבוא חל היכלה ומכתב זחת לדור לחרון יקומו וילמדו לבניהם : לולח המתהמתי לבעבור נסות פעם לחר פעם לחת הסדר אשר ערכתי : ולחרי רואי בי קרוב הוח

הדרך

UNIVERSITÄT POTSDAM
Universitätsbibliothek
7729

הדרך אשר בחרתי להדריך בו את ילדי בני ישראל ולהגיעם אל מחוז הפלס
אחרתי אני את לבי והיו נא דברי אמוני למנוחה : ומלאתי את דברי קדשו
בכל אשר צוה אותי : ואת תורת המנחה מצאתי ואראה אשר אנכי עולת
ספרי זה לאחוני . למען הודיע כי נעשתה עלתו אחוקת אותן : ולכבודו וברתיו
בלי עשיתיו : ויאמרו נא בית ישראל כי ילקטו אורות וימלאו דודאים במסלה
אשר סקלתי . ובורך גבר אכס בעוז ומעלומות . הסולך אחרתי לאיש שומע
לאלותי . להאיר לפניהם את הדרך ולהרחיב עדיהם ללכת בראחובותיהם : עוד
כל ימי עולם מזכרנה לדקותיו בכבוד בית ישראל כי הקים לו מטע לפס
ולתהלה ויהי עוד לנצח ולא יסוף זכרו מדור דור : וכל יודעי מאחתול שלטוס
יוסיף עוד להלל את יקר רוח נדבתו ועוד לבבו הולך להבות אהבת תסכילי
עם ישראל לסגלתו החרדים אל דבר ה' וכגבור תסכיל לא יבוזו ריקם אלי
חכמתו : דורש טוב לעמו ולא ורוש לבבו . ויש לכסף מולח להוליך יקר
מזולל ולחבוש לנסבדי לב . ועירוש יכסה בגד והלבש לומו מחלוים יגמלהו
ה' כלדקתו כבר ידיו יסוב לו . נדיב על נדיבות יקום וממעני בדבן נפשו : קרני
מרום בכבוד וממחת עולם על ראשו . יגלה ימיו בטוב ושנותיו בנעימים
בחברת אשת בריתו הגבירה הנכבדת אשת חן מתוך כבוד ומעשיה ידיה
תושיה : והיה מעשה הלדקה שלום השקט ובטח עד עולם : דברי אוהב
נאמן לעבודתו ושומע לפקודתו :

הקטן חיים קעפלין מברלין

הקדמה

עורי מעם ה' עשה שמים וארץ
נר לרגלי דברך ואור לנתיבתי

אמר המחבר . יש דרך ישר לפני מחבר ספר לפתוח לתחות שעריו במהלל הפנין
אשר הוא עוסק בו ולכתב בספו' : ולפאר במקהלות מעלות החכמה אשר
ידובר בה : לבעבור הקץ נרדמים ולעורר הלבבות לחמול יפיה . ולקרוא לעובדי
דרך המיסרים לתורתם . לנטות אליה להשתעשע בהבתה : ולרעות בגנה
בלקוט שושנים . ואת אמרתי אעשה כן גם אני : לך למותר יהיה דבר ספתים :

כי

הקדמה

כי לא חל עם עמקי שפה וכבדי לשון מנכי שולח ספרי זה: וכל זאת ישראל למקטנם ועד גדולם ואנו יקר בלשונו הקדוש ויפיפו נניף טהור על רעפם וכבדות מדובר בם • אחת דבר אלהים ושבי הנביאים פה אחד בלשון הקודש: ומכלעדי ידיעת דקדוק הלשון אין פיהם פה לדבר נאות בכל לשון תהלך בארץ• אף כי לרדת אל עומק פשטות הכתובים : ועיניהם ברורות כי פעמים רבות יאחזם פנין חיזם מקרא בהתחלף נקוד אות אחת או בהעתק הנגינה מאזיה אות אל אות אחרת שבאלה נמיבתם : וזה מפורסם מאד בדברי גדולי מפרשי המקרא : וגם אנחנו בעם אלפינו נזכיר מזה במקומות הרבה בזה הספר : ואיך נמלט אנחנו מטגנת תלמוד שעולם זלזון אם לא נעשה לבנו להקור על כל דרכי הדקדוק :

אך רצה רעיוני שהמדקדקים הראשונים והאחרונים הרחיב להם חברו ספרים יקרים בדקדוק לה"ק : כלולי יופי ועין קנה לחכמה . מלאים דעת וחבונה ולא יחסרו כל טוב • כלם מתמידים להורות דרכי הלשון בחומיות ובמועדיה ומלהג הממות והפעלים והמלים בתקליהם ועניניהם וחלופי הורותיהם : ודרך חבור המלות והסדור המחוייב : ויסדו כללים רבים ולמודים יקרים מועילים לשלמית החכמה הזאת : ובכון התבוננו יקנה להבין מפל ומליצת דברי חכמים וחידותם : והמשכילי' יזהירו כזוהר הרקיע להשכיל אל דברי התורה : ישוטטו רבים תרבה דעת בחכמת הלשון עם כל הלשונות • ולא אחד עשה וחבר ספר אשר יפי לחועלת המחלמד התפץ למלא אתו ולהתעסק בחכמה הזאת: ושילמד בו המורה לתלמודיו הקרובים לבוא בחלקיו ולהתענג מזיו כבודו : ועם כל המדקדקים אשר הניעו לבריהם חלילו כוונו אל התכלית הזאת : ויהיה זאת להם למטרה בשלהם חלי חכמתם בסדור לבריהם : וכמבואר בהקדמת מבוריהם • עכ"ז לא יכלו להגיע עד תכונתה : ולאו למלוא יסודתה : והן היתה המבשלה הזאת : בעבור שלא היה אפשר להם לעמוד סדר הקודם והמאוחר כי המה בעומק חכמתם ורוח מבינתם חתרו לתת טעמי' נכונים לדבריהם בעומקות ודעת : והסדריכו למעניהם ברחיות מן הכתובים : ואז נכרים בעם שעריהם וזרים עמדו לנגד עיניהם : ויוצאים מן הכללים אשר חקרו וחקרו בחכמתם כי רבה היא . ויבזו בעשיהם להביאם תחת כל כנפי הכללים הסם• ולא יכלו מלט מלהאריך בנאורי עניני המקראות והמשך הפסוקים אשר יבואו בהם סדורים הסם • ויתערבו הפעלים והשמות והמלים למיניהם : והלכו בגדולות ובפלאות אשר לא ידעו ולא יבינו המתחילים להתהלך בסיבכי החכמה הזאת • בפרט הנערים הקטנים אשר לא נסתה כף רגל ידיעתם לעמוד על מבוכי מאזנים וסדור הכתובים

הדבורים : והיה כל זה סגה למוקש הסדור עד אשר יגלה המחבר למצוה
דרך סלולה . נוסף על זה בחלק לקוטי הערות שכל שעריו נעטרו בעד
המחמירים הקטנים עם הגדולים : כי מצאד מה שלא נמצא בו סדר נכון
בספרי המדקדקים . ים מהם אשר הניחו בזה החלק כללים רבים אשר לא
יועילו ולא יגילו ויבלבלו דעת התלמידים : ולא זכרו את הכללים שהם
עיקרים וסעולות החלק כזה מן הלשון : ולא הקימו את העמודים אשר הוא
נשען עליהם :

לכן נתתי אל לבי לכתוב בספר סדר למוד החכמה הזאת אשר נסיתי
פעמים רבות . וה' הגלית את דרכי אשר הדרכתי בו תלמידים
קטנים כבני שש שנים : והוא ויהיה בעזרי ויורני בדרך הטובה והישרה :
ויהיה הספר הזה (א) לתועלת המתלמד הקרב אל המלאכה הזאת שילך
בטח להשיג מבוקשו : (ב) המלמד את נערי בני ישראל יכולם לאט וילמדם
מתוך הספר הזה כללי הדקוק הלשון אשר ימסר להם ולא יצטרך למסור
תוחם בע"פ : והמועלת הזאת רבה היא ונגלה לעין כל . גם (ג) אשר
לא נסה ללמד את החכמה הזאת להחרים גם לנערים הרכים בשנים .
ישמור את הדרך הזה אשר אנכי מורה ויגדור מרחוק חיים . וכפן ה' בידו
יגלה להגיע אל מחוז חפצו : ועל כן קראתי את הספר הזה בשם **משלול** :
להיותו דרך ישרה ומורה סלולה לפני כל איש : וכל הולך בו לא יגוף ולא
יגע ולא יכשל במרוצות למצוא חפצו : וחלקתיו לארבע משלות . וכל משלה
חלקתי לפרקים תוחם קראתי בשם **נתיבות** : וגם הפרקים חלקתי
לסימנים קראתים **שבילים** . ומספר התיבות אשר בארבע המשלות
עולה ס"ם כמספר העולה מתוחות שמי . **חיים** במהר"ר נפתלי הירץ
קעסלן זצ"ל מברלין :

ולתת מהלכים לכל הקרב ללכת במשלותי למען יכינו מעגלותיו
ויסכיל למצוא חפצו . תורה לעיניו את הדרך אשר אמרתי
בסדור החבור הזה והיסודות אשר עליהן יסדתיו . וכל הולך במשלות
החלם ידרוך על במתי עפרם המבנים המלה אשר תקרא בשם

מרצפת אבנים

האבן הראש ראיתי כי טוב הוא ומועיל לתלמידים סדור
מערכת הנקודים על דף אחד כדרך שסדרם
הרז"ה ז"ל ושאר המדקדקים : לכן הוצאתי בתחלה לאור סדר לוח הנקודים
ולוח הכתובים עם לוח מתקלי השמות אשר סדרתי (נדפס פה סאנדערג שנת
תקמ"ה לפ"ק) . והלוח הזה יהיה לעיני המתחיל בלכתו במשלות החלה .
ובאחוד ג' מן המעלה הראשונה היא מסלת הפעלים : בארתי את לוח
הכתובים אשר יתבד בדרך ספור רב עם תלמידי הרך בשנים : באופן מספיק
ללמדו לנערי בני ישראל ועיקר סדר למוד הלוח הזה קבלתי ממורי הרבני

מורה"ר חיים זלמטוב ז"ל מאיר הדריכני בדרך הזה בימי ילדותי: וכאשר הוריתי לתלמידים דרכי החכמה הזאת. וסימתי את הספר הזה ובחנתיו כבחון את הזהב וצרפתיו כצרוף את הכסף: וכל מאיר הורני הנסיון הוספתי בעמודו. והנה מכתי כתבתי עם כל גזרה וגזרה מכל הבניינים לדרך הנוהג בחותיותיה ובקולותיה: ובסוף כל גזרה מזרתי וכתבתי לרבי הגזרה הפיל בקוצר לשרים. ומם הלשרים הכתובים בסוף כל לחת מהן בשורות קטנות ובעניות יל בצלון כזה ✾: ותחלתם הגזרה הזאת נקראת וכו': וזהו הכלל שלחרי הפרט: וסיו הלשרים הללו שנורים בפי התלמיד ולא יסורו מלבבו. למען ידע על נכון כל שניו הגזרות הכתובות בלוח הבניינים: ובאיזה מקומות מנחיב הגזר הלבתי ניונים והסגרתי לשורים בין שני חלתי מרובם כזה (" "): והניונים הללו יעירו ויעוררו את לב המלמד להטריחך ערך לב התלמיד לאשר נוכח פניו: אם רצוי למסיר לו הלשרים הפם בתחלת הלמוד: לו לחרי זמן מה בהיותו בקי בתהלוכות הגזרות והבניני. והנני מזהיר את כל הקרב אל המלאכה הזאת לבלתי סור מדרך הנתיב הנזכר ולא ימוש ממקומו על לאשר יהיו כתובים על לבו או על התלמיד כל הלשרים הנזכרים עם: ולא יקוץ בשנותו את לום הבניינים עם בשורו פעמים רבות: אף אם יכלה בזה זמן מה. כי לז ישכיל ולז יגליע לרבו בהתיבת שלחרי כן:

האבן השניית: לחרי שידע המתחיל כל הכללים המבוארים בנתיב הנ"ל וקל עליו להעלות בלחזקים התיבות הלמלאות במקרא שוות על התיבות הכתובות בלוח הבניינים: ויגזור על כל לחת מהן מליזה שרש היא בגזרה ומיזה לום שבא היא שרשית ומה ניא משמשת אם להורלה הנופיס או לסימן הדמין וכיולא בהם וכאשר תחסר או תנוח לחת מלותיה השרש יפל לת אם הגזרה תהיה על שפתיו וזה הדרך לאשר יאמז בו: יבחר לו ספר מספרי המקרא: ויפיס את עיניו ויורה בלבבו על לחת מהמלות: ולבבו יבין להתו לותה להתחיל וכן יעשה בלחרת: וכל לאשר לורה בנתיב ג' מן המסלה הנזכרת: וירגיל את עלמו או את תלמידו בדרכי הלמלות והתשובות לאשר לתן אם למיונות: ויעלה בזה מעלה מעלה: כי בתחלה תהיינה הלחלות במלות הנודעות ע"פ הכללים הנזכרים בשר בנתיב ג' בלי מוסיף ידיעות חדשות: וכל מלה שילקו בה שנים או שלשה פנים: ישים על לבו וינע את לנוש: ויהיה המלה הנוח לכל הגדלים לאשר יסבול משקלם: כמו שתתן אם משל במלת **רבו**: ובמלת **מרו**: ולחרי שיכנו יחל על שפתיו הכללים והידועות שקנה על **ה** שיכול להשתמש בהם בנתוח המלות כרלוי: לז העבורה על ידי מוכה לחת לתחת מלות לאשר יש קלת שנוי במשקליהן: ויוסף דעת לת הכלל הנזיך על השנוי הזה: וכמו שידע אם המשל במלת **יגשב**: ובמלת **יבעב** וכיולא בהן אם שהבורה מקום שהכלל המלטרך לידיעת משקל המלות הזה: ותן לחכם ויחכם עוד לעשות כן בשאר המשקלים על המלות

ולוע' הכללים המבוארים בסמ' הפעלים : וכן בכל מסלה ומסלה : וכל
כלל אשר יחמדם לו ולעתי יבנה ויסלם על כמה פעמים להביא לו למוונו'
ממלו' הבאו' במלה ובמשקל הכלל הסוף : כלי שיוחקו הכללים ההם כמו
כן על לוח לבו : ויהי נכונים לפניו להשתמש בהם במושכלו הראשון : וקודם
על יד ירבה : ואין צורך להזהיר על שמיר' הדרכים הכוללים שדר למוד כל
חכמה ומדע : וילוטים לכל משכיל :

האבן השלישית החבור הזה הוסד על שמירת סדר המוקדם
והמאוחר : ולא ימנע בו זכרון מיזה כלל
הצריך אל הקדמ' חיזה ולוטע אשר מיונה מבואר' מקודם לכן במקום
הראוי לה ומפני זה כאשר הבאתי משלים למוונו' לחיזה כלל מחיבו'
הממנאו' בכתוב על חכונתו עם התחברו' חיזה לות המעמ' ולא נודעה
עד המקום הסוף הורע' שמות הלו' הסיח . אזי הבדלתי והפרשתי את
הלו' המשמש הסיח ממקים חבורם ברוחם קן מושכב בינה ובין שאר
לותיות המלם : כמלת **וישמע ה'נחש** שזכרתי במשלת הפעלים
(שביל ח') . הוין והנה נפרדות בעבור שלא
המבאר עלין הורחת שמותן . ומעטים כיוצא בלה ימנאו במשלה הזכרת
כרם שהתבארו הורחות לותיות מש"ם וכל"ג המשמשות ברחם החיבם .
וכמו כן עשיתי במקומות שזכרי מלות שים בסופן לות נוספת (שם שביל ל"ם
ושביל ל"ח) . ולולם במקומות שהוספתי להביא לראיה חיבות שלמות קודם
שהתבארו משקליהן : כמו במשלה הל"ל (שביל כ"ו) שהזכרתי משקלי השמות
ופעלים המחוברי' עם הכנוי' . לומם הסברתי בין שני חלקי מרובע עם
הניון שברחיק למשלה (אבן ג') : ובמה שזכרתי המשקלי' ההם במקומות
מוסבות קראתי מהלכי כי לא הוכרחתי ליחד להם מקומו' במשלות המאוחרות .
והניון הלז ימנא כמו כן בחיזה מקומות ממשלת הכנויים ומשלת הנקוד
שהיותי צריך להזכיר דברים היולחי' מן הכללים המאוחרי' להם כדי לבאר
היטב את הדברי' אשר כתבתי שם ואמנם לא יחסר המזג ומין טרך שדברי'
בלחופן שהמחילים יביאו את הענינים זולת המאמרים המוסגרים ההם :

האבן הרביעית בעבור שכוונתי בזה הספר להיותו לתועלת ולדי
בני ישראל לכן כתבתי את כל המאמר בו בלשון
קלה ומבוארת : ויקראו בו סטודים את הכללי' הנמסרי' להם . ולא יבוש
זכרם מפיהם ותורתי יבוערו בלבבם . גם שהתקתי דבר" מספרי המדקדקי'
ככתבם וכלשונ' : בחרתי בדברי מי שמבאר הענין היטב בלשון קלה להבין
להלמידי' : ולפעמי' השתקתי דברי המדקדקי' כלשונם למען הודיע לתלמידי'
עיון חיזה מלה או מאמר שדר רגל על לשונם : ולא יהיה להם לזר בהמצא
כמו שלה בספריהם ובספרי מפרשי הפשט . ולולם כל הדבר הנמצא במאמר'
אשר השתקתי וקשה להבין למתחילי' . כתבתי בלורו במקומו בין שני חלקי
טגול : ועם שהרחבתי הדבור קלת בחיזה מקומות ממשלת הכנויים ומשלת
הנקוד כדי להורות לתלמידי' דרכי הדיוק בכיוצא בענינים ההם עכ"ז לא

הרמתי מוסדות החבור הזה ככל הכיוצ על המבנים הפלה :

האבן החמשית לפעמים קורמי בזיוה עניולה בחרתיו ככל הצורך בחלה לברי בו : מבל יבוא הבחור ההוא במקו' אחר במסלה הסיה לו במסלה אחרה. ועשיתי זה • כדי להכניס בלב התלמיד פרטי הענין ההוא לאחד לאחד : ולא יהיה עליו למשא בהטמים עליו כל הפרטים בפעם אחת : המשל בהורחת ביוני פעול • רחיתי כי טוב הוא להוליע בהחלה (מסלת הפעולים פויב ג' גזרת **פקד**) ענין קבלת הפעולה בכמס : על בוא לברי בענין נפעל כי שם (שם פויב גזרת נפקד) הנית במלות **בְּרִיָּה : תִּבְרִיָּה** הוא תמורת השורק בשמלת **סְבִיבָה . תְּסְבִיבָה** נשבת הרים שלימים מקבלת דגש והטע' הזה טוב ויפה לחוק לנער על פי דרכו • בעבור שהכלל הזה אמת ויציב שרוך השורק להשתנות לחולם בלות שלפני מחבע"ר הרחוים להדגש • והנער אשר ירגיש בלא ספק השנוי הזה יודע לו זה טכ"פ הכלל הנוהג בלשון וגרגה לו להיותו טעם שדבר החמנס שאין זה טעם החולם שבמלות הפלה • מבל יחבחר ממחתו בשלה הנקוד (שביל ס"ו) אחרי הוליעו בלבי הנקוד אשר אחם תיבלות הטעם ההוא :

האבן הששית בהיות בניוי המשקלים רבים על אחד בשום לב אל פרטי השמנות כל הנועה והמועה : ואם לאחרתי לכתוב אחן כל המבניים שהשם בפי מציאות' בבחוד : הייתי מטריד אחת לב המתחיל בזכרון פלוים רבים על אין מבפר לבן לא זכרתי רק כללי שניי המשקלים אשר מבלעדי ילויעקם לא יוכל להשיג מבוקשו בנחוה המלות וילאם למנוע ברבי התיבות הבאות על המשקלי' השם והולם פותח וחלופי' והשוויים אשר שע"תי שלא יכשל בשם המתחיל : כי ידע מעצמו פלם ומאזני משפט התיבות אשר הבאתי בתכונות שהן לא יחלקו להם כללים : מבל קנחם הזכרתי שלא בשקום' ובקלת' שמכתי על המבנים : למען זה כאשר ימצא מלת **דָּבֵר** בלברי הבית : הו **דֶּבֶר** בשגול : ומלות **אֲבַד וְשִׁבַּר** בפתח הבית אין ספק שיבוזר על היות כללה לשון נסתר בעבר מבנין פקל הלגוש : בעבור שהי אפשר לו לשמוחן לל אחד משתי משקלי הפעלים : וכן בכיוצא בזאת שאין לטעות בהם : ואף אם במצא ימצא מיזה שעל שיבושו ממנו מת' מספר בשנוי נקוד מיזה לזה ויש מקו' לטעו' בו ולשמוחו ע"י השנוי ההוא לל פעל אחר שהוא כשמוחו וכללתו . כמלת **אֵבַד** שים לשמוחה ולשקול אותה במשקלים עם מלת בתה **אִבַּד** (מיכ"ו) עכ"ל אין צורך לזכור הנעים על המעט : אחרי שרובם ומספר

גלוי שפה מזה המין יחסו מחת על כוחי הבחינות המזכרות בהוספ' מ' ממסלת הפעלים ובמסכת יבין :

האבן השביעית המסלות החלה מסודרות בתופן שכל אחת מהן היא הקדמה אל המסלה שאחריה . וכל מסלה ומסלה כוללת בהחלטה סדר למול החלק ההוא . ע"י שמירת סדר המוקדם והמאוחר . לכן כל הקרב להשתמש בזה הסדור נצר במסלתו ילך ואל ינוח מאחת מהן אל מה שאחריה עד אשר יהיו לפניו כל דרכי המסלה הקודמת לה . ועם שימתו היזה כוללים במסלה המאוחרת ואפשר למורה המשכיל להוליעם לקנה תלמידים בהחלה בעודנו טרוק במסלה שלפניה . כטוב בעיניו יעשה : ומעשה כן גם הוא : ומוסב לא יכלתי לשנות את המקודם : למען הקל את התועלת הכוללת אשר כוונתי בזה החבור . להיותו שוה לכל נפש : גם לנערים הרכים בשנים גם למחלמדים הנגשים אל המלחמה הזאת : ומשם לא יטו מני דרך לעבור ממסלה למסלה . זולת בפנעם במקום אשר בחרתי ואמרתי להעשות כן . או שכחתי **עיין לקמן** . או **עיין שם** . כי הוא יולכו לבטח אל המקום אשר הרמזתי להם לדרוש משם כלל לכון לפניהם מבלי סיטרכו להנעם ידיעה אחרת :

האבן השמינית : עיני כל תחזקה מיסרים את דרך המנוך אשר הורימי בסוף מסלת הכנויים (נתיב ט"ז) לחנך לנער ע"פ דרכו לשנות הפעלים עם חבור הכנויים ולהודיע לו עניני השרשי' ודרך השתמשות המקרא בכל אחד מהם . ומדרך הזה רב התועלת מה שלא יעלים מעיני כל משכיל : לכן ט"ד לעשות כן במהלך כל המסלות . להיותו כשידע המחשל על נכון תהלוכות מסלת הכנויים ירגילהו המורה לשנות הפעלי' עם חבור כנויהם . בכל אשר אחן שם מסלים . וכן יעשה כשיגיע על קצה מסלת הנקוד . ואז יבוא ויאמר לו להעמיד הנגינה והמתג איש על מקומו' ולשנות השינויות במשפטן . ולא יכיל הנא ולא יכיח הנל . וכל כיוצא בזה . יעשה ככלה את אשר בחלק השמות : וגם יחמוז בדרך הלחוח אשר זכרנו למעלה (אבן ג') . ויחלו יהיו תמיד להאיר עיני המתחילים לבחור לשון ערומים :

האבן התשיעית . כל הכללים המבוארי' בזה הספר תולדותיה' מספרי חסוני המדקדקים הרשעוני' והמחרונים אשר התפשטו מללו : והמה מפוזרים שם אחד הנה ואחד הנה : ואנכי לקטתים וסדרתים בסדר נכון מערכה לקרחת מערכה . וקראתי להשתחי בחמולות אחרות למען יהיו מיוסרים על המחוקה בחנניה הלזה : ויהיו מקבילים אל התועליות אשר שמתי מגמת פני אליהן בסדור החבור הזה : וכמה המדקדקים האחרונים שריבו על מלל בשפעני הנקוד ומדקו כללים רבים . ומשם אנכי לא יצאתי בזה בעקבותיהם ולא הבחתי שם כל לבריהם בשלת הנקוד . רק הוצאתי משם הכללים אשר בלעדם לא יריח איש את ידעת הפעלים והשמות . ואשר יודעתם הברורית לשקול בשם משקליהם למיניהם' ולא יודע על נכון מוצאיהם ומובאיהם זולתם . מכן מוחם הכללים

שעיקרם הוא לחקון הקריאה בלבד . ועם זהם לצורך שלמות לקדוק הלשון
אין בהם תועיל כל כך לידיעת טיב המשקלים : המה לא יבואו במשלות
כאלה . לחרי רואתי שאין זכרם מסכים עם כוונת עניננו זה שאתמר . כי
כל עוד שלא ידעו המתחילים לרכי טיב הפעלים והשמות . לא יפקר להם
לעמוד על יסודות הכללים ההם : ולא יהיו נשמרים בלבבם כראוי : וקרוב
הדבר להיותם סרים לבלבול לעת התלמידים אשר לא נסו ללכת באלה : וגם
אחרי כן כי יצאו מן המשלות האלה וקל עליהם לדרוש אותם ולחקור על
אותות בספרי המחברים שהם בעצמם . כי ספריהם מצויים בידי כל אדם .

ובסוף משלת הנקוד אפתח פתוחי בזאת :

האבן העשירית . כאשר נתתי אל לבי לערוך סדר הלמוד לחועלת
המתחילים להתעסק בחכמה הזאת והגעתי אל
חלק השמות : לא וכלתי למנוע עזר לזה בכל ספרי הדקדוק אשר ראו עיני :
כי כל שערי דקדוק השמות שבספרי המדקדקים מסוגרים בעל המתחילים ,
עד כי לא יוכל כל איש לבוא בהם כי אם המשכילים יודעים חחלוכות החלק
הזה : גם לא היה לי הזה שום קבלה מרבי ומיה קצה עלי עד אחד למנוע
דרך סלולה אשר ילרכו בה התלמידים : על כי האיר ה' את עיני ויגעתי
ומצאתי סדר נכון : ונסיתיו ובחנתיו פעמים רבות ומצאתיו נאמן לפני :
כי יספיק לנערי בני ישראל להורות לפניהם דרך נטיית משקלי השמות :
ונטוה לבבי כי כל איש אשר ישמור תורתי וילרוך במשלת השמות אשר
אקלתי . (בחנאי שיכוונו יחד על ספתיו כל סדרי הנאמרים בשלש משלות
הראשונות) שבמעט יגיעה יעמוד על עיקרי ידיעות דרכיהם . ואם תנטרף
לזה הסקידה בדלתות המקרא יהיה קולע אל השערים ולא יחטא : והיה ראשית
מלאכתי להקים את עמודי החלק הזה ולהעמיד להחותיו בסדור לות
משקלי השמות . כי לא יעשה כמוהו על הלה סדור מועיל
לחלמידים . וסדרתי עליו משקלים מגזרת השלמים בלי הוספת
אות וגם בהוספת אותיו' הנמנה"י : וכן מגזרות הפעלים והגזרות :
וברותי מהם את המשקלים היותר הכרחיים לדעתם בתחלה : ואשר לא
בהם להורות דרכי הנטיה בשמות העברויים עד שיוכל המתחיל לקחת מהם
משל גם על רבים מן המשקלים אשר לא נזכרו בלות : ובאשר הלות וסדר
למולו הלא המה כתובים בתחלת משלת השמות על סוף נתיב ו' : ואחרי
הודיעי בחור הלות עם הכללים הנלמדים בו : והיו לתחלים ביד המתחיל
לשקול במאזני לבב את השמות הבאים על התכוות ההן : ובכל דרכי
תחוק אשר נודעו בדר ממה שזכרנו בחלק הפעלים : הרימותי סלית את ידי
לבאר אשר משפטי החלק הזה . ואח"כ סדרתי כל המשקלים הנמנאי' בסדר
קודם : להורות דרכי נטיותיהם ומופתי הנהגתם : ואם יש להוסיף דבר
בחור נטית חיזה משקל הכתוב על הלות אשר לא נזכרתיו בתחלה בכל הצורך
כדי שלא להטריח את לב המתחיל : הביאותיו על מקומו בזכרי פרטי בין
אחר המשקלים : וכל זה בתכלית הקצור : כי לא האריכתי בדרושים שאינם
לתועלת המתחילים :

האבן האחת עשרה : כל מאמר לדבה רומז לחוהו להתהלך במסלות התורה ובא על קנותן : לא יפלא ממנו דבר לפלס ולשקול במחזני צדק כל הפעלים והשמות הנמצאים בכתבי הקודש . ולבעות התיבות אשר יצטרך לחיבן במחמרו : ולא יכשל במרומתו להבין במקרא ושוס שכל בכל ספרי הלקוק : מכן ישים על לבו לחקור ולדרוש לחמרי ענין כל שרש משרשי הלשון : ויתבונן היטב הלק בדברי גדולי מפרשי המקרא אשר בנאות לשוש העמיקו מאד בדרכי דקדוק הלשון : ואע"ל בהמצא בדברי חז"ל מאמרים הבאויים על יסודות המליצה שים לשים לב ולהשכיל בשמחת כוונתם : ולזה רמזתי במקומות על דברי רז"ל ידברי מפרשי הפשט : וקלחם בחרתי : כלי לעורר אח לב המתחיל המשכיל ולהודיע לו דרכיהם ליאר מסלות לבית ה' . וממני ירחה וכן יעשה בכל חאר דבריו : ולא יפנה אל רחבים ושטי כזב אשר טח מרחות עיניהם מהשכיל לבותם : הבונים בשמים מעליותיו' ומוט יחמוטטו יסולותיהם : כי לא כן ודברו ויפערו פיהם לבלי חק על חכמת הקדוק לה"ק . והמה חכמים בעיניהם . לא ידעו ולא יבינו בחם יכשלו כי יחללו את קדשי ה' . והוא רחום יכפר עון :

האבן השתים עשרה . בעבור שהחבל ממנו הרבה מסלמות לשון הקודש . כי לא נודע לנו ממנה זולת הנמצא בתנ"ך . וכמו שנזכיר עוד מזה בפניט הספר (מסלת הכתויים כחיב ו"ב) : והכללים המיוסדי' לצורך תיקון הלשון ממנו הם לקוחי' ממנהג הלשון נרוב המקומות במקרא . מפני זה אין פלא בהמצא דבורים בכתוב היונחים מן הכללים ואינם שומרים מתכונתם . והמה נקראים בשם זרים . גם יש בלא ספק בלה"ק זרים נמורים כמו שים בשאר לשונות . וכמו שכתב הר"ל יחיי' נם' לשון למודים (שער ב' פ"נ) וז"ל בכל לשון ולשון מאשר שמענו ורגילו יש דברים יונחים מהדרכים הכוללים . יקראו שותם זרים . ואולי היה הזרות הזה לשנה מה ילועט לכל אנית הלשון ולא נודעה לגלנו עכ"ל : ואע"ל כי לא במקרה נפלו הזרים בנמצאי בכתוב . אבל יש בהם טעם בדברי רז"ל בהלכות ובאנדות ובמדרשים : ונמנים בשבורת . ונזכרי' בספרי הלקוק . וגם אנכי אזכור קלחם : ובמקלחם אגיד דעתי בקלה למלט שותם מן הזרות . ואולם כל מגמת פני להורות להלמידים דרך ומנהג הלשון : ולכן לא שמתי אל לבי להזכיר את כל הזרים כי ורחתי כי לחרתי פן יהיה זכרם סבה להריבות הספור ותתבלבל דעת התלמידים ויתעותו דרכיהם : ויתמוטטו ע"כ יסודות התבור הזה . וגם מן בזה תועלת לתלמידים : כי כל היודע תהלוכות הלשון יקל לו להכיר ולהבחין את הזרים : ואז ידרוש על שולחם בספרי המחברים אשר קדמוני : ובכלל אומר פה : כי כל ענין המבואר בחר היטב בספרים שהחפשטו בישראל ומצויים בידי כל אדם . אם אינו ענין המניע לתועלת סדר הלמוד או להורות לדרכי נטיות המשקלים : אזי לא התרבתי בבאור : ומפני זה קצרתי בדקדוק המלים ושחר ענינים אשר מזכרם במקומם בפנים הספר מ"ה :

ואליכם מצוה"ל עם מוסיף דברתי : אנשי לבב שמעו לי : עברו מעטר לשטר זה הספר ועיניכם תחזינה מישרים כי דברי המלקלקי' מעתקים ונחוצים על הסדר : וזה הדבר אשר בקשתי וברשתי למלוא דברי חפץ ולחת דרך נכון לפני התלמידים : לא להגיד לי יד ולקנות שם בין המחברי' ואם מעט מים הוספתי על הרוחם ועל יאוריהם : ובגלתי את העולה על רוחי בעניין מן העניינים : לכם המשפט לקרב או לרחק בדברי טעם ושום שכל : ובלבד חספטוני ולכף זכות חדינוני : כי נקל לאיש כמוני להלכל במלכדת הטעיה : ורשת זו טמונה לנפש בתוכה תחת בגידת הזמן : וסבוו עלי רבים בעת התעסקי בסדור זה החבור : לך מחת שלחני תוכה מבקש : אל תמהרו לשפוך כאש חמת קנאת גבר להרוס את יסודות אשר יסדתי : ולא תחישו להפיל חומותי אשר בניתי ולשבר בריחי סלחות אשר העמדתי בשערי : עד אשר תחקרון מליס ותחפשו בחפש מתופש לנסות את הסדר אשר ערכתי : ולמחוז את הדרך אשר הכינותי להתהלך בו ברחבה עם תלמידי' : כי אחת ידעתם את דרכי גדולי המלקלקי' בספריהם : בני עלק"ס רחיבו שם עוברים ברגליה' בנחל שוטף . אבל מה יעשו הילדים הרכים אשר לא נסתה כף רגלם הלג על הארץ רחבת ידים לחיכה יעברו את הנהר ובטרם יקרבו אליו הלא ימרלו ורעדה תאחוז ברגות' שוטף מים רבים אליה' יגיעו לכן חלקי אמרתי נפשי וחמלתי על ילדי בני ישראל לשום לפניהם דרך ילכו בחרבה אל היכלי הלשון ומדרי המליצה : ואם אחת תבחרו לכם סדר אחר להעניר' את הנהר הזה בעניו' אשר נעימים בהכמתכ' : אל תבטחו בו כי רב חולו על אשר חעשו כמוני לנסותו פעמי' רבו' עם תלמידים שונים : כי הנסיון יגיד לכם חלקות להוליך לפס הלמת אחכם אם לא : ואף אם יכון לפניכם דרכיכם : בשובה ונחת חושעון כי יקראו הנערים את הספר : ואתם כהיום תמצאון ערוך לפניכם . ובהכשלם ימצאו עזר להושיע ברב או במעט : וכמשוט תשימו אותו בידכם : ואשם מצלי ואומר :

יַקְהֵל מָשׁוֹט מֵעִין יַעַר לַעֲבִיר מַעֲבָרָה :
כִּי לַעֲבוֹר מֵי שָׁחוּ מַה יוֹסִיף טוֹב אַגְמוֹמִים :
אוֹ מַה יִתֵּן לִפְעָלָה זֹאת מַקֵּל תִּפְאָרָה :
בָּרֵי לֵב : בַּמָּשׁוֹט זֶה סִפְרִי הָבוּ תָמִים :

נתיב א: במספר המדברים ובאורם: וחלוקת הלשון: ומספר אותיות השרש ושמותן:

מדברי הלשונות להיות בהן תלות המונהם במקום זכרון שם גוף המדבר או גוף השומע או גוף שלישי אשר ידובר בו: ושם הוא יחד או יותר מיחד ושם זכר או נקבה. והן הנה בלשון הקדש עשר תלות והורחבו חמשים עשרה כמו שתבאר, ונחלקות לתרבעה מינים (א) **יחיד** פי' זכר יחד (ב) **יחידה** פי' נקבה יחד (ג) **רבים** פי' זכרים הרבה (ד) **רבות** פי' נקבות הרבה. ובכל מין יש שלשה **מדברים** ונקראים ג"כ בשם **גופים** להיות הנחתם במקום שם הגוף כאמור,

שמות המדברים ליחיד

אני נקרא **מדבר בעדו** זכר יחד המדבר על עצמו יאמר **אֲנִי** המשל **אני אוכל**:

אתה נקרא **נמצא** כאשר ידובר לזכר יחד יאמר לו **אַתָּה**:

הוא נקרא **נסתר** כשידובר מזכר יחד שהוא גוף שלישי זולת גוף המדבר וגוף השומע יאמר עליו **הוּא**:

הנך רוצה שכשיאמר לחובן המדבר מלת **אני** הוא במקום הוכרת שמו היה צריך לומר לחובן ויאמר **אני** במקו' שם **ראובן** וכן כשיאמר לשמעון **אתה** הוא במקום זכרון שם שמעון השומע, וגם כשידבר לחובן עם שמעון על דבר לוי יאמר **הוא** במקום זכר שם לוי שהוא גוף שלישי הנזכר בלי ספק מקודם לזה במאמר ההוא, וכן הוא בשאר המינים אשר יתבארו לפנינו,

שמות המדברים ליחידה

אני נקבה יחד המדברת על עצמה תאמר **אֲנִי** ג"כ **אני**,

את נקרא **נמצאת** כשידובר לנקבה יחד יאמר לה **אַתְּ**

היא נקראת **נסתרת** כשידובר מנקבה יחד זולת המדבר והשומע יאמ' **הִיא**,

שמות המדברים לרבים

אֲנַחְנוּ) (**מדברים בעדם** זכריס הרבה המדברים על
) (
) (עלמס (או לחד בעד כלס) ויאמרו **אנחנו**:
אַתֶּם) נקרא (**נמצאים** כסידובר לזכרי' הרבה ויאמר להס **אתם**:
הֵם) (**נסתרים** כסידובר מזכרי' הרבה ויאמר עליהס **הם**:

שמות המדברים לרבות

אֲנַחְנוּ) (**מדברות בעדן** נקבות הרבה המדברות על עלמן
) (
) (או לחת בעד כלן) מאמרנה ג"כ **אנחנו**:
אַתֶּן) נקרא (
) (**נמצאות** כאחר ידובר לנקבו' הרב' ויאמר להן **אתן**
)
הֵן) (**נסתרות** כסידובר מנקבות הרבה ויאמר עליהן **הן**.

מעתה מדע כי לשון הקדס וכן כל לשון נחלק לשלשה חלקים: האחד נקרא פעל. והוא הדבור אשר יורה על איזה מעשה אשר נעשה מחת השמש כמו: עשה, בנה, אכל, שמע, ראה, ידע, הלך. עמד, ישב, וכיוצא בהס, ובהלק הזה שייכי גופי המדברים וגס עניני הזמנים (א) **עבר** פירוש כסידובר בפעולה אשר נעשתה קודס הדבור לו. (ב) **עתיד** והוא סידובר בפעול' אשר יעשה העושה בזמן אשר יבוא אחר הדבו': או (ג) **בינוני** דהיינו סידובר בפעולה אשר נעשה בשעת הדבור. והלק השמי מן הלשון נקרא **שם**, והוא קריאת הדבר בשמו כמו ראובן, שמעון, שלמה, כסא, מנורה, לחס, יין, שור, חמור, ודומיהס, ובזה לא שייכי גופי המדברים ולא הזמנים, אלא מהס שייכין להזכיר בהס לשון זכר או נקבה יחיד ורבים כמו שמדע במקומו. והלק השלישי נקרא **מלה** וזה הוא לא שם ולא פעל לבד הוא לקשר ענין המאמר ולחבר השם והפעל יחד וענינים אחרי' זולת אלה כמלת כי: גס, אך, רק למען, בעבור ודומיהם להס, ויתבארו ההלקים האלה בהיות בהמקומס בעזר צור ישועתי,

עתה בוא בריך ה' ולמדך חלק הפעלים, ואחלה אומר לך שהיסוד ועיקר השם של כל פעולה נקרא הלל המדקדקים **שרש**, המשל בל"ש (ער גערטע, ער שטעהט): הפעלי' האלה יולדים משרש (גערן. שטעהן). ושרש הפעל בלה"ק הוא תמיד משלש אותיות לא פחות ולא יותר וקראו המדקדקים שמות לאותיות השרש ושמו שרש **פעל** לסימן. וכן קראו לאות הראשונ' מכל

שרש **פא הפעל** לפי שהפ״ה היא האות הראשונה משרש פעל, ולאות השניה מכל שרש קראו **עין הפעל** כי העי״ן היא האות השניה משרש פעל, ולאות השלישית קראו **למ״ד הפעל** כי הלמ״ד היא האות השלישית משרש פעל, והרואה להזכיר האותיות שבשרש פקד יקרא לפ״ה פ׳, ע״ה הפעל, ולקו״ף ק׳, עי״ן הפעל, ולדל״ת ד׳, למ״ד הפעל, וכן בשרש **נגש**, הנו״ן נ׳, פה הפעל, והגימ״ל ג׳, עין הפעל, והסי״ן ש׳, למד הפעל, וכמו כן בכל שרש ושרש:

נתיב ב׳ בבאור לוח הבנינים

(רב) צפו לדברי הקדמה להתחיל הלא לזניך הגה תכוי בה תלוך להורות לפניך דרכי הלשון העברית, דרכיה דרכי נועם להבין משל ומליצה דברי הכתוב והידותם, והיה הלשון הלזה חם כל הלשונות, מסורות הן הן לה מפי לרחשך לויית הן כי מפי דרכיך ולבך להבין אמרותיה כי נעמו, ופוס שכל במשפטי מליצותיה מה יפו פעמיה, כי תלבד מה שיחות להדם לכונן שפתיו בתבונה בכל לשון תשר ידובר בה, ולכלכל בדרך כל אמרי פיו כלס נכוחים לשומע את דבריו, לף גם לזאת יש יתרון ללשונו הקדשה על כל יתר הלשונות, כיתרון האור מן החשך, ואחרי דרכיה יאמרו כי היא מפלה העולה בים תל להשכיל תל דברי התורה, ולדעת תל עומק פשטות הכתובים, והקיה ומשפטיה ליסרתל לבות תל תדרו דרשים חז״ל הבונים בשמים מעלומיהם ותגדמם על תרך יפלו בתרמו׳ המליצה ונמיבות הלשון, ולבן הבון והבן מהשבומיך ויתעוררו רעיוניך לכל הדברים תשר תשכילך ותורך, שמרם בתוך לבבך ויהיו לך לפס ולתהלה, ורחשת דרכי תדריכך לאת לרגל המלחכה תשר לפניהם בסדר לוה הבנינים תשר תנכי נותן לפניך היום, ותחה פתה פיך ויחירו דבריך,

(תלמוד) **פָּקַד** (ער התא גדתכנ) הוא לנסתר, ומיתנו פ״ה הפעל נקודה בקמץ ועי״ן הפעל בפת״ח,

פָּקַדְתָּ הוא לנמלא, מי״ו קמוצה הכתובה לתרי לומיות השרש היא במקום מלת **אַתָּה**

פָּקַדְתִּי הוא למדבר בעדו לו למדבר׳ בעדה, מיו הנקוד׳ בחיריק עם הי״ד הכתובות לתרי לומיות השרש מורות על מלת **אֲנִי**,

פָּקְדָה הוא לנסתרת, ה״ח הכתובה לתרי לומיות השרש מורה על מלת **הִיא**:

פָּקַדְתְּ הוא לנמלאת מי״ו נקודה בשו״א שתרי לומיות השרש מורה על מלת **אַתְּ**:

פָּקְדוּ הוא לנסתרים לו לנסתרות וי״ו מלאפוס שתרי השרש היא לסימן הרבים:

פְּקַדְתֶּם הוא לנמלאים, מיו נקודה בסגול עם המ״ס שלאחרי השרש מורה
על מלת אַתֶּם׃

פְּקַדְתֶּן הוא לנמלאות, מיו נקודה בסגול עם הנון מורה
על מלת אַתֶּן׃

פָּקַדְנוּ הוא למדברי׳ בעצם הוא למדברות בעצן, נון עם וי״ו מלאפי׳
שלאחרי השרש מורות על מלת אֲנַחְנוּ עד הנה דברנו מן עבר׳
להיותו הדבור בפעולה אשר נעשתה בזמן אשר הלך והלך לו
קודם הדבור, וסימנו שלוחיות השמוש כתובות לאחרי לוחיות השרש,

(ר׳) דע כי כל הלוחיות הנוספות על לוחיות השרש נקרא׳ שמוש (ואחר
מלה תרגום נגזרת מן לְשַׁמָּשָׁא שהוא התרגו׳ של מלת לְשָׁרֵת
שבעברי) כי הלוחיות הנוספות הן במדרגת
משרתות ללוחיות השרש,

(ת׳) מעתה נדבר מן בינוני פּוֹעֵל, להיותו הדבור מן העושה הפעולה
בעת הדבור, וסימנו פת הפעל נקוד׳ בחולם
ועין הפעל בציר״י,

(ר׳) מלת בינוני עניינה זמן הממולע בין העבר ובין העתיד, וכבר ידעת
שהמדקדקים שמו שרש פָּעַל, סימן ללוחיות הם רק״ם
ובהגערף נקודות החול״ם והציר״י שבמלת פָּקַד נקרא פָּעַל׃

(ת׳) פֹּקֵד (לועזי דענקט), הוא ליחיד,
(ר׳) כמה מדברים יש ליחיד,
(ת׳) שלשה, (ר׳) ונקראים,

(ת׳) מד״נ, נמלא, נסתר,
(ר׳) מלת פֹּקֵד כוללת את כלם, ונריך לחתה להוסיף המ.לה המורה על
המדבר אֲנִי פֹּקֵד, מד״נ, אַתָּה פֹּקֵד, נמלא,
הוּא פֹּקֵד, נסתר

(ת) פֹּקְדִים (פילע דענקטן), הוא לרבים, היו״ד והמ״ם שלאחרי השרש
משמשות לסימן רבים,
(ר) גם פה צריך לחתה להוסיף המלה המורה על המדבר, אֲנַחְנוּ פֹּקְדִים

מדברים

°) פרטי הורמות הזמנים מבוארים להלן נתיב י״ג׃

מדברים נעדס: **אַתֶּם פְּקַדְתֶּם**, נמלחים, **הֵם פְּקָדוּם** נסמרים

וכלל לומר לך שזה נוהג גם בזיהולה ורבות, וכל שאר הצוותים תשר יבואו עוד ושמור זה:

(ת) **פְּקֻדָּה** הוא ליחולה, הה"ן שלאחרי השרש הוא לסימן יחולה, **אני פקדה** מדברת נעדה, **את פקדה** נמלחת **היא פקדה** נסמרת.

פְּקֻדוֹת הוא לרבות, וי"ו מי"ו שלאחרי לותיות השרש הן לסימן רבות, **אנחנו פקדות** מדברות נעדן. **אתן פקדות** נמלחות: **הן פקדות** נסמרות:

מעתה נדבר מן בינוני **פָּעוּל** דהיינו הדבור בקבלת הפעולה בעת הדבור וסימנו פה הפעל בקמץ ועין הפעל במלחפים:

(ר) שמע בני, ענין קבלת הפעולה הוא זה: המשל בשמרך **ראובן אכל את הלחם**. הנה ראובן הוא העושה פעולת האכילה והלחם הוא המקבל פעולת האכילה מן ראובן

וכן כשמחמר **ראובן שומר את אחיו** הנה ראובן

(ת) עושה פעולת השמירה:

(ר) והמקבל (ת) הוא אחיו.

(ר) המקבל פעולת השמירה מן ראובן, וכן בשאר הפעולות:

(ת) **פָּקוּד** (חיינר וועדן *) נעדאכט) הוא ליחוד, **אני פקוד** מד"ב, **אתה פקוד** הוא נמלח, **הוא פקוד** נסמר:

פְּקוּדִים הוא לרבים, וו"ו שלאחרי השרש הן לסימן רבים, **אנחנו פקודים** מדברים נעדס **אתם פקודים** נמלחו' **הם פקודים** נסמרים,

פְּקוּדָה הוא ליחולה, הה"ן שבסוף המילה הוא לסימן יחולה **אני פקודה** מדברת נעדה, **את פקודה** נמלחת **היא פקודה** נסמרת,

פְּקוּדוֹת הוא לרבות, וו"ו מי"ו שבסוף המילה הן לסימן רבות, **אנחנו פקודות** מדברות נעדן, **אתן פקודות** נמלחו' **הן פקודות** נסמרות,

מעתה

(* נפי מה שיתבאר לקמן סוף נפקד מצורת בינוני פועל יהי' תרגומו (חיינר וויזט נעדאכט) ועיין מה שכתבתי במרגלית שבנים מבן ה',

מעמה נדבר מן **פָּקֹד**

פָּקַד (דעגקען) הוא מקור וסימנו הפא נקוד׳ בקמץ ועין הפעל בחולם :

(רב) ענין המקור הוא הדבר אשר הודעמיך (לעיל סוף נתיב ח׳) בדגור מלת **שרש** , כי המקור הוא השרש , ומבואר הוא שלא שייך להזכיר בו גופי המדברי׳ולא הזמנים , כי לזמנו רק קריאת שם הפעולה .

(תלמיד) מעמה נדבר מן **הצווי** , דהיינו לצוות לאחרו לעשות הפעולה תיד)

פִּקֵּד (דעגקע) הוא ליחיד וסימנו פא הפעל בשוא ועין הפעל בחולם :

פִּקְּדוּ הוא לרבים ויו מלאפוס הכמובה לאחרי השרש הוא לסי׳ רבים ,

פִּקְּדִי הוא ליהודה , היו״ד שבסוף המיבה הוא לסימן היחידה ,

פִּקֵּדְנָה הוא לרבות , ו״ן קמולה עם הה״ל שבסוף המיבה הן לסימן רבות ,

(ר׳) דע בני , כי לא שייך בלווי רק גוף הנמלא , כי לו תפשר לצוות לנסתר אשר לזמנו נוכה המדבר , גם מד״ב לא שייך בלשון לווי כי לא ימוה האדם לעצמו לכן בלמרך בלווי **יחיד** היינו נמלא , **רבים** היינו נמלאים , **יחידה** היינו נמלאת , **רבות** היינו נמלאות ,

(ת׳) מעמה נדבר מן **עתיד** , דהיינו הדבור בפעולה אשר יעשה העושה בזמן אשר יבוא (מהר לו לימים רבים) לאחרי הדבור וסימנו שלומיות השתם כמובות לפני לומיות השרש ,

אֶפְקֹד (חיך וועדע דעגקען) הוא למדבר בעדו לו למדברת בעדה , הא״ל״ף הכמובה לפני לומיות השרש מורה על מלת **אני** ,

תִּפְקֹד הוא לנמלא , מי״ו הכמובה לפני השורש מורה על מלת **אתה** גם משתם **תִּפְקְדִי** לנסתרות , והמי״ו מורה על מלת **היא** ,

יִפְקֹד הוא לנסתר היו״ד שבראש״ם המיבה מורה על מלת **הוא**

תִּפְקֹדִי הוא לנמלאת , המי״ו שלפני השרש והיו״ד שלאחרי השרש מורות על מלת **את** (כי לולי היו״ד שלאחרי השרש היתה המלה נקראת **תִּפְקֹד** שהוא לנמלא לו לנסתרת)

נִפְקֹד הוא למדברים בעדם לו למדברות בעדן , הנו״ן שבראש המיבה מורה על מלת **אנחנו** :

תִּפְקְדוּ הוא לנמלאים , המי״ו שלפני השרש והיו״ו שלאחרי השרש מורות על מלת **אתם** , (כי לולי היו״ו היתה נקראת **תִּפְקֹד**

יִפְקְדוּ הוא לנסמרים , היוד שלפני השרש והויו שלאחרי השרש מורות של מלת **הֵם** , (כי בלי הויו היתה נקראת **יִפְקֹד**)

תִּפְקְדֶנָּה הוא לנמלאת , התיו שלפני השרש והנון הא שלאחרי השרש מורות על מלת **אתן** , גם מסמס מלת **תִּפְקְדֶנָּה** לנסמרות והחומות המשמש שבה מורות על מלת **הֵן** :

(ר׳) הנך רואה בשורה הזאת שכוללת שבה חלקים והם **עבר** , **בינוני פועל** , **בינוני פעול** , **מקור** , **צווי** , **עתיד** , כל אחד מהלה נקרא זמן (אף על פי שבמקור לא שייך ענין הזמן כמו שהודעתיך) , ואם מעמוד על המנין תמצא בכל אחד מן הזמנים שנים עשר מדבריס , חוץ מן הצווי שלא שייך רק בגוף הנמצא , ובמקור לא שייך בו ענין הגוף כלל כמו שהתבאר .

והנה שורה שלמה כזאת נקראת אצל המדקדקים בשם **גְּזֵרָה** ופירושו חלק וכן נקראת כל שורה ושורה אחר על הלוח הז׳ אחר לפניך כמו שיתבאר בע״ה : **ואחרי** שידעת כי המקור הוא השרש , לכן אם תשלוך מעתה על השרש מאזנה גזרה מן הגזרות , תהיה מסוגתך המלה . אחר תורה על המקור בגזרה ההי׳ והנה המקור מגזרה זו הוא (ת׳) **פָּקֹד** :

(ר׳) וכשתביט בכל המלות שבגזרה זו תמצא כי לא תוכל להוציא מפיך שום לחת מהן אחר לא תבטא בשפתיס שלא חומות השרש הללה . כי בשום לחת מהן לא תמסר חוא מחומות השרש (משע״כ בשאר הגזרות שלפנינו שבהן מהסר לפעמים חוא מן השרש) גם לא תמוא שום חוא שרשית בגזרה זו . ועוד הנהוא הוא זה , דע כי חומות **אהו״י** שהן , הלף , הא , ויו , יוד , נכתבות לפעמים בלי נקודה ואינן נרגשות בשבטא . כמו הלף שבמלות **תֹּאכַל מָצָא** , וההא שבמלת **פְּקֻדָה** , והויו במלת **פָּקְדוּ פְּקֻדוֹת** , היוד במלת **פְּקֻדִים** **פִּקְדִי** ודומיהס , והלה החומיות נקראות חומיות נחות , כלומר שעומדות במקומן בשוחה ואין מוציאין חומן בשבטא , **גַּם** את הדבר הזה רצוי לך לדעת שהחומיות המשמשות בעתיד בשרש התיבה שיהיו **אית״ן** במלת **אֶפְקֹד** , היוד **יִפְקֹד יִפְקְדוּ** , התיו **תִּפְקֹד תִּפְקְדִי תִּפְקְדוּ תִּפְקְדֶנָּה** , הנון במלת **נִפְקֹד** , ובכל מקום שתזכור משמה **אותיות אית״ן** ר״ל שמוש העתיד שבשרש התיבה , ויש צורך גדול לדעת נקוד החומיות המשמשות הללה המשמנה כפי שנוי

הגזירות

הגזרות , ואתם נקוד שאר האותיות המשמשות בגזרה זו ימקיים בכל שאר
הגזרות אשר לפניו , מעתה אתור אני :

(ת) הגזרה הזאת נקראת **שְׁלֵמִים** , להיותו שאותיות השרש הן בשלמו
כל הזמנים וכל המדברים שלא מחסר ולא תמוה שום
אות מאותיות השרש , ואותיות אות"ן מגזרה זו נקודות בחירק ,

(רב) עויך מהויה שבכל הגזרות שאותיות אות"ן שלהן נקודות בחירק מהיו
תמיד החלף שבמד"ב נקודה בסגו"ל ,

גזרת **כרת**

(תלמיד) **כָּרַת** הוא לנסתר וכו' , עד **תִּכְרֹתָנָה** ;

(ר') חיזהו שרש הגזרה הזאת :

(ת') **כָּרַת** (ר') המבוקש לו במלת **כָּרַתָּ** שבעבר לנמלך ;

(ת') היא השרה תיו לחם , כי מהרצוי להכמיד בה שמי תוין הלחם למו
הפעל , והשניה לשמוש ,

(ר') כן לברית , וכן במלת **כָּרַתִּי כָּרַתְּ כְּרַתָּם כְּרַתָּן** חסרה תיו לחם

הגיד לך טעם הדבר , דע כי התיו הכתובה במלות הללו היא לשמוש ותיו למו
הפעל חסרה והנקודה שבתוך התיו נקראת בשם **דגש** והיא למשלוש תיו
למד הפעל החסרה , כי כן הוא דרך לשון הקדש , במקומות שרצויות להכמיד שמי
תותיות דומות רלופות מחסר הראשונה ויבוא דגש בשניה להשלי' את האות החסר'
הרצויה להכמיד לפניה , אבל לעולם לא יבוא דגש באות הראשונה להשלים את
האות הרצויה להכמיד אחריה , ומזה יתבאר לך שהתיו הנכתבה במלות הללו היא
התיו המשמשת , וקל להבין , ומעתה שתתרמי לך תוכל להתבונן שתי אפשר למו
למד הפעל להיות חסרה רק באותן המדברים שתיו המשמשת בסוף המילה
באופן שיהיה כה בדגש להשלים הכפל , ואתם בשאר המדברים שבעבר שתין
שתושש תיו וכן בשאר הזמנים שתין מקום לכפל הזה , כתובות אותיות השרש בשלמות
כמו בגזרת **פקד** , מעתה אתור אני ,

(ת') הגזרה הזאת נקראת **אם למד הפעל תיו** : פי' שם אות שלישית
מן השרש היא תיו , מהסר בעבר באותן המדברים שתושש (תיו ויבוא
דגש בתיו השמוש להשלימה , וכפי הכלל שהדגש יכול להשלים אות הכפל הרצויה
להכמיד לפניה , ואותיו' אות"ן מגזרה זו נקודות בחירק .

(ר') עתה תשכיל היטב היך תוכל נקודה להם שבאות האות להשלים אות חסרה
שלך המבוקש לו בקריאתך מלת **כָּרַתָּ** שם לו אותיות מפיך שתי תוין כלו'
הוא כתובה **כָּרַתְּתָ** בשתי תוין כי האות הדגושה נקראת בכפל כתו'
מהיותה כתובות שתי אותיות דומות .*)

רב

*) תכלית נאורו לקמן בשאלת הנקוד נתיב 9,

גזרת נגש

(ך׳) לזהו שרש הגזרה הזאת (ת׳)

(ך׳) הסמכל בשינוי הגזרה הזאת .
(ת׳) בלווי גם בעמיד מחסר נון פא הפעל)
(ך׳) לאת דברת , ולכן בא בעמיד דגש בעין הפעל להש
ולמנם זהו דוקא בעמיד שלומיות השמוש כמובות ל
שבעין הפעל להשלים לות , משו״כ בשאר הזמנים שאין
השרש ולא מחסר מהם נון פא הפעל תהיה עין הפע
בדגש הבא ברגש המיבה להשלים לות
ומפני זה לא יבוא דגש בעין הפעל שבלווי להשלים הנון החסרה
הפעל היא ברגש המיבה , ולולם הטעם על השרש הנון פא הפעל בלווי הוא
מה שאומר לך , דע כי בהעדר לומיות לית״ן מן אֶנַּשׁ תְּנַשׁ יְנַשׁ נְנַשׁ
על הלווי , המשל בזה לא מחסר לומיות לית״ן מן

יהיה הנשאר . . . (ת׳) נַשׁ

(ך׳) והוא שוה ליחיד בלווי , וכן בהעדר המיו מן תְּנַשְׁנִי תְּנַשְׁנוּ תְּנַשְׁנָה
יאשר . . . (ת׳) נְשִׁי נְשׁוּ נַשְׁנָה .

(ך׳) שוה לל הלווי , וזה נוהג בכל הגזרות כמו אֶפְקֹד תִּפְקֹד יִפְקֹד
נִפְקֹד בחסרון השמוש ויהיה האומר פְּקֹד וכן בכלם , ומן הטעם הזה
מחסר נון פא הפעל בלווי מגזרה זו . (הע״פ שלין כח בדגש
שברגש המיבה להשלימה) כדי להשוותו לל העתיד : מעתה לאמר בני ,
(ת׳) הגזרה הזאת נקראת חסרי פא נון , פי׳ לם פא הפעל היא נון ,
מחסר בעתיד שלומיות לית״ן כמובות לפני השרש ויבוא דגש
בעין הפעל להשלימה , וגם בלווי היא חסרה כדי להשוותו לל העתיד ,
ולומיות לית״ן מגזרה זו נקודות בחיריק ,
(ך׳) האומנם הגדתי לך (לעיל בגזרת ברת) שהדגש ישלים לות הנפל דוקא
לין זה רק בשאר הלומיו׳ לבל הנון , משמלמת תפילו בלי נפל לות ,

גזרת אכל

(ך׳) לזהו שרש הגזרה הזאת , (ת׳) אָכַל ,

*) הטע׳ יתבאר במסלת תאקוד נתיב ג׳ ופסק קלהו מזכור בנתיב שחרי זה במלת

(ך) הפעל הוא : , (ת׳) חלף ומנוח בעמיד ,
(ך׳) חבי לך בשתי הזמנים לפי שהי תפסר שמנוח שוס חום ברחם המיבה ,
חסר לא בר בעדו שבעמיד ,,, (ת׳) הסרה חלף לחם כי מהרחוי
לך חבב שמי חלפין , לחם לשמוש והשני פח הפעל :
(ך׳) החלף הלא בה היה לשמוש וחלף פח הפעל הסרה , חבל לעולם לא חמנח ,
שמיוב הלבג המשמש שבעבר ושבעמיד הסרה מהמכחב , וההבדל שבין
שבעבר מגזרה זו הוא ,,,
(ת׳) בנקוד עין הפעל שהוא ליחיד בבינוני בלשוני ולמד״ב בעמיד הוא בפתח ,
(ך) מעמה לא בר בני ,
(ת׳) הגזרה הזאת נק׳ **נחי פא אלף** : שם פח הפעל הוא חלף ,
מנוח בעמיד שהוא מ חיי״ן כמובות לפני הסרש ושפסר לה שמנוח ,
ובמדבר בעדו שבעמי׳ מחסר החלף פח הפעל לגמרי ועין הפעל נקודה בפתח
להבדילו מן היחיד שבבינוני פועל ושמיות חיי״ן מגזרה זו נקודות בחולם :

גזרת ידע

(ך) שרש הגזרה הזאת הוא
(ת׳) **יָדַע** פח הפעל יוד , והיא הסרה בלווי גם בעמיד :
(ך׳) הן חלק בדרך מזכה בשפטך לפי מרחה עיניך שהיו״ד פח הפעל חיננה
כמובה בעמיד , לך עכ״ז חיננה חסרה , רק היא מנוה במסך נקוד חומיות
חיי״ן שנקודות בגזרה זו (ת׳) בלשוני ,
(ך׳) וממיד מנוח יוד לחרי לשוני ומסכת ממנה בקריאה לף לם חיננה כמובה
לחריה , ושמנס כדבריך כן הוא בלווי שמהסר היו״ד לגמרי וזהו
(ת) כדי להשוותו לל העמיד (ך׳) חדבך נלה , מעמה חמור בני ,
(ת) הגזרה הזאת נקראת **נחי פא יוד** שם פח הפעל היא יוד מנוח
בעמיד וחומיות חיי״ן נקודות בלשוני שהיא מוסכמיו״ד ובלווי חסרה
לגמרי כדי להשוותו לל העמיד ,

גזרת שב

(ך׳) חזהו הסרש הגזרה הזאת ,
ת שוב עין הפעל ווי והיא נהה ופעמים מחסר לגמרי ,
(ך׳) שמח לבי ויגל כבודי ברחומי חומך מחבוק בהשמטת הגזרות החמנס ים
לך לדעת שבהרבה מקומות ידמה לך שמהסר ווי עין הפעל וחינו כן חבל
היא נהה בחסך המנועה שלפניה שע״פ שחיננה כמובה וחין כחן מקום לבחר לך
הדבר הזה עד חשר תדרוך כף רגל בחיונך בחסלת הנקוד ומשם תדעני , נסמר
שבעבר מגזרה זו שוה (ת׳) לל היחיד שבבינוני פועל ,
(ך׳) וכן הנסמרת שבעבר (ת׳) שוה לל היחידה בבינוני
שבעבריהם

(ך׳) שבניהם נאמר שָׁבָה (״ ואולם הגיוי׳ מבדיל ביניהם שבנסמרת בעבר
מבנין הגיונה לגל השין שהיא פי הפעל , וביחידה בבינוני הגיונה
לגל הבי״מ שהיא למד הפעל , דע כי הנקודות נקראת בשם תנועות כי
כבר ידעת שהאות בלי נקודה נקראת נחה והתנועה היא הפך
התנוחה , והגיונה תהיה תמיד בתנועה האחרונה מהמלה או בתנועה שלפני
האחרונה וכאשר היא בתנועה האחרונה זהו מה שנקרא לגל המדקדקים בשם
מלרע (והיא מלה הרמוז מרגוס מלת מלמטה שבעברי) ואם תבוא
הגיונה בתנועה שלפני האחרונה נקרא בשם מלעיל
(מרגוס מלת מלמעלה ולעולם לא תבוא גיונה בחות הנקודה
בשוא ״) ואל״ל בחות הנחה בלי תנועה ״) גם היחיד שבבינוני
פעול שוה לגל היחיד בלווי , מעמה לחור בלי ,
(ת) הגזרה הזאת נקראת נחי עינוין שם עין הפעל היא ויו תנוח
בכל הזמנים , נסמר בעבר שוה לגל היחיד
בבינוני פועל , נסמרת בעבר שוה ליחידה בבינוני פועל , (רק שבנסמרת
בעבר תבוא הגיונה מלעיל ויחידה בבינוני מלרע) היחיד בבינוני פעול שוה
ליחיד בלווי , ותומיות לימין מגזרה זו נקודות בקמץ ופי הפעל במלחפוס ,

גזרת מצא

(ך׳) שרש הגזרה הזאת הוא . (ת) מָצָא למד הפעל חלף והיא נחה ,
(ך׳) לחור בלי ,
(ת׳) הגזרה הזאת נקראת נחי למד אלף כאשר תהיה למד
הפעל חלף , תנוח בכל הזמנים , ותומיו׳ לימין׳ נקודו׳ בחירק ,
(ך׳) עיניך הרואות שיש גופים שלא תנוח בהם החלף וזהו בשום לוח נהה בלה
כמו מָצְאָה מוֹצְאִים ודומיהם , שהנקודה החלף בתחת תן
הנקודות . לפי שלא תבואנה שתי לותיות נהות רצופות , וכמו שתבאר לך בגזרה
שלחרי זאת ,

גזרת פנה

(ך׳) חיזהו שרש הגזרה הזאת ? (ת׳) פָּנָה למד הפעל הא והיא נחה ,
(ך׳) עמה תתהלך והודיעני שמות התותיות שבתלות פָּנִיתָ ,
(ת׳) הפי היא פי הפעל , והנון עין הפעל , והיוד ,
(ך׳) היא במקום הא למד הפעל , לפי שהי לפעמי להיות הא נחה בתחלת המיבה
לכן נתחלפה ביוד וכן הוא בשאר המדבריים שבעבר שמתחלף ההא ביוד

מן

*) הטעם לזה תמצא במסלת הנקוד שניל מ״ט

מן הטעם הזה , תלבד בנסתרת בעבר , שמשמה ההה למו רפויה ,
ובמלת **פנה** ליהודה בבינוני פועל . . .

(ת׳) חסרה ה׳ הה לחת : כי מהרתוי להכתב שתי ההין : לחת למו
הפעל והשנים לשמוש :

(ך׳) הה הכתובה היא לשמוש : ולמד הפעל הסרה ׳ ולחנם ההבדל שבין היחוד
ובין היחידה בבינוני הוא . . .

(ת׳) בנקוד עין הפעל : ליחוד בסגול . וליחידה בקמץ ,

(ך׳) גם בבינוני פעול נתהלפה הה למד הפעל ביוד לע״פ שהין מקומה בחמלע
המידה , וזהו לפי שהי לחפשר להיות שתי לחיות נחות רלופות בסוף
המידה לם הין השנים חלף כחלת **מָצוֹא** , מעתה לם תהיה הה למד הפעל
כתובה ביחוד שבבינוני פעול . . .

(ת) תהיונה שתי לחיות נחות רלופות , החת הוי . . .

(ך׳) שהיא המלחפוס , שהין תלחפוס בלא ויו כתובה כתו שידעת , והשנים

(ת׳) הה למד הפעל ,

(ך׳) לכן בהכרח תתהלף ההה ביוד שהיא תורגשת בתבטת , ולחנם בשהר
המדברים שבבינוני פעול היה לחפשר לומר **פְּנוּהִים פְּנוּהוֹת** , רק

בעבור שנתהלפה ביהד תשהר היוד גם בשהר , וים לך לדעת שלפי מנהג
הלשון לא תהיונה שתי לחיות נחות רלופות בחמלע המידה לף לם תהיה
השנים חלף ,
מעתה לחור ,

(ת׳) הגזרה הולת נקראת **נרחי למד הא** , לם למד הפי׳ הה
תמוה בכל הזמנים , ולפי שלא תמוה הה בחמלע המידה , לכן
בעבר שלחיות השמוש כתובות לחרי הסרס , תתהלף ההה ביוד ,
ובנסתרת בעבר תתהלף ההה בתו רפויה , וביחידה בבינוני פועל , תחסר
הה למד הפעל לגמרי , וההבדל שבין היחוד ובין היחידה הוא , שביחוד
נקודה עין הפעל בסגול , וביחידה בקמץ , ולפי שהי לחפשר להיות שתי
לחיות׳ נחות רלופות בסוף המידה לם הין השנים חלף , לכן תתהלף
ההה ביוד בבינוני פעול , ולחנות הים״ן נקודות בחיר ,

(ך׳) בני , שים בלבבך למען תדע שיש גופים שתחסר תהם הה למד הפעל ,
כמו׳ **פָּנָה פָּנִים פָּנוֹת** וכיולא בהם , והוא תטעם . . .

(ת׳) שהי לחפשר לנוח שתי לחיות רלופות *)

(ך׳) לרופה לחרתך תלד , ותמה שתתבר לך תוכל להתבונן כי לא יתכן
בשום לופן להיות הה עם חלף נחות רלופות לחילו בסוף המידה , וזהו

תלמיד

*) עיקר הטעם לזה יתבאר להלן שביל כ״ו :

(ת׳) שאם מהיה השנים חלף, כפי המנהג בשתי לומיות נחות רלופות בסוף
המיב׳, לו מהיה הא נחה בחמלע המיבה,
(ר׳) שם לחכי על לחרמך,

גזרת סב

(ת׳) סָבַב, (ת׳) לחיזהו שרש הגזרה הזאת [2]
(ר׳) עין הפעל ולמד הפעל לומיות דומות, וכבר למדתיך (לעיל בגזרת
כרת) שיש כח בדגש להשלים חות הכפל, לכן יבוא בגזרה זו דגש
(ת׳) בלמד הפעל למשלום עין הפעל,
(ר׳) וכפי זה, הבית הכתובה בחלם סַבֹּתָ סַבֹּתִי וכו׳ . . .
(ת׳) היא למד הפעל, כי הדגש לא ישלים רק חות הסרה הרחויה להכתב
לפניה, חבל לא חות הרחויה להכתב אחריה)
(ר׳) אמה כוונת מיסריס, וככה מתבונן ומבחין בכל כיולא בזה, ועמה לבר,
(ת׳) הגזרה הזאת נקראת כפולים, שם עין ולמד הפעל לומיות
דומות, יבוא לבש בלמד הפעל למשלום עין
הפעל, נסתר בעבר סוה ליהיד בבינוני פועל, ונסתרת בעבר סוה
ליהידה בבינוני פועל, (רק שלנסתרת בעבר הנגינה מלעיל
ויהידה בבינוני מלרע), ולומיות חית"ן נקודות בקמץ ופת
הפעל בהולם, גזרת בר . . .
(ר׳) גם הבר"ם מגזרה זו הוא
[ת׳] בָּרַר עין ולמד הפעל לומיות דומות,
[ר׳] והולם בזאת הגזרה לא יבוא דגש בלמד הפעל למשלום עין הפעל:
כי הריש חינה מוכשרת לקבל דגש: וכן החלף: והה, והיות והעין:
חמש לומיות הללו שסימנן אחהע"ר חינן מוכשרות לקבל דגש: ולכן בעבר
ובינוני פועל מגזרה זו: ברחויה פת הפעל להנקד בפתח ודגש בלמד
הפעל למשל ו׳ עין הפעל דומה למלת סַבֹּתָ סַבֹּתִי וכו׳: וכן הוה רחוי
לומר בָּרַרְתָּ בָּרַרְתִּי וכו׳ הבית בפתח: רק בעבור הריש שחוק׳
מקבלת דגש: נפלה נקודת הדגש הרחויה לבוא בלמד
הפעל: ומלטרף עם נקודת הפתח שבפת הפעל ומשמנה הפתח לקמץ: ולרבות
בלווי ונמלחות בעמיד נחמר בְּרִינָה תִּבְרִינָה פת הפעל בהולם במקום
השורק שבמלת סָבֵינָה תִּסֹבֶּינָה ""]: כי כן הוא מנהג הלשון: שה שורק
הרחויה להנקד בחות שלפני החהע"ר משפטה להדגש: משמנה להולם. מעתה
תמור בני: מלמיד

" ") עיין מה שכתבתי במרגלית מבנים חבן ה׳.

(ת׳) הגזרה הזאת נקראת **כפולים אחה״ע״ר**, לפי עין ולמד הפעל
הומיות דומות מתחילות לחה״ע״ר פתוח מקבלות ⁂ דגש, לזו ולעניין
הדגש הרחוי להיות בלמד הפעל, עם הפתח הרחויה להנקד בפי הפעל
שבעבר ובינוני פועל, ותסמך׳ הפתח לקמץ, ולרבות בלווי ונמלאות בעתיד
תסמנה הסורק להולם, נסמר בעבר סוה וכו׳ (כמו בגזרת **סב**)

גזרת נתן

(ך׳) לזוהו סרס הגזרה הזאת, (ת׳) **נָתַן**:

(ך׳) פי הפעל נון וגם למד הפעל, ובעבר ידעת שהדגש יכול להסלים נון
לכן בעבר מחסר (ת׳) נון למד הפעל,
(ך׳) ויבוא דגש בחום השמוש להשלימה, ובעתיד.
(ת׳) יבוא דגש בעין הפעל למשלוש נון פי הפעל,
(ך׳) כמו בגזרת **נגש**, ובלווי
(ת׳) הסרה כמו כן נון פי הפעל, להשוותו אל העתיד,
(ך׳) פי הפעל ולמד הפעל נקראות **קצוות**, כי האחת מקלה מזה והאחת
מקלה מזה לחומיות הסרס, מעתה אמור בני,

ת׳) הגזרה הזאת נקראת **חסרי הקצוות**: אם הפי וגם למ׳
הפעל הן נונין, לזו בעבר מחסר נון למד הפעל ויבוא ⁂ דגש
בחום השמוש להשלימה, ובעתיד מחסר נון פי הפעל ויבוא דגש בעין
הפעל להשלימה, ומחסר גם בלווי כדי להשוותו אל העתיד, וחומיות חית״ן
נקודות בחיריק,

(ך׳) בני, פקח עיניך ורחה והתבונן במלת **תְּנָה** שרבות בלווי, וכן במלת
תִּתְּנָה לנמלאו׳ בעתיד שבאלה מחסר גם נון למד הפעל, כמנהג
הדגש להסלים חום הכפל *):

עד הנה עזרני ה׳ ולמדתיך חלק אחד מלוח הבנינים אשר כל הלק ממנו
נקרא בשם **בנין** וכל אחד מן הבנינים יכונה בשמו המיוחד לו, כמו
שמבואר במקומם, ושם הבנין הזה נקרא **בנין הקל**, ונעשה לקריאת השם
הזה לודיעך חי״ה להלן (בבנין **פָּקַד**.) לך עתה לומר לך שענין הבנין הזה
הוא **עשית הפעולה**, המשל בלמד **ראובן פָּקַד** היינו
שעשה פעולת הפקידה בזמן עבר וכן **יפקד** היינו שיעשה הפעולה
לעתיד. וכמה כן בלמד **אָכַל** כיוצא לומר. שעשה פעולת האכילה בזמן
עבר: **יאכל**: ענינו שיעשה פעולת האכילה לעתיד: וככה שאר
הזמנים [חוץ מבינוני פעול] ענינם עשית הפעולה:

עתה

*) עיין מה שכתבתי בדקדוק מלות המלה ע״ל גליון לו הבינוני אשר סדרתי

בנין נפעל

עתה תסכילך ותורך בזה אחד הנקרא בשם **בנין נפעל** : ועניינו קבלת הפעולה מן העושה אותה · וכבר הודעתיך [לעיל בגזרת **פקד**] ענין קבלת הפעול · והנה כשתאמר **ראובן פָּקַד את שמעון** כוונתך להודיע : שראובן עשה פעולת הפקידה לשמעון בזמן עבר ובשעת ההיא קבל שמעון פעולת הפקידה מן ראובן · וכן בתאמר **אָכַל את הלחם** · מודיע שראובן עשה פעולת האכילה בזמן עבר · ובזה קבל הלחם פעולת ראובן · וכיוצא בזאת בשאר הפעולות ובשאר הזמנים · והנה כשתרצה לדבר על ראובן העושה את הפעולה · תשתמש בבנין הקל לכן בשתרצה לדבר על שמעון או על הלחם המקבלים הפעולה · תשתמש בבנין נפעל : ונקרא הבנין הזה בשם **נפעל** · כי כבר ידעת שהמדקדקי' שמו שרש **פעל** סימן לתוספות השרש · ובבנין הזה נוספת נון לפני השרש כשאר עניניך מהזונה מיתרים · ומפני זה נקרא בשם : **נפעל** :

גזרת נפקד

[א'] **נִפְקַד** [עד לשון געדאכט ווערדען] · הוא לשון נסמר וכו' : עד הנה דברנו מן **עבר** : מעתה נדבר מן בינוני **נִפְעָל** ·

ועניינו הדבר שנקבלת הפעולה בעת הדבור · **נִפְקָד** [היינר ווירד געדאכט] · הוא ליהוד וכו' :

[ב'] גם בבינוני הזה צריך תמה להוסיף המלות המורות על המדברים : כמו שהודעתיך בבינונים מבנין הקל [לעיל בגזרת **פָּקַד**] · וכבר הגדתי לך [שם] שזה נוהג בכל הבינונים :

[ג'] מעתה נדבר מן המקור · **הִפָּקֵד** [געדאכט ווערדען] · ומתה נדבר מן הצווי · **הִפָּקֵד** [טענקע דיך זעלבסט] וכו' :

[ד'] הנה כפי הורחת ענין הבנין הזה על קבלת הפעולה · היה ראוי להיות כמו כן הורחת הצווי על הענין הזה · דהיינו לומר להד' שיקבל הפעולה מהבירו [ווערדע גדאכט]: אך דע כי שהורחה הזאת אין לה מציאות כלל בלשון צווי · לפי שלא יכול האדם לצוות להברו שיקבל ויזה פעולה מהיים אחר : בעבור שזה היינו בכחו לקבל הפעולה אם לא יפעול זו הפועל : והבחירה מלויה בדבר הפועל לעשות הפעולה ההיא : אבל לא נוכל לצוות לשמעון שיהיה נדחף מן ראובן : שהרי אין זה מלוי בבחירת שמעון : כי אם לא ירצה ראובן לדחוף הוא לא תפסר לשמעון להיות נדחף ממנו : לכן לא תפסר לצוות על קבלת הפעול' :

זולת שם ופעול הפועל הפעולה ההיא בעצמו : בתופן שהוא הפועל וגם המקבל ס"
[ת"] מעתה נדבר מן עתיד : אֶפָּקֵד [איך ווערדע געדענקט ווערדען] וכ"
[ר"] הנך רואה שבגזרה זו מוספת נון לפני השרש בעבר ובבינוני :
וכן הוא בכל הגזרות מזה הבנין : ואולם במקור ובלווי : : :
[ת"] נכמדה הא לפני השרש :
[ר"] וגם יבוא דגש בפה הפעל : להשלים הנון המוספת לסימן הבנין הזה
שמספעה להכמד בכל הזמנים : ולולא שנכמדה הא לפני השרש : לא היה
אפשר לבוא דגש בפה הפעל שברגש המיוחד להשלים חומ [כמ"ש לעיל בגזרת
נגש] : ואם תאמר לא לכתוב הרא כלל ותהיה הנון כתובה זה לא יתכן
בלווי שצריך להיות שוה אל העתיד : ובעתיד השרה הנון לפי שחומיות
חיי"ן כתובות לפני השרש ויבוא דגש בפה הפעל להשלים הנון כמנהג הלשון :
[ת"] אבל רואה אנכי שעכ"ו לא יהא הלווי אל העתיד בזה הבנין :
[ר"] נעמת לי מאד בדבר שפתוחיך מיושרים : האמנם יאשרך עוד [להע
שביל כ"ה] שגם בבנין הזה נוהג המדמות הלווי אל העתיד : ולא עמ
האסף לך עמה בתוך הענין הזה : הנון המוספת לסימן הבנין הזה נקרא חו
בשם **נון נפעל** : השרש מן הגזרה הזאת הוא **פָּקַד** שהוא המקור מבנין
הקל מיסוד מן שלש חומיות השרש בלי מוספת חומ : וכה יהיה מנהגך בכל
הגזרות מכל הבנינים : שלש תרצ' להזכיר שרש גזרה מן הגזרות : מעלה על
שפתיך המקור מבנין הקל מן הגזרה ההיא : והנה גם בבנין הזה מבחנה חומיות
השרש מגזרה זו בשלמות : מעתה אמור בני :
[ת"] הגזרה הזאת נקראת **שלמים** וכו' [כמו בגזרת **פָּקַד**] " וסימן
הבנין הזה הוא נון לפני השרש והיא כמוב' בעבר ובבינוני
ובמקור ולווי כמוהה הא לפני השרש וכן בעתיד שחומיות חיי"ן לפני השרש :
יבוא דגש בפה הפעל להשלים נון נפעל : נאמר בעבר עין הפעל בפתח **נִפְקַד**
ויחיד בבינוני **נִפְקָד** בקמץ : נאמר בעבר **נִפְקְדָה** עין הפעל
בשוא : ויהידה בבינוני **נִפְקָדָה** בקמץ המקור ויחיד בלווי דומים וחומיות
חיי"ן נקודות בחירק ופה הפעל בקמץ :
[ר"] זכור מזכור נקודת נון נפעל שהיא בגזרה זו בחירק : כי היא מסמנה
לפעמים : כמו שמרתה בשאר הגזרות שלפנינו : גם הא זה מדע שנקודת
הא שבמקור ולווי : היא שוה תמיד לנקודת חומיות חיי"ן שבעתיד : ובכל
הגזרות מכל הבנינים חשר לפנינו מעתה : ושוה המקור אל היחיד בלווי : עתה
בני נשים לבנו להקור על לחודם מספר הזמנים שבבנין הזה : : :
[ת"] נון בו חלה בינוני לחד :

כי

") במסלת הכנויים נתיב יוד יתבאר ממתה דעתו בענין זה

[ר׳] כי ענין בינוני פועל הוא : :
[ת׳] עשות הפעולה .
[ר׳] ולא ימכן היותו בזה הבנין המורה על קבלת הפעולה :
[*] **וראוי** לך לדעת ההבדל שבין הורחת בינוני פעול מבנין הקל : שענינו קבלת הפעולה בעת הדבור : ובין בינוני נפעל שגם הוא יורה על הענין הזה : והוא זה שענין הורחת בינוני נפעל הוא : על קבלת הפעולה בעת שהפועל עוסק בעשות הפעולה ההיא. ואולם הורחת בינוני פעול הוא : שהמקבל וקבל עמה הפעולה אשר כבר המהיל לקבל קודם עת הדבור : ובעת הדבור כבר נסתלקה יד הפועל מן הפעולה ההיא ועדין היא קיימת ' המשל בזה כשתאמר החלון **נִפְתָּח** [שהוא ליחיד בבינוני נפעל דומה ' למלת **נִפְקָד**] ענינו : שעכשו מקבל ' החלון פעולת הפתיחה מן הפומה: והיה סגור מקודם לכן: משל"כ בהאמרך החלון **פָּתוּחַ** [שהוא ליחיד בבינוני פעול דומה למלת **פָּקוּד**] ענינו , שעדין מקבל ' החלון פעולת הפתיחה: וכבר נסתלקה ממנו יד הפומה : ואף אם לא היה סגור מיום לחמול עד הנה : מאחר עליו שהוא בחוה : לכן אם תאמר החלון **נִפְתַּח** [שהוא לנסתר בעבר מבנין נפעל דומה למלת **נִפְקַד**] והיה ענינו שכבר היה פתוח ועתה הוא סגור : עוד משל אחר אם תאמר האומר הבית **בָּנוּי** [שהוא ליחיד מבינוני פעול דומה למלת **פָּנוּי** הרצון בו : שהבית כבר ' קבל פעולת הבנין ועודינו עכשו עומד בבינוני: ' לבל האומר . הבית **נִבְנָה** [שהוא ליחיד בבינוני נפעל] ענינו ' שעכשו מקבל הבית פעולת הבנין והבונה עודנו עוסק בבינוני: ואולם כשתאמר הבית **נִבְנָה** [שהוא לעבר מבנין נפעל] ענינו שכבר היה בנוי ועכשו הוא נהרס ונשחת בינוני : ומשלה הקש על השאר "] :

בגזרת **נִפְעַל**

[ר׳] חיוהו שרש הבגזרה הזאת " [ת׳] **נָפַל** :
[ר׳] נון פא הפעל הסרה [ת׳] בעבר ובינוני :
[ר׳] וזהו לפי שבזמנים האלה כתובה נון נפעל לפני השרש . ובוא לבגד בעין הפעל להשלים נון פא הפעל : ואולם בשקור ולוי ועתיד : שכבר נשתנה נון נפעל . לא ימכן שתהיה גם נון פא הפעל הסרה . לפי שאין דגש אחד מורה על שתי לומות : וגם לא יבואו שני דגשין בלום אחת : מעתה אמור בני :
[ת] הבגזרה הזאת נקראת **חסרי פא נון** : כאשר תהיה נון פא הפעל מהסר בעבר ובינוני . ויבוא דגש בעין הפעל להשלימה : ובשאר הזמנים : כתובה נון פא הפעל : כמו בגזרת השלמים : נסתר בעבר עין הפעל בפתח וכו׳ [כמו בגזרת **נִפְקַד**] :

[ר׳] רחוי שמשיש בזכרונך · שהגשמר בעבר מגזרה זו שוה למד״ב שבעתי
מבנין הקל . כי בשניהם נאמר נָגַשׁ :

גזרת נֶאֱכַל

[ר׳] לזהו שרש הגזרה הזאת : [ת׳] אָכַל :

[ר׳] הנה נא ידעת שבבנין הקל נקראת הגזרה הזאת בשם . נחי פא אלף
בעבור שמנוח האלף בעתיד · מה שלא · ומכן לקרותה בשם זה בזה הבנין
כי עיניך הרואות שלא מנוח האלף בשום מקום · לכן נשמעה נקודת נון נפעל
שבגזרה זו היא נקודה . . [ת׳] בסגול :
[ר׳] ולפי פי הפעל נקודה בעבר ובינוני . .
[ת׳] בשוא ובסגול :
[ר׳] דע כי הנקודה הזאת ר״ל שוא עם סגול : נקראת חטף סגול : ויש עוד
נקודות אחרות שדרכן ללטרף עם השוא : והן פתח · וקמץ : ונקראות
בשם חטף פתח : חטף קמץ · ולשם החטפין הללו שהן : חטף
סגול . חטף פתח חטף קמץ : לפי שבאו רק בתוספות אהה״ע : כי לפי שפעל
לבוא שוא לבד מהם אחת מתוספות הללו : אם לפי שלטרף עמו אחת מ
המנוחים הנזכרים . והאות המשמשת שלפני אות אהה״ע המנוקדת באחד מ
החטפין . היא נקוד׳ תמיד במנוע׳ שהיא ממין החטפין : להיותו האות המשמשת
שלפני חטף פתח . נקודה בפתח : ושלפני חטף קמץ · נקוד׳ בקמץ · ושלפני
חטף סגול : היא בסגול ובעבור זה נקודה נון
נפעל מגזרה זו בסגול : עוד נשמעה הגזרה הזאת משלח
הגזרות שבבנין זה . שבכלן נקודה ההין שבתקור ולוי ותוספות לוא״ן : בחירק ·
ובגזרה זו הן בצירי . וזהו לפי שפת הפעל היא תוספות אהה״ע שהיו מקבלות
דגש הרחוי להיות בפת הפעל למשלוש נון נפעל : לכן נפל הדגש ונלטרף עם
החירק . והיא משמנה לצירי : מעתה תמור בני ·
[ת׳] הגזרה הזאת נקראת אם פא הפעל אהה״ע : פירוש
כאשר תהיה פת הפעל אחת מתוספות אהה״ע · אזי נקודה נון
נפעל בסגול · לפי שהפת הפעל נקודה בחטף סגול : וההין שבתקוס
ולוי ותוספות לוא״ן : נקודות בצירי · במקום הדגש הרחוי להיות
בפת הפעל למשלוש נון נפעל : נשמר בעבר נקודה עין הפעל בפתח
וכו׳ [כמו בגזרת נפקד] :

[ר׳]

״] ומבאר על נכון במשלת הנקוד שביל כ׳ ח :

[ר׳] יש לך לדעת שענין המעטפין הוינו נוהג רק בתרגע לומיות לחה"ע ואין הדיוק בכלל הזה . אבל בענין הדגשות גם הדיוק בכלל : שגם היא היא מקבלת דגש :

גזרת נוּדַע

[ר׳] לשונו שרש הגזרה הזאת : [ת׳] יָדַע

[ר׳] פי הפעל יוד . והיא מסמנה לוין בכל הזמנים : ובעבר ובינוני היא נחה ולא כן בשאר הזמנים שבהם צריך להיות דגש בפי הפעל למשלוש נון נפעל : ולא ימצא לנוח דגש בתוך הנחה . לפני שהדגשות והנחות ענינים הפכים המה . שהרי התוך הנחה היא מורגשת כלל . והתוך הדגושה נקראת בכפל תוך . [כמו שהמבאר לעיל בגזרת כרת] מעמה לשון בני

[ת׳] הגזרה הזאת נקראת נחי פא יוד . שכאשר תהיה פי הפעל יוד . תמוך בעבר ובינוני : ובכל הגזרה מסמנה היוד לוין . ומן נפעל נקודה בחולם . נסמר בעבר נקודה עין הפעל בפתח וכו׳ : [כמו בגזרות הקדמות]

גזרת נָשַׁב

[ר׳] שרש הגזרה הזאת הוץ . [ת׳] שׁוּב

[ר׳] כבר ודעת עמינה . לכן לשמור :

[ת׳] הגזרה הזאת נקראת נחי עין ויו . כאשר תהיה עין הפעל ויו : תמוך בכל הזמנים : מן נפעל נקודה בקמץ . נסמר בעבר דומה ליחיד בבינוני : נסמרת בעבר נקוד׳ מן נפעל בקמץ . נָשְׁבָה ולויחה בבינוני בשוא : נְשֹׁבָה . ולומיות לימין בחירק ופי הפעל בחולם

[ר׳] שים בלבבך השמות נקוד המון: שברוב המדברים מנקד בשוא : ולריך שמדע נקודתה בכל אחד מהם :

גזרת נִמְצָא

[ר׳] שרש הגזרה הזאת ומנהגה . כבר נודע לך : ולשמור .

[ת׳] הגזרה הזאת נקראת נחי למד אלף : כאשר תהיה למד הפעל אלף . תמוך בכל הזמנים . נסמר בעבר שוה ליחיד בבינוני : נסמרת בעבר עין הפעל בשוא וכו׳ [כמו בגזרת נִפְקַד] :

[ר׳]

[" בסלת הנקוד [סוף נתיב ט׳] ויפרש זה בעוד מעט :

[ר׳] זכר לו שמלת נִמְצָא משמשת גם למד״ב שבעתיד מבנין הקל : וש״נ
ח״כ למלה זו שלם הורחום :

גזרת נפעה

[ר׳] הנה נתודעת שרש הגזרה הזאת ומנהגה . מתה שלמדתיך בבנין הקל .
וכן הוא בבנין הזה . מלבד סימני הבנין המודעים לך כמו כן : ולתור בני :
[ת׳] הגזרה הזאת נקראת נחי למד הא וכו׳ . [כמו שכתוב לעיל
בגזרת : פְּנֵה] . וביחידה בבינוני מחסר וכו׳ . [כמו שם] :
נסמר בעבר דּ שוה ליחידה בבינוני נִפְנֶה : ותומיות חיש״ן
בחירק ופת הפעל בקמץ .
[ר׳] מלת נִפְנֶה המשמשת ליחיד בבינוני : משמש גם למד״ב שבעתיד :
מבנין הקל : כמו שידעת :

גזרת נסב

[ר׳] לזהו שרש הגזרה הזאת . [ת׳] סָבַב :

[ר׳] גם בבנין הזה מנהגת הגזרה הזאת : מנהגה לחסר הורחיק בבנין הקל׳
מלבד סימני הבנין . כמו שידעת . ולתור :
[ת׳] הגזרה הזאת נקראת כפולים וכו׳ [כמו בגזרת סַב]
נון בפעל נקודה בקמץ . נסמר בעבר דומה ליחיד
בבינוני . נסמרת בעבר וכו׳ . [כמו בגזרת נָשַׁב] :
[ר׳] בזה נשלם בנין נפעל . ושאר הגזרות שתין כתובות על הלוח לחסר לפניך .
נקל לך לדעת מדעתך . לחרי שידעת דרכם ומנהגם בבנין הקל : ומוסיף
עליה׳ סימני הבנין הזה . ולתמר מן כרת בבנין נפעל . נִכְרַתָּ נִכְרַתְתִּי
וכו׳

בחסרון תיו למד הפעל . בתומן המדברים שמושם תיו בסוף המילה׳ וכתו
שהמבאר בגזרה זו מבנין הקל . ובגזרת כפולים להתע״ר תלתר . נִכְרָתָ
נִכְרַתְתִּי וכו׳ : פת הפעל בקמץ תתורת הפתח שבתלת נִסַּבְתָּ
וכו׳ . ולטעם שהמבאר בגזרת בר . וכתו כן תדע
מנהג גזרת הסרי הקלות שהיו נוהגת מנהג גזרת חסרי פת נון . שתחסר
נון פת הפעל בעבר . ולפעתים גם למד הפעל . כדרך גזרת נתן [וכמ״ש
שם] . ולתמר בבנין זה נִתַּן נִתַּתָּ נִתַּתְתִּי נִתַּנּוּ : בדגש עין הפעל
למשלום נון פת הפעל : ודגש בתום השמוש . במקום נון למד הפעל . וכן
בבינוניש . מחסר נון פת הפעל : ושאר הזמנים : כדרך השלמים . ולטעם
שתתרתי לך בגזרת נָשַׁשׁ : וישׁ לך לדעת שיבואו עוד לפנינו בנינים המורים
עשית הפעול׳ ובנינים תחרים שהורחקם קבלת הפעולה . ולכל בנין

המורה על עצם הפעולה . קראו המדקדקים בשם **אב** . וכל בנין המורה על קבלת הפעולה : קראו להם **תולדה** כי כמו שהאב קודם לבן הבא מכחו . כן הם מספר הקדימה לבנינים הפועלים על הבנינים הפועלים הבאים מכח הפועלים . והנה לכל בנין שהוא **אב** . מיוחד בנין תחל שהוא תולדתו . ותולדת בנין הקל הוא : בנין נפעל :

בנין פִּקֵּד

[ר׳] הבנין הזה , עניינו ג״כ עצם הפעולה: רק שהוא יורה על חוזק הפעולה והפלגת עצמה [ער נסע ווערקן] : אם הפלגת הרבוי : או הפלגת ההתמדה וההתחלטות בפעולה מן הפעולות , או הפלגת המהירות והזריזות : וכיולא בזולה , מש״כ הורחת ענין בנין הקל שהוא על קלות ורפיון עצם הפעול׳ ובעבור זה נקרא בשם , בנין הקל , גם נקרא כן מפני שאין לו סימן , מש״כ בשאר הבנינים שיש לכל אחד מהם סימן מיוחד במוספת אות או דגש , כמו שיתבאר :

גזרת פִּקֵּד

[ת׳] פִּקֵּד הוא למסמר וכו׳ :

הגזרה הזאת נקראת **שלמים** וכו׳ , וסימן הבנין הזה הוא , דגש בעין הפעל , ובעבר נקודה פא הפעל בחיריק , ובבינוני פועל , מס נקודה בשוא לפני השרש ופא הפעל בפתח . ובבינוני פעול : מס נקודה בשוא ופא הפעל בשורק . בחקור ולווי : פא הפעל בפתח : ותותיות חית״ן בשוא ופא הפעל בפתח :

[ר׳] הנך רואה שגם בבנין זה שוים הם המקור והיחיל שבלווי . וכבר הגדתי לך [לעיל בגזרת **נפקד**] שכן הוא בכל הבנינים חוץ מבנין הקל ״] : והנה קראו המדקדקים הבנין הזה בשם : **פִּקֵּד** . ולא קראוהו **פעל** שהוא **פִּעֵּל** מפני הדגש שלא יתכן להיות בעין שבשרש תלתיות להט״ר :

גזרת בִּרֵּךְ

[ר׳] הנה נא ידעת שסימן הבנין הזה הוא . דגש בעין הפעל : לכן בגזרה זו עין הפעל היא תלתיות להט״ר שאין מקבלות דגש . תשתנה נקודת פא הפעל : כפי המספר אשר הורגיל . להיות שהחיריק תשתנה לצירי והפתח לקמץ : והשורק לחולם : מעתה אמור בני :

[ת׳] הגזרה הזאת נקראת **אם עין הפעל אחרהע״ר** : כאשר מהו׳ עין הפעל אחת תלתיות להט״ר . שאין מקבלות

״] לפי מה שיתבאר להלן [נתיב ד׳] בשעה שמשקלי המקור מבנין הקל . ישתנה גם בבנין הזה הם שוים לפעמים :

מקבלות דגש הרפוי להיות בעין הפעל לסימן הבנין · לוי מסמנה חירק
פי הפעל שבעבר : לעירי · ובבינוני פועל : מקור : לווי : ועתיד : מסמנה
פתח פי הפעל לקמץ · ובבינוני פעול · מסמנה השורק לחולם : ולחומיות
חיר"ן נקודות בשוא ופי הפעל בקמץ :

גזרת שׁוֹבֵב

[ר'] שרש הגזרה הזאת הוא **שׁוֹבֵב** : עין הפעל· ויו נחה : ולמד הפעל
כפולה : כי לא ימכן להיות בבנין זה גזרת נחי עין ויו · דהיינו
שמוש עין הפעל · לחרי שסימן הבנין הזה הוא . דגש בעין הפעל : ולא יבוא
דגש בחום הנחה [כמו שהתבאר לעיל בגזרת **נוֹדֵעַ**] . גם גזרת כפולים אין
לה תגיחות בבנין זה שסימנו דגש בעין הפעל. שהרי בגזרת הכפולים מחסר עין
הפעל לגמרי · כנודע מענין הגזרה הזאת . לכן נשתמש בגזרות החלה [ר"ל נחי
עין וכפולים] בבנין זה : על זה התופן · שתהיה עין הפעל ויו נחה : ולמד הפעל:
כפולה ""] ונאמר מן **שׁוֹבֵב** בזה הבנין **שׁוֹבֵב שׁוֹבַבְתָּ** וכו' מן **סבב**

נאמר: **סוֹבֵב סוֹבַבְתָּ** וכו' : והגזרה הזאת נקראת בשם **בנין מרובע**

לפי שים בה ארבע אותיות השרש : משתה לחמר בני ·

[ת] הגזרה הזאת נקראת **בנין מרובע** · פי' שאותיות השרש הן ארבע:
ובתנאי שתהיה עין הפעל ויו נחה : ולמד הפעל
כפולה . לפי שבבנין זה שסימנו דגש בעין הפעל . אין מקום לגזרת
נחי עין . ולא לגזרת הכפולים . שהרי לא ימכן בהן לגשום עין הפעל :
לכן כשנרצה להשתמש בשתים מן הגזרות החלה בזה הבנין . נבנה אותן
בזה התופן . שתהיה עין הפעל ויו נחה . ולמד הפעל כפולה . ובכל הגזרה
נקודה פי הפעל בחולם . נסמר בעבר שוה למקור ויחוד בלווי . ובעתיד אותיות
חיר"ן בשוא ופי הפעל בחולם ולמד הפעל בעירי :

[ר'] עיניך מחוינה . שביחוד בבינוני פועל נקודה למד הפעל בעירי . ובשאר
המדברים בשוא . ובבינוני פעול היא נקודה בקמץ . שמרס בלבבך
ולא תשגה בהם :

גזרת מְצֵא

[ת'] הגזרה הזאת נקראת **נחי למד אלף** וכו' · וסימני הבנין
כמו בשלמים .

גזרת קְנֵה

[ת'] הגזרה הזאת נקראת **נחי למד הא** וכו' . [כמו בשלמים
הקודמים

"] בתפלת הנקוד נסיב ה' יתברך עמם הכפל הזה בקר היעד :

הקודמים]. ובימודה בצינוים מחסר וכו׳. [כמו שם]

ושימי הבנין כמו בשלמים.

[ך׳] גזרת נחי פה. וחסרי פה. לומן מוהגות מנהגן בזה הבנין. להיותו שלח מנוה פה הפעל שם היה חלף הו יוד. ושם היה מן לה מחסר. רק מוהגות מנהג השלמי׳. ונאמר מן נגש. בעבר מבנין זה. נִגַּשׁ נִגַּשְׁתָּ נִגַּשְׁתִּי וכו׳. דומה לעבר מבנין נפעל בגזרה זו. וה מן הכמוצה בבנין נפעל. היה לשימן הבנין. והדגש שבעין הפעל למשלוש מן פה הפעל. לחבל בזה הבנין. הגון היה פה הפעל. ודגש שבעין הפעל לשימן הבנין. והבינוים מְנַגֵּשׁ וכו׳. מְנֻגָּשׁ וכו׳. וכן בעמיד אֲנַגֵּשׁ תְּנַגֵּשׁ וכו׳: ופשוט הוא שלח ימכן להיות מן פה הפעל חסרה ויבוא דגש בעין הפעל להשלימה. לחרי שבלח״ה לריך להיות דגש בעין הפעל לשימן הבנין. ולין דגש לחד מורה שמי הורחות: גם לה ובוחי שמי דגשין בחות לחת: [כמ״ל בגזרת נָגַשׁ]: וכמו כן נאמר מן אכל בזה הבנין אֹכֵל אֹכַלְתָּ וכו׳. מְאַכֵּל וכו׳: מְאֻכָּל וכו׳. אֲאַכֵּל תְּאַכֵּל וכו׳. ומן ידע יֹדֵעַ יָדַעְתָּ וכו׳. מְיַדֵּעַ וכו׳. מְיֻדָּע וכו׳. אֲיַדֵּעַ תְּיַדֵּעַ וכו׳. בלי נחות פה הפעל. לפי שהי לחסר לבוח דגש לחרי חות נחה״]

נשלם בנין פִּקֵּק שהורחתו עשית הפעולה בהפלגה. כמו שהועמיד וגם הוא נקרא אב [כמ״ש על סוף בנין נפעל]

בנין פִּקֵּק

[ך׳] הורחת הבנין הזה הוא על קבלת הפעולה בהפלגה. והוא מולרת בנין פִּקֵּק ונמשך ממנו: כדרך שנמשך הנפעל מן הקל. כי כמו שהם מחמר בבנין הקל ראובן פִּקֵּק את שמעון נמשך ממנו. שמעון נִפְקַק מן ראובן כמו כן בחמרך ראובן פִּקֵּק את שמעון נמשך ממנו שמעון פֻּקַּק מן ראובן: וגם סימן הבנין הזה הוא דגש בעין הפעל

גזרת

״] ודבר זה ומבחר עוד במסלת הנקוד סוף נמיב ו׳.

גזרת פָּקַד

[ת׳] פָּקַד הוא לומר וכו׳ מעתה נדבר מן בינוני פָּקֻד וכו׳ הגזרה הזאת נקראת שלמים וכו׳. וסימן הבנין הזה הוא דגש בעין הפעל ופא הפעל נקודה בשורק נסמר בעבר עין הפעל בפתח ויחיד בבינוני בקמץ נסמרת בעבר עין הפעל בצרי ויחיד בבינוני בקמץ ותוספות חית״ן בצרי ופא הפעל בשורק

[ר׳] יתן בבנין זה לא בינוני פועל לטעם שהגדתי לך בבנין נפעל [בגזרת נִפְקַד] גם יתן לדעת כלל בזה הבנין כי לא יתכן ללמוד על קבלת הפעולה כמו שהודעתיך [לעיל שם] ואם נפשך לומר שיהיה בו לדעת ומחשבת הרגשתו כהרגשת הלדעת מבנין נפעל דהיינו עשית הפעולה בעצם הפועל וכהרגשת הבנין הזה על חוזק הפעולה ע״ז תשיב לך עמה״ן] שעל ההרגשה הזאת מיוחד בנין יתר הנקרא בשם הִתְפַּעֵל כמו שתדע במקומו חי״ה

גזרת פָּרַךְ

[ת׳] הגזרה הזאת נקראת אם עין הפעל אחה״ע׳ שכאשר תהיה עין הפעל יתת תלויות הללו שיתן מקבלות דגש לחולם נסמר בעבר עין הפעל בפתח וכו׳ [כמו בשלמים] ובעתיד לומדים חית״ן בצרי ופא הפעל בחולם

גזרת שׁוֹבַב

[ר׳] גם בבנין זה שמותו דגש בעין הפעל נוהגת גזרת בנין מרובע לטעם שתתרמי לך בגזרה זו מבנין פָּקֵד ולכן תתור בזו

[ת׳] הגזרה הזאת נקראת בנין מרובע פי׳ שלומיות השרש הן תרבע ובתנאי וכו׳ [כמו לעיל בבנין פָּקֵד] נסמר בעבר נקודה למד הפעל בפתח וכו׳ ובעתיד לומדים חית״ן בצרי ופא הפעל בחולם ולמד הפעל בפתח

[ר׳] עיניך הרואות שכלל חלקי הגזרה הזאת נבדלים בנקודתם מנקוד גזרה זו בבנין פָּקֵד ותמצא רובם שוים הם בשני הבנינים

גזרת

״] בתלת הכנויים [נתיב יוד] יתברר לך עיקר הטעם

גזרת מָצָא

[ת׳] הגזרה הזאת נקראת **נחי למד אלף** וכו׳ · ונסמר בעבר סוה ליחיד בבינוני : ונסמר׳ בעבר עין הפעל בשוא וכו׳ . [כמו בשלמי׳] :

גזרת פָּנָה

[ת] הגזרה הזאת נקראת **נחי למד הא** וכו׳ : [כמו בבנינים הקודמים] · ונסמר בעבר סוה ליחידה בבינוני · וסימני הבנין והומיות חית״ן כמו בשלמים :

[ר׳] גזרת נחי פא והסרי פא . לוין מוהגות מנהגן בזה הבנין · מפני הדגש שצריך להיות בעין הפעל לסימן הבנין · וכמו שהגדמי לך בבנין פִּקֵּד :

בנין הִפְעִיל

[ר׳] לחרי שבחת על הלוס · וידעת דרכי הבנינים הקודמים : וקל עליך מעתה למוד שאר הבנינים אשר לפנינו · לך צריך לחי להודיעך הורחת ענין כל אחד מהם · ואמה החזק בממך ושים עיניך ולבך על דרכיהם · ומבנים על סימניהם ופרטי חלופי גזרותיהם : והנה הבנין הזה נקרא בשם בנין הִפְעִיל : על שם החומיות הנוספות בו על חומיות השרש כמו שמרחה ועניני הוא . עשית הפעולה ע״י לחלעי : המשל בזה רחובן נתן לשמעון להם לחכול : הנה שמעון החוכל חת הלחם : הוא הפועל : והלחם : הוא הפעול : וכאשר נרצה לדבר מן רחובן שהוא גורם פעולת החכילה ההיא : נשתמש בבנין זה : וכן הוא בשאר הפעולות כיוצא בזה :

גזרת הִפְקִיד

[ת׳] הִפְקִיד [ער הלט דעתקן מלכתן] הוא לנסמר וכו׳ : מעתה נדבר מן בינוני מַפְעִיל · שעניו : הדבור בעשית הפעול׳ על ידי חלעי בשעת הדבור מַפְקִיד הוא ליחיד וכו׳ : מעתה נדבר מן בינוני מָפְעָל ועניו · הדבור בקבלת הפעולה ע״י חלעי בשעת הדבור : מָפְקָד הוא ליחיד וכו׳ :

[ר׳] מן המשל שהזכרתי מוכל להתבונן · שכאשר נדבר מן הלחם הנזכר במשל ההוא : הוא ענין קבלת הפעולה שבבנין הזה : סימני הבנין הזה נלווים הם לנגד עיניך : מעתה אמור בני :

[ת׳] הגזרה הזאת נקראת **שלמים** וכו׳ . וסימן הבנין הזה הוא־ בעבר . כתובה הא נקודה בחירק לפני השרש : וגם יוד בין העין

והלמד הפעל · ובבינוני מַפְעִיל · מם נקודה בפתח לפני הסרס ;
וגם יוד בין העין והלמ׳ הפעל · ובבינוני מָפְעָל · מם
בקמץ לפני הסרס : ואין בו יוד בין העין והלמד הפעל ובמקום
ולווי : הוא בפתח לפני הסרס : וכן בעתיד לומיות לומ״ן בפתח : ווו
בין העין והלמד הפעל :

[ר׳] המקור והיחיד שבלווי שויס הם גם בזה הבנין · כי אין הבדל בין הַפְקִיד
בלירי שהוא מוסכם יוד ׳ כמו שודעת : ובין הַפְקִיד
בחירק והיוד כמובה · ונוכל להשתמש בשניהם למקור וכן ללווי :
והנה גם בזה הבנין ידמה לך שלא יבוה הלווי אל העתיד · וכדרך שעוררתי
על זה בבנין נפעל [לעיל בגזרת נִפְקַד] : אפס בבוחך אל המקום
אשר מרחתי משם . ימבדר לך השמוושם בכל הבנינים :

גזרת הנ״ש

[ר׳] לשונו שרש הגזרה הזאת : [ת׳] נָגַשׁ :

[ר׳] נון פא הפעל הסרה בכל הלקי הגזרה: לפי שעין הפעל כמובה בחמלט
המיבה · בלופן שים כח בדגש שבה להשלים הנון : מעמה אמור בני :
[ת׳] הגזרה הזאת נקראת חסרי פא נון · כאשר מהיה פא הפעל
נון : מהסר בכל הזמנים . ויבוא לבש בעין הפעל להורות
עליה · וסימני הבנין הם כמו בשלמים : רק שהשם שבבינוני מַפְעָל
נקודה בשורק :

גזרת הא״ל

[ר׳] שהא שבעבר מגזרה זו נקודה בסגול · לפי · ·
[ת׳] שהפא הפעל היא מחומיות לחה״ע ונקודה בחטף סגול :
[ר׳] ואולם נקוד סימני הבנין בשאר הזמנים : הוא כמו בשלמים : ואמור :
[ת׳] הגזרה הזאת נקראת אם פא הפעל אחה״ע : שהא
נקודה ההא שבעבר · בסגול · מפני פא הפעל שהיא בחטף סגול ;
והשאר כמו בגזרת השלמים :

גזרת הו״ע

[ר׳] הנה גם ידעת שסרס הגזרה הזאת הוא יָדַע ומהלפה יוד פא
הפעל בווי נחה בכל הזמנ׳ · וכדרך המחלפה גם בבנין
נפעל : כמו שודעת · ואמור ·
[ת׳] הגזרה הזאת נקראת נחי פא יוד · שבאשר מהיה פא הפעל
יוד · מחחלף בווי : והיא נחה בכל הלקי הגזרה , והנה שבעבר :

נמקור

ומקור . ולווי . ומס שבזיוני מַפְעִיל : ולחומות חית"ן .
נקודות כלן בחולם , והמס שבזיוני מַפְעָל
הוא במלחפוס :

גזרת השיב

[ר'] עיניך תחזינה מיתרים שהגזרה הזאת כמובה לפניך על שני חופנים :
האחד שההא שבאבר נקודה תמיד בצירי ופא הפעל בפתח והשני
שבאיזה מדברים שבאבר : משמעה צירי ההא להטף פתח ואו מנקד פא הפעל
בחירק : גם לשון רבות שבלווי ומלאות בעמיד . הן על שני חופנים : כחבם
על לוח לבך ויכונו יחד על שפתיך : והנה כבר ידעת שסורש הגזרה הזאת הוא
שׁוב , עין הפעל וו נחה , מעתה תמור :

[ת] הגזרה הזאת נקראת נחי עין וו , כאשר מהיה עין הפעל
וו . תמוה בכל הזמנים , וההא שבאבר ומס שבזיוני מַפְעִיל
נקודות בצירי והמס שבזיוני מָפָעָל . הוא במלחפוס
והא שבמקור ולווי ולחומות חית"ן נקודות בקמץ ופא הפעל
בחירק

[ר'] המס שבזיוני מַפְעִיל ליחיד , הוא המוקדם בצירי . ושאר המדברים
משמעה לשון , כאשר עיניך רואות נקודם בלוח אשר לפניך ,

גזרת המצא

[ת'] הגזרה הזאת נקראת נחי למד אלף וכו' . ושמני הבנין
כמו בגזרת השלמים :

גזרת הפֶּנֶה

[ת'] הגזרה הזאת נקראת נחי למד הא וכו' . [כמו בבנינים
הקודמים] . נקוד שמני הבנין כמו בגזרת השלמים .

[ר'] לא ממצא בגזרה זו . היוד שברכה להיות בין העין והלמד הפעל לשומן
זה הבנין . והטעם הוא

[ת'] לפי שבלע"ה נחה הא למד הפעל . ולא ימכן להיות שני חומיות
נחות רצופות :

[ר'] היעבד להתבונן בני :

גזרת הסב

[ת'] הגזרה הזאת נקראת כפולים וכו' . [כמו בגזרת סב] :
וההא שבאבר . ומס שבזיוני מַפְעִיל . נקודות בצירי : ומס
שבזיוני מַפְעָל . הוא במלחפוס : וההא שבמקור ולווי : ולחומות
חית"ן : הן בקמץ ופא הפעל בצירי :

[ר']

[ר׳] נקוד הלירי של ההין בעבר : ומס הבינוני : מסמנה גם בגזרה
כהסמנותה בגזרת הַשִּׁיב :

בנין הַפְּעַל

[ר׳] לחה הרחים לדעת הורחת ענין בנין הפעיל שהוא הפועל ע״י לחר
והבנין הזה הוא מולדתו · והורחתו על קבלת הפעולה ההיא · וכב
המבחר שם [בגזרת הַפְקִיד] :

גזרת הַפְקַד

[ת׳] הַפְקַד הוא לנסמר וכו׳: מעמה נדבר תן בינוני הָפְעַל הָפְקַד
הוא ליחיד וכו׳ :

הגזרה הזאת נקראת שלמים וכו׳ : וסימן הבנין הזה הוא : הַ
לפני השרש : וההין גם לחותות חית״ן נקודות בגזרה זו בקמץ :
נסמר בעבר עין הפעל בפתח · ויחיד בבינוני בקמץ : נסמרת בעבר
עין הפעל בשוא : ויחידה בבינוני בקמץ :

[ר׳] לין בבנין זה לא בינוני פועל ולא נווי · כמו שלוה בבנין פַּקַד : וכמו
שידעת : וההמכל בכל הגזרות מבנין זה · ומחלא כי שוה נקוד
ההין ונקוד לחותות חית״ן שבכל לחת מהן : לא נקוד המס שבבינוני
מפעל מגזרה ההיא בבנין הפעיל :

גזרת הנגש

[ת׳] הגזרה הזאת נקראת חסרי פא נון : כאשר מהיה פא
הפעל נון : מהסר בכל הזמנים · ודגש שבעין הפעל יורה
עליה · וההי הבנין ולחותות חית״ן נקודות בשורק : נסמר בעבר
עין הפעל בפתח וכו׳ : [כמו בגזרת השלמים] :

גזרת האכל

[ת׳] הגזרה הזאת נקראת אם פא הפעל אחה״ע · לוי נקוד׳
פא הפעל בחטף קמץ · וההין ולחותו׳ חית״ן בקמץ וכו׳ · [כמו בשלמים] :

גזרת הודע

[ת׳] הגזרה הזאת נקראת נחי פא יוד : כאשר מהיה פא הפעל
יוד : מתחלף בוי והיא נהה בכל הזמנים · וההין ולחותות
חית״ן במלחפות · נסמ׳ בעבר עין הפעל בפתח וכו׳ · [כמו בשלמים] :

גזרת

גזרת הושב

[ת׳] הגזרה הזאת נקראת **נחי עין ויו** וכו׳ : וההה ואומיות חית״ן נקודות במלאפוס · נסמר בעבר פה הפעל בפתח וכו׳ · נסמרת בעבר פה הפעל בצוה וכו׳ :

[ך] נקוד הגזרה הזאת שוה ממש אל נקוד גזרת **הודע** : רק שנקוד עין הפעל סס . הוא נקוד פה הפעל בגזרה זו :

גזרה המציא

[ת׳] הגזרה הזאת נקראת **נחי למד אלף** וכו׳ : נסמר בעבר שוה ליהוד בצוני . נסמרת בעבר עין הפעל בצוה וכו׳ :

גזרת הפנה

[ת׳] הגזרה הזאת נקראת **נחי למד הא** וכו׳ : [כמו בצוים הקודמים] . נסמר בעבר שוה ליהולה בצוני :

גזרת הוסב

[ת׳] הגזרה הזאת נקראת **כפולים** וכו׳ : וההה ואומיות חית״ן נקודות במלאפוס : נסמר בעבר פה הפעל בפתח : ויהול בצוני בקמץ : נסמרת בעבר שוה ליהולה בצוני [רק שלנסמרת בעבר הנגינה מלעיל · וליהולה בצוני מלרע] :

בנין התפעל

[ך׳] הוראת הבנין הזה היא על עשית הפעולה בנוף הפועל : בתופן שהעושה הפעולה הוא בעלמו המקבל לומה · ולא תלת פעולתו אל גוף אחר זולתו · ולכן אין לבנין זה תולדה · כי הוא האב והוא התולדה :

גזרת התפקד

[ת׳] **הִתְפַּקֵּד** הוא לנסמר וכו׳ · מעתה נדבר מן צוני מתפעל **מִתְפַּקֵּד** הוא ליהוד וכו׳ :

הגזרה הזאת נקראת **שלמים** וכו׳ . וסימן הבנין הזה הוא : דגש בעין הפעל ופא הפעל בפתח בכל חלקי הגזרה . ובעבר ומקור ולווי : כתובה הא בחירק ויו לפני השרש : ובצוני : תס בחירק ויו לפני השרש : ובעתיד לומיות חית״ן בחירק ויו לפני השרש : נסמר בעבר . ומקור . ויהול בלווי . שויס הס . גס לשון נסמרים שבעבר שוה לרבי׳ בלווי : [ך׳]

[ר׳] נקוד לומיום חים״ן ומאחר סימני הבנין : לא ומחמה בכל מאחר
הגזרות : כמו שמרלה במה שלפניך :

גזרת התברך

[ת׳] הגזרה הזאת נקראת **אם עין הפעל אחהע״ר** :
חוי מחמנה פתח פת הפעל לקמץ למשלוש הדגש כמנהג :

גזרת השתובב

[ר׳] לחרי שסימן הבנין הזה הוא דגש בעין הפעל : מוהגת בו גזרת
בנין המרובע׳ : כמו שהודעתיך כבר בבנין **פִּקֵּק** ומש המבחר בחר
היטב : וסרס הגזרה הזאת הוא **שׁוֹבֵב**

[ת׳] הגזרה הזאת נקראת **בנין מרובע** · פ׳ שלומיום הסרס
הן לרבע ובמנלו וכו׳ [כמו בבנין **פִּקֵּק**] :

[ר׳] הנה נא ידעת שלחד מסימני הבנין הזה הוא : חוי לפני לומיום
הסרס : ועיניך הרואות שבגזרה זו כמובה החוי לחרי הפת הפעל ·
והיה זה . מפני שפת הפעל היא לום שין : ולטעם שלומר לך : דע כי בכל
הסרסים שמהיה פת הפעל שלהם שין · הוא סמך · כמובה מתיד החוי לחרי
הפת הפעל · בין שיהיה הסרס ההוא מגזרת השלמים : הוא שיהיה מלחם
משחר הגזרות · ונאמר מסרס **שמר** בזה הבנין **הִשְׁתַּמֵּר** . ומן **שבח**
יִשְׁתַּבַּח : ומן כל כיולא בהם : ולטעם
ההמחלפות הזה הוא : לפי שרחוי לכל משכיל להזהר בדבורו
לבלע כל לום בחר היטב . ולשמור מולת שפתיו שלא תהיה לום לחת נבלעת
בהברמה . והנה מבלע חוי רפויה קרוב להמבלע במבלע השין עד שלא תהיה
החוי נשמעת במבלע : ובחון נא ומנסה בהוליאך מפיך מלא **הִתְשׁוֹבֵב**
[בלי מת ריוח בין החוי והשין · מה שלא יחכן למת ריוח כל כך בין הלומיום
שבמלה לחת] · לא מהיה החוי רפויה מורגשת כלל בדבורך · משא״כ בהיות
החוי כמובה לחרי השין · שאז מהיה החוי דגושה״] ושוב חיננה נבלעת
במבלע השין : לבל היא מורגשת בי בחר · וכן הוא מנהג הלשון כשחר
מהוי פת הפעל סמך · שמקרש גם היא למוי המפעל : ונאמר מסרס **סחר**
בבנין המפעל . **מִסְתַּחֵר** [מהלים כ״ד] . ומן **סולל** נאמר **מְסֻתּוֹלֵל**
[שמות ט׳] וכן כל הדומים להם · וגם זה הוא מפני שהסמך ומוי רפויה

קרובות הן במבטא עד שמיהן נשמעות כאחת: [„ וכאשר מהיה פא הפעל
הוא ל"י · משמעה מיו המפעל לעי"מ . והיא גם היא כמובה לאחרי פא הפעל :
כמו נִצְטַדָּק [צרחתים מ"ד] שרשו צדק : והטעם היא במקום מיו
המפעל : והא פא הפעל ז"ן . משמעה מיו המפעל לדלת . והיא
כמובה כמו כן לאחרי פא הפעל · ונאמר משרש זמן בלשון המפעל הִזְדַּמֵּן :
החמנס לא נמצא בכל המקרא שרש שפא הפעל שלו זין"ד בשנין
המפעל ; מ"מ נשפוט שכן הוא משפטו : ממה שמוהג כן בלשון האדמי
הקרובה מאד אל העברית „] :

גזרת התמצא

[ת'] הגזרה הזאת נקראת נחי למד אלף וכו' : ושימני הבנין
כמו בגזרת השלמים :

גזרת התפנה

[ת'] הגזרה הזאת נקראת נחי למד הא וכו' : [כמו בשאר
הבנינים] · ושימני הבנין כמו בשלמים .
[ר'] גם בזה הבנין שמיהן דגש בעין הפעל · היא נוהג בו מנהג גזרת
חסרי פא והיא פ"ג · רק מבוארה על דרך השלמים . [וכמו שהמבאר
לעיל סוף בנין פִּקֵּד] · ודע שכאשר מהיה פא הפעל יוד : מתחלף לפעמים
בויו ומאמר הִתְוַדַּע וכו' : ופעמים מתקיים היוד על מכונה :
ומאמר הִתְיַדַּע וכו' :

נתיב ג' להורות דרך נתוח הפעלים : וסדר למוד הכללים המבוארים ביתר הנתיבות : ולבאר דרכי הפעלים המורכבים משתי גזרות :

אמר המחבר עמה לפתח פתוחי החלק השנים אשר במרכבת בנינים
להורות דרך נתוח הפעלים הנמצאים במקרא קדם · והכלול בנמיב
הזה · סדר למוד הכללים אשר ימצאו בנמיבות שלאחרי כן · ואומר' דרכי
אשר דרכתי בנמיב הקודם לזה · לערוך מערכה לקריאת מערכה בשלמות
הרב ומשובות המלמיד · הרב שואל בעין · והמלמיד משיב כהלכה · ויהיו
מן הערוך לכפול פה הדברים הנאמרים במרכבת בנינים [לחלן ג' · ולחלן ג']
ודרש הלומד משם · ולחה עמה בדרך ה' קורא להוב · ממני מרחה וכן
מעשה

[„] בשאר הדבר הזה ומבאר לך במסלת הנקוד [נתיב ד']

מעשה . בחר לך לחד מספרי המקרא . ולך לך בדרך אשר תורה לפניך
ומצליח לת דרכיך .

הפעלים הנזכרים בשביל א . הלא המה כתובים בתחלת ס' תהלים

א [ר'] בנו . המבוקן מן בפעל **הָלַךְ** . להשוותו לל לחת מהתיבות הנזכרות בלות הבניינים אשר למדתיך עד עתה .

[ת'] הוא שוה למלת **פָּקַד** . .
[ר'] ויהיה ח"כ שרש הפעל הזה . [ת'] **הָלַךְ** .

[ר'] והוא לנסמר בעבר מבנין הקל . ובחנת ומצא שהוא מגזרת השלמים לפי שפת הפעל שלו חיבה יוד . ולא חלף . ולא נון . גם אין עין הפעל שלו ויו . ולא למד הפעל חלף . ולא הא . ואין העין והלמד הפעל חומות דומות . ואלו היה לחד מהל חלה בפעל הזה , הו לא היה מן השלמים . רק מלחת מאחר הגזרות אשר ידמה חליה . ועל דרך זה תהיה בחינתך בכל הפעלים אשר תמצא . ומכוון מחשבותיך ומשיס לבך אל כל פעל מן הפעלים למען תדע חיזה הוא שבו היה שרשים . וחיזה היה שמושים . ומה הוא מסמסת . גם לסימן הגוף . הו לסימן הבנין . וכיולא בהם . ודרשת והקרקה היטב על אשר תשקלהו במחוני לדק עם לחת מהמיבות הנמצאות בסדר לות הבניינים . וכאשר תשלך בפעל מן הפעלי . תהיה תשובתך בהלה . שרש הפעל ההוא כך וכך . ואת תודיעני . מחיזה גזרה הוא . ומחיזה בנין וזמן וגוף . המשל במלת **שָׁתוֹל** . תאמר . שרשה **שָׁתַל** . יחיד בנוכחי פעול מגזרת השלמים בבנין הקל . דומה למלת **פָּקוּד** .
ועל"ו בכל שאר הפעלים .

ועתה בני שמע בקולי היעלך ויהי אלהים עמך . כל פעל אשר תמצא לומות לנמחיו . תהיה רחשית מלאכתך להמבוקן בו אם הוא עבר או עתיד או מלחד משאר הזמנים . ואח"כ תשכיל בסימן הבנין אשר בו . למען דעת מחיזה בנין הוא . ואת תבוא עד מכוונתו . כמד לך לת הדברים האלה על לוח לבך ושמרם לעת הצורך . ואם תלך בדרך הזה לא תכשל . בחנהו ונסהו ואדע כי לא לחבוש מעלתי .

ואחרי הודיעי לומך לת כל זה . הטה לבך למבונה . והכן רעיונך להמבוקן בפעלים אשר תשים לפניך למען תמצה לומס כראוי כפי הכללים אשר הודעתיך ואשר לודיעך עוד . והנני שואל מאתך להגיד לי נמוה מלת ,

רָגַשׁ :

[ת'] שרשו **רגש** . לנסמרות בעבר מבנין הקל מגזר' השלמים ,
[ר'] **יוּשַׁב** ,

[ת']

[ת׳] פרשו יָשַׁב , ליחיד בציווי פועל מגזרת נחי פא יוד בבנין הקל
[ר׳] וחין ד הבדל בחלה זו וכיוצא בה , בין חם היח כחובה בויו . חו זולחה
כי החולם מוסכם ויו וכו׳ [כחמוד להלן בחחלת פרק ל״ח] :

יִלְעַג :

[ת׳] פרשו לָעַג . לנסמר בעתיד מגזרת השלמים בבנין הקל ,
[ר׳] מיפרים ד מפעוט , כי חין לבעות כלל בחלה כזחת שהיח בת חרבע
חומיו׳ . ולח ממלט מהיות לחת מהן לשמוש . וחין זחת כי חם היוד
שהיח לשמוש הנסמר בעתיד , כי שחר החומיות שבחלה הזחת : לח ימכן היומן
משמשות . כמו שידעת . לחן מה שנקודה עין הפעל שבחלה זו בפתח . והיח
נקודה בחולם בחלת יִפְקֹד חשר חליה מדחה החלה הזחת בלי ספק , רחוי
לך לדעת [מה שכחוב להלן בפרק ו׳] ,

יְדַבֵּר ,

[ת׳] פרשו דִּבֵּר . לנסמר בעתיד מגזרת השלמים בבנין פִּקֵּד .
[ר׳] ובמה יודע לפוח כי הוח מזה הבנין .
[ת׳] בנקוד חומיות חית״ן . שהן בשוח ופח הפעל בפתח .
[ר׳] נָסַכְתִּי :

[ת׳] פרשו נָסַךְ . למד״ג בעבר מגזרת הסרי פח נון בבנין הקל .
[ר׳] אָמַר :

[ת׳] פרשו אָמַר , והוח לנסמר בעבר מגזרת נחי פח חלף בבנין הקל ,
[ר׳] והפעל הזה מבנה בלשון עתיד

[ת׳] אֹמַר תֹּאמַר יֹאמַר וכו׳ :

[ר׳] שְׁאַל „ [ת׳] פרשו שָׁאַל . ליחיד בלווי מגזרת השלמים
בבנין הקל : [עיין מה שכחבתי לעיל בחלת יִלְעַג
[ר׳] הַשְׁבִּילוֹ „ [ת׳] פרשו שָׁכַל . לרבים :
בלווי מגזרת שלמים בבנין הפעול . דומה לחלת הֻפְקְדוּ :

[ר׳] הֻסְרוּ

[ת׳] פרשו יָסַר . מגזרת נחי פא יוד בבנין נפעל . דומה לחלת הֻרְעוּ :

[ר׳] והויו היא תמורת יוד פא הפעל : כמו שידעת . וחין לבעות ולחשוב

שמהיה הויו פא הפעל . ולהיות שרשו וָסַר בויו . כי לא נמצא בלשון
הקדש פעל שמהיה פא הפעל שלו ויו . אם לא שמהיה במקום יוד
גם לא נמצא פעל שמהיה למד הפעל שלו ויו לו יוד [רק בהיותן ממורי
הא כמ"ש לקמן שביל ל"ה] . וזכור זה .

* עִבְדוּ " [ת] שרשו עָבַד : לרבים בלשון מגזרת שלמים
בבנין הקל . דומה למלת פְּקֹדוּ :
[ר'] ולשון הימה הבים לגוסה .
[ת] הימה המלה מבנין פִּקֵּד לנסמרים בעבר :
[ר] * נַשְּׁקוּ "
[ת'] שרשו נָשַׁק . לרבים בלשון מבנין פִּקֵּד בגזרת השלמים :
[ר'] ומלמר בלשון עמיד בבנין הקל מן השרש הזה
[ת'] אֶשַּׁק תְּשַׁק יַשֵּׁק וכו' בחסרון נון פא הפעל : מה שלא
יתכן להיות הנון הסרה בבנין פִּקֵּד [לטעם שהמבחר לעיל נמצא
ב' סוף בנין פִּקֵּד] :
[ר'] יְאַנֵּף . המיב' הזלת מבוררת שהיא לנסמר בעמיד ואין לטעות בה כלל
[כמ"ש לעיל בלמ יִלְעַג] לכן מה שנקודה היוד בסגול
לריך לני להודיעך כי לומן הגזרו' מבנין הקל וכו' [ככתוב לקמן שביל כ"ח]
* רַכּוּ " [ת'] שרשו רָכַב לנסמרים בעבר מגזרת כפולים בבנין
הקל : דומה למלת סַבּוּ :
[ר'] גם' לפשר להיות שרשו .
[ת'] רָבָה לרבים בלשון מנחי למד הא בבנין פִּקֵּד דומ' למלת פָּנוּ
[ההכרעה מבוארת לקמן שביל מ"ח] :
[ר'] * רַבִּים " [ת'] שוה למלת סַבִּים :
[ר'] * אֲמָרִים " [ת'] דומה למלת אֲכָלִים :
[ר'] * אֶקְרָא " [ת'] דומה למלת אֶמְצָא :
[ר'] * שָׁכַבְתִּי " [ת'] דומה למלת פָּקַדְתִּי :
[ר'] * הֶקִיצוֹתִי " [ת] שרשו קוץ למד"ב בעבר מבנין
הפעיל מנחי עין ויו דומה למלת הֵשִׁיבוֹתִי :
[ר'] ואין הבדל בין נקוד ההא בחטף פתח ובין נקודה בחטף סגול . כי כל
ההטעיון מספט אחד להם לבוא בתוספות ההה"ע במקום שוא שבסוף
התוספות

הלומיות : כמו שהורימיך כבר [לעיל נתיב ג׳ בגזרת נָאַכַל]:

❧ שְׁבַרְתָּ ״

[ת] שרשו שָׁבַר : מבנין פָּקַד לנמלא בעבר מגזרת השלמים :

[ר׳] הסבת שְׁבַרְתָּ שהבית שהיא עין הפעל דגושה . להורות על סימן הבנין . וגם המיו היא דגושה . ואמנם שין הדגש הזה מורה על שום הורלה רק לחזק על ידו קריאת המיו . כי כבר ידעת שיש הבדל בין קריאת המיו רפויה ובין קריאתה בדגש וכן הבית . והכף . והפא . ובכללן הומיות בג״כ פ״ת . ויש לורך גדול להכיר ולהבדיל בין הדגש המורה על חסרון הום או לחת משאר הורלמיו . ובין הדגש שאינו רק לחזק קריאת הלום : לכן לא הגעת על הנה אל המקום אשר הכינותי לבאר לך פרטי משפטי הדגש והרפי : לכן לחסור לך פה כלל אחד אשר יספיק לך עמה להאיר לפניך דרכך למען תדע להבדיל בין שני מיני דגשין האלה . וזה בידך זה הכלל . כל דגש הבא ברלם המיבה או בלמלע המיבה לאחרי הום הנקודה בשוא . כדגש הפא והמיו שבמלת פָּקַדְתָּ פָּקַדְתִּי פָּקַדְתֶּם ודומיהם : הדגש הזה לינגו מורה על שום הורלה מהורלות הדגש . רק הוא בא לחזק קריאת הלום ההיא . ואם מבחון ומנסה קריאת הלומיות הדגושות האלה . ימבאר לך כי לא מוכל לבעת לומן בכפל לום כמבעת שאר הלומיות הדגושות אשר הודעמיך [לעיל נתיב ג׳ בגזרת כָּרַת] . וכל דגש הבא בלחת משאר הלומיו׳ שבלמלע המיב׳ ואין לפניה שוא . תמיד יורה הדגש ההוא על לחת מן ההורלות המיוחדות אל הדגש : שמר לך את הכלל הזה כי הוא ילוך מן המכשול בנמות הפעלים אשר יבוא דגש בלחת מלומיומיהם [ובמסלת הנקוד ימבאר כל זה בעוב_טעם ודעת] :

❧ הִרְחַבְתָּ ״

[ת׳] שרשו רָחַב לנמלא בעבר מבנין הפעיל בגזרת השלמים :

[ר׳] ❧ הִפְלָה :

[ת׳] שרשו פָּלָה : נשתי בעבר מנהי למד הא בבנין הפעיל]

[ר׳] ❧ וְ־דִמּוּ :

[ת׳] שרשו דָּמַם לרגיש בלווי מגזרת כפולים בבנין הקל :

[ר׳] והוא המוקדם בשוא הבמובה בדגש המיבה וכו׳ [בכתוב לקמן בביל מ״ב] :

שְׁנֵאתָ · [ת׳] המיבה הזאת מגזרת שהיא לשון נמלא בעבר מבנין הקל לגזרת נהי למד חלף שרשה שנא · ולחנם הגון שהיא עין הפעל נקודה בצירי : לפי שהעבר מבנין הקל נמלא בן נמקרא וכו׳ : [כמוב להלן שביל ד׳ : ה׳] :

[ר׳] תְּאַבֵּד :

[ת׳] שרשו אָבַד לנמלא לו לנסמר׳ בעמיד.מבנין פִּעֵל לגזר׳.השלמי׳:

[ר׳] ובבנין הקל הלך ילך השרש הזה על דרך גזרת · ·

[ת׳] אֹכַל שמוש החלף בעמיד :

[ר׳] יִתְעֵב :[ת׳] שרשו תָּעַב לנסמר בעמיד מגזרת

חס עין הפעל לחהע״ר בבנין פִּעֵל · דומה למלא יְבָרֵךְ

[ר׳] נְבוֹנָה :

[ת׳] שרשו בִּין · וליחידה בבנינו נפעל מנחי עין ויו ·

[ר׳] לבל לנסמרת בעבר מלמר · [ת׳] נָבוֹנָה בקמץ הגון :

[ר׳] כמו והממלכה נָכוֹנָה [מ״ח ג׳]

פָּתוֹחַ :

[ת׳] שרשו פָּתַח יחיד בבנינו פעול מגזרת שלמים בבנין הקל :

[ר׳] והנה לגיד לך טעם פתחות החית · דע כי לומיות לחה״ע נקל להן להחבלע במבטע . לטעם שמדע בהגיונך לל המקום לחר מרלה חסס פרטי מספטי הנקוד [במחלת מסלת הנקוד] · ולכן יש להן סגלה מיוחדת בעניין ההרחבה · דהיינו שבהרבה מקומות משמות נקודות הלומיות הללו לו נקודת החית שלפניהן : כדי להרהיב מבטע הלומיות החלה עד שהן מורגשת היטב ולא מהיינה נבלעות במבטע : ועל הדוב מהיה הרחבתן ע״י נקודת הפתח : כמו יוֹדֵעַ · יָדוּעַ · הוֹדִיעַ · אוֹדִיעַ · וכן פָּתוֹחַ · כי בֹּרֵחַ [ברחתים ל״ג] שַׁלֵּחַ תְּשַׁלֵּחַ חת החס [דברים כג] והדומי׳ להס : וגס בריס נוהג לפעמי׳ מספט ההרחבה · כמו שלזכור במקומות הרבה במה שיבוח חי״ה :

יִפְלוּ : [ת׳]

[ת׳] שרשו נָפַל · נסתרים בעתיד תגזרת הסרי פע׳ נון בבנין הקל :

[ר׳] ✻ מָרוּ : [ת׳] שרשו מָרָה · נסתרים בעבר מנחי למד
הע׳ בבנין הקל דומה למלא פָּנוּ :

[ר׳] ומפסר ג״כ להיות : ✻ :

[ת׳] משרש מור מהי עין ו׳ בבנין הקל לנסתרי׳ בעבר דומ׳ למלא שָׁבוּ

[ר׳] גם . יכול להיות שרשו

[ת׳] מָרַר . גזרת כפולים לחהע״ר מבנין הקל · שוה למלא בָּרוּ :

[ר׳] עוד מפסר לומר : :

[ת׳] להיותו לרבים בלשון בבנין פִּקֵּד משרש מָרָה · ומהיה המס
רלוי׳ להנקד בפתח כמו מלא פָּנוּ · לולא שהרים תיבה
מקבלת דגש · ונסתגה הפתח לקמץ כמנהג :

[ר׳] ודומה לזה מלא עָרוּ עָרוּ [מהלים קל״ז] · שהס לשון רבים בלשון
מגזרת נחי למד הע׳ בבנין פִּקֵּד :

[כל זה וכיולא בו : ימצרר ע״פ הבחינות המבוארות לקמן נתיב ח׳ :]

[ר׳] ✻ עָשְׁשָׂה : [ת׳] שרשו עשש מגזרת כפולים : . .

[ר׳] והיה רלוי להיות בהסרון עין הפעל עָשָׂה · כמו סָבָה · רק שנחה
על דרך השלמי׳ : [ימצאר לקמן · שניל ל״ז] :

פעלים המורכבים משתי גזרות

ב ✻ [ר׳] יָצֹא יָצָא [ברחשים כ״ז] :

[ת׳] הרחשון מקור · והשני נסתר בעבר : : :

[ר׳] מגזרת נחי פע׳ יוד ונחי למד חלף · גם תמלא שרשים שתהיה פע׳ הפעל
שלהם יוד או חלף : ולמד הפעל הע׳ · וכל הלה נקראים בשם נחי
הקצוות · ויתבארו עוד לפנינו שאר מיני ההרכבות :

[ר׳] הוֹצֵאתִי [שמות י״ו] :

[ת׳] הוא בנין הפעיל מן השרש הנזכר :

[ר׳] ומתחר בדומיו מוֹצִיא וכו׳ . והעתיד אוֹצִיא תוֹצִיא וכו׳ .
שימני הבנין בתולם . כמנהג גזרת נחי פע׳ יוד · וגם למד הפעל נחה :
וכלל לומר לך : שכל פעל המורכב : נוהג מנהג שתי הגזרות אשר
הורכב מהן · וקל לדעתם :

[ר׳] ✻ אֲבִיתֶם [דברים ו׳]

[ת׳] שרשו אבה · נמלאי׳ בעבר לגזרת נחי פע׳ חלף ונחי למד הע׳
בבנין הקל :

[ר׳]

[ר׳] ❧ תֹּאבוּ [ישעי׳]

[ת׳] הוא לנמלאים בעמיד מן הפעל הנזכר :

[ר׳] ❧ יוֹרוּ [דברים ל״ג] :

[ת׳] שרשו יָרָה : לנסתרים בעמיד מבנין הפעיל לגזרת נחי פא יוד ונחי למד הא :

[ר׳] ומסבול לזרת הפעל הזה להיותו

[ת׳] משרש הנזכר לנסתרים בעבר מבנין פִּקֵּד . ומהיה הוד שהיא פא הפעל רלויה להנקד בשורק כמלת פְּנוּ ובלה החולם במקומה : מפני הריש שאינו מקבלת דגש לו שיהיה שרשו יָרַד : ולרגיש בלווי מבנין הקל . דומה למלת בְּרוּ .

[ר׳] ❧ בָּאתֶם [ברחשים מ״ב]

[ת׳] שרשו בּוֹא : לנמלאים בעבר מבנין הקל לגזרת נחי עין ויו ולמד חלף :

[ר׳] ❧ יִשָּׂא [שם מ׳]

[ת׳] הוא משרש נָשָׂא . נסתר בעמיד מגזרת חסרי פא נון ונחי למד חלף בבנין הקל] :

[ר׳] ❧ תַּטֶּה [שמות כ״ג]

[ת׳] שרשו נטה . לנמלא לו לנסתר׳ בעמי׳ מבנין הפעיל לגזרת חסרי פא ונחי למד הא :

[ר׳] ומבנה העבר והבינוני מזה השרש בזה הבנין :

ת הִטָּה הִטִּיתָ הִטָּתָה וכו׳ . מַטָּה מַטִּים מַטָּה וכו׳ מַטֶּה וכו׳ :

ר ❧ שַׁתִּי [מהלים ע״ג] „

[ת׳] מד״ב בעבר מבנין הקל לגזרת נחי עין ויו וגזרת חס למד הפעל מיו : שרשו שׂוּת . ורלוי בחסלומו שַׁתִּי . כמו שַׁבְתִּי ויבוש לגש בחיו החמוש למסלו׳ מיו למד הפעל כמנהג

[ר׳] ❧ מַתַּתִּי [שמואל ב׳ ז׳] „

[ת׳] מד״ב בעבר מבנין פקד לגזרת בנין מרובע : שרשו מוּתת : והיה רלוי בחסלומי מוֹתַתְתִּי כמו שׁוֹבַבְתִּי . ובח

דגש נמיו המשמש למשלוש מיו המסרה :

[ר׳] ✻ הַאֲזִנָה [ברשית ל׳] ״

[ת׳] שרשו אזן : לרגום בלווי מבנין הפעיל : ודגש הנון המשמש יורה על נון למד הפעל המסרה . כי משפטו במשלומו הַאֲזִנָה :

[ר׳] ✻ תְּשַׁכְּנָה [יחזקאל ו״ז]

[ת׳] הוא לממלאות לו למסרות בעתיד מבנין הקל משרש שכן ודגש שבנון המשמש הוא להורות על נון למד הפעל :

[ר׳] הִכַּנּוּ [ד״ה ב׳ כ״ט]

[ת] שרשו כון . מד״ב בעבר מבנין הפעיל ודגש שבנון המשמש יורה על נון למד הפעל ורחוי במשלומו הִכְּנָנוּ כמו הִשַּׁבְנוּ :

[ר׳] והוא על דרך דקדוק מלת וְלַנּוּ בגבעה [שופטים י״ט] שהוא משרש לון למד״ב בעבר מבנין הקל ורחוי במשלומו לַנָנוּ כמו שָׁבְנוּ : ובה הדגש תמורת נון למד הפעל :

עד הנה מישפט וסדר הלמוד : אשר כחבתי להורות את נערי בני ישראל ישמע חכם ויוסף לקח : ומעתה אשים את פני לסדר שאר כללי דקדוק הלשון איש איש על מכונו : ככל אשר יעדתי במרצפת אבנים מאבן שלישי והלאה : וה׳ יסעדני :

נתיב ד הנרצה אצל המדקדקים בהשתמשם במלת משקל : וסדר חלופי משקלי הפעלים : ובאיזה אופן שנשמטו לפעמים אותיות אהויי מהמכתב :

ג הנה נא ידעת שמו המדקדקים שרש פעל סימן ללומיות השרש . : ומקרלו ללות הרחשונה שבכל שרש . פא הפעל . וללות השנית מכל שרש קרלו . עין הפעל . וללות השלישית מכל שרש קרלו בשם למד הפעל והמה נוהגים כמו כן להזכיר כל מיבה הבנויה מחיזה שרש משרשי הלשון . על שם מיבה כדומה וכללמה המחוברת משרש פעל . וזהו מה שקרלו בשם משקל : ואמרו שמלת פקד שהפא בקמץ והקוף בפתח . הוא משקל פָּעַל שהפא בקמץ והעין ד׳ בפתח . לפי שמתי המלות החלה דומות זו לזו בזה שהן מחוברות מג׳ לומיות השרש שהרחשונה בקמץ והשנית בפתח . כלומר משקלה במחוברים . ומלת פקד שהפא בחולם והקוף בלי . משקלה פֹּעֵל

וכן

וכן פָּקוֹד הוא משקל פָּעוֹל פָּקֻדָתָ המחבר מן שלש לומיות
השרש ומיו קמוצה בסוף · הוא משקל פָּעַלְתָּ · אֶפְקֹד הוא משקל
אֶפְעֹל · תִּפְקֹדְנָה משקלו תִּפְעֹלְנָה : וכן שאר הפעלים
נמשכים על הדרך הזה :

ד העבר מבנין הקל נמצא במקרא על שלשה משקלים · האחד פָּעַל הפ
בקמץ והעין בפתח : כמו וה' פָּקַד את שרה [בראשית כ"א]
והשני פָּעֵל הפ בקמץ והעין בצירי כמו כי חָפֵץ בנים ועקד [שם
ל"ד] כי זָקֵן ויחך [שם כ"ז] השלישי פָּעַל הפ בקמץ והעין
בחולם כמו ולא יָכֹל יוסף [שם מ"ה] והדומים להם ונמצאים שלשת
המשקלי' האלה · בפסוק אחד ולא יָכַל משה לבוא אל אהל מועד כי שָׁכַן
עליו הענן וכבוד ה' מָלֵא את המשכן [שמות מ'] ובגזר' נחי
עין משמנה נקודת פ הפעל · ונאמר במשקל פָּעַל שהעין
בצירי · מֵת תָּמֻת מֵתוּ פ הפעל בצירי : וגזרת פָּעוֹל
שהעין בחולם נאמר הנקר אוֹר [בראשית מ"ד] : מה טָבוּ מהלין [במדב'
כ"ד] בָּשְׁנוּ מאד [ירמי' ט'] פ הפעל בחולם כי כן הוא דרך גזרת נחי
עין ויו · שהנקוד' הראוי' להיות בעין הפעל מגזרת השלמים מבוא בגזרה זו
בפ הפעל · כמו פָּקַדְתָּ פָּקַדְתִּי פָּקַדְתֶּם שהעין הפעל היא בפתח'
נאמר בגזרה זו שָׁבְתָּ שָׁבְתִּי שָׁבְתֶּם פ הפעל בפתח · וכן בבנין
פָּעוֹל מגזרת השלמים נאמר פָּקוֹד פְּקוּדִים וכו' עין הפעל
במלאפום והיא נקודת פ הפעל שבגזרה זו : ונאמר שׁוֹב שׁוּבִים
וכו' : וכמו כן בגזרת כפולים · על משקל פָּעוֹל בחולם תהיה פ הפעל
נקודה בחולם כמו ויתרהו וַיְרַכּוּ [בראשית מ"ט] רמו
מעט [חיוב כ"ל] ודומיה' :

ה וחולם לנמלאים ולמד"ג שבעבר · חון הבדל בין משקל פָּעַל שהעין
בפתח ובין משקל פָּעֵל בצירי העין · כי כמו שנאמר מן פָּקַדְתָּ
בגופים הללה פָּקַדְתָּ · פָּקַדְתִּי פָּקַדְתֶּם פָּקַדְנוּ
כן מן חָפֵץ נאמר חָפַצְתָּ חָפַצְתִּי וכו' עין הפעל בפתח · מלבד
בגזרת נחי למד חלף שמתקים הצירי גם בגופי הנמלאים והמד"ג ונאמר
מָלֵאתָ מָלֵאתִי וכו' · שָׁנֵאתָ שָׁנֵאתִי וכו' · חבל במשקל

פָּעוֹל בחולם העין ממקום החולם גם בשאר המדברים ונאמר יָכוֹלְתָּ יָכוֹלְתִּי יָכוֹלְנוּ בחולם עין הפעל : וזה יתבאר עוד במסלת הנקוד [שביל ס"ה] :

ו. התקור מגזרת השלמים בנין הקל יבוא על משקל פָּעוֹל הפת בקמץ והעין בחולם . פָּקֹק יפקד חתכם [ברחשים כ'] הלוך הלכת [שם ל"ח וזולת] . ויבוא גם על משקל פָּעֹל הפת בשוא והעין בחולם הגה שָׁמוֹעַ מוצה עוד [ש"ח : ע"ו] גם עָנֹשׁ לנדיק [משלי י"ז] ודומיה : ולפעמי' על משקל פָּעַל הפת בשוא והעין בפתח . לחרי שָׁכַב המלך [מ"ב י"ד] שָׁלַח חנגע [ישעי' כ"ח] והדומים להם :

ז העתיד מבנין הקל יבוא על שני משקלי' . משקל אֶפְעוֹל העין בחולם . אֶשְׁמוֹר יִזְכֹּר תִּמְכֹּר . ועל משקל אֶפְעַל בפתח העין . יִשְׁכַּב יִקְרַב יִצְרַק וכיוצא בהם : ובאחר מהיה עין לו למד הפעל לחת מחומות לחה"ע : לזו יבוא העתיד לעולם על משקל אֶפְעַל בפתח אֶשְׁמַח יִשְׁלַח יִשְׁמַע יִבְחַר יִשְׁחַט יִגְעַר יִנָּאֵף והדומים להם . ומאחר ודעת שבהעדר לחומות לחי"ן מן העתיד הוא שוה לכל הצווי לכן יבוא גם הצווי על שני המשקלים האלה . ר"ל משקל פְּעוֹל בחולם העין כמו זְכוֹר שְׁמוֹר פְּקֹד : ומשקל פְּעַל בפתח כמו שְׁכַב קְרַב שְׁמַע צְלַח רְכַב וזולתם . ודרך המשקלים האלה מוהג גם בשאר הגזרות שחוץ מן השלמים . כמו מי שעל דברים יָגַשׁ חליהם [שמות כ"ד] וכי יִגַּח שור [שם כ"ח עין הפעל בפתח וכי יִגֹּף שור [שם] לא יִגּוֹשׁ לת רעהו [דברים ט"ו] עין הפעל בחולם וכלם מגזרת חסרי פא נון . וכן למען תֵּדַע [שמות ח] בפתח. בזולת נָאוֹת [ברחשים ל"ד] בחולם . והוא מגזרת נהי פא יוד שרשו ידע . ורבים כמוהם :

ח כאשר מהיה למד הפעל לחם מלומיות הח"ע מנקד בפתח למלעלה בעבר והמיו המשמש מהיה לעולם דגושה . כמו אשר לה יָדַעְתְּ [רות ג] הלה שָׁמַעְתְּ [שם] נשך ומרגים לָקַחְתְּ [יחזקאל כ"ג] הִשְׁבַּעְתְּ עמים רבים [שם כו] ודומיה . וכמו כן ליחיד בביומים מהיה למד הפעל בפתח לם היה מלומיות הה"ע יֹדֵעַ פֹּתֵחַ מְשַׁלֵּחַ מְפַתֵּחַ מוֹדִיעַ מַשְׁמִיעַ מַגְבִּיהַ וזולתם . ולפעמים מנקד עין הפעל בפתח כמו רָקַע המרן [ישעיה מ"ב] רֹגַע היס [שם כ"ו] וְשָׁמַע שמע [ויקרא י"ו] הַנֹּטֵעַ אזן [מהלים צ"ד] והדומים להם . וזה נוהג גם בשחר המשקלים כמו יוֹדִיעַ דרכיו למשה [שם ק"ג] לם ישראל לה אֲשַׁלֵּחַ [שמות ו'] - יַשְׁמִיעַ כל מהלמו [מהלים ק"ו] ומעתק דרכיו יוֹדֵעַ [משלי ו'] למד הפעל בפתח . וְיוֹדֵעַ ה' (במדבר י"ו) אֲשַׁלַּח גדי עזי' [ברחשים ל"ח] לל תַּשְׁמִיעַ קולך [שופטים י"ח] ולה יוֹדֵעַ השבע [ברחשים מ"ח] עין הפעל בפתח . ורבים כיולה בהם . [ועיין מה שכתבתי לעיל שביל ה' במלת פתוח] .

ט ולם מהיה עין הפעל לחם מלומיות לחה"ע . לוי מנקד פה הפעל בפתח לו בכגול בלשון יחידה לו רבים בלווי מבנין הקל כמו בַּחַרְתָּ לכס היוס [יהושע כ"ד] שָׁאַלְתִּי לחי [מ"ח ג'] וְכַעֲרוּ לבכס [ברחשים י"ה] אֲהֵבוּ לח ה' [מהלים ל"ח]ודומיהם:

י כבר ידעת שהרח שבשוף המידה מבמש למשרת בעבר . ולפעמים מהיה מיו רפויה מבמש מחורמה והלום שלפניה בפתח . כמו כי אָזַלְתְּ יד [דברים ל"ב] וְנִשְׁכַּחְתְּ לור [ישעי' כג] וְשָׁכַחְתְּ לנשיע [יחזקאל מ"ו] וזולתם : ולם למד הפעל חלף . מהיה קמן לפני המיו כמו וְקָרָאתְ לחכס [דברים ל"ו] לשר הוֹבָאתָ לך [ברחשים ל"ג ודומיהם : וכן בגזרת נהי למד הה וְעָשָׂתָ לח

המבוכה [ויקרא כ"ה] המיו הוא לשמוש הנסתרת
והוא למד הפעל הסרה • וכמוהו וְהָרְצֹת את שמותיה [שם כ"ו]
ודרך שמוש המיו הזאת מוהג הרבה בלשון המשנה כמו שאמרו אם
בֵּאוֹת רשות העני [פאה פ"ו מ"ט] מעשה שמעך ולא יֵצֵאת [בכורות
פ"ו מ"ט] ורבים כמוהם :
יא המקור מגזרת הסרי פא נון ונגזרת נהי פא יוד בבנין הקל : יבוא על
שני משקלים : האחד נָגֹשׁ יָדוּעַ · נָקֹם ינקם [שמות כ"ו]
יָרֹד ירדנו [בראשית מ"ג] ודומיהם שכמובות שלם לומיות הסרס כדרך
השלמים : והשני נָגֹשׁת : רָדֹת : מהסר פא הפעל ומבוא מיו
בסוף המיבה · כמו בְּנָגְשֹׁת בני ישראל [במדבר מ'] עד רָדֹת
הומומיך [דברים כ"ה] רב לכם שֶׁבֶת [שם ו'] שרשם נגש :
ירד : ישב : וכן כל כיוצא בהם כלם בשני מבולין : מלבד
כשהוא למד הפעל הוא לו עין · שלו הן בשני ממחין · עם לָטַעַת
[קהל' ג'] כִּנַּעַת בה [יהושע י"ו] למען רַעַת [מ"ע ח']
ודומיהם שרשם נטע · נגע · ידע : וכשהוא למד הפעל חלף הוא
נהה ועין הפעל נקודה בצירי · כמו לְשֵׁאת את החרן [שמות כ"ה]
לעת צֵאת השולחנות [בראשית כ"ד] שרשם נסע · ולא :
והמקור מגזרת הסרי הקלוות יבוא בהסרון שני הנונין ביוש
תֵּת ה' [יהושע י'] ומבריו :
יב המקור מגזרת נהי עין ויו בבנין הקל פא הפעל בחולם · שׁוֹב לשוב
לנוך [בראשית י"ח] . או במלאפוס לא יאמין שׁוֹב מני חנך
(לויב ט"ו] דהו ולא יכלו קוֹם [תהלים לו] ודומיהם :
יג המקור מגזרת נהי למד הא בבנין הקל הוא פְּנוֹת הפא בקמץ
והעין בחול' · או פְּנוֹת פא הפעל בשוא ועין · הפעל בהולם
ומיו בסוף המיבה כמו : ביוש עֲשׂוֹת [בראשית ג'] בְּנוֹת אל
המגדה [מלאכי ג'] אין קול · עֲנוֹת [שמות : ל"ג] בלא
רְאוֹת [במדבר ל"ה] ודומיהם : וכן הוא · מגזרת המקור מְגוּפֶּה
זו בכל אחר הבניינים שיבוא לפעמי' במיו בסופו : וְנִתְּנָה בִּבְנִין
נִפְעָל

נפעל הִפָּנֵה מן הִפָּנוֹת · ובנין פִּקֵּד · פִּנֵּה מן פַּנּוֹת · וכן בבנין
פִּקֵּד פִּנֵּה מן פְּנוֹת : וכמו כן בבנין הפעיל הַפְנֵה מן הַפְנוֹת
ובבנין הִפְעִיל הָפְנֵה מן הָפְנוֹת ובבנין המפעל :
הִתְפַּנֵּה מן הִתְפַּנּוֹת : וכן בנמי הקלוי על הוֹדוֹת · והלל
[ל"ה ח' כ"ה] הוא מקור בבנין הפעיל מפרש יָדֹה · ומן נבה
לבלמי הֲכוֹת תומו [ברחשים ל'] והדומים להם :
יד גם המקומ מגזרת נחי ל' הלף יבוא לפעמי בסוף מיו בסוף על דרך גזרת
נחי למד הא : מַלֹּאת ימי טהרה [ויקרא י"ב] לבלמי קְרֹאת
לנו [שופטים ח'] שְׁנֹאת רע [משלי ח'] ודומיהם
טו המקור מגזרת כפולי בבנין הקל הוא סָבֹב כדרך השלמים . או
סֵב בהסרון עין הפעל : וכדרך זו גזרה זו לבוא בהסרון עין
הפעל · כמו רב לכם סֵב את ההר הזה [דברים ב'] עד תִּסְכֹּל
הדור [שם] ודומיהם :
טז המיו התשמש בלשון נמלא שבעבר היא בגזרת ממלא אֹתָה כמו
שיעתי : ולפעמים מתחבר גם ההא ממלת אתה לשמש עם המיו :
כמו החשה אשר נָתַתָּה עמדי [ברחשים ג'] הארץ אשר גָּרַתָּה בה
[שם כ"ו] נִכְסַפְתָּה [שם ל"ו] מָאַסְתָּה את דבר ה'
[ש"א ט"ו] הֲרֵעֹתָה לעם הזה [שמות ה'] הֲיִיתָה את עמו
[ברחשים מ"ה] והדומים להם ·
יז אתה ידעת שלרבות בלוי ונמלאות בעתיד משמשות גם הא בסוף
התבה ולפעמים מחסר ההא והגון נקוד בקמץ כמנהגה · כמו
תִּהְיֶין לרחם יוסף [ברחשים מ"ט] וַתִּנָּשֶׁן השפחות [שם ל"ג]
וַתֶּחֱיֶין את הילדים [שמו . ו'] וַתִּרָאֶן המולדות [שם]
קְרָאן ל מרע [רות ו'] ודומיהם : ובלי קמץ כגון לרבות בלוי
שְׁמַעַן קולי [ברחשים ל'] קִרְאָן לו [שמות ג'] וולתם :

יח העמיד לני־לאום ונסמרום מגזרת נחי עין ויו בבנין הקל תְּשׁוּבָה ·
המיו בקמץ ופא הפעל בחולם ולמד הפעל בשוא ·
או תְּשׁוּבִינָה המיו בשוא ופא הפעל במלאפו׳ ולמד הפעל בסגול ·
ונמלאו שני המשקלים בפסוק ולהומיך סדם ובמוחיה וגו׳ [יהוקאל י ו
נ״ה] . וכן וַתְּאֹרֶנָה עיניו [ש״א י״ד]
והגבעות תְּמוֹטֶינָה [ישעי׳ נ״ד] מי חלה כעד תְּעוּפֶינָה
[שם ס׳] ודומיהם :
יט כבר הזכרנו [לעיל נחיב ג׳ בגזרת נָפַק] שבמקור מבנין
נפעל כמוהו הא לפני הסרם כדי שתהיה פא הפעל בחלמ
המיבה ותהיה מוכרחת לקבל דגש המורה על הסרון הנון שהיא לשימן
הבנין : וחולם לפעמים נכתבה הנון גם במקור וחו נשמעה ההא ועין
הפעל נקודה בחולם . כי נִכְסֹף נכספתי [ברחשים ל״ח] לא
נִלְחֹם גלחם גם [שופטים י״ח] נִשְׁאֹל נשחל דוד
[ש״ח כ׳] וְנִשְׁלַח ספרים [לשמך ג׳] וזולתם : וזה מוהג גם
בשחר הגזרות : כמו הַנִּגְלֹה נגלימו [ש״ח ב] נִדְמֹה
נדמה מלך ישראל [הושע י׳] ·
כִּי־הָגְלוֹת
נִגְלוֹת [ש״ב ו׳] שניהם לשון מקור מגזרת נחי למד הא
בבנין נפעל במוספת חיו בסוף : האחד בהא ברחש המיבה ·
והשני בנון לשימן הבנין . לך נָגוֹף נגף הוא [שופטים כ׳] הוא למקור
מבנין נפעל · והנון הכתובה היא לשימן הבנין · והדגש בעין
הפעל מורה על נון פא הפעל החסרה · וככה תלת וְנָסוֹג מאחר
אלהיהו [ישעי׳ כ״ב] הוא למקור מנחי עין ויו בבנין נפעל לפי דעת
הרחב״ע בפירושו שם . ובאה עם הנון לשימן הבנין . ולפי מה שפירש
הרשב״ם בפסוק נגל מבל וגו׳ [שמות י״ח] · יהיה שרש המלות האלה
בלל מגזרת הכפולים בבנין נפל . ומלת נֵבֶל יהיה מקור במוספת נון
לשימן הבנין · עיין שם . ובחנת ומדע כי כן הוא כוונתו בדקדוק המלה
הזאת לפי פירושו :
כ כאשר מהיה פא הפעל אחת מאותיות אהח״ע : מנהג נון נפעל
וכן ההא שבעבר מבנין הפעיל בסגול : כמו וַיֶּאֱבַל גדיש
[שמות כ״ב] מלך לשדה נֶעֱבָד [קהלת ה׳] : ואת
השם הָעֲבִיר [ברחשים מ״ו] כי הָחֲרִישׁ לה] במדבר ל׳]

וזולתם

וולמס : ופעמים תהיינה מנוקדות בפתח כמו מלד נַעֲלֵיתָ
[מהלים ל"ד] וְהַעֲלֵיתָ לחם נרמיה [שמות מ']
וְהַאֲכַלְתִּי לחם מונך [ישעי' ת"ט] והלומים להם :

כא העמיד מגזרת הכפולים בבנין נפעל לותיות לוח"ן בחירק ופ
הפעל בחולם [כמ"ל נתיב ג' בגזרת נסב] : ולפעמים
תהיה פא הפעל מנוקדת בפתח : כמו לא יִסַּבּוּ בלכתן [יחזקאל
מ'] יִתַּמּוּ העלוס [מהלים ק"ד] תאר לא יִמַּד ולא יספר
[הושע ג'] אם יִמַּדּוּ שמים [ירמי' ל"ג] אֵבֶךְ לחלבי מרוס
[מיכה ו']ורביס כן ומזה לֹא יֵרַךְ : לבבכ' [דברים כ']
שרשו רכך . והוא לעתיד מבנין נפעל ומפני הריס שהיה
מקבלת דגש נקודה היוד בצירי : וכן הדין בלשון מגזרה זו בבנין
נפעל שתהיה פא הפעל נקודה בחולם או בפתח : ובגזרת כפולים
תהע"ר משמ' הפתח לקמץ כמנהג : הֻבְּרוּ מושלי כלי ה' [ישעי'
נ"ג] והעלמות יֻחָרוּ [יחזקאל כ"ד] וולתם :

כב ההי שבעב' מגזרת נהי עין ויו וגזרת הכפולים בבנין הפעיל
המנוקדת בהטף פתח כמו הֲשִׁיבוֹתִי הֲסִבֹּתִי : מנקד בפתח
כשתהיה פא הפעל לחת מלותיות לההי"ע . כמו הֲעִידֹתִי בכס
היוס [דברים ד'] הֲעִירֹתִי מלפון [ישעי' מ"ו] לחמה הֲחִלֹּתָ
[דברים ג'] כמ"ש הרשב"ס בפירושו שם . וכן כל כיולא בהם

כג ידע מדע כי לשון יחידה שבנינים יבוא על שני דרכים :
האחד פְּקֻדָּה בהי בסוף לסימן היחידה : והשני פְּקֻדֹּת
היו רפויה בסוף המילה לסימן הנקבה ולפעמים שמי סגולין : וזה
נוהג בכל הבינוים מכל הבנינים חוץ מבינוני פעול בבנין הקל :
ונאמר ליחידה בבינוני נפעל נִפְקָדָה או נִפְקֹדֶת . ובבנין פקל
מְפֻקָּדָה או מְפֻקֹּדֶת . ובבינוני פעל מְפֻקָּדָה או מְפֻקֹּדֶת .
וכן בבנין פִּקֵּד : פֻּקְּדָה או פֻּקֹּדֶת ובבנין הפעיל מַפְקִידָה
או מַפְקֹדֶת : מֻפְקָדָה או מֻפְקֹדֶת ובבנין הפעל הַפְקָדָה או
הפקדת

הַפְקֶדֶת · ובהמפעל מְתַפְקֵדָה או מִתַּפְקֶדֶת : ועל דרך זה
בשאר הגזרות · מלבד גזרת נהי עין ויו ונהי למד הא וגזרת
הכפולים : שבשלש הגזרות האלה לא משמש המיו לסימן היחידה
בצווים : ובאשר מהיה למד הפעל לאחת מתומיות הח"ע מבלעה
שמי פמהיו במקום שהי סגולין לפני המיו · כמו מפני שרי גדרמי
מלכי בְּרַחַת [בראשית י"ו] ורבקה שִׁמְעַת [שם כ"ז]
וכל אשה יִרְעַת חיים [במדבר ל"א] משבה נִצְּחַת
[ירמי' ה'] ואם הַיִּנְּחַת אשיב [יהושע ל"ד] ודומיהם : ואם
למד הפעל אלף · היא נחה ועין הפעל מנוקדת בצירי : כמו והנה
רבקה יְצִיאַת [בראשית כ"ד] אשתר נְשִׂיאַת חן [אסתר ב']
וזולתם :

כד בכל הגזרות שדרך ההא ותומיות חיים שלהן מבנין הַפְעֵל
והמש שבצווי מַפְעֵל להיות מנוקדות בקמץ ומהלף
הקמץ לפעמים עם השורק · כמו הַיְמַפְקְדִים בית ה' [מ"ב ו"צ]
מַקְטֵר ומגש לשמי [מלאכי ה'] לחרן הַשְׁלֵכָה [יהושע ו"ט]
וַתַּשְׁלְכִי אל פני השדה [שם ו] והמלה לא הַמְלַחַת [שם]
ורבים כתוהם : כי כן הוא מנהג הקמץ והשורק לבא זו תמור' זו במקומות
הרבה : ויתבאר עוד לקמן [מסלת הנקוד שביל ט'] ותולש השורק
הנוהג בגזרת חסרי פא נון מזה הבנין · לא תשמנה לעולם :

כה אמה הרחים לדעת שההא משמש לסימן בנין הפעיל ושהוא
כמובה תמיד בעבר ומקור ולעוי חבל לא בצווים ועתיד :
ותולש רחוי שמדע שכמו כן היה משפט ההא להכתב בשאר הזמנים ·
ומשפט צווי מפעל להיותו מַהַפְקֵיד המש בשוא וההא בפתח
ובצווי מפעל מָהָפְקֵד בשוא המש וההא בקמץ · או מְהָפְקֵד
בשורק ההא וכן בעתיד היה רחוי להיות אַהַפְקֵיד תַּהַפְקֵיד
וכו' · תומיות חיים בשוא וההא בפתח · וכמו כן הוא משפט
העתיד מבנין הפעל אַהָפְקֵד תָּהָפְקֵד וכו' : תומיות חיים בשוא

וההא

והה בקמץ · לו **אַהְפְּקֵךְ** בשורק ההי · ועל דרך זה בהי שהוא
לפי׳ בנין המפעל היתה רחויה להכתב בכל הומנים
ומפעל הבינוני **מְהֻתְפַּקֵּךְ** וכו׳. והעתיד **אֶהְתַּפַּקֵּךְ תְּהֻתְפַּקֵּךְ**
וכו׳ · וגם העתיד מבנין נפעל מפעלו להיות בהי סוף תל הלוי
אֶהְפְּקֵךְ תְּהֻפְּקֵךְ וכו׳ : רק להקל על הלשון נשמטה ההי מ
והבינוים והעתידים ונפלה תנועת ההי על המם לו על חומיות
חוי״ן שלפניה הרחויות להנקד בשוא · [ועתיד מבנין נפעל בלה״ק
ניחא : שהין לורך להי הכתובה בליוי · לחרי שחומיות חוי״ן כתובות
לפני השרש עד שיש מקום לדגש בפי הפעל מפלוס נון נפעל
כמו שיד.מ] ולחנס לפעמים נכתבה ההי בבינוים ועתידים
כמו להרבעתם **מְהֻקְצָעוֹת** [יחזקאל מ״ו] לשומי ולי **יְהוֹשִׁיעַ**
[מהלים קיו] **יְהוֹרֶה** למעלה [נהמי׳ י״ח] והדומים להם : ומתה
שתמרתי לך בזה · ימבדר לך שהלוי והעתיד שוים הם
בכל הבינוים ·

כו ורחוקי להעיר לבבך ולהודיעך פה דרך חחד מדרכי חומיות ההו״
המוכ הרבה בלשון · דע כי החומיות החלה דרכן להשמע לפעמים
מן המכתב ונעתקה מושתן תל החות שלפניהן הרחויה להנקד בשוא .
וכמו שהורותיך בשביל הקורס לזה ההסרון ההי שהיא לסימן הבנין :
וכן בחלת **פָּנוּ יִפְנוּ תִּפְנוּ** ודומיהן : נשמטה הי למד המעל
ונפלה מנועת׳ תל עין הפעל הרחויה להנקד בשוא · כי משפטן
פָּנְרוּ יִפְנְרוּ תִּפְנְרוּ על משקל **פָּקְדוּ יִפְקְדוּ תִּפְקְדוּ** :
ורגיש מחד כיוצא בחלה . ויחבחרו עוד מהם לקמן נחיב ו׳ ובשחר
מקומות : ועל דרך זה גם בשחר חומיות ההו״י כמו **מָלוּ** מוכך חמם
[יחזקאל כ״ה] וחת בניהם **כָּרוּ** בניהם [ש״ח ו׳] משפטם
מָלְאוּ : כָּלְאוּ : כי הם משרש **מלא כלא :** חלח
שנשמטה מהם החלף ונפלה חנועתה תל למד הרחויה להנקד
בשוא : וכן **וַיִּירָפוּ** המים [מ״ב ג׳] **וַיִּרְפוּ** חת שבר
בת עמי [ירמי׳ ח׳] משפטם **וַיִּרְפְּאוּ וַיִּרְפְּאוּ** כי הם
מגזרת נהי למד חלף שרשם רפח והעין רפוחה · [° **וַתְּזַרְנִי**
חיל [ש״ב כ״ב] משפטו **וַתְּאַזְּרֵנִי** כמו שהוא כתוב בתהלים

[סו' ו"ה] . וָאֲבָרֵךְ כרוב הסוכ [יחזקאל כ"ה] במקום
וָאֲאַבְּרֵךְ ימן ה' אח שְׁלָחֵתְךָ [ס"א ח'] שהוא כמו שֶׁאֲלָחֵתְךָ]
ולומיכם רגיש . וככה בהסרון היוד מהמכמד וַיֶּחֱלַ עוד (בראשי' ח')
לינו וַיֶּחֱלַ בשני יודין הראשונ' בשוא והשניה בקמץ : כמנהג
העתיק מגורת חס עין הפעל להה"ר בשנין פקד ומהסר
יוד פא הפעל ונפל' מנועמה אל היוד המשמשת הראוי' להנקד בשוא
[ויתבאר עוד בדקדוק המלה הזאת לקמן במסלת הנקוד [שביל ל"ו] .
לי שמעו וַיִּחֲלוּ [לחוד כט] לינו וַיִּחֲלוּ בשוא הוי והירק היוד :
גוע' בית וַיִּבְשְׁחוּ [נחום ג'] משפטו וַיִּבְטְחוּ כי הוא מהרש
וגם בשנין פָּקֹד . ושמעה יוד פא הפעל ונעתקה מנועמה אל היוד
המשמשת הראויה להנקד בשוא בשוא מלכים בִּיקְרוֹתֶיךָ [מהל'
מ"ה] במקום בִּיקְרוֹתֶיךָ "] ורבים כמוה' : ואמנם בוי לא יתכן
המלא הדרך הזה בפעלים . כי לו לפשר לה להיות ארשים רק כשתהיה
עין הפעל [כמ"ש בשביל ג' במלת הוֹסְרוּ] . ואז היא נחה בלא
מנועה : וגם בוי שמושים אין מקום למנהג הזה . ולכשתדקדק בדרך
שמושי הוי תשר ידעת ותשר תודיעך עוד להלן . ויתברר לך זה בנקל .
ואולם בלכתך במסלת השמות תמצא במקומות זה המנהג גם בהוא וי :
ועוד תרתך סגלה תחרת דומה לזו ומיוחדת ג"כ להומיות להו"י . והיא
בכתובים לקמן במסלת הנקוד [שביל ל"ז] : ולא לחדל מהגיד לך עצות
המדקדקים המיחסים הענין הזה להומיות להה"ע . ממה שמלאו כי כן
הוא מנהג לשון הארמי הקרובה בהלוכותי' אל העבריית כמו
מַסּוֹתָא שענינו מרהן ובא בהסרון החית . כמ"ש רש"י ז"ל בשמ'
סנהדרין [דף ס"ג ע"ב] וז"ל מסותא . כמו מסחותא . וירהן מתרגמינן
ואסחי עכ"ל . וכן בשין עבר בְּמִבְרָא [חולין דף ל"ד ע"ב] שהוא
כמו בְּמַעְבְּרָא : דִּין בה מילי : במקום דעך [עיין בפירש"י בפ' ויצא
בסו' ויצג אח המקלו' וגו'] . ואמנם מנהגו חקרוהו כן הוא הדרך הזה
מיוחד להומיות להה"ו בלשון עבריית . ולא לחד מלאו בכל המקרא על
דרך זה לא בהיח ולא בשין . כמד לך אח הכלל הזה על לוח לבך כי הוא
עיקר ויסוד גדול . ואגבי זכר לזכרנו עוד בהרבה מקומות :

כז הנה המשמש לסימן בנין המפעל מחסר לפעמים מהמכתב ויבוא תמורתה דגש בפה הפעל כמו אל **תִּטַּמְּאוּ** בכל תלה [ויקרא י"ח] שהוא כמו **תתטמאו** [וכן **וְהִטַּהֲרוּ** והחליפו שלמיכ' [ברחשי' ל"ה] מבנה **וְתִכּוֹנֵן** [במדבר כח] **וְתִגַּשֵּׁא** מלכומו [שם כ"ד] משפטם במשלומם. **והתטהרו. ותתכונן. ותתנשא**. ודומיהם רבים. ועיין מ"ש הרשב"ם בפירושו לפסוק עודך מסמולל וגו' (שמות ט') :

כח לומן הגזרות מבנין הקל שדרך לומיות לימ"ן שלהן להנקד בחירק תהיינה מנוקדות לפעמים בפתח לו בסגול כאשר מהיה פה הפעל לחת מלומיות לחה"ע. ולזו לה מנוח החלף שהיה פה הפעל כמו **יֶאֱרַב** במסמר [מהלי י'] **יֶאֱסוֹף** לומו מלרעמו [מ"ב ה'] לת לשר **יֶאֱהַב** ה' [משלי ג'] לה **יְחַרֵּיץ** כלב לשונו [שמו' ו"ח] **יֶעֱרַב** עליו שיחי [מהל' ק"ד] **תֶּהֱרַס** קמיך [שמו' ט"ו] **יַעֲרֹךְ** לומו [שם כ"ו] לה **תַּחֲרֹשׁ** [דברי' כ"ב] **יֶעֱשֶׂה** פרעה [ברחשים מ"ח] ודומיהם. ועל הרוב הן

נקודות בסגול בלומן הפעלים הבאים על משקל **אִפְעַל** בפתח העין. ושאר הם על משקל **אִפְעוֹל** בחול' העין: מהיינה לומיו' לימ"ן שלהם על הרוב בפתח רק בהיות פה הפעל חלף לין הבדל בזה בין שני המשקלים הללה. ויבואו כלם בסגול לומיות לימ"ן: בין שיהיו על משקל **אִפְעַל** בפתח ובין שיהיו על משקל **אִפְעוֹל** בחולם: וכמו שמרלה בלומן שהבחמי לך לרלות: ומבואר הוא שבכל הפעלים הבאים בפתח לומיות לימ"ן בבנין הקל. מבדיל נקודת עין הפעל בין בנין הקל ובין בנין הפעיל. שהרי בבנין הקל מהיה עין הפעל מנוקדת בחולם: מה שלא יתכן לעולם להיות כן בבנין הפעיל. וכאשר ידעת. וחולם בגזרת נהי למד הא שנקוד עין הפעל שלה בלשון עתיד שוה בכל הבניינים: לין שום הבדל בנקוד בין העתיד מבנין הפעיל ובין העתיד מבנין הקל הבא בפתח לומיות לימ"ן מפני לחה"ע. כי בשניהם נאמר **תַּעֲלֶה יַעֲלֶה בַּעֲלֶה: תַּעֲלוּ יַעֲלוּ:** וכן כל הדומים להם: ולחמש יש דרך יפר להבדיל ביניהם מלד לחר. ולזה לא לוכל להגיד לך עד לחר מבוא לשלום במסלת הכתיב [נתיב י"ג] כי שם יתבחרו לך דרכי הבחינה בפעלים האלה וכיולא בהם:

כט תומיות חית"ן מגזרת נחי פא יוד בבנין הקל דרכן להיות מנקדות בצירי שהוא מוסכם יוד . וכאשר ידעת . ולפעמים הן נקודות בחירק וא"צ לריך להיות יוד פא הפעל כמובה לאחריהן והוא נחה . כמו לא **יִרְשׁ** בן האמה [בראשית כ"ח] **יִטַּב** לי בעבורך [שמו"ב] חולי **יִשַּׁר** בעיני האלהים. [במדב' כ"ג] **תִּיקַּר** נפשי בעיניך [מ"ב ח'] את ה' אלהיך **תִּירָא** [דברים י'] לא **תִּירְאוּ** את עם הארץ [במדבר י"ד] ודומיהם :

ך ורחוי שתדע כי כן הוא ברוב המקומות. שאין הבדל בין הצירי בלי יוד כמובה לאחריה ובין החירק עם יוד כמובה לאחריה . ומבחנה זו תמורת זו . כמו אשר **צִוִּיתִי** אתכה [שמות כ"ט] **הִרְבִּיתָ** חולך [יחזקאל כ"ח] אשר **הֶעֱלִית** [שמות ל"ג] ודומיה עין הפעל בחירק אשר **צִוִּיתִי** לאחר [ויקרא ח'] וכסף **הִרְבֵּיתִי** לה [הוש' ב'] אשר **הֶעֱלִית** [שמות ל"ב] והדומים להם עין הפעל בצירי [ופיון מה שכתבתי לעיל נחיב ג' סוף גזרת הפקיד] . וכן מצאנו לפעמים לשון יחיד מבינוני פועל בבנין הקל שעין הפעל נקודה בחירק עם יוד נחה לאחריה במקום הצירי כמו אחה **תּוֹמִיךְ** גורלי [תהלים י"ו] הגני **יוֹסִיף** על ימיך [ישעי' ל"ח] וזולת מעטי ועל דרך זה **מוֹצִיא** רוח מאוצרותיו [תהלי' קל"ה] הלדי בצירי ומשפט' **מוֹצִיא** בחירק כי המלה מסרת **יֹצֵא** וליחיד בבינוני מבנין הפעיל ומלא . הענין מוכל להכיר הפעלים החלה ולהבדיל ביניהם ובין פעלים לחרי' השוים להם בתמונתם . ודבר זה יתבאר להלן [נחיב ח'] :

לא כמו שהצירי מוסכת יוד בקריאה אף אם חיננה כמובה לאחריה . כן החולם מוסכת ויו והיא נחה תמיד במבטע החולם ונמסכת ממנה בקריאה אע"פ שחיננה כמובה לאחריה . ומעתה יתברר לך טעם על נקוד' החולם שבנין נפעל לגזרת נחי פא יוד . וכן חולם ההג . ומה הבינוני ותומיות חית"ן מגזרה זו בבנין הפעיל . כי בעבור שנתחלפה יוד פא הפעל בויו לכן הן נקודות בחולם שהויו נמסכת תמיד . ותתבונן לפעמים תמצא יוד פא הפעל ולא תתחלפבויו . ואלו הן תנוקדות בצירי : כמו **הַנֶּחְמִים** בחלים [ישעי' י"ז] שרשו **נחם** לרגיש בינוני נפעל . וברוב כתובה היוד פא הפעל לאחרי הצירי שבבנין הפעיל : כמו **הֵיטֵב אֵיטִיב** עמך [בראשית י"ב] גמלים **מֵינִיקוֹת** [שם] **הֵינִיקָה** בני [שם כ"ח] המה **מֵיטִיבִים** את לבם [שופטים י"ט] והדומים להם ובזאת הגזרה תמצא לצירי המם גם בלשון יחידה רבים ורבות שבבינוני מבנין הפעיל משח"כ בגזרת נחי עין ויו שמשמנה צירי המם לעוז כמו שהרחיתיך [לעיל נחיב ג' בגזרת **הֵשִׁיב**]

לב ודע כי הפרשים מנחו פה יוד שרך לומיות חית"ן שלהם להנקד בצירי בבנין הקל . המה יבואו ברוב בבנין הפעיל בחולם · כמו מן ילך · ירד : יצא : נלחר בבנין הקל החף לחנם אֵלֵךְ [ברחשית י"ג] יֵרֵד עמוד הענן (שמות ל"ג) יֵצֵא להפצי (שם כ"ח) לומיות חית"ן בצירי . ובבנין הפעיל נלחר מהם כי תּוֹלִיךְ בניס (דברי' ד') יוֹרִידֵךְ לומו הלויס (במדבר ח') ויש מפני חדם תּוֹצִיאוּ (ויקרח כ"ו) בחולם · ולחר יבואו בבנין הקל בחירק לומיו חית"ן · כשיבואו בבנין הפעיל הם ברוב בצירי · כמו מן יִנק · ויצֵד · נלחר בבנין הקל לחתן תִּינְקוּ ושבעתם (ישעי' ס"ו) למען יִיטַב לי בעבורך (ברחשי' י"ב) בחירק · ובבנין הפעיל יבואו בצירי . כמו שמרתה בלומס שזכרנו (בשביל הקודס לזה) · והבירוהם כולל בהם :

נחיב ה' בחסרים ונחים הבאים על דרך השלמים :

לג כבר בחרנו דרך לומיות חהע"ר שהיו מוכרות לקבל דגש · ושכחסר רחוי לבוח דגש בלחת מהן ולערף הדגש עם נקודת החות שלפניה : בחופן שמשמעה נקוד' החות ההיח מפחת לקמץ · והחירק משמעה לצירי : והשורק לחולם . וחולם בגורת חסרי פה נון שרכה לבוח דגש בעין הפעל להורות על נון פה הפעל · חין המשפט הזה נוהג בה · ר"ל שלח נשלם הדגש ע"י תמועת החות שלפניה שם תהיה עין הפעל לחת תלומיות לחהע"ר : רק הנון פה הפעל לריכה להיות כתובה כדרך השלמים : כמו חשר יִנָּאֵף לח חשת חיש [ויקרח כ'] חויל יִנָּאֵץ מוסר חביו [משלי ט"ו] כן יִנָּהֵג מלך חשור [ישעי' כ'] ולח יִנָּהֲרוּ חליו (ירמי' נ"ח] יִנָּחֲלוּ לכם חת החרץ (במדבר ל"ד) ודעם להפסך יִנָּעֵם (משלי ג') ובבנין נפעל נִנְעַרְתִּי כחרבה (מהלי' ק"ט) · ובבנין הפעיל והפעל והוח יַנְחִיל חות (דברי' ג') חשר הִנְחַלְתִּי לח עמי (ירמי' ו"ב) מַנְחִיל חמכס (דבריס ו"ב) כן הִנְחַלְתִּי לי ירחי סוף (חיוב ז') · כל חלה וכיולח בהם שהעין הפעל היח מלומיות חהע"ר · יבואו על דרך השלמים ולח מחסר נון פה הפעל : וכל זה הוח · לפי שהי לחפשר להיות הנון חסרה ולהלטרף הדגש עם החות המשמשת שלפניה · כי חז ממבטל תמונת הגזרה הזחת ותדמה לל גזרה לחרת · שהרי כשמשמעה החירק שבלומיות חית"ן מבנין הקל ותמהוה תמנה לצירי . לח יהיה הבדל בין העמיד מגזרה זו

ובין העתיד מגזרת נחי פין יוד בבנין הקל · וכן בעתיד מבנין הפעיל : לפי שלערך הדגש עם הפתח שבתוכות חית"ן ומשמנה הפתח לקמץ · לה והיה ההבדל בין גזרה זו ובין גזרת נחי עין ויו מבנין הפעיל : המשל בשרש נחל לפי שמחסר הנון בעתיד מבנין הפעיל ולערך הדגש עם הפתח שבתוכות חיתן לומר אָחִיל תָּחִל יָחִיל וכו' יש לטעות ולהשוב שהם משרש חול מנחי עין ויו · וכן בעבר מבנין הפעיל בשרש הזה · לפי שמחסר הנון ומשמנה חירק ההא לעירי לומר הֶחֱיִל הֶחֱלֹתָ וכו' · יש לטעות בהן כמו כן לדמותן למלת הֵשִׁיב הֵשַׁבְתָּ וכו' : וגם בבנין הִפְעִיל לה יתכן שמחסר הנון ולהשמנות שורק ההא ותוספות חית"ן לחולם ולומר הוֹחִל הוֹחַלְתָּ וכו' אוֹחִל תּוֹחַל וכו' : כי לז מהיה הגזרה הזאת דומה לגזרת נחי פין יוד מבנין הפעיל : כי גם בבנין הפעיל נשמטה לפעמים היוד שבין העין והלמד הפעל ונאמר אוֹעַ תּוֹעַ וכו' במקום אוֹדִיעַ תּוֹדִיעַ וכו' · ובעבור כל זה לה היה לחפשר למניה הלשון להניח הגזרה הזאת על מתכונתה בהיות עין הפעל לחת תחותיות לחהע"ר · לבד היא בלה על דרך השלמים : לך יש פעלים שכמד הפעל שלהם הא ולינה נהה : רק הוא מורגשת במבטא כדרך השלמים · ולרבעה שרשים יבואו על דרך זה : והם גָּבַהּ · כָּמַהּ : נָגַהּ · תָּמַהּ . כמו כן גָּבְהוּ דרכי (ישעי' נה) לה יִגְבְּהוּ בקומתם (יחזקאל ל"ו) יַגְבִּיהוּ עוף (חוב ה') וַיִּתְמְהוּ החכמים (ברחשית מ"ג) לא תִּתְמַהּ על החפץ (קהלת ה') לוד נָגַהּ עליהם (ישעי' ט') יָגִיהַּ חסכי (ס"ג כב) כָּמַהּ לך בשרי (תהלי' סג) לין ההא נהה בתלו' החלה רק היא במפיק (פי' מַפִּיק כל הא דגושה שבסוף המילה היא מורגשת במבט' ולינה נהה ולכן נקראת בשם מפיק הא : על שם שמוציאין לומה במבטא : כי עניין תלת מפיק בלשון חרתי הוא כתלת מוציא בלשון עברי) : וכן נמצא לפעמים במקרא מיצוי מן הפעלים שפת הפעל שלהם יוד ולינה נהה . רק היא מורגשת במבטא כדרך השלמים . כמו הֵיצֵא לתך (ברחשית ה) הֵישֵׁר לפני דרכך (משלי ד') וזולתם מעט' :

לה לפעמי' מתחלף הא למד הפעל ביוד מורגשת במבטא · כמו . בך חָפְיָה נפשי (תהלי' ס"ג) לור חָפְוּ בו (דברי' ל"ג) לתתך כגון פָּרִיהּ (משלי

(מהלים קכ"ח) שלמה תהיה כִּי־עֻטָּיָה (ס"ה ח') ובקרך ונלחך :
יְרִבְיוּן (דברי' ח') יְרַוְיוּן מדשן ניחך (מהלי' ל"ו) ודומיה :
גם מחלף לפעמי' ההי למד הפעל בוו מורגש במבטע :
כמו לה שָׁלַוְתִּי (לחוב ג') שרשו שלה והוו היא ממורת הי כי הוו לה
מהיה למד הפעל לעולם (כמ"ל שביל ח' בתלת הוסרו) וכן
הַמְסִין תם לב העם (יהושע י"ד) בח על מסקל הַפְקִיד : והוו היא
ממורת הי למד הפעל כי שרשו מסה :

לן וים שרשים שעין הפעל שלהם היא ווי ויבואו על דרך השלמים :
דהייגו שתין הווי נהה לגל היא מורגשת במבטע : כמו כי נָוַע תהרן
(במדב' כ') הן נָוַעְנוּ (שם י"ו) וַיָּרַח לשתול (ש"א י"ו) וזולתם . ושם
למד הפעל ה"א לא : מנוח לעולם הווי עין הפעל . כי לא
יתכן להיות שתי לומיות נחות רלופות הווי עם ההי : כתו לָוָה רשע
(מהלי' ל"ו) ותחה לא תָלְוָה (דברים כ"ח) תם כסף תַּלְוֶה (שמות כב)
לכה נָרְוָה דודים (משלי ז') הָרְוָה תת התרץ (ישעי'
כ"ה) ודומיהם : ומזה המין נמלאו גם בנינים הדגושים ,
שעין הפעל מורגשת במבטע ודגושה לסימן הבנין כמשפט . כמו כחשו צָוָּה
לומו (ברחשים ז') ותחה תְצַוֶּה (שמות כ"ו) תם כל תשר יְצַוֶּה
(שם לד) ליטועתך קִוִּיתִי (ברחשים מ"ט) קִוָּה לל ה"
(תהלי' כ"ו) נְקַוֶּה לתור (ישעי' נ"ט) כי רְוָתָה בשמים
(שם ל"ד) והדומים להם :

לז וכמו כן הוא מנהג הכפולים . שפלעמי' מהיה גם עין הפעל כמוהה
בהם על דרך השלמים : כמו סָבַב לל רוח היס (יחוקקל מ"ג) סָבְבוּ
תת העיר (יהושע ו') מי צָרַר מיס (משלי כ') וַיְגַלְלוּ תת
החבן (ברחשים כ"ט) וַיְשַׁלַּל שללה וַיְבַזּוּ בזה (יחוקקל כט)
הַרְנִינוּ גויס (דברי' ל"ג) ודומיהם . והמה יבואו
כמו כן בבנינים הדגושים כמנהג השלמים בדגש עין הפעל . כמו
כל הגשמה תְּהַלֵּל (מהלי' ק"ט) תו חִלַּלְתָּ (ברחשים מ"ט) לא יְרַנֵּן ולא
ירעע (ישעי' י"ו) הִתְפַּלֵּל לל ה' (במדבר כ"א) ודומיהם . וכן שם
גבור מתים תְּמִים (ש"ב כ"ב) שרשו מתם : והתיו הרחשונה
היא לשמוש הנמלא בעתיד . והשנית פל הפעל והדגש שבה תורה
על מיו ההמפעל החסרה . ודגש המם לסימן הבנין : ומשפטו בתלומו
מתמתם

תתמם : ומה שנקודה המם בקמץ ימצאר לך מדבריו במסלת הנקוד (נתיב ה') ובנוסף שמה מדעתו :

לה בגזרת שם עין הפעל לחהע"ר שבנינים הדגושים : יחסר לפעמים לגמרי הדגש הרחוי להיות בעין הפעל להורות על סימן הבנין . ולא נמלט ע"י השתמות תנועת החית שלפניה . רק תבוא בנקודתה בנקודת גזרת השלמים · כמו **נחמתי** (נרחשי' ו') **מרדי** שלש שתים (שם י"ח) **נחש** **יבחש** (שם מ"ד) לא **תפאר** לחריך (דברים כ"ד) חשר בך **ירחם** ימוש : (הושע י"ד) **התנערי** מעפר (ישעי' נ"ב) ורבים שלהם מוכשרת לקבל דגש: ועכ"ז מאד דומיהם שאין עין הפעל לא נשמה תנועת פת הפעל :

לט ורחוי שמדע שלפעמים נשמע הדגש לגמרי גם משאר החומיות שאינן מחומיות לחהע"ר · וזה מוכג הרבה בשקרא שם תהיה החית הרחוי' להדגש מוקדמת בשוא : כמו כי לא **מלאו** לחרי (במדבר ל"ג) הלמד רפויה ורחויה היא להדגש כי המלה מבנין **פקד** : וכן **וירבאו** בו לחיו (בראשית ל"ו) הבון רפויה· **וייסעו** בני ישראל : מרעמסס (שמות י"ב) הסמך רפויה ומשפטה להדגש למשלוש בון פת הפעל כי המלה משרש נסע : וכ"כ שם הרחב"ע וז"ל היה הסמך רחוי להדגש בהמבלע הבון כמו **ויגשו ויתנו** חולי בת בן להקל על הלשון עכ"ל · ורבי' מאד דומיה' ואשכור עוד מזה להלן (שביל ע"ד) : ואמנם אין זה מוכג בשאיות בג"ד כפ"ת : שלעולם לא יחסר הדגש הרחוי לבוא בשאיות החלה · לפי שבהן נכר ונרגש הדגשת והרפיון יותר משאר החומיות שאין בהן הבדל כל כך במבטא בין הדגשת והרפיון : ודבר זה יתבאר היטב לחי"ה במסלת הנקוד (שביל ע"ו) :

נתיב ו' בהבדל שיש בין משקל מלת **שבו** ובין **פנו** : וכן בין **סבו** ובין **פנו** :

מ לשון נסתרים שבעבר מגזרת נחי עין ויו בבנין הקל שוה בשאיותיו ובקלוסיו אל לשון נסתרים שבעבר מגזרת נחי למד הא בזה הבנין .

ואין

ואין הגדל ניכולה שחוּ חוס עליו [שמות ל"ג] כי שבוּ מדרכם [יונה ג'] שהם מגזרת נחי ע' העין פרשם שוב. ע' ובין ולא שחוּ עד היום הזה (ירמי' ל"ה) שבוּ ובנו (ברכות ל"ד) שהם מגזרת ע' נחי למד הא פרשם שמה. שבה ע'. ואולם הנגינה מבדיל ביניה' שבחותן שהן מנחי העין תבוא הנגינה מלעיל בפת הפעל. ואחר הן מנחי למד הא תבוא הנגינה מלרע בעין הפעל. וזהו מה שכתב רש"י בפ' ויצא (סט) ול"ל שבו לשון שביה לפיכך טעמו מלרע ע"כ. ר"ל שלא מטעה להשוב היומו מפרש שוב ומעמן מסובה. שזה לומו דל"ב היתה הנגינה רחויה להיות מלעיל בשין: רק הוא מעמין שביה ופרשו שבה מגזרת נחי למד הא לפיכך טעמו למטה אצל הבית (הנגינה נקראת טעם לפי שמוחנת עוד טעם בביאור הפסוקים והמשך המאמרי': כמו שיתבאר היטב חי"ה בחסלת הנקוד (שביל מ"ב) מרחבו מפש): וכתב הרא"בע בפירושו למלת וסרו הספרדיים (שמות ה') ול"ל בהא זו המלה מלרע הפך המשפט וכמוהו ע' כי שמו לומי בבור (ברכות מ') ע"כ. בא להודיע בזה שהמלות האלה יולאות ממנהגן. כי הן מגזרת נחי העין פרשם סור. שוס ורחויה הנגינה להיות בהן מלעיל: ובאו מלרע שלא כמשפט: ונמצאו עוד מלות במקרא שנשתנה מקום הנגינה שבהן הפך המשפט. ע"פ המסרת:

מא וכמו כן מבדיל הנגינה בין לשון נסתרים שבעבר מגזרת הכפולים בבנין הקל ובין לשון רבים בלשון מגזרת נחי למד הא בבנין פקד הדגוש שהם שוים בתנועותיהם ונקודותיהם. אלא שבגזרת הכפולים תהיה הנגינה מלעיל בפת הפעל: ובנחי למד הא תבוא הנגינה מלרע בעין הפעל. ומזה מדע שמלת כי קלוּ המים (ברכות ח') כאשר תמוּ (דברי' ג') וזולתם שהנגינה מלעיל ע' הם מגזרת כפולים בבנין הקל: אבל כלוּ מעשיכם (שמות ה') שהנגינה מלרע. הוא לשון רבים בלשון מגזרת נחי למד הא בבנין פקד הדגוש: וכן הוא משפט כל כיולא בהם. אבל יבואו מהם במקרא הפך המשפט ע"פ המסרת: והדברים הנזכרים בנחיב הזה. יתבארו עוד במקומם (מסלת הנקוד נתיב ט') ואמנם רחוי לזכרם פה. כדי להסיר הספק מלב המתחילים ברחומם זכרון המלות האלה בלוח הבנינ' מבלי דעת להבדיל ביניהם. ולמען ידעו ויסכילו לשקול במחוני לדק כל הפעלים הבאים על תמונת המלות הכתובות בלוח ההוא. ערם בוחם אל המסלה הנוכרת:

נתיב ז בהוראות הויו המשמשת בראש התיבה : ומדר נקודה : ודרך השתנות קצת משקלי הפעלים בהתחברותה עמהם

מב ויו נקודה בשוא הכמוהו בדגש המיוחד הורחקה לחבר עין המיוחד ההיה לו עין המחמר לל מה שלפניו : ולכן היא נקראת בשם ויו **החבור** : כמו כן **ונפתלי** גד **ואשר** (שמות ו׳) **ועשה** לו כמנת פסים (בראשי׳ ל״ו) ועשה פרעה **ויפקד** פקידי׳ (שם מ״ח) **והורידו** לחיים מנחה (שם מ״ג) **וקומו** שובו לל החיים (שם) ורבי׳ מחד דומיהם :

מג וכשהר מהיה לחרי הויו לחם מחומיות לחה״ע המוקדם בחד מן ההטפין שהם : חטף פתח וחטף סגול לו חטף קמץ : לזו מנקד גם הויו בחמושה ממין החטף שלחריה . דהיינו כשהר יהיה לחריה חטף פתח מהיה הויו בפתח : ושם יהיה לחריה חטף סגול מהיה הויו בסגול : ושם לחריה חטף קמץ מנקד הויו בקמץ . וכמשפט המבוחר לעיל נחיב ב׳ בגזרת **נאבל** כמו חסד **ואמת** (שם כ״ד) חזק **ואמץ** (דברים ל״ח) ורחה **ועשה** (שמות כ״ה עבדו **ואמתו** שורו **וחמרו** (שם כ׳) **ואני** עשה (מ״ח ט׳) ולומיהם .

מד ודע כי לח ימכן בשום חופן להיות שני שוחין רלופים בדגש המיוחד (לטעם שימנחר במסלת הנקוד שביל י״ב) : ולכן כשהר מהיה לחרי הויו חות המוקדם בשוא מסמנה שוא הויו למלחפוש : והויו הזחת נקראת בקריחת חלף **או** : כן קבלנו קריחתה מחמומיו דור לחר דור : כמו זכר **ונקבה** (בראשית ו׳) פרו **ורבו** (שם ח׳) **ולכו** בחו לרלה כנען **וקברו** לת לביכם (שם מ״ה) ורבים כמוהם :

מה ושם מהיה לחרי הויו לחם מחומיות **במ״פ** . לזו מנקד הויו לעולם במלחפוש לע״פ שלח תהיה החות שלחרי׳ מוקדמת בשוא רק בלחם משהר הקדומה . כמו כוש **ומצרים ופוט** (שם י׳) **ופרד** ולחק (שם ל״ו) **ומלאו** לת המים (שם ח׳) זבולן **ובנימן** (שמות ו׳) וקדשם היוס **ומחר** (שם י״ט) והדומים להם .

מו וכאשר מצוי אחרי היוד וזד הרחויה להנקד בצוי׳ מנוי היוד והוי׳ מנוקדת בחיריק כמלת **יְבָרֵךְ** בצוי׳ עליה ויו החבור נאמר **וִיבָרֶכְךָ** לחכם (דברים ז׳) וכן **וְיִסָּלֵךְ** דבר לזיקו׳ (שם י״ו) לוי **וִידוֹדָה** (שמו׳ ז׳) וכן כל כיוצא בהם (ובמסלת הנקוד בציל מ״ו ומבאר עוד אחד מצניי נקוד הויו׳):

מז ויש עוד הוראה לחרת מיוחדת לויו המשמשת בראש המיבה והיא: כשמצוי לשמש בראש העבר מהפך לפעמי׳ את העבר להיותו לצון עתיד: כמו **וְאָמַרְתָּ** לעבדך ליעקב (בראשית ל״ב) הוא לצון עתיד בלשון יורה על **וְאָמַרְתָּ** זה ענין המאמר. וכבר ידעת שבהעבר הויו היתה הוראתו לצון עבר. והויו הזאת נקראת בשם **וִיו הַהֲפוּךְ** וכן **וַהֲקִימוֹתִי** את בריתי אתך **וּבָאתָ** אל התבה [שם ו׳] **וּפָרַקְתָּ** עלו [שם כ״ז] **וְשָׁמַרְתָּ וְעָשִׂיתָ** את החקים [דברים ו״ו] **וְמָכְרוּ** את השור (שמות כ״ח) **וְלָקַחְתֶּם** לכם [ויקרא כ״ג] **וִירִשְׁתֶּם** הוא **וְיָשַׁבְתֶּם** בה [דברים ו״ח] כל אלה ודומיהם הם

לצון עתיד ע״י ויו ההפוך: ואין שום הבדל בין נקוד הויו הזאת המהפכת העבר לעתיד ובין נקוד ויו החבור: ובהגיע ומדע מענין המאמר את׳ הוא להורות ההפוך והיוה היא להורות החבור:

מח אבל אם יקדם במאמר ההוא פעל עבר אחר בלי ויו בראשיתו: אז יתברר לך שגם הפעל הבא אחריו בלשון עבר עם ויו בראשיתו הוא לצון עבר והויו מורה על החבור: כמו וישראל **אָהַב** את יוסף מכל בניו וגו׳ **וְעָשָׂה** לו כתנת פסים [בראשית ל״ז] מי **פָּעַל וְעָשָׂה** [ישעי׳ מ״ח] מלת **אָהַב** וכן מלת **פָּעַל** שבמאמרם הללה הן הורתה ברורה על מלת **וְעָשָׂה** שאחריהן שהיא לצון עבר והויו שבה מורה על החבור: וכן וירא אלהים כי **בָרַךְ** יצחק את יעקב **וְשִׁלַּח** הוא פדנה ארם [בראשית כח] מלת **וְשִׁלַּח** היא לצון עבר כאשר מורה עליה מלת **בָרַךְ** שלפניה [ועיין בפירוש״י שם ד״ה וישמע יעקב וגו׳]:

מט גם בעתיד נורג מנהג ויו ההפוך והיא מהפכת העתיד להיותו ל׳ עבר: ובדומה לזה ודגם בהוא שאחריה. כמו **וַיִּפְקֹד** משה [במדבר ל׳] **וַתֹּאבֶלְנָה** הארוה [בראשית מ״ח] **וַיִּשְׁלַח** פרעה

וַיִּקְרָא לח יוסף [שם] וַיִּיטַב הדגר [שם] וַיָּכִינוּ לח המנחה [שם

מ"ג] כל לחלה וכיולח בהם לשון עבר הם ע"י ויו ההפוך שברחשם וכאשר
משמש ויו ההפוך בעמיד למדבר בעדו שהחות המשמש היח לחף שחיבה
תקבלת לגש מהיה הויו מוקדמ בקמן לחשלו הדגש כמנהג כמו
וְאֹכַל מכל [שם כ"ו] וָאֶשְׁלַח מלחכים [דברים ג'] וָאֶתְפַּשׁ
בשני הלומות [שם ע'] וָאֶתְפַּלֵּל וָאֶשְׁרֹף : וַאֲשַׁלֵּיךְ לח
עפרו [שם] וכל הדומי' להם : מעמה מוכל להמבוען שבלשון עמיד לח
יסוה לעולם נקוד ויו ההפוך לל נקוד ויו החבור שהרי כאשר מהיה
ויו החבור שבעמיד מוקדם בפחח להיותו בבוח לחהריה חלף נקודה בהטף
פחח כמו וַאֲקַוֶּה שמך [מהלים כ"ג] וַאֲדַבֵּר חומך [יחזקאל ד']
ודומיהם הלח לח יהיה משפע ויו המהפכת להנקד
בקמן כמו וַאֲקַוֶּה לנוד [מהלים סע] וָאֲדַבֵּר חליכם (דברים ח)
והדומים להם :

ב ורחוי לך לדעת שהויו המהפכת לח מלח מכלל החבור לגמרי : לחבל
היח מורה ברוב על שני העניינים כלחד דהיינו שעם היותה מורה
על ההפוך משמשף גה לפעמים גם ענין החבור להמשיך ענין המלחר לל
מה שלפניו כמו וירחמה ויסבת גה [דברים כ"ו] ועניח ולחמרת [שם]
ומבלגה ומדליגה [שמות ג] ויחכל ויסע ויקס וילך ויבו עשו לח הבכרה
[ברחשים כ"ה] ורביס כמוהם : ובזה מבין דברי רש"י בפ' לך לך פסוק
לל מקום המזבח וגו' [שם י"ג] ובסוף פ' תולדות פסוק ויסמע יעקב
וגומר [שם כ"ח] ע"ש

נא כאשר משמש ויו ההפוך בלשון נמלח לו נסמר לו לרביס מד"ב
שבעמיד מגזרת נהי עין ויו בבנין הקל : מנקד פח הפעל בקמן :
כמו וְתָשֹׁב חליו לל המיבה [ברחשים ח'] וַתָּרֶם מעל הלרן
[שם ז'] וַיָּשֹׁב לחברהם לל נעריו [שם כ"ב] וַיָּקָם השדה
[שם כ"ג] וְנָשֹׁב כלנו לל הלמה [נחמי' ד'] וזולחם
ובבנין הפעיל מגזרה זו מהיה פח הפעל בסגול בעמיד עם ויו
ההפוך : כמו וַיָּשֶׁב לח כל הרכוש [ברחשים י"ד] וַנָּשֶׁב חומו בידינו
[שם מ"ג] וַיָּקֶם לח הלחר [שמות מ'] ודומיה : ואם
פח לו למד הפע' לחת מלומיות מהע"ר מהיה פח הפעל מנוקד'
בפחח

בפתח בבנין הקל גם בבנין הפעיל. כמו וַתָּנַח המיבה [ברחשית ח'] וַיָּנַע לבבו (יחעי' ז') וַיִּסַּר חליה (שופטי' ד') וַיַּעַת העם (ש"ח א' י"ד) וַיַּעַר מלחך ה' (זכרי' ג') והדומי' להם ובהגיעך אל נתיב ו"ג ממסלת הכתויים תדע להבדיל בחלה וכיולא בהם בין בנין הקל ובין בנין הפעיל:

נב וכן הוא מנהג גזרת הכפולים עם ויו ההפוך: שבעתיד מבנין הקל מנקד על הפעל בקמץ. כמו וַיִּהַם את מחנה מלריים (שמות י"ד) וַיָּהֻם בשר הילד (מ"ב ד') וַתָּעָז ידו (שופטים ג') וַיָּסָב את הר שעיר (דברי' ב') ודומיהם. ובבנין הפעיל בסגול וַיָּגֶל את החבן (ברח' כ"ט) וַיָּסֶךְ על חרון העדות (שמות מ') וַיָּחֶל נח (ברחשית ט') וזולתם ושעם השמנו' המנוע' בעתיד מגזרת החלה עם ויו ההפוך: ומבחר לי"ה במקומו (מסלת הנקו' בציל ס"ג):

נג הפעלים מגזרת נחי למד הא כשהכנם עליהם ויו ההפוך בעתי' מבנין הקל. מחסר הא למד הפעל ונעתק' סגול עין הפעל אל פא הפעל: כמו וַיִּפֶן ויצא (שמות י') וַיִּבֶן נח (ברחשית ח') וַיִּקֶן את חלק' השדה (שם ל"ג) וַתִּבֶז לו בלבה (ש"ב ו') ודומיהם: ולפעמים מהיינה חומיות חימ"ן מגזרה זו מנוקדות בצירי כשהבות בהסרון הא למד הפעל. כמו וַאֶפֶן וחרד מן ההר (דבריס ט') וַיִּפֶן ונסע המדברה (שם ב') וַתֵּרֶא כי הרמה (ברחשי' י"ו) וַתֵּבֶל כל עבוד' המשכן [שמות ל"ט] וזולתם. ויש מהם שהפא והעין הפעל נקודות בשוא: כמו וַיִּשְׁבְּ ממנו שבי [במדבר כ"ח] וַיִּשְׁתְּ מן היין [ברחשית ט'] ויפא עשו קולו וַיִּבְךְּ [שם כ"ז] ודומיה'. ושם פא לו עין הפעל מחומי' ה"ע מהיה פא הפעל בפתח כמו וַיִּשַּׁע ה' [שם ד'] וַיִּמַּח את כל היקום [שם ו'] וַיִּחַר לקין (שם ד') וַיִּחַן את פני העיר (שם ל"ג) ומלך וַתֵּתַע (שסכ"ח) ודומיהם. ועל הרוב מהיינה גם חומיות חימן מורחבות בפתח כאשר מהיה פא הפעל מחומיות חה"ע. כמו וַיַּעַשׁ משתה (שם כ"ט) וַתַּהַר עוד (שם) וַיַּחַן את העם (שם לב) וַתַּעַן רחל (שסלח) והדומים להם. ומעטים נמלחים בחמקי' בהמקים הא למד הפעל בלשון עמיד עם ויו ההפוך

ובנה

וַיִּבֶן את החצים (מ"ו יח) וַיַּעַל החוצה (שם) ויאכל וַיִּשְׁתֶּה (שם ו"ט) וזולתם :

נך ודבר זה מהסרון הוא למד הפעל בלשון עתיד עם ויו ההפוך . ומהג בכל הבנינים כמו וַיִּקַּח אלהים את בלעם (במדבר כ"ג) וְאֵרֶא את אברהם (שמות ו') וַיֵּרָא אליו ה' (בראשית י"ח) וַתִּכַס בלעיף (שפ"ל ה) וַיִּצַּן גם הוא והשני (שם ל"ג) וַיִּתְגַּל בתוך האהלה (שם ט') ומק' הלעיף וַתִּתְכַּס (שם כד) והדומים להם . ובבנין הפעול מהיותה חומיות חי"ן וגם פא הפעל בשגול : כמו וַיִּפֶּן וגב אל וגב (שופטי' ט"ו) וַיֵּרֶב בצמ והודה (חיכה ג') וַיִּפֶּר את עמו (מהלי' ק"ה) וזולת' והש עין הפעל הה"ע מהיה פא הפעל בפתח : כמו וַיִּתַּע מנשה [ד"ה ג' ל"ג] : והש פא הפע' ההה"ע כלו פתוח כמו וַיֵּעַל עולות (בראשי' ח) וַיַּחַר עלי אפו (חיוב י"ט) וזולת' ויש שמקי' פתח חומיו' חי"ן הנוהג בזה הבנין גם בלי ההה"ע אבל מהיה פא הפעל ועין הפעל בשוא : כמו וַיִּשְׁקֹ את הגדי לבן (בראשי' כ"ט) וַתִּשְׁקֹ את הגער (שם כ"ח) ודומיהם :

נה ולפעמים מחסר הא למד הפעל בעתיד הע"פ שלא מבנם עליו ויו ההפוך ויבוא על כל הדרכים הנזכרים כמו והעוף יִרֶב בארץ [בראשי' ז'] אל תִּפֶּן אל מנחם [במדבר י"ו] ועמה יִרֶא פרעה [בראשי' מ"ו] ואל יַחַר אפך [שם מ"ד] והגער יַעַל עסחיו [שם] אל יִשְׁטֹ אל דרכיה [משלי ז'] תִּגַּל ערומך [ישעי' מ"ז] יִצַּן ה' אמך [דברי' כח] יִפְתֶּ אלהים ליפת [בראשית ט'] מעט ידיך אל תֵּרֶף [מהלים קל"ח] והדומים להם : ובעבור שהלוי יבוא תמיד אל העתיד : לכן יבוא גם לשון זה שלוי לפעמים בחסרון הא למד הפעל : כמו צַן את בני ישראל [במדבר כ"ה] גַּל עיני ואביטה [תהלי' קי"ט] תֵּרֶף ממני [דברי' ט'] הַעַל את העם הזה [שמות ל"ג] וְהַתְגַּר בו מלחמה [דברים ג'] ואחרים כמוהם :

נו ומנהג העתיד עם ויו ההפוך בבנין הקל בפעלים שלמדיהם הא מגזרת נחי הקלוות : כמו וַיֵּיף בגדלו [יהושפט ל"ו] שרשו יפה ובבנין הפעול

הפעיל ירה **וַיֹּרֶ** [מ"ב ו"ג] שרשו ירה · וחס פה הפעל נון ולמד הפעל
הה **וַיִּן** - מדמה [שם ט'] בחירק היוד **וַיֵּט** משה ידו [שמו' י']
וַתֵּט - התנון [במדבר כ"ג] בצירי · ובלי ' ו"ו ההפוך בחסרון ההה·
של **חֵט** מלמדי פי [משלי ד'] : ובבנין הפעיל **וַיִּן** ממנו (ויקרא ח')
וַיֵּט פלוגו חסר [עזרא ט'] : ובלא ויו ההפוך **חַט** בחף
עבדך [מהלים כ"ז] · ובלווי **הַט** חזיק לי [שם י"ג] ודומיהם.

נתיב ח סדר הבחינות בפעלים המתרמים בתמונה ומתחלפים בהוראה

כבר הודעתיך במה שעבר ועוד אלמך במה שיבוא · פעלים שהם בתמונה
אחת והם נגזרי' משרשי' נבדלי' , ויש מהם היוצאי' משרש אחד אבל הם
מגזינים או מוזנים מתחלפים · לכן צריך לדעת הבחינה בהן :

נז הבחינה הראשונה בפעלים מתדומים בתשקל והם משרשי' מתחלפים :
מהיה הבחינה ע"פ הורות עין השרשים ההם · ובלופן זה :
המשל במה שהמבאר לעיל (שבול ל"ח· כ"ב) שהעתיד עם ויו ההפוך מגזרת
הכפולים הוה לגזרת נחי עין ויו ע"ם · והנה כאשר נרצה להוציא השרש מן
וַיָּבֶל את התבן (בראשית כ"ט) נביט אל הורות עין המלה שהוא עין
הסבוב והגלגול · והה"כ נחפש עין המלה הזאת במקום אחר בתקרא
עד אשר נמצא מלה שאין לספק בה. ואז נביט רחוק מן המלה המבוררת
אל המלה המסופקת : ומתה שמצאנו בעניו הזה בעלמו **וַיָּבֵלוּ** את התבן
(שם) . וכן היוש **נָלַחְתִּי** את הרפת מצרים [יהושע ה'] : שהם גלי
ספק מגזרת הכפולים : מזה נדע כי **וַיָּבֶל** את התבן שהוא
מעניני . הוא ג"כ מגזרתם ושרשו גלל : אבל שמה לבי **וַיָּבֶל** כבודי מהלי'
ו"ו] שהוא מעניו . שמחה וחדוה . הוא מגזר' נחי עין : ושרשו גול :
וידעתי זה תמה שנמצא מן השרש הזה על העניו הזה **וַנָּלַחְתִּי** בירושלם
[ישעי' ס"ה] ונפשי **תָּגִיל** בה' [מהלי' ל"ה] שהם גלה
ספק מגזרת נחי העין : ועל דרך זה תבחין ותבדיל מלת **רָדוּ**
שמה (בראשית מ"ג] שהוא מגזרת נחי פה יוד לרבי' בלווי בבנין
הקל ומעניו ירידה : ובין **וְרָדוּ** בדגש היוש [שם ז'] שהוא משרש רדה
לגזרת נחי למד הה ומעניו : ממשלה : או בין **נָשׂוּ** פה שלי [שם מה)
שהוא מגזרת חסרי פה נון : כי המלות האלה שלשתן שוות הם
בתמונתן ועכ"ו ליכן יוצאות מגזרה אחת . לכן כאשר נחקור על עניו כל

אחת

לחת מהן והה"כ מפס לחר שחר הלקי הגזרה הנמלחים במקרח על
העין ההוח . לז ימבחר לנו הלחת : וזה כי מעניו רדן שמה נלחר
רד יַרְדְנוּ במחלה (שם מ"ג) והעתיד לל תֵּרֵד מלרימה (שם כ"ו)
: חומיות חיח"ן בלירי : וה"כ הוח ... מנהי פח יוד .
ומעניו וּרְדוּ בדגש היס נלח' שם וַיִּרְדוּ בדגש היס : לח תְּרַדֶּה בו
בפרך (ויקרח כ"ה) שהם מגזרת נהי : : למד הח . ומעניו : נָשׂוּ
נלחר מי בעל דבריס יִשָּׂא חליהם (שמות כ"ד) חומיות חיח"ן בחירק
ודגש בעין הפעל . וה"כ ... שרשו נגש : והקש על השחר :

נח הבחינה השנית . בפעלים הדומים במשקל ויולחים משרש לחד :
והם מבניניס לו מזמני' ממחלפי' . והיח מהיה ע"פ הורחת עיון
המלחר לחשר נמלח בו לחד מן הפעלי' החלה : כמו לחשר נִמְצָא הגדיע
בידו (ברחשית מ"ד) הוח לשון נסתר בעבר מבניין נפעל : : כלחשר
יורה על זה עיון המלחר שהוח לשון עבר : שהרי קודם הדבור הזה כבר
היה נמלח הגדיע : כמו שנלחר שם מקוד' לכן וַיִּמְצָא הגדיע : לחבל ויחמר
הנה נִמְצָא בידו רבע שקל כסף (ש"ח ט') : : הוח ליחיד בזימני
נפעל . ולחול' לולי נִמְצָא חליר ונהיה סום ופרד (מ"ח ו"ח) הוח
לרבי' מד"ב בעתיד מבניין : הקל (ועיין בפירש"י והרחב"ע בפ' מקץ
פסוק ויחמ' פרעה לל עבדיו הנמלח כזה וגו') : וזהו מה שכתב רש"י
על מלת פָּרְקוּ נומי הזהב (שמות ל"ב) וז"ל פרקו . לשון לווי מגזרת
פֶּרֶק ליחיד כמו בִּרְכוּ מגזרת בֶּרֶךְ עכ"ל . ויחמר זה לפי ... משקלו לשון נסתרי' בעבר
שיהיו היומו כמו כן : : לפי
מבניין הקל כמו פָּקְדוּ לולח שיורה עיון המלחר על היומו לשון לווי -
וככה מבחוומדע : כי מלת נִתְּקוּ כפום רבוי הכהני' (יהושע ד')
זמומי נִתְּקוּ מורסי לבבי (לחוב ו"ו) שעיונן קבלח הפעולה
לפי עיון : כמלחר . מבניין נפעל והנון הכמובה היח לסימן הבניין ודגש
המיו יורה על נון פח הפעל החסרה . לחבל נִתְּקוּ מוסרות [ירמי' ה']
שעיונו עשית הפעולה . ה ח מבניין פקל הדגש : והנון היח פח הפעל
ודגש המיו הוח להורות על סימן הבניין . וע"פ הבחינה הזחת כתב הרחב"ע
בפירושו למלת וְנִצַּלְתֶּם חת כ' [שמות ג'] וז"ל ונלחתם . כמו
וְדִבַּרְתֶּם : כי יכן להיות משקלה כמו וְנִפַּחְתֶּם [ויקרח
כ"ו] עכ"ל . ר"ל שמלת ונלחתם היח מבניין : פקל הדגש
והנון היח פח הפעל . ותיונה כמו ונפחתם שהנון כיח לסימן בניין נפעל .
ופירש כן מפני עיון נוסף המלחר המורה

המורה על עשיית הפעולה . וכן מעשה ומבחין בכל כיוצא בזה · ויש עוד בהוינה לחדש להבדיל בין הפעלי' השוים במשקל בבנינים מתהלפים : והיו כתובה לקמן במסלת הכנויים [נתיב י"ג] כי שם מקומה לפי דרכנו „] :

נתיב ט בהוראות אותיות בכל"ם המשמשות בראש התיבה : וסדר נקודן :

נט הבית משמש בראש התיבה במקום מלת **עם** · כמו הרק לך **כְּמשה** [במדבר י"ז] פי' עם משה : ומשמש במקום מלת **תוך** : ויוסף היה **כְּמצרים** (שמות ח') : משמש במקום מלת **בעבור** : כמו המתהים **כַּחֲמָשָׁה** (ברחשית י"ה] פי' בעבור המשה · ומורה על הזמן **כְּהַנְחֵל** עליון גויס [דברים ל"ב] ר"ל בעת הנחל : ורבים כמוהם :

ס הכף משמש בראש התיבה להורות על דמיון דבר אל דבר והיא נקראת בשם **כף הדמיון** : ולפי שהיא עוד בישראל **כְּמשה** [דברים ל"ד] לפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי [ברחשית מ"ח] וזולתם הרבה : ובאשר יבואו שני כפי הדמיון זה אחר זה . מהיה הורחב על שני לדרי הדמיון : כמו כעם ככהן [ישעי' כ"ד] כאלו אמר העם ככהן והכהן כעם : וכן כעבד כאדניו כשפחה כגבירתו וגו' (שם) כמוך כפרע' (ברחשית מ"ו) כמ"ש הרחב"ע שם . ומורה לפעמי' על הזמן **כְּשמע** (שם ב"ו) ויהי **כמשיב** ידו (שם ל"ח] ולמיהם :

סא הלמד משמש בראש התיבה במקום מלת **אל** ויאמר משה לפרעה (שמות ה') כמו אל פרעה · ומשמש במקו' מלת על : זבולן לחוף ימים ישכן (ברחשית מ"ט] פי' על חוף : ובמקום מלת בעבור : ויאמר לנשי המקום להשמו (שם כ"ו) ומשמש כטעם מלת עם : כל הנפש הבאה ליעקב מלרימה [שם מ"ו] : ולחריים כמוהם . סג

„) א"ה זהו אחד מן המקומות אשר רמזנו עליהם במרפה מבנים אבן ז' יופה המקום הרחוי למסור לקנת התלמידים כל הכתוב בנתיב ז' ממסלת הכנויי' ואלו לבבם יבין אפס קצהו מן הדרך הרחבון מהבחינה המבוארת למסלה האזכרת (נתיב י"ג) . והנומר יבחר עת בעוס אשר חלקי הבחינה הזאת טרם בואו אל מכון שבתם : ולי בהערים זו להורות דרך בכל כיוצא בזה .

סב מספט החומיות החלה [ר"ל חומיות בכ"ל] להנקד בשוא : כמו
לְהַבְדִּיל בין היום [שם ח'] כְּמֵשִׁיב ידו (שם ל"ה) בְּהַנְחֵל
עליון גויס [דברי' ל"ב] ודומיה'. וכאשר מהיה להריהן חום נקוד' בשוא
מהייב' חומיו' בכ"ל מנוקדו' בחירק כדי שלא ימהברו שני שוואין ברחם המיד'
(כמ"ש בסדול מ"ד) . כמו לְשָׁמֹר את דרך עץ החיים (ברחשית ג')
בְּשָׁמְעָ עמו (שם כ"ז) בְּשִׁמְעַ ה' את מל.מיכ' [שמו' ו"ו]
וזולתם : ואם מהיה להריהן חום מחומיות לחה"ע הנקוד' בחחד מן
החטפין . מהיינה חומיות בכ"ל בחטוף ממין . הקטף ההוא וכדרך
שהמבאר לעיל [בסדול מ"ג] . כמו ויסב העם לֶאֱכֹל . [שמות ל"ב.]
בֶּאֱמֹר ה'לו [דברי' ד'] בֶּאֱסֹף קליר קמה (ישעי' י"ז)
בַּאֲבֹל הלחם [בחלבר כ"ו] לַעֲבֹד את החדמה : [ברחשית ג']
והשיבך ה' מלריס בָּאֲנִיוֹת דברי' כ"ח] ודומיהם . ובחלה לֶאֱמֹר
נקה הקלף חמיד ומשמטה בחטף סגול והלחד בסגול לֶאֱמֹר על משקל
לֶאֱכֹל :וכוכל וֵאלֹהִים בֵּאלֹהִים בֵּאלֹהִים לֵאלֹהִים
חנות הקלף וחומיות בכ"ל בלירי : שם חבות להריהן יוד הרחויה להנקד
בשוא חנות היוד וחומיות בכ"ל בחירק כמו לִירוֹת בחו לפל
[מהלי' ו' ח] נעל' בִּיהוּדָה [ישעי' ז'] בִּימֵי השמי' על הלרץ
[דברי' י"ח] והלומי' להם :

סג היתם משמש ברחש המיבה במקום חלת מִן וממנה היא נגזר' .
והיא נקודה בחירק ודגש בחות שהחריה למסלו' הנון מחלת מִן
כמו מִכָּל הבהמה וּמִכֹּל היתם הלדה [ברחשית ג'] וכלה מִכַּפֵּךְ
[ויקרא י"ו] לל מחרם ממנו מִזְעָק [ס"ף ז'] וזולתם הרבה וכאשר
מהיה להריה לחת מחומיות מהה"ר שהינן מקבלות דגש :
מנקד המ"ס בלירי למסלות הדגש כמשפט : כמו ומכהן טיניו
מֵרָאוֹת [ברחשית כ"ז] מֵעֲשֹׂת ולחת [שמ"ד] חלילה לי מֵחֲמֹוא
לה' מֵחֲדֵל להמפלל [ס"ף י"ב] מֵהִתְיַצֵּב בכל גבול ישרחל [ס"ב כף]
ודומיהם ואם לחרי' יוד הרחויה להנקד בשוא :
חנות היוד והמם נקודה בחירק . כמו מִימִין ישרחל [ברחשית מ"ח] לף

יסור שנט מִירוֹדָה [שם מ"ט] ודומיהם · ויש מהם במקרה שלה
תנוה היוד כמו ורגיש בִּישֵׁנִי חדמת עפר יקילו
[למיהל י"ב] ומעטים עולמו :

סד כאשר מבחנה לומיות בכל"ס לשמם ברשם המקור מגזרת
השלמים וכל הבחה על דרך השלמים בשנין הקל יהיה המקור.
לעולם בשוא פא הפעל · ונאמר בִּפְקֹד כִּפְקֹד לִפְקֹד מִפְקֹד
בחולם עין הפעל · או בִּפְקֹד וכו' עין הפעל בפתח . כמו בִּפְקֹד
חמס (שמות ל') כִּשְׁמַע עשו (בראשית כ"ז) לִשְׁמֹר את
דרך עץ החיים . (שם ג') אל מחרש תמני מִזְעָק (ש"א ז') מֵהַרְהֵל
להתפלל (שם יב) כִּשְׁכַּב אחרי המלך (מ"ב ז') לִשְׁכַּב את
דם ועקב (בראשית ל"ד) וזולתם . ואל ימחבר לעולם המקור ממשקל
פָּעוֹל בקמץ עם לומיות בכל"ס :

סה חבור לומיות בכל"ס עם המקור מגזרת הסרי פא נון וגזרת
נהי פא יוד בשנין הקל הוא על הרוב בחסרון פא הפעל
ובמוספת תיו בסוף : ונאמר מן נגש : בִּגָּשֵׁת כִּגָּשֵׁת לְגָשֵׁת
מִגָּשֵׁת ומן יסב · בִּשָּׁבֵת כְּשָׁבֵת לְשָׁבֵת מִשָּׁבֵת וקנגזרת
הסרי הקלוות בָּתֵת כָּתֵת מָתֵת לָתֵת (טעם קמץ הלמד במלה
הזאת וכיולא בה : ימבחר לקמן בחסלת הנקוד שביל מ"ז) · ופעמים
יבוא על דרך השלמים · כמו לִגְבוֹעַ תליה (בראשית כ') גדול עום
מִנְשׂוֹא (שם ד') בִּנְסֹעַ התרן (במדבר י') ודומיה': ובגזרת נהי
פא יוד בִּיבֵשׁ קלירה (ישעי' כו) לחננו מניח לו לִישׁוֹן (קהלת ה')
היוד כמובה והיא נחה כמשפט המבואר לעיל (סוף שביל ס"ג) ובמלה
לִרְאֹת מפני דוד (ש"א י"ח) הלמד בלירי להתסיך יוד פא הפעל : והוא
לשון מקור משרש ירא :

המקור

פּן המקור מגזרת נהי למד הח בחבור לומיות בכל"ס · ובוח בחיו בסוף
בכל הבניונים · כמו והיה. לִפְנוֹת ערב (דברים כ"ג)
כְּהִגָּלוֹת נגלות (ס"ב ו') לְבַסֵּר חת הקל' (במדבר ד') עוסק דל:
לְהֵרָכוֹת לו (תהלי כ"ב) בְּהִתְגַּלוֹת לבו (סס י"ח) ודמיהס:

סּן והמקור מגזרת נהי עין ויו בבנין הקל בחבור לומיות בכל"ס
בְּשׁוּב ה' חת שיבת ציון [תהלי' קכ"ו] כְּשׁוּב הכל (ס"ב
י"ז) לָשׁוּב לבבח בחרץ [דברי' כ"ה] מְשׁוּב חל ה' [ד"ה ב'
ל"ו] וכל' הדומי' להס פח הפעל בחלחפוס:

סח בגזרת הכפולי' תבנין הקל ובוח המקור · עס לומיות בכל"ס
על הרוב בחסרון עין הפעל · כמו כָּרֹם היוס [בראשית י"ח]
לָמֹד חת ירושלים (זכרי' ב') ודומיה. · ויש שיבואו על דרך השלמים
כמו לְסֹבֵב חת חרץ חדום (במדבר כ"ח) וזולתה · ודע
כי לח ימכן להיות שמוש לומיות בכל"ס רק במקור ובינוניס ושמות
ומלים. חבל לח בעבר ולח בלווי ועמיד. שבחלה חין מתחברות לעולם
כי חס על דרך הזרוח:

נחיב י בשמושי השין והחא שבראש התיבה: וסדר נקודן:
דרך חבור ההא עם אותיות בכלים ומנהג
השתנות הפתח שלפני אות אחה"ע הקמוצה:

סט השין משמש בראש התיבה במקום מלת אֲשֶׁר וממנה היא
נגזרת ונקודתה סגול ודגש בחות שחריה · כמו חת כל המעשים
שֶׁנַּעֲשׂוּ (קהלת ז') שֶׁיָּבוֹא חחרי המלך (סס ב') לחדס שֶׁטּוֹב
לפניו (סס) · חו בפתח עד שַׁקַּמְתִּי דבור' שַׁקַּמְתִּי חס בישרחל
(שופטים ה') וזולתס. וחס מלחמה בקמץ שֶׁאַתָּה מדבר עמי (סס ו'). וחמת רובס הס
בסגול מכל שֶׁהָיָה לפני (קהל' ג') בכל מעשי שֶׁעָשׂוּ ידי
ובעתל שֶׁעָמַלְתִּי (סס) ודומיהס · גס מלחמה מנוקדת
בשוח

בשוא שֶׁהֵם בהמ׳ התה להס (שם ג׳) :

ע ההא מצמצ ברחצ המיבה להורות על דבר ידוע המוכר במחתר מקוד׳ לכן . והוא נקרחת בשם הָא הִידִיעָה . וכמב הרחב״ע בספר מחזני לשון הקדש (ד״ה המודעים) וז״ל ועניו הא הידיעה כמו חומר וִיבֹאאֵל בֵּיתִי אִישׁ וַיֹּאמֶר לִי הָאִישׁ : הודיע שהבא הוא החומר . ואם תאמר אִישׁ בלא הא . ימכן שלא יהי החומר הוא הבא עכ״ל : ולפעמי׳ תורה הא הידיעה על דבר המבורר וכבר בחיוה הוא מדבר הע״פ שלא נזכר מקודם . ונקוד הא הידיעה הוא פתח ודגש בחצ שחריה . כמו הַבַּיִת : הַשָּׂדֶה .

הַמָּקוֹם הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר (ברחשית ל״ב) לחרי הַקְּצִרִים (רות ב׳) הַבֹּחֵר בירושלם (זכרי׳ ג׳) והדומים להס . וכאשר מהיה לחריה לחת מלומיות להה״ע שלומו מקבלות דגש . השמנה פתח הא לקמן כמשפט הלשון : כמו ׳ הָאֹמֵר לִי (ברחשית ל״ב) ויקרח שם הָעִיר (שם ד׳) על הָהָר׳ הזה (שמו׳ ג׳) הָרָצִים ושלו להופיס (לשמר ג׳) וולמס הרבה .

עא ויש לך להמצוא ולדעת שלא יתכן כלל הורחת עניו הא הידיעה לא בפעל עבר ולא בצווי ועתיד : ואמרו המדקדקי׳ שכאשר נמלא במקרא הא הידיעה מחוברת עם הפעלים . משמש במקום שין המשמש שמוש מלת אֲשֶׁר (כמש״ל שביל ס״ט) : כמו כל הנפש לבית ישקב הַבָּאָה מלרומה שבעים (ברחשית מ״ו) שהגזינה מלעיל ולשון עבר הוא כמו שפירש״י שם : עניו אשר בחה : וכן הַהֲרִימוֹ המלך ווועליו (עזרא ח׳) כמו אשר הרימו : הַהוֹשִׁיב נשים לכריות (שם ו׳) אשר הושיב . כת״ס רש״י והרחב״ע במקומות כהם . ועד״ז יפרש הַהִקְדִּישׁ שמואל (ד״ה ח׳ כ״ו) הַנִּמְצָאוֹ פה (שם כ״ט) וכל הדומים להס .

עב כאשר משמש לחת מלומיות בכל״ס עם הא הידיעה במלה לחת מקדם תמיד החות ההיא להא הידיעה . כמו ויהי בְּהַיּוֹם הזה [ברחשית ל״ט] בְּהַשָּׁמַיִם חסרך [מהלים ל״ו]

לְהַגְדִּיל חסר בח חליו (ד"ה ג' כ"ה) מִהַיּוֹם ההוא ו עלה
(ס"ח ל') ודומיהם · ועל הרוב מחסר ההח מהמכתב ומבוא
מנועתה על הומיות בכ"ל שלפניה הרחויות להנקד בשוא (וכמשפט
המבואר לעיל שבול כ"ו) והחום שלחרי הומיות בכ"ל היח דגושה
כמשפט החום שלחרי הח הידיעה · כמו בַּדֶּרֶךְ נהני ה' (ברחשית כ"ד)
שהוח כמו בַּהַדֶּרֶךְ וכמו שפירש"י שם לַקְנוֹת חומו
(ויקר' כ"ה) הוח כמו לְהַקְנוֹת וכן בַּשָּׁמַיִם
ממעל [דברי' ד'] בַּדְּבָרִים · החלה (ברחשי' ל"ט)
השבעה לי כַּיּוֹם (שם כ"ה) ויתן מבן ומשפו לַגְּמַלִּים
[שם כ"ד] ורבים מלד כמוהם · וכלשר מהי' לחת מלומיות
לחהע"ר לחרי הומיו' בכ"ל המשמות לידיעה · מהיותה הומיות בכ"ל
מנוקדות בקמץ למשלות הדגש כמשפט · כמו מחחת לָרָקִיעַ (ברחשית
ח') הנה בָּאֹהֶל (שם י"ח) ורבים כן :

עג ואולם כל זה חיתו נוהג ר"ל בהומיות בכ"ל שרוכן הנקד בשוא (כמ"ש
שבול ס"ב) : לכן נשמטה ההח והוטלה מנועתה על החום שלפניה
כמנהג הלשון : וכמו כן נשמטה הח הידיעה הרחויה להכתב לחרי ויו
החבור שמשפטה ג"כ להנקד בשוא כמ"ש הרחב"ע בישעי' (סי כ"ו) וז"ל
וָאָרֵץ נפתה (ר"ל קמוץ) הוחו להורות על הח הידיעה הנעדר וכולי
ע"כ"ל וכ"כ בפירושו למלת ועירס לחבד המבון [בתהבר כ"ח) ע"ש·
לגבל לח כן משפט הח הידיעה הבחה לחרי המס המשמשת שתות מלת
מִן : כי היח לח נשמטה לפי שלין משפט המס להנקד בשוא רק בלשרי כמו
מֵהָעוֹף למינהו (ברחשית ו') חולס השער מֵהַבַּיִת (יחזקאל
מ') וזולת' ·

עד כבר הודעתיך (לעיל שבול ל"ה) שלפעמים נשמט הדגש לגמרי
מהומיות לחהע"ר ולח נשלס ע"י המגוע' שלפניהן · ומשם (שבול
ל"ט) מרחה שגם משחר החומיות יחסר הדגש לפעמי' כלשר הן נקודות
בשוא ע"ש · וכן הוח מנהג חסרון הדגש שלחרי הח הידיעה כמו
החדש

הַחֹדֶשׁ הזה לכם [שמות י"ב] הַהֹלֶכֶת לפני
[ברחצים ל"ג] הַעוֹזֶבֶת חלוף נעוריה [משלי ב'] הַמְכַסֶּה
חם הקרב [ויקרא ג'] הם הַמַּרְכִּבִים [שמות י"ד] : וכן כל מם
הבינוים הנקודם בסוף היא רפויה לאחרי הא הידיעה :
כמו הַמְיַלְּדוֹת : וכן לַמְיַלְּדוֹת . וכל הַלְוִים שבמקרי הלמד
רפויה . וכל הַיְאֹר . וַיְהִי . וַיְחִי . וַיְדַבֵּר . הוד רפויה
ועוד רבים כאלה . וכאשר יהסר הדגש הרפוי להיות לאחרי חומית
בכ"ל המשמשת לידיעה . תעיד נקודת הפתח שבחומית הלה על
העדר הא הידיעה ; כמו בַּחֹדֶשׁ השלישי [שמות י"ט] מן בְּחֹרֶב
הלא [במדבר כ'] בַּמְסִלָּה נעלה [שם] עד־
ממהר בַּמְבַשְּׁפִים וּבַמְנַאֲפִים [מלאכי ג'] והדומים להם :

עה לאחרי שברחימי לך מנהג הא הידיעה שמחסר בחבור חומית
בכ"ל רחוי שתומר לך שכמו כן הוא מנהג הלשון בהא
המשמשת לסימני הבינוים בלשון מקור . שגם היא דרכה להשמע
ונעתקה מנועתה אל חומ בכ"ל המשמשת לפניה . כמו לַעֲנוֹת :
מפני [שמות י'] שהוא כמו לְהַעֲנוֹת לְרָאוֹת את פני
ה' [שם כ"ד] במקום לְהֵרָאוֹת . לַצְבוֹת בעון וְלַנְפֵּל ירד
[במדבר ה'] הוא כמו לְהַצְבוֹת . לְהַנְפִּיל . כמו שפירש"י שם .
וכן לִשְׁמֹעַ בקול תודה [תהלים כ"ו] משפטו לְהִשְׁמִיעַ .

לָבִיא חומו בגלה [ירמי' ל"ט כמו לְהָבִיא
ואחרי' כתוהם :
עו והא שברחם המיבה תשמש עוד להורות על השאלה או על
החיתה . ונקודתה הטף פתח . כמו הַשִּׁפְטָ כל הארץ לא
יעש' משפט [ברחצים י"ח] הַתַּשְׁחִית בחמשה [שם]
הֲבוֹא נבוא [שם ל"ו] הַנִּמְצָא כזה [שם מ"ח]

הֵידוּעַ נדע [שם מ"ג] הַשָּׁלוֹם לציכם הזקן [שם] ודומיה׳
ושמות ההן הזאת ׳ מוכג גם בלשון עבר ועתיד [ועיין
לקמן סוף סדיל פ"ח :

עז וכאשר מהיה לאחרי הן השאלה לו המימה לום נקודה בשוא .
לזו מנקד ההן בפתח כדי שלא ימהברו שני שוחין ברחש
המיבה [כי גם החטפין שבתומיות לחה"ע יש להם משפט שוא
שבאחר התומיות] . והלום שוחים שלאחרי ההן הפתוחה פעמים
היה דגושה ופעמים היה רפויה . כמו הַבְּרָכָה לחת היה לך
לבי [ברחשים כ"ו] הֵיְדַעְתֶּם לח לבן ׳ ׳ שם כ"ט
הַכְּתֹנֶת נוך היה [שם ל"ו] הַשְּׁמֻנָּה היה במדבר י"ג]
ודומיהם :

עח וכמו כן מהיה ההן נקודה בפתח בהיות לאחריה לחת מתומיות
לחה"ע לע"פ שיהיה נקוד החום ההיה תנועה לאחרת זולת
השוא . כמו הַאַתָּה זה שני עשו [ברחשים כ"ג] הָאֵלֵךְ
וקראתי לך [שמות ג׳] הַחְיִיתֶם כל נקבה
[במדבר ל"ה] הָעֵת לקחת לח הכסף [מ"ב ה׳] וזולתם

עט תומיות בכל"ם המתחברות לשתי מלה לחת עם הן המימה
לו השאלה : כתובות תמיד לאחרי ההן [משל"כ בהן הידועה
כמש"ל סדיל ע"ב] כמו הַלְּבֵן מלה שנה וולד [ברחשים ו"ו]
הַכְּצַעֲקָתָה הבאה אלי [שם ו"ח] הַכְּזוֹנָה יעשה לח
לחומתו [שם ל"ד הַבְּמָחֲנִים לח שמלאכי׳ [במדבר
י"ג] הַבְּמוֹת נבל ימו׳ לחבר [ש"ב ג׳] הַמִּרְאֹתֵךְ

יוכיחך [לעיל כ"ב] ודומיהם :

פ ויש עוד שמוש לחר מיוחד להן שברחש המיבה והוא : להורות
על הקריאה . ונקודתו׳ פתח ודגש בחום שלאחריה כדרך נקוד
הן הידועה : כמו האומרו הַשָּׁמַיִם [דברי׳ ל"ג] עשינו האזינו
לחת שמים . וכן הַדּוֹר לחת רחו [ירמי׳ ג׳] הָאוֹיֵב תמו

מרגום ללגה [מהליס ט'] הַקָּהָל הקה לחם לכס [במדבר ט"ו]
וולמס . ועיון מה שכתב הרחב"ע בפירושו שם .

פא ודע כי לעולם לא תבוא פתח בחוח שלפני חוח לחה"ע
הקמולה : לבל משתנה הפתח ההיא תמיד לסגול . כמו
הֶחָשֵׁב לחשיב לחם בנך [ברחשית כ"ד] ההח הרחשונה רחויה
להנקד בפתח כמנהג נקוד הח השלשה שלחריה לחם מלומיו'
לחה"ע [וכמ"ש שביל ע"ח] ונשמ' הפתח לסגול מפני הח הקמולה
שלחריה . וכן על לחד **הֶהָרִים** [שם כ"ג] ולח **הֶעָשׁוּי** לכס
[שמות ג'] ויקס לח **הֶחָצֵר** [שם מ'] ויכס
הֶעָנָן [שם] **הֶהָיְתָה** ולח בימיכס [יוחל ח'] כי **בֶעָנָן**
לרחה [ויקרח י"ו] מי **בֶחָצֵר** [לסמר ו']

וכן כל כיולה בהם : בזה השלמנו בחור פרטי דרכי נקוד
הלומיות המשמשות ברחש המיבה שסיומן מש"ה וכל"ב . ובחרמו
הורלומיהן בדרך כלל ויחר פרטי הורלומיהן והחלפות עניניהן
הלח המה בכמוביס בחר היטב בספרי המחברים לחר קדמונו :
לכן לח הלרכנו בהם פה . וכל לחר המללנו במרפח לחנים
[לחנן י"ב] :

נתיב יא בבאור פרטי הוראות הזמנים :

הנה הגדמי לך הורלות הזמנים במקומם [לעיל נתיב ג' בגזרת
פָּקַד] ועתה לוסיף לבחר לך הלוף עניניהם ופרטי הורלומיהם :

פב העבר : עניני מבוחר [שם] שהוח הדבור בפעולה לחר
נעשתה בזמן לחר חלף והלך לו קודם הדבור והיה הזמן
ההוח קרוב לו רחוק מעת הדבור . והנה בלשונות העמים ימלח
העבר על שלשה דרכים . עבר בלתי נשלם [ער טהלט] . והעבר
הנשלם עתה [ער הלט גטטהן] . והעבר הנשלם כבר [ער
הלטטי גטטהן] . ולחנס בלשון הקדש חין הבדל בין העבריס
הללה בנקודותיהם ולותיותיהם ובזולו שלשתם בתמונה להם רק
העניו יבדיל ביניהם . כמו וה' **פָּקַד** לח שרה כלחשר **אָמַר וַיַּעַשׂ**
ה' לשר' כלחשר **דִּבֶּר** [ברחשית כ"ח] מלח

פקד וכן **ויעש** הן לעבר בלתי נסלס : ומלת **אמר** גם מלת
דבר הן לעב' שכבר נסלס : ושעור הפסוק כן הוא: היה פוקד
את שרה כאשר אמר כבר מקודם לזה : והיה עושה לשרה כאשר
דבר כבר מקודם :

פג ועל הרוב יורה העתיד עם ויו ההפוכ' על עבר בלתי נסלס
כמו **ואכל** מכל [ברחשית כ"ו] פי' היותי אוכל : **ואפן**
וארד מן ההר [דברי' ט'] ר"ל היותי פונה והיותי יורד
ואתפוש בשני הלוחות [שם] סיותי מופש : **ואשליך**
את עפרו [שם] היותי משליך : וכן כל העניז ההוא
וזולתם הרבה מאד : וזהו מה שפירש"י בפי' ברחש' וז"ל והחדש
וידע : כבר קודם ענין של מעלה וכו' שלם כמו **וידע** אחד נשמע
שלאחר שנעדר וכו' עכ"ל . ורצה בזה לפרש מלת
וידע שבפסוק הזה לעבר שכבר נסלס : מלת כמיב וידע בלשון
עתיד עם ויו ההפכת . שלו היה נשמע כלשו אמר היה יודע
בעת ההוא . ועוד תמלא כמו זה בשארי מקומות בפירושו :

פד הבינוים : הורשומיהם מבוארות לעיל [שם] ופעמי' ישמשו
הבינוים להרחות **שם התאר** : ועיין שם המאר ימבאר על
נכון במקומו : וכי מדרשו ימלא לך בתחלת מסלת השמות : אך
עתה תגיד לך עניני בקצר' והוא שם הנקרא על הזוה דבר כפי
מכוונתו : שם לאחד על שם מלאכתו או קנין מעלותיו ומדותיו
ועניניס אחרים זולת אלה : או לשאר הדברי' הבהמה והכלים וכיולת
בהם על שם מכוונותיהם : והמשל בחיים שדרכו לעשות בשעת' הכתב
נקרא **סופר** : והרגיל להתעסק בפעולת השמיר' נקרא : **שמר**
והמה נקראים כן אפילו בשעה שהם בעלים מלאכתם .
וזהו ההבד' שבין הורשת הבינוני ובין הורשת שם המאר : כי כבר
ידעת שהורשת הבינוני לא תלוי רק על זמן הפעולה ושעת המעש'
לבד : משא"כ הורשת שם המאר שיוכן להקר' הדבר בשם ההוא
אפי' שלא בשעת המעש' וכאשר המבאר : והנ' שמות המארי' ישתו
בשמותם רבות מתחלפות כמו שמדע בהתהלך במסלה הנזכרת.
ונמצאי' גם בתשלי הבינוני מכל הבניני . כמו **הקצרים** **רב ועצום** [רות ג'] [שמות ח'] בכל ענייני **נאמן** הוא

[במדבר י"ג] לגר בקיץ בן **מַשְׂכִּיל** (משלי י'] כי שלח לך
מְנַחֲמִים [ס"ב י'] וולמס הרבה מלך · ומענין המלחמר
מוכל להכיר ולהבחין בכל לשון בימוני לשר ממלא במקרא לשה הוא
להורות הבימוני ולזה הוא להורות שם המלר · ודע כי גם מלר הנקרא
בן על שם עשית הפעולה **פּוֹקֵד** [דענקדער] וגם מלר הנקרא על
שם קבלת הפעולה **פָּקוּד** (גערלכטער) . וכל הדברי' הללה ימצאו
עוד במסלת השמות לשם יעזרני לורי :

פה המקור · קרלוהו קלם המדקדקים **שם הפעל** על שם
עניני שלוינו רק קריאת שם הפעולה בלי הגבר גוף ולא
זמן וכמו שהודעתיך [לעיל שם] ונקרא **מקור** לפי שממנו נוצעות
כל הפעולות : והוא נכלל בשלר הזמנים והקדמה לכל לחד מהם :
כי הוא ענין המחשבה הקודמת למעשה : כי גם מלמר רחובן
שָׁמַר · קודם עלה בלבו לשמור ולחר כך שמר · וכן גם מלמר
רחובן **שֹׁמֵר** . קודם עלה בלבו לשמור ועתה הוא שומר וכן
גם מלמר רחובן **יִשְׁמוֹר** · קודם יעלה בלבו לשמור ולח"כ ישמור:
וכמו כן בכל שלר הפעלים :

פו ולפי שהמקור הוא עיקר ויסוד לכל הזמנים לכן ישמש לפעמים
במקומם · ויבוא במקום עבר ועתיד בימוני ולווי . כמו לו
השבע שבוע [במדבר ל'] שהוא כמו ושבע · ביד עבדי דוד
הושיע לת עמו ישראל (ס"ב ג') כלו לתר לושיע · והמחסף הולך
לחרי הלרון הלוך ומקוע [יהושע ו'] ר"ל הולך ומוקע · ילדה ועזוב
[ירמי' י"ד] כלו לתר ילדה ועזבה · זכור לת יום השבת (שמות
כ') שמור לת יום השבת (דברים ה') וולמס . וזה הכלל שהמקור
ומפרש בלשון יחוד לו יחילה · רבים לו רבות · מד"ב לו נמלא לו נסתר:
עבר לו עתיד . בימוני לו לווי : הכל לפי ענין המלמר ולפי הפעלי'
הסמוכים לפניו לו ללחריו :

פז מנהג הלשון שיבוא המקור לפעמים מחובר עם הפעל : כמו
שׁוֹב אָשׁוּב לליך [בראשית י"ח] ודע מדע (שם ט"ו)
הרבה הרבה לת זרעך (שם י"ו) · הלך הלכת כי נכסף נכספתה
[שם ל"א] הועד לועיד עמך (שם ל"ג) וולמס הרבה : ונהו
למוספת

למוספים בחור · או להורות על הפלגת העניו והוזק הפעולה : כי כן הוא דרך הלשון לכפול הדברים כדי להגדיל העניו · וכמו שמזכר עוד במקומות לקמן · ועל הרוב יהיה המקור שמוך אל הפעל שהוא מבניו וכאומן שזכרנו : ואמנם לפעמים ישמך אל פעל שהוא מבנין אחר · כמו כי **קֹלֵל יְקֻלַּל** או **יָרֹה יֹרֶה** [שמות י"ט]

טֶרֶף טֹרָף יוסף (בראשית ל"ו) והפרה לא נפדתה [ויקרא י"ט]

החרב נחרבו המלכים [מ"ב ג'] וזולתם : גם יבוא המקור על הרוב לפני הפעל וכמו שהרחיקך : ויש שיבוא אחריו : למה העצרת העציר [יהושע ז'] ויברך ברוך אתכם (שם כ"ד) אומרים אמור למנאי (ירמי' כ"ג) וזולתם מעטים : ואולם עם הלוי יהיה תמיד בהחרונה : כמו שמעו שמוע ואל תבינו וראו ראה [ישעי' ו'] והדומים להם :

פה הלוי . כבר נודע לך ענינו : ויש לוי שהוא לשון מחנה ועבד' : כמו **שָׂא** נא לפשע [בראשית נ'] וכן כל לשון לוי הנאמר אל הבורא · ימצרך כמו רפא נא לה [במדבר י"ב] סלח נא לעון העם הזה (שם י"ד) שמע ה' קולי אקרא וחנני וענני (תהלי' כ"ז] וכל הדומים להם כלם לשון תחנ' הם : ויש לוי שהוא דרך גנוס להיות שלח ולוה לאדם לעשות המעשה ההוא · רק כאומר עשה מה שלבי הפץ ומראה מה יקרך בהריחך : כמו שמח בחור בילדותך וגו' והלך בדרכי לבך [קהלת י"א] כפירש"י והרחב"ע שם : וכן שישי ושמחי בת אדום (איכה ד') ודומיהם : גם יש לשון לוי שהוא לאדם מיוחד רק למי שיהיה . כמו רחה ריח בני (בראשית כ"ז) אמור למלך :לגבירה (ירמי' י"ג) · ועיין בפי' הרד"ק שם : ולריך אתה לדעת כי לא יתכן בראש הלוי שום שמוע משמושי חותיות מש"ה וכ"נב זולת ויו ההבור . וזה קל להתבונן :

פט העמיד : הזרחתו מבוארת לעיל (שם) : ויש לשון עמיד שענינו הבחירה והרצון כמו שאת ימים מעשה מעשיך (שמות כ"ג) פירוש תוכל לעשות מעשיך לפי מרצה : אחד כי יקריב מכם [ויקרא א'] בקרבנות נדבה דבר העניו : וכן העבר עם ויו ההפוך ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת [דברים י"א] ודומיהם

הרבה . ויש לשון עתיד שהוא לגזום על הפעולה . כמו לא הג המלות מסמר [שמות כ"ג] הג הסוכות תעשה לך [דברי' ו"ו] והבדל את ה' [שם ו'] ועניות ואחרת [שם כ"ו] ורבים כן . וזהו מה שכתב רש"י בפירושו למלת וְקָרְאַתְּ שמו ישמעאל [בראשית י"ו] ו"ל וקראת שמו . לשון הוה כמו שאומר לזכר וְקָרְאַתְּ לת שמו יצחק (שם י"ז) עכ"ל . כוונתו להודיע שמלה זו היא לשון נסלת בעבר והויו שבראשה מהפכת לעתיד המלוה . ותיגנה כמו וְקָרְאַתְּ לחכ' הרעה [דברים ל"ו] שעניינה לנסמרת (כמ"ש שביל י') ויש לשון עתיד שהוא לשון מחנה ובקשה . כמו מבנה חומות ירושלם [מהלי' ק"ן] ובה מדע כי עשית הסד [בראשי' כ"ד] פירש"י לשון מחנה הודע לו בה עכ"ל . ולחרי' כמוהם . וכבר הגדמי לך שעניני המתמרי' ובדילו בין המלות השוות במשקל ומתהלפות בהוראה . ומפרש כל לחד ולחד לפי מקומו . ובמה שאמרתי לך בזה ובשביל הקודם לזה יתבארו לך על נכון דברי רש"י במס' ב"מ [דף ל"ט ע"ב] בד"ה שמעה מפלתו וכו' ע"ש :

צ ורלוי שמדע כי מנהג הכתוב להשתמש לפעמים בלשון עבר במקום עתיד . וזהו בנבואות ברוב כי הדבר ברור כאלו עבר בעבור שכבר נגזר להיות כן . וגם נמצא לפעמים במקרא לשון עתיד במקום עבר. כמו יודיע לרכיו למשה : [מהלי' ק"ג] שהוא כמו הודיע . וכן יעשו עגל בחרב [שם ק"ו] וזולתם . ובדבר ההוה ונמשך חיוה זמן ישתמש הכתוב פעם בלשון עבר ופעם בלשון עתיד . כמו שפירש"י בפ' ויצא בתלת וגללו את האבן ע"ש . ועוד תמצא כזה במקומות הרבה בפירושו [ועיין בפירושו לפסוק לז ישיר משה וגו' [שמות ט"ו] ובפירוש הרלב"ע שם] . והבינונים ישתמשו גם המה לפעמים במקום עבר ולתנש הסר מהם פעל ההויה . כמו ורבקה שמעת [בראשית כ"ז] פי' היתה שמעת . ופרעה חלם [שם מ"א] פעמו היה חולם . כמ"ש הרלב"ע שם :

נתיב יב בפעלים הנרדפים והמשותפים :

צא יש בלשון הקודש שרשים לתר שיש מהם לו יותר מוריש על ענין לחד . כמו וייקץ פרעה [בראשית מ"א] כלתר בתחלה

ולזקץ

ולחיקן [סס] ומבוריהם ערסם יקן מנחי פא יוד . ונאמר על העפן הזה בעלמו הקילמי כי ה׳ יסמכני [מהלי׳ ג׳] ממי לקיץ חוסיף [מסלי כ״ג] ודומיהם שהם מנחי העין ערסם קון. וככה מה טבו להליך [במדבר כ״ד] העידת כי היה עם לנבך [מ״ח ח׳] הס מערם עוד . למען ייטב לו בעבורך [נרחמים י״ב] היטב לחיטב עמך [סס ל״ב] ערסם יטב . ומעניו הלך הלכם [סס ל״ח] הן קדם להלך [לחיד כ״ג] נמלא כמו כן **לכן** ונמכרנו [נרחמים ל״ו] על גחנך תלך [סס ג] מוליך לימין : מסה (יסעי׳ מ״ג) והדומי׳ להם שהם מגזרת נחי פא יוד ערסם ילך . וכן לחסר יוסו לעשות (נרחמים י״ח) . כחסר זמם לעשות [דברי׳ י״ט] שיהם מענין מהשבה . **יבל** יעקב **ישמח** ישראל (מהלי׳ י״ד) שום לחסיס בה׳ [יסעי׳ ס״ה] מדוק לחבה [לחיד מ״ח] כלס מענין שמחה . ועוד רבים כמו אלה . ונקראים הערסים האלה בשם **נרדפים** . כאלו כל אחד מהם נרדף מהבירו לחסר ימדמה לל עניכו . ודע כי לא יסמוו עניני הערסים הנרדפי׳ מכל לדדיהם : לבל שם דקום העיון ימלא לחזה ענין עלמו מיוחד לכל אחד מהם המבדיל ביכו ובין חבירו הדומה לו . וכבר יאתה לאור דרושי׳ נכבדים להליד גבולים וגדרים מיוחדים לכל ערם מערכי הלשון . שם מדרשם ימלאו לך . וקלמם תמלא מבואר בספרי מפרשי המקרא :

צב וכמו כן יש ערסים בלשון שאחד מהם יורה על עניכים מחלפים והורחים שונים זו מזו . כמו ירה בים (שמות ט״ו) שלשת החלים לזה לחורה [ס״ח כ׳] וזולמם שהם מעניו השלכה : לבל לחורה לחכם בזד לל [לחיד כ״ו] יורה חטחים בדרך [מהלים כ״ה] ודומיהם הם מעניו תורה ולמוד . וכן לא יחבל רהים ורכב [דברי׳ כ״ד] הוא מעניו מסכון . הבל הבלנו לך (נחמי׳ ה׳) הוא עניו השחמה . הגה יהבל חון [מהלי׳ ז׳] הוא מעניו הבלי וולדה . ורבים כיולא בהם . ונקראים בשם **משותפים** על שם שהשחמפו בהם עניכים נבדלים . וגם בחלה ימלא עם דקום העיון עניו עלמי מיוחד לכל אחד מן הערסים לחסר מחנו וסמעפו כל העניכים הנמלאים בו : ולזין זה מקומו לדבר על עניכי הפעלים . רק להורות לפניך דרכי דקדוק׳ : והודעמיך בזה עניו הגרלה בשם פעלים נרדפי׳ ומשותפים :

נמיב

נתיב יג בזכרון קצת פעלים היוצאים ממנהג חבריהם :
והמחלקת שיש בין דמדקדקים בפעלים מנחי העין :

צב שרש היה וכן שרש חיה : יבואו לפעמים בלשון עתיד מבנין הקל שלא כמנהג שאר הפעלים מגזרת נחי למד הה כמו **יְהִי** אור [בראשית ח'] **וַתְּהִי** הארץ לפרעה [שם מ"ז] **וַנְּהִי** בעינינו כחגבים (במדבר י"ד) **וַיְחִי** ויקב (בראשית מ"ו) **וְתִחְיִי** נפשי (שם י"ט) וזולת' : לומיות המשמוש בשוא ויוד עין הפעל נחה והא למד הפעל הסר' . ועיין מה שכתב הרח"ע בפירושו ריש פ' שמות בדקדוק המלות החלה :

צג לשון נסתר בעתיד עם ויו ההפוך משרש רחה בבנין הקל דרכו לבוא שלא כמנהג הבריו . כמו **וַיַּרְא** והנה אשר בשדה [שם כ"ט] שהוא מבנין הקל והיוד היא בפתח והריש בשוא והחלף שהיא עין הפעל כמובא לעיל חוכה מורגש' כלל במבטא [ועיין בפי' הרח"ע שם] . וכן כל שאר חבריו הנמלאים במקרא מבנין הקל בחסרון הא למד הפעל . ועל הדרך הזה **וַיַּרְא** חומס בן המלך (מ"ג י"ח) שהוא מבנין הפעיל ועתידו הרחה להם ובעבור שבא על דרך הזרות לא נכון להסתמש בו עד"ז בשאר המדברים לומר **וָאַרְא וַתַּרְא וַנַּרְא** אחרי שלא נמלאו כן בכל המקרא : וכן מדין בכל כיולא בזה . שכל פעל הבא שלא כמשפט בלחד מחלקיו לא תבנה כתבניתו שאר חלקי הפעל ההוא זולת הנמלא ממנו בכתוב : ובמסלת הכתוים (נתיב י"ב) יתבאר לך הדבר הזה בטוב טעם ודעת :

צד גם שרש שחה דרכו לבוא מדרך הבריו כשיבוא בבנין המפעל כמו והשתחוית להם [דברים ד'] והשתחוו לי (שמות י"ח) תשתחויה לי [בראשית כ"ז] להשתחוות לך (שם) תשתחוה אל היכל קדשך [תהלים ה'] אשר ישתחוה שם (ש"ב ט"ו) בכל אלה והדומים להם נפולה למד הפעל הויו וגם ההא . ולנסתר וכן לנסתרת

בעתיד

שנעתיד עם ויו ההפוך בהסרון ההא ונגזם הויו וַיִּשְׁתַּחוּ תרגה
[ברחשית י"ח] וַתִּשְׁתַּחוּ תרגה [רות ג'] ולנסתרים
בשתי ווין וישתחוו לו [ברחשית מ"ג] וכן לנמלאי'
ולא תשתחוו להם [יהושע כ"ג] ודומיהם :

צן נקוד חומות חי"ן מסרש וכל בנין הקל הוא לעולם במלחפוס :
לה אוֹבֵל להמלט (ברחשית י"ט) שם יוֹבֵל חוש (שם י"ג)
לה נוֹבֵל דבר חלוך [שם כ"ג] לה תוֹבֵל שתא (משלי
ל') ושם לה תוֹבְלוּ להגיד (שופטים י"ד) וכן כל השתר
הנמלחים במקרא מן הסרש הזה ויש סרשים שפא הפעל שלהם יוד
ונחוש על דרך גזרת חסרי פא . להיותו שהחסר יוד פא הפעל
ויבוא דגש בעין הפעל . ואומס לזכיר לך בחהלת שניל ל"ג ממשלת הנקוד :
מדרשם משם :

צז מלחנו במקרא עניין לקיחה בגזרת השלמים חשר לקחתי מיד
האמרי (ברחשית מ"ח) לקח פר אחד (שמות כ"ט] ומלקח
חשמר [חשמר ג') חשר לקח משם [ברחשית ג') וולשם :
ובמקור ולווי ועתיד יבוא הפעל הזה ברוב בהסרון פא הפעל כדרך
גזרת הסרי פא נון כמו מלחנו קַחַת מוסר (ירמי' ה'] ושחה
קַח לך (ברחשית ו') קְחוּ מומרת הלרן (שם מ"ג) ושם אֶקַח
מכל חשר לך (שם י"ד) כי יִקַּח לוש חשה (דברים כ"ד) יִקַּח נח
[ברחשית י"ח) והדומים להם . ונחלקו המדקדקים בחלה ההסרי' , כי
יש חומרים שהם מסרש נקח בנון חע"פ שלח נמלח זה הסרש בשלמות בכל
המקרא , ויהיו ש"כ לקח ונקח שני סרשים בטעם לחד , וי"ש שגם חלה
ההסרים הם . מסרש לקח בלחד , ויהיה הסרש הזה יחודי בלשון מבלי היות
לו חבר סיוע דגש למשלוש הלמד בלי כפל לוש , ולדעת קלשם יהיה כמוהו
דקדוק מלח ושני כפירים בִּתְעוּ (ליוב ד') מסרש לחע בנין נפעל ומעניו
מלחעות כפירים [תהלים ק"ח] :

צח יש סרשים מגזרת נחי העין שדרכם לבוא ברוב בהסרון ההא
שהיא לסימן המקור והלווי בבנין הפעיל : כמו שִׂים ימיד
[ברחשית מ"ח] ויחמר שִׂימוּ להם (שם מ"ג) משפט הָשִׂים

השימו

הָשִׁימוּ יקן שִׁישִׁין חמה תסוס [יסעי׳ ס״ו] שָׁתוּ לנכ׳ לחיל׳
[מחלי׳ מ״ח] בִּינוּ שמוע דור ודור (דברים ל״ב) לִין פה וויטע
לנצך [סופטים ו״ט] והדומי׳. להס. ושניס מהס מלחמו במקרח על
הדרך הזה בלשון עבר : בִּינָתִי בספריס [דניאל. ט׳] מדוע חלין
רִיבַת (חיוב ל״ג) . שמשמעס הַבִּינוֹתִי הַרִיבָתָ

חלת שמשמעה ׳ מהס הת הבנין ׃ ולדעת קלת יהו׳ כמוהס דקדוק מלת
וְרִיגוּם [ירמי׳ ו״ז] משפטו והריגום :

צט והנה חגיד לך מחלקת המדקדקים בפעלים מנחי העין : דע
כי חכמי ספרד קיימו וקבלו שחין שרש בלשון הקודש פחות משלש
חומיות . ואמרו כי שָׁב שַׁבְתָּ וכו׳ קָם קַמְתָּ וכו׳ . הס
משרש שוב . קום . עין הפעל בהס ויו נחה וכן בכל כיולת בהס ׃ וכדרך
שהורימיך עד הנה : אבל הכמי לרפת אמרו שחין שרש בפעלים החלה רק
שתי חומיות הכמובות בהס תמיד . וכן קרחו חומס בשס פְּעָלִים
שְׁנַיִים ׃ כלומר שחין בהס רק ב׳ חומיות שרשיות ׃ ובכל מקום שתמלח
נזכר בדברי רס״י ז״ל פעל מיסודו שתי חומיות : כוונתו על חלה הפעלים
אשר חנחנו קורחו חומס בשס נחי העין :

ק גם בחומס הפעלים אשר זכרנו [לעיל שניל ל״ח] ואמרנו
שמשמעה מהס ההת שהיח לסימן בנין הפעיל ׃ יש מחלוקת
בין חכמי ספרד ׃ כי יש מהס חומרים שכל הפעלים החלה הס
מבנין הפעיל וכמו שכתבנו : וי״ח שהס מבנין הקל ועין הפעל
שלהס היח ויד נחה . ויהיו לפי דעתס שני מיני נחי העין הפעל ׃ החתי
שעין הפעל שלהס ויו נחה כמו קום . שוב . רוץ וחבריהס שנאמר מהס
בלשון לווי ועתיד קוּם שׁוּב רוּץ ׃ אָקוּם אָשׁוּב אָרוּץ

פח הפעל בחלחפוס . והמין השני שתמר׳ עין הפעל בהס יוד נחה כמו
שים . שית . לין . ודומיהס שנאמר מהס בלשון ועתיד מבנין הקל שִׂים
שִׁימוּ , שִׁית שִׁיתוּ . לִין לִינוּ . אָשִׁים אָשִׁית

אלין פ' הפעל בחירק : וזהו מה שכתב הרח"ע בפירושו במחלת
פ' נח על מלת למען שתי וז"ל : לפי דעת חכמי ספרד שהוא
כי שיתו כמו בינו שימו והדומה להם . וכמה ישית ישים
יבין והדומה לה' בכל הסימני' ויש לומרי' שהוא מבנין הפעיל והוא הבנין
הסר בעבור שמלתו הוא מי ישום חלם (שמו' ד') לשושש עליך לטוב
בחם ששש על חבומיך (דברי"ה ל') שהוא מבנין הקל' וי"ו ישישׂ כמו
ישושׂ . ושיתי כמו שומי והכל מבנין הקל עכ"ל . וכן צריך
להיות . כי בכל הספרים נדפס במחלת דבריו : יש לומרים . והוא
מיותר : גם מה שנדפס בדבריו . והוא הבנין הסר . צריך להיות
וה"ל הבנין הסר [כן הגיה הרו"ה בקורי עכבים סי' כ' : ונכון
הוא] . והנה לכאי השמעתיך בזה מהלקת המדקדקים בענין זה :
מה שיספיק לך להבין עו"כ דברי גדולי מפרשי המקרא בזכרם מזה
דבר . ואם מרגה לבוא עד תכלית דעות המדקדקים האלה : ונפלא
חשקה לדעת על מה העבעו לחלי סברותיהם : מדרוש ומחקור
בספרי הדקדוק ומלא כל דבר מבוא : זה בונה וזה סותר :
ואנכי לא אוכל לגלות לך פה את מלפוניהם ולהביא את דבריהם הבנויים
על יסודות וידיעות אשר לא נודע לך עד הנה . גם כי אין זה מכוונת
זה הספר להחריך בזה ובכיוצא בו . לכך אמתי דברי בפיך כפי המוסכם
מן המדקדקים החרונים . וב[illegible]מיך במעגלי יושר אם מרוץ בהם לא
מכשל . וה' יהיה עמך :

מסלת הבנויים

נתיב א בבאור ענין פעל יוצא ופעל עומד :

א פעל יוצא . הוא הפעל אשר מלת פעולת הפועל אל גוף אחר וזולתו
המקבל לומה : המשל בחתך רחובן אכל את הלחם : הנה פעולת
האכילי' מלת מן רחובן אל גוף הלחם שהוא המקבל לומה וכן שמה שתר:
בנה : ארג . עשה : וכל כיוצא בהם שהפעולה מלת מן הפועל עד שהוא
נכרת ונודעת בגוף אחר המקבל לומה : נקראים פעלים יוצאים :

ב פעל עומד · הוא הפעל אשר לא ימלא פעולתו הפועל אל גוף אחר זולתו :
אבל היא תקום ותעמוד בגוף הפועל ודבוקה בו עד שלא יתכן ליהם לו
שום דבר לאמר עליו כי הוא זה המקבל לומה ממנו · כמו הלך : עמד ·
ויצב · שכב : ישן רכב : ברח · והדומים להם שהפעולה עומדת בגוף
הפועל ולא ילדק בהם ענין קבלת הפעולה · נקראים פעלים עומדים :

ג ולהביר כל פעל מן הפעלים אם הוא עומד או יולא : תשאל עליו שאלת
מַה · אם ממלא מענה על השאלה הזאת או יתבדר לדבי פעל יולא
הוא למיון זה בהיותך שואל מה אכל · תוכל להשיב · אכל את הלחם :
וכאשר תשאל מה שמה · מה שמר · מה בנה · מה ארג · מה עשה ·
מהיה התשובה · שמה את היין : שמר את הלתן : בנה את הבית . ארג
את הבגד : עשה את הדבר · ר"ל התשובה היא מודיע ומוכיר את גוף
הפעול המקבל פעולת הפועל · מזה מדע כי פעל יולא הוא : ואולם אם
אין בפיך מענה על השאלה הזאת · או תבחון ומדע כי פעל עומד הוא : כי
כאשר תשאל מה הלך · מה עמד · מה יצב · מה שכב · מה ישן · מה
רכב · מה ברח · מהיה תשובתך בשאר מעל כי לא ממלא שום
תשובה על שאלתך · ר"ל ברור הוא שאין בו ענין קבלת הפעולה ·
ופעל עומד הוא

ד וממה שהמבחר שלא שייך ענין קבלת הפעולה בפעל עומד · תוכל
להתבונן שלא יתכן להיות פעל עומד בבנייני המורים על קבלת הפעול"
שהם בנין נפעל ובנין פוקד והפעל · ולא נוכל לומ' נעמד מן עמד · ולא
נברח מן ברח · כמו שנאמר נאכל מן אכל · נשמר מן שמר · ולא יבוא פעל
עומד רק בבנין הקל או בנין פקד הדגש או בבנין הפעיל · ומן הטעם הזה
בעלמו לא יהיה בינוני פעול בפעלי' העומדים לומר הָלוּךְ עָמוּד
כמו שנאמר אָבוּל שָׁמוּר · שהרי גם בינוני פעול יורה"
על קבלת הפעולה מה שלא שייך כלל בפעל עומד · "]

נתיב

"] תעתה נכון להודיע למלמידים · שום מן הפעלים הכמוני' בלוח הבנינים שהיו'
נוהגים כלל בלשון : כי הכונה בסדור הלוח להורות מסקי הפעלים בלי
הביע אל דרכיהם בהורות עניניהם :

נתיב ב לבאר ענין הכנויים והוראותיהם : והמלות המורות עליהם : ובאיזה פעל שיתחברו :

ה הנה נת ידעת כי במאמר ראובן אכל את הלחם : ראובן הוא הפועל והלחם הוא הפעול · וכן האומר ראובן קנה את הבית · ראובן הוא הפועל והבית הוא הפעול . וכן כיוצא בהם בשאר הפעלים היוצאים · והנה לפעמים לא תוצרך אפילו את שם הפעול בפירוש . וזהו אם הזכרת את שם הפעול ההוא מקודם לזה עד שנודע מתוכו ענין מי הוא הפעול אשר עליו כוונת מאמרך . כי אז תוכל להוכירו עוד הפעם בשמו : רק בהעלמה והסתר ע"י חיזה מלה הרומזת עליו : דמיון זה כשתאמר ראובן אכלה את הלחם ואכל תומו · הנה מלת **אותו** אשר הזכרת בדבריך מורה בהצבע על הלחם אשר הקדמת זכרו מבלי צורך לשאר ולומר : ואכל את הלחם · כי יש בדי הבין לשומע את דבריך · שעל הלחם מדבר ושבשבורו אמרת מלת **אותו** : וככה תלדק בדבריך · ראובן קנה את השור ושחט תומו : עד שהשומע יבין שראובן שחט את השור : ואע"פ שלא הזכרת את השור בפירוש על פעל השחיטה · ובין מבין את אשר לפניך : שבשאל הראשון נזכר הפעול שהוא הלחם : בהעלמה והסתר על פעל האכילה : וכן בשאל השני נזכר השור בהעלמה על פעל השחיטה · וכן בכל כיוצא בהם : והוא הענין הנקרא אצל המדקדקים בשם **הכנויים** : ואמרו שהוא מענין ואל תדם לו תכנה [לחוב ל"ג] שהוא לשון העלמה · ויש מי שאומר שנקרא כן על שם שהתומיות החלה ה"א כ"ף : נו"ן · וי"ו : יו"ד : מ"ם : משמשות להורות על הענין הזה כמו שיתבאר להלן · והוא הנכון :

ן המלות המורות על הכנויים הן עשר בשפר והורותיהן שתים עשרה כמו המלות המורות על גופי המדברים [כמש"ל בתחלת מסלת הפעלים] והן שלש ליחיד : שלש לרבים : ושלש לרבות : וזה סדרן :

מדבר

לנקד	מדבר בעדו : נמלא : נסמר :	לנקוד	מדברת בעדה נמלאת נסמרת	
	אוֹתִי אוֹתְךָ אוֹתוֹ		אוֹתִי אוֹתָךְ אוֹתָהּ	
לנקוד	מדברים בעדם נמלאים נסמרים	לנקוד	מדברות בעדן נמלאות נסמרות	
	אוֹתָנוּ אֶתְכֶם אוֹתָם		אוֹתָנוּ אֶתְכֶן אוֹתָן	

ז ודע כי עיקר ויסוד המלות האלה הוא מלת **אֵת** המורה על עצם הדבר . והיא תורה בדוגמא על עצם הפעול . כי כאשר תאמר ראובן רדף שמעון . הנה הכרע בזה המאמר לזה מהם הוא הרודף ולזה הוא הנרדף . כי הוא יסבול שני עניינים . אם שראובן רדף לשמעון הנרדף . או שראובן רדף שמעון הרודף . ודעת לנגדון נקל : הכן אם תוסיף בו מלת **אֶת** ותאמר רדף את שמעון . או תהיה הוראה ברורה ששמעון הוכר להיות מלת את הוא הפעול . והוא הנרדף מן ראובן הרודף הוא וכן בכל כיוצא בו . והתועיות הנוספות בסוף המלות האלה [שסימנן הכנוי"ם] מורות על גוף הפעול אם הוא מד"ב או נמלא או נסמר . זכר או נקבה : יחיד או רבים :

ח לאחרי שבארתי לך ענין הכנויים שהוא להורות על הפעול . מבין ומשכיל שלא יתכן היותם רק בפעלים היוצאים לגבל לא בפעלים העומדים : כי לא תוכל לומר הלך אותו ולא עמד אותו כמו שתאמר שמר אותו . גם לא יתכן היותם מהנרי' עם הגזירי' הנפעלי' שהם . בנין נפעל ופקד והפעל המורים בעצמם על קבלת הפעול' : ולא עם בנין המפעל שהוא בעצמו הפועל והפעול . וכאשר ידעת : וכפי זה לא שייך ענין הכנויים רק בפעלים היוצאים ובשלשת הגזירים הפועלים : ר"ל המורים על עשית הפעולה : והם . בנין הקל . בנין **פָּקַד** : ובנין הפעיל :

ט והנה לא ידעת שהעבריים יכללו המלה המורה על גוף המדבר עם הפעל במיבה להם ויאמרו **פְּקַדְתִּי** במקום פקד אותי . **פְּקַדְתֶּם** במקום פקד אתם , ועל"ז בשאר הפעלי' , והדרך הזה נוהגים גם בכנויים שיכללו המלות המורות על הכנויים עם הפעל במיבה להם : ויאמרו **פְּקָדָן** מהם פקד אותו , וכן בכל כיוצא בו , כמו שמרלה בסמוך :

נתיב ג בבאור וסדר למוד לוח הכנויים :

י פָּקַד הוא גוף הנסמר ,

פָּקְדוֹ הוא לנסמר עם כנוי נסמר כלומר כתוב פקד הומו ,

פָּקְדָה הוא לנסמר עם כנוי נסמרת במקום פקד הומה ,

פָּקַדְךָ הוא לנסמר עם כנוי נמצא במקום פקד אוֹתְךָ ,

פָּקַדְתְּךָ הוא לנסמר עם כנוי נמצאת במקום פקד אוֹתָךְ ,

פָּקַדַנִי הוא לנסמר עם כנוי מדבר בעדו או מדברת בעדה במקום פקד הומי ,

פָּקְדָם הוא לנסמר עם כנוי נסמרים במקום פקד הומם ,

פָּקְדָן הוא לנסמר עם כנוי נסמרות במקום פקד הומן ,

פָּקַדְכֶם הוא לנסמר עם כנוי נמצאים במקום פקד אתכם ,

פָּקַדְכֶן הוא לנסמר עם כנוי נמצאות במקום פקד אתכן ,

פָּקַדָנוּ הוא לנסמר עם כנוי מדברי׳ בעדם או מדברו׳ בעדן כמו פקד הומנו ,

הרי לפניך עשרה דבורים כוללים י״ב כנויים : כי כנויי המד״ב שוים לזכרים ולנקבות בין בלשון יחיד ובין בלשון רבים : והנה עיניך הרואות שהקמץ שבפ״ה הפעל ממלא פָּקַד משמשה לשון בהבור הכנויים , וזהו מפני המרבות המלה פָּקַד בתנועות , וכמו שאגיד לך , דע כי כן הוא מנהג הלשון . אשר מתרבה היזה מלה בתנועות . הוי משמשה תחת מתנועותיה לשון כדי להקל על המבטע . כי כבד הוא על הלשון להתריך במשתבטע היזה תנועות רצופו׳ . אבל קריאת השוא היא בתהירות רב בלי שום משך הברה עד שאין בו כח תנועה לגמרי ולא נחשב בכלל התנועות [כמ״ש בתחלת נתיב ג׳ ממשלת הנקוד] והוא מה שמקל על המבטע . והנה בתלת פָּקַד אין בה רק שתי תנועות . וע״י התהברות הכנויים מתרבה בה עוד תנועה שלישית . שהרי גם למד הפעל ראויה להיות בתחת בן התנועות . ומהיה ה״כ המלה בת שלש תנועות . לכן משמשה קמץ פה הפעל לשוא . וזה יהיה לך למשמרת למשן מדע דרך כלל הטעם למה

שתמלא

שמצא עוד מהשמנו' המעוט' בעבר הבור הכנויים, כי לא לוכל עמה לבאר לך את הענין הזה כראוי, ובמסלת הקוד [סוף נתיב ט'] יתבאר היטב בעזה"י,

יא פָּקַדְתָּ הוא גוף הנמצא פְּקַדְתָּנוּ הוא לנמצא עם כנוי נסתר וכו', הנך רואה כי יחסרו בזה כנוי הנמצא ונמצאת נמצאים ונמצאות, לפי שהכנוי' לא יורו רק על פעול שהוא גוף אחר זולת גוף הפועל, ואמנם בהתחבר כנוי הנמצא עם גוף הנמצא לומר פקדת לומך, תהי' הכוונה פקדת את עצמך, בתוכן שהפועל הוא הפעול, וזהו בעצמו שמוש בנין התפעל ותאמר הִתְפַּקַּדְתָּ, ועניין חבור כנוי נמצא עם גוף הנמצא, מבואר הוא כי נמנע היותו, גם אין לחבר גוף הנמצא שהוא ליחיד עם כנוי הנמצאים שהוא לרבים. וא"ל שלא יתחבר עם כנוי נמצאות שהוא לנקבות רבות. נשארו ג"כ שפה דבורים בלשון הבור הכנויים עם גוף הנמצא, וכן הוא בלשון יהודה רבים ורבות בין בלשון עבר ובין בלשון עתיד, שלעולם לא יתחברו כנוי הנמצא עם גוף הנמצא, כמו שמראה בתקו' כל אחד מהם,

יב פָּקַדְתִּי ... פְּקַדְתִּיו וכו', גם כנוי המד"ב לא יתחברו עם גוף מד"ב בין בלשון יחיד ובין בלשון רבים, ולטע' שתמרתי לך [בשביל הקודם לזה] בכנוי לשון נמצא, נשארו ג"כ שמה דבורים בכל לשון מד"ב עם חבור הכנויים, ושפה דבורים בלשון נמצא, ועשרה בלשון נסתר, והשימון וה"י בהם,

יג פָּקְדָה ... פְּקַדְתָּהוּ וכו'. משמנה ההא המשמשת למיו רפויה בחבור הכנויים ויתבאר עוד להלן (בשביל י"ט).

פְּקַדְתָּ ... פְּקַדְתִּיו וכו'. שוה להבור כנוי פְּקַדְתִּי. וכפי הורחת עין המתחר תשר תמצא בו מלה מהוברת על הממונה הזאת. תבחין ותדע שם הוא לשון מד"ב או לשון נמצאת. ואולם כאשר תמצא מלה כזאת מחוברת עם אחד מכנויי הנמצאים. אז תדע בבירור שהרחמה לגוף המד"ב. כי לא יתחברו כנוי הנמצאים עם גופי הנמצאים. וכמו כן שם תהיה מחוברת עם אחד מכנויי המד"ב. יתברר לך שהורחמה לגוף הנמצאת. שהרי לא יתחברו כנוי מד"ב עם גוף מד"ב. וכאשר הודעתיך.

יד פָּקְדוּ . . פְּקָדוּהוּ וכו׳ פת הפעל בצוה ועין הפעל בקמץ :

פְּקַדְתֶּם . . פְּקַדְתּוּהוּ וכו׳ בחבור הכנויים מחסר המסהמסמסמ:
והמיו מוקדם במלחפוס . והבור כנויי פְּקָדְתָּן
הוא ג״כ על זה הדרך . ומלא העניו מבדיל ביניהם . ולין בהם
רק שמה דבוריס כדרך גופי הממלחים

פְּקַדְנוּ . . פְּקָדְנוּהוּ וכו׳ לין בו רק שמ׳ דבוריס כדרך גופי המד״ב .

כנויי הבינונים

טן הנה הגדתי לך [לעיל נתיב ב׳] שהכנוי מורה על הפעול במקו׳ מלות
חומי לומו וכו׳ ועמה לומר לך שים כנויים המוריס על הקנין
כלומר ליחס לישה דבר למי שנקנה לו הדבר ההוא לא לעלם המדבר לו
ממלה לו לנסמר . והיה טעם ובחור הכנויים הלל כעניו מלת שלי שלו שלך
וכו׳ כמו בֵּיתִי עניו בים שלי . עַבְדּוֹ עבד שלו . עַבְדֶּךָ עבד שלך
וכן כל כיולה בהם

טז ולמה ודעת שים שתי הורות מיוחסות לבינוים . הלחם על היות
הפעולה בעת הדבור . והשנית להורות עם המחר [כמ״ש במסלת
הפעלים שביל פ״ד] . והנה כשהר ימחברו הכנויים עם הבינוים . מהיה
הורחם לעם המחר והורות כנוייה׳ על הקנין . [כדרך כל כנויי השמות
כמ״ש במסלת השמות לי״ה] ויהיה בחור מלת פְּקֻדִּים פוקד שלו פְּקוּדָיו
פקוד שלו . ועד״ז בכל השחר .

יז פָּקֵד הוא ליחיד פְּקֻדִּים וכו׳ כנויו עשרה וכן בכל לשון בינוני .

פְּקֻדִּים . . פְּקֻדִּין וכו׳ . המס שהיא לסימן רבי׳ נשמעה בחבור
הכנויי׳ ומשחר היוד לבדה להורות על לשון רבי׳
וזה נוהג בכל המקומות שמהיונה יוד מס משמשת בסוף המיבה לסימן
הרבים נשמעה ממיד המס בחבור הכנויי׳ והיוד לבדה מורה על הרבוי
וזה מבדיל בין פְּקֻדֵנוּ המשמשת ליחיד עם כנוי רבים מד״ב שהיא
כמוב׳ בלי יוד . ובין לשון רבים עם זה הכנוי שלריך להיות יוד
כמובה לפני הנון . וכן מדין בכל כיולה בזה .

יח ורחוי לך להתבונן שמפני מלת פְּקֻדֵי המשמש לרבים עם בנוי
מד"ב להכתב בשמי יודין : לחם לסימן רבי' והשנית להורות
על הבנוי . רק לקוטי פגיעת שמי יודין כשמעה יוד הרבים . והפתח שלפני
יוד הבנוי מבדיל בין לשון יחיד ובין לשון רבים : כי בלשון יחיד תהיה תמיד
חירק לפני יוד הבנוי . כמו שתראה בלות חסר לפניך :

יט פְּקֻדָּה . . פְּקֻדָּתוֹ וכו'. משמעה המיו רפויה למיו דגושה
בחבור הבנויים : והכלל הזה יהיה
מסור בידך . כל תיבה שסופה הא הנקבה כשמחבר עם הבנוי' משמעה
הא למיו רפויה וכמש"ל [שביל ו"ג] . וכל תיבה שסופה מיו רפויה
לסימן היחידה משמעה המיו ההיא לעולם לדגושה בחבור הבנויים . שמר
לך את הכלל הזה שהוא יסוד מוסד חסר לא יהרס לעולם :

כ ואחרי שמלתנו המיו בדגש בכל לשון יחידה שבינוניים הנמלא במקרא
מחובר עם הבנויים . כמו ומשלהו אֱמֻנָתוֹ (ש"ב ד') . יוֹעֲצָתוֹ
להרשיע (ד"ה ב' כ"ב) וזולתם . מזה . נשפוט שהם מחוברי' ממשקל פְּקֻדַּת
בחיו . שאלו היה החבור מן פְּקֻדָּה בהא . היתה ההא רפויה
להשמעת למיו רפויה ולומר פְּקֻדָּתוֹ וכו' : ואולם בחומן
הגזרות שאין נוהג בהן שמוש המיו ליחיד' בינוני (כמש"ל במפלת
הפעלי' שביל כ"ג) : מהיה לעולם המיו רפויה בחבור הבנויים . ועיין
להלן [שביל כ"ב] :

כא פְּקֻדוֹת . . פְּקֻדוֹתָיו וכו' . יש בכל חלה שני סימני
הרבוי . ר"ל ויו ומיו המשמשות
לסימן רבות בינוני' ועוד נוספת עליהן יוד המורה על הרבוי : וכן הוא
משפט הלשון בכל המינו' שסופן ויו ומיו לסימן הרבות . שבחבור הבנויים
מבחנה בשני סימני הרבוי . וזכור זה .

כב פָּקוּד . . פְּקוּדֶיךָ וכו' . פה הפעל בשוא לעשותו המבחר לעיל (שביל י')

פְּקוּדִים . . פְּקוּדָיו וכו' . ביוד לבד לסימן רבי' כמש"ל (שביל י"ו) .

פְּקוּדָה . . פְּקוּדָתוֹ וכו' . משמעה הא למיו רפויה כמשפט . וכמש"ל
[שביל י"ט ושביל כ'] :

פְּקוּדוֹת . . פְּקוּדוֹתָיו וכו' . בשני סימני הרבוי כמש"ל (שביל כ"א)

בנויי המקור והצווי והעתיד

כג **פָּקֹד** הוא מקור : **פָּקְדוֹ** וכו׳ : הורחק בנויי המקור היא על כל
אחד מאופני הורחות הבנויים : דהיינו שלפעמי יורו
על הפעול וכעשה חומי לומו וכו׳ ופעמיסיורו על הקנין כמ״ש שלו וכו׳ :
וזו מוסב הבנוי על הפועל : כלומר מה שהוא פוקד : וכן בשאר :

כד **פָּקֹד** **פָּקְדָה** וכו׳ פי הפעל בקמץ־ועין־הפעל בשוא בהבור
הבנויים וכבר הודעתיך (לעיל שביל ו״ח) שבנויי
הגמלה לא יתחברו עם גוף הגמלה , לפיכך יבואו בנויי הגמלים בלשון
נוכח שלא שייך רק בגוף הגמל׳ וכמו שידעת , ופשוט הוא שבנויי הצווי תורי׳
על הפעול , כי לא שייך כלל ענין בנויי הקנינים בעבר ולא בצווי ועתיד ,
פִּקְדוּ **פִּקְדוּהוּ** וכו׳ : וחבור לשון רבות שבנויי עשה־בנויים שוה לחבור
לשון רבים , והענין יבדיל ביניהם ,

כה **אִפָּקֵד** **אִפָּקְדָה** וכו׳ . לשון זו רק שמ׳ בנויים כמ״ש
[שביל ו״ג] **תִּפָּקֵד** **תִּפָּקְדָה** . וכו׳ בלשון נסתרת נוהגי׳
עתר׳ בנויי׳ . וכשמשמ . **תִּפָּקֵד** לגמלה יחסר בנויי הגמלה׳ ויתארו עשה
וכמ״ש [שביל ו״ח] . **יִפָּקֵד** **יִפָּקְדָה** וכו׳ עד משלוש לוה הבנויי׳
הכל מבואר ממה שהקדמנו שכל בנויי גופי הגמלה׳ עשה ולמד״ג שמנה
ולנסתריים עשרה . וחבור בנויי **תִּפָּקְדָנָה** בהבור **תִּפָּקְדוּ** חלף
שלגמלות עשה . ולנסתרו׳ עשרה והענין יבדיל ביניה׳ כתו ומשנותיך
תּוֹבֵחֵךְ [ירמי׳ ג׳] גרו ביתי ומתחומי **תַּחְשְׁבֵנִי** (חיוב ו״ט)

ויכיתו הענינים׳ על היותן לשון נסתרו׳ עם הבנוי . ודע כי הסורק
שבמלות החלה משמש בתקו׳ מלאפי׳ כי כן הוא משפט הנקוד . כמ״ש
לחי״ה בסלת הנקוד [שביל ל״ט] . קחהו משם והשתמש בו לעת הצורך :

כו **וִיפָקְדָנָה** יש מן המדקדקים שאמרו כי אין נכון להשתמש בחלת **תִּפָּקְדָנָה**
עם הבנויים רק בחלות נרדפות . תפקדנה חומה תפקדנה חומה
וכן השאר . אבל לא נהגו חומש יחד ולומר **תִּפָּקְדוּהוּ** וכו׳ . כי צריך להיות׳
הבדל בין לשון זכר ובין לשון נקבה . וכמו כן לומר בחבור **פִּקַּדְתָּן** השוה
להבור **פִּקַּדְתָּם** . וחבור **פִּקְדָנָה** השוה להבור **פִּקְדוּ** . והבדיל ובחר .

כז הנה ערכתי לפניך בזה מנהג הבורי הכנויים עם גזרת השלמי׳ בדרך הקל . בתופן שיקל עליך מעתה לקהת מהם משל על דרך הבורם עם שאר הגזרות בכל הבניינים לזמניהם ולגופיהם . כשתלרף לזה תדוק הגזרות והבניינים בסימניהם , ודרך הסרון או נחות לזמניהם , ומנהג השמות נקודומיה׳ . לך לריך לני להודיעך שכל תנועה שלפני חות הדגש׳ השמות נקודומיה׳ . לך לריך לני להודיעך שכל תנועה שלפני חות הדגש׳ לא תשתנה לעולם לשוח לע״פ שתתרבה המלה בתנועות [לטעם שיתבאר בתשלת הנקוד שביל י״ח] . ותחבר ר״כ הכנויים בדרך פקד בהתקיש תנועת פת הפעל פָּקְדוֹ פָּקְדָה וכו׳. ועין הפעל בשוא ובלשון נמלא לו תד״ג פָּקַדְתּוֹ . פָּקַדְתִּיו . ועד״ו בכל השאר. וכן בגזרת לשעין הפעל לחהע״ר בֵּרְכוֹ . בֵּרַכְתּוֹ וכן כלם בהתקיש תנועת פת הפעל כדי להורו׳ על הדגש הרלוי להיות בחות שחריה. וכן תדין בכל כיולא בזה . שכל תנועה התשתנה תפני הסרון הדגש הרלוי להיות בחות שחריה לא תשתנה לעול׳ לשוח לפילו ברבות תנועות המלה . ובדרך הפיעול תאתר הִפְקִידוֹ . הִפְקַדְתּוֹ . וכן השאר לפי דרכם . ובגזרות ההסרים והגמי׳ לפי מנהג הסרונם ונהומם. ודבר שפתים לך לתומר להתריך פה בעניניהם . ולערוך לפניך תת פרטיהם . כי יקל עליך לדעת משפטיהם . תחרי יודעת מנהגי הפעלים לזמניהם : בכל תשר הרלומי לך בתשלת הפעלי׳ תת דרכיהם . ותכתוב על לוח לבך סדר הבורי הכנויים לגופיהם בזמנה . ועוד תוסיף לבחר לך שנוי משקליהם :

נתיב ד בהתחלפות סימני הכנוי : ויתר השתנות משקלי הפעלים בהתחברם עמהם :

אני טרם תחל לבחר ותר דרכי הכנויים . רלומי להזהיר עוד הפעם תת כל קורא בספר הזה כי לא יסור מדרך הנתוח תשר הוריתי לפניו בנתוב ג׳ תתשלת הפעלי׳ . וזתת העלה היעולה להיותו גם עתה תתהלך בזה . לנתח תת הפעלים הנתלחים בתקרא תחוברי׳ עם הכנויים . ותהרי שידע על נכון כל הכללים התבוחרי׳ עד הנה בתשלה הזאת : בתופן שיכול להוליא השרשי׳ תן הפעלי׳ התחוברי׳ עם הכנויים ולנתתם כרלוי . לז יסיס לדרך פעתיו ויולך לאט לרגל התלחכה תשר לפניו בנתיבות תשר תסדר תעתה: ויתמוך בלבבו תת הכללים תשר ילבחרו בהם תחד להחד . ובלאתי תן התשלה הזאת תוסיף עניים להורות דרך תחר תדרכי התנוך והברגל להיות שלם

ומהיר בשמושו הפעלים ותהי קורת תהוד . לא תפץ תמה ללכת גם עמה בדרך הזה . לך לך אל קלה המסלה הזאת וקח לך מעט את אשר תחוה נפשך . וה' ילוה דרכך . ותמצו בעזר ה' להשיגו נלך במסלה על הסדר אשר ועדנו לזה החבור :

כח ממה שהמבאר בנמוד הקודם לזה ידעת שלהורות כמו הנסמר **פקדו** תעתם ויו נחה בסוף המיד' לאחרי חולם שבות שלפניה כמו **פקדתין** לו הא נקוד בתלחפו' כמו **אפקדה** והדומים להם ועתה תגיד לך שלפעמי' תעתם מן דגושה נקודה בתלחפוס בסוף המיבה להורות על כמו הנסמר. ותמנם אין זה רק בלשון לוי ליחיד. וכן בעמיד בחומס הגופי' שאין חום נחה תעתם' בסופס כמלת **תפקד** תפקד יפקד נפקד כמו **קחנו** ובחה [ש"ח כ'] . מה חמוס כי **תזכרנו** ובחרס כי **תפקדנו** מהלי' ה'ולת **ישמרנו** [שמות כ"ח] **ונמכרנו** [בראשית ל"ו] זכר **אזכרנו** [ירמי' ל"ח] ורבים כתוהם בתקרא בלשון עמיד :

כט ומלבד הי־בדל שבין כמו **נו** לנסמר ובין כמו **נו** לרבים תד"ב בדגשו' הנון שהיא לעולם דגושה בלשון נסמר ולא כן למד"ב כי לא יבוא בה דגש לעולם . ובדיל עוד ביניהם נקוד החום שלפני הכמו . כי בלשון נסמר תהיה תמיד סגול לפני הנון . כחומן שהרחיק . ובלשון תד"ב תהיה תמיד צירי לפני הנון בחומס הגופי' שיתכן בהם המחברות כמו **נו** לנסמר וכמו שרחים נקודם בלוח הכמויים : וכן כל הדומי' להם בכתוב :

ל שמוש כמו הנסמרת יהיה לפעמי' מן דגושה מוקדמת בקמץ והא נחה להריה בסוף המיד'. וגם השמוש הזה לימו נוהג רק בלשון לוי ועמיד בחום' הגופי' שיתכו בהם המחברות כמו **נו** לנסמר [כתמ"ל שביל כ"ה] . כמו אין כמוה **תנה** לי [ש"ח כ"ח] המחטא לומה **יאבלנו** [ויקרא ו'] ויסמיעו לומה **ונעשנה** [דברים ל'] וכן מרבה **תביאנה** [ויקר' ו'] כמו מביא לומה . הכמות שרומי' **תעננה** [שופטים ה'] כמו מעונה לומה . לגל ידיו **תביאינה** [ויקר' ז'] **ותעגינה** הנסיס [ש"ח י"ח] שהמנין רפויות . הן לשון נסתרות בעתיד . וכן תבדיל בכל כיולת בחנה :

לא בלשון נסתרת שבעבר עם כנוי הנסתר נאמר **פְּקַדְתָּנִי** (כמ"ל שביל י"ג). או **פְּקַדְתָּנוּ** בחסרון ההי המיו: דגושה ונקוד' במלחפו' כמו **גְּמָלַתְנוּ** (ש"א ח') שהו' ממו **גְּמָלַתְהוּ**:

טוב [משלי ל"ח]. וכן **נְּנַבְתָּנוּ** סוף' [חיוב כ"ח] **הִטְּתָנוּ** נרב לקחה [משלי ז'] **וְכִלְּתָנוּ** ואת עליו (זכרי' ה') והדומים להם:

לב ועל הדרך הזה הוא משפט לשון נסתרת שבעבר עם כנוי הנסתר. כי נאמר **פְּקַדְתָּהּ** בחיו רפויה מחורת הא השמוש והיא נקוד' בשוא והא הכנוי בקמץ: או **פְּקַדְתָּהּ** בחיו דגושה ומנוקד' בקמץ והא נהה לאחריה כמו **וְכִעַסְתָּהּ** נרמה [ש"א ח'] ככל אשר **צִוָּתָהּ** [רות ג'] וילו **חִלְּקָתָהּ** [ישעיה ל"ד] שהם כמו **וְכִעַסְתָּהּ צִוָּתָהּ. חִלְּקָתָהּ** וכן הדומי' להם:

לג כמד הרד"ק במכלול (דפוס קטן דף ל"ה) בכנוי פקד ו"ל **פְּקֻדָּתָהּ** כולו קמוץ והא בחיק. כן הוא על המשפט עכ"ל. ויש מן המדקדקים שלא זכרו כלל זה המשקל בחיו רפויה. ונטעם לפי שלא נמצא בכל המקרא לשון נסתרת שבעבר שהיה החיו רפויה. לבל כל מה שנמצא ממנו במקרא הוא על משקל **פְּקַדְתָּהּ** בדגש החיו: וגם הרד"ק ז"ל לא הביא זה המשקל בחיו רפויה רק מדרך סברא. ואמר כי כן הוא על המשפט. והדין עמו במה שאמר שמשפטו להיות בחיו רפויה בשקו' הא המשמש וכמ"ש [שביל י"ט]: אך מה שאמר שרצוי להיות כולו קמוץ והא בחיק. לומר לחי כי יומר נכון לומר להיות משפטו **פְּקֻדָּתָהּ** בשוא החיו וקמץ הא. ויש להוכיח כן ממה שנמצ' במקרא משקל **פְּקַדְתָּהּ** בדגש החיו והא נהה. וזהו לפי מה שאמרו' בדקדוק מלא **גְּמַלְתָּנוּ** [ש"א ח'] וכיוצא בה שמשפטן להיות כמו **גְּמַלְתָּהוּ** [משלי ל"ח]. רק שנשמטה הא ונפלה סמוכה על החיו שלפניה הרחו' להנקד בשוא. וכאמרם חומו' להו"י המצוי לעיל (מסלת הפעלים שביל כ"ו) ע"ש ["ומשמה לא יתכן להיות פתח שהיא חטופה קטנה בלי היות לחרי' שוא נח לו דגש חזק כמ"ש לחי"ה במסלת הנקוד. לכן נדגש' החיו"] והוא הדין והמשפט במלת **חִלְּקָתָהּ** (ישעי' ל"ד) וכיוצא בה. שמשפטן להיות במשקל **חִלְּקָתָהּ** בשוא החיו רפויה והא בקמץ: וכאשר הגיחו הא:

בתובה כלל : והיטלה תועמה על מיו סלפיה הרחויה להקל בשוא ובת המיו בדגש לטע' שלמרנו בדגשו' מיו **גְּמָלְתָּו** : כ"ז ל"ל ברור ונכון . והרל"ק כתב שם בדקדוק **פְּקֻדָּתָו** ו"ל הלמד פתוחה והמיו דגושה וכו' : ומחסר מיו הנקב' (ר"ל המיו המשמש לפעמי' בלשון נסמר' שבעבר : כמ"ש בחסלת הפעלי' שביל י') ונבלעה בדגש . והמיו הכתובה והויו סימן הנסמר כתו לומו . והרחוי **פְּקֻדָּתָו** . ואם לא נמלא כן . והוא במקום **פְּקֻדָּתָהּ** חלא שהקלו התלה מפני כובד קריאת ההא עכ"ל : וכתב עוד שם בדקדוק **פְּקֻדָּתָהּ** הלמד פתוחה והמיו דגושה וההא רפה וכו' : ומחסר מיו הפועלת (ר"ל המיו המשמש להורות על גוף הפועל) ומשפטה **פְּקֻדָּתַתָּהּ** . והמיו החחרונ' וההא סימן הפעולה (כונתו על הבנוי המורה על גוף הפעול) כמו שכתבנו בחלת **פְּקֻדָּתָו** עכ"ל . והרבה מסופות בדבר : חלא כי לא מלאנו בכל המקר' משקל **פְּקֻדָּתָו** **פְּקֻדָּתַתָּהּ** בשמי מוין : וכמו שהרגיש הוא עלמו בזה : ועוד שלא נמלאו שמושים כלה בתקומות אחרים זולת גוף הנסמרת שיהי' הן לבנוי נסמר לו **תָּה** לבנוי נסמרת . ועוד שאם יהיו השמושים הללה נגזרי' מן לומו ' לומה היה רחוי להיו' כמו כן המיו בחול' בבנוי הנסמר וההא במפיק בבנוי הנסמרת כמו בחלת לומו לומה והיותר קשה מכל זה : שלפי דבריו תהיה המיו הכתובה להורות הבנוי והדגש שבה למשלו' המיו המשמש להורות על גוף הנסמרת . ואין זה מנהג הלשון . כי לא מלאנו בכל המקרא לשון עבר לו עמיד שתהיה הלות המשמש שמוש הגוף נעדרת מהכתב . והנכון מה שכתבנו :

לך המקור מגזרת השלמים וכל שהן על דרך השלמים בבנין הקל עם כנויי לשון נמלא תהיה פא הפעל בקמץ ועין הפעל בשוא : כמו **לְעָבְרְךָ** בדברי [דברי' כ"ט] **בְּעָבְרְכֶם** את הירדן [שם כ"ז] ודומיהם . ולפעמי' מתהפכות הנקודו' ותהי' פא הפעל בשוא ועין הפעל בקמץ . כמו בשם **אֲכָלְךָ** (ברחשי' ג') בשם **אֲכָלְכֶם** [שם ג'] **לִשְׁמָרְךָ** בדרך [שמות כ"ג] :

ולהרי' כמוה' :

לה ורחוי שמלא שמלאנו במקרא המקור מגזרת השלמים בבנין הקל עם הכנויים לפעמים פא הפעל בשורק . כמו **וּבְקִצְרְכֶם** את קציר ארלכם [ויקרא כ"ג] או בחירק **בִּשְׁבְרִי** לכם (שם כ') לחרי **נָפְלָן** (ש"ב ח') גם בפתח כלשר תהיה עין הפעל

מלומיו׳ תהה״ע · לְפַעֲמוֹ במחנה דן [שופטים י״ג] וּבְשַׂחֲטָם את
בניהם [יהוקאל כ״ג] וולת׳ ·

לן כגוי המד״ב ליחיד כשיתחבר עם המקור ויהיה לפעמים ביוד לבד :
ובויוס פָּקְדִי [שמות ל״ג] לבלתי עָצְבִי [ד״ה ח׳ ד׳ לבלתי הָפְכִי
[ברחשי׳ י״ט] והדומים להם · ופעמים בגון יוד לְשַׁלְחֵנִי
כמו הַלְהַרְגֵנִי תמה תומר [שמות ג׳] תחר עשית עמי
ס״ב ו״ג] : ותחריס כיולת בהם :

לז ודע כי יש מן המדקדקים שרצו לחלק בין הורחות שני המשקלי׳ הללה
שבמקור עם כגוי המד״ב : ואמרו שרחוי להשתמש בכגוי היוד לבד
כשהוא להורחת הקנין דהיינו על הפועל . ועם גון יוד כשהוא תורה על
הפעול וגמו טעם לדבריהם לפי שהרוב מחומש הגמלתי׳ במקרח ביוד לבד
מורים על הקנין וכן הרוב מחומש׳ הגמלתי׳ במקרח בגון יוד וורו על הפעו׳.
ואמנם לח הודו להם חכודי המדקדקים ז״ל הרד״ק בשכלול [ד״ק דף מ׳]
והכנויים תחר על המקור · פעמים על הפועל עלמו : פעמים על הפעול׳ :
ויבחוה בהם בכגוי המדבר היוד לבדה והגון עשהוד : תע״פ שהגון והיוד
יבולו ברוב על הפעול הלהרגני תמה תומר [שמות ג׳] לל מחילו לנחמני
[יעני׳ כ״ג] והדומי׳ להם · והיוד לבדה מבוח על הפועל · כמו ובדברי
תומך [יהוקאל ג׳] בשלחו חת הלי הרעב [שם ה׳] בחתרי להשע [שם ג׳]
והדומים להם : תעפ״כ הכל שוה. כי הנה מלחמו הגון והיוד על הפועל
בשובני והנה על שפת הנחל [שם מ״ז] · והיוד לבדה על הפעל · כי
מתן ה׳ לְתִתִי [במדבר כ״ג] לח תבה ידמי [דברי׳ כ״ה] לבלתי עלבי
[ד״ה ח׳ ד׳] . והנה תלוה׳ לְתִתִי על הפעול (ר״ל למת תומי) · טוב
תִתִי תומה לך (ברחשית כ״ט) על הפעול [כי מלת תומה שחריו מורה
על הפעול׳ והכגוי שבמלת תִתִי מוסב על הפועל כמו מת שלי· כלומר
שתמן) עכ״ל. ודברי נכונים כי תין לנו ללכת תחרי הרוב בכיולת בזה :
תחרי שכלל גדול הוח בידמו שמלה תחת הגמלתי במקרח על משקלה מספיק
להבי׳ רחיה ממנה: כי שומבח׳ עוד להלן . ולמה זה נמחכ׳ לבקש ההבדל
בין בכגוי המד״ב יומר מבשחר כגוי המקור שידענו בידיעה נתמנה שתין
הזה הבדל במשקליה׳ בין שמי ההורחו׳ הללה רק שיובן כל תחד תעניני כמו
להוליחם תחרמלרים [שמות ו״ג] תם תורה על הפעולים כלומר להוליח
תומם ויהי כהוליחם תומם החולה (ברחשית י״ט) המם תורה על הפועלים
שהם המלחכים · כי מלת תומם שתחריה תורה על הפעולים · (ובזה תבין
דברי הרחב״ע בפירושו שם] · ורבים ככה :

לח

לח בפעלים שהעין או הלמד הפעל שלהם מחומות לחע"ה מהיה פת
הפעל בשוה ועין הפעל בקמץ בחבור הכנויים עם הלוי מבנין הקל:
כמו שָׁמַעֲנִי לחני (ברחשו כ"ג) שָׁמְעוּנִי ופגעו לי [שם] רָפָאֲנִי
ה'[ירמי י"ו] סָעָדֲנִי ולוסעה [מהלי קי"ט] והדומים להם. וזהו מ"ש
הרשב"ם בפירושו על מלת וּבְקָעֲרוֹ (שמות י"ד) ע"פ ועד"ו
בהסרון פת הפעל שָׁאֲדוֹ בחקד (במדבר י"ו) שָׁאוּנִי
והטילני (יונה ח') הם לשון לווי מדרש נשא . ולחרי כמוהם . ולין שום
הבדל במשקל בין בְּחָנוֹנִי גם רלו פעלי (מהלי ל"ה] שהוא לשון עבר
לנסתרי עם הכנוי : ובין וּבְחָנוֹנִי גם בוחת (מלאכי ג') שהוא
לשון לווי לרבים : רק ובין כל לחד מעניני: וכן בכל כיולא בהם.
לט ולולם בחבור הכנויים עסלשון יחיד שבלווי יש לעולם הבדל בנקוד
בינו ובין לשון עבר לנסתר בהוקס מחדמוס : כי ליחיד בלווי הבת
עם הכנויים מהיה תמיד לירי בחות שלפני הכנוי (חוץ מלפני כנוי הנסתרת
ולפני כנוי נוּ המשמש לנסתר: ובחלה בלח"ה לין מקום לטעות ולהשוותם
לל משקל העבר: שהרי כנוי נוּ לנסתר וכן נָהּ לנסתרת לוכס מהגי כלל
בלשון עבר (כמש"ל שביל כ"ה ושביל ל'). גם ההת המשמש לכנוי הנסתר'
בעבר ליחיד נסתר לת מהי' לעולם רק בחפיק ולת בקמץ כמו בלווי: ועם
שחלתו כנוי הנסתרת שבלווי ג"כ בחפיק הת כמו וְלִמְדָהּ לח בני ישראל
שִׁימָהּ בפיהם (לברי ל"ח): מ"מ (חלבד מה שהם: נכלל הזרים
כמ"ש הרחב"ע בפירושו שם) לת מלחמיהו כלל בחשקל הדות' לל
העבר שהפת בשוה חוץ ממלת לל נפשי וְנַפְשָׁהּ (מהלי ס"ט ועיין בפי'
הרחב"ע שם) : לחבל לנסתר בעבר עם הכנוי' לת מהיה לעולם
לירי לפני הכנוי : ומזה יחבחר לך כי בְּחָנַנִי כזהב חלת [ליוב כ"ג]
הוֹרִיעֲנִי ולחלעה (ירמי י"ו) הוֹרֵנִי לחמר (ליוב ל) לחמר לו
מוֹתַתֵנִי מרח'[ירמי כ'] , והדומי להם שחין לירי בחות שלפני הכנוי הם
לשון עבר , חבל בְּחָנֵנִי ה'ונסי (מהלי כ"ו) הוֹרִיעֲנִי לת
לת דרכך (שמות ל"ג] הוֹרֵנִי ה' דרך חקוק [מהלי קי"ע] שלף חרבך
ומוֹתְתֵנִי [שופטי ט'] ודומיהם שיש לירי לפני הכנוי: הם לשון ,

מ גם בלשון עתיד עם הכנויים תהיה עין הפעל בקמץ בפעלים שהעין הפעל או הלמד הפעל תחומים תה"ע כמו וחיך **יִשְׁמָעֵנִי** פרעס [שמות ו'] תסו"ד **יִסְעָדֵנִי** [תהלי' ל"ד] **יִמְצָאֵהוּ** בתרז מדבר [דברי' ל"ג] ופרוס כנפיו **יִקָּחֵהוּ יִשָּׂאֵהוּ** על חברתו (סס) והדומים להם:

מא חבור הכנויים שבמקור מגזרת הסרי פה בבנין הקל הוא לפעמי' על דרך השלמים. בגפו לא מלרים (שמות י"ג) בנסעם מן המחנה (במדבר י') ולפעמי' יהיה מן **נָשׂוֹת** כמו **בְּנָשְׂתָם** לא המזבה (שמו' ל') וכן כלם בהסמו' התיו רפויה לדגוש' ועין הפעל בחירק: ועם תחה"ע בפתח **בְּקָרְחָתוֹ** לא רנקה [ברחשי' כ"ה] וולמו וכמו כן בגזרת נחי פה יוד נאמר מן **לָדֶת יָלְדָה** בעת **לְדָתָהּ** (סס ל"ח) ניו' **רְדָתוֹ** (יחזקאל ל"ח) וזולת עין הפעל בחירק: או בסגול ביום **לְכָתִי** [מ"ח ג']. ובפתח להרחבת תחה"ע מיום **הֲיָתִי** תחכ' [דברי' ט'] והדומי' להם. ותם למד הפעל חלף נמה **עַד צֵאתוֹ** [שמות ל"ד] וזולתו: ובחסרי הקלו' עוד **תֶּתִי** לום' לך **מְחָתִי** לומה לאום תחר [ברחשים כ"ט] וכל הנירוה' מחוברים מן **תֵּת**. ודגש התיו הסני' יורה על נון למד הפעל:

מב גזרת נחי עין ויו עם הכנויים בלשון מקור מבנין הקל פה הפעל תמיד במלחפו': עד **שׁוּבְךָ** (סס ג') תחרי **שׁוּבִי** (ירמי' ל"ח) ליום **קוּמִי** (נפני' ג') וכן **הָשֵׁב** השתר. ועין בם"ס במסל' הנקוד סגול כ"ו) ובעתי' מגזרה זו עם הכנויים מהיוה לומות לום"ן תמיד בשוא בין בבנין הקל ובין בבנין הפעיל. כמו הוא **יְשׁוּפְךָ** רחם ותמה **תְּשׁוּפֵנוּ** עקב (ברחשים ג) **יְצוּדֵנוּ** למדחפות [תהלי' ק"מ] חיסה **יְקִימֵנוּ** וחיסה **יְפֹרְרֵנוּ** [במדבר ל'] וכל הדומים להם. ובעת הסמוכם לשוא הוא מפני רבוי מנועות המלה וכמ"ל [בגיל י']. ומן הטעם הזה תהיה גם ההא שהוא לסימן בנין הפעיל מגזרה זו. בחטף פתח או בחטף סגול בחבור הכנויים. ותמנם במקור ולעתי מהי' ברוב בחטף פתח. כמו **לְהַשִׁיבוֹ** על חביו (ברחשים ל"ו) **וַהֲשִׁיבֵנִי** דבר (סס) ומן שני

להקימו

לַהֲקִימוֹ (קהל׳ ד׳) ודומיה׳.ובאו מהם בחטף סגול כי אם הֲסִירֵךְ
[ס״ג ה׳] לפני הֲבִיאֵךְ (שם ג׳).וההין שבעב׳ נקודה צרוב בח״ס:
כמו אשר הֲשִׁיבוֹ (מ״א יג] וְהֲשִׁיבֵנִי והרחמי (ס״ב ט׳]
והדומים להם . ויש מהם בח״פ וַהֲשִׁיבֹתִיךְ אל הארמ׳(ברחמי כ״ח)
וְהֲשִׁיבֵךְ על כנף [שם מ׳] וזולת׳ ומה שרצ׳ הרשב״ם
בפירושו שם לחלק בזה ע״ש . לענ״ד מוכרח כי כבר מלאת
סופיהם העבר והמקור פעם בח״פ ופעם בח״ס כמו שהרחימיך וכן בלשון
עבר מגזרה זו זולת חבור הכנויים. משפט אחד לשני החטפין האלה כמו
הֲרִימוֹתִי ידי [שם ו״ל] בח״פ : הֲשִׁיבֵנוּ אליך (שם מ״ד) בח״ס:
ואחרנ׳ כמוה׳.ודע כי גם לשרי המם שבלשון יחיד מצינו מפעיל מגזר׳ זו׳
מסמנה לשון עם הכנויים : ומאחר מְשִׁיבוֹ מְשִׁיבָהּ : וכל זה
לטעם שהמבחר :

מג בגזרת הכפולים עם הקנויים יהיה תמיד דגש בלמד הפעל להורות
על הסרון עין הפעל כמנהג גזרה זו.ומאחר מן סַב עם הכנויים סֲבוֹ
סֲבָהּ וכו׳:כמו כי חֲנֵנִי אלהיס(מסל״ג)הוא מסרס־הן וכמ״ש רס״י
שם . וכן בכל כיולא בזה . ובמקור ולשון ועמיד מצינו הקל
מסמנה הולם פה הפעל לעולם לשורק בעלמא שלא נקודות לו לקמץ
[לטעם שמדע במסלת הנקוד שביל ס״ו) כמו עד תַּמֵּם [דברי׳ ל״ח]
בְּחַמֵּם חמת תם מסמיהם (ירמי׳ ל״ח) הם לשון מקור עם כנוי
נסתרים בצינן הקל מסרס תַּמֵּם.חמם.ובלשון ועל ספר חֻקָּה
ישעי׳ ל׳ חֲנֵנִי ה׳ (תהלי׳ ו׳) סַלָּה כמו ערמי׳ [ירמי׳ נ׳]
ובעמיד לומיות חיית מעמיד בשו׳ [לטעם שהמבחר
בשביל הקודם לזה) כמו תהלי׳ יְחָנֵנוּ (תהלי׳ ס״ז) עון עקבי יְסֹבֵנִי
(שם מ״ע) תְּסֹבְבֵנִי בצבון(שם קל״ע]ויוצרו לא יְחֻנֵּנוּ :
[ישעי׳ כז) יְשַׁלְּחֵךְ כל ימי עמיס [חבקוק ג׳] כל תלה והדומים להם
שהפת בקמץ לו בשורק הם מצינן הקל . ובצינן הפעיל ג״כ
לומיות חית״ן בשוא לבל פת הפעל בחירק : וַיְסֹבְבֵנִי דרך חוץ[יחזקאל
מ״ז) אל תְּנִיחֵנִי (תהלי׳ ל״ו ודומיהם וכן ההין מצינן הפעיל
תהיה בחטף פתח ופת הפעל בחירק ומאחר מן הסב
עם הכנויים הַסִּיבוּ הַסִּיבָהּ יכו׳ : ועד״ו במקור ובלשון : וכן
בצינוני מפעי׳ מְסֹבְבוֹ וכו׳ בשוא התם ופת הפעל
בחירק :

מד דרך חבור הכמוי׳ במקור מגזרת נחי למד הה הוא מן **פְּנוֹת** במיו : ומאמר **פִּנּוֹתָו** וכו׳ . וזה נוהג בכל הבנינים מגזרה זו , שלעולם יתחברו הכמוי׳ , עם המקור הבא בתיו בסוף, כמו והיה **כִּרְאוֹתָו** [ברחשית מ״ד] והבית **בְּהַבְנוֹתָו** [מ״ח ו׳]ביום **צַוּתָו** [ויקרא ז׳] ואם כל **עֲנוֹתָו** [מהלים קל״ב] **כְּהַפְנֹתָו** שכמו [ס״ח ו׳] וכן כלם . חבל המקור שהוא בהא בסוף לא ימצא כלל היותו מהובר עם הכמויים

מה ורחוי לך להמבון שבלשון נסמרים בעבר מבנין הקל ליחיד וליחיד׳ ולרבים המחובר עם הכמויים חין שום הבדל בין גזרת נחי עין ובין גזרת נחי למד הה . כי תמונה אחת יש להם בשמי הגזרת החלה . וע״פ הבחינה הרחשונה המבוארת לעיל [מפלת הפעלים שביל ל״ו מבדיל בין מי **שָׁמְךָ** לחיב [שמות ג׳] לגחון **שָׁמָהּ** [יחזקחל ז׳] ובפסי **שָׁמַתְנִי** [ס״ה ו׳] **שָׁמוּנִי** בעזרה [שם ח׳] שהם מבחי העין שרשם שוא , ובין הוח **עָשְׂךָ** [דברים ל״ב] ויעם חלה **עֲשָׂהוּ** [שם] רוח חל **עֲשָׂתְנִי** [חיוב ל״ג] וידך **עֲשׂוּנִי** [מהלים קי״ט] שהם מבחי למד הה שרשם עשה : וכן . בכל כיולא בחלה : ומעמה מוכל להמבון כי לבקו דברי רס״י ז״ל בבקרוב מלת **וְהֵמָּם** מהומה גדולה [דברי׳ ז׳] : וכוונחו לומר שיהיה מגזרת נחי העין . וכדעת הרד״ק בשרשו [שרש הוס] : ובטלה טענת הרשב״ם בפירושו שם : ע״ש :

נתיב ה באיזה אופן **שיתחברו הבנויים עם הפעלים העומדים : ועם הבנינים הנפעלים :**

מו הנה נא הודעתיך [לעיל נמיב ג׳] שלא יתכן חבור הכמוי׳ רק בשלשת הבנינים הפועלים . ומזה דוקא בפעלים היוצחי׳ לנוף לחר לבל לא בפעלים העומדים : מעמה לגיד לך כי כל זה היה רק בחומת הכמויים המורים על הפעול ולטעם שהמבחר שם . ואולם בשחיה הורחמת על הקנין ומכן היותם מחוברים גם בפעלי׳ העומדים

העומדים ובבניינים הנפעלים : כמו בשבתך בביתך ובלכתך בדרך
בשכבך ובקומך [שם ו'] לכל ווסביה [ויקרא כ"ה] **וּבְהַעֲלוֹתוֹ**
יסעו [במדבר ט'] והבית **בְּהִבָּנוֹתוֹ** מ"ת ו') ואת
המרגזך עלי [מ"ב י"ט] : כל נמלאך [ישעיה כ"ג] את
כל **עֲנוּתוֹ** [מהלים קל"ב] ורבים מחד כמוהם . ומבואר הוא
מלא . מלרק הורחת הקנין בפעלי' ר"ל בפעל עבר או לוו או עמיד :
וא"כ לא שייך בהם חבור הכוונים כלל לא בפעלים העומדים
ולא בבניינים הנפעלים .

מז ואמנם מלאנו במקרא פעלים עומדים בלשון עבר ועמיד מהופרי'
עם הכוונים . אבל אין הורחת הכוונים הללה מיוחדת בהורחת
אחר הכוונים . רק הם משמשים במקום מלת אחרות . ויפורש כל
אחד מהם לפי מה שיסכים ענין המאמר ולפי מה
שיסבול ענין הפעל ההוא מהמחברות הורחת לזה מלה תן
המלות . כמו בני ילחוני (ירמי' י'] שהוא משרש ילה
ופעל עומד הוא . פירושו ילאו ממני : לא יגורך רע (מהלים ה')
כמו לא יגור עמך : כל זאת בחתני [שם מ"ד] במקום בזה חלינו
ממלחמו נפשי [שמות ט"ו] עניו ממלא מהם [ובזה מבין כונת
רש"י בפירושו שם) ורבים כמוהם : ועל דרך זה מלא לי יאורי
ואני עשימיני [יהזקאל כ"ט] שהוא למד"ב עם כוי מד"ב שלא
כמנהג הלשון [כמש"ל שביל י"ב] פירושו עשימי לי : ורז"ל דרשוה
ואמרו שעשה לא עלמו אלוה . : ועל התופן הזה מלאנו ג"כ במקרא :
אבור הכוונים בפעלים מבנין נפעל כמו לא **תִנָּשֵׁנִי** (ישעי' מ"ד]
שרשו נשה מגזרת נהי למד הא בבנין נפעל עם כוי מד"ב
והוא מענין נשימי עובה [חיב' ג'] שהוא לשון שכחה . ובאורו
לא תנשה ממני . וממה שהרחיבו לך בזה מקח משל על השאר
אשר מלאנו במקרא בזה הדרך :

מח גם בפעלים היוצאי' מלאנו במקרא לפעמים שמוש הכוויי' על
הדרך הזה כמו כי ארץ הנגב **נְתַתָּנִי** [יהושע ט"ו] ר"ל
נתת לי **בְּשָׁלֵם** הבשר [מ"א י"ט) כמו בשל להם
וַהֲשִׁיבֵנִי : דבר [בראשית ל"ו]והשב לי דבר ולא יכלו **דַּבְּרוֹ**

לשלוש [שם] דבר לו . וכמו שפירש"י שם : ועוד רגיש כמו חלה :

מט וכתב הרד"ק על זה במכלול [ד"ק דף ל"ד] וז"ל : ולא יתכן לדבר כן בכל מקום . כי לא יאמר **דִּבַּרְתָּנִי** ולא **כִּפַּרְתָּנִי** ולא תתרחמי ולא הלכתי והדומים להם .
והטעם כי כן דרך לשון הקדש לקצר ולדבר הפך המנהג במקום שלא מקצר ההבנה . כמו עשיתימו [יחזקאל כ"ט] קצר המלה בעובר שלא יתכן להבין ממנו שהוא עשה עצמו אלא שעשה ויתן לו היאור ולא נלטרך אל אחר . וכן ארץ הנגב נתתני [יהושע ט"ו] אחר שאמר ארץ הנגב ידוע הוא כי הכתוב חיבו נופל על גופה אלא במקום לי הוא . אבל אם יאמר ותרחמי במקום ותרם לי . נוכל להבין ממנו ותרם עלי והוא הפך העניין . ומה שאמר **דִּבְּרוּ** לשלוש [ברכות ל"ו] מובן העניין אחר שאמר לשלוש . ופירוש דבר לו: וכן **חִזַּקְתָּנִי** ומוכל [ירמי' כ'] לא נוכל להבין ממנו אלא חזקת ממני : לפיכך בחלה המקומות והדומ' להם קצר הלשון ושם שמי מלות בחתם . והמבין יבין . וקצר לשון הקדש עמוק מאד וצריך להתבונן בו לבל יסחוף הלשון עכ"ל . ועוד ידי נטוי' להרחות לך מדרכי הקצר המנהג בלשון הקדש [להלן סוף נתיב י"ב] :

נתיב ו להודיע מנהג תוספת אותיות האמנתי ו ויבואר בזה דקדוק כנוי נו נָה המשמשות לנסתר ולנסתרת

נון לחומיות האמנתי"ו דרכן להיות נוספות לפעמים בלי שום צורך שמוש [אבל יש בהם דרש לו רמז] כמו שמדו **וְאֶשְׁמְעָה** [במדבר ט'] **וְאֶעִידָה** בם [דברים ל"ב] **אוֹצִיאָה** לא [ברכות י"ט] ואני והנער **נֵלְכָה** וגו' **וְנָשׁוּבָה** אליכם [שם כ"ב] **אֶתְנַהֲלָה** לאחי [שם ל"ג] **אַצִּיגָה** לא [שם] **שָׁבָה** עמדי [שם כ"ט] **נִשָּׂה** לא **וְשִׁכָּה** לי [שם כ"ו] **הַגִּישָׁה**

לו [סס] שׁוּבָה ה׳ [נתנר י׳] בִּינָה הגיגי [מהלים ה׳]
וְהִשְׁלַכְתָּנָה הרמונה [עמוס ד׳] בכל תלה ורגים כיולת בהס
נוספת ההת שבסוף המיבה ואינה מורה על שום הורחה מהורחות שמושי
החומיות · וזהו מ״ש רש״י על מלת וְנִתְּנָה לך [ברחשית כ״ט]
וו״ל : ונמנה לך . לשון רגיש כמו נֶרְדָּה ונגלה [שם ו׳]
וכו׳ כוונתו לפרש מלת ונמנה שבפסוק הזה למד״ב בעמיד
מבנין הקל בתוספת הת . ודת לשלול בזה שלת נפרש חומה [כפי׳
הרשב״ם] לשון נסתרת בעבר מבנין נפעל והויו השיבו לעמיד .
ואשר הס בתוספת נון · כמו למעלן יַרִיכוּן ימיך
[שמות כ׳] אשר לת יְרָאוּן ולת יִשְׁמְעוּן ולת יַאְבְלוּן ולת
יְרִיחוּן [דברי׳ ד׳] לת תַּעֲרִיצוּן ולת תִּירָאוּן [שם׳] ולת יָדְעוּן
תגומיך [שם ח׳] . וכמוהס הרבה . ובתוספת ויו יאכלמו
תורישמו . כפמו . תבלעמו . תביאמו ותטעמו
[הכל שם] ודומיהס . הטעם שבמלות האלה מסמות לבנוי הנסתרים
והווין נוספות . ומנהג השמוש הזה להיות תמיד בחולם המס ודת
במלת מהומות יַכְסִימוּ [שם] המס . בתלפוס שלת כמנהג כתו
שוכר שם רש״י : ו״ל ובתוספת יוד אִכְּרִי לגפן [ברחשית מ״ט]
שהוא כמו אִסָּר והיוד נוספת ותיג׳ לבנוי . וכן שָׁכְנִי
סנה] (דברי׳ ל״ג) המגביהי לשבת המשפילי לרחו׳.מקימו
מעפר . מושיבי עקרת הבית (כלס בתהלים קי״ג) ודומיהס הרבה :
ובהגיעך אל מלת השמות יתבאר לך עוד מדרכי תוספות החומיות האלה .
גס דרך תוספת שאר החומיות אשר לת יהדמו להס עניס פה :
נא כתב הרחב״ע בפירושו למלת תְּבָרְכֵנִי (ברחשית כ״ו) וו״ל
דגשום נון מברכני לחסרון נון הנוסף כמו יסובבנהו וכן
ישהרוגנו עכ״ל . וראה זה לתת טעם לדגש הנון שבמלה הזאת
הבת שלת כמנהג . כי תשפטה תְּבָרְכֵנִי בנון רפויה ולפניה שוא כמו
תִּפְקְדֵנִי . ואשר שהדגש הזה יור׳ על חסרון נון תוספת .
כי כן הוא מנהג הנון הנוספת להתקיש לפעמים גס בחבור
הבנויים . כמו ישהרוגני ולת ימלטונני (משלי ח׳] יסובבנהו יבוננהו
ילרנהו

ונרגנו כלשון עינו [דברי' ל"ג] ודומיהם. ובזה נמלה זו דגש נמון הכנוי למשלוש הנון הנוספת ולפשר לומר שיהיה כמו כן דקדוק שמוש נָהּ לכנוי נסתר ושמוש נָה לכנוי נסתרת שדרכם להיו' נמון דגושה כמ"ש (שניל כ"ח ושניל ל'). ומהי' הורחות החומיות החלה לשמות הכנוי' והדגש שנמון להורות על השרון נון נוספת וכן נרחה דעת רש"י ז"ל ממה שכתב על מלות חכמות ברומיה תַּעֲנָה [שופטים ה'] וז"ל דגשות של נון מסתת במקום נון שלישית וכו' דגשות הנון מסתת במקום חומה כמו מרכבת תְּבִיאֶנָּה (ויקרא ו') עכ"ל. וירלה בזה למת טעם לדגש הנון ולמר שהיה במקום נון שלישית ור"ל נון הנוספת. כי לא שייך זולמה נון שלישית בזה: וזהו ג"כ מה שמיש בדבריו שם ולמר דגשות הנון מסתת במקום חומה וכו': כונתו להודיע שכן הוא מנהג כל נון כנוי נסתרת להיותה בדגש: ולשפוקי מסתום לנון נסתרות בעמיד שהנון רפויה (כמ"ש שניל ל') : וכמו כן יש לומר לפי דבריו שיהי' דגשות של נון תַּעֲנִנּוּ [מ"ב ד'] במקום נון שלישית כלומר נון הנוספת. וכן דגשות נון תְּבִיאֶנּוּ (דברים ל"ג) וכל כיולא בו המסתת במקום חומה, וכפי זה לין המלט מלומר שמהי' הנון הכמובה מסתת להורות הכנוי. לך רחוק הוא עד מאד מדעתו לומר כן, כי מלבד מה שהוא דבר זר בטבע הלשון שיורה הדגש על חסרון חות שהיה לה לצורך שרש ולא לצורך שמוש (והנכון בטעם דגשות נון תְּבָרְכֵנִי. ימבאר לקמן במשלת הנקוד שניל ת"ה) יש להפליא עוד על מה שלא נמלא לפיהו מלה אחת בכל המקרא שיהיו בה השמושים הללו לנסתר לו לנסתרת בלי היות דגש נמון למשלוש הנון הנוספת. ועם שיש להשיב על זה בכנוי הנסתר שלא ימערב עם כנוי לרבים מל"ב. מ"מ יתכן להיות מלה על משקל תַּפְקֵדָנָה לכנוי נסתרת: ועוד שלא נמלא השמושים החלה לעולם בהמקום הנון הנוספת. ר"ל שלא נמלא בכל המקרא מלה על משקל יִפְקְדֵנִנּוּ. ולא על משקל יִפְקְדֵנָנָּה. ואם יש לבעל דין לטעון גם בזה ולומר שלא יתכן להיות שתי הנונין כמובות לטעם שתתי הרי"ה ביסוד הנקוד [שער הדגש יסוד ו'] ובלוחר המיבה [מיבת הדגש הוא ו'] במלת נָתַנּוּ וזולתה ע"ש לף אמו נאת' שכבר בא כן וזבח מולה יְבָרְכֵנִי [מהלים ל']. וכמותן

במוסיף מספט לחד לכולם : לכן ירמה יומר נכון להיות הנון
הכמודה במלות יִפְקְדֵנוּ יִפְקְדֶנָּה וכיולא בהן : מלומיות
החמנמי"ו המוספת . ומספט יִפְקְדֵנוּ יִפְקְדֶנָּה : רק שנשמעה
ההא והוטלה מנועת' על הנון הרחיו' להנקד בשוא : כמנהג לומיות
להו"י המבואר לעיל (מסלת הפעלי' סניל כ"ו) וכדרך שבחרנו לעיל [סניל
ל"ג] בדקדוק פִּקְדָתוֹ פִּקְדָתָהּ ע"ש : והטעם שלמרנו שם בדגשות
המיו הוא בעלמו טעם דגשות הנונין במלות החלה וכמו שנבחר
עוד : וכן משמע מדברי הרד"ק שהנונין הכמודות בשמושים החלה הן מוספות:
כי הן כמד במכלול [ד"ק דף מ"ב ע"ב) וז"ל אֶפְקְדֶנָּה ולמד הפעל
בסגול והנון דגושה . וכן כל נון קמולה עם ההא הנקבה
מה שלפניה בסגול: ושם יִרְאֶנָּה הכהן [ויקרא י"ג] וכו' . ומספט כלם
להיות הנון נחה (ר"ל בשוא) וההא קמולה יִרְאֶנָּה :
כמו יְסוֹבְבֻנִּי יְצָרְנֻנִּי (דברי' ל"ב כל היום יְבָרְכֻנִּי
(מהלים ע"ב) ולהקל על הלשון עשו כן ע"ל : הרי שלמר כי מספט ההא
אֶפְקְדֶנָּה להיות בקמץ והנון בשוא , וגם הניא לרחיה מלו' שההא
וגם הנון כמודה בהן : והנונין שבמלות החלה הן בלא
ספק מלומיות החמנמי"ו המוספות (וכ"כ הרד"ק בפירוש [שם דף
כ"ב ע"ב] וז"ל ומלאתו נון מוספת בסופה חק עולם ולא יעברנהו
(ירמי' ה') כל היום יברכנהו [מהלים ע"ב] וכו' עכ"ל : ע"ש)
ואין הולק בדבר לומר שהן משמשות . ובעבור שלא מלא בכל המקרא
ההא קמולה אחרי נון מוספת . לכן בנה יסודו וחזק לא דבריו ע"פ
עדיות נחמנים המוהגים המנהג הזה בהבור כמו הנסמר . וכל זה
הוא כדבריו בהורחת הנון : (ולכן מעמין הורחת דגש הנון לא
דבר שם כלל : כי נסמך על מה שכתב מקודם לזה (שם דף מ"ב
ע"ש) וז"ל אֶפְקְדֶנּוּ והלמד בסגול בעבור כי הנון בדגש עכ"ל
הנה חלה סגול הלמ' בדגשות הנון ולא נתן שום טעם
לדגש הזה . ונחנס לדבריו נהפוך הוא . כי סגול הלמד הוא
נול משפטו . שהרי בהיות ההא בתכתב נאמר יְסוֹבְבֻנִּי יבוננו
(דברים ל"ב חק עולם ולא יְעַבְּרֻנּוּ ירמי' ה') בסגול
לפני הנון הנקודה בשוא נח . ובהעדר ההא משאר הסגול נ"ל

מכונה

מכוונה : ונאמר הסל יְסוֹבְבֻנוּ (תהלים ל"ג) ולי נראה לומר יְעַבְּרֻנוּ (ישעי' ל"ג) : ומפני סגול הלמד שהיא תנועה קטנ' ואין לחריה שוא נח צריך להיות דגש בנון : וכיון זה כתב הרד"ק בעצמו (שם דף נ' ע"ב) בטעם הדגש הבא לחרי הא הידוע' ע"ש : וכן תמצא בכמה מקומות במכלול] · לחרי כתבי כל זה מלחמי כדברי מפור' ביסוד הנקוד (שער הכנויים יסוד י"ח) והוא הנכון · וכן נראה מדברי הרחב"ע בפירושו ריש פ' שמות על מלת תמנו ע"ש · ויש עוד דעת לחרת בזה להרב המדקדק בעל שיח ילחק (שער ה' פ"ל סוף סי' ג' מספרו הנוכ'] ע"ש : ואולם רואה אנכי שלשון הרחב"ע שם הטעהו · ולא אוכל להאריך בזה :

נב לשון יחיד בלוויי עם הא הנוספת מגזרת השלמים וכל שהן על דרך השלמים בזמן הקל ובוא על שלשה משקלים . האחד כמו שִׁכְבָה עמי [ברחשים ל"ט] וזולתה פא הפעל בחירק וזהו ברוב בפעלים שדרכם לבוא זולת ההא הנוספת על משקל פַּעַל בפתח העין כי זולת ההא נאמר שָׁכַב על משכנך [ס"ג ו"ג] עין הפעל בפתח :

נג משקל השני . זָכְרָה לי אלהי לטובה [נחמי' י"ג] שָׁמְרָה נפשי והלילני (תהלי' כ"ה) ודומיהם . פא הפעל בקמץ ועל . הרוב יהיה זה בשרשים הבחים בלי מוספת הא על משקל פָּעוֹל בחול' העין כמו זֹכֶר שמור ודומיהם . וההבדל שיש בין לשון לשון נאמר בעבר . ימבחר לי"ה לקרון (משלי הנקוד שניל פ"ח) :

נד משקל השלישי . בפעלים שתהיה עין הפעל או למד הפעל תחומיות תחה"ע . יבוא הלשון עם הא נוספת בסוף פא הפעל והעין והלמד בקמץ . כמו ה' שָׁמָעָה ה' סְלָחָה (תיהל ע' רְפָאָה נפשי (תהל' מ"ח) ודומיהם . וכמנהג נקוד הפעלים האלה כשימחברו עם הכנויים . כמש"ל (שניל ל"ח) :

נה וים שנמצאו במקרא יוצאים מן הדרכים האלה . כמו שִׁלְחָה הגער חתי (ברחשי' מ"ג) שמספטו בסוף הפא והעין בקמץ וכן

נסעה

נִסְעָה ונלכה (שם ל"ג) לדעת המפרשים חומו לשון לווי [עיין בפירש"י והרחב"ע שם . גם מלת **מְבָרֵךְ** כיוס שם כ"ה) המס בחירק ומשפטה בקמץ : כי הוא ממשקל **פֹּעֵל** בחולם : ועם שלח נמלא בכל המקרא לשון יחיד בלווי מזה הטרס בלי מוספת הא ' ודעתו שכן משפטו להיות בחולם עין הפעל ממה שדרך הלווי להיות לעולם שוה אל העתיד : וחומו מלאתו בחול' הכף כמו **וַיִּמְכֹּר** את נכרתו [שם)והשחר כמוהו : ואין לחד מהם בפתח : וכמו **קָרְבָה** אל נפשי [תהלי' ס"ט] חיננה על משפטה . כי רצוי להיו' חירק בתקו' קמץ הקוף.בעבור שדרכו לבוא זולת ההא בפתח עין הפעל **קָרַב** אתה (דברי' ה') וזולת' מעטי'

נן ודע כי המקור מבנין הקל עם הא מוספת נמלא בתקר'בקמץ פא הפע' **לִקְרָבָה** אל המלחכ'(שמות ל"ו) ובשורק **לַחְמָלָה** עליך (יחזקאל ו"ו) . ובחירק **לִרְבָעָה** חומה [ויקר' כ'].ועם תחה"ע בפתח **לַאֲשָׁמָה** בה [שם ה'] והדומים להם . ועם הכנויים משמ' : ההא הזאת לתיו רפויה כמו **וּבְקָרְבָתָם** אל המובח [שמות מ'] וזולתו . וכל שאר הפעלים הבאים בתוספת חום . ומהגי' מנהג חבורם עם הכנויים ויקל עליך להבדיל מלא העין בין חום מוספת ובין חום המשמשת לכנוי .

נתיב ז להורות ענין הסמיכות : ומשפט חבור הכנוי עם הידיעה :

נז כאשר ישתך ענין חיוה מלה אל ענין המלה שאחריה אשר הוא מכלית באור המלה שלפניה הסמוכה אליה . ונקרא אצל המדקדקים בשם **סמיכות** או **סמיכות ענין** המשל במלת **בָּנִים** המורה על בנים בכלל בלי הודעה של מי הם ומי אדוניהם וכשמרצה ליחד הבנים בהמיוחסים על שם אדוניהם מאמר **בְּנֵי** ישראל : **בְּנֵי** ראובן . ותהיה הכונה בנים של ישראל . בני' של ראובן הרי שהמלה הבנים היא באור והודעה על מלת בני שלפניה הסמוכה אליה . למען דעת שהבנים הם של ישראל או של ראובן אדוניהם . וכן במלת **שֹׁמֵר** לא נודע מה הוא שומר עד שיאמר שומר הגפן : כי אז מודיע במלת הגפן באור מלת שומר הסמוכה אליה : והקש על כל כיוצא בזה . והורגת המלה הסמוכה להיות

כלל מלת **שֶׁל** כמוהה לחריה כמו עבדי פרעה זקני ביתו [ברחשית
נ'] עניני ״ עבדיה של פרעה : זקניה של ביתו : וכן בכלם :

נח מעתה יש לך להתבונן כי לא יתכן כלל ענין הסמיכות להיות
בפעלים : שהרי לפי מה שהתבאר מענין הסמיכות יתבאר לך
שהוא תורה על הקנין : כלומר להקנות ענין הסמוך אל הנסמך שלחריו :
וכבר ידעת שלא מלאך הורתה הקנין בפעלים . וח״כ אין מקום לענין
הסמיכות רק בשמות או בציונים כשהיה הורתם לפי המתר . גם לפ
הדבר הזה מבין ומשכיל כי לא ומכן להיות סמיכות ענין לזה מלה א
מלה שרשיתה להם מלומות מס״ה וכל״ב המשמשות ברשם המיבה מן
מן הא הידיעה :

נט וזה הכלל בכל מלה שסופה יוד מס להורות על לשון רבים
כשהיא בלה בלשון סמיכות נשמעה מס הרבים ומשתר היו
לבדה והחות שלפניה נקוד׳ תמיד בצירי : כמו מן **שׁוֹמְרִים**
עושים : נרים . פקודים נלחר בסמיכות **שׁמְרֵי** **עֹשֵׂי** כל מלאכה [שמו׳ ״ לה] **נֹרְ**
משמרת [בתדבר ג׳] המשכן [שמות ל״ח] וכלכם
ביתי [לויב י״ט] **פִּקּוּדֵי** והיה לך לאות בכל לשון ביתני לו שם
על זה הדרך : וזה שיהיה סופו יוד נלה לחרי צירי : מלע
השמות לשר ממלא במקרא
הוא לשון סמיכות הרבים :

ס וכל מלה שסופה הא נלה לחרי קמץ לסימן היחידה: משמעה הנ
לעולם בלשון סמיכות למיו רפויה ויבוא ממה לפניה . ונלחר מן **פְּקֻדָּה**
פְּקֻדָּה בלשון סמיכות **פִּקְדַת פְּקֻדַת** והיא **בְּעוּלַת** בעל
(בתדבר כ׳) : וכן ומהיון **מִרַת** רוח (שם כ״ו) הוא לסמיכות היחי
בציונים פועל מגזרת נחי למד ־ הא בצדין הקל : **וּמְגֻרַת** צי
(שמות ג׳) הוא מנחי העין . וכן כל כיולא בהם . ובמשלם השמו
ימצאו לך כל דרכי הסמיכות היטב בעזה״י :

סא ומתה שהתבאר מהורתה ענין הסמיכות מדע : שהורתה הי
הנסמכת היא להודעת ענין המלה שלפניה הסמוכה אליה : ו
בעלמו ענין הא הידיעה . לכן לא תשתם הא הידיעה בלה הסמו
בסמיכות ענין . כי שניהם . ר״ל הסמיכות והא הידיעה יורו על ש

לחד : והלחד יספיק : ומן הטעם הזה בעלמו לא מצאת הא הידיעה
בלשה המחוברת עם הכנויים : לחרי שכבר יש הורלת הידיעה ע"י
הכנוי המורה על הקנין . דמיון זה בלחרך **אוֹהֲבוֹ** עימו לוהב שלו:
נודע בזה על־זיזה לוהב מכוון : והוא לשר יהלב את הגוף הנלמר
לשר ידובר בו : ושוב אין צורך לכפול ההורלה הזלת ע"י הא הידיעה :
וכן בשאר הלמות לא ילדק לומר **הַבֵּיתִי הַשּׁוֹרֵן** לפי שלחרי בימו :
שורו . בלא הא . יספיק להודעת הדבר : וכן בכל כיולא בהם:

סב ואולם ימצא היום הא הידיעה בלשון בימוי פועל עם הכנויים . כי
רלוי שלדע שמה שלחרנו (לעיל שביל ע"ז) שכנויי הבימוי׳ מוריס
על הקנין : זהו דוקא כשאר יצמדו הבימוים להורלת עם האחר : ולפיכך
לא תמצאר עמה הא היליע׳ . בעבור שהורלות הקנין היא בעלמה הורלת
היליעה . וכשאר המצאר . ולחנם לפעמים תהיה הורלת כנויי הבימוים
על הפעול וכטעם לומי לומו וכו׳ . וזהו . כשיצמדו בפעלים היולאי׳ובבימוי׳
הפועלים המוריס על זמן הפעולה : ולא תמצאר עמהם הא הידיעה . כמו
הַמּוֹצִיאֲךָ מלרץ מלריס (לברי׳ ח׳) המוליכך במדבר (שם) המלכילך מן
(שם) והפלך מצית עבדים (שם י"ג) המעלך מלרץ מלריס
(מהלים פ"ח) . לפי שבכל חלה והדומים להם מורה הכנוי להודעת
הפעול והה׳ שברלשם מורה להודעת הפועל : וכדרך שיבואו בלמות
בפרד׳ המוליח לחכם (שמות ו׳) המעלה לומנו מלרץ מלרי׳ המוליך לומנו
במדבר (ירמי׳ ב׳) וזולתם.כן לחרו המדקדקים . ולפי דעתי לין צורך לטעם
זה . כי לין ההלי"ן הללו משמשות לידיעה . לבל הן במקום מלת לשר .
כדרך הורלת הא המשמשת בפעלים וכמ"ל (מסלת הפעלים שביל ע"ה)
ע"ש . גם כי כל לשון בימוי הנמלל במקרא עם הא הידיעה בחובר
הכנויים . בין שיהיה הכנוי נפרד מן הפעל או שיהיה מחובר בו . כלם
משמשים במקום עבר ויהשר מהם פעל ההויה (וכמ"ל במסלת הפעלי׳
שביל ג׳) כמו המעל׳ לומנו מלרץ מלריס המוליך לומנו (הנזכר) שעורו
לשר היה מעלה לומנו . לשר היה מוליך לומנו . כמו שיוכיח העניין הנלחר
שם . וכן הלללי׳ **הָרֹעֶה** לומי מעודי (בראשית מ"ח) לשר היה רועה
לומי . **הָעֹנֶה** לומי ביום לרמי ויהי עמדי (שם ל"ה) לשר היה
עונה לומי המוליכך . לשר הי׳ מוליך לומך . המוליכ׳ לשר הי׳
מוליך לומך . והשאר כמוה׳ . ומה שכתוב וידעתם כי לני ה׳ מלהיכ׳ המוליך
לחכ׳ (שמות ו׳) טוב לפרש בלשון עתיד כמו לשר יהיה מוליך. שהרי בעת ההיא

עדין לא יצאו מתארי׳ : או ימפרש גם זה בלשון עבר ׳ ויהיה ענין הפסוק :
כמה שעשה לכם לחרי׳ נאתכם ממצרי׳ מדעו כי לנכרי הוא לשר היה
מוציא לאכם . וכגמ׳ [ברכות דף ל״ח ע״ח] נהלקו בזה רבנן ור׳ נחמי׳
סר״ג מפרש כפי׳ הנ׳ . ורבנן דפליגי עלי׳ מפרשי׳ כפי׳ הב׳ . ויש
לחמוה על מה שמשמע מדברי רש״י ז״ל שם בגמ׳ ד״ה ור״ג שבר
וכו׳ שמפרש לר״ג המוציא להבא דוקא משמע ולא לשעבר . רל״ב
קשה לדעת ר״ג מפסוק המוציא לאכם מארץ מצרי׳ שבפי׳ לאמור [ויקרא כ״ג]
ובפ׳ ראה [דברי׳ י״ג] : שהרי בעת ההיא כבר יצאו וגולא דבריו היינו
לאמר שמה שאמרו שסור״ג שבר המוציא דמפיק משמע . פי׳ שמשמע נתי
להבא כמו לשעבר . ולפיכך אין המוצי׳ מבורר בלשון המקרא . משל״כ בתוציא
דודאי דאפיק משמע . עיי׳ בגמ׳ שם והבן .

סג ורואי לך לדעת כי מצאנו לפעמים במקרא שהפעול נזכר בפי׳ בשאר
לע״פ שקדם לו הכנוי המורה עליו : כמו ואפאה ואראהו את הילד
[שמו ב׳] : אלא הילד שהוא הפעול נכלל בכר בכנוי ואראהו : והיה לו לומר
ואראה את הילד [והו״ל לדרשוהו בשסוטה דף י״ב ע״ב כש״ס רש״י שם בפי׳
האומם] : וכיוצא בזה את מרומת ה׳ [שם ל״ה] כש״ס הראב״ע שם . ושמו
את נעמו [ש״א כ״ח] והדומ׳ להם : וכן מצאנו בשמות הכנוי עשהודיע
בתוך התהלי [יהושע ו׳] ומעשיסוולמו . ובאו כולמוספת בתור לו להפלגת
העניין : כמנהג הכפל בלשון וכמש״ל [מסלת הפעלים שביל פ״ו :

נתיב ח בבאור ענין פעל מקרי :

סד יש פעל אשר לא עומד ולא יוצא : והוא הפעל אשר חיננו מסור
ביד האדם לא לעשותו ולא למנוע תמנו : אבל הוא מקבל מקרהו בפעולו׳
הנעשה הערוכה מאת ה׳ מן השמים : כמו ויגוע ויאסף [בראשי׳ כ״ה] ויגדל
האיש (שסכ״ו) ויחי יעקב (שסת״ו) ועיני ישראל כבדו מזקן [שסת״ח] חלה
את רגליו [מ״ב ט״ו] וקמתי ושבתי (ש״א י״ב) כל אלה וכיוצא בהן אין בחירת
עשיתן ולא המניעה מהן ברשות האדם . אבל הן מלויות ברצון הבורא
ומעלה : ברצות ה׳ דרכי איש לאתו לו היות עד כי זקן מאד : או שאר העניני׳
כיוצא בהם : ובעבור זה לא יאכן בהם ענין הצווי : כי אין מצוין לאדם על
מה שאין בידו לעשות . וכל לשון צווי הנאצא במקרא אאלה הפעלי׳ כלם
מבוארים בלשון עתי׳ : כמו ויאמר בעבד **והיה** [בראשי׳ כ׳] כלומר ואתה
כן והאסף אל עמיך (דברי׳ ל״ב) **ומות** בהר [שם] וכל הדומי׳ להם ;

ועיין

ועוי' בפי' הרח"ע סס"ג בזמני פועל ובזמני פעול לינסנתלי' בפעלים
החלה. וכמו שהזכיר לך בסלת הסמות (סוף נתיב י"ח) ע"ש: ודע כי
בזכרי מעתה פעל עומד: יש בכללו פעל מקרי: כי גם הוא לא תלה פעולתו
על אחר:

נתיב ט בפרטי הוראות הבנינים הפועלים:

סה כבר הודעתיך [מסלת הפעלים נתיב ג'] הורחת כל בנין מבנייני
הבניינים בדרך כלל. ומעתה נכון להעתידך על עיקרי הורחותיה':
ולבאר לך חופני השמות שבניינים כי לא ישמשו על חופן אחד בכל שרשי
הלשון: אבל יהיו שבניין בקלת הפעלים על הורחה אחרת מאחר ויהיה
בזולתם: וכל זה יתבאר היטב בנתיבות אשר לפנינו: והנה כי ידעת שיש
פעל עומד כמו הלך: ישב. ודומיהם. ופעל יולא לגוף אחר. כמו אכל.
שתה. וזולתם. גם פעל יולא לשליש. דהיינו שהפעולה נעשה ע"י אחרים
כמו שתאכילך מן (דברי' ח') הקב"ה מאכיל. וישקך שוכל. והמן אכול.
ועל שלש אלה הורחות הפעלים יסבו חופני הורחות הבנינים כמו שאבאר.

סו בנין הקל יסודתו ועיקר הנחתו לפעל עומד. וכל מה שהוא בבחינת
פעל עומד רצוי להמלא בבנין הקל. ואשר יבוא בו פעל יולא לשני
הוא לקלות הענין ורפיון הפעולה. ולזה נקרא בשם בנין הקל אם על שם
הורחתו העלמית שהיא הקלה והפחות. שבשלש מדרגות הפעלי' אשר זכרנו
בשביל הקודם לזה) גם להורחתו על קלות הפעולה. גם לקלותו במדעת
במה שאין בו סימן הבנין. וכמו שידעת. ולולא פעל יולא לשליש לא יתכן
היותו בזה הבנין. ולא יעלה לעולם על המעלה הזאת שהיא העליונה
שבמדרגות הורחות הפעלים.

סז בנין פקד מיוסד להורחת פעל יולאי לשני, ואשר ימלא בו פעל
עומד הוא להפלגת הפעולה. ודרך זה הבנין להיותו עולה בהורח'
הפעלי' מדרגה אחת יותר מבנין הקל. דהיינו שהוא מוליך לשני את הפעלי'
העומדים בבנין הקל. ומוליך לשליש את הפעלים שהם בבנין הקל יולאים
לשני, ובחותם הפעלי' אשר תהיה הורחתו שוה להורחת הקל אם שיהיו
בשניהם עומדים, או שיהיו בשניהם יולאים לשני, יורה זה הבנין על
הפלגת הענין וחוזק הפעולה, וכל זה יתבאר עוד במה שלפנינו ופעמים
ישמש זה הבנין להורות על הפך הפעול', כמו וְדִשְּׁנוּ את המזבח (במדב'
ד') פי' יסירו הדשן. מסעף פוארה (ישעי' י'). ר"ל כורת הסעיפים,

ובכל מבוחמי תְּשָׁרֵשׁ [לחוב ל"ח] עניכו עקירת השרשים. וכן הדומים להם. ועיין בפירש"י על ועשית סירותיו להשו [שמו' כז]. ומעטו' מלאתו עד"ו בבנין הקל. כמו ואם לא תפלה וערפתו [שם יג] שהוא לשון כריתת העורף. וכרמך לא תזמור [ויקר' כ"ה] עניכו כריתת הזמורה: ולדעת הריק"ש והיה כן ומרח כי נוחלה [יחזקאל י"ט] שהוא מבנין נפעל: ופירושו תבדה מוחלטה

סח בנין הפעיל: עיקר הגחתו לפעל יוצא לשליבי: והוא עולה תמיד מדרגה אחת יותר מבנין פָּקַד. דהיינו שיוציא לשני את הפעלי' העומדי' בבנין פקד. ויוציא לשליבי את הפעלים שהם בבנין פקד יוצאים לשני: ועל המעט תהיה הורחתו לפעל עומד ואז הוא להפלגת העניכ: וכן כאשר הוא שוה בהורחתו לא הורחת בנין פָּקַד בחיזה פעל מן הפעלי': הוי יורה זה הבנין על הפלגת העניכ והוזק הפעולה. ואל"ל בפעלים הנמלאים בבנין הקל ובבנין הפעיל על הורחה אחת. שאז תהיה הורחת ההפעיל על כבדות הפעולה והפלגת העניכ. ולזה נקרא זה הבנין אצל המדקדקים בשם בנין הכבד המוסף: להיות בו כבדות עניכ יותר מבנין פָּקַד. הנקרא אצלם בנין הכבד: גם נקרא הבנין הזה בשם זה מפני תוספ' שני סימני הבנין לאחר בו. הא בראשו ויוד בין העין והלמד הפעל: לפי הטעם הזה נקרא בנין פקד: בנין הכבד. בעבור כבדות קריאת הדגש שבו לסימן הבנין:

ואלה הם אופני הוראותיהם לפי מחלקות הפעלים:

סט לפי הרחסון. יש שהם פעל עומד בבנין הקל. ויוצא לשני בבנין פָּקַד. ויוצא לשליבי בבנין הפעיל. כמו מדוע לא יִבְעַר הסנה (שמות ג') פעל עומד מבה"ק. לא תַּבְעִרוּ חמ(שלה)

יוצא לשני: וַיַּבְעֵר מגדים ועד קמה [שופטי' ט'] יוצא לשליבי: מי שמשון הוא המבעיר בחמלעות השועלים:

ע לפי השני: פעלים העומדים בבנין הקל ויוצאים לשני בבנין פָּקַד כשרש יבן: כבה. שהם לעול' עומדים בבנין הקל. ונאת'מהם וַתִּישָׁנֵהוּ על ברכיה [שם י"ו] ולא תַּכְבֶּה אש נר ישראל [ש"ב כ"א] שהם מבנין פקד ויוצאים לשני: ולא נמצאו כלל בבנין הפעיל לו שיהיו העומדים בבנין הקל יוצאים לשני בבנין הפעיל ולא נמצאו כלל בבנין פָּקַד. כשרש עלה עמד. שהם עומדים בבנין הקל ויוצאי' לשני

בבנין

בנין הפעיל. כמו תאר העלים [שמו' ל"ג] והעמיד את הנהמ' [ויק' כו] ואין להם מליצות כלל בבנין פִּקֵּד: ואחריס כמוהם.

עא לופן השלישי: פעלים היוצאי' לשני בבנין הקל והם יוצאי' לשלישי בבנין פִּקֵּד: כמו לה תִּלְמַד לעשות [דברי' י"ח] מבנין הקל ויוצא לשני לַמֵּד דעת את העם [קהל' י"ג] הבנין פקד ויוצא לשלישי ולה נמצא כלל בבנין הפעיל. לו שיהיה בנין הפעיל תוליח לשלישי את היוצאים לשני בבנין הקל ולה יבואו כלל בבנין פִּקֵּד כמו וַיִּתְּרוּ:

את ארץ כנען [במדבר י"ג] נאמר במרגלים עלמם ופעל יוצא לשני הוא. וַיְיַתְּרוּ בית יוסף (שופטי' ז') הוא מבנין הפעיל ויוצא לשלישי: וכמו שפירש"י שם. וכן הדומים להם:

עב לופן הרביעי. פעלים שמדמה בהם הורגת בנין הקל אל הורגת בנין פקד או אל הורגת ההפעיל. בין שיהיו בשניה שומדי' או יוצאים מהיה לעול' הורגת בנין הקל על קלות ורפיון הפעול'. ובנין פקד או ההפעיל על הוזק הפעולה והפלגמה. כמו ושער שחור צֶמֶר בו [ויקר' י"ג] עומד הוא מבנין הקל. ויורה על רפיון פעול' הלמיחה מעט מעט כמנהג הנעצ: ושערך צֶמֶח (יחזקאל י"ו) ג"כ עומד ומבנין פקד. ויורה על רוב הלמיח' ומהירומה. ועד"ו אֲדַמְּוּ עלם מפנינים (איכ' ד') עומד מבנין הקל. ואם יַאֲדִימוּ כשולע [ישעי' א'] מבנין הפעיל והוא ג"כ עומד אלא שזה יומר לדוסוזהו מה שפירש"י על ופרעה הקריב [שמו' י"ד] וז"ל היה לו לכתוב ופרעה קרב מהו הקריב. הקריב עלמו ונתחמק לקדם לפניהם כמו שהמנה עמה' עכ"ל. ר"ל שמלת הקריב שהוא מבנין הפעיל ועניינו כאן לפעל עומד שוה להורגת הקל מזה הטעם לכן אמר שבא בלשון הפעיל להורו' על ההתחמקות והזריזו' בפעול' הקריב'. וכן בכל כיוצא בהם.

עג לופן החמישי. פעלים העומדי' בבנין הקל והם יוצאי' לשני בבנין פקד וגם בבנין הפעיל מהי' הורת' ההפעי' על הפלגת הפעולה: כמו וחכלם ושבעם [דברי' ח'] פעל עומד הוא מבנין הקל. שָׁבְעֵנוּ בבקר חסדך (תהלי' צ') מבנין פקד ויוצא לשני. לרך ימים תשביעהו [שם] מבנין הפעיל וג"כ יוצא לשני אלא שזה מורה על רוב השביע'. ועד"ו בשאר עניני הפעלי' אשר ישמוש בהם ענין בנין פקד עם בנין הפעיל. מהי' הורגת ההפעיל על חוזק הפעולה והפלגת הענין.

עד לופן הששי. פעלים שהם בבנין אחד פעם עומדי' ופעם יוצאים כמו אז הלמו עקבי סוס [שופטי' ה'] כלו הפך לבן [ויקר' י"ג] הם פעלים עומדים. הלמוני בל ידעתי (משלי כ"ג) אשר הפך ה' (דברי' כ"ט]

הם

הם יוצאים וכלם מבנין הקל. וכמו כן בבנין פִּקֵּד אֶתְהַלֵּךְ בתמיד [מהלי' פ"ו] עמד. ערוס הִלְכוּ (לעיל כ"ד) יוצא ובבנין הפעיל כי יעשיר לוים (מהלי' ת"ט) עומד. ברכת ה' היא מעשיר (משלי י"ד) יוצא. ולחריס כמוהם:

עה חופן השביעי. פעלים הנמצאים במקרא בלחד מן הבנינין ובשאר הבנינים לא נמצאו כלל לפיכך מלה אחת מהם בכל המקרא. כשרש צוה וזולתו שלא נמצאו רק בבנין פקד הדגוש. וכשרש השכים השליך. וזולתו שלא נמצאו רק בבנין הפעיל. מהיה לעולם הורתם הבנין שנמצאו בו: במקום הורתם בנין הקל. ועוד מרתה מזה בנמיד הסמוך:

עו חופן השמיני. פעלים אשר ישמנו עיקרי עניניהם ובאורם לפי המחלפות הבנינים. כשרש ברך שנאמר ממנו בבנין הקל וַיְבָרֶךְ על ברכיו (ל"ה ל'ו) והוא פעל עומד. וַיְבָרֶךְ הגמלי' [ברא' כ"ד] פעל יוצא מבנין הפעיל. ושניהם מענין כריעה על הברכים. וכאשר יבוא זה השרש בבנין פקד הדגוש ישמנה עניני. כמו יְבָרֵךְ את הנערים [שם מ"ג] שהוא לשון מוספת כנודע. וככה בשרי כַּחַשׁ משמן [מהלי' ק"ט] הוא מבנין הקל ועניני כחושה ורזון. וְכִחֲשׁוּ בעמימו [ויק' ה'] שהוא מבנין פקד עניני הכפיר' והכזב. ורבים כן:

נתיב ו בהוראות שלשת הבנינים הנפעלים: ויתבאר בו אופן היות צווי בבנין נפעל: וההבדל שבין ענין פעל עומד ובין ענין התפעל:

עז הורתם שלשת הבנינים הנפעלים מבוארת בכאר. שבפעלים היוצאים מורים על קבלת הפעולה מאביהם. דהיינו שכאשר יורה בנין הקל על עשית הפעולה היוצאת לגוף אחר. ימהיה הורתם הנפעל שהוא מולדתו על קבלת הפעולה ההיא. כמו מן ויעקב שָׁמַע [בראשית ל"ד] נתמ' בבנין נפעל והקול נשמע [שם מ"ה] וכן השתר וכאשר יורה בנין פִּקֵּד על עשית הפעול' היוצאת לגמי לו לגלויי. יהיה כמו כן בענין פוקד [ונקר' בפי המדקדקים הרשומי' בשם. לפי מזכר שם פועלו] מורה על קבלת הפעול' ההיא. וכן הדין בהורתם הנפעל שהיא האחד עם הורתם הנפעל שהוא מולדתו [ונקרא בשם. לפי מזכר שם פועלו מהנוסף. ובספרי הרשומים תמצא עשה לשמות הללו]. ותמנה בפעלים העומדים שלא

ולדק

ולזה בהם ענין קבלת הפעולה. וזהו מקור לבניים הללה. כפי מה שהתבאר לעיל (נתיב ח'):

עח ויש עוד הורלה מיוחדת לבנין נפעל מה שאינה בבנין פוקד והפעל חבריו: והוא מה שאומר לך, דהנה הגדתי לך [לעיל שביל ס"ו] שעיקר הנחת בנין הקל ויסודו הוא להורות פעל עומד: ומבין ומשכיל כי כפי ההגדה הזאת לא היה צורך להניח לו בנין לחבר להיות מולדתו. לחברי שלח ומכן היות קבלת הפעולה בפעל עומד. רק בעבור שיהיה גם לפעל יוצא לכן היה מן הצורך ליחד גם לו בנין המורה על קבלת הפעול' ההיא. והחכים מניח הלשון להניח המולדה מעין החד ושיהיה גם הנפעל לפעמים על עשות הפעולה בפעלים העומדי' כמו לחניו הקל. וכאלו בעבור קלתו ישמך לפעמי' על עזרת בנו אשר יברח מחתיו לעשות מלאכתו. ומפני זה נמצא חלק הלווי בבנין נפעל. משל"כ בבנין פוקד והפעל שלח ובזה בהם לווי לעולם. לפי שהם מוריש תמיד על קבלת הפעולה. וזהו לשון לווי נופל על המקבל. כמו שידעת. וכמו כן כאשר יורה הנפעל על קבלת הפעול'. לזה ילדק גם בו לשון לווי. זולת בהיותו מורה על עשות הפעולה. שאז יהיה בו חלק הלווי. וכמו שבאר עוד. והשתמשות הנפעל לענין עשות הפעולה הוא על תרבעה מינים.

עט המין האחד. בפעלים שעושים עשות הפעולה בזולתו בתופן שהפועל בעשותו הפעולה יהיה הוא בעצמו כמו כן מקבל הפעול' ההיא מזולתו. כמו נלחם נלחמת וכו'. בעת שהוא עושה מלחמה עם רעהו. ושה רעהו כמוהו להלחם עמו. ושמש בנין נפעל במקום בנין הקל. ולזה כמלא הקל ממנו. וכן נסקף נסקפת וכו'. כמ"ש הרד"ק בשרשים שרש סקף ז"ל ובשתמשו בו בלשון נפעל. לפי שהעומד במקום גבוה ומביט הוא נסקף למביטים תלוי טכ"ל. וכן וַיֵּאָבֵק איש [בראשי' ל"ב] וכו יִבָּצֵר תנשים [שמו' כ"ה] והדומים להם. והקרוב להיות מזה המין פעל דבר כשיבוא בבנין נפעל הוא נדברו [מלאכי ג'] נדברו עליך (שם) גם ישבו שרים בי נדברו [מהלי' קי"ט] שהין עניהם כענין השרש הזה בשאר הבניינים. בלתי שם מועדו לזה לנשים ויחד ימתיקו סוד ויחיעלו על לזה ענין להרע או להיטיב [בל"ה חונטר רעדען] וכאלו כל אחד מהם נפעל מפעולת דבור חבירו בהתוכחו עמו:

פ המין השני : בפעלי' העומדים שלה נמלאו כלל בבנין הקל ונשרת בנו במקומו . כמו נסבב נסבעת וכו' : נמלט נמלטת וכו' . נכנע נכנעת וכו' יָקוּם המים (ברחשי' ח') וַיֵּאָנְחוּ בני ישראל [שמות ב'] וַיִּנָּחֵם ה' [שם ל"ב] ויומר מהמה בני ... הַזָּהָר קהל' י"ב] והדומי' להם נמלאו בבנין הקל: מהי הורחת הפעל במקומו : פא המין השלישי . בפעלים הנמלאים במקרא והם עומדים בבנין הקל: וגם בנין נפעל עובד עבודת אביו ויעמידם לעד לעולם: כמו מן הלך: נגש: קרב : שהם עומדים בבה"ק : נאמר בבנין נפעל כלל כמעמו מהלכתי [מהלי' ק"ט] ונקרב בעל הבית [שמו' כ"ג] נִגַּשׁ יוסף [ברחשי' ל"ג]. וכן וילאו למעוך הפתח (שם י"ט] כלו הַפֶּךָ לבן [ויק' י"ג] עומדים מבנין הקל : וגללו מלרים [שמו' ו'] ונהפך ללבן [ויק' י"ג] עומדים מבנין נפעל . וכן הדומי' להם .

פב המין הרביעי' : בפעלי' שהם יולאים בבנין הקל ושלה מלאכו לפ בנין נפעל מולדתו לעשות הפעלים ההם עומדים [וכמנהג הק בעלמו גם שאר הבניני' הפועלי' להיות בהם פעלים פעם עומדים פע יולאים כמש"ל שניל ע"ד] . כשרש שמר שהוא יולא בבנין הקל . ועמ שמירה לת הדבר הזולת . ומלא לפעמים בבנין נפעל לפעל עומד . ועני השמירה מן הדבר כמו ועמתם לי נשמר [ש"ג כ'] כלומר לי נזהר מ הרב . וכן שם נשמרו הנערים לך מאשה [ש"ח כ"ח] הִשָּׁמְרוּ לפ עולם בהר [שמו' י"ט] ודומיהם רבים במקרא על ההורחה . הוא ואחד לכלם והזהירה ונשמר שם [מ"ב ו' א"ל שהנביח הזהירו וגם הוא הי נזהר משם . וההזהרה הוא נאמרה שם בפסוק שלפני זה בלשון שמירה בחתרו . הַשָּׁמֶר מעבר המקוש הזה וגו' לבל ובנביח נשמר (הושע י"ב) הוא נפעל . ממש מקבל פעולת אביו הקל וכן וַתֵּלָחֵץ לת הקי וַתֵּלָחֵץ לת רגל בלעם [במדב' כ"ב] הרחשון פעל עומ מבנין נפעל . והשני יולא מבנין הקל . וכמ"ש רש"י שם וו"ל ימלחץ היה עלמה . ומלחץ לת לחריש וכו' עכ"ל ועד"ז שרש חסף קבן והדומיהם להם היולאים בבה"ק . והשלפעמי' עומדי' בבנין נפעל והמתרג מרגם כל לחד מן הפעלים הללה להורחת פעל עומד כפי מה שיסבול עני השרש . ומן המין הזה שרש כנס כפי מה שהזכרנו בו הו"ל בלשון המשנ כי השרש הזה נמלא במקרא בבנין הקל לפעל יולא . כנוס לת כל היהודי [חסת' ד'] לכנוס לת הגרי' (ד"ה ח' כ"ג) . וכן במשנה הכונס לת יבמ (יבמו' פ"ב מ"ב] לכנוס ולם כנס לין מוילין מידו (שם פ"ב מ"ח) ומ

הצירוסס : והנפעל מזה השרש לא נמצא בכתוב אבל במשנה נמצא לרוב
להורות פעל עומד (ע"פ שהוא יוצא ונכנס מומר (ע"ז פ"ה מ"ד) מי
שנכנס לבית המנוגע (נגעי פי"ג מ"ט) וזולתם הרבה.ועניינם ידוע , ובזה
נ"ל לקיים מסחמנו החסכנוים במה שאומרים בשעת המילה כשם שנכנס
לברית כו' כֵּן וכו' וכנ"ל מבנין נפעל וכמו שהמבאר.

פב ומבואר הוא שבהיות הורחת הנפל על עשית הפעולה יתכן
להיו' בו גסחלק הכווי וה"כ כל לשון כווי הנמצא בתק' מבנין נפעל הין
ספק שהוא מיוסד על ההורחה הזאת ויהיה הפעל ההוא מחחד מן המינים
אשר בארנו פה וזהו מ"ש חז"ל כל מקוסשנאמר השמר פן ואל יהיו חלו לא
מעשה כללו בזה כל לשון כווי מזה השרש בבנין נפעל בין שיהיה לשון כווי
ממש . ובין שיהיה לשון עמיד המצוה כמו ובכל אשר אמרתי אליכם
תִּשָּׁמֵרוּ [שמות כ"ג]כפירש"י שם או שיהיה לשון עבר המהופך לעמיד
המצוה כמו וגשמרתסמאד לנפשותיכם [דברי'] יהיה תמיד בחורת
השמירה מן הדבר . שהוא עניין הזהר' והכווי אלא לעשות ולפיכהזכירו
בדבריהם מלת השמר להמוד בזה על לשון שמירה שסייך בו לשון כווי בבנין
נפעל . כי אז הוא ודאי מעניין הזהרה וכאשר המבאר ואולם לשון שמירה
מבנין הקל הנזכר במורה אצל המצוות שם הוא כולל ג"כ העניין הזה אז לא
נראה לתליה בפלוגתא דר"א ור"י אי אמריגהשתא לאו לאו והשמר לעשה
עשה . או השמר לעשה נמי לאו הוא : עיין בשס'מנחות [דף ל"ו ע"ב)
ובעירובין (דף נ"ו ע"א] ובמוספתא שס'ואין כאן מקומו להאריך בזה :
ובשוב לעניננו :

פג על הנה הגעתי לפניך דרך שמוש הורחת הנפעל עד שיתכן להיות
בו הלק הכווי : ואל תוכל להמעלם מהגיד לך דעת המדקדקי' בעניין
זה : כי הם אחרו שהורחת בנין נפעל מהיה לפעמים על עשית הפעולה
בעצם הפועל שוה להורחת ההמפעל . ואז יהיה בו חלק הכווי :והוא הדרך
אשר הדרכתיך בו בתחלת למודך (מסלת הפעלים נתיב ג' גזרת נפקד] .
אך עתה אומר לך שזה לא יתכן כלל ליתם הין'הורחה לאחד מבנייני המולדות
אם הין ההורחה ההיא מיוחסת עכ"פ לאחיו : אלא שיובדלו בעניין העשיה
והקבלה :ומעולם אלא שתהיה הורחת הקל על עשית הפעולה בעצם
הפעול . וה"כ בסבנין נפעל לא ידוק יחוס ההורח'הזאת ולא יהיה גדול
כח הבן מכח האב כי התמנם יורה בנין הקל על פעל עומד שהוא עומדת
הפעולה בנוסף פועל ולא מצא מחתו אל גוסחרת"מ וס הפרש בין הורחת

פעל

פעל עומד ובין הורחת ההפעל' וזה שבפעל עומד לא שייך כלל מצד קבלת הפעולה.לא זו בלבד בגוף להר זולת הפועל.אלא לפי' בגוף הפועל עלמו לא יתכן כלל זכרון ענין קבלת הפעול' . כמו למרך הלך . עמד. הנה עצה העוס' פעולת ההליכ' או העמיד'. אבל לא מוכל לומר הלך את עלמו.עמד את עלמו:בלופן שיהי' מקבלת פעולת עלמו: ובעבור זה לא ילדק בפעולת כלה מענה של שלמת מה (כמש"ל נמיב ח') משל"כ שמוש בין ההפעל המורה על קבלת הפעולה בעצם הפועל. לף שלא תצא פעולת הפועל לא זולתו : מ"מ לא מקום ולא תעמוד בגוף הפועל כענין פעל עומד . אבל הפעולה נרחה כאלו תצא ממנו ותהזור אליו: כמו ויתגל בתוך האהל[ברחשי' ט'] הכונה גלה את עלמו.והנה נת שעשה הפעול' הוא קבל לומה כמו כן בלופן שיתכן להזכיר בפעולת כלה ענין קבלת הפעול' . ויש דעת לשלול שלמת מה גלה ותהיה המעובה . גלה את עלמו . וכן ותקח הלעיף ותתכס [שם כ"ר] ר"ל כסתה את עלמה. ותכס בלעיף ותתלף (שם ל"ח) ויתפשט יהונתן (ש"א י"ה) והדומים להם. ועם שבלשונות העמים ימורגמו גם קלת פעלים-עומדים בתוספת הכנוי החוזר על הפועל כענין ההפעל: וכדרך שפירש"י בפסו' ויולנו העם על משה וגו'[שמות ט"ו] ע"ש:עכ"ו ותקיש ההבדל בתכונות הפעלי' ועיקרי הורחותיהם . ויש לי עוד דברים בזה להמוכח עם המדקדקו' אשר לא העלו ההבדל הזה על לבם . ולהשיב על הרחו' שהניח הרש"ב בם' הבחור (מאמר ח' עיקר ה') להשוות הורח' הנפעל וההפעל. אפס כי תרכו הדברי'.ויולאים מגדר הכונה בזה החבור. לכן עוזבים כעת :

פה ולריך אני להודיעך שבבר הסכימו המדקדקי'להיו'הנפעל משמש במקו' הקל בלומם הפעלי'שזכרנו לעיל (שביל ע"ט) בתין ח' ולטע'שהמבח' שם.וכן בפעלי' הנזכרי' לעיל (שביל פ') בתין השני . הכל מודים שישמש הנפעל במקו' הקל. כמ"ש הרד"ק בשכלול [ד"ק דף כ"ו] וז"ל וכמו שנאמר מהפעלים העומדי' נָפַל מבלי נפעל:כן נאמר נפעל מבלי פעל:כמו נשבע נשבעת: שלא נאמר נִשְׁבַּע ממנו שבעת עכ"ל [ולולם בפעלים היולאי' מוגיע הקל מדרך שברוב הע"פ שלא נמלא בכתוב : כמ"ש להלן שביל ל"ג]. ויהיו ח"כ כמוהם שאר המינים אשר בארנו לעיל. (שביל פ"ח פ"ב) ומשפט אחד לכלם להיות בהם הורחת הנפעל במקו' הקל : אבן מה שמלאנו בין נפעל משרש יסד:כערי'אשר לא נוֹשָׁבוּ (יחזקאל כ"ו) והבירו בירמי'(כ"ב) לי אפשר לפרש מכונת עשית הפעולה . והיה אפשר לומ' בדקדוק

המלות הללה להיותן נפעל ממש מקבל מקרה בנין הקל, ויהיו משרש שוב ומלשון בשובה ונהם מושבון [ישעי' ל'] ומשפטן **נשובו** במשקל **נכונו** ללעיס [משלי י"ט] שלא שמהפכו המנועות כמנהג הלשון במקומות (כמ"ש במסלת השמות נתיב כ"ה): ויהיה זה בלשון עניים: כעריס אשר לא מלאו מעולם מנוחת שלו' ושלות השקט. לך ל"כ הוא עדין לא מהיה נמלטת מלת **ונושבו** הערי' [יחזקאל ל"ו] שהשין בשוא וחולי ים במלו' החל'ד הרכב' מער' שוב ושרש ישב כדרך שאר מורכבי' הנמלטים בכתוב (עיין לקמן נתיב ט"ו). וחולם של ארץ נושבת [שמו' י"ו] שם מאר הוא במשקל נרעם נוסנת [ויק' י"ג] כי המארי' יבואו בתמונות רבות כמ"ש במסלת השמות לי"ה.

נתיב יא בהוראות ההתפעל: וזכרון מחלקת המדקדקים במספר הבנינים:

פו בנין המפעל עיקר הנחתו להורות על עשות הפעול נעלם הפועל. וכמו שידעת' ופעמי' יורה על הפלגת ההתמדה והרגילות בפעול' מן הפעולות כמו עדך מסמולל [שמו' ט'] מחדפקים על הדלת [שופטי' י"ט] ועמה לא מחלולו [ישעי' כ"ה] והדומי' להם. ופעמי' מהיה הורחתו על הדמיון והמפארות בחיזה פעולה. כלומר שהפועל מדמה עלתו כן בפני לנשים ומתפאר בדבר שאין בו כמו שם מתעשר ואין כל מתרושש והון רב [משלי י"ג] מרחה עלתו כאלו הוא עשיר ואין כל מרחה עלתו כאלו רש ויש לו הון רב. וכן שכב על משכבך והמחל [ש"ב י"ג] הרחה עלתך חולה: כמו שפירש הרד"ק שם וילכו וילטירו [יהושע ט'] פירש"י עשו עלתן כהולכי' בשליחות עכ"ל וכן הדומים להם.

פז ודע כי זה הבנין לא ימלא בו לעולם פעל יוצא לגוף אחר. וכאשר ממלאהו במקרה מחובר עם מלת את לומר לומם וולמן מן המלות שדרכן להורות על הפעל. מדע כי שמות המלה ההיא יהיה במקום מלה אחרת שעניה יהות פעל ההוא. וכה מבאר לומו בלופן שלא מהי' הורחת' על הפעול. כמו שפרש"י בפ' ויצא על וימנכלו לומו. **אתן** [שפירושו] עמו כלומר חלוו עכ"ל. וכן ויפרקו כל העם את נומי הזהב [שמו' ל"ב] פי' מנזמי הזהב. והמנחלתם לומם [ויקרא כ"ה] וולמם הנמלאים בכתוב והמה מבוארי' במקום' בפירש"י ובפירושי שאר הסובי מפרשי המקרא. על טוב יזכר שמם:

פח ורחוי להעיר לבבך ולהודיעך מחלקת המדקדקים בענין מספר הבנינים. דע כי יש מהם הגיהו שמנה בנינים ואמרו כי בנין מרובע הוא בנין בפני עלמו. והוא יהיה לאחד לבנין המפעל ולפי דעתם יהיה המרובע נוהג גם בפעלי' מגזרת שלמי' וכמו שתבאר לך. והעיקר מה שהניחם לזה לבנות המרובע בגזרת השלמי' הוא: לפי שמצאו במקרא למשופטי (תהלי' ק"ו) תאבלהו (שמו' ב') מלושני (שמו' ב') בשמ' (תהלי' ק"ח). כי שלש המלות האלה נראו בעיניהם זרות אם לא יהי' המרובע נוהג גם בשלמי'. ולכן אמרו כי אין למשופטי שהוא בינוני לפי דעתם: נוכל לבנות כמו כן מדרך סברת כל שאר הלקי הגזרה בחולפת הפעל שהיא מוסכמת ויו לסיום המרובע: ונאמר בלשון עבר שופט שופטת וכו' ובינוני משופט משופטי וכו' בשוא המם. וכן בעתיד ישופט משופט וכו' לחומיות חית"ן בשוא. ועד"ו אין מחלוקתו שהחלף בקמץ תמורת החולם לפי דעתו: נאמר לוכל לוכלת וכו'. וכן אין מלושני נאמר לושן לושנת וכו'. ואחרים כבר נתנו ורבו גדולי המדקדקי' ובטלו אם הבנין הזה לגמרי ברחיות ברורות וטענות נכוחות. והעלו שאין אחד להמפעל. כי הוא האחד והוא הבן: ואין המרובע בנין בפני עלמו עד שיהיה נוהג מנהגו גם בשלמים אחד הוא נוהג במקום גזרת נחי העין וגזרת הכפולי' בבינוני הרגושים. וכאשר למדתיך. והוא הנכון והקדוק שלש מלות הנזכרו' ימצאו לי"ה לקמן במסלת הנקוד (שביל ל"ז) ובמסלת השמות סוף שביל ק"ו]. ודי במה שאמרתי לך בזה לגלות לחוך ולהאיר עיניך בדברי הריב הזה: למען לא יהיה לך דבר זר כי ממנה זכרו בספרי הדקדוק. ולא ראיתי להאריך בבאור ענין היותה מכונת זה התבור. ואין בו מועיל לפי ענינו. והרח"ג בספר התבור [מאמר ג' עיקר ג'] והרי"ה ביסוד הנקוד [שער הפעלי' יסוד כ'-כ"ח. כ"ב) ובלה"מ (מיצת הפעלי' חום ל"ו] התהלכו ברחבה בויכוח הענין הזה. מדרשנו משם:

נתיב יב כדרך ההשתמש בהוראו' שרשי להי"ק ומשקליה

פט אמר המחבר צריך אני להקדים ולהודיעך בזה כי מעת ההל הטלטול והגלות להיות בחומתנו. והחרבנו ארץ הקודש בעתי התרגו' לדבר בלשוננו ועם. נשכח הלק רב מהלשון העברי'. ולא נשאר לנו ממנה רק מה שהשתמשו בה הגביהי' במנ"ך: ושאר ספרי קדש אשר חברו הגביהי' והחכמי' הקדמונים בלה"ק. לא ידענו מה היה להם. כי נאבדו ונעלמו מעינינו: כמ"ש ח"ש בפירושו סוף מגלת אסתר ו"ל. ונכתב בספר: בפתחות הבית: הוא הידוע בימיהם ואבד הספר כאשר לא מצאנו מדרש עדו וספרי שלמה וספרי דברי הימי' למלכי ישראל וספר מלחמו' ה' וספר היסר עכ"ל. ואין ספק שיש עוד הרבה מן הלשון מלבד הנמצא ממנה במנ"ך:

ולא

ולא בא וכרו בדברי הגביהו׳ מבלי לורך הלויו בסדר דבריה׳ ועניני מאמריהם
[וגם במה שאמלא מן הלשון רבו כמו רבו הספקו׳ בעיני קלת המלו׳
והורחמיהן עד שלטרך לפעמי׳ להביא רחו׳ מלשונו׳ המזרחיי׳ הקרובו׳
במהלוכותיהן אל העברית. כמו הארמי והערבי. וזה מפורס׳ מאד בדברי
גדולי מפרשי המקרא. ועיו׳ במ״ס ח״ע בפירושו סוף ס״ה על מלת בעל
המון] : ובעבור זה אין רשות לבעל הלשון ללאת חוץ מדרכי המקרא: ולא
לנטות ימין ושמאל מעקבותיו. ואין נכון לו להשתמש בשום שרש רק בחופן
אליהות משקלו והורחתו בכתוב. אבל אין אתו יכולי׳ בשום חופן להדש חיזה
הורחה לחיזה שרש אס אין ההורח׳ ההיא מצורר׳ בשרש ההוא ע״פ דרכי
המקרא. וכתו כן לא ינהג משקל לחיזה שרש זולת המוהג בו בכתוב. ואע״פ
שנמלא המשקל ההוא בחלק משאר הפרשי׳ שהם כדמותו וכללתו עכ״ו לא
נביא רחו׳ מלחד מהם על חבירו. וא״כ אלא להמליא שרש אשר לא
נמלא כתוהו לפי׳ לחד מחלקיו בכל המקרא. ולולם כאשר נמלא מחיזה
שרש לפי׳ רק מלה אחת בכל המקרא: והיא על משקלה המיוחד ללותו
שרש. אז נבנה עליה מדרך סברא כל אשר הלקי הגזר׳ בלותו בנין ולפעמי׳
נוכל לבנות שני בניני׳ על מלה אחת הנמלא בכתוב. וכל הדברי׳ האלה
ומבארו במה שלפנינו בטוב טעם ודעת בעזר׳ האל ומדרך: ואחרי הודיעי
לומך את כל זה. אסדר לפניך הדרכי׳ אשר ושמור לומס בעל הלשון ולא
יעברם בהשתמשו בפעלי לה״ק. ובלכתו בדרכי׳ האלה יהיה קולע אל
השערה ולא יחטא בהוליאו פרטי הורחות הפרשים לגזרותיה׳ ולבניניה׳ מדרכי
המקרא. וידיעת הדרכי׳ האלו מחיר עיניך בהבנת פשוטי המקרחות ושום
שכל בדברי הסודי מפרשי הפשט בהרבה מקומות. והיא הכרחית לכל
מלמיד. ובשבעה דרכים נודקין את הפעלים:

א הדרך האחד. כל שרש הנמלא במקרא בחיזה בניניהי׳. אין לנו רשות
לשנות את טעמו ולהחליף הורחתו המהוגה בו בכתוב. לא מפעל עומד
לפעל יולא ולא מפעל יולא לפעל עומד. כשרש עלה. עמד. וכיולא בהם
שהם לעולם עומדי׳ בבה״ק. ובבנין הפעיל הם לעולם יולאים. לא נוכל
להשתמש בהסבבה״ק לפעל יולא. ולא בבנין הפעיל לפעל עומד. וכמו כן
באשר יהיה חיזה שרש בבנין אחד יולא לשני ובבנין אחר יולא לשלישי:
בשרש אחל וזולתו היולאי׳ לשני בבה״ק ויולאי׳ לשלישי בבנין הפעיל. וכשרש
למד וזולתו היולאי׳ לשני בבה״ק ויולאי׳ לשלישי בבנין פקד. נשתמש בחות׳
שרשי׳. בכל ג׳ מן הבניני׳. כפי הורחתם המיוחדת להם בכתוב. וכן
כאשר נמלא במקרא חיזה שרש בבנין ג׳ פעם עומד ופעם יולא [כמש״ל
בשרש ע״ד]. חוי נלך גם אנחנו בזה אחרי עקבות המקרא. להשתמש בו
כרלונו בכל אחת מן ההורחות האלה:

הדרך

צא הדרך השני. כל פעל מן הפעלים העומדי' שנמצא ממנו אפי' רק
מלה אחת בכל המקרא. נוכל לבנות עליה כל חלקי הגזרה בחומו
בנין שהשתמש בו הכתוב. וממה שמצאנו **שָׁבַךְ** דוד [ש"א י"ח] והשרידי'
שָׁרְדוּ מהם [יהושע י'] נוכל לומר מדרך סגרה שכלא שכלתי. שרדתי
שרדתי וכל שאר חלקי הגזרה מבני הקל. אע"פ שלא נמצאו בכתוב:
אבל לא נוכל להשתמש בהם להורות פעל יוצא בזה הבנין. לחברי שהמלה
האחת לשאר ממנה לוקחה הגזרה. הורתי' לפעל עומד. וכן הדין בשאר
הבניני'. שכאשר נמצא בהם מלה אחת מחויב שרש והורתה לפעל עומד
נגזור ממנה כל חלקי הגזרה בחומו בנין:

צב הדרך השלישי. כל שרש שהורתו לפעל עומד והשתמש הכתוב ב
בחלק מן הבניינים ובשאר הבניינים לא נמצא כלל אפי' פעם אחת
בכל המקרא. לא יתכן לנו לבנות השרש ההוא מדרך סגרה בשאר הבניינים. רק
יספיק לנו השמוש בשרש ההוא בחומו בנין שהשתמש בו הכתוב. כשרש שכם
שלא נמצא ממנו רק בנין הפעול. והשכמת' והלכתם לדרככם (ירמי' י"ח)
ומבירו. לא נבנה ממנו **שָׁכַם שָׁכַמְתָּ** בבנין הקל ולא **שִׁכַּם שִׁכַּמְתָּ**

בבנין פקל. ומצ"ל בפעל שנמצא להורתו פעל עומד. בבה"ק שעיקר השתמ
לכך ולא נמצא בזולתו מן הבניינים. שמין לבנות בהם הפעל ההוא:

צג הדרך הרביעי. כל פעל מן הפעלים היוצאים שנמצא ממנו אפי' רק
מלה אחת בכל המקרא. נוכל לבנות מדרך סגרה בפעל ההוא שנ
בניינים. האב והולדתו. להיותו כאשר תהיה המלה מבנין הקל. נבנה עליה
כל חלקי הגזרה בבה"ק וגם בנין בפעל הולדתו. למען זה. אלו לא היה
נמצא משרש רק כי אם מלה אחת בבה"ק. מ"מ היינו יכולים לומר מדרך
סגרה רקף רקפת וכו'. וגם בבנין נפעל נרקף נרקפת וכו'. כי אין רוקף
בלא נרקף. וכן בהפך זה. אלו לא היה נמצא מזה השרש כי אם מלה אח
בבנין נפעל. היינו גוזרים ממנה כל חלקי הגזרה בבנין נפעל וגם בנין הק
מהיו. כי אין נרקף בלי רוקף אשר ירקוף אותו. ועד"ז כשתסיה המל
מבנין פקל או פוקל תולדתו. וכמו שיסדו מסדרי תפלותינו לומר ושדי
מַטְבֵּעַת אע"פ שלא נמצא זה השרש בזה הבנין: אך ממה שנמצא **טָבַע**
ביסוף (שמו' ט"ו) נוכל לבנות גם בנין פקל מהיות כן הדין
בבנין הפעיל ובנין הפעל תולדתו: ומוכל לומר הטביע הטבעת וכו': ג
שנמצאו **הָטְבֵּעוּ** בנין (ירמי' ל"ח): ומן השתמש כל מוציו (תהלי' פ"ט
שהוא

שהוא יחידי מזה הבנין בכתוב. נאמר השמיה משמיח וכו׳. וגם בנין הפעל מולדתו. וכן בשרש לחז נמצא בנין פקד ומולדתו מן מַאֲחָז פי כסא [לעיל כ״ו]. גם בנין הפעיל ומולדתו מן לכסא מַאֲחָזִים (ד״ה ב׳ ט׳) וכן

אמרו במסנ׳ פ״ק דשבת ומחיזין את האור. ולדעתי צרור הוא שלוה כוון הרמב״ם בת״ס גם בפי׳ המסנ׳ וז״ל ומחיזין את האור העיקר מַאֲחָזִים עב״ל וכל״ל ור״ל שמה שאמרו ומחיזין מבנין הפעיל יש לו עיקר בשרש בכתוב: והוא מלת מחזיק הכתוב׳ במקרא וממנה נמצא כל הלקי הגזרה. ולפ״ז לא עלה על לבו לשנות קריאת המל׳ הזאת (כמו שהבין מזה הרב בעמ״ט והרז״ה בבנין שלמה) רק לבאר לומה להיות׳ כמשפט הלשון. ומה שמצא בספרים נוסף על דברי הרמב״ם הללו מלות ג״מ הוא״ר. הוא לדעתי מוספת המעתיק שמצא כתוב בספרי הרמב״ם לומיות ל״ה שהוא ניטריקון של דברי הימי׳. והימה כונת הכותב להרחות מקום מלת מחזיק שהוא כתובה בדברי הימים. והמעתיק לא הבין כונתו ויחשבהו לטעות סופר ושלריך להיות במקום ל״ה לומיות ג״ה שהוא ניטריקון של מלת את האור והעתיק את המלת הלזה בחשלות׳. ובעו״ה יש ויש טעיות כלזה מלויים בספרים. והלמת יורה דרכו כי דברי הרמב״ם נכוני׳ ולמתי׳ הם:

צד הדרך הלמשי: בפעלי׳ שיסמם הנפעל במקו׳ הקל [כמש״ל נמיד י׳] לין לגזר בנין הקל מדרך שברה אם לא נמצא בכתוב כמו נשקף נשקפת לא נאמר ממנו שקף שקפה. וכן נכנע נכנעה לא נאמר ממנו כנע כנעה. וכן בכל כיולא בהם: והטעם פשוט לפי שבלשה הפעלי׳ לא ומחייב היות אב לבנין נפעל. כמו שידעת:

צה הדרך השני: בהיות שני שרשים מורי׳ על ענין אחד והכתוב ישתמש תמיד באחד מהם לפעל עומד ובאחיורו לפעל יולא. או שיהי׳ האחד יולא לשני ואחיורו יולא לשלישי: כשרש שמה שהוא יולא לשני ולא נמצא רק בבנין הקל: כמו ואחר ושמה הגזיר [בתדב׳ ו׳] ואחיורו: וכשהיה הפעל יולא לשלישי נאמר והשקה את הס׳(שם ה׳) וכן כל הגזר ממנו לא נמצא רק בהפעיל. לא נאמר הִשְׁתָּה וכו׳ מן שמה ולא שָׁקְתָה וכו׳ מן השקה. וכן בכל כיולא בזה ואל״ל. בפעלי׳ אשר ישמשו בשני שרשים בלאור עמ״ש בחיזה בנין מהיותו בזולתו כחותם שזכרנו לעיל [שניל ע״ו] שלין לשום את טעמ׳ הנהוג במקרא בכל אחד מן הבניינים. וכל המסנ׳ ידו על המהתונה ויהרס הכונה מכל וכל עד שלא ישאר רושם עין המכוון:

צו הדרך השביעי. בפעלי׳ שרכס לבוא על משקלים שונים. אין לנו רשות להשתמש בשום לחד מהם רק במשקל הגמלה בכמוד בלומו שרש כת״ס הר״ך יחיו׳ בס׳ לשון למודים (ס״ב פי״ח) וז״ל. ומתה שמדעתו ג״כ שלמנו אין לנו רשות להעתיק משפט מה שנה בגזרה מה מהגזרו׳ ההסרו׳ אל זולתה מהגזרות החסרות בעלמן. וזהו שאם מלמנו שהכמוד ישתמש במקור הבא בגזרת נטע בשני משקלי׳ והם. לנטוע שמים [ישעי׳ כ״ב] ועת לנטעת [קהל׳ ג׳] לא נעתיק למנהגנו שני אלה המשקלי׳ בגזר׳ נסע לשלמי׳ לְנָסַע וְלַמַּעַת [לאחרי שלא נמלא בכל המקרא רק ע״ד השלמי׳: בנסע האהלים (במדב׳ י) והשאר כמוהו). וכן אם מלאנו בגזרה נגש ויגשו מגשת אליו [שמות ל״ד] לא נעתיקהו לגזרת נפל לשלמי כִּפֶּלֶת או לגזרת נדר לשלמי מִדֶּרֶת. וכן בכל הדומה לזה. וכמו כן אם מלאנו שהקל הכמוד בגזרה מה ולא הטיל בה הדגש הרפוי׳ לבוא תמורת הלום החסר׳ כמו מה שעשה בגזר׳ נקח נסע שהקל בעתידי׳ מהם ובזולת׳ לרוב שמשמשו בלשה השמי גזרות ולשר וַיִּקְחוּ אליך [שמ״ב] וַיִּסְעוּ מסכות [שם י״ג] והדומי׳ לאלה. הנה למנהגנו לא נעתיק המשפט הזה לגזר׳ נפל ונגש ולשר יִפְלוּ תִּגְּשׁוּ וכל דומה לזה (עיין במש״ל במסלת הפעלי׳ שביל ל״ט). והכלל שלמנו לך מוכל לבוא דבר ממה שבא בכמוד כמו שכבר ידעת ולעשות ממנו הקש על זולתו. כמו שעשו זה פחומי המדקדקי׳ שעשו מכשת הלשון עיר פרולה אין הומה. לך אם נמלא בגזרה מה שנשתמשו רז״ל בה על זולת הגמלה ממנה בכמוד. כמו מ״ש דוך לי בחיי רלשך (סנהדרין פ״ג מ״ב). פול מחמי [כ״ה גרסת הערוך בש׳ ע״ז דף ע״ח ע״ב. ופירשו מעמין נפילה. וגרסת רש״י עול מחמי. ע״ש]. במשקל הלה הלוויי׳ לא מלאנו בהלה הגזרות בכמוד (רק יבוא ע״ד השלמי׳. נדרו ושלמו (מהלי׳ ע״ו) ונפלו ולא מקומו (ירמי׳ ה׳) נפלו עליהם [הושע י׳] ואין עוד זולתם בכמוד]. הנה למנהגנו נשתמש בהם אם נרצה לא״פ שהשבי המדקדקי׳ למרו בכוללת בהלה השמושים. לשון מקרא לחוד ולשון רבותינו להוד: עכ״ל. ואתה קח לך מזה משל לכל הגזרו׳ מכל הבניני׳ שלא משתמש בשום פעל מופעלי׳ בינוניו׳ מן השלמי׳ או מההסרי׳ והנמי׳. רק במשקל המיוחד לאותו פעל בכמוד לא״פ שדרך חבירי הפעל ההוא לבוא לפעמים במשקל אחר זולתו ומכ״ש שאין להביא ראיה מחיוה פעל הבא בכמוד ע״ד הזרות ואין לך בו אלא חדושו. אבל לא לבנות שאר פעלים כמבנימו וכמש״ל [מסלת הפעלי׳ שביל ל״ד] וכ״כ הח״ע בס׳ לחות (בחות הויו) וז״ל. והנה אתן לך כלל בחלות הארות בפעלי׳ דע כי אם מלאנו פועל חיוה פועל חיתי׳

מלחד הבניני הנה כל הבנין קיים שכוכל לומר כל חפלגו כמו השמה כל לויצוי (מהלי פ"ט) נלמר לשמיה משמיה · משמה בלה ספק ובלה מורה [כמ"ל כ"ג] . ולם המלה בפעלי מהי זרה נוכל לומר היה לבדה ולה נלמוד ממנה כמו **וַיִּשְׁתַּרוּ** לה נלמר **וְאִשְׁתַּרוּ** ולה **וְנִשְׁתַּרוּ** ולה **וְתִשְׁתַּרוּ** (ר"ל) שלע"פ שנמלה זלם המלה במקרה בלשון נסמר כמו ומקד בם שבע ומשמחו למלך [ת"ח ח'] וזולמה · לה נוכל להעמיק לומה לשמוש לשון נמלה: ולדעמי חומרת יחירה היה זו . כי מלחר שלה נמלה בכל המקר' לשון נמלה שבעמיד עם ויו ההפו' מזה הטרם · לה בזה המשקל ולה במשקל לחר . למה נרחיק הוומו שוה לל משקל הנסמרת כמו שהוה בכל טרשי הלשון] לפי' לה נוכל להסר הוזו בעבור שהוה זרה ונלמר **יִשְׁתַּרוּ** . וכן מלת **וַיַּרְא** לה נלמר **יָרְא** וכו' ולחר שלנלמר **יִרְא** [הנמלה עכ"פ עם הוזו) לף כי לה נלמר **וַיַּרְא** (שלה נמלה כלל על זה הדרך לה עם ולו ולה זולת') . וזהו דרך החמת עכ"ל . ובמה שזכר בעל לשון למודים בדבריו הנזכרי' מעניו לשון מקרת לחוד וכו' כבר הוגלחתי לחור מכתב מיוחל קרלתיו בשם **בְּאֵר דַּחֲבוּת** . יסולמו בהררי קלם לקיט נוסלחות מפלומינו שהן בנויות על יסולות הלשון . ולסבר ממלעות הלנשים הבונים שוח ועתיט מפל בשומט לת הדבורים הנמלחי' במטבע הברכות והמפלות מבלי היות דומיה'בלשון הכמוב : ושם הגדמי לעמי בבחור מלחר' ז"ל לשון מורה לעלמה וכו' והעלומי שכל המלות הנמלחות בלשון המשנה על מנהג טבע הלשון העברי' כלן מילדי' לשון הקד' הן לש"פ שהין דומה להן בלשון הכמוב . ומכל להבי' רלוה מהן על נכון · ולין כלן מקומו להמוכח בזה :

צִיָּן והטעם לכל הגדרים הללה לשר גדרו המדקדקי' בעניו הוצלות פרטי הורלות הפעלים ומשקליהם מדרכי המקרה הוא מה שלות' לך להגה כבר הצעמו (לעיל שביל פ"ט) שהין לללנו ידיעת לה"ק בשלמות . כי נלבד ממנה מה שנלבד בעוסק העלטול ולרך הגלות בעו"ה . ומלת ה' היתה זלת המורה לשר שם משה ודברי הנביאי' פה לחד העומדים לעד ויכונו ללנה למסמרת לדור דורי'. והמה לנו למלור עיניט גם בהרבי לה"ק והשלר לשר לל נמלה בהם . לנהנו לל נדע מה היה לו והגה עיניו הרולו'שיט טרשים לשר יתחלף בלור עיניט בלחוזה בעין מהיותו בזולתו מן הבניני'כלות' שזכרנו לעיל [שביל ע"ו] . ובעבור זה הין להמלט מן הגדרי' והסיגים החלה . שהרי הם הין לנו רלוה ברורה מלשון הכתוב על הורת'עניולחוזה טרם לו לחוזה משקל לשר נשתמש בו . לל נהיה בטוחים מן המכשול בשמוש הלשון . ומי הוא זה לשר יספיר לומר בלמי עד מכלים עניהפעל.לחרי שלפשר

שאפשר היות לו ענין לחר והוא נעלם ממנו. ולולי מהי' ההורה' המיוחד' לפעל הוא הפך ההורה' לחר יכון לליה המדבר והמשל לחן לך בפעל שרש הנמלה בכתוב בבנין הפעיל ועיינו בטיב' הערבי' כתו ותשרש ערבי' [מהל' פ'] וכלחר יבוא בבנין פקד הדגוש יורה על הפך הפעיל' כמו ובכל מבוחתי תשרש [לחיוב ל"ח] ענינו עקירת הערבים [כמ"ל בבנין ס"ו] ומפיס: לא לבבך חלו לך הוי בנין פקד מזה הערב נמלה במקרא והיינו משמשי' בו מדרך סברה: היינו מחסים לו משמחת ההורחה המיוחד' לפעל הזה בבנין הפעיל כי לא היה עולה על לבנו הפנו ולא היה המדבר מציג חפלו בזה כי ידבר דבר ולבו בל עמו ולחיב כי ישפך סיחו ישמר לא לחלוה וירלחו ויזכיר בחפלתו כל מבוחתו תשרש במקום תשרש והפוך הברכה ח"ו והדומה לזה בלשון הרבה: מה שנודע לנו (עיין במ"ל בבנין מ"ע. ולהלן בבנין ל"ט) ומי יגיד לנו חת חשר נעלם ממנו ולא נודע מדרכי המקר': לכן היטיבו חשר עשו המדקדקים להגיד גבולות חשר לא יעברם בעל הלשון. וחפץ ה' בידו יצלח. וה' יצלח לנו מורה לדק ומלחה החרץ דעה.

צית כמד הרד"ק במכלול (ד"ק דף כ"ה ע"ב) וז"ל. וכלחר ממלחים עומדי' חע"פ שלא ממלחו יולחו' ומרלו לבנות מהם פעל יולא מעשה. כמו לא הקיץ הנער (מ"ב ד') והקיצו ורננו [ישעי' כ"ו] שהם פעלי עומדי' חע"פ שלא ממלחו יולא ומרל': לומר פלוני הציר פלוני משנהו מחמר הקיצו על כן לדקו החומרי' בחפלח' המקיץ נרדמים. ולא לדקו המופסי': עליה' וכן לחמר חכם גדול בשמוש הלשון בפ יוטו והקיצוני רעיוני ויסודי נרדמי' זח"ל ע"ה חפס עליו ולחמר כי לא ימכן שנעשה' תומו פעל יולא לחר שלא ממלחוהו בכל המקרא כ"ל עומד ולם מלחמר הם נלטרך להעדירו לפעול היולך נעשה: נלחמר העירו. ונלחמר בלשון לחד היולא: ובלשון לחר העומד: ודומ' לו לשון שמה והשקה שלא מלחמר השמני מן שמה. ולא שקה מן השק' (כמ"ל בבנין ל"ה) חלא בלשון ולחד הוא השומה. ובלשון לחר הוא המשקה: ולחי לומר כי חע"פ שחוק ח"ל ע"ה בטעם המפיסה חיננה בעצה ולחיו דומה ללשון שמה והשקה: כי לא ממלחו השהה ולא ממלחו שקה במקרא בשום. ענין לא עומד ולא יולא לבל הקיץ לחר שלא ממלחוהו עומד בעשה לומו יולא. ויהיה בנין לחד עומד ויולא הם נלטרך כי לין בנין זולתו לעשומו וכן ובערך צמח [יחזקאל ו"ו] שהוא פעל עומד הם נלטרך לעשומו יולא בעשהו עכ"ל ויש להפליא על דבריו חלה: חדע לחיך יחכן להעמיק פעל עומד לפעל יולא הם לא ממלחהו כן בכתוב. כי מלחר שלא נודע לנו לשון הקודם בשלמו' לחפשר להיו' ענין לחד מיוחד לו כשהוא להורחת פעל יולא ולא יורה כלל על הענין לחר הוא מור' עליו בהיומו עומד והענין ההוא נעלם ממנו כמו שהי' נעל' ממנו ענין ערס שנה שהוא לשון עסק לולא שהעיד ע"ו חלדד הדני. כמ"ש הרד"ק בשמו בשרשי' (ערס שנה) ע"ש. וכבר מלחנו דומה לזה בלשון. כשרש שוד בבנין הקל שהוא משום' לשמי עניים. הי' הוא פעל

עומד מעניין תשובה וחזרה . והב' הוא פעל יוצא מלשון בשובה ונחת תושעון (ישעי' ל') כנ"ל הרל"ק (סס ערש סוד) . וכמוהו תפסר להיות בשתר ערש' תסר מוליד בה' עניין מבלי היות לו סמך מן המקרא : ופוד מה זה שתמר תבל הקן תחל שמלאכתו עומד בעשה תומו יוצא וכו' כי אין בנין זולתו לעשותו עכ"ל כי התמ' אין בנין אחר מזה הערש מ"מ מתחר שהוא מן הגרלפיס ויש ערש אחר והוא פעל העיר המור' ג"כ על העניין הזה ותומו מלאכתו יוצא בתופן שלא התסר התורה הזאת מן הלשון . וכל להשתמש בו על נכון . וכדברי תניו החכם יודע ספר דבר : והיותר תימה שדבריו סיתרין זה"ז שברי לפי מה שתתן טעם ותמר . כי אין בנין זולתו לעשותו מבואר שעכ"פ בהיות בנין אחר בתומו ערש לא יעשהו יוצא ותמ"ז תמר . וכן ושערך נמת וכו' תם נעטרך לעשותו יוצא כעשהו עכ"ל . והרי כבר מלאכתו פעל יוצא מזה הערש בבנין הפעיל כמו וקון ודרדר תנמית לך (ברא' ג') ובלבד בדברנו בנושא תפלתנו לאחר התקן נרדמים . כפי מה שתשוב שתשדי הזה הוציאו הורת פעל יוצא לזה הפעל ממה שכתוב לא הקן הנטר (מ"ב ד') שתם ז"ל היו מפרשים תומו פעל יוצא . ושתכתוב יספר ענין התשובה שתשיב גמזי . כי לא הקן הוא תת הנטר במעשיו אשר עשה . תע"פ שלא הגיד גמזי הדברים התלה בלשון זה ממש . ותולי אחר הוא בלשון מל"ב לא הקיותי תת הנטר . או לשון אחר הדומה לזה ובלא"ה נראה לכאורה מפשט הפסוק שאחתר לא הקן הנטר הוא מדברי כותב הספר שלא הקפיד להעתיק התשובה כלשונה כמו שאחרה גמזי לאליסע . כי הוא לא אמר רק ענין התשובה ולא אמר המלות שהשלה גמזי על שפתיו בהגישו דבריו לפני אליסע . וזהו . לפי שבלא ספק השיב גמזי תשובה שלמה והזכיר בדבריו אשר השיב לשולחו דבר ממעשה המשונת אשר עם על פני הנטר . וכי אמר מנוחו ככל אשר עיה תומו . וא"כ למה זה העליס הכותב את העניין הזה מן התשובה מ"ע נראה שהדברי כותב הספר אשר נסתפל מה שזכר מקודם לזה באמרו . וגמזי עבר לפניהם וישם את המשונת וגו' . ושוב לא היה צריך לכפול את הדברי התלה עוד הפע' באחר שספר בו תשובת גמזי על שיעתיק התשובה בתומו לשון שיצאה מפיו עם בתור פרטיו . ולא זכר מן התשוב' רק מה שנגע על תכלית ענין השלחות ובלשו אחר . כלל הענין מתשובת גמזי היה . שלא הקן הוא את הנטר . וכפי זה תפשר לפרש ספיר מלת הקן לפעל יוצא . ונוכל לנטות ממנו כל חלקי הגזרה על ההורתה הזאת . או נאמר שאחתר לא הקן הנטר הוא מדברי גמזי שהשיב כדברי התלה ובלשון הזה ממש עם תוספת בתור המעש' אשר עשה כמנית אליסע . אבל כותב הספר לא העתיק רק הכלית ענין התשובה . נעבור הסכמו על ספורו אשר הגיד מקודשלכן : ות"ת ים לפרש מלת הקן לפעל יוצא ור"ל לא הקן מי שביקש להקן את הנטר : והוא השב"ם המקן נרדמים . כי כן הוא מנהג הכתוב לדבר בלשון נסתר ולסתים ולא לפרש הפיעל בדבר הנודע ומפורסם מי הוא תע"פ שלא נזכר באחר (עיין לקמן במסלת השמות שביל ק"כ) וח"ת שלפי פרושנו יהיה חסר מן האחר מלת את המורה הפעול (כמש"ל שביל ז') ויש לו לומר לא הקן את הנטר" כבר" אמרו המדקדקים שבהיות הדבר מבואר ונגלה מי הוא הפועל ומי הוא הפעול אז יוקל הדקדוק לבחר באחר מלת את כמו אחר ברא מלהים אתם על הארץ (לבראים ז') בן יכבד אב (מלאכי ג')

והלומי' להם · והנה מנכי יגאתי בזה מגדר הכונה בזה החבור , וכמעט שעברתי מדרך הדקדוק אלא דרך בקור עניני המקראות לדלמטן הרחוק על כן הרבי הסמוך בהוראות הפעלי' הנמצאים בכתיב ולהודיעך קצט אמרי אמת תוך אמרו מיסדי תפלותינו את מספטי הלשון וזוהרו - מעבור מקוחיה · ובנדק כל אמרי פיהם תוכנם נפתל ועקש · וגם הר"ע עם כל חלמותיו על הפיטנים (עיי' בפי' קהלת ריש סימן ה') שפתי רננות יהלל פיו סדר התפלות והברכות שנמסרו לנו מקדמונינו הקדושים מאל בתהלוכות הלשון · ודעת שפתם ברור מללו שפה אחת ודבר"ם אחדים בלה"ק כלי הערובה : לשונות אחרות בדבריהם ואם נרעת הלשון זרמה בקצת דבריהם והשחיתו המדפיסים בעלותם מה שהשחיתו בשגיון הקולמוס וחלופי האותיות · רצוי לכל משכיל לתת לב להיסוללהשיגם על מכונם אבל לא לשלוח יד בפעלים אשר בנו ובמשקלי השמות אשר ישרו , ואף אם לא נמצא להם שמך מן המקרא לא נרחיקם עכ"ז ממחנה הפעלי' והשמות העברים , רק נחקור וכדרוש על תולותם אם שהשמו בהשחמי המשנה על הדרך ההוא , כי המה היו לחי הלשון וידעו את כל מספטיה , ובאורם יהיה לנו אור המאיר לנו בשבדרכי הלשון ונתיבותיה , כמ"ש הרמב"ם בפי' המשנה ריש מסכ' תרומות , ע"ש , ובמכתבנו אחר רמזנו בדרכו הענין הזה בטוב טעם ודעת בעזרת הבורא ,

צט גם את הדבר הזה צריך אתה להתבונן ותשים אל לבך לדעת קצר האות לו המלה שדרכה להקצר עם פעל מן הפעלים . כי פעמי' הרבה יחסרה הענין ע"י השמטת אות או מלה הנקצרת במאמר עם חיזה פעל , כמ"ש רש"י על ואשר דבר לי וגו' [ברא' כ"ד] ובמלת ואל ישעו בדברי שקר [שמות ה'] ע"ש , ועוד ממנו כמו אלה במקומות הרבה בפירושו וכמב הר"ע בפי' לפסוק ויגו ה' אלהי' על האדם וגו' [בראשי' ג'] וז"ל כל מלת גוו עם על מלות לה מעשו וכוונתו העבו' אלוה ישעי' ה' עכ"ל , ור"ל שכאשר תהיה מלת על נקצרת במאמר עם שרש גוה לו יהיה ענינו לעולם מלות לה מעשה ואחרים בלי קצר מלת על יהיה ברוב ענינו על מלות עשה ופעמים על תלות לה מעשה , כמו ויגוהו ויאמר לו לה מקח וגומר [בראשי' כ"ה] ויגו פרעה וגו' לה תחשבון וגו' (שמו' ה') ואחרים ככה , וזהו מ"ש רש"י על מלת אשר גוך (דברי' ל' וז"ל אשר גודלה לעשות עכ"ל וכ"ב הר"ע עם : ובשרש סור יש הפרש בין הנקצר עם אם המשמשת ובין הנקצר עשמלת אל כמ"ש הר"ע בפסוק ויאמר משה אסורה נא וגו' [שמו' ג'] וז"ל גזרת סר אם תהריה מסחות למרחוק כמו סורו ממני (תהלים ו') הוא אומר להם רחקו ממני : ואם תהריה אל בשלם נקודות (ומה שיתחבר בו מן הכנוי' כמו אלי אליו אליך וכו' מהפך הדבר , כמו סורה אלי (שופ' ד') סור ממקומך וגוזת אלי עכ"ל ובשרש עבר יש הבדל בין הנקצר עם אם ובין הבא זולתה כמ"ש הר"ע על לעברך בברית (דברי' כ"ט) וז"ל הלה מלת עבר בחסרון בית להקל

עכ"ל

עכ"ל. וזהו מ"ש במהלם פ' סופטי' וז"ל לעבור ברומו, הפך להשמיעו עכ"ל. וים עוד שרשי רבים כמו אלה המשתנו בעניניהם כפי השמות אות או תלה הממחברת עמהם, ולריך להזהר מאד מלשום בהם ואין להמיר שוסקסר הנזכר במקרא בפעל מן הפעלי' כי בנקל משחת כוונת המדבר עי"כ ויבגם עין אחר בלב השומע, וכמו שהרחיק בחומש שזכרתי, ועיי' במש"ל (שביל מ"ט) בשם הרל"ק:

נתיב יג דרכי הבחינה בפעלים מתחלפים השוים במשקל

קא הבחינה המבדלת בין הפעלים שהם משרש אחד ומחלמים בחמונה שמים נבדליסאו בעניניסמחלפים ביניהם, ר"ל שאחד מהם פועל והשפעול בכר היה מבוארת בשביל כ"ח ממסלת הפעלים, ואתה הגעתי אל המקום אשר הכיותי לבאר לקשור בחינה אחרת למען תדע להבחין בשפעלי' מתחלפים שהורתם הגוף והזמן במשקל מכל לל, להיותו שהם משרש א' והם שוים כמו כן בהורתם הגוף והזמן ושניהם מתכונת הפועל, אבל הם מבניינים מתחלפים, ותהיה הבחינה בפרטי סורות הבניינים, כי תדרוש ותחקור אחרי שמות כל בנין הנמנה בתוחו שרש, ותעריכהו אל עניין המלה אשר תרצה לדעת בניינה, וזהו על שלשה דרכים,

קא הדרך האחד, כאשר תהיה הורחת השרש ההוה בבנין ה' לפעל עומד ובבנין אחר לפעל יולא, כשרש סור, עלה, שהם עומדים בבה"ק ויולאי' לשני בבנין הפעול, וזה ידע כי וַיָּסַר תליה סופטי' ד') ויעל אחריו [בראי"ג] ואל יעלה מן הארץ [שם ג'] המה ועלו אחר (שמות י"ט) הם מבנין הקל, כי פעלים עומדים הם, אבל וַיָּסַר נה אל מכסה המבה (בראשי' ח') ויעל עולות (שם) אשר יעלה עולה [ויק' י"ז] וכי יעלו עולה (ירמ' י"ד] שהם פעלי' ויולאים, הם מבנין הפעול, וכן בכל הדומי להם, וכמו כן בשורש עם הכפול, כמו ויעלהו לעולה (בראי כ"ב] ואעלהו עמה (ש"א ח'] וזולתם, פשוט הוא היותם מבנין הפעול, כי לא יתחברו הכפולים בפעלים עומדי, וכאשר ידעת ועל"ז בפעל שהוא בבנין ה' ויולא לבני ובחבירו הדומה לו ויולא לשלישי, כשרש רצה היולא בבה"ק לבני ובבנין הפעול ויולא לשלישי, בזה נדע כי וירצ חומש אם בן המלך (מ"ב י"א] הוא מבנין הפעול וכמש"ל [מסלת הפעלי' שביל ל"ד) ע"ש:

קב הדרך השני, בפעלי' אשר יתחנה בתור עניגם בחיזה בנין מהומו בזולתו, כשרש מהר שהוא בבנין הקל לשון מוהר ומתן כמו מָהַר יתהרנה לו לאשה (שמות כ"ב] לכל מה שהוא מזה השרש בבנין פקד עניגו הזריזות, כמו וַיְמַהֵר אברהם (בראי"ח] מדוע מהרתן [שם ב']

וזולת'

וזולת׳ : מזה המבטר לנו כי מַדְרִי שלם סלים [ברחמי׳ י״ח] מַדְרוּ

ועלו (שם מ״ה) שהם מענין השני · הם מבנין פקד ואינם מבנין הקל [עיי׳ מז״ל בתסלת הפעלים שביל ט׳) . ועד״ז ימבדר שמלת ויברך בָּרְכוּ בחכ׳ [יהוש׳ כ״ד) הוא מקור מבנין פקד הדגוש שהרכו לבוא לפעמי׳ בחול׳ עין הפע׳ כמו יִסַּר יסרני [מהלי׳ קי״ח) וְרַפֹּא ירפא (שמות כ״ו]

וגלת׳ . וקמץ הנוסף הוא מסלו׳ הדגש · ואינו מבנין הקל . כי לא נמלא לשון ברכה בבה״ק [כמז״ל שביל ע״ו) . וכן בכל כיולא בהם :

קג הדרך השלישי · שם לא נמלא מן השרש ההוא לפי׳ מלה לחתם כל המקרא בלחד מן הבנייני׳ ובבנין הלחר נמלא לו חבדרי׳ . לו נדע שגם המלה המסופק׳ היא מלומו בנין שהשמש בו הכתוב בשלר המקום׳ כמו טַעֲמוּ ורלו [מהלי׳ ל״ה] בָּרְכוּ לכם [יהוש׳ כ״ד] הם מבנין הקל

ופתח פא הפעל מפני לחה״ע ולינם מבנין פקד . כי לא נמלאו הפעלי׳ הללה כלל בזה הבנין ויש להם חברי׳ בבה״ק · כמו טַעַם טעמתי (ש״א י״ד) וּבָרְכָתְ בחיים [דברי׳ ל׳) וזולתם . חבל נַחֲמוּ נחמו עמי (ישעי׳ מ׳] הם מבנין פקד כי יש להם חברי׳ בזה הבנין . כמו כי נִחַם ה׳ עמו [שם מ״ט] וזולתו . ולא נמלא לשון נחמה בבנין הקל . ובזה בחן הל״ע והוכיח להיות וְשָׁרַחְתֶּם הפסח (שמות י״ב) מבה״ק : לפי שלא נמלא לשון שחיטה בבנין פקד . עיין בפירושו שם : וכמו כן נשפוט בשלמת יַעֲשֶׂה לומו (שם) וחבדרי׳ להיותן מבה״ק : כי לא נמלא זה הפעל בבנין הפעיל . והקש על כל כיולא בזלה :

נתיב יד בפעלים המוכפלים והמרובעים

קד על הנה הולעתיך משפט הפעלי׳ בני שלש לומיות שרשיות : מעתה חגיד לך שיש פעלי׳ בני לרבע ולחמש לומיות השרש . ולחמש גם המה מולות׳ מן הפעלי׳ בעלי שלש לומיות שלא שנכפלה בהם לחת לו שתים מלומיות השרש . ולפיכך נקרלים בשם מוכפלי׳ . ולא ובולו הפעלי׳ הלזה רק בבנייני׳ הדגושי׳ שהם · בנין פקד פוקד והמפעל . כלשר יורו על זה סימני הבנייני׳ הללו לשר ימחברו עמהם · כי לעול׳ תהיה לת הפעל שלהן בחירק לו בשמח לו בשורק · ולומיות לית״ן בשוא · וכן בבנייני׳ שם שלומות לפני השרש · לו סיבולו בסימן בנין המפעל · וכלשר ממלא לחד מהם במקרא · מבנה עליו כל חלקי הגזרה בלומו בנין · לו בנין חב ומולדתו ;

על

על סדרכיס אשר התבארו לעיל (נתיב י"ב) : ולרך שכפל בשלש ספעליס סוא על מיניס שוניס :

קכה יש שנכפלס בשס אחת מאותיות השרש שס בשכפל פא ספעל כתו שלשלס ותרוממך (תסלי ל') שרשו שלל מענין שלף לרכב בערבות (תסלי ס"ח) וסוא לשון לעוי מבנין פקל עס כנוי נסתרת ותלת' בלשון עבר שלשל שלשלת וכו' בחירק פא ספעל : וסביבותי' בתוספת מס שוית : וכן נעתיל אותיות אית"ן בסוא ופא ספעל בפתח אשלשל אשלשל וכו' : וכן לאחר ריב (תסלי כ"ו) סוא מקור מהשרש חרד בחפקדו וכלכלו (ת"א כ') סוא לשון עבר מבנין פוקל מהשרש כלל : ושקמן במקוש שור' כמנסגן להתהלף זו בזו : כמש"ל (מסלת ספעלי' שביל כ"ד) : ובשכפל עין ספעל דק מחשפ' (שמו' י"ו). ושכפל למד ספעל ואמלל כל יושב בס (צפנ' ל') סוא לשון עבר מבנין פוקל . וכן סלומי' להס : ומלת אס יתמשש חכס בו (חבקוק ב') וחבירי' אפשר סיותן כפולי פא ספעל ויסיס שרשן משס. או סיסיס שרשן משס ונכפלס עין ספעל :

קכו ויש שנכפלס בשס פא ספעל ולמד ספעל כמו מכרכר בכל עוז (ש"ב ו') כלכל את שמלך (שס י"ט) המלפלפי' והמשגי' (יחזי' ח') ושכשכתי מלרי' (שס י"ט) שרש כור . כול : לוף . סוך . וזולת' :

קכז ויש שכופל' בשס פא ספעל ועין ספעל כיוס נטוך תשגשגי (שס י"ו) ושעשע יונק (שס י"ח) וסייתי בעיניו כמתעתע (כרחשית כ"ו) שרש שגש . שעש . חעש : ובכנין שתפעל בהקותיך תשתעשע (תסלי קי"ט) ובמתעתעים בגבינתו (ל"ס ב' ל"ו) משפטיו ומתתעתעי' ובא דגש בפא ספעל לחסלו' תיו שתפעל : ומלת ועל ברכי' תשעשעו (יחזי' ס"ו) שמין בקמץ כי סוא מבנין פוקל . וכן יפיפית מבני מלס (תסל' מ"ס) סוא מבנין פוקל ושרשו יפס וכפולה הפא ושעין : וסיוד שלישית סיא תמורת הא למד ספעל כמנסג : ומלת וטלטלתיס במטלטלי שממך (יחזי' ו"ד) אפשר סיותו מוס שמין : או מן שמין שקו' . או שיסיס משרש טלט וכפולה עין ספעל לבד :

קכח ויש שנכפלס בס' עין ספעל ולמד ספעל אחרי שלם אותיו' שרש כמו חמרמרו מעי (איוב ב') וסוא מבנין פוקל . ותאמר ממנו כל

סגנון עד"ו . אבל לבי סחרחר (תהלי' ל"ח) פה ספעל נסוף . וסוף מבנין סקל לבעת סרל"ק במכלול (ד"ק קף קפ"ס) ומפני סכפל שבשם הפעל בסוף ויתכן ג"כ להיותו מן סגזם ככל שאר מכופלי' . ולכל ספני' מבנם בעתיד בחירק לותיות ליתן . כי ח"ת סיותן בסוף לאחרי שפת ספעל סיה בסוף . ולא יבולו שני סוגין רגופי' ברגש סתיבם כמש"ל (מסל' ספעלי' שביל ת"ד) :

קמ ויש פעלי' בעלי ארבע לותיו' ברשו' סוני' זו מזו : ולשם נקרא בשם מרובעי' . כמו יכרסמנם חזיר מיער (תהל' פ') ולוד מבר (ד"ם ח' ט"ו) רטפם בשרו (לויב ל"ג) פרשז עליו עגנו (שם כ"ו) ויש לומר שם מורכבי' מסרשו' נבדלי' . כי אין אחד במליהו שום שרש בלש' ששם מורכבי' מסרשו' נבדלי' . ולאמרו כי פרשז מורכב מן פרש שלי זיו . וכמ"ש חז"ל במס' סוכה (קף ל"ם ע"ח) וכן פירשו את השאר בדרך מרכבה . וא"ת מלשון רש"י שם בגמ' שכתב נוטריקון קא דרים עכ"ל משמע שאין זה פשוט רש כשאר נוטריקון שנמלא בדברי חז"ל בדרך שרש . ועכ"פ אבנם מסכימים כל סבנין :

נתיב טו בפעלים המורכבים :

קי דע כי יש במקרא פעלי' מורכבי' על דרך סזרות . יש משם מורכבי' משני בניני' . כמו לאחרי הִכְבִּים את סגגע (ויקרא י"ג) לאחרי שפת דַּמְמָאָה (דברי' כ"ד) . מורכבי מבנין ספעל בראשי' סורק שם ומבנין שפעל וספעל וסגזם שבשם הפעל הוא לאחלפ'תיו שפעל וכן שפת ושגם עין ספעל לשומן זם סבנין . וְנִכְפַּר לשם (שם כ"ח) הוא מבנין נפעל וספעל כמ"ש שם שם ע' בפי' שם : נִגְאַלְתִּי בו' (יעני' ל"ט) הוא מבנין נפעל ומבנין פוקד וחול' הגימל לאחלפ' : דגש עין ספעל מפני לחש"ט . וכתב ארל"ק במוכלל (ד"ק קף ל') ז"ל ומלה יְרַדְתָּ הוא נפעל (חסל ז') לאמרו כי הוא מזה סבנין (ר"ל שפתפעל) וארחוי . יתרדף (ויחס סגזם שרחוי לסיות ברים לאחלפ סתיו) והוא לגזרת פעיל . ועל דעתי ז' ליתו כן . כי לא תלאתו בנין שפתפעל כי אם בודד במועדיו לא ילא אל בלעדיו (כמש"ל שביל פ"ו) ואלו היה כן היה ילא וכו' . אבל עקר שלש שהיא מורכבת מבנין קל ומבנין פָּעַל סגזם . כי אם היה וכלו אבקל היה לומר יְרַדְתָּ : ולפי מסגזם יְרַדְתָּ : גם כשאמרו יְרַדְתָּ שרכבום מסגזי' : ולעם

הסרכב' סולת כי דברי סגנית שמויב רולפו ומרלפו למחריס :
כי ירדף עובר למני : מויב רולף והגבית רלוף · יַרְדֵּף עיבר לפליני :
כי :: המויב מרלף . ועוזריו רולפיס . והגבית רלוף עכ"ל »

בקיא וים שסס מורכבים מסני שרשים כמו וְהוֹשְׁבוֹתִים כי רממחיס
(זכרי' י')כמ"ס הרד"ק במכלול (ל"ק דף ק"ל וז"ל
סורכבם מן וְהוֹשַׁבְתִּים מן יסד ומן וְהַשִּׁיבוֹתִים מן שוב ומני
סעניני'כנוני' : לפיכך סורכב בשס :: עכ"ל וכחב עוד בו
(שם דף ע"ט) וז"ל וים מלה מורכבת מזה שטור (ר"ל בנין פִּקֵּד) מסני
שרשים ושוא יכלס מְקַלְקְלֵנִי (ירמ'ט"ו) למרו שסוא מסני פעולים
מכפתר ומסמלבר בעלו . כי על הכפתר היס לומר מקללו .
ועל הסמ"ך מקלני : וסכון בעיני שסוא מורכב מסני שרשים מן קלל וקלס.
כי שם שני עניני' . הקללס סיא ספך סברכס . וסקלון סוא ספך סכבוד
כן למר הגבית כלו מקללני ומקלני: וסרכיבו שניס' כאחל ולמרו במלה אחת
שני עניניס לקבר סלטון ולאחותו : ושומרס שם קלס בוו כמנסג שתחלפס
במקומות כמנ"ל מסלת ספעלי' שביל ל"ס : ולולי שהחליפוס וסרלו למל
ספעל בקריאס לא היס נכר במלס עניו קלס עכ"ל·ויתכן עוד לומר שהיס
מורכבת כלל אבל סויו היא טוסס'ומע"פ שלא מלאתו ויו נעשס נוסס' בחמלע
המלה הגס כמו כן מלאתו לדריוס סבר (עזר' י') שנחוספס יוד נעשה בחמלע
שתיב' ומין כיוצא במקרא וכ"כ שס"ע גס' מחזיס (ר"ס שמתחלפי')וז"ל :
ודע כי ומו מקללוני נוסף ושוא זר · וכן יוד לדריוס שבר עכ"ל :

קיב וים שסס מורכבים מסני זמנים .כמו ושמה משתחוית' (יחזקאל ה')
למרו שסורכבס מן משתחוי' ומן שתחוויתס : ולפי מס שתרגוס
יוכלן מתחבלין שנין : מסני שרכבתן מסני שרשים מן שחת ומן שחס·עוד
למרו שמדקדקי'כי וְיוֹלַדְתְּ בן (ברא' י"ו)סורכב'מן עבר יָלַדְתְּ ומביטוי
יָלַדְתְּ ועל"ז :: יִשְׁבַת בלבון מְקֻבֶּנֶת :: בתרגי'
(ירמי'כ"ב) שְׁכֻבֶנְתְּ :: על מיס :: (שם כ"ח) ויותר
ברוב תלי לסיותן לשון יהודס בביטוי וסורכב' בהן מלת אֶת
ויסיס וְיוֹלַדְתְּ כמו וְיוֹלַדְתְּ אֶת וכן שמר : ועס שלין זס :
מנסג :: סביטוי' לבת :: בחבור מותיות משמש' לסורות על
בופי שמדברי' : יבואו תלס בדרך סרכבס : וכבר מלאתו זס שמנסג בלטון
שמנ' בשמר' מורני ממך (בדריספ"ג מ"ח) במקום מורר תני :וכן מופרשני
ממך מרוחקני תמך (שס) וזולתס : ובזס סוריתי לפניך דרכי שסרכבות :
סקס על שמר שמנלוים בכתוב כי יקל עליך מעתס לסבירס כי תמלא מותס

במקומות

במקומות מוסכמים. להורי מידעת כל דרכי ספעלים אשר מסס תולמותיסס
ויש טעמים לכל ספרכבות: דרוש מעל ספר ס' וסוף יסכילך:

נתיב טז להורות דרך לחנך למתחילים בשמוש הלשון:

קיב עתה אמלס את נדרכי אשר נדרכתי בתחלת כתיב ד'מן מסמלס הזאת:
למדך את המעשה אשר תעשה ואת הדרך אשר תלך בו על סיוסך
בקי בשמושי ספעלי' למיניסס כי כל מתמלך בתוכו בדרך הנתוה אשר ערכתי
בכתיב ג' ממסלת ספעלים לא יבצר ממנו לנתח כל פעל מן ספעלים
הנמלאים במקרא קדם ולברף וללבן את כל חלק מחלקיו בתוכו טעם נכון
לתוכיותיו ונקודותיו עד סיברר מולתו ומבוקו. ויכונן בלעת ובחבונם סורתותיו
ודרכי שמושיו אכן לא נמלאו במקרא כל תופעי המבוריס אשר יצוייר
סיותם בכל ערם מערבי סלשון. כמו שכבר ידעת שים מסס שלא נמלא בי
אם לחד מחלקיו בכל המקרא ועכ"ז נכנס עליו שאר חלקיו: ורתוי ל"כ לכל
חלמיד להסחלל לסיות בקי בכל מסלוסס למען יהיה קולע אל המערה ולא
יהטא בשתמשו בהם: ובדרך המביא לידי ערגל בשמוש הלשון הוא: שהתעסקות
יתטא בשתמשו בהם: ובדרך המביא לידי ערגל בשמוש הלשון הוא: שהתעסקות
לבנות סחיבות על יסודות ערבי הלשון כפי הכללים המבוריס בידך. ושת
לבנות ולטעת בלבבך בתור ענין כל לחד מהם: ולדרוש ולתור דרך תבונו
ותופני משקליו הנמלאים בכתוב. ובחיזם בין שהשתמש בו הכתוב ובחיזם מהם
נמנע סיותו. ומה הוא סורתת כל לחד מן הבניינים בתותו ערם, וכיולת בדבריס
הללם אשר מבלעדי ודיעתם אין לסמלט מן המגמה בדבור ובמכתב: וככל
אשר הרפיתך בנחובות אשר עברת בהן: וטוב לתתוז בזה הדרך וגם מדרך
הנתוה אל תגח ידך: כי הניהם בתחל טובים ויערים לסולכי תום במסלות
הללם: לשים לפניהם מעקשים למיתור ולהגיעם אל מחוז חפצ': ובהתהלך
מעתם בדרך הנתוה מם טוב ומם נעי' כי תדרום ותהקור כמו כן לעתם
בתוך הדרך כל חיבה אשר תנתח לותם לנתחים: ותופני מניותת משקלי ערבי
הספוך ופרטו סורתותיו (ועיי' מ"ם במרלפת מבני מבן ח'). וכלי לתת
לך מסלכי בדרך הזה הנני ממשל משלי' בשתלות הרב והחובות התלמיד (ובסוף
הממל הב' תכלול מם הנשמע ממסלת הפעלי' סוף שביל י"ח):

משל

א (רב) בני: תנסה נא לותך אם ידע לבבך לבנות תיבה מערבי יקר
עם אשר תסיה סורתתה לנוף הנמלאי' בעבר מבנין הפעיל
עם כנוי מל"ב:

(תלמיד) הוֹלַכְתּוּנִי הפעל בתול': או הֵילַכְתּוּנִי בניני הפעל:

(רב) כל מס שמלאכו במקרא מזם מסרם לותיות מית"ן מבנין פקל בלירי.
וסימני בנין הפעיל בחול' (עיין לעיל מסלת ספעלי' סביל ל"ב)
ואין לסמוך סמקל: וכאשר סודעתיך (לעיל נתיב י"ב): וים מחלקת בפי'
מלת הֵילִיכִי לת סילל (שמות ב') שסשא בלירי לס סוא לשון יחידם בלוי
מזם: מסרם לו לס סיא מלם מורכבת (עיין בפירש"י ושרלב"ע ס')
ודע כי מרם ילך ומרם סלך נרדפי' סס (ע"ל מסלת ספעלי' סביל ל"ח) ועניכ'
ידוע. ומרם סלך מלאכו במקרא בבנין פקל: ופע' ח' מלאכוסו בבנין הפעל
(ע"ל סביל פ"ח): ובבנין פקד סלגום כמלאכו פעסעומל ופעס יולא (ע"ל
סביל ע"ד): ובסחפעל עניכו סחתדת סשתעסקות, ואין לו מליחות כלל
בבנין ספעיל: ומרם ילך יסחתם בו סכתוב לפעל יולא בבנין הפעיל ולא נמלא
כלל בבניכי' סלגוסי': וגס בבנין פקל לא נמלא רק בלשון מקור (לכת)
לוי ועתיד. אבל בלשון עבר ובינוני יסחתם סכתוב תמיד במרם :: סלך:

משל ב (רב) בני: בגס נא לי בזס חיבס מסרם בוא בבנין ספעיל לנסחיות
בעתיד עס כלוי סנסתר:
(תלמיד) תְּבִיאוּהוּ. ולעת קלח נסחתם במלות נפרדות. תביאוס
אותו (ע"ל סביל כ"ו):
(רב) עניכ מסרם סזם ילוע: וסוא לעול' פעל עומד בבנין פקל: ועכ"ז
מלאכוסו מחובר עס סכלוי' (ע"ל סביל מ"ז): ובבנין ספעיל הוא
לעולם יולא לבני ולא נמלא בלל בבניכי' סלגוסי'. ודע כי מסרם סזם דרכו
לסיות לעול' בחול' סביח בלשון מקור ולוי ועתיד מבנין פקל: ויש כמו כן
מסאר פעלי' מגזרת נהי סעין שיבואו לפעמי' בחול'פא ספעל במקו'סמלאפוס
סלוי ועתיד: כמו אל יִשְׁבְּךָ דך בכלס (תהלי' ע"ד) לא תַחְתֹּם עיך
לברי' ז') קומי אוֹרִי (ישעי' ס') וזולת':

ויש לי בפני המשלי' סהלס לפתוח שער לכל סחפלי' להתהלך בדרכוסם
והמשכילים יבינו מה רבו תועלויותיו. ויוסיפו לטעת בו עלי סבחינם:
לעשות עכ ולשלח פרי סחבונם ומס טובו ומס יפיו לס יתחבר לזס בסחלות
סמחבונות בספרי סמקרא. ולסשכיל אל לברי מפרשי ספשט: אשר ברהב
בפס סניבו ליונים בבאור עניכי ספעלים וסרימו לגל סמזמם בסגלות נגלות
סהליכות בלשון מהרכי מליונותיכם. כי אז תצליח ואז תשכיל למלוא הפלך
לבנות כל פעל למיכנו כפי דרכי סמקרא: ולדבר דבר על אפניו. ומכני
מעתם מסיס לפניך מספני סקוול וסטעמיס: וס' יפלח עזרו מקדם:

מסלת הנקוד

נתיב א בחלוקת האותיות למוציאיהן וסדר התחלפותן

א עשרים ושתים אותיות הל"ף בי"ת נהלקות במבטאן לחמשה מוצאות שם
כלי המבטא. להם"ע מוצאן מסגרון גיכק מהיך לטלכ"ת מסלסן
זשזר"ן מסגיס. בומ"פ מהספתים. ואותיות ת"ן עוד מוצאן מן השן
וחגכס בסגירת השוטש כי אז לא תוכל להבטא אותן. וסאותיות שסן ממוצ
אהד מתחלפות לפעמים זו בזו. כמו מתחב אכזי (עמוס ו') ליכו מתעב
בזר עמיס (תהלי' ס"ה) כמו פזר. יעלו שלי (שה ל"ו) יעלן שסלס (ל"ם ג
י"ו) בחיל תמורתו ולא יעלס (איוב כ') לא תלך רכיל (ויק' י"ט) כמו רג
כמ"ם רס"י שס ורבים כן:

ב ולפי שאותיות אהס"ע מוצאן מן הגרון שהוא סיותר פנימי מכל המוצ
היה לסן להבלע במבטא: ומפני זה צריכין לפעמים שרהבם ע"י אח
מן השנועות כדי לשרגיש אותן היטב: וגם טבע המוצא הזה מונע אות
מסיותן מוכשרות לקבל דגש. ושוא שטעש לכל השאיות נקול שאותיו
שלשם אשר שהבארו על הדגש ואשר הצלה עוד לשלן: וכבר אמרתי לך שגם
שרי"ש הע"פ שאינם גרוניות היכן מקבלת דגש: וזהו מפני כבדות מבטאם
כמ"ם הש"ע בש' להוות וו"ל לוות ריש. ידעתו כי אין לוות כבד על השם
ממנו ע"כ לא ידגישוהו שעברים. ושעד כי לא נמלא נער קטן שיוכל להתר
כלל עכ"ל. גפיכך נוסג בהם במקומות תשפט שרהבם כמו בשו' גרומים
ובאשר ידעת:

ב אותיות אשו"י הע"פ שאינן ממוצא ג' מתחלפות לפעמים זו בזו בעבו
שהוסן שים לשן בשם שסן נחות לפעמים. כמו פניה. פניתי: סיו
תמורת סא לשל שפעל. תוליע תוליע. סויו תמורת יוד פא שפעל. לא
שליחי (איו' ג') סויו במקו' סא. רפה שבריס (תהלי' ס') כמו רפא: ורע
כמוס. ולדעת הש"ע אין שאותיות מתחלפות רק אותיות אשו"י ואמ"ת
בשי"ן. ובאותן שזכרנו לעיל (שביל ג') ושדומים להם אשר שרש
מתחלפים ועמיהם ג': כמ"ם בש' נחות וו"ל לוות זיין לעולם שרש (כוח
שביל
למש שיהבאר בשמוך

שביל ו') · ורבים לומרו כי יתחלף עם סמך ועם למי · ישלוו (תהלי' ל"ו)
כמעלסס (משלי ז') על כני (ס"ח ב') בעבור היות שלשתם קרובים במולת
ומכוון שסס קרובים בטעם ולא יתחלפו · כי לא יתחלף לוח בחות כלל רק
לא תיות לפו"י לבדם בעבור שימלאו פעם נרשים ופעם נעלמים ושין בסמך
ב שקדי מסס (סוסע ט') וקריאתן סוס לין ספרם ביניסס עכ"ל · וכ"כ
בפי' למלת ויסברו מעיניו תסוס (ברא' ח') · ובתהלי' רים כי'
ס' ע"ם · ומזס שתבדר שתם שמלת בפירושו למלת על גבי מרומי קרת (משלי
ד ט')כי לוחיו בות"ף מתחלפות ע"ם סוא תוספת לוז'תלמיד תסר לא יבע דרכיו:
גם סס"ת דרכם להתחלף בחי"ו כמו שסודעתיך (לעיל שביל י"ט) מע"פ
שלין מולמן ת' · ולמרו סטעם מפני שהן קרובות במכתב : כמ"ש
סס"ע בפי' למלת לס בת סיח וחיס (שמו' ח') · ומטעם זס יתחלפו סרים
וסלת זו בזו · כמו כחיס וללים (ברא' י') בלל"ת · ובל"ס (ש ת') כתוב
ורלים ברי"ם · וכן וריפת ודיפת · רעולל לעולל וזולחס · וי"ת שלין זס
בחיר' שתחלפות · מבל סיו לסס שני שמות ונקרלו פעם בשם זס ופעם בזס·
ד מלאסו במקרא חלף תמורת לוח שבשל · כמו ימחסו כמו מים (תסלים
ל"ח) מספטו ו·שסו · תסר בזולו נסריס (יסעי' י"ח) כמו בזזו : בלא
יומו תמלא (ליוב ט"ו) כמו תמלל · גם מלאסו כון במקום לוח שבשל :
חסדי ס' כי לא תמנו (ליכ' ג') כמו רַחֲמָיו · לשמיר מעזיס (יסעי' כ"ג)
כמו מעזיז : ושם מעטיס ·

ן לוחיות חלף בית הלין שרשיות ולוכן משמשות לעולם ושן ט"ח שפ"ר בז"ע
נר"ק : ולכין פעמי' שן משמשות ושן לית"ן תש"ם וכל"ב · ושמקקקי'
נתנו סימנים ללוחיות השמשות : כמו שם"ע שנתן סימנם בשחי"ל ג"ב
שתו"ן : ושתכם ר' משם קמחי נתן בשם סימן תש"ם כח"ב חליב"ו · וכתב
עליו לחיו שרש"ק שסוא סימן נלסה לעני ן וכון לבנין · ולוחיות שלב"ם לוכן
משמשות רק ברשם שתובה תבל לא בסופה · ושבע שלהרו' שסן תכ"ן סיו"ם
משמשות בין ברשם שתיבה ובין בסוף שתיב' · וכבר ילעת סורלות שמושיהן:

נתיב ב בחלוקת התנועות ושמותיהן ודרך התחלפותן

ן עשר תנועות הן · ושמקקים חלקו לוחן לשני מינים · חמש מהן קרלו
בשם תנועות גדולות לפי שהן נשמעות במבטא · והן · קמ"ץ גדול ·
חיר"ק שלחריו יוד : ציר"י · מלאפו"ס · הולם · והמש מהן קרלו בשם
תנועות קטנות לפי שהן נשמעות במבטא והן · פת"ח · חיר"ק שלין לחריו

יול : סגו"ל : סור"ק , קמ"ץ חטוף לורחס כלורת קמץ גדול , ויתבאר להלן
(נתיב ו') לוך תכיר כל לחת תסן : ובסוף לינט בכלל התנועות כמ"ש בנתיב
סלח"ו , ולחרי כל תגועס גדולס תנוח להס תלוחיות לו"י במבטא ומסכ
ממנס לע"ס סלינס כתובס לחריס ובלופן זה : לחרי קמץ תנוח סלף
ולחרי סחירק וסגירי תניה סיול . ולחרי המלחפוס וסחולס תנוח סוין
וקרלו לתנועות גדולות בשס לבות . ולתנועות קטנות בשס תולדות . ולכ
ח"ג מיוחדת לחת מן הקטנות סלומס לל"ס בסברתס . וכן סיא קריח
הספרדים שס קורלים כל ח"ג מעין סברת ח"ק תולדתס . ללא שמשכי
בלבות וממסרי בתולדות ולא בקריאס לשכנות , וסא לך ליך התנועות

תנועות גדולות		תנועות קטנות
אָ שמו קמץ גדול :		אַ שמו פתח
אֵ שמו חירק גדול :		אִ שמו חירק קטן
אֵי שמו צירי	ותולדתו	אֶ שמו סגול
אוֹ שמו חולם :		אֱ שמו שורק :
אוֹ שמו חולם :		אָ שמו קמץ חטף

ח כמס קרלתי לפניך התנועות בשתות שמורגלים בפי הלשכמי' ועתה
לגיגס לפניך שמות התנועות המשמים בפי המלקדק' והמפרשים
ויכוגו יהל על שפתיך למען חדע לותס כי חמלא זכרס בספריהס : שקמ"
נקרל בפי רביס מן הרלשוני' בשס פת"ח כמו שתרלס במ"ס רס"י ז"ל במ
(ברכות לקי"ג ע"ב) ד"ס ובלבד שלא יהטוף וכו'. ושס בדף מ"ו ע"ל בד"
חטופס וכו' . וכן בפירושו לפסוק זובח להלסיס יחרס (שמות כ"ב) ע"ש ומ
חרלס כמו כן שקורל הסו"ל בשס הט"ף . וכן תמלא זכרשמסרת ובפי' סא"
ושלר מפרשים : כליר"י קרלו גס בשס קמ"ץ קט"ן . וכן שסגו"ל תול
קרלו בשס פת"ח קט"ן . שחול"ס קרלוסו חכמי לרפת מלחגו"ס כמ"
רס"י בפי' למלת תסומות יכסומו (שמו' ט"ו) ע"ש (ועיין כמ"ש במסל' סגעי
סביל כ') . וכן תמלא בשלר מקומות בפירושו . שחיר"ק נקרל חלל הספרי
שכ"ר , כמ"ש הס"ע על וירשס לת סלרן (דברי' ל') ז"ל בעבר שנח ונעלס
סיול בשבר סויו כשבר עין הפעל עכ"ל ירלס בזס לחת טעס להירק קרי
שמשפטס בפתח : ולשלר בזסו מפני סויו שסיא בחירק לכן גס הריס בחירק

כי כן הוא המנהג במקומות במקרא כמ"ל [מסלת השמו' סגיל קל"ו] עיין
שם : מלאפו"ס· נקרא אצל הספרדי' סור"ק : או סור"ק גדו"ל . וסור"ק
בעל שלש נקודות נקרא אצלם קבו"ץ או סור"ק קט"ן :

ט המנועות מתחלפות לפעמי' זו בזו . להיותן שמתחלף מ"ג בת"ג חברת'
כדרך המחלפו' חומיו' אוי' הנמשכות מהן (כמ"ל סגיל ג'). והגירי
והחירק גדול אחי' הם בזה שסגיה' מושכים יוד ויבואו זה תמורה זה
במקומות הרבה (ע"ל מסלת הפעלי' סגיל ל') : וכן החולם ומלאפו' אחים
הם כי שניהם מושכי' ויו ורכש להתחלף זה בזה . ואולם גם המנועות
שאין להן האחוה הזאת מתחלפו' לפעמי' . ומולדותיהן כיולא בהן דרך
לבוא זה מחת זה · והקמץ חטוף וסורק קטן בני אחים הם וימחלפו זה
בזה במקומות רבים כמו בָּלוּ תפלת דוד [מהל'ע"ג) כמו כָּלוּ בסורק·
וְדָרְשׁוּ מחרגומיה'[שם ק"ע] כמו וְדָרְשׁוּ בסורק[או· והיה הקמץ
הזה מקום חול' כי כן משפטו על משקל נִרְשׁוּ מתגריס (שמות י"ג]
מפני הריש שהוא מקבלות דגש. ובא קמץ חטף במקו' חולם לחבו· וכדרך
נָזִי נזרך [ירמי' ז'] רָנִי ושמחי (זכרי' ב') שהם לשון לווי מגזר' כפולים
בנין הקל ומשפטם בחולם] : וזהו מה שפירש"י שם וז"ל ודרשו
מחת לחרי' שהרי נקוד חטף קמץ עכ"ל . ולחרי' כמוהם · ודע כי כאשר
משמנה חוזה מ"ג למ"ק לשבה מן משמנה אשר נזכיר להלן אי"ה · אזי
ברוב משמנה המ"ג למ"ק שהיא מולדתה· ואול' כשמחלפנה המנועו' בני
שוס טעם ושבה לגמרי . הוא על דרך הזרום :

נחיב ג בבאור ענין שוא נח ושוא נע ג נח נסתר ונח נראה:
דגש קל ודגש חזק ;

ו השוא לא נחשב בכלל המנועו' לפי שאין לו הברה כמשכת כלל אצל
קריאתו בתהירות היומר לספרי : ובעבור זה נקרא בפי רבים בשם
חט"ף [כמ"ל סגיל ח) · והוא בערך המשרת אל המנועות · וכל אות
הנקודה בשוא כשמכת בקריאתה על המנועה שלפניה או שלאחריה · כמו
שיתבאר לעניני · ולא ימצא שום מלה שיהיה בה רק שוא לבדו כאשר
מלאנו הרבה מלו' ממנועה לחת כמו כי . גם · זה . וזולתן : כי בעבור רוב
תהירות קריאתו אין בו כח לעמוד בעצמו ולרי' להיות עמו תמיד לחת
מן המנועות להסמך עליה :

וא כאשר נסתכ' קריאת האות הנקודה בשוא אל האות שלפניה כמו
אַבְרָהָם יִצְחָק יִשְׂרָאֵל ולומיה' זהו מה שנקר' בשם שוא נח ;

והוא מעניין מנוחה והפסק: כי קריאתו בהפסקה וכאלו תהי' המלה נחלקת לשתים: וכמו כן כל הוא שבסוף המילה אשר תיענה מתוספת ה"ו הנחות ואין זה נקודה לגמרי: הוא נקראת בשוה גם. ומהראוי להיותה מנוקדת בזה אלא שהסופרים השמיטוהו כדי להקל מעליהם הטורח לפי שאין לטעות בזה כי אלו היתה בלתם מהמנועים היתה מנוקדת בזה וכאשר מסתר קריא' הוא הנקודה בשוא אל הוא שלאחריו כמו צֹהַר רְכַב ודומיהם נקרא בשוא שלאחריו:

שואנע כאלו הוא ממטעם ורהוע להמדבק

יב ומזה מוכל להמבונן כי לא יתכן להיות שוא נח בראש המיל' לפי שאין לפניו מנוחה להסמך עליה. גם אי אפשר להיות שוא נע בסוף המיל' בעבור שאין לאחריו מנוחה. וזהו הטע' למה שכתב הודעתיך [מסלה הפעלי' שביל מ"ד] שלא ובוא שני שוואין בראש המיל' ע"כ. כי השוא הראשון לא יתכן היותו שוא נח לפי שאין לפניו מנוחה. גם שוא נע לא יהי' בלי היות לאחריו אחת מן המנועים. ובנדון דידן אין לאחריו מנוחה רק שוא.

יג כבר ידעת דרך תומיו' להו"י להיותן נחות לפעמי' ונסמרו' במבטא. והוא מה שנקרא אצל המדקדמי' **נח נסתר**: או **נח נעלם**: וכל שוא המנקרא בשוא נח נקרא אצלנו **נח נראה**. כלומר נח הנרשם ונרגש במבטא:

יד דע כי יש שני מיני דגש: האחד נקרא **דגש קל** והוא לא יורה על שום הבדל במבטא התומיות המלה בין הדגשות ובין הבלתי דגשות: האחר שאין בין תנחנו בקיאים עמה להבדיל בזה במבטא הדלת: וכמו שהוא גם במבטא שאר תומיו' שבקצתן לא נוכל לכוון המבטא המיוחד להן לפי תולדתן: ואין זה המקום לדבר מזה. וכל שוא מתומיו' המלה הבאה בלי דגש נקרא בשם **רפי** ע"ש רפיון קריאתה. ובימי קדם נהגו המנקדים לעשות סימן הרפי קו מושכב על השוא כזה ֱ ֲ ֳ. והסופרים השמיטוהו מבלי צורך תליו. כי כל שוא שאחריה דגש ידענו שהוא רפוי והדגש קל מקומו בראש המיל' כמו **בראשית ברא** או בתחלת המילה אחרי שוא נח כי גם הוא נרשם המיל' יחשב לאחרי שום קל' הפסק בשוא נח כמו **נְשֹׁבַע יִזְכֹּר יֵשׁ פּוֹתֵחַ**

ודומיהן. ולא יהיה לעולם דגש קל בזולת המקומות הללו:

סון ויש לך לדעת שמה שזכרתי לך הנה לחומות נג"ד כפ"ת: היינו לפי שבהן נכר וגרגש ביותר הדגשות והרפיון, כי יש לכל אחת מהן הבדרה מיוחדת ולא יחסר מהן לעולם הדגש הראוי להיות בהן. ולעולם גם בחומות ט"ס שק"ן מוזלי"ס נוהג הדגשות והרפיון לדעת המדקדקי': דהיינו שמחזק קריאת הדגושות ובזולת זה מקל קריאתן. כמ"ש הרד"ק בשכלול [ד"ק דף קל"ח] וז"ל לָמָּה קריאת הלמד חזקה וְלָמָּה קריא' הלמד קלה מפני שזה הגע אחר עליה [כמש"ל שבוע כ' סימן']. שאל שאל החכם (ברא' מ"ג) קריאת השין חזקה. ושאל לו [במדב' כ"ו] קריאת השין קלה. נפלו פניך (ברא' ד') קריאת הנון חזקה. ונפלו ולא יקומו עוד (עמוס ח') קריאת הנון קלה. וכן שאר החומות על זו הדרך עכ"ל. ורואי ח"כ לכל חכם למקן דבורו להבדיל בין חומ דגושה ובין חומ רפויה גם בשאר חומות זולת נג"ד כפ"ת. ואחנם לא מצאנו לעולם דגש קל בחומות ט"ס שק"ן מוזלי"ס: כי הסופרי' השמיעוהו בעבר שאין בהן הבדל כ"כ במבטא בין הדגושות בגדכפ"ת קל ובין הרפיות:

סון הדגש הנמי נקרא דגש חזק והוא כל דגש המורה על הכפלת חומ. או שהוא לסימן הבנין: או להחם משאר הורותיו אשר הודעתיך בבר במסלת הקודמות לזו. וכל חומ הדגושה בדגש חזק נקראת בכפל חומ וכאלו היתה הראשונה מהכפל מנוקדת בשוא נח. כמו אֱנוֹשׁ פֻּקָּד קורין אוּמן אֱנַ־נַשׁ פֻּקְ־קָד: וכן כלן על זה הדרך:

יז מעתה עמוד והתבונן כי כמו שהי לאפשר להיות שוא נח בראש המילה לטעם שהזכיר (לעיל שבוע י"ב): כמו כן לא יתכן להיות דגש חזק בחומ שבראש המילה. שהרי החומ הדגושה בדגש חזק נקראת בכפל חומ והראשונה מהכפל בשוא נח. וכפי זה צריך להיות לפניה אחת מן המנועות כמו לפני שוא נח. ומן הטעם הזה בעצמו לא יאפשר בשום אופן להיות דגש חזק אחרי שוא: לא אחרי שוא נע ולא אחרי שוא נח. לפי שתמיד צריך להיות חיזה מנועה לפני דגש חזק וחין בשוא כח מנועה. וזה מבחין ומכיר חיזה הוא דגש חזק וחיזה הוא דגש קל: כי דגש קל לא יקוס ולא יהיה רק בראש המילה או באמצע המילה אחרי שוא נח (כמש"ל שבוע י"ד). והמקומות הללו חיזם מוכרים לגמרי לקבל דגש חזק וכאשר התבאר:

יח ואת היא הסבה למה שאמרתי לך (מסלת הכמויות סעיף כ"ז) שכל מניעה שלפני חום הלבושה לא משמנה לעולם לשוא ע"ש. כי כל דבר הבא לאחרי חיזה מניעה לא ימלט מהיותו דבר חזק. ואם משמנה המניעה ההיא לשוא טוב לא ימצא להמקיש הדבר שבאות שלאחריה. שהרי לא יבוא לעולם דבר חזק לאחרי שוא:

נתיב ד בדיני התנועות וסימני שוא נע ומשפט החטפין ודרך קריאת אותיות הח"ע כשהן בפתח בסוף התיבה ג

יט לאחרי מניעה גדולה לא יבוא שוא נח ולא דבר חזק שכתו ככח שוא נח. לבד כל שוא שלאחרי מניעה גדולה הוא שוא נע. זולת בהיות הניגונה בחום המוקדם בם"ג לו יתכן להיות לאחריה שוא נח לו דבר חזק, ולאחרי כל מניעה קטנה צריך להיות שוא נח לו דבר חזק, רק כשהיה הניגונה בחום הקודם בם"ק לזו לין צריך להיות לאחריה לא שוא נח ולא דבר חזק. ודע כי טעם מבטא הסגול והקמץ חטף להיותן מוכתרות יותר לפני שוא נח. והחירק קטן והשורק קטן מוכתרות יותר לפני דבר חזק. וכן כיוצא על הדרוג:

כ ולתשן מוכן להבחין ולהכיר לזה שוא נע ולזולתו שוא נח. מקח ביד לסימן לחומות א ב ג ד ה ו. וכל שם בו רומז זה הסימן מדע שהוא שוא נע. ואם לאו. מדע כי שוא נח הוא. וזה בלור הסימן:

א. כל שוא הבא בחום הרחוקה מן המיבה. הוא שוא נע: כי לא יתכן להיות שוא נח בדחק המיבה: כמש"ל [סעיף י"ב]:

ב. שני שוחין רצופים בחתלע המיבה. הרחוק נח והסמי נע. כמו יִפְקְדוּ. ומבואר הוא כי הרחוק לו לחפשר להיות שוא נע לפי שלין להריו מניעה: וגם השני לא יתכן להיות שוא נח לפי שלין לפניו מניעה:

ג. גדולה. פי' כל שוא שלאחרי מניעה גדולה בלא נגינת טעם. הוא שוא נע. כמש"ל [סעיף י"ט]:

ד. דגש. פי' כל שוא הבא בחום הדגוש' בדגש חזק. הוא שוא נע: כי לא יתכן היותו שוא נח. לאחרי שכבר התבאר (לעיל סעיף ט"ז) שחום הדגוש' נקרא בכפל חום והרחוקה מהכפל בשוא נח:

ומהיה

ומהיה ח"כ קריאת הלום השנית מהכפל בשוא נע . כמשפט שני שוחין רלופים שבאמצע המילה : כמו יִגְּשׁוּ קורחין לומה יִגְּ־גְּשׁוּ :
וכן כל כיולא בה ועם שלפעמים נשמע הדגש הרחוי :
להיות בלום שוחה [כמ"ל מפלא הפעלים שניל ל"ע ושניל ע"ר] :
מ"מ השוא ממנועע כמשפטו בהמקים הדגש : אבל אין הלום ההיא
נקראת בכפל :

ה : הֲלוּמוֹת . פי' שתי לוחיות דומות רלופות והרחשונה בשוא כמלת
הֲנֵנִי וזולתה : הוא שוא נע . לפי שלא ימכן לקרומן בשוא נח . כי
לז מהיה הלום הרחשונה מהדומות נבלעת במבטע :

ן : שם לומיו' בג"ד כפ"ת הנרפיות תמיד בשוחן לחרי שוא נע כמו זָכַר
שָׁבַר : סָפַר : ולחרי שוא נח הן לעולם דגושות בדגש קל כמו
יִזְכֹּר יִשְׁפֹּט . וכן כל הדומים להם : ולין בכל המקרא מלה
יולאת מן הכלל הזה חוץ מלות שְׁתֵּי שְׁתַּיִם שים דגש
בתיו לחרי שוא שברחש המילה שהוא שוא נע לעולם . כמו שהודעתיך :
ובעבור זה נקראות המלות הללו בחלף גרונה כלו כמו אֶשְׁתֵּי
אֶשְׁתַּיִם כדי שתהיה הטין נקראת בשוא נח ויהיה דגש
התיו כמשפט .

כא שלשת החטפין שהם : חטף פתח חטף קמץ : וחטף סגול : המה יבואו
בלומיות להה"ע בתקום שוא נע : ומשפטם כמשפט שוא נע לכל
הלכומיו : רק שהם נרחבים קלת בקריאה . ובמקום שלא יהיו כמשכיסכיטור
מפך חיזה תנועה : ולא יקוסולא יהיה לעולם שוא נע לבד בתחת מלומיות
הללה בלי לרוף פתח או קמץ או סגול . ולכן כאשר ממלא שוא לבד בתחת
מלומיות להה"ע : מדע כי שוא נח הוא :

כב ויש לך לדעת שבמקומות שרחוי לבוא תחת מלהחטפין : נשמע לפעמי'
השוא ומבא התנועה לבדה : ולפעמים כשמטה התנועה ויבוא שוא
פשוט וזהו ברוב כשהיה הלום שלחריו נקודה בשוא כמו ואנכי אַעֲלֶךָּ
ברא' מ"ו) וְנֶהֱפְכוּ לדש שמות ז'[לא יַחְסְרוּ כל טוב
[מהל' ל"ד] לא יִאְשְׁמוּ כל : ההוסים בו [שם]ודומיהם
ופשוט הוא שלא ימכן : היות בחטף : כי מלאכ שיש להחטפין משפט
שוא נע צריך להיות לחריהם לעול' תחת מלהחטועות ולין בשוא כח תנועה :

וק -

וכן כאשר תהיה האות שלאחריה דגש וגם אות פשוט אע"פ שיש לאחריה
לחת מן המנועות : כמו למה נַחְבֵּאתָ [ברח' ל"ח] נָהַפְכְּךָ לנחת
(שמו' ז') נֶאְדָּר בקדש (שסע"ו) וזולתם :

כג כאשר רצוי להיות גם נרחה באות שנסוף המיד' והיא מלאומיות הח"ע
והאות שלפניה נקוד' בלחת מן המניעו' הגדולו' חוץ מן הקמץ. ולוי
מנקד האות שהיא נסוף המיבה בפתח להרחבת פות הגרון . כמלות
רוּחַ כַּחֲרִיחַ בְּרִיחַ גָּבוֹהַ מַגְבִּיהַ הַגְּבֹהַ יוֹדֵעַ
יָדוּעַ יָדוֹעַ יוֹדִיעַ וכל כיוצא בהן לחבל בהיות לפניה קמץ לו לת
מבע וחת הפתח . כמלות רָשָׁע · אָח לָהּ ודומיהן וכל המדקדקים
מסכימים שהפתח הזאת לינה נקראת בשום המוקדם בה. וזהו על פי שני
עניים. האחד כי לת מצאנו כן לעול' בלחת מאחר האותיו' שמהי' האות האחרונ'
מהמיבה מנוקד בפתח בלי היות עוד לינה שום אחריה במיבת'. ועוד שההת
המוקדם בפתח בסוף המיד' היא תמיד במפיק. ולין דרך לבוא מפיק הת
זולת בהיות' נקראת בגח נרחה. ולפיכך אמרו כלם פת לחד שהאותיות
האלה הפתוחות בסוף המיבה נקראת בשום בח. ולהלקו בקריאת וחת הפתח
בלינה שום שמהי' נקרא': יש שומרי' שקריאת' בלוף גדולה כלאו כתוב
רוּחַ כְּאַח גָּבוֹאַה מַגְבִּיאַה יוֹדֵאַע יָדוֹאַע וכן האחר
ויש שומרים שהפתח הזאת מהיה נקראת בשום הגחה הנמשכ'מן המנועה
הגדולה אחר לפניה : וקורלין המלו' האלה רוּחַ כּוֹחַ גָּבוֹהַ
מַגְבִּיהַ יוֹדִיעַ יָדוֹעַ וכן כל כיוצא בהן על דרך זה. והוא הנכון :

כד מעמה וקל עליך להתבונן הטעם למה שאמרתי לך [מסלת הפעלים
סוף נמיד ג'] מלאחרת מיו המפעל לשומיות זסט"ן [ונקראות
שומיות השריקה : ע"ם מבטלן כלים השורק) ע"ם כי בהיות המיו כפולה
לחרי פת הפעל הנקודה בשוא נח. לריך להיות בה דגש קל כמשפט בג"ד
כפ"ם שלחרי שוא נח : ולזו היא מורגשת שפיר במבטא. משל"כ אלו היתה
כשוכה לפני פת הפעל · שלזו לת והיה שוא נח לפני המיו והיתה רפויה
ובלעת במבטא· שהרי אי אפשר לעולם להיו' דגש קל בלחלט המיד'ים לת
יקרם לו שוא נח : וכאשר הודעתיך: ואולם כשפת הפעל לר"י מתחלף המיו

צטו"מ ואם היא ז"ן ממהלך בדל"מ [כמ"ל סס]כמנהג התומיו' שהן ממונה אחד להמהלך זו בזו. כי המי"ו והטו"מ והדל"מ שלשתן מתומיו' דטל"נמ שמונתן מהלשון. ומצאנו במקרא מלא והמשוטטה בגדרו' [ירמי' מ"ט] שמקום המי"ו לפי"ן פה הפעל.והיה זה. מפני כובד הקריאה. שהרי אם תהיה מתוחרת לפ"ין יהיה מספטה להדגש ומדמה הברתה להברת הטי"ת אשר בגדה: ותהיינה ח"כ שלש תומיות רגופה דומות בתבנית. והוא מה שיכבד על הלשון:

נתיב ה בענין נח תמורת דגש: ודגש תמורת נח: ושיש פעלים שפאיהם יוד ובאים ע"ד חסרי פ"א

כה ואמה הרגיש לדעת כי דגש חזק מוליד לתת נוספת ע"י קריאת התות הדגושת בכפל תות. ובעבור זה יש גם כח להשליש תות אחרת החסרה מהמכתב: כי הכפל הגולד ממנו ימלא מקום התו' החסר', ולפיכך יגוע מרוב למשלוש תות הכפל דוקא. ואמנם לפעמי' לא הקפיד מניח הלשון רק שיהי' מספר תומיות המיבה כשלמו' ע"י הכפל שבכח הדגש: והנה לדגש בתות להשליש תות אחרת שהיא כדמות' אם למשלוש גון החסרה וכמו שידעת זה מוהג הרבה בלשון.או למשלו' מיו המפעל [כמ"ל מסלת הפעלי' שביל כ"ו]ודעת קלת יגוע ג"כ למשלו'למד[כמ"ל סס שביל ל"ו]. לע"פ שהיון מהכפל: וכאשר תהיה התות הרביעית להדגש אחת מתומיות להתע"ר שהן בלמי מוכשרות לקבל דגש.הוסיף במיב' ההיא אחת מתומיו' הו"י הנחות .דהיינו שהמטועה קטל' הצריכ' להיות לפני תות הדגושה משמנה למנוע' גדול' כדי שהתות הנמשכת מן המטועה הגדולה ההיא תהיה במקום הכפל שבכח הדגש כמו שכבר ידעת שבהעדר הדגש מתומיו' להתע"ר משמנה המנוע' הרביעית להיות לפניה מפתח לקמץ גדול תניה. והחירק קטן ישמנה לצירי. והשורק קטן ישמנה לחולם, וזה המנהג מהמחלפות מ"ק למ"ג כדי להשליש הדגש: נקרא בפי המדקדקים **נח תמורת הדגש** והוא מבואר

כו ותולם מה שלא נשמנה החירק קטן להיות גדול תניה והשורק קטן לשורק גדול תניה: היינו טעמת לפי שלשה המטועות הגדולות ר"ל הצירי והחולם יש להן תות הו"י נחה בכח קריאתן ותינה כתוב' תחריהן. לפיכך מבחנה במקו' הדגש שים גם ג"כ תות הכפל בכח קריאתו לבד משא"כ החירק גדול ושורק גדול שהתות הנולדת ממשך הגרמן דרכה להיות כתוב'

להיותן

מהריהן . לויו מן הדין להיותן למשלו' הדגש. כי הלות הגולות מקריהם
לות הדגוש' לינה כתובה בתיבה :

כג ומעתה מצין ומשכיל טעם מוסיפת לות על השרש בגזרת בנין מרובע
שבתיבות הדגושים . כי בעבור שלא יתכן היות מנהג גזרת נהי עין
וגזרת הכפולים בתיבות האלה מפני הדגש. כמו שידעת : לכן נתוספה
בהן לות להם להיותה למשלוש הכפל הרחוים להיות בכח הדגש . והנה
בגזרת נהי עין נכפלה למד הפעל . כי לא היה לפשר להוסיף בה לות מהה
מהרי שבלע"ה מניח עין הפעל ולא מבחנה שתי לומיות נחות רלופות בתחלת
המיבה . ובגזרת הכפולים תהיה הוי"ו הנמשכת מן החולם שבפה הפעל
למשלוש הדגש :

כד ורלוי שמדע כי משפט זה ממורת הדגש נוהג הרב' בלשון גם בלומיו'
המוכשרו' לקבל דגש שלפעמי' כשמט מהן הדגש ומשמנה המלועה
הקטנה שלפניהן למנוע' גדול' כדי להורו' עליו: כמו **וַתִּקַּל** גבורת' [ברח'
ו"ו] **יִמַּר** שכר [יסעי' כ"ד] הם מגזרת כפולים בבנין נפעל ויבלו
" בשמקל של **יָרֵךְ** לבבכ' [דברי' כ'] שהגת הלמשך מן הלירי הוא
בשקי' הדגש שברכו להיו' בפה הפעל להורות על כון נפעל וכן ולביכן
הֻתַּל בו [ברח' ל"ח] של יוסף פרשה **הֻתַּל** [שמו' ח'] וכל הנמלה
" " מזה השרש בבנין פקד הדגוש בכלם " " ההה שהיה פה הפעל בם"ג
ממורת הדגש הרחוי להיות בעין הפעל לשומן הבנין מלבד מלת ויהמל
שהם תליהו [מ"ח י"ח] הבא על משפטו בדגש המיו : ועוד רבים כמו
אלה בכתוב הבחו' בגה ממור' הדגש בזולת לות גרונית: וכמו שמזכיר עוד
להלן בכמה מקומות .

כה ובדרך הזה ירחה לי להיות דקדוק מלת הפיר **הֻתַּז** [יסעי' ו"ח)
ויהו' לעבר מבנין הפעיל לגזרת חסרי פה נון שרשו נתז :
והו' משפטו בחירק ההה ודגש בתיו על משקל **הֻגַּשׁ**.ובאה ההה בלירי
ממורת הדגש.וכמו ח"כ מה שמוהגים לקרות בתמנה **הֻתַּז** לת
הרחש בבת לחת [חולין פ"ב מ"ג] בדגש התיו : ולא כהרד"ק שהביאה
בשרשים בשרש תזז.וכתב שם.בעון קריאת מלת התיו שבתמר' ז"ל ואע"פ
שקורין לותו בדגש כמו הפיל. לפשר שלין הקריאה נכונה. ומהו' קריאתו
הנכונה בלי **הֻתַּז** ע"ת החל הנקף [בתרב' ו"ו] . לו **הֻתַּז** בפתח
כמו שהוא בנכתב " [ולפ"ז תהיה לך למותר היות הכתוב' " בו] ולם

מהיה

תהי' קריאתו בדגש ויהיה במקו' הגה (כמ"ש בשבול שחח"ו) עכ"ל . ועיון
במ"ש עוד שם וקרא ממרחק הבר לשרש מזו ובאורו . ולפי תמה על דבריו
חלה . כי גלה שפק לא היה נעלם מעיני הכתתו ורוח מבינתו מה שאמרו
במסנה לו שהיו לרורות מנמזון מחמת רגליה (ב"ק פ"ב מ"ח) ומו מן
הלואר [ובתי' פי"ח מ"ג] שבאלה ודומיהם מבואר היותם נגזרים משרש
נמו ונרחה מעניתם להיות להם טעם אחד עם מלת המיז אח הרחם
והוא לשון כריתת הדבר ממקומו. ולמה זה חלק ביניה' ולא הבר לומם
יחל . ויהי' כמוה' מלת המו שבכתוב . וכתו שכתבנו ויתכן עוד להיות ענין
שרש נמו בזין כמו נתם בשין בהלוף וספר"ן . כתו ונמשתי לשריך [מיכה
ה'] וזולתו. והוא הנכון לדעתי. ואם תשיבני ממה שאמרו מינן לרבו' אח
הרחם שכבר הומו (חולין דף כ"ו ע"ב) שמלת הומו כתובה בוי"ו . ונרחה
מזה להיות קריאת ההא בשורק גדול : ולא בשורק קטן כמנהג גזרת
חסרי פא נון. אך תנכי לעתך שקריאת' בשורק קטן ופוק חזי מאי עתת דבר
לקרות המיו בדגש. וכתוהו המים המוכים [פרה פ"ח מ"ט] כתוב בוי"ו
אחרי המם אע"פ שהכף בדגש כמ"ש בתי"ע שם וכן להקטיר קומצה
בחוץ [מנחות פ"ה מ"ג] בוי"ו אחרי הקוף שמשפט' להנקד בשורק קטן-כתו
מלא קֻמְצוֹ [ויקרא ג'] וכן הוא מנהג חו"ל לכתוב וו אחרי חירק קטן
ואמרו: הבהמה חיכה מועדת לא ליגה ולא ליגוף ולא ליטוך [ב"ק פ"ה
מ"ד] ויוד אחרי הלמד הנקודה בחירק קטן : כי הם מגזרת הסרי פא
נון. ובחסרון פא הפעל צריך להיות דגש בעין הפעל להורו' עליה : ושוב לא
יתכן להיות לפניה תנועה גדולה ורציס מאד כיולא בהם במסנה ובתלמוד
וכל זה הוא לעורך תיקון הקריאה בעבור חסרון הנקוד מדבריהם ז"ל :

ל וזה לעומת זה נוהג בלשון ציווי לפעמים דגש ממורת הגח : דהיינו
שמשמ' חוזה מנוע' גדול' למנועה קטנה ויצוי דגש בחום שאחריה
למשלוש הגח הרחוי להמשך מן הת"ג. כתו וַיִּסַּב אלהי' [שמו' י"ג] וַיִּתֵּם
את הכסף [מ"ב כ"ב] וְנָשִׂים עד נפה [במד' כ"ח] הס"ת
מגזרת הכפולי' בעין הפעי' ומשפט חומיו' חית"ן להיו' בקמץ גדול
ובאו בפתח ודיס בפא הפעל ממורת הגח הנמשך מן הקמץ. וכן כי תָלִינוּ
עליו (שמו' י"ו) הָנִיחוּ לכם [שם] וַיָּנִיחוּ חומיו [שם] וחבריה'
הבאים בלשון ועתיד מבנין הפעיל בדגש פא הפעל ולפניה פתח ממורת
הקמץ . כי הם מגזרת נחי העין . וכן בלשון עבר לא הֵנִיחַ חרס
לעשקם [מהלי' ק"ה] והבריו ההא בחירק ודגש בפא הפעל

תמורת הגח הנמשך מן הלירי הרחויה להיות בהן כמשפט גזרת נחי עין ! ורגיש כיולה בהם :

לא וידוע מדע שלפעמי׳ים צורך גדול בהשמעת המשקלי׳ כדי להבדיל בין העניינים המשומפים בשרש אחד . כמ״ש הרד״ק בשרשי׳ם בשרש לון שכל מה שהוא מז׳השרש מענין מרעומת ובוז בדוג בדגש.כדי להפריש ביניו ובין מה שהוא מענין לינה ולילה . וכן בשרש נוח יש הפרש בהשמעות בין הבחיים על מנהג נחי העין שהם מענין מנוחה.ובין הבחיים בדגש ממורת הגח שהם לשון עזיבה והנחה . וכן בשאר משקלי הפעלים יש לפעמים הפרש בעניניהם בהחלפות משקליהם . כמו אל **תַּחֲרֵשׁ** ואל תשקט [מהלי׳ פ״ג] והבדיל הבחיים בסגול לומיות חית״ן בצירי הקל הם מענין שמיקה . וכל מה שבח מזה השרש בפתח לומיות חית״ן כמו לה **תַּחֲרַשׁ** בשור ובחמור [דברי׳ כ״ב] וזולתו:הם מענין חרישה בקרקע והנשאל ממנו : ותחריש כיולה בחלה :

לב והנה כדי ידעת מנהג הפעלים שפת הפעל שלהם היא נון:שדרך הנון להיות הסרה ויבוא דגש בעין הפעל להשלימה . ולריך שתדע כי מצאנו במקרא פעלי׳ שפתיה׳ היא יוד ובחיים על דרך גזרת הסרי הפה והם חלה·ילד · ינק.ילק.ילר . שנאמר מהם **וַיֵּצֵב** תברה׳(ברחשי׳ כ״ח) **וַיֵּצֵג** תת המקלות (שם ל׳) ונק ותפר **יֵצֵעַ** (יעשי׳ כ״ח) **וַיֵּיקִיצוּם** לפני ה׳ (יהוש׳ ו׳] בשרש **אֵצֶרְךָ** [ירמי׳ ל׳]וחבדיהם הבחיים בדגש עין הפעל להורות על יוד פת הפעל : ויעיד על היות פת הפעל שלהם יוד ולא נון.מהשמצאנו מן הפעלים החלה במקרא בהמקיים פת הפעל כדרך השלמי׳ : כי בכלם כמובה יוד פת הפעל : כמו המילבו ורחו [שמו׳ י״ד]לחכי׳ובקרבם ובא [שם י׳] שק ותפר יצע לרגיש (חשמר ד׳) ותת הדם ילק (ויקרא ח׳) ירמ לשחק בו (מהלי׳ ק״ד) וזולתם:ולא יהי מהם מצאנו בכל המקרא שמהי׳ נון כמובה בו : מזה נדע שגם לומם הבחיים בחסרון פת הפעל מהמכתב. יורה דגש עין הפעל על הסרון יוד ולא על חסרון נון . וכל זה הוא כמנהג הלשון לבוא דגש ממורת הגח (וכמש״ל שביל ל׳). כי חלו היו השרשים החלה בחיים על מלהגש . היה משפט היוד פת הפעל להיו׳ נחה בתוך התנועה גדולה שבחום שלפניה . ונשמנה התנוע׳ גדולה ההיא לתנוע׳ קטנה ויבוא דגש בעין הפעל במקום

הגח

הגח : ואחרי שמלאתו מנהג חסרי הפה בפעלי שפיהם יוד . נולד למו
הספק בקמץ פעלים חסרי הפה : כי יש מהם שהין לעמוד על בירורם ועל
תמת פיהם אם היא מן לו יוד בעבור שלא נמצאו בכל המקרא בהקים
פה הפעל : כמו הֲגִיד הֲזָה וזולת . ושולה נגזר על היות פיהם מן :
בעבור היו מנהג המן להיות חסרה כשהיא פה הפעל . ומש"כ
היוד שהין דרכה להשמט ושהיה משמלמת ע"י הדגש שבאות שלאחריה .
לבל ברוב היא נחה במשך המנועה גדולה שלפניה . ולאחר ידעת :
והמדקדקים נחלקו במלו הֲצִיתָ אם עליה [ירמי' ו"ח] כי הֲקִיפוּ
ימי המשמ' [חוב ג'] וְהִנִּיחַ מהוץ למחנה (במד' י"ע)
והבירו' שמקצת גזרו היות פה הפעל יוד בשלש הפעלים האלה :
ו"ח שפיהם היא מן . ומירתם התריבות לא לחוכיר לך טעמיהם כפי
מהלקומיהם . ואני לומר אם נשפוט באלה הפעלים לפי תמונתם . ימן
יומר להיות פיהם מן . כי חסרי המן הם הרבים . וכמו שכתבנו : לבל
יומר קרוב אלי לומר נהיו' הפעלים האלה שלשתן מגזרת נחי העין .
לאחרי שמעמין הֲצִיתָ מלאתו אֲצִיתָנָה יתד (ישעי' כ"ג) שהוא בלא
ספק מנחי העין וכן מעמין הֲקִיפוּ מלאתו תַּקּוֹפַת השנה
[שמות ל"ד] והבירו שהם שמות מגזרת נחי העין : כי לא נמלאו שמות
מגזרת חסרי הפה על זה המשקל . כמו שחדע בחמלת השמות הי"ה
ויהיה אם כן משפטם הֲצִיתָ . הֲקִיפוּ בלירי הה"א . והא שבמקיר ולווי
ולוחיות היא"ן בקמץ . הלא שבאו בדגש תמור' הנח מנהג
הלשון בהרבה מקומו' . וכמו כן נאמר שאין הבדל לא בין הֲנִיחַ בלירכי הה"א
ובין הֲנִיחַ בחירק ודגש . ולא בין יָנִיחַ תָּנִיחַ בקמץ לומו'
היא"ן ובין יַנִּיחַ תַּנִּיחַ בפתח ודגש . כי משרש נ' יבאו כלם והוא שרש
נוח הלא שהלה בהיות בנח והלה בדגש תמורת הנח . וכדרך שרש לון :
סום . הנמלאים בחק"ח על משפט וַיָּלֶן העם על משה (שמות י"ו)
וַיָּסֶת את דוד [ש"ב כ"ב והדומי' להם] ופעמים יבואו בדגש במקום
הנה . כמו כי תָּלִינוּ עלינו (שמות י"ו) כי יָסִית תמכם (מ"ב
י"ח) והדומים : אמן הבינם הרד"ק במכלול (ל"ק דף קמ"ו)
ובשרשים בשרש לון ובשרש סום ע"ש . ויהיה גם השרש הזה כמותם ומשפט
אחד להם להיות פעם בנח ופעם בדגש . ועם שהדגושים מזה השרש הלוקי'
קלת בעיניהם מהבלמי דגושי' . כמו שזכרנו [בשביל הקוד' לזה] : עכ"ז
לא רחוקים המה זה מזה כ"כ עד שנגזור עליהם בשביל זה היותם משני
שרשים , ועיקר עיניהם אחד הוא , כי גם עין העובה קרוב הוא לעין

מנוחה

מנוחה . וכמ"ס הרד"ק בשרשיו [שרש ומח] ע"ש . ומוטב לומר כן מלהרבות שרשים בלשון בלי שום צורך . כי האמת לא הודו הטובי המדקדקים למה שהרא"ש הפריז על המדה בהוסיפו שרשים בעבור המשקל [כמ"ש בפירושו למלת ויקדו וישתחוו [שמות ד'] ע"ש] . מ"מ אין לעשות כן בלי ראיה ברורה כדי להציל מלות מן הזרות : ואחרי שרש דגש ממורת הגח נוהג הרבה בלשון למה נרחיק היות גם הפעלים האלה על זה הדרך : גם כי לדעת האומריס שפיהם ויי"ד אין להמלט מן הטעם הזה . וכמו שזכרנו בתחלת זה הסדיל וכי תאמר בלשון שהם יהיו הפעלים האלה מנחי העין היה מספיק נקוד ההה שבנין הפעיל והופיעו אין"ן שלהם להשמיע לשון בהתחברם עם הכנויים [כמ"ש מסלת הכנויים שביל מ"ח] ואנחנו מלאנו לומר בהתקים נקודם כאשר בתחלה טרם התחברו עם הכנויים . כמו לכן וְהַצִּיתוֹה בשם [ש"ב ו"ד] עדת מרעי הַקִּיפוּנִי [תהלי' כ"ב] וְהִנִּיחָם שם [ויקרא י"ו] וַיַּנִּיחֻהוּ לאהרן [שמו' י"ו] ודומי' : והסבות הלל לשון כי לא יתכן להם להשמיע לשון בפעלי' החל' מפני הדגש שבאחריהם . וכמ"ש [שביל י"ח] . וע"כ צריך אתה לומר כן גם לדעת המדקדקים בלומם השרשים שמודים בהם להיות הדגש ממורת הגח וכמ"ש הרד"ק בתכלול [ד"ק דף קמ"ז] בשרש זול וז"ל . נאמר בשרש הזה מנה רחוקה מדרך הכלל והוא כל מבנדיה הָיִלְלוּ [ישיה ט'] כי על דרך הכלל הֱזִילוּה [הה בחטף] בפלס הֲשִׁיבוּה ולפי שטר' המחבר הֱזִילוּ המלה עם כנוי הנקבה היתה הֲשִׁיבוּ בקוס הגח וכו' . וכשחברו המלה הפילו הגח מפני רוב המנועות בהרבות המולה ובהֱזִילוּה בח הדגש ממור' הגח וכו' וכן עשו בחלם הֲסִירוֹתִי ויכלו לך [ירמיה ל"ח] שהוא מן סוס : ושמו הדגש ממור' הגח הגפול עכ"ל . ויש עוד לדבר דבר ולהתוכח עם המדקדקי' בענין הוספת שרשים בלשון בלי צורך . אלא שלא רציתי להאריך פה בעניני' כאלה . ומה שכתבנו בזה יספיק להודיע למלמידי' דרך משקלי הפעלים האלה : ולהורות לפניהם הדרך להתבונן בכל כיוצא בזה :

נתיב ו בסימני קמץ גדול וקמץ חטף : וסדר נקוד אותיות אי"ת בגזרת נחי פ"א : ודרך הנוהג באותיות אי"ת :

לב עתה יקל עליך להתבונן ולהבדיל בין קמץ גדול ובין קמץ חטף תולדת התולם . כי לורמם אתה הוא כמו שודעת . ואתמם כל קמץ שאין בה

נגינת טעם ואחריה סוף פה לו דגש חזק. הוא קמץ חטף. ואם אין אחריה
לא סוף פה ולא דגש חזק לז תדע כי הוא קמץ גדול. וזה מבואר ממה
שהודעתיך (לעיל סניל י"ט) שכל מנועה קטנה שאין בה נגינת טעם צריך
להיות אחריה סוף פה לו דגש חזק. ושאחרי מנועה גדולה לא יבוא סוף פה
ולא דגש חזק ע"ש. ובזה יתבאר לך שהקמץ שבפה הפעל בלשון עבר מבנין
הקל כמו שָׁמַר שָׁמְרָה. וכן קמץ פה הפעל שבמקור ולוי ועתיד מבנין
נפעל כמו הִשָּׁמֵר תִּשָּׁמֵר : קמץ גדול הוא. וכאשר
יהי' אחריה סוף כמו שָׁמְרָה שָׁמְרוּ הִשָּׁמְרוּ

ודומיה' הוא סוף פה כשמצא אחרי מנועה גדולה. וכן כשתהיה הנגינה
באות המוקדם בקמץ. הוא בודאי קמץ גדול. כי לא מלאנו בשום מקו'
שמהי' הנגינ' בקמץ חטף. גם כל קמץ הבא במקום פתח כדי להשלים
הדגש הרצוי להיות באות שאחריה. הוא קמץ גדול. וזה פשוט ומבואר
ממה שכתבנו (לעיל סניל כ"ה) שהנח המשך מן הקמץ הוא תמורת
הדגש. ומ"כ מנועה גדול' היא והשוא שאחריה הוא סוף פה. ולכשתדע
מצא המתג אשר יתבאר לקמן (נמיב י') יתבאר לך כל זה בימרון דעת:

לך ודע כי לפעמים תהיה צורת הקמץ חטף מולדת החולם שהוא ממש
לצורת חטף קמץ הנוהג באותיות הגרון. כמ"ש הרד"ק במכלול (ד"ק
דף קפו ע"ב וז"ל. ופעמי' מסתפיים עם הקמץ שוא להודיע כי הוא חטף
והוא. כאשר תקרא האות שאחריה באחת המנועות ולא מדגש. כמו אָנִי
(מ"ח י') חָלְי (דברי' כ"ח) צָדְי (נרחמי' מ"ג) והדומי' להם
אבל אם מדגש האות שאחריה ינקדו הקמץ לבדו. כי אין
מקום לטעות בו. כי בודאי הוא העוף אחר שהדגש ללדו. כמו נָזְי
עזרך (ירמי' ז'). רָנְן שמיס (יסעי' מ"ד) והדומים להם. וכן אם
האות שאחריה היא בשוא נח ינקדו הקמץ לבדו. כי אין לטעות בו. כי
בודאי הוא העוף אחר שהשוא נח הוא ללדו. כי אין אחר הקמץ הרחב
שוא נח כמו קָרְבָּן. קָדְשׁוֹ. והדומים להם. עכ"ל

לה כבר ידעת מנהג חויות חים"ן מגזרת נחי פה חלף בנין הקל לקבל
בחולם. ובמעט המבוננות יתבאר לך שמצטרן להיות בקמץ, שהיא
מוכנת חלף נהה בקריאה וכמו שידעת. רק שמהפי' הקמץ בחולם כדרך
המחלפות המנועות והמחלפות לומיות תהוי"י [כמ"ל סניל ט']. וחולם
במקומות מחלף במקרא לומיו' חים"ן מגזרה זו נקודות בקמץ כמצטרן. כמו

לסף אָסֵף כל וגו׳ אֶסֵף לרס ובהמ׳ אָסֵף עוף השמי׳ (נסמי׳ ח׳) הס
למר״ב בעמיד מסרס לסף. כפירס״י שם, וַיֵּרֶב נגהל [ס״ח ט״ו] הוא
מבנין הקל שרשו ירב. ויתכן״כ היותו מבנין פקד הלגוש ומשפטו
וַיֶּאֱרַב על משקל וַיְבָרֶךְ. חלף שבשמע׳ החלף והועלה מנועם׳ על היוד
הרחוי׳ להנקד בשוא וכמנהג הלשון. כמו שכתבתי לעיל (מסלת הפעלים
שביל כ״ו · וכ״ה דעת הרד״ק בשכלול (ד״ק דף קי״ד) ובשרשים [שרש
ארב] אבל מה שכתב שם בתחלת דבריו שיהיו׳ מבנין הפעיל ע״ש לימנו
נכון אצלי. כי לפע״ו שמלתו זה הדרך גם בבנין הפעיל כמו שיתבאר
לפנינו · מ״מ נשפוט שהוא מבנין הקל לו מבנין פקד: לחברי שמלתו לו
חברי׳ מן השרש הזה במקרא בבנויי׳ החלה · ולא כן בבנין הפעיל כי לית
לח מזה הבנין בכל המקרא (עיין במס״ל מסלת הכנויי׳ שביל ק״ג]. ומן
הטע׳ הזה בעלמו יש לגזור בשלח וַיָּאָצֶל מן הרוח (בשלב׳ י״ח] להיותו
מבנין הקל שמלתו לו חברי׳ בזה הבנין. ודלא כהרח״ב בפירושו
שם והרד״ק בשכלול [שם] ובשרשי׳ (שרש אצל) שאמרו כי הוא מבנין
הפעיל · דה״כ יהי׳ זה יחיד מבלי היות לו לח בזה הבנין. גם מלתו לפעמי׳
לחזיו׳ לית״ן מגזר׳ זו בבנין הקל בלשוני. כמו וְאַחַר עד עמה (ברחשים
ל״ב) הוא מענין ולא אַחַר הנער (שם ל״ד) חלף שהוא לשון עבר
מבנין פקד · והחלף היות פת הפעל והלשוני שבה היא במקום דגש עין
הפעל לשבת לות גרונים. וזהו לשון עמיד מבנין הקל: והחלף הכתובה
היא לשמוש והלשוני שבה מוסכם יוד שהיא במקום חלף פת הפעל. וכן לחי
לוהבו אֶהָב (משלי ח׳) מה תֶּזְלִי מהר (ירמי׳ ג׳] הס לשון עמיד

בבנין הקל משרש להב חול. וזולתם מעטים:

כן וכמו כן מלתו לפע״ו מנוח חלף פת הפעל בעמיד מבנין הפעיל
ולחזיו׳ לית״ן בקמץ. אָזַן עד מזמיכ׳ (לחוד ל״ב] שהוא כמו
לחזין. וכן וַיָּמֶשׁ חסך לפי׳ רס״י שם. לו בהול׳ כן אוֹסִיפָה עמו
[ס״ח ט״ו] מן חסף. אוֹבִירָה עיר (ירמי׳ מ״ו) מן חבר · ולדעת
קלח״ם׳ פרשי׳ יהיה כמו כן ולח חלו אוֹכִיל [הושע י״ח] כמו לחכיל:
ועד״ז שקר מֵזִין [משלי י״ז] כמו מחזין. ובשה המם בשירי להמשך יוד
ממור׳ החלף. ויתכן להיות בזה הדרך דקדוק מלת וַיֶּחֱל עוד
(ברחשי׳ ח׳) משרש יחל בבנין הפעיל (כי לא נמלא זה השרש בבנין
הקל] ומשפט היוד להנקד בחולם ובשה הקמץ מתורמה · ועיין לעיל

מסלת

(מסלת הפעלים סביל כ"ו) מה שכמדמי עוד בדקדוק המלה הזאת . וזה וזה יכבר :

לז ועתה אגיד לך דרך המיוחד לתוספות תו"י ולא זכרוהו המדקדקים : והמה הסבו כל המלו' הבאות בזה הדרך בכלל הזריס ויולאו' מן הכלל . ואולם רואה אנכי כי מקרה אחד יקרה למלות רבות . כמנהג שאר כללי הלשון . ואינו נוהג רק בתוספו' תו"י לא בזולתן . והוא זה : כבר הגדתי לך [מסלת הפעלי' סביל כ"ו] שדרך תוספות תהו"י להסמך לפעלי' ותפול מבוארן על התוס' שלפניהן הראויה להנקד בסוף ע"ם . כמו כן נוהג בלשון הפך זה . ר"ל שכאשר ראוי תיזה תוס' להנקד בחתם מן המטעם הגדולות . נעמק' לפעמים המנוע' ההיא אל התוס' הבאה הנמסכ' ממכ' . והתוס' שנעמק' תמנה המנוע' ההיא מהי' תו בסוף . כמו תְּאֲהַבוּ פמי [מסלי ח'] מספטו תְּאֲהַבוּ המיו בצירי כדרך תמי תוהבני: אָהַב

[שם ח'] . אלא שנעמקה ציריי המיו אל החלף פת הפעל ויבוא סוף במקומה במיו . וככה וגבוה מתרחק יִדַּע [מהל' קל"ח] ואלמנה לא יְטַיֵּב [תיוב כ"ד] . מוחב יְלִיל [יסע' ט"ו] והבדילו הנמלאי' בתקר' מסרס ולא ע"י הדרך . כל אלה הם מבנין הפעיל ונעמקה ציריי תוספות תים"ן אל הזוד פת הפעל ויבוא סוף במקומה . ויתכן להיות מלת יידע מבנין הקל . ועד"ז נמלת המקור (וכן השם) מסרס נפת . כאשר יוכלון שְׁאֵת (ברחם' מ"ד) והבדילו בנוע החלף בציריי ומספטם שְׁאֵת והשין בציריי והחלף נחה . כמש"ל [שם סביל ו"ח] . וכן נְשֵׂאת זהב וכסף (מ"ח י') בתקו' ומהי לשמר נְשֵׂאת תן [לשמ"ב] כְּמוֹצֵאת שלו' (ס"ה ח) דינו כְּמוֹצֵאת בנחות החלף והדרך הזה נוהג גם בחות נחה הכתוב לאחרי תנוע' קטנה: כמו קְרָאן לו [שמו' ג'] מספע הריס להיות בסגול והחלף נחה כמו וּמְצָאן מנוחה [רות ג'] ונעמק' סגול הריס אל החלף ובח שוא' במקומה ומעמה צריך להיו' הקוף בחיריק כדי שלא ימחברו שני שוחין ברחם המיבה . וכדרך שאר גופ' הנווי קְרָאִי קְרָאוּ . צְאֵינָה ורחוי' (ס"ה ג') מספטו צְאֵנָה הנדי בסגול והחלף נחה . ויתכן להיות כן דקדוק מלת תְּאֲבֶלְהוּ שם [תיוב כ'] והוא לעתיד מבנין הקל : ומספטו בקמץ המיו ובנוח החלף . וכמש"ל [סביל ל"ה] . אלא שנעמק' הקמץ מהם החלף והקמץ רחב הוסב לקמץ חטף כמנהג ההמחלפו' במקומו' . ויש עוד במקר' מלות רבו' הנמלטו' מדרך הזה מן הזרו' אשר

גרו בה עד הנה . וקלמן תרחך לקתן בתסל' השמו' תי"ה . ובבוחך שמה (שביל קי"ז) תרחה התלהג הזה גם בחות ווי , וחולם יש לך להתבונן כי לא ימכן הוי' כן בחות הא , בעבור שלא תמות ההה בחתנע התיבה לעולם , וכתשר ידעת :

לח וממה שהודעתיך עד הנה בזה' המסלה תוכל להתבונן העשם למה שנתנע היות גזרת נחי פא בבניינים הנזטים , שהרי אם תהי' פא הפעל נהה בעתיד מבניינים האלה , ותתויב היות לוקיות תית"ן מנוקדות בחטועה גדולה כדי להורו' על הנח שהות פא הפעל , ואחר זה לא יתכן להוי' דגש בעין הפעל לסימן הבנין , כי לא יבוא דגש חזק לאחרי מ"ג שתין בה נגיעת טעם , כמו שהודעתיך :

נתיב ז בדין חירק גדול ושורק גדול שיחסר מהם הנח :

לט הנה לא ידעת כי משפט היוד הנמשכת מן החירק גדול להיות בחובה . וכן הוין הנמשכת מן שורק גדול צריכה להיות בחובה כי כן היא צורת ס"ג נקודה בתוך הוין . ולחנם לפעמים נעדרו מהמכתב ע"פ המסרת . כמו יִשְׁמָךְ אלהים (שם) מ"ח] וַיַּקְרִבוּ בני אהרן [ויק' ט') וַיִּמְצָאוּ בני אהרן (שם) ורבים מאד דומיהם שנשמטה היוד הרחויה להכתב לאחרי החיר' , ונמסר עליהם במסרת , חסר יוד , וכתשר נעדרה מהמכתב הוין הנמשכ' מן הסיר' גדול או שוה צורת הס"ג לצור' ס"ק בעלת שלש נקודו' , כמו נפתלי אילה שְׁלֻחָה [ברא' מ"ט] וְיָשְׁבוּ ויהמו [שמות י"ד] יקומו וְיַעְזְרֻכֶם (דבר' ל"ג) ורבים מאד כיוצא בהם , ונמסר עליהם במסר' , חסר וו :

מ וחולם לא ישתנה לעולם משפט שום מנועה גדולה עם היות האו' הנמשכת ממנה הסרה מהמכתב : וכל חירק גדול או שורק גדול הבאים בחסרון הנח ע"פ המסרת , לעולם יורדים ממע:קם בשביל כך , וים להם כל דין תנועה גדולה לכל הלכותיה כאלו היה הנח קים , ואתה שהוריתיך [לעיל שביל ל"ג) להבדיל בין קמץ גדול ובין קמץ חטף , תוכל ג"כ להבדיל בין חירק קטן או שורק קטן ובין חירק גדול או שורק גדול הבאים בחסרון הנח: כי כאשר יהיה אחר הן שום נח או דגש חזק ואין בהן נגיעת טעם , יתברר לך שהן מנועו' קטנו' ; ואם אין אחריהן לא שום נח ולא

דגש חזק : לו תדע כי מנועת גדולת הן לגלת שחסר מהן הגה ע"פ המסרת :

מא ורחוי לך לדעת שנמלאו במקרא תלת שיהיה בהן דגש חזק לחרי לות נהה בלי היות נגינת טעם במנועה שלפני הגח : כתו למער **הַיּוֹלֵד** [שופטי' י"ג] **הוֹבָה** כעשב [מהלי' ק"ג] שמעתי חת **תְּלוּנוֹת** [שמות י"ו] והגימיו **וְהַמִּיתָיו** [ש"ח י"ו] **לִיקְהַת** חס [משלי ל'] וזולתם : ונקרח בפי המדקדקים נח עם הדגש . והוח על דרך הזרות ונמסר עליהן במסרת **מלא** :

נתיב ח בטעמים המפסיקים והמשרתים : ודרך השתנות התנועות במקום ההפסק

מב הטעמים הם ללורך גדול והיו למחורת בפירוש המקרחות : כי על פיהם ילחו ועל פיהם יבוחו חבורי המחמרים והפסק : ובלעדם לח יריס חיש חת ידו וחת רגלו לבוח עד מכו נח הפשט . ויבוח זכרם בפי מפרשי המקרח במקומות הרבה . כמו שמרחה בפירש"י לפסוק הלח המה וגו' (דברי' י"ח) · ובפ' נלבים בד"ה הכמובה בספר המורה הזה [חס כ"ע] ובחחר מקומות : וכן בפירוש חחר גדולי המפרשים · ויש טעמים המפסיקים ענין המלה לו המחמר תמה שחריו : והם חלה : סוף פסוק . תחנחח : סגולתח . זקף קטן : זקף קטן במלה חחת . זקף גדול : רביע : טפחח . זרקח . פשטח . ימיד . גרש : גרשים : וחולח שלפניו קדמח · מהיר . פור . חליסח גדולה : קרני פרה : פסיק · ומדרגות מדרגות יש בהפסקתם בין רב למעט . כי לח יפסיקו כלם בשוה על לופן לחד : חבל החחד ופסיק יומרי מחבירו והמפסיקים הגדולים שבהם הם : סוף פסוק ותחנחח הנקרחים בשם מלכים . ויש טעמים שחינם מפסיקים ונקרחים משרתים : והמה מחברים ענין המלה לל מה שחריו · והלה הם · מונח . מהפך : דרגח · מרכח · מלילח קטנה : קדמח . מרכח כפולה · ירח בן יומו : מלילח · ולין זה המקום לבחר לך פרטי משפטי הנגינות : כי לח בחמי הנה רק לגלות לוכך בדבר הזה למען מבין ומשכיל מולח הדברים כשחשח

כשנשא על שפתי עיון נעשה מפסיק לו טעם מצרם · וכדי להעיר לנבך
שמצוית היטב על כל טעמי המקרות ומחבון בהם בהמשכך בלמוד
המקרא : כי המה יהיו לך לעזר בהבנת העניינים ויאורו לפניך בדרכי
הפשט ומליצת לחם דרכך :

מג מנהג לשון הקדש להשמטות שונות לחמועה בחלה הנאה בהפסק
תחתר . לו שמשמנה היה חמועה למטועה אחרת : כדי להעשיר
המלה ההיוצ היטב ולחת סימן להפסקה · כמו וה׳ פקד את שרה כאשר
אָמָר (בראי כ״ח) על פני כל אחיו **נָפָל** [שם כ״ה] לכל בעליים
וְשָׁמְרוּ (שם מ״ח) ואת אחיכם **קָרוּ** (שם מ״ג) ויפגר בו **וַיִּקַּח**
(שם ל״ג) אשר **הָהָכְתִי** (שם ל״ה) ואת הארץ **תִּסְחָרוּ** [שם מ״ג]
קמץ עין הפעל במלת החלה וכיוצא בהוזה מפני ההפסק · וכבר ידעת
משפט נקודן זולת ההפסק · וכן ואכלו **וְשָׁבְעוּ** [דברי׳ ו״ד] להלה
וְשָׁמְחָה [ישע׳ ח׳] ואחנו **תֵּשְׁבוּ** [בראי כ״ר] אשר
תאמרו אליכם **תִּשְׁמְרוּ** [שמות כ״ג] והדומים להם עין הפעל בצירי
מפני ההפסק . ומן **וַיְהִי** נאמר בהפסק הוא אמר **וַיְהִי** (מלכ׳
ל״ג) היוד בסגול . ומן **וַיֹּאמֶר** **וַיֵּלֶךְ** נאמר ויען אברהם **וַיֹּאמַר**
(בראי ו״ה) ויקח העבד את הנקה **וַיֵּלֶךְ** [שם כ״ד] שמשמנה הסגול
שהוא פתח קטן לפתח גדול מעני ההפסק . ועיין מ״ש הח״ע בפי׳ שם
ומן **וַיֵּשֶׁב** לאברה׳ (שם כ״ג) נאמר במקום ההפסק לך שוב **וַיֵּשֶׁב** (ש״ב
ג׳) פת הפעל במולם במקום קמץ חטף מולדתו . וכן ויסע
שם . על בשרו **וַיָּצוֹם** [מ״א כ״א] ודומיהם . ומן **וְהִטַּהֲרוּ**
והחליפו [בראי ל״ה] אשר **תִּתְנַחֲלוּ** [במד׳ ל״ד] נאמר וכשפו
בגדיהם **וְהִטַּהֲרוּ** [שם ח׳] למעות מצוחיכם **תִּתְנַחֲלוּ**
[שם ל״ג] עין הפעל בקמץ מפני ההפסק ולפיכך נשמנה גם פתח
פת הפעל לסגול כמשפט הפתח שלפני חום גרונית הקמולה וכמ״ש
(מסלת הפעלי׳ שביל פ״ת) : ויש עוד פנים רבים בפעלים המשמנים
בנקודה בהפסקת המאמר . ואינו מן הצורך להאריך ולסדר לפניך
דרכי השמות כל אחד מהם : כי יש לי בתר במה שאמרתי לך דרך

כלל כי כן הוא מנהג הלשון בהסמוכות חיוה מנועה במקום ההפסק וקמץ הרחיתיך לרוגמת למען מספוט על כל כיוצא בהם · ומשם את הכלל הזה בלבבך והיה לנגד עיניך בכל מקום תמצא מרחה חיוה פעל היוצא מתנהגו בנקודו · מביא לא טעם המלה ההיא אם הוא אחד מן הטעמים המפסיקי׳ . לו מדין שהטעם גורם השמוי ההוא : ויש לך לדעת שמנרג ההסמוכות הזאת היו מורג בכל הטעמים המפסיקים זוכרנו בשביל הקודם לזה . רק בתס״ק (ר״מ תחנתא · סוף פס״ק) הוא מורג ברוב . וכל פעל שדרכי להסמוכות בתס״ק תם כמלא במקומות שלא נסמנה נזכר במסרת · ופעמי׳ הוא מורג גם בסגול ובזקף ועפהת וקמץ מן הטעמים המפסיקי׳ :

מר גם רחוי שתדע כי מנהג הגירי להסמוכות בהפסק לפתח · והפתח דרכה להסמוכות לקמץ . וכל תיבה שסופה כף קמוצה לכמוי הנמלא ולפניה שוא יסמנה השוא ההוא ברוב לסגול כשהיא המלה בהפסק מתחר . כמו צור יְלָדֶךָ מסי (דברי׳ ל״ב) שהדלת בשוא . וכשיבוא בהפסק נתחר שמע׳ לחביך זה יְלָדֶךָ (משלי כ״ג) ורבים כן . ופעמים יסמנה השוא שלפני הכף לקמץ ולו תהיה הכף מוקדמת בשוא . כמו לחשר צֵוְךָ [דברי׳ ו׳] כי פֵּאֲרֶךָ [ישעי׳ כ״ה] והדומים להם . ולחמש החום שלפני כף שוא׳ המסמסת לכמוי נקבה נמלאת דרכה להנקד בגירי . כמו שִׁבְרֵךְ בלב ימים (יחזקאל כ״ו) וזולתו :

מה ולפעמים יבוא דגש בכף קמוצה שבהפסק מתחר · כמו לחשר אַרְאֶךָּ [בראש׳ ו״ב] לחיך וְיָחֲנֶךָּ (במד׳ ו׳) ורבים כמוהם :

וכתב הרד״ק בשכלול [ד״ק דף כב] ז״ל . ולחמרו כי כן מנהג הלשון להוסיף נון בתחרולה על שהבליעוה בדגש כף הכמוי כשיבוא בהפסק עכ״ל · ולחין צורך לטעם זה · כי כבר מלחנו דגש כזה שחינו מורה על סוס הורחה מהורחות הדגש גם בלות שרשים בהיות המלה במקום הנפסק · כמו בישראל חָרַלְתָּ [שופ׳ ה׳] הריש נָזוֹלוּ [ישעי׳ ס ד׳] וזולתם · ולחמרו שיבוא הדגש הזה למפתר׳ הקריחה וזה מורג הרבה בלשון שיבוא דגש למפתרת הקריחה חע״פ שחין המלה מופסקת בטעם ובפרט בחות שוחית · כמו ולח יכלה

עוד **הַצְּפִינוֹ** [שמות ב׳] הגדו בדגש : ולפיכך הפת רפויה כמשפט לאחרי : סוף נע [כמ״ל שבועל כ׳] : וכן **נְצֻרָה** על דל שפתי [מהל׳ קמ״ח]:ובשמות **מִקְדָּשׁ** ה׳ [שמו׳ ט״ו] **עֲנָבִי** גזיר: (ויקר׳ כ״ה)והדומים להם · וכ״כ הרד״ק [שם דף ז׳ ודף כ״ג] בטעם הגשות מן **תְּבָרְכֵנִי** נפסק(נרח׳ כ״ו] **דָּנַנִי** אלהים (שסל׳]שהדגש בלה למפלר׳ הקריא׳ ולא להסרון מן

[עיין בשם״ל מסל׳ הכנויי׳ שביל ל״ח) והוא הנכון עכ״ל · ע״ש :

מו ויו המשמש לחבר שתי מלות יחד תנקד בקמץ כאשר תהיה הנגינה בשתי שלחרי הויו והמלה מועתדת בשלחד מן הטעמים המפסיקים · ודוקא לפי שהוא משמש לחבר מלות נפרדות לא שתהי׳ משמש להבור המתח׳ ההוא.כמו וקין **וְחָנֹךְ** ויוסף **וְלִילָה** (בראש׳ ח׳)

קח **וְלֶךְ** (שם כ״ד] חיש **וְאִישׁ** [חשמ״ח׳] רחוס **וְרֶכֶב** [דברי׳ כ״ד] והדומים להם : [ויש לפ״ז מקום עיון בשם״ש המוספ׳ בשם׳ מנהוג (דף כ״ח ע״ב] בד״ה חון לוקין וכו׳ וז״ל ורחוס ורכב מדלת קריק ורכב בחטף עכ״ל : ע״ש] · ומעטי׳ מלאתו בקמץ הויו עם היות בלות שלחריה טעם מפרש ובלבד שלא תהיה המלה סמוכה בסמיכות עניין · כמו **וְחַי** לעולם (בראש׳ ג׳) שלא **וְשָׁמַן** ודגש (יהוק׳ י״ו] וולחם מעטי׳ : ומלאתו לפעמים הויו בקמץ אע״פ שיש לחריה להם מלומות בשם״פ · כמו פחד **וְפַחַת וָפַח** (ירמ׳ מ״ח) **וָמֶתוּ** כל הלמן [בר׳ כ״ג[וחמו **וָבֶשׁוּ** (ישעהו כ׳) ודומיהם :

מז וכמו כן הוא משפט הלמד המשמש · שברוב המקומות היא מנוקדת בקמץ כאשר תהיה הנגינה בלות שלחריה המלה שהיא סמוכה בסמיכות עניין בין שתהיה המלה בטעם מפסיק ובין שתהיה בטעם מפרש : כמו **לָקוּם לָשׁוּב לָחוֹג לָתֵת** וזולתם .

נתיב ט בדיני מלעיל ומלרע :

מח מטעם הלשונות להיות בכל לחת ממלומיהן מנוחה מיוחדת לחר זה משך הברה להעמיד לת המבטע : ובהעמיק לוט לחנוע לחרית שבחיבורה לו תהיה המלה ההיא מקובלת לחון שומעת

ויומר

ווומר מזה בלה"ק שפעמים רבות ושמנה משמעות העניין עי"כ : כי
ים מלות רבות שוות בתומיות ובמטעות ומקום הנחת הטעם ובדול
בהורתומיהן : ואפס קלמן הרחוק במסלת הפעלים [נתיב ג'
בנורת שב וגורת סב : ושם נתיב ו') : ועוד מחזיקה עיניך להעלן
הרבה כיולת בהן : ולנבך יבין לוך שהות מן הלורך לדעת מקו'
הנחת הטעם של כל מלה ומלה בחיזה מהן שיבות הטעם מלעיל
ובחיזה מהן שיבות מלרע . וכי מבלעדי ידיעת מקום מהמותו נקל
לטעו' בעניני המקרא' וכבר ילא הדבר מפי גדולי מפרשי הפשט
שבהרבה מקומות מלא להם עזר בבחורי המקרחות ע"י מקום מושב
הנגינה : וזה מפורסם מאד מבלי לורך להאריך בראיות ולקבץ את
דבריהם הנה : ובעבור שישמנה לפעמי' פמרון העניין בהשמות
מקום נגינ' טעם המיב' . רחוי לכל איש להזהר מאד מלשמות בו :
ובין בתפלה בין בקריאה בתקרא קדם שם להאריך בנגון המיב' בתנועה
שמנוע בה הנגינה : ואל"ל שיש להזהר משאר דברים המשכבים
את הקרי' הנכונה . ויקרא האותיות כפי מספע מולא מבטאן החזק
הוא הרפה ולא יחליפנו ולא ימיר אותו . וכ"ם חז"ל אין מורידין
לפני התיבה לא אשי בית שתן וכו' מפני שקורין לאלפין עיונין
ולעיונין אלפין (מגלה דף כ"ד ע"ב) ובעניין הבלעת האותיות אמרו :
צריך ליזהר ביותר בין הדבקים [ברכות דף ט"ו ע"ב) . ושיין ת"ם
בתוס' שם : ואע"פ שלא אמרו זה רק בקריאת שמע : הוא הדין
בקריאה בתנ"ך ובתפלה צריך להזהר מכל זה . כת"ם הרד"ק בתכלול
[ד"ק דף ל"ה ודף ל"ו] והביאו בבית יוסף אורח חיים [סי' ס"ה]
להלכה : ע"ש : ויש לכל אחד כמו כן לתקן דבורו בתוך התנועות
כפעור הרחוי לכל אחת מהן קטנה או גדולה : כי בזולת זה אין
המלה מתשמעה : וכת"ם הז"ל [שם דף ו"ב ע"ב] ובלבד שלא יחטיף
בחיש . ואמרו עוד [שם דף מ"ו ע"א] אין עושין לא אמן התופה
ולא אמן קטופה . ועיין ת"ם רס"י במקומות הללו . וגם בעניין אותך
התנועות יומר מדתי כתבו התוספת שם בד"ה כל התאריך באמן
וז"ל . ובלבד שלא יאריך יותר מדתי [כדאמר לעיל כל העושה אמן
יותר מדתי אינו אלא טועה] ונעמת לפי שאין קריאת התיבה בתשמעה
כתהות מאריך יותר מדתי עכ"ל : וכעין זה כתב הרא"ש על ת"ם
כל המאריך באחד וכו' [שם דף ו"ב ע"ב] : וכדברים האלה תשמע

עוד בשאר מקומות בדברי קדמונינו ז"ל : ומשם תלמיד לדך לכוון במצוות
תורה שפתיך : ויהיו לרצון אמרי פיך :

מט כתב החכם השלם ה"ר משה הנקדן בשער הנגינות וז"ל : הנגינות
נקראות במקום שרתוי להתריך בנגון המיוחד אע"פ שאינן נקודות
בתורה חות : כגון פשטא וזרקא ומלעיל קטנה שהם לעולם בסוף מיוחד
אעפ"כ נקראות בתורה שהיה דינם להיות במיוחד אלו היו נגינות אחרות :
וכן מלעיל גדולה לעולם ברתיב המיוחד אעפ"כ נקראת בתורה שהיה דין
הנגינה בו להיות אלו היתה נגינה אחרת : וכן נקדים שעושים שתי
מלעילות ושתי זרקות : אחת בסוף המיוחד ואחת במקום שרתוי לנגן :
בעבור בני אדם שאינ' יודעים בתורה מקום רתוי לנגן וכו' וכל פשטא עושים
שתי פעמים : אחת בסוף מיוחד ואחת במקום שרתוי לנגן וכו' וכן סגולתא
עכ"ל : ותה שאחר וכן סגולתא ר"ל שגם הסגול נקודה לעולם בסוף
מיוחד : והנה כבר הגדמי לך [מסלת הפעלים נמיד ג' גזרת שב] כי
מקום הנגינה הוא בתנועה האחרונה מהמלה והוא מה שנקרא בשם
מלרע : או בתנועה שלפני האחרונה הנקרא מלעיל : ובוולת המקומות
האלה לא תבוא נגינת טעם לעולם : גם אתה זה ידעת שלא יתכן להיות
נגינה בתוך הנקודה בשוא : וזה פשוט . לפי שקריאת השוא היא בתהירות
רב ואין לו הברה נתשכת כלל עד שיהיה נחשב לנגן בתוך המנוקדת בו :
ואע"ל שלא תהיה נגינה בתוך שאין בה נקודה לגמרי : ודע שאין מלה
בכל המקרא בלי היות בה נגינת טעם זולת בתוך אשר יתבאר לקמן
בתחלת נמיד י"ת מרחהו משם : ומעתה שים לבבך לדעת מקום תנוח
הטעם בכל המלות לפי הכללים אשר אתאר לפניך : ואתן לך משלים
מהמלות הכתובות בשרר לוח הנגינים והכוונ' אשר למדתיך בתוך שיקל
עליך לדמות להן שאר המיבות :

נ כל תנועה גדול' שתחריה שוא נח או דגש חזק תהיה לעול' הנגינה
בתוך המנוקדת בתנועה גדולה ההיא : כמו **פֶּקֶד פְּקָדִים**
פְּקֻדוֹת פָּקוֹד פְּקוּדִין : בכל אלה והדומי' להם תהיה הנגינה מלרע לפי שיש נח אחרי תנועה גדולה : וכן
סִבּוּ הַסֻּבִּין ודומיהם שיש דגש חזק אחרי תנועה גדולה : תהיה
הנגינה לעולם מלעיל . וכל זה מבואר תמה שהגדמי לך
[לעיל שביל י"ט] שלא יתכן להיות שוא נח או דגש חזק אחרי תנוע'
גדולה

גדולה בלי נגיעת טעם : אבל כשמהיה בה הנגיעה יקבל הגה הנמשך ממנה
הברת תנועה קטנה הנולדת מיתרון משך הנגיעה · עד שיתכן להיות אחריה
שוא נח או רפה חזק כמשפט אחרי תנועה קטנה וכן כל תיבה שסופה תנוע׳
גדולה ואחריה אחת מאותיות הח״ע שהיא בפתח במקום נח נרחה [כמש״ל
סעיף כ״ג] · וי״ש לה דין נח נרחה שאחרי תנועה גדולה · ומהיה הנגיעה
לעולם תנועה גדולה שלפני הפתח : כמו יוֹרֵעַ יָדוֹעַ יָדוֹעַ יוֹדֵיעַ
הטעם בדלת · וכן בכל כיוצא בהן ובאחר
כשתנועה התנועה גדולה תהיה ותבוא הפתח במקומה כמו רֵקַע הארץ
[סעיף מ״ג] רֵנַע היש [סעיף נ״ח] והדומים להם [עיין במשלת
הפעלי׳ סעיף ח׳] תמקויים הנגיעה במקומה :

נא כל פעל עבר לו שמיל לו נווי לו מקור שעין הפעל שלהם היא תנוקדת
בפתח מן התנועות · תהיה בה הנגיעה לעולם · בין שתהיה מלעיל לו
שתהיה מלרע · כמו פָּקַד מָצָא פָּנָה פָּנוּ הָפְנוּ יִפְנוּ
הִפְקִידָה הַפְקִידוּ תַּפְקִידוּ : וכן כל כיוצא בהן : ואחר מהיה
עין הפעל תנוקדת בשוא : אז נעתקה הנגיעה אל הלמד הפעל : כמו
פְּקֹדָה פָּקְדוּ תִּפְקְדוּ נִפְקְדָה והדומים להם : ונגזרת נחי עין
וגזרת הכפולים שנעדרה מהם עין הפעל והוטלה תנועת׳ על פה הפעל
[כמש״ל סעיף ל׳] : מהיה בהם הנגיעה בפה הפעל
שָׁבָה שָׁבוּ שׁוּבִי תָּשׁוּבוּ סַבָּה סַבּוּ נָסַבָּה בָּרוּ
הִבָּרוּ וכל הדומים להם : ודע שנגזרת בנין מרובע שבמינים הנזכרים:
וי״ש לאות הרחשונה מהכפל : משפט עין הפעל : ולשניה מהכפל :
משפט למד הפעל : לענין זה :

נב ואמת שאחרתי לך בזה מוכל להתבונן שבכל לשון נמצרת שנעבר :
מלוזה גזרה ומלוזה בנין שיהיה . מהיה לעולם הנגיעה מלרע כאחר
שהיה שוא לפני הקמץ שבסוף התיבה · ובהיות אחת מן התנועות לפני
הקמץ . מהיה תמיד הנגיעה מלעיל · ובזה תגיד לך דקדו׳ מלת חס בת
היא וחיה [שמות ג׳] שהיא מלה קשה בדקדו׳ . והנכון הנלי להיותה

: נמצר׳ נעבר לגזרת

אף למד הא משרש חוה והוה מפעה [קודם שנתחלפה ההא
בחית) וְחִוִּיתָהּ : וכשהקלו המלה הפילו הא למד הפעל והוסלה
מנועמה : על היוד עין הפעל הרחויה להנקד בשוא : וכתגה
לחיות להו"י אחר הודעתיך פעמים רבות : ואחר זה צריך להיות
הגגינה מלעיל לפי שים מנועה לפני הקמץ שבסוף התיבה : ומפני
היות הטעם בחות שלחרי הויו : לכן נקמלה הויו : כמפעל המבואר
לעיל [שביל מ"ו] ע"ש .

נג נִגְיֵי נוּ נָה תִּי תָּ הוּ הָ המשמשות בסוף המיב' מהיה
הגגינ' מלעיל כמו פָּקַדְתָּ פָּקַדְתִּי פקדו פקדנה פקדני
ופקדנו ופקדנה פקדוהו פקדוה וכן בשמות
ומלים דברינו דבריה מקנהו מחמני מחמנה חומנו חומנה כתוני :
וכל הדומי' להם . ודע כי במלת פָּקַדְתָּהוּ פְּקַדְתָּהּ שמשפטן
פְּקַדְתִּהוּ פְּקַדְתָּהּ [כמ"ש במשלת הכגויים שביל ל"ג]
מחקים כמו כן הגגינ' מלעיל כולו היו כחובות על משפטן :
וכתגה שמות הוּ הָ

נה ובאחר תכנם וו ההפוך במלות שסופן שמות תִּי תָּ : מהי'
בהן הגגינ' מלרע , כמו וְשָׁמַרְתָּ כל חקיו ג שמות
ט"ו וְדִבַּרְתִּי אתך [שם כ"ה] וְשָׁמַתָּ זי שם (שם מ') וְהַעֲבַרְתָּ
סופר [ויקרא כ"ה] ודומיהם : ובזה מוכל להבחין בחלה ולהבדיל
בין וו ההפוך ובין וו המבור . כי בהיות עמהם וו המבור לא
נעתקה הגגינה מתקומה . כמו וְאָכַלְתִּי חטאת [שם י'] בגים
גדלתי וְרוֹמַמְתִּי [ישעי' א'] וְשַׂמְתָּ שמו לאברהם
[נחמי' ט'] וזולתם : וזהו מ"ש רש"י שם וו"ל ושמת טעמו
למעלה בסו"ן לפי שמשמעותו בלשון עבר עכ"ל , ובגורת כתי למד
חלף ונחי למד הא מבנין הקל . מהיה הגגינ' לעולם מלעיל , עם
וו ההפוך וזולתם . כמו וְעָשִׂיתָ [מובה (שמות ל') ופניתי
חליכם (ויקרא כ"ו וקרחתי בשם [שמות ל"ג)
ונלחם שמה הוץ [דברים כ"ג) ודומיהם : ובח וְאָסַפְתָּ חומה

ויקרא

(ויקרא כ"ד) מלרע ע"פ המסרת . לגבל והולחת והולחתו . הם מלרע כדונם : כי הם מבנין מפעיל :

נה כל תֶּם תֵּן הֵם הֵן כֶּם כֶּן המסמשות בסוף המידה מהיה תמיד הגניזה בהם : כדי להרגיש היטב מבטא המם או הנון המבדילו' בין לשון זכרי' ובין לשון נקבות : כמו פְּקַדְתֶּם פְּקַדְתֶּן פוקדיהם פוקדיהן פוקדיכם פוקדיכן . וכן בשמות ובמלי' : דבריהם דבריהן . לחכם לחכן . וכל הדומים להם . וכן הדין בכל מידה שסופה מם לבד לשמוש כגוי הנסמרים או נון לבד לכגוי נסמרו' . מהיה תמיד הגניזה מלרע : כמו פְּקֻדֶם פְּקֻדֶן : דגרס דגרן : לומס לומן :

וכל כיולא בהן שיש קמץ לפני המם או הנון . ולולם להסמרת בעבר עם כגוי נסמרים שיש פתח לפני הכגוי . תהיה הגניזה מלעיל : כמו כי רחל גָּנַבְתֶּם (ברחשית ל"ו) והיא הֶעֱלַתֶם [יהושע ג'] וזולתם :

נו כל מידה שסופה וו לבד לכגוי הנסתר : או מפיק הה לכגוי נסתר' : או יוד לבד לכגוי מד"ב ליחיד: כמו פְּקָדָו פְּקָדָה פּוֹקְדִי פּוֹקְדַי וכל הדומים להם בפעלים ובשמות ובמלים . מהיה לעולם הגניזה מלרע: ומעמה מוכל להבדיל בין לשון מקור עם כגוי מד"ב ובין לשון יהידה שבגוי בחומן הגזרת שיבואו שניהם בחמונה אחת כמו על בֹּאִי חלין [ברחשית מ"ה] למען שׁוּבִי לומסי [שמו' י'] לחרי שׁוּבִי בֹּאִי נהממי [ירמ' ל"ח] בוס הוֹצִיאִי לומס [שם ל"ד] ולומיהם שהגניזה מלרע הם לשון מקור עם כגוי מד"ב . לגבל בֹּאִי שכבי עמי [ש"ב י"ג] שׁוּבִי כליל נלך [יעמי' י"ו] שׁוּבִי לל גברמך (ברחשית ו"ו הוֹצִיאִי הלנסים (יהושע ג') והדומים להם שהם מלעיל : הם לשון יחידה בגוי . וכפי הכלל המבואר לעיל [שביל נ"ח] :

נז כל מידה שסופה כף קמולה לשמוש כגוי הנסתר . מהיה לעולם הגניזה מלרע לגל הכף הם החום שלפניה נקודה בשוא ובחטף

ואחר מהיה לחת מן המנועות בחות שלפני הכף . לזו תהיה הגיגה לעול׳
מלעיל בתנועה ההיא שלפני הכף :

נח כל תיבה שסופה נח נרחה לחרי זוד הנקודה בחירק קטן ולפני הזוד
חות נקודה בפתח . כנקודת מלת שְׁנַיִם . תהיה לעולם הגיגה
מלעיל אחר הפתח : כמו פּוֹקֵדְיךָ וכן בֵּית חֵיל שָׁמַיִם
וכל כיוצא בהם וקורא אני לכל אלה שם משקל שְׁנַיִם כדי להקל
זכרון הכלל הזה בפיך .

נט כל לשון בינוני שסופו הא המשמשת לסימן היחיד׳ :
תהיה לעולם הגיגה מלרע . בין שיהיה שוא לפני
הקמץ שבסוף המיבה ובין שתהיה לפניה לחת מן המנועות . כמו
פּוֹקְדָה פְּקוּדָה נִפְקָדָה שָׁבָה סָבָה : וכן הוא משפט
השמות שסופם הא הנקבה להיותם לעולם מלרע כמו שפחה שלמה נרפה
מלחמה מסובה . וכל הדומי׳ להם :

מנהג הפעלים שסופם הא שהוא מחומיות התמנתי״ו המוסמות
-תנוך לשון נסתרת שבעבר . ר״ל שכאשר תהיה לחת מן
: הקמץ שבסוף המיבה תחות הגיגה מלעיל כמו בִּינָה
והל׳ ה׳) שׁוֹבָה ישראל [הושע י׳) חסובה
חרעה לאחר [ברחשים י׳ ל׳) חשיתה עלי מלך [דברי׳ י״ו] ודומיהם
הם מלעיל . מלבד היוצאים מן הכלל ע״פ המסרת . וכאשר יהיה שוא לפני
הקמץ . תהיה הגיגה מלרע . כמו אָזְכְּרָה אָשְׁמְרָה אֶשְׁמְעָה
וזולתם וכל פעל שסופו וו נוספת תחות הגיגה מלעיל . כמו
תְּבִיאֻמוֹ וְתִטָּעֵמוֹ [שמו׳ ט״ו ודומיהם ואחר סופם וו נוספת
תהיה בהם הגיגה מלרע . כמו הַמַּגְבִּיהִי לשבת הַמַּשְׁפִּילִי
לרחות [תהלים קי״ג] ודומיהם :

סח

סא כל תיבה שסופה תיו רפויה שהיא במקום הא הנקבה בעבור שמיכו׳
ענין [כמ״ל מסלת הכתיב שביל ס׳ . תהיה הגיונה מלרע . כמו
מַעֲלַת גרה [ויקרא י״א] חוֹלַת לחדה [ש״ה ג׳] ודומיהם :
ג׳ וכמו כן בכל לשון שמיכות הרבים מבוא הגיונה
מלרע . כמו שִׁמְרֵי משמרת [במדבר ג׳] בָּאֵי שער עירו [ברחשים
כ״ג] וזולתם : (• וכן הוא משפט השמיכות שבשמות . כמו שִׁפְחַת
שרי (שם י״ו) תְּרוּמַת ה׳ (שמות ל״ה] : כל עַבְדֵי ג׳ גם בכל
פרעה זְקֵנֵי ביתו [ברחשים נ׳] והדומים להם ג׳ גם בכל
לשון שמיכות היחיד שבשמות שנשמרה תנועתו האחרונה מפני
השמיכות . כמו עוֹלַם גַּנַּב כִּכַּר : חָרַשׁ עליס [ישעי׳ מ״ד]

והדומים להם תהיה הגיונה מלרע

סב כל תיבה שסופה שתי סגולין . או שתי פתחין
להרחבת לחה״ע . תהיה תמיד הגיונה מלעיל . כמו
פּוֹקֶדֶת שְׁמַעַת אֹזֶן נַעַר תִּפְאֶרֶת : הֶרֶף ממני
[דברי׳ ט׳) הַעַל לת העם (שמות ל״ג) וכל הדומים להם . ולא תמלא
בכל המקרא ג׳ מלה יוצאת מן הכלל הזה חוץ מלות אֶחָד אֶחָד
אַחַת שהן מלרע . ולכשתרצה לדקדק לתן בתסלת השתו׳
[שביל י״ח ושביל ק״ג) ותמצא לך הטעם לזה :

סג כל פעל עתיד מבנין הקל או מבנין הפעיל לגזרת נהי פא חלק :
וגזרת נהי פא יוד . ולהי עין . ונהי למד הא : וגזרת הכפולי׳ שתין
שסופם לחת תחומות להו״י הנחות . כאשר מכנס עליהם ויו המהפכת
העתיד לעבר . תהיה הגיונה מלעיל . כמו וַיֵּרֶד לחברס [ברחשי׳ י״ג)
וַתֵּלֶד בן (שם ד׳] וַתּוֹסֶף ללדת [שם] וַיֹּאמֶר וַתֹּאמֶר
וַיֹּאמֶר וַיָּשָׁב לחברהם(שם כ״ג) וַיָּשָׁב לו [שם כ׳] וַתָּשָׁב
לו (שם ח׳) וַנָּשָׁב לחמו [שם מ״ג] וַיָּפֶן ויצא (שמות י׳]
וַיִּפֶן זנב אל זנב (שופטי׳ ט״ו) וַיִּגַּל לת התנן [ברח׳
כ״ט) וַנִּסַּב לת הר שעיר דברים ב׳): בכל תלה

והדומים

והדומים להם נעתקה הנגינה ממקומה להיות מלעיל בחוס המשמ׳ ·
ובעבור זה נעתקה התנועה גדולה הרחויה להיות בסופם למנועה קטנה :
שהרי בלא ויו ההפוך נאמר יָרַד עמוד הענן [שמו׳ ל״ג] אשר תֵּלֵךְ
[ברחשים (י״ו) ומו׳ על ומו׳ מלך תּוֹסִיף (מהלי׳ ס״ח) ובנחי
העין ובכפולים יָשׁוּב יָשִׁיב יָסֹב יָסֵב והדומים להם

שים מ״ג לפני נח נרחה שבסוף המילה : ואחר שנעתקה הנגינה
אל התנועה שלפניה : לא יתכן להתקיים מ״ג בלי נגינת טעם לפני
נח נרחה : ולריכה היא להשתוות לת״ק : אבל וַיָּבֹא וַיָּבֵא וַיֵּצֵא

וַיֹּצֵא והדומים להם · הם מלרע כדוגם : לפי שים בסופ׳ מה
נאמר : ודע שאשר נשתנה היא למד הפעל גם בלא וי״ו
ההפוך (כמש״ל מסל׳ הפעלים בציול ל״ה) מהי כמו כן הנגינה
מלעיל : כמו ואל יָחַר אפך [ברחשים מ״ד] אל תֵּפֶן אל

מנחם (במדבר י״ו) ודומיהם : מלבד אותי מספר הבתים מלרע
ע״פ המסורת ·

סד וזה הכלל בכל המילות שבסופן נח נרחה אחרי מנועה גדולה
שהן לריכה הנגינ׳ להיות מלרע [כמש״ל בציול כ׳) · וכאשר
נעתק׳ הנגינ׳ ממקומה לסבה מן הסבות אשר אזכרנו עמידים לבאר :
אלו משמנה המ״ג ההיות לת״ק . וכן הוא מנהג העתיד עם וי״ו
ההפוך מגזרת השלמים בבנין נפעל וגזרת אם עין הפעל לאחה״פ
מבנין פקד הדגוש · שברוב משוב בהם הנגינ׳ להיות מלעיל ומשמנה
צירי עין הפעל לסגול תולדתה כמו וַיִּלָּחֶם עם ישראל [שמות
י״ו] וַיִּצָּמֶד ישראל (במדבר כ״ה) וַיֵּאָסֵף אל עמיו (ברחש׳
מ״ט) וַיִּבָּרֵךְ חומס [שם ו׳] וַיִּגָּרֵשׁ מן החוס [שם ג׳
ודומיהם · ויש מהם שמשאר הנגינה מלרע ומחק׳ צירי עין הפעל
בשוא וַיֵּאָסֵף משה אל המחנה [במדבר י״ו] וזולתו : וזכרו במסרת ·

סה מעתה תסכילך ותורך שכל הפעלים שנרכס לנוח בעת
מבנין הקל על משקל פעול בחול׳ העין : משמנה החולם
להיות לקמץ הטף תולדתה בהיות עוד נח ואין זה נגינת
טעם

טעם · ונאמר מן יִכֹּלְתִּי שהכף בחולם = וְיָכְלָה עמוד [שמות י"ח] הכף בק"ח : לפי שהגיע מלרע כמשפט דְּ זְ שמות
תָּ עם ויו ההפוך · וכמש"ל [שניאל נ"ד] : וכן פן יאמר לוינו
יָכְלוּ הכף בק"ה מפני היום הטע' מלרע בח"ג שלפני זה
נרחה : וכמו כן לשון נמלאים ונמלאות שנעבר ממשקל
פעול בחולם שלא נמלאו בכל המקרא · וכל להוליה בדרך סברת
על זה הדרך ולומר יְכָלְתֶּם יְכָלְתֶּן שין הפעל בק"ח לבל לה
בחולם · כי דומם להיות מלרע : כמש"ל [שניאל נ"ה]

סן ועתה עומד והמבונן הטע' למה שהמרתי לך[מסלת הכנויים שניאל
מ"ג] מהשמות מנועם פה הפעל בתקור ולווי ועתיד מגזרת הכפולים
עם הכנויים · והוא : לפי שלעולם לא תהיה בהם הגזינה בפה הפעל . כפי
הכללים לחר המבחרו ، וה"כ לה יתכן להתקיים הח"ג שבפה הפעל לפני
דגש הוק שבלתד הפעל כמנהג זולת הגזרה לבל תשתנ' למ"ק וכמו שכתבנו
[שם] משמ"כ בזולתם חבור הכנויים שלו תהיה הגזינה בפה הפעל .

וכאשר הודעתיך :

סז ולמדה שהזכרנו תשתנה כתו כן תנועת פה הפעל מגזרה זו בלשון
רבות שבלווי ונמלאות בעתיד ، שהרי תקוס הטעם שלהם הוא בלתד
הפעל ، כתו שידעת ، וכפי זה לא לפשר שתהיה פה הפעל תנוקדת בח"ג
לפני הדגש שתחריה ותשתנה למ"ק ، ולולם בגזרת כפולי' לתהע"ר שלתתד
הפעל בלתי מוכשרת לקבל דגש · תתקים הח"ג שבפה הפעל גם בגופים
האלה בתו שהיא בכל שאר לשון לווי ועתיד (ועיין מ"ש במרלפת
לתני' לתן ה']וזה נוהג בכל הגזינים ·

כח כל תיבה המועתדת בלתד תן הטעמים המפסיקים ונשתנה
לחת תנועתיה בעבור ההפסק כמנהג הלשון [כמש"ל שניאל
מ"ג] ، תהי' תמיד הגזינה בתנועה ההיא התשתנה ، כדי להרגיש
השווי ، כמו יִסְעוּ בני ישראל (במדבר ט') בעין · ולא
יִסְעוּ [שם] העטם בסתם · וכן כל השאר וכל וַיֹּאמֶר וַיֵּלֶךְ
וַיָּשָׁב ודומיה' הם מלרע בהפסק ، וכאר ידעת שמשפט' להיות מלעיל
זולת ההפסק [כמש"ל שניאל ס"ג) ، לכן כשאר יהיה בשיף
המיבה גם נרחה לחרי ח"ג ، תהיה הגזינה לעולם מלרע לע"פ

שנשתנה

שנשמעה המנועה שלפניה מפני ההפסק · כמו מזרח · השמש
יֶאֱסֹפוּן (מהל׳ ק״ד) : ורבנו : והלכון : ושברון ולקוטון (הכל
שם והדומים להם :

סט · ודע כי הטוח שבעין הפעל בלשון נשמרת בעבר מבנין נפעל
דרכו להשמטות לקמץ במקום ההפסק · ואולם העתיד יבדיל
בינו ובין לשון יחידה בבינוני · כי בלשון עבר תהיה הגניז׳ תלעיל במנועה
המשמנה · כמו לחם מהנה לו נִשְׁבָּרָה [מהל׳ ל״ר] וזולתה : לחבל
ובהי תלהים רוח נִשְׁבָּרָה (שם נ׳) והדומה לה שהיה
לשון בינוני הטעם מלרע : וכמש״ל (שביל כ״ט] וכן מדין גמ
כיולא בהן :

ע ולחמש כאשר מהיה הא נוספת בלשון יחיד מבינוני נפעל · כמו שהלו
גם וְנִמְלָטָה (ירמי׳ מ״ח] שהוא לשון יחיד כמו ונמלט . ויורה על
זה : מלת גם שבאו (וכ״כ הרד״ק בשרשים [שרש מלט] בשם
ר״י : והוא הנכון · ודלא כמ״ש שם בתחל׳ ובפירושו לזה הפסוק · שיהיה
לשון נקב׳ . ע״ש] · לו שמהיה הא נוספת בלשון רבים מד״ב שבעתי
מבנין הקל הבא בהפסק מלחר · כמו דבר לחמה עמנו וְנִשְׁמְעוּ
[שמות כ׳] : לו שמהיה הא נוספת בלשון נשמר בעבר
מבנין נפעל והוא במקום ההפסק : כמו ולחרון התלהים נִלְכָּדָה [ש״ח
ד׳] : לין הבדל בין כל חלה והדומים להם ובין לשון נשמרת
שבעבר מבנין נפעל הבא בהפסק מלחר · כי בכלם מהיה הגניזה מלעיל
כמש״ל שביל ס׳] ומלד הענין מבדיל ביניהם · ולחר לחרינו שהה נוספת
במלת ולחרון התלהים נִלְכָּדָה ולינה לנקבה לפי שהפעל הזה מוסב
על התרון הנזכר בכל המקרא בלשון זכר · כמו כי נלקח לחרון התלהים
[שם] ויעבור לחרון ה׳ [יהושע ד׳] וזולתם וזכו דלא כדעת הרד״ק
שכתב בשרשים [שרש לחן] וז״ל : ונהגו בו [ר״ל בשם לחרון) לשון
זכר ונקבה · לשון זכר בדוב · ולשון נקבה ולחרון התלהים נלקחה (ש״ח
ד׳] לשר בָּאָה תלהים לחרון ה׳ (ד״ה ב׳ ח׳) עכ״ל · ולא זה לפרש
מלת נלקח׳ וכן מלת בחה · לשון נשמרת בעבר .
ויהי׳ לורון תן השמות המכוונים פעם לשון זכר ופעם לשון נקבה (כמש״ל
בשלת השמות לקיב ט׳) ולין

ואין צורך לזה : כי יומר קרוב לומר להיותם לשון זכר עם הא נוספת
וכמו שכתבנו וכפי זה לא נמצא בכל המקרא תלת תרין מכאה בלשון
נקבה : ונכונים בזה דברי מהר"ם שהביא במי"ט במס' להלות (פ"ט
משנה ט"ו) בד"ה תרין שהיו רחבה וכו' : ע"ש : ולא נתחנו לגלי כלל
דברי המדקדקים במה שאמרו : שלא מצוי הא נוספת בלשון עבר : כי
לא נכון להדם כללים אשר אין להם יסוד ועיקר : ולהרבות ערים אשר לא
כתם ומספר הלשון : ואחרי שמנהג הלשון היה להיות לחומות נוספות
במעלים גם בשמות ומלים : הכל שוים בזה העוברים כמו העמידים : וכל
פעל שנמצא בו חות שלישי לא לעורך שרש ולא לעורך שמוש כפי פשוט ענין
נוסח המאמר : נאמר שהחות ההיא נוספת כפי מנהג הלשון : ולא נצטרך
לה מצות החוקות : וכבר הודה הרד"ק במקום במה שכתב במכלול
(ד"ק דף פ"ג) וו"ל : ומלת **וחשלבתנה** ההרמאה
[עמוס ד'] : מלה מורכבת מן עבר ועמיד וכו' לו הוא כלו עבר :
והוא הנכון : ונוספה הא לחבר נון הנקבות שלא כמספר העוברים עכ"ל :
הרי שאמר שהנכון להיות הא נוספת במלה זו : שלא שלדעתו יהיה זה
שלא כמספר העוברים [ולכן אמר הרא"ב בספר ההרכבה (חות ו')
שיומר נכון לומר שהיא מורכבת) : ואני אומר שמספר הלשון כן הוא :
אע"פ שאינו מהג הרבה בכתוב להיות הא נוספת בלשון עבר : מ"מ
לומס הנמלאים לונס ונלאים ממנהג הלשון :

עא והנני מוסיף לך פה עוד כלל אחד שאין בו מועלת כל כך לפי
דרכנו כמו שנבאר : והוא זה : כל שם מן השמות שאינו שמוך
בשמיכות ענין וסופו נח נרחה לאחרי מנועה קטנה ואין לפניה סוף הוא
בעצם מלעיל כמו **סֵפֶר אָזֶן אַרְחָ זְבַח אָזֶן שִׁבֹּלֶת**
בַּפֶּרֶת נְחֹשֶׁת בְּרֹלַח מִשְׁקֹלֶת תִּלְבֹּשֶׁת אַשְׁמֹרֶת
ולא הבחים בתמונת הלה : ובאשר יהיה סוף לפני פח"ק לזו תהיה הגזינה
מלרע : **בַּרְזֶל אֶצְבַּע אַרְבַּע גַּרְזֶן חַשְׁמַל בַּרְמִל**
בַּרְנֶס קַרְקַע : ולא מצאתי מלות אחרות זולת

הלה

חלק לכלול בזה הכלל וכמו שאומר עוד , והנה הרח"ב בס' עוד טעם (פ"ו) מסר זה הכלל לסימן בכל לשון עמיד עם ויו ההפוך , כמו ויאמר ויולך , ודומיהם , והרו"ה ביסוד הנקוד (שער המקרא יסוד ע') ובלה"מ (מיבא המקרא חלק ו') ובעל להל מסה בספרו הנזכר [סי' ק"ו] כל ג' מהם לפי דרכו ערך חלק הכלל הזה וכלל גו חלוק רבות אשר הכנסנו בכללים אשר זכרנו , והן היה זה להם , להעמיד את היסודות אשר יסדו בחכמתם ולתקים את הכללים אשר חדשו כי העמיקו לחקור בדרכי הנקוד : ואנכי לא בדרכיהם הלכתי בזה , כי אמנם כל מגמתי להורות דרך נכון למלמידים למען ידעו ויבינו מקום מושב הגזינה בכל המיבות הנמצאות במקרא , מבלי שים לב לאת טעם למה שאין לו טעם פשוט . ולהגיע אל המכלית הזאת בחרנו דרך אחרת בסדור כלל מלעיל ומלרע : ודרך ישרה היא להקל זכרון הכללים האלה בפי המלמודים ובלבבם , ולא נשאר לנו להכניס בזה הכלל זולת מספר השמות האלה אשר זכרנו (ואולי ימצאו עוד כמוהם אחי מספר) ולפיכך עזבתי את האנחי אשר השמיטו בזה הכלל , שלא יהיה דבר בלות הנקודה בא"ק שבסוף מיבה , כמו שמרחה שם , כי לא נמצא בכל המקרא שם שאינה סמוך שיהי' סופו נח נרח' אחרי א"ק בלות דגוש' [זולת בהשמות א"ג שבסופו לא"ק כדרך הסמיכות) כמו שחדש בהמהלכך בסלת השמות הי"ה , ואולם לפי דרכנו בסל' הנזכרת לבאר שם דרך כל משקל ממשקלי השמות הנמצאים במקרא ולהודיע מקום תנוח הטעם שבכל אחד מהם , לא היה שום צורך להזכי' את הכלל הזה פה . ולשנות את הסד' המוזג בשמרנו זה בזכרון דרך המיוחד למשקלי השמות ולא האחרון מהלוכותיהם עד הנה , לך עשיתי זה כדי שלא ישאר דבר בכל המקרא אשר לא נודע מקום הגזינ' שבו ע"פ דרכנו בזה הנחינו זולת היוצאים מהנהגת ע"פ המסרת , ואשר ישאר מקום הטעם שבהם ע"פ השמות אשר הנחנו עמידים להזכיר בסל' הזאת . גם יש קצת שמות אשר לא נודע מקום הנחת הטעם שלהם זולת הבחינה בזינ' לזה שם היא מעלת המשקל או שם היא נוספת , וזה יתבאר היטב בסלת השמות שם ועזרנו ה' ;

ואחרי

עב ואחרי הודיעי לחוק לא כל זה לוסיף לבאר לך לא אשר הגדתי
לך [מסלת הכוונים שביל י'] מהשמות לוי' חנועה לשון
גרגות המלה בתנועות . דע כי זה נוהג בדוב בתנועה השליטת שלפני
התנועה שים בה נגינת טעם המלה . ולפיכך משמנה קמץ פא העשל
שבמלת פֶּקֶד לשון בחבור הכנויים : כי תנועת פא הפעל תהיה לעולם
התנועה ד השליטת שלפני הנגינה . כמו שידעת מש"כ בתלת פקד'
פקדתי וכיולא בהן . אע"פ שמרבמה בהן תנוע' לחת החקים קמץ פא
הפעל . לפי שמקום הטעם שלהם הוא בתנוע' שאחריה (כמש"ל שביל ל"ג]
וכן נקוד השוא שבתומות לוי"ן והא הבנין מגזרת נחי העין וגזר'
הכפולים (כת"ס בתלת הכנויים שביל מ"ב מ"ב . יהיה תמיד בתנוע'
השליטי' שלפני הנגינ' : ומזה הטעם בעלמו תשמנה קמץ הון נפעל
מהגזרו' החלה לשוא תלבד בכל לשון נסתרים שבעבר ויהיד בבינוני שהוא
בקמץ לפי שהטעם בפא הפעל . וכמ"ש הרד"ק בתכלול [ד"ק דף ק"מ]
וז"ל . ומה שנפל הנח (ר"ל הנח הרחוי להמשך מן הקמץ שהוא מ"ג]
נְכוֹנָה אע"פ שלא רבו התנועו' ולא נפל כן נְכוֹנָה העבר לפי שצריך
ד תלת נְכוֹנָה הבינוני היותה תלרע כמו ד שהו' ג"כ בשלמים רוח
נִשְׁבָּרָה ד [תהלים נ"ו) . להפריש בין העבר והבינוני ולפי שצריך
ד ג היותה תלרע כבד על הלשון לקרות' בקמץ נְכוֹנָה לקבוץ
שלשה נחים בהרחב' וכן בכל השמות שם תחמר לזכר ד נְכוֹנָה חָכָם :
התחמר לנקבה חֲכָמָה ולא תחמר חָכְמָה וכן בכלם להקל על ד
הלשון . בין ותדע : לפיכך כשחבות הנקב' הבינוים בחיו שהוא תלעיל : נא
כמו בשלמים : נִשְׁבָּרֶת תימים [יחזקאל כ"ו [כן תחמר נְכוֹנָת ,
ולו תהיה בקמץ הגון לפי שהמלה תלעיל , כמו ד ותהי
שם המלחמ' נְפוֹצָת [ש"ב ו"ח) עכ"ל : ומה שחמר שצריך תלת נכונ'
הבינוני היותה ד תלרע וכו' להפריש בין העבר והבינוני ע"כ , לין זה
טעם הדבר כי גם בכל שאר הבינוים יבוא הטעם תלרע [כמש"ל שביל
כ"ע] אע"פ שאין להם תמונת העבר ואין לטעות בהם כללכתו מקרה
מפקידה וכל הדומו' להם , אבל העיק' בזה הוא , כי דרך הפעלי'

לעלמס ודרך השמות לעלמס . והבימוס מהגיס מנהג השמות בפ
דרכיהס : כמ"ל (מסלת השמות נחיב י"ח] ובמה שהורימיך פה
מהשמות המנועות לשוח . מוכל להתבונן בכל כיולה בו : ובמהלת נחיב
ד' ממסלת השמות תמליס לך בחור זה העיון : כי שם תקומו כמו
שחרלה בנוחך שמה . וכבר הגדמי לך [מסלת הכנויים שביל כ"ז] שכ
מנועה שלפני לוח לעולס ע"ס . גס רחוי שמדע כי החורק גדול ושור
גדול לה יסמכו לשוח לעולס : כדי לקיס החוח האחה שלחריה : כי לח
ח"ג בלה יוד ואין ס"ג בלה ויו :

נתיב י בדיני המגע ומקום הנחרע

עד מתג , הוח קו פשוע נגד מחת החוח בגד שתחל המנועה: והחת
נערך חל הגגיוח כערך השוח גע חל המנוע' . וכמו שלח
ישוח לעולס שוח גע לבד בלי היוח מנועה לחריו בחיבתו . כן לה ישו
לעולס מתג לבד בחיבה זולת היוח לחריו לחת מן הגגיוח . כמו שיחבח
וכל מנועה שיס בה מתג האת נמסכת קלת לבל לה כשעור משך הגגיוה
ומזה מוכל להתבונן שלה והיה לעולס מתג בשוח הנקודה בשוח ושל"ל בל
שחין בה נקודה וצריך כל חדס להרגיל לת עלמו בקריחת המתג כהלכ
ולהזהר מחד מלשוח לת טעמו . כי פעמים רבות ישמנה משמשות הע
עי"כ . וכמו שנזכיר להלן . ובחב הר"חב בס' טוב טעם [פ"ז] ו
והכלל מי שהיו קורח המתגי' כמשפט . היו בטוח מן המכשול . וישב
בחבטח ובכוונה . לכן רחוי לכל קורח שיסיס עיניו עליה' וירגיל עלמו בה
בעורמו ויזכרס בזקנומו ועוד לו כל ימי חייו . עכ"ל :

עד לעולס לה יבוח מתג לחריו בגיחת טעם המלה . חבל מקומו ה
בחנועה השליחית שלפני המנוע' שיס בה החת הטעם . וגס שוח
נחשב כמנועה לעניו זה לעולת בחספר השלם מנוע' דהיינו כשיס שוח
לפני הגגיוה יהיה המתג בחנועה שלפני השוח . חבל בשולת היוח שוח גע
ליזה מנועה בין המתג והגגיוה לה יסמכו לעולס המתג והגגיוה בח
חנועת רלופות בחלה לחת . וכל זה ימבחר היטב בחה שלפיהו . והחנוע
שיס בה מתג לה יהיה לחריה לה שוח נח ולה דגש חזק . ולכן כחשר יה
שוח נח לו דגש חזק לחרי המנוע' השליחי' שלפני הגגי' . לוי נעתק המ
חל המנועה שלפניה . ואס לה מהיה בבל המלה מנועה המוכשרת למתג

מפני שזו לא תלו ז"ח שלהריה . לו נדחה המתג לגמרי מן המל' ההיא ופעמים יהיו שני מתגים במלה אחת . אחד בתנועה השליטת שלפני הנגינה : ואחד בתנועה השליטת שלפני המתג . וכה מספנו :

עה מיבה בת שתי תנועות שאין ביניהן שוא נע . לא יהיה בה מתג לעולם כמו חָכָם עָשִׁיר זָקֵן גָּדוֹל ודומיה . וכן פשוט ביניהן שוא נח לא יהיה בה מתג לעולם : כמו חָכְמָה קָרְבָּן יִשְׁמוֹר ודומיהם . ואם יש ביניהן שוא נע והנגינה מלרע לא יהיה מתג בתנועה הרחשונה שהיא השליטת שלפני הנגיגה . כמו הָיְתָה מהו [בראי ח'] כל תלה חִבְּרוּ [שם י"ד] נֶלְכָה עד כה (שם ז' ד') כ"ב כי שמעתי אוֹמְרִים (שם ל"ו) אשר יאמר תליכם תַּעֲשׂוּ (שם מ"ו) וכל הדומים להם :

עה מיב' בת שלש תנועות והנגינה מלרע ואין לאחרי התנועה הרחשונה לא שוא נח ולא דגש חזק . יבוא מתג בתנועה הרחשונה . כמו לאחרי הוֹלִידוּ [שם ה'] ואת הָאֵמִים [שם י"ו] והנה עֵינֵיכֶם רואו' [שם מה] וכל כיולא בהן . וכן כאשר יהיה שוא נע לאחרי התנוע' הרחשונה יהיה בה המתג כמו וְאַרְבּוֹת השמים [שם ה'] עד ההדם הָעֲשִׂירִי (שם) ודומיהם: ואם יש שוא נח או דגש חזק לאחרי התנוע' הרחשונה ואין שוא נע לאחרי התנועה השנית . אז לא יהיה מתג כלל במלה ההיא . כמו וַיֵּפֶל ה' להטיט הַתַּרְדֵּמָה [שם ג'] ויאמר אַבְרָהָם (שם כ"ו) והדומים להם : ואולם כאשר יהיה שוא נע לאחרי התנוע' השני' אחר יהי' בה המתג . כמו וַיֵּדְעוּ כי ערומים הם [שם ג'] וַיֹּאמְרוּ לא וְעָרַךְ את העלים [שם כ"ב] ודומיהם : וכאשר יהיה שוא נע לאחרי התנועה הרחשונה וגם לאחרי התנועה השנית . אז יבוא שני מתגים במלה אחת . מתג בתנועה השנית שהיא השליטת שלפני הנגינה ומתג בתנועה הרחשונה שהיא כמו כן התנועה השליטת שלפני המתג . כמו בהר נַחֲלָתֶךָ (שמות ט"ו) בַּעֲלוֹתֶךָ ערוך (שם ל"ד) וְעָבַרְתָּ שם שנים (דברי' ט"ו) והדומים להם : וכל מלה בת שלש תנועות שהנגינה מלעיל : אם לה מספר מלה בת שתי תנועות שהנגינה מלרע בכל הלכותיה

וזה פשוט : שהרי המנוחה שלאחרי מקום הנחת הטעם לוינה מועילה כלום לענין המתג : וכמו שהרגישוך :

עז מעתה יקל עליך לדעת מקום מושב המתג גם בשאר המילות לפי שם תהיה מילה בת הברעה לו המתג גם מנוחות כי תמיד מתחיל למנוח מן המנוחה שיש בה הנגינה . ויהיה מתג במנוחה השלישי שלפניה שם היא מוכרחת לכך : וזו תמשל כמו כן במנוחה השלישית שלפני המתג . שם תהיה גם היא מוכרחת למתג : לו יהיו שני מתגים במלה ההיא . כמו **לִישׁוּעָתְךָ** קויתי ה׳ [בראשית מ״ט] בגל **מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם** [שמו׳ ל״ה] ודומיה : ובאשר תהיה המנוחה השלישית שלפני הנגינ׳ בלתי מוכרחת למתג . לו נעתק אל המנוח׳ הרביעית : כמו בעבור **הָאַרְבָּעִים** (בראש׳ י״ח) וו **הָעֲמוּדִים** [שמו׳ כ״ז] ודומיהם ואם גם היא לו תהיה מוכרח׳ למתג לוי נעתק אל המנוע׳ החמישית . כמו נאמר **מֵהַתַּחְתּוֹנוֹת** [יחזק׳ מ״ב] וזולתה : ואם לא תהיה גם המילה המיוחדה מנוחה מוכרחת למתג : לו נדחה לגמרי אע״פ שתהיינה בה מנוח׳ הרבה . כמו **וַיְפַכְּחֵהוּ** על ביתו (בראשית ל״ט) וזולתו .

עח ולפעמים תבוא הנגינה בטעם במקום המתג ויהיו שני טעמים במלה אחת . דהיינו טעם מפסיק ומשרתו עמו במיבתו : והטעם הראשון יהיה לעולם במנוחה הראוי׳ למתג : ולפיכך יש לו כח ומשפט מתג במה שלא יהיה לאחריו לא שוא נח ולא דגש חזק . כמו ואברכה **מְבָרְכֶיךָ** (בראשית י״ב) **וּמְלֵאוּ** במי מצרים (שמות ח׳) **מִשְׁמֹשְׁבֹתֵיכֶם** מביאו [ויקרא כ״ג] והדומים להם : וכל מילה שהיא מוכרחת למתג לא יהיו בה שני טעמים :

ומלה

ומלת על הַבְּהֵמֹת (שמות י"ב) יש בה שתי נגינות לע"פ שהוא רחוי למתג והיא זרה . ונוכרה במסרת : ואולם קדמת זקף קטן שבמלה לחתה : לע"פ שהם מלוויים בשתי מקומות ; אין להם רק משפט נגינה לחתה : ויבואו במלה בלתי רחויה למתג . כמו וְהַבָּשָׂר [ויקרא ו'] וזולתה :

עט ואחזו עתה להשכיל ולהורותך איך יגדל כח המתג להשמעת לפעמים משמעות העין על ידו : ומלמוד הזה כי שגגת המתג מוליד מכשולים בשורשי העיונים : ועשה זאת לפתח בני והגלל : למד לשונך לנעות אחרי כתובי . ושים לבך אליו בהתעסקך בלמוד המקרא : והנה כל ידעת דרך נקוד אותיות אי"ן מגזרת נחי פא יוד שבה"ק להיות לפעמים בחיבור גדול . כמו ויירחו מגזרת אלו (שמות ל"ד) וזולתו ומצאנו במקומות שמקרא שמחסר יוד פא הפעל מהמכתב ע"פ המסרת. כמו וַיִּרְאוּ אותו כאשר ירחו לתת משה [יהושע ד'] שהוא מגזרת ירא והמלה הזאת הוה בשתי אותיותיה ונקודותיה למלת וַיִּרְאוּ אותה שרי פרעה [בראשית י"ב] שהוא מגזרת ראה : ואין ביניהם השגל רק כמה שיעות מתג בשתי המשמ' שבגזר' נחי פא יוד . ולא כן בגזרת נחי למד הא : ונקל לך להתבונן טעם ההשגל הזה . והוא : שחיבור אותיות אי"ן מנחי פא יוד היבר גדול הוא לע"פ שנעדרה יוד פא הפעל מהמכתב (וכמש"ל שביל מ'] : ולע"כ השוה שלחריו הוא שוה נע כמשפט אחרי מ"ג : ולריך להיות בו מתג : כמו שיעתא : משל"כ חיבור אותיות אי"ן מנחי למד הא שהוא היבר קטן . והשוה שלחריו הוא שוה נח : ואי אפשר להיות מתג לפני שוה נח : וכמו כן מצאנו בכל כיולא בשלה . כמו לא יִבְעוּ לריך (ישעי' ס"ה) כי לא יִשְׁנוּ [משלי ד'] והדומים להם שיש בהם מתג אותיות המשמש הם מנחי פא יוד : אבל לאחרי דברי לא יִשְׁנוּ [לחוד כ"ט] ויפנו משם [בראשית י"ח] ודומיהם שאין בהם מתג הם מנחי למד הא : וזכור זה . ואולם כשלת וַיִּרְא שאול [ש"א י"ח] וַיִּרְשׁ וערך [בראשית כ"ג] בדי ריק יַעֲפוּ [חבקו' ג'] ויעפו נער' וְיִבְעוּ (ישעי' מ') והדומים להם מנחי פא יוד והנגינ' בעין הפעל אין בהם משפט מתג : כי לא יבואו

סמוכים המתג והגיגה בשתי מלעיל רלופות . וכאשר הודעתיך (לעיל סביל ע"ד) .

והרח"ב בפירושו לס' מהלך (בגזרת נחי הקלוט) כתב וז"ל ופעמים היוד הנחה לגיה כמוהו בְּיִרְאוֹ מרחו . לבל שמו מתג מחת השי"ן להורות עליה עכ"ל . ועפ"ז הקשה על מה שהניח הרד"ק בתכלול (ד"ק דף קכ"ד) תלת ולא יִרְחַם לו [ת"ל ח'] בעמיד מגה"ק בהסרון יוד פת הפעל : וכתב ע"ז בתוקי שם וז"ל , לבל היה צריך להיות יוד הח"ן בתתג להורות על יוד הפרס עכ"ל , ותמה שהעתיק בטל מעיקרו , כי עם היות שיורה זה התתג על יוד פת הפעל וכמו שהזכיר לפנינו בשלוש דברי הרד"ק , מ"מ לא שמו לחומו לצורך זה , ועיקר תקנתו לא היתה בשביל כך , שהרי יש תתג גם בהיות יוד פת הפעל בתכתב : כמו וַיִּרְאוֹ התחתי' [בראשית כ'] וכל הדומים לו . וכן יֵלְכוּ תֵּלְכוּ ודומיהם שהם בצירי המור' על יוד פת הפעל ויש בהם תתג . ובר מן דין ומן דין לא ידעתי מה היה לו להקשות יותר בתלת יחס מבכל השאר שזכרנו [סוף שביל הקודם לזה] שהם בלא תתג ואפשר שלפיכך נתן טעם לחר לזה התתג בתוקי לס' הפרשים (פרס יתן) ולחר שהוא . כדי להפריד בין גזרה זו ובין גזרה נחי לחד הח . ע"ש כי לפי הטעם הזה פשוט הוא שאין צורך לתתג בתלת יחס . שהרי בלא"ה יש הבדל בין תלת יִרְחַם שהטעם מלרע כמשפט התבואר לעיל (שביל כ"ח) ובין ובלא יִרְחַר לחך (בראשית מ"ד) שהוא מלעיל (ובתב"ל סוף שביל ס"ג) ובן בכל כיוצא בהם . ואולם גם זה הטעם אין לו טעם כי מלבד מה שיש תתג גם בלותם שאינם דומים לגזרת נחי לחד הח . יש לתמוה מוד שהרי לפ"ז היתה ההבחרה ביד מתקני הנקוד להעמיד התתג בגזרת נחי לחד הח ולא בגזרת נחי פת יוד והיה לו ג"כ ההבדל הזה . וזה לא יתכן . וכאשר התבחר . והנכון מה שהתבנו בשתי זה התתג . וכ"ה דברי הרד"ק בתכלול [שם ע"ב] בשרש יטב וז"ל העתידים וכו' לטב ייטב וכו' . ויטבו מיטבו בהעתדת היוד והתיו בגעיה (ר"ל בתתג) . כמו וַיִּיטַב דבריהם (בראשית ל"ד] העתדת היוד הנוספת בגעיה . להורות על היוד פת הפעל הנחה . וַיִּטַב בעיניהם [יהושע כ"ב] דבני גד ובני ראובן נעדרת היוד פת הפעל מהתכתב עכ"ל .

הרי זכר המתג גם בחומש שהיוד פה הפעל כמוד ואמר שורה על היוד פה הפעל הנחה : כי כן הוא החמת וברור הדבר כשמם בלחרים שהמתג הזה יורה עליהם : כי אלו לה היה שם מקום בחומ היוד לה היה רשוי להיות מתג : לכן לה זכר המתג רק בחומש שים שוא נע לאחרי חום השמוש : ולפיכך דקדק בלשונו לומר שהעמדת היוד והמיו בגעיה : ולה כלל עמהם החלף והגון שבחומי חיים"ן : לפי שאחרי התחיות האלה לה יהיה לעולם שוא נע כשהן משמשות לעמיד מגזרה זו זולת בהיות הה נוספת בסוף המיבה כמו הלכה ושמעה [שמות ד'] נלכה עד כה [ברחשית כ"ג] ודומיהם · ומאלה לה דבר שם : כי לה נמלא זה השרש בעמיד מבנין הקל עם הה הנוספת · וזה ברור ·

פא ומשוב ומתבונן שיבדיל המתג בין זָכְרָה ירושלם [איכ' ה'] שִׁמְרָה נפשי עדומיך [תהלים קי"ט] ודומיהם שהם לשון נסתרת נעבר . ובין זָכְרָה לי אלהי לטובה [נחמיה י"ג] שָׁמְרָה נפשי והצילני [תהלים כ"ה] ודומיהם שהם לשון צוי עם הה נוספת : כי נבר ידעת שקמץ פה הפעל שבעבר הוא קמץ גדול [כמש"ל שביל ל"ג] והשוא שאחריו הוא שוא נע : וא"כ לריך להיות מתג בפה הפעל : משא"כ קמץ פה הפעל שבצווי שהיגמו קמץ גדול · לפיכך לה יהיה בו מתג : ובזה מדע ג"כ שקמץ הדלת בחלת ודרשו מחרבומיהם (תהלי' ק"ט] שאין בה מתג . הוא קמץ חטף [עיין במש"ל שביל ט'] : ואיננה כמו ודרשו הסופרים [דברים י"ט] שיש בה מתג :

פב ובאמת ומדע כמו כן ע"י המתג שחלת בֵּרַכְנוּ אותו [ברא' כ"ח] בְּרַכְתָּם בשלשים [ש"ב כ"ג] ודומיהם שיש מתג בפה הפעל · הם למקור מבנין פקד הדגוש · וקמץ פה הפעל הוא למשלוש דגש הריש · אבל בֵּרַכְתִּי מפני אחיו [ברחשית ל"ה] לְקָרְבָה אל המלחמה [שמו' ל"ו] ודומיהן שאין בהם מתג : הם מבנין הקל . וגם בחלה הטעם פשוט· לפי שהקמץ שהוא למשלוש דגש הוא קמץ גדול [כמש"ל שביל ל"ג] : אבל קמץ פה הפעל שבלשון מקור מנה"ק הבא במוספת אות בסופו · שיגמו קמץ גדול : [ועשה רפי הבית שבחלת לקרבה : מדע

לכשתעמוד

לכשמעמוד על העניין אשר לזכור בקלה המסלה הזאת) : וזה
מ"ש הרד"ק בשרשים [שרש חרף] על מלת בחרפם בפלשתים
(ש"ב כ"ג) : החיה מעמדת בגעיון · ויש קורחים לומה הטף קמץ :
ולחומה הקריאה יהיה מקור מן הקל עכ"ל ·

פב ורש"י ז"ל כתב על ובקרבתם אל המובח (שמות מ') וז"ל : ובקרבתם·
כמו ובקרבם : כשקריבו עכ"ל · הורו בחמרו : כמו ובקרבם ·
שהוא למקור והמיו היא תמורת הא נוספ' [כמש"ל מסלת
הכוונים שביל כ"ו) והיה משפטו זולת המוספת ובקרבם על משקל
בשמרם עקב רב [מהלים י"ט] . ואמנ' מה שהוסיף לשתר
בתחתרו מלת כשקריבו · נראה בהשקפה הראשונ' שרלה בזה לפרש עניין
המלה לפעל יולא כהורחת בנין הפעיל משה השרש.ומהיה ח"כ דעתו בדקדוק
המלה הזאת:להיות מבנין פקד הדגש שהורחתו שוה בזה השרש :
להורחת ההפעיל · אבל אי אפשר לומר כן : דח"כ היה ראוי
להיות מתג אחר הקוף ; ודוחק לומר שמהיה לפי דעתו גם הורחת
בנין הקל מזה השרש לפעמים לפעל יולא וכפירש הראשון שהר
הרד"ק בפירושו למל' ויקרב המלך על המובח [מ"ב י"ו) ובשרשים
[שרש קרבן] ע"ש : ויותר היה נראה להגיה בדבריו ולמחוק היוד
שבמלת כשקריבו ובל"ל כשקרבו בלי יוד בין הרי"ש והבית :אלמי זה יעלם
אם ידו לשום אם דברי קדשו אחרי שבכל ספרי רש"י אשר ראו עיני
כמובה היוד הזאת : ובאמת אין צורך למחקה : ופשוט הוא שלא
בא זה לבאר ענין מלת ובקרבתם שבפסוק הזה · רק לבאר כוונת
הענין ולומר · שמה שאמר הכתוב ובקרבתם [שהוא כמו ובקרבם
שפירושו בגשתם) אל המובח : הייגו בשעת העבודה : ורלה זה
להשוות ענין הפסוק הזה אל מה שאמר בתלות הכיור . כי שם
בתר הכתוב ואמר : בגשתם אל המובח לשרת להקטיר וגו' [שמו'
ג'] למעוטי בילה ריקנית [עיין בגמ' דובחי' דף י"ט ע"ב] :
ואמה מחזה ממה שכתבתי לך הגה כי נמשך מן המתג הפרש
בתשמעות העניים : ובלבד תשפוט על הבאר ,

נתיב

נתיב יא · בדיני המקף

פר מקף : הוא קו מוסכם שבין המלות ומסמיכן יחד כאלו הן מיב' לחם . כמו על־פני מהוס [ברחשית ח'] ונקרא מקף מלשון המשנה פ"ד דבילה לפי מקפין שמי חביות · ופירש"י לפי מקרבין זו לצד זו עכ"ל והמלות המסומות זו לזו במקף נהשבו כמיבה לחם עד שמספיק נגינה לחם לבדן ועושם לה מהיה נגינה במלה המוקפת לחבריה . אבל תהי' הנגינה תמיד במלה האחרונה מהמלות המוקפות ואפילו הן שלש ואחדע מלות מסומות זו לזו במקף · כמו לחם־כל־הארץ [שם כ"ה] וכן השאר :

פה ובשאר ראוי להיות מנוחה גדולה לפני זה ברחה שבשוף מיבה המוקפת לאחריה · לריכה היא להשמטת ת"ק · כי לא יהכולהמקי' מ"ג בלי נגינה לפני זה ברחה · כמו לך מעמנו [שם כ"ו] בדר יֵשֵׁב [ויקרא י"ג] נתן תִּתֵּן [דברי' ט"ו] עין הפעל בלירי . וכשהן במקף נאמר לְךָ־לך מארלך [ברא' י"ג] יֵשֵׁב־ זה עבדך [שם מ"ד] מה תִּתֵּן־לי [שם ט"ו] עין הפעל בשגול . ומן שמור ושמעת (דבר' י"ג) אם הג המלות תִּשְׁמוֹר [שמות ל"ד] פן יִפְרוֹץ בהם [שם י"ט] שעין הפעל בחולם · נאמר עם המקף שְׁמֹר־לך (שם ל"ד) אם שומת תִּשְׁמְרוּ־בה [מהלים ק"ל] · פן יִפְרֹץ־בם [שמות י"ט] עין הפעל בק"ח מולדת החולם : וזהו מ"ש רש"י שם וז"ל . אע"פ שהוא נקוד הטף קמץ הוא זו מגזרתו . כך דרך כל מיבה שנקודמה מלחפוס כשהיא בלה · במקף משמנה הנקוד לחטף קמץ עכ"ל : וכמו כן אמת כל כשהן במקף נאמר אֶת־כָּל־עשב (ברחשית ח') ורבים כמוהם :

פו ואחנם לפעמים תמקים הת"ג שלפני זה ברחה שבשוף מיבה המוקפת לאחרי' . בפרט בהוות הבה הנמשך ממנה לעורך שרש או לעורך שמוש ואז יהיה בית מג : כמו קוֹם־לך זה שבה [ברחשית כ"ו] בֵּית־אל מים (שם י"ג] כי יִגְנוֹב־איש שמו'

[שמות כ"ח] הַשְׁאִיר־ו (במדבר כ"ח) ודומיה: ובעבור סיבות זה המנ' במקום הנגינה. לכן יש לו מספע נגינה טעם אמה סיבות אחריו שוע נח: מה שלא יתכן להיות בשאר המחנים וכאשר ידעת. וזה הכלל. כל מנ' הבא במקום נגינה יש לו מספע נגינה: וכל נגינה הבאה במקום מנ' יש לה מספע מנ' [כמ"ש סביל ע"ח] ולהלן [סביל ל"ח]: ויש לך להתבונן שנמצאה עוד המנ' הזה במה סיבות סמוך לנגינה שבמועה שאחריו. שלא כמספע המנ' [כמ"ש סביל ע"ד]:

פן דע כי גם בשלוש המוקפות זו לזו יהיה לעולם המנ' במנוע' הפשיטות שלפני הנגינה שבשלה האחרונה שם היא מוכתרת לבד. וכל מספעי המנ' שאר הודעתיך: כמו וַאֲחֵרֵי־כֵן [שם כ"ו] ועל שמו [בראשית כ"ה] עד כִּי־גָדַל תאר הפשיטות שלפני הנגינה: שבן ודומיהם יש מנ' במנוע' הַכְּרֻבִים [שם ו] ועמה יִגְדַּל־נָא [במדבר י"ד] ודומיה'שם

שהם מנ' לפי שהוא מוכתרים לבד. ומאחר ידעת:

נתיב יב בדיני נסוג אחור:

פח עמה נבאר מספע מלעיל שאר קראו המדקדקים בשם נסוג לאחור והוא כאשר יהיה לאחד מן הטעמים המתרמי' בשלשה שמספעה להיותה מלרע ובשלשה שאחריה יהי' לאחד מן הטעמי' המפסיקי' בשתי הראשונ' זו טעם השלשה הראשונה נסוג לאחור אל המנוע שלפני האחרונה: כמו וְעָשָׂה לו [בראש' ל"ו] וְהָיָה שם [שמות ג'] וְקָרָא שם [דברי' ע'] וְאָרַב לו [שם י"ט]. כל אלה ודומיהם שם מלעיל מפני קירוב הטעמים שאר יכבד על המבעת. כי קשה הוא על המבעת להחזיק הנגינה במנוע האחרונה מהשלשה וגם במנוע הראשונה מהשלשה שאחריה:

פט אבל כאשר תהיה השלשה הראשונה מוטעמת באחד מן הטעמים המפסיקים. אז לעולם נוהג בה מספע נסוג לאחור: כמו

כאשר

כאשר שָׁמַע עֶבֶד אברהם (בראשית כ"ד) כי אז מפסיקין קלת
בתלה הרחשונה על שלש ויכנד קירוב הטעמים על המבטע · וכן כאשר
מהיה גם המלה השניה בטעם מפרש · אז אין המפרש הרחשון נסוג אחור
כמו מֵעַל זֶבַח השלמים [ויקרא ז'] :

צ וכמו כן כאשר מהיה המלה הרחשונה בת שתי מקעות והמל'
שלפניה גם היא בטע' מפרש ומלרע . אז אין נוהג בין נסוג
אחור : כמו כי לֹא שִׁנֵּא הוּא (דבר' י"ט) אשר יָרִיב לו
[שופטים ו') ודומיהם שהרי אם יהיה הטעם נסוג אחור אל
המקום הרחשונה עליון לא נמלטו מקירוב הטעמים אבל אם
אלהים הוא יָרֵב לו [שם) נסוג אחור : לפי שים טעם מפסיק בתלת
הוא שלפניה :

צא ודע כי הטעם שהוא נסוג אחור מפני קירוב הטעמים וים לו מקום
תמצ · ולפיכך אין הטעם נסוג אחור כשהיה בתלה הרחשונה שוא
נח לפני המקום האחרונה או שיהיה גם בשוא שים שה הנחת הטעם :
כמו וְנִסְלַח לו (ויקרא ה') לְאַשְׁמָה שה (שם) יְדַבֵּר אים
[שמות ל"ג] לְמַטֵּה דן [במדבר י"ג] ודומיהם . שהרי אם יהיה
הטעם מלעיל יהיה אחריו שוא נח או דגש חוק וכבר ידעת שלש
ומכן היותם אחרי תמצ . כמו כן לא יבואו אחרי טעם נסוג אחור שדינו
כתמצ : ורמוז שתדע הטעם למה שים לנסוג אחור מקום תמצ · והוא -
לפי מש"ל (שביל פ"ו] שהמגינה הבאה במקום תמצ יש לה מקום תמצ :
והנה הטעם שהוא נסוג אחור ובוא לפעמים בזקוקה הרחוקה לתמצ אלו לא
היה שם קירוב הטעמים . כמו וְהָיְתָה לו (במדב' כ"ה) הטעם
בתלה . ובלא קירוב הטעמים היה וְהָיְתָה הטעם בתיו . ואז היה צריך
להיות תמצ אצל ההא · כמו וְהָיְתָה להם [שם י"ט וגם בתקומו'
שלא נעתק אל מקום התמצ כמו וְעָשָׂה לו (צרחתים ל"ו)
עולתו · ת"ת יש בו מקום תמצ לפי שהוא בתנועה הקוקים תהגיע'
שבתלה שתחריה . שהרי עכ"פ יש קלת הבור שתי המלו' ע"י טעם מפרש
שבתלה

במלה הרחסונה : עד שבעבור זה יכבד קורוב ר"ת מיס על המבטע ;
ובזאת הבחינה הוא במקום המתג .

צב כל תֶּם תֶּן הֶם הֶן כֶּם כֶּן המסמסות בסוף מידה הין
נוהג בהן דין נסוג לאחור : כמו וְהַבֵּאתֶם שָׁמָּה [דברי'
ו"ג] : כי רצוי להיות בהן הנגינה . כדי להרגיש ההבדל שבין זכרים
לנקבות : וכמ"ש [שביל ל"ה] :

צג ויש לך להתבונן שכאשר יהיה הטעם נסוג לאחור במלה שרצוי
להיות בסופה גם נרשה לאחרי תנועה גדולה . לריכה המ"ג
להשמ' למ"ק : כי אחרי שנעתק הטעם מן המ"ג לו אפשר לה
להתקיים לפני גה נרשה : כמו לְשָׁרַת שם[שם ו"ז] יִרְבְּעָם לו[שופ'ו']
הָאֵל גם [מ"ג ו'] הָרָם זנ"ל לך (שם) ודומיהם זנ"ל ואולם
בצינורים וקבמות זנ"ל שסופם גם נרשה לאחרי מ"ג . בשלו
לגמרי דין נסוג לאחור . כמו יְצַר אור [יש' מ"ה] אֹכֶל עשב
[מהלים ק"ו] יוֹבֵל הוא זנ"ל (ויקרא כ"ה) תָּרוּר הוא
[שם ו"ג] וזולתם זנ"ל לפי שלא ימצא במלה להשמיע המ"ג
למ"ק : ויתבאר לקמן [מסלת השמות שביל פ"ב]

צד והרו"ה כתב ביסוד הנקוד (שער המקרא יסוד ט'] וז"ל :
כאשר תהיה המלה שלפני המלה הרחסונה סמוכה אליה
במקף אזי אין נוהג שם דין נסוג לאחור כמו הכי אֲרֵי אחה
[ברחשית כ"ט] וכו' עכ"ל . וכ"כ בעה"מ [מיבת ד' המקרא אות
ט"ו) ע"ש : ואמנם פרוץ תרובה על העומד בכלל הזה . כי הרוב
מהגמלאים במקרא בסוכה הוא הטעם שבהם נסוג לאחור ' ונלאינו
להעמיק לומר הגה : וגם הוא הרגיש בקלמס ונדחק למא בהם
טעם : עיין ביסוד הנקוד [שם) ולכן הדין עם המדקדקים
שמצבו לאומם שהם מלרע בכלל הוריש : ויש עוד מלות במקרא
יולאות מן הכללים שוכרנו : וקלמן נוכרו במסרת .

אחרו

נתיב יג בדיני הרגש והרפי שבראש התיבה:

צה לתרו במסרה: כל בג"ד כפ"ת דסמיכי ליהו"ה רפי דר
ממפיק מפסיק דחיק ולתי מרחיק · פי' כל תיבה שסופה
אחת מלותיות להו"י הנחות והלוח הרחשונה מתיבה שלחריה
היו אחת מלותיות בג"ד כפ"ת : היו רפויה : כמו
היתה תּוֹרוֹ ובהו וחשך על פני תְּהוֹם [בראשית א')
לו תֹּאכְלוּ ממנו (שם ג'] ונגרכו בְּךָ [שם י"ג] וזולתם והוא הדין
בתלה שסופה קמץ גדול לע"פ שאין לוח נחה כחובה להריה · כמו
וְנִתְּתָ כּוֹס פרעה (שמ'] ודומיהו וכתב הרד"ק בתכלול(ד"ק דקק"ט]
ו"ל· וכן בשאר הלותיות שלוש בג"ד כפ"ת : נקרלות הזקות וקלות
כשיבולו עליהשלותיות להו"י ·כמו מפר מהשבות (לוב ה' לע"פ שהמם
לינה דגושה [כי לא יבול דגש קל בלותיות ט"ס שק"ן נולי"ס(כמש"ל שביל
ע"ו)קריאתה חזקה·וכשיבוא עליה לות להו"י קריאת' קלה·כמו הנה לנכי
יולא תעמך (שמו' ח'] · וכן מהעוף למינהו (בראש' ו')חזקה הלתד·עשה לי
[בראש' ח')רפה הלתד וכו':וכן דרך שאר לותיות טכ"ל : ומה שלתרו בר
[פי'חון]ממפיק מפסיק דחיק ולתי מרחיק.ר"ל שלהתת מתרגע שבות הללו
תהיה לות בג"ד כפ"ת בדגש לע"פ שמקדם לה לות להו"י

צו מפיק . פי' כאשר מהי' לות הו"י שבסוף המיבה מורגש' במבטע
ולינה נהה : לז מהיה לות בג"ד כפ"ת שבראש המלה
שלחרי'בדגשקל כמו בְּצִדְקָתִי תְּשִׁים [בראש' ו'] שָׂרֵי גְבִרְתִּי(שם י"ו)
עֲשֹׂה בְּכִרְתָּ [שם כ"ז] ודומיהם ולולם לין מפסק
נה נראה נוהג בהלקשבסוף מיבה.והלוף הכתובה במלת
וְיִרְא לינה בכלל נח נראה לפי שלינה מורגשת במבטע.וגם לינה בכלל
נח נאמר , כי לין לות נקריאת נהה רק בהיותה לחר תנועה.אבל
שם היו לחר שוא לינה נהה.והרי היו כמי שלינה ולכן הבינו דגושה במלת
וירא בלק [במדבר כ"ב] .

צז מפסיק , פי' כאשר מהיה המלה שסופה יהו"ה מועמדת
בלחר מן הטעמים המפסיקים , לז תרגש
הלות הרחשונה מן המיבה שלחריה , כמו , וּנְקֵבָה ברא

(ברחמים ח') : וכל הטעמים המפסיקים המכריס לעיל [שניל מ"ג]
שויס הס להפסיק בין יהו"ה לבג"ד כפ"ת :

צח דחיק : לימו מוהג רק בהא שבשוף מיבה · כמו שימבאר
והוא על שלשה מיוים המין הראשון : כל מיבה
שסופה הא שהיו' מורגשת במבטע ולפניה פתח או סגול או קמץ וכשהיו
במקף למלה שהריה : לזו מהיה הלוח הרחשונה מן המיבה שהריה
דגושה כמו **מַה טֹּבוּ** להלין [במדבר כ"ד] **מַה זֶּה** מהרת
[ברחמים כ"ו] **וּמִשְׁנֵה־כֶּסֶף** (שם מ"ג) חשר

תְּבַשֵּׂה־בָהּ [דבר' כ"ג] **וְעָנִתָה־בִי** לדקמי (ברחמים ל'

והדומי' להם . וכל דגש הבא בשבא דחיק דגש חזק הוא : כשפיע ב
דגש הבא לחרי מנוחה קטנה : כי לחרי שהמקף משמיך שמי המלות ומ
נהשבות כמיבה לחת ולפי לפשר שמוחה הן בחלע המיבה : ולפיכ
נדחקה ההא בין שמי המלות עד שהיה מורגשת לגמרי והרי היא כאל
לינה , ולריך להיות דגש חזק לחרי הפתח או הסגול כשפיע לחרי מ"ק
ובהיות קמץ גדול לפני ההא מהפך ע"י המקף לק"ח כי אין מקום לה
הכחובה לחריה לנוח בחלע המיב' . ולפיכך נקרא המבטל הזה בשם
דחיק : ע"ש ההא הנדהקת ממקום' . וזה כולל גם שאר מיני דחיק אשר
ימצאו . שבכלם נדהקה ההא במבטע והלוח הרחשונה מהמל' הסמוכ
נקראת בדגש חזק . ולפי שהדגש הזה דגש חזק הוא לכן נכתב גם בשוא
לחיות וולת בג"ד כפ"ת ולא השמיטוהו המנקדים :

צט המין השני . כל מיב' שסופה הא נחה ולפניה סגול ושבא המלה
ההיא נסוג לאחור מפני קירוב הטעמים . לזו מהיה הלוח הרחשונ'
מהמלה שהריה בדגש : כמו אשר לפן **עֲשֵׂה לָךְ** [ברחמים ל"ח]

אִקְרָה בָּהּ (במדבר כ"ג (ודומיהם וגם בחלה נדחקה ההא
במבטע כחלו לינה . כי ה"ח שמוח לחרי מ"ק שאין בה נגינת טעם .
וע"כ לריך להיות לחרי הסגול דגש חזק כשפיע לחרי מנוחה קטנה :

המין

א המין השלישי . כל מידה שסופה לזוז קמוצה בין שהיה הא נחה
או כמוצה לחבירה לו לזוז כמוצה . והיה הגניב׳ מלעיל בעבור שהיינו
שאין טעם המלה ההיא נסוג לאחור מפני קירוב הטעמים : ובמלה שלאחרי׳
מהיה הגניבה בזולת הרחשונה ממנה . בלופן שאין תנועה לאחרת בין שתי
הגניבות זולת הקמץ . הוי מהיה הלוזת הרחשונה מהמלה השנית בדגש חזק.
כמו לאחר עָשִׂיתָ לּוֹ (בראשית כ״ו) לאחר מָשַׁחְתָּ שָׁם שם
ל״ה) וְאָעִידָה בָּם [דבר׳ ל״ה) ודומיהם . ואמרו הטעם לפי שהקמץ
נלחק בין שתי גניבות לכן נגרע מערכו עד שירד למדרגת מ״ק ולפיכך
יהי׳ לאחריו ד״ח . ולזולת כאשר יהי׳ טעם המלה הרחשונה נסוג לאחור
אז לא נלחק הקמץ בין שתי גניבות : כי טעם נסוג לאחור בין במג יש בו
ולא בין גניבה [כמש״ל שביל ל״ה) ולכן יהיה לאחריו רפי . כמו לאחר
הָיָה שָׁם (בראשי׳ י״ג) נוֹסָפָה בּוֹ [יעוי׳ נ״ט] ודומיהם : לאחר
וְזָבַחְתָּ פֶּסַח (בדריש י״ו) וְיָשַׁבְתָּ בָּהּ (שם כ״ו) וכיולא בהם
שם להם מספע מלעיל בעבע . ולכן מהיה הלוזת הרחשונה מהמלה השנית
לגוזה כמספע הלחוק . הע״פ שנרחה להיות טעם המלות הללה והדומים
להם בכלל נסוג לאחור : בהרי בזולת קירוב הטעמים הם מלרע מפני וי״ו
ההפוך שברחשיתם (כמש״ל שביל נ״ר) . עכ״ז שם להם מספע מלעיל
בעבע . כי כבר ידעת שעיקר מקום הנחת הטעם שלהם הוא מלעיל
(כמש״ל שביל נ״ג) הלא שנעמק להיו׳ מלרע מפני וי״ו ההפוך . ובהיות
קירוב הטעמים לא יזוז ממקומו וימקים מלעיל . והעד על זה הוא מה
שיש לאחריו זוע נח ולא יתכן זה לאחרי נסוג לאחור שדינו כמג . וגם לא
היה רצוי להיות נסוג לאחור . מפני הזוע . וכמש״ל [שביל ל״ח] . וכאשר
לא מהי׳ הגניב׳ בלוזת הרחשונה מהמלה השנית , הוי מהי׳ רפויה . כמו
נָחִיתָ בְחַסְדְּךָ [שמות ט״ו] מְבָרֶכְיךָ בָּרוּךְ
(במדבר כ״ר] ודומיהם :

קא לאחי מרחיק . פי׳ כל מידה שרחשיתה שאי לוזות דומות רלופות
והרחשו׳ בזוע . היא בדגש הע״פ שאחי׳ בסוף המלה שלפניה לאחת
מלומיות להו״י הגהות. כמו עַד קְטַנָּה כְּכַף הים [מ״ח י״ח] הֲלֹא
בְּבַרְכְּמִישׁ [יעוי׳ ו׳] נִשְׁכְּבָה בְּבָשְׁתֵּנוּ (ירמי׳ ג׳)

ולזולם

ואולם כאשר מהיותה שמי המלות שמוכות זו לזו במקף. לו מהיה ה־לשון מהדומות רפויה: כמו **לא־תתעב** (דר׳ כ״ג): וכמו כן בכלל הזה. כאשר מהיה ברלש המיבה: בי״מ נקודה בשוא ולחריה לחיר מלמיות הספרים מהי׳ הבית בדגש לע״פ שקדם לה מיבה שסופה לוש להו״י הנחה כמו ובכנדה **בפרעה** [שמו׳ י״ד] לה יהודו **בפרך** (ויקרל כ״ה). ונקרל המבטל הזה בשם לחי מרחיק. לפי שעיקרו הוא בשבת לוש השנית מהמלה השנית שהיא רחוקה מלוש והו״ל שבשוף המיבה שלפניה. ויש בספרה י״ח מלין דגשין בשר והו״ל בלה מבטל וכו׳ נמסר בדניאל סי׳ ה׳.

קכ ולחרי שהודעתיך משפט הדגוש ימבחר לך בעזרת הקורלים המפרידי בקריללם מלת **מזה** בידך [שמות ד׳] הכמובה מלה לחת ומפסיקי זה וקורלים לומה כשמי מלות. כי לל נקרו לעשות כן ושבוש גמור הוא. וזהו: כשמבינן במלה הזאת שהיא נכללת בתוך הרלשון מדיני לחיק לשר המבחר [שניל ל״ח] ושם לחרנו שהלות הדגושה בשבת לחיק נקרלת בי״דגש חזק. והוא דבר מוסכם מכל המדקדקים בלי שום חולק. ופשוט הוא לגלם לטעם שזכרנו [שם]. וכפי זה לו לפשר לחלק לומה לשמים כי לל יהיה דגש חזק בריש המיבה. וע״כ לריך לומר כן במלה הזאת. שהרי עינינו הרואות הזין מוקדם בדגש בכל הספרים המדויקים ושם מהיה מופסקת לשמים ומהיה נקראת **מה זה**. לל יהיה מקום לדגש הזה כלל וכלל. כי דגש הוק לל יהי׳ ברלש המיב׳. וגם דגש קל לל ימכן היומו. כי מלבד מה שחין דרכו להכתב בשר הל מיות וולת בג״ד כפ״ת (כמש״ל שניל ט״ו). גם לל יקום ולל יהיה לחרי חום להו״י הנחה בלי היות לחד מן המבטלים חק יהו״ל. וחין המלט מלומר שיש כחן מבטל. וחין זה לל הדחיק. מעמה הגע בעלמך ללו היתה המלה הזאת נהלק לשמי׳ בכחיבת׳. כמלת **מה זה** מהרה [בר׳ כ״ו]. מ״ת היינו קורלים לומה כלחת וכמשפט דחיק וחיך ח״כ יעלה על הדעת להלק קריללה לשמים לם גם כחיבתה היא מלה לחת. הלל דבר הוא רחוק מן הדעת:

ולא נעלם ממני כי המכשלה הזאת מהת ידם מעה שמלאו כתוב בגליון החומשי׳. מה זה קרי. והוא ע״פ המסרה הלל היא כמובה בר״ה ל׳ סי׳ כ״ו [והיא שנויה בשם׳ סופרים (פ״ו) ושם לל נמנה מלת מזה. וחין ספק כי בעזרת הוא וכמו

כמו שיש מסטיות לחרו׳ גלויות לעיכול ונכון למקן לומן ע״פ המסרה הוחמ]
וז״ל:ט״ו מלין כמיב הד וקרין מרינוכו׳ ע״ס וחסיב בהדיוהו ויחמר חליו ה׳
מזה בידך והמה הבינו מזה להפריד המלות הנזכרות שם ולקרותן כשתי
מלות בתת רווח בין הדבקים אבל לי נפשר לומר כן. לחרי שתנו בהדיוהו
מלת מזה ומלת **מלכם** מדכתו עתי[ישעי׳ ג׳] והנהנה גם שתיהן בכלל
דהיק ולזו היתה כוונת בעלי המסרה להורות דרך קריאתן שתהיה
כעין שתי מלות נפרדות לא היה להם למנוע מלהוליאן בפירוש מכלל דהוק:
וכדרך שתנו (בתהל׳ סי׳ס״ח)ג׳ מפיק רפין. ע״ס ויומר מזה היה תן הרחוי
להודיע בחלה מה יהיה משפט הדגש שבהן. ובחסר הת בחר:

והאמת יורה דרכי כי לא טלה טל בד בעלי המסרה להוליא המלו׳ הלה מדין
למיק ׳ ומה שחמרו וקרין חרינלא כונו בזה על הקריחה הפשוטה
לבטל מומן בשתי מלות: רק על הבחור ומשמעות הענין: ולחפוקי מלת
מזה בידך ממשמעות ומזה מי הגלה (שמד׳ י״ט) : ולשלול ענין מלוכה ממל׳
מלכם חלכתו עתי׳ וכן מלת וחמר למה **בָּךְ** (ברח׳ל׳) הנמנה שבעתהן
להוליחה מענין נגידה : ורגיל **דְּ** בדבריהשלחמש כמל׳ קרי על
הענין הזה: כמו שנמסר על מלת לא בשלף : ט״ו קרינלו בויו יחע״ס שלא נוכל
להפריש ביניהן במנטח כמ״ש הרחב״ע בפי׳ למלח חסר לא יעלה (שמו׳ כ״ח)
ע״ס: ויש לי עוד רחיות ברורות ונכוחות מדברי רז״ל שם שהשמיטו הרבה בפעל
קרי על הכתוב ומשמעות הענין: וזה בחור מחמרם הרגיל לחו למימר: אל תקרי
כך חלא כך: וכן חמרים שם למקרא ויש שם למסרת, ושם יהוש ה׳ עמדי לדבר
מזה במקום חחר כחשר עשלבני, מז יגרפו ויחלבמו הדברי׳ הלה. וכענין הקריא׳
הפשוטה בחותן המלות הנמנין במסרה הנזכרת, ככתיבתן קריחתן, ונקראת
מלת מזה בידך בד״ח מזין, ומלת וחמר למה בגד נקראת בלי שום הפסק בינ
והגימל, וכשתי מלות הסמוכות זו לזו במקף, וזה ברור ומין לספק בו, וכ״כ הח״ע
שם נחות (שער המותיות חות שם) וז״ל, ודע כי יש הח חסר והוח שרש במלת
הטעסרק הוח מבולט, כמו **מַהֲבָצִיץ** (ברח׳ל׳ו)הנה מיבנו במנטח הק נשחר
במכתב יהנה מלכם חלכתו (ישט׳ג׳)מזה בידך(שמות ל׳)מיבנו לח
במנטח ולח במכתב עכ״ל, וכ״ה דברי הרד״ק במכלול(ל״קדף ק״ה) ע״ס,ועיין
עוד במה שכתב החכם השלם ה״ר משה הנקדן בספרו הנדפס במקרח גדולה אצל
מערכות המסרת (בד״ה עתה מדבר על המקפיכו׳ ומסנדיני בג״ד כפ״ח דסתיכי
ליהו״ם), וכבר שלחתי לח תוכן הדבריהשלה במכתבי לל החכם המדקדק וקורח
מוהרח מחו׳ הורש שמש ז״ל, והם לך העתק מכתב תשובתו ו׳

נע״ה נרעסלח י״ל תמוז תקל״ו ל׳

להנכון חיים יצו שלוש

בסקונהר לשוחמעל׳ בחג״ם מיוסב׳ דהחי תמוז הגיעתני ע״י חתיו הרבני

נר"ן: ומהי לגלי טעמוני: ועל לשר הפלית העמיק הרחיב להוכיח במיסר
מצולות מַיִם בידך. הדבריסכמדן. דבר שפחים לך למומר הוא. ויהי ספר
ונם שהוי"ן דד"ח הוא מנוקד. גם המסרה לה כתבה ע"ז בגליון בלשון
הרגיל לה למימר. מרין מלין דכמיבן חד: כדרך שנמסר על מיבת צוּר יְשָׁדִי:
עַמִּי יְשָׁדִי: ודומיהן שבהן מלויים שני טעמים. משמ"כ כאן
דלפילו הוו כמיבן מרין מלין לה הוו מתקריין אלא הד מפני
דחיק המקף. והדבריספשוטיסוברוריס: ומאן דפליג בהא היינו אלא מלגלג. בזה
ליקהם אם למקרא קדש ונוטש מורם אם למסורת הדרים: כתו רביסמעדת
האסכמוים עם שהם גדולים חקרי לב בתורה שבע"פ. לא ידעי ברוך בלה"ק
ומלעיגיסעל ידיעת דקלוקה. והיא מהלמת. למנם שפת אמת תכון לעד. והנה
כשל בעוונינו כה ידי על מעשה הכתב לעת וקנה. ולא אוכל לבוא בתרוכה. ע"כ
אקצר ואסיים בשיש שלום נאו' הק' לבני כוהניים ליבשין סופר ונאמן פה:
קב עד הנה ערכתי משפטי הנקוד על הספר אשר ועדתי בתרפ"אבנים
(אבן ט') ומעתה צריך אני להודיעך ולגלות אזנך כי קצרתי מאד
בדבריס הנאתריס בשביל י"ט מן המסלה. ולא השלמתי לבאר לראת העין
אשר החלומי תת לפניך שם בדין נח נרע' הבא אחרי מנועה קמוצה:
וכן בדין מ"ג לו מ"ק שיש בה נגינת טעם. והלכתי בזה העין אחרי עקבו'
המדקדקים הראשונים [לטעם שאתרתי בתרפ"אבנים שם]:
ואולם מצאתי במקרא מלות רבות שיש בהן מ"ק בלי נגינת טעם
ואחריה שוא ואות בג"ד כפ"ת שאחרי השוא היא רפויה: ואם
והי' השוא ההוא שוא נח כמשפט אחרי מ"ק בלי נגינת טעם: היה
צריך להיות אחריו דגש: וכאשר ידעתם. ולא נמצא בספרי המדקדקי'
טעם לזה, עד שקם הרו"ה ז"ל ואמר כללים לזה העין והעלה:
שיש עוד מין מנועה למעלה ממדרגת מנועה קטנה גמורה: וקרא
אותה בשם מנועה קלה: והיא: כל מנועה שאינה
בעלמה אבל היא ממורת שוא כדי שלא יתחברו שני שוואין נעים
רצופים, ואמר, שאחרי מנועה קלה לא יתכן להיות לא נח נרחה
ולא נה נסתר, כי לא יהיה אחריה שוא נח לו דגש, גם לא
מתפך ממנה שום אות חו"י נחה, וכל שוא שאחריה הוא שוא נע
ולפיכך תהיה אות בג"ד כפ"ת שאחרי השוא רפויה כמשפט: כתו
ובאי שָׁכְבִי עמו [ברחשית י"ט] קִרְבוּ לפני ה' (שמות י"ו)
שהם: לשון לווי מבנין הקל ורחוי' פה הפעל להנקד בשוא
בנקודתה

כמוקדמה בלשון יחיד שֶׁכֵּב קָרֵב : הלא שהי לספר להיות פה הפעל שלהן בשוא לחרי׳ סגס : עין הפעל היא בשוא : ולפיכך נסמ׳ שוא פה הפעל להיות ומנועה קלה היא · וכן בכיוצא בהם : ועוד הוסיף לזה כללים להרי׳ : וגם נתן כללים רבים למ״ק אלו מ״ג שים בהן לגימת טעם מתי והי׳ להריהן שוא נח אלו ד״ה ומתי לא יהי׳ לחריהן לא שוא נח ולא ד״ח : וכל הדברי׳ הללה מבוארים בספרו יסוד הנקוד (שער המנועות) ובלוהר המיב׳ [מיב׳ המנועו׳] ובעל להל מסה בחר לו דרך להרחיב בספרו הנזכר : ואנו מן הצורך להעתיק פה אלו דבריהם : כי הספרים הנזכרים מצויים ביד כל : מדרש מסס · ואלו לשר מבחר מקרא : כי אלה מבחר ולא אלי :

מסלת השמות

נתיב א בחלוקת השמות למיניהם

א הסס הוא חלק מסלסה חלקי הלשון : ונקשר הודעתיך [בתחל׳ מסלת הפעלים] : והוא סימן לקריאת הדבר בשמו : ואין בו הורגת הומני׳ והמדברים בשר שאינו מורה על פעולה מעשיית : ואולם ילדך בו לשון יחיד ורבים יחידה ורבות וגם הכינויים המוריים על הקנין : ויתבאר הכל בתה שיבוא בתר היעד בעה״י : והסס נחלק למינים רבים אבל הכמי ההגיון · והמינים אשר מצטרך לדעתם בדרכי הדקדוק : אומס אגיד לך פה :

ב סס עלה · והוא · סס דבר הנקרא כן מעת היותו · לא שנתחדש הסס האות אחרי היות הדבר כבר נמצא : ויש סס עלס כללי · וסס עלס פרטי : סס עלס כללי הוא . סס עלס הכולל דברים רבים : כמו בהמה : חיה · עוף : שור : המור : עץ : אבן · בית · שדה : כל אלה ודומיהם נקראים כן מיום היותם על האדמה וכל אחד מהם כולל מינים הרבה : כי סס בהמה כולל הסוס והפרד השור והחמור פרים ואילים וכבשים זכרים ונקבות · וכן שור כולל השחור והלבן גדול וקטן וכדומ׳ להם

סס

ג שם עלם פרטי הוא: שם עלם המורה על דבר פרטי לחבר נודע
וניכר בקריאת השם ההוא כי הוא זה ולא אחר. כשמות האנשים
והנשים: כמו לאברהם ויצחק ויעקב שרה רבקה רחל לאה ושמות הברים:
כמו סיני כרמל מצור. ושמות הנהרות. כמו פישון גיחון חדקל פרת.
ושמות העתי' והארצות והעיירות. והדומה להם. ושם עלם פרטי נבדל
משאר השמות בארבעה דברים. האחד שלא נוכל להזכירו בלשון רבים
לומר לאברהמים על שני אנשים לשבי כל אחד מהם נקרא בשם לאברהם.
לפי שהשם עלם פרטי הינו נופל רק על דבר א' מיוחד. והשני שלא ילדק
בו הגדר הא הידוע' לומר האברהם הילחק. והשלישי שלא יתחבר עם
הכלוי' לומר לאברהמך ילחקך. והרביעי שלא שייך בו שמיכות ענין לומר
לאברהם ירושלים ולהיות הכונה לאברהם של ירושלים. והטעם בזה
הוא. לפי שכל אלה מורים על הידיעה [כמש"ל מסלת הכלויים שביל
ס"ח] ואין לורך לשימן הידיעה בשם זה. לאחרי שכבר הוא נודע
בשמו הפרטי.

ד שם המקרא: ויש קוראים לזאת שם הפעולה. והוא תורה על דבר
שהינו מורגש בחושי האדם ואין בו מציאות בפני עלמו רק בהיותו
מחובר באחד מן הדברים הנמלאים לשבר יקרה מקרהו בו. כמו
הכמה. גבורה. עושר. זקנה. ידיעה. שמיר'. כל אלה וכיולא בהם
אין בהם מציאות כי אם בהיותם מחוברים באיזה עלם. וכמו שאנוכיל
לך בשמוך.

ה שם מושר [פי' שם הלורה ומכונת הדבר] הוא השם הנקרא על
איזה עלם כשבר המחבר בו איזה מקרה מן המקריים. כי כשבר
המחבר מקרה החכמה באדם. נקרא חכם: והוא שם מושר לאיש שבר
קנה מקרה החכמה. וכן בהיות מקרה הגבורה מחובר באדם: נקרא
גבור: ובעבור מקרה הזקנה שהמחבר בו נקרא בשם זקן. וכמו כן נקרא
סופר מפני מקרה הסמירה: ועשיר בעשרו: לדיק בלדקתו: וככה בכל
דבר מן הדברים אשר ימושר באיזה מושר. נקרא בשם ההוא לחרי שהמחבר
בו מקרהו. כי נקרא האילן גדול לשבר שהמחבר בו מקרהו והוא הגודל
וכן קטן: לבן. שחור. אדום: והדומ' להם: ובהנחת ולדע תוה כי יש
הפרש בין שם עלם לשם מושר: כי שם עלם נקרא על הדבר מלת היותו

אבל שם תאר מתחדש בעצם להרי היומו . וכמד הל"ע גם' מחונים [ר"ה הנימונים] וז"ל . ופירוש המחר. דע כי הכמה שם והוא מקרה. וודוע כי המקרה לא יעמוד כי אם על עצם . מחמר' אֵבֶל כגד זה למלרים [ברחשים כ'] . הסמוך . אבל שהוא מקרה לחלרים . וברלומך לקלר מחמר אֲבֵלִים (והוא שם תאר) והעמן - מלרים שים להם אֵבֶל עכ"ל .

ן שם היחס : הוא ליחס החדש להרי עירו או להרי חרגו או משפחה או שבט וכיולא בהם : כמו רחובני שמעוני עמוני מואבי מלרי ודומיהם : והיוד שבסוף התיבה היא לסימן היחס . ולפעמים רבים בשמי יודין אחת לסימן היחס ואחת לסימן רבים : כמו חלהי העבריים נקרא עליהם [שמו' ג'] הלא כבלי כתיב (עמוס ט'). וברוב בשמטה יוד הרבים מפני קושי פגיעת שתי יודין . כמו כי לא יובלון המלריס לחכל את העבריס (ברחשים מ"ג) וזולת . ובלעדי יחידה נקודה היוד בקמץ והחריה הא נחה לסימן נקבה . או העבריה [דבר' ט"ו] אשת היהודיה (ד"ה א' ד') או שתהוה היוד ומחלף הא הנקב' בחיו . שפחה מלרים [ברא' י"ו] אשה בשים [במד' י"ג] ודומיהם . ובלעדי רבות נקודה היוד תמיד בחולם . כי לא כעשים המלריות העבריות [שמו' א'] והדומים להם :

ך שם נרדף . הוא השם אשר יש לו הנרים המורים ג"כ על העצם ההוא כמו שחק רקיע שמים : המה הרם שמם : לויב שומע . וכבר הוריתיך כמו זה בפעלים [מסלת הפעלים נתיב י"ב) וכל שם שחין לו חבר המורה על עלמו . נקרא שם נבדל . כמו גפרית ומלח :

ח שם משותף . הוא שם אחד לדברים מתחלפים . כמו ואיד ועלה מן הארץ (ברא' ב') הוא לשון קיטור וענן. ואיד ככן לללעו' [איוב י"ה] הוא לשון שבר . וגם כמו זה הרחיתיך כאשר בפעלים [לעיל שם] . ויש בכלל זה שם מושאל . והוא . שם אשר הושה על ענין דבר ואח"כ הושאל להורות על דבר אחר . כמו לב . רגל . יד . רגל . שהם שמות מונחים לאיברי בעל חי . ועל דרך השאלה נקרא עליון ההר . רגלי ההר . וכן לב השמים . יד הירדן . רגלי ההר . והדומים להם :

ט יש שמות נגזרים מן הפעלים . כמו מאכל מן אכל . מזרה מן זרה . פקדון וכרון מן פקד וכר . קראו לכל אחד מהם שם נגזר . וכמו כן

יש פעלים נגזרים מן שמות · כמו התזיון השמיט (דבר׳ ל״ב) נגזר מן חזן:
משלג בלמון [תהל׳ ס״ח] מן שלג · ויתהל לבר׳ [ברא׳ י״ג] מוהל · וזולת׳:

נתיב ב דרכי המשקל בשמות

י לומיות התמנתי״ו דרכן להיות מוספות בשמות : יש מהם במוספת לות
בראש המיבה כמו מקדש · מעגיב : ילהר · לחמול . ומהיהם שהלות
שבהלמס היא מוספת על לומיות השרש : ויש מהם במוספת לות בסוף .
כמו קרבן , זכרון · מלכות , וזולמס . ויש מהם במוספת לות בראש ובסוף .
כמו תפארת מלחמת , ודומיהם . ויתבארו כלם במקומם ביעז אלהיו :

יא כבר הגדמי לך [מסלה הפעלים מהלת נתיב ד׳] העניז הנרלה אצל
המדקדקים בהשתמשם במלת **משקל** . והנה שמו שרש פעל לשיתן
בשמות על הדרך שעשו בפעלים , ואמרו כי כל שם מן השמות מולדותיו
משלש לומיות השרש , וקראו גם לומיות השרש שבשמות בשם . פא הפעל
עין הפעל למד הפעל , וכאשר מנוה או מחסר פא הפעל קראו גם שם מנוי
פא או מחסרי פא , ועל״ו בכפולים ונהי העין נהי למד וכל שאר הגזרות
כמו בפעלים · והיה זה , כדי להפריש בין שם לחבירו כי ראוי לך לדעת
שיש הרבה שמות שהם שוים בתמונה מכל לד ונגזרים משרשים מתחלפי׳ ,
כמו **וערה** המלב׳ (ברא׳ לו) הוא משרש עור ומעניז העידומי בשם
[דבר׳ ל״ב ד׳) . ושיהי **ערה** במדב׳ י״ו) שרשו יעד מעניז לשר
לועד לשם (שמות כ״ט) וכמו כן לרון **העדות** [שם מ׳] הוא
משרש עוד . לת הגור ולת **העדות** (מ״ב י״ח) שרשו עדה מן
מעדה כליה [ישעי׳ ס״ו] , ורבים כמו אלה , וכפי החלפות השמות
בשרשיהם כן ימהלפו דרכיהם בלשון שתיכות ובלשון רבים ועם הכנויים
כמו שמרע תו״ה , ורחוי ת״כ להבדיל ביניהם בקריאת
שמותם כדי שלא לטעות בהם . ונהגו לשקול כל שם מן השמות המתוים
לבד עם שרש פעל כפי מספר לומיות השרש הכתובות בשם ההוא ולומיות
התמנתי״ו הנספות בו בצרפנקודן . וזה שמו אשר יקראו לכל אחד מן
השמות בשם משקלו כמו **עֶבֶד מֶלֶךְ** קרא בשם משקל **פָּעֵל** בשמי
סג ולין · **חָכָם דָּבָר** קראו משקל **פָּעַל** בשמי
קמלין . וכל׳ **מִקְדָּשׁ** שרשו קדש והמ״ם שבראשו
נספת לות הוא משקל **מִפְעָל · בְּרָכָה** הוא משקל
פְּעָלָה ועל״ו כאשר מחסר לו תנות : לות מלומיו׳ השר׳
כמו **מַתָּנָה** שרשו נתן והמם

והמם שברחשו נוספת ודגש בעין הפעל למשלוש מן פת הפע׳ והת בסופו.
הוא משקל מַעֲלָה : נשיאו עֲדָה שרשו יעד ומיוסד מן עין הפעל
ולמד הפעל עס הת נהה בסופו . הוא משקל עֲלָה:וְעֲדָה
המלבה הנגזר משרש עוד ומחובר מן פת ולמד הפעל עס הת
בסופו . הוא משקל פֶּרֶה : מרון הָעֲדוּת שהוא משרש עוד משקלו
פְּלוּת : חת הגר ואת הָעֲדוּת שהוא משרש עדה הוא
משל פְּעוּת ז וכן בכל שאר השמו׳ לכלם בשם יקראו כפי משקלם
שמרחה להלן במקום כל אחד מהם :

יב וכדי להשכילך זאת ולמת לך מהלכים בדרכי המשקל הנוהג בשמות
למשול לך עוד משל אחר בשמות השויס במחותה ואינם עוליס בקנה
אחד כי מלאתו אָדוֹן רָצוֹן זָדוֹן מָלוֹן גָּרוֹן . השמות הללו שויס הס
במספר האומיו׳ ונקודן : ולת ועלו יחד במחזויס כי אדון הוא מהשלמי׳
שרשו אדן ומשקלו פָּעוֹל . רצון הוא משרש רצה מעניו ופעל ידיו מרצה
[רצר״ג] והמן זדון שבסופו נוספת ומשקלו פָּעוֹן זדון הוא משרש זוד
מעניוכי ויזד היס [שמות כ״ח] והמן שבו נוספת ומשקלו פָּלוֹן מלון
הוא משרש לון מעניו לת ילין הלב חגי [שם כ״ג]והמם שברחשו נוספת :
ומשקלו מָפוֹךְ גרון הוא מגזרת הכפולי׳ שרשו גרר ומשפטו בפתה הגימל
והריש דגש למשלוש עיוהפעל כמנהג זאת הגזרה ולפי שהריש בלמי
מוכשרת לדגש נקמלה הגימל כמשפט ומשקלו פַּלוֹן הפת בפתח
ודגש בלמד : ובזה הרחיוך בעיניך היך שלמתו נריכים להזהר
בקריאת שם למשקל ממשקלי השמות עד שנדע ענין השם ההוא
וגזרתו . כדי שלא ילת משקל מעוקל כמר לי זעיר ואחוך עוד כמו אלה:

יג ויש לך לדעת שנמלאים במקרא שמות אשר לת המגרר להו משקלם
החמיי בעבור שלת נדע מהיזה שרש הס נגזרים כי יש בהם
שת מאותיות החמיי״ו ואפשר להיותה שרשית אף נוספת כמו
לְאֻמָּה אחת [ס״ב ב׳] ויהלקו המדקדקים אם החלף נוספת ויהיו
משרש גדד ודגש הדלת למשלוש דלת אחרת : או אם היא
שרשית ויהיה אגדה בדגש הדלת על משקל סגלה שהלמד כמו כן
דגושה

דגוזה לעלם המשקל (כתס"ל סוף סביל ל"ט) : וכן ויטע יהלי לפרנו
[דניאל י"ח) לדעת הרד"ק הוא מסרס לפך והגון נוספת : ולדעת רבינו
הריק"ס הוא מסרס פרן והחלף נוספת . ויש עוד כיוצא בזה ורחמנם לא
יהיה זה הפסק רק בשמות שאינם נגזרים מן הפעלים : או הנגזרים ואין
הכרע מענין השם לדעת מהיזה פעל הנמלה במקרה הוא נגזר . אבל בשמות
הנגזרים מן הפעלים והם שוים בענינים מכל צד אל יהיה פעל מן הפעלים
אין מקום לספק הזה כלל כי כאשר מהיה יהם מלוקיות החמנמי"ו בשם
הנגזר מן הפעל : הוי חבנה הפעל מן השם ההוא ואם מחקים האות
ההיא מדע שהיא שרשית . ואם לא מחקים בו אז מדע שהיא נוספת : המשל
בחלם תּוֹעֵבָה הדומה בחמונתם למלת תּוֹכֵחָה ואולם כשנבנה
הפעל מן תועבה נאמר+ ומעד ממעבנו (דבר' ז') בהמחקים המיו . מזה
נדע שהמיו היא משרש המיבה וכאשר נבנה הפעל מן תוכחה נאמר הוכח
תוכיח לא עמיהך (ויק' י"ט) שלא מחקים המיו : וא"כ היא נוספת
בחלם תוכחה : וכן אם על תּוֹרָה יקרינו (שם ז') המיו נוספת כי
לא מחקים בפעלים אבל ולדבר על ה' תּוֹעֵה [יעש' ל"ב) המיו משרש
המיבה ומחקימת בפעלים . וע"ז תהי' בהיהך בכל הדומים להם :

נתיב ג בבאור ענין משקל נפרד ונטית המשקל : וסימני הרבוי וה וראות הכנויים בשמות

יד רוב השמות יבאו בתעותיהם כשיבותו בשיטות ענין או בלשונים
או בחבור הכתויים : והנה השם כאשר הוא בלי שום השמות החלה"ר"ן
שהינו שמוך ואין בו סימן הרבוי וגם אינו עם הכנוי . זהו מה שנקרא בפי
המדקדקים בשם נִפְרָד והוא עלם המשקל . ואופן ההגמתו עם שום חלה
השמות הנזכרות נקרא

נטית המשקל :

טו סימני הרבוי שבשמות הם . יוד שם בסוף המיבה או ויו או מיו
כמו בבינונים : וחמנם יש שמות המכוונים בלשון זכר ונתרנו

צוו מיו : כמו מקום מקומות : גורל גורלות : ויש שמות לשון נקבה ויתרבו ביוד מס : כמו נשים : פלגשים . וזולתם . ויתבאר עוד להלן [נתיב ט'] :

טז הורות כוחו השמות הוא על הקנין כעשה שלו שלך וכו' : ופשוט הוא שלא ימכן בהם ענין כחוי חותו חותי וכו' : וכחוי השמות הם ממיל עשרה . והחומיות המורות על הכחויים בבינונים הן הגה מסמנות לכחוי השמות . והבינונים והשמות שוים בכל דרכי נטיתם ויתבאר עוד להלן בתר היעד :

יז לחרי שהלעתי לפניך לתת כל זה : תשים פעמיך לל הדרך אשר הכינותי לך להודיעך מנהגי השמות בתסקליהם . ורחיתי להעיר לבבך כי תשים לל לבך מקום הנחת הטעם של כל מסקל נפרד בשמות : וכמו שהוכיר לך במקום כל לחד מהם לזה הוא מלעיל ולזה הוא מלרע . ולחנם לא הוכיר זה בתסקלים שסופם נח נרחה לחרי תנועה גדולה : לחרי שפשוט הוא לך היותם מלרע כמו שהודעתיך [מסלת הנקוד שביל כ'] . וכמו כן לין מקום לטעות בשמות שלין בהם רק תנועה לחת ומקום הטעם בשמות התחוברים עם הכחויים : כבר ידעת ממה שבארנו לעיל (שם נתיב ט') : ולמה תהוה משם . (שביל ס"ח) מקום הנחת הטעם בלשון סמיכות שבשמות : והנה כבר הודעתי במרלפת לבנים [לבן י'] לת הדרך לשר שתרתי בשדור המסלה הזאת : כי קלרתי במחלה בהיותי מבלר דרכי המסקלים הכחויים בלות מסקלי השמות . ולשר יש להוסיף בבחורת המסקלים החלה . כמבתי לחרי כן (בנתיב י"ב והלאה) בזכרי לותם בין שלר מסקלי השמות הנמלחים בכחוי . והנני מודיע בפעם הזאת לכל מחלמד המתהלך בתתו במסלה הזאת שבדוק המקומות ימהלך בתתרים כשלר ייעד בעיניו לדרוש במחלה על כל דרכי נטיית לזה מסקל הכחוי על הלוח : ויחקור על לודותיו במקום לשר נלתר ובשנה בו . לקחת משם כלו לו מקלתו כטוב וכישר לפניו : ויקל עליו למלוא מקומו כפי הרשיס ברחבי הנתיבות . ולולם ינהי תורה דרך נכון לשמות לתלמידים בדרך קלרה : וה' יסתבני :

נתיב ד בבאור לוח משקלי השמות מתחלתו עד משקל גנב : וסדר ההשתמשות בהוראות השמות ומשקליהם :

יח דָּבָר הוא הנפרד ליחיד ומשקלו **פָּעָל** בשני קמצין ומלרע . ודע כי כל משקל שסופו קמץ דָּ הוא קמץ גדול ותהיה הנגינה מלרע לעולם בהיות לחריו נח גרלה . **דֶּבֶר** הוא שמיכות היחיד ומשמעה קמץ פה הפעל לשון ועין הפעל בפתח . כגון הגדמי לך [מסלת הנקוד שניל ע"ב] שהמנועה השליטים שלפני הנגינה דרכה להשמות לשון נרגות מנועות המלה . ולולם בשמיכות עניין מנהג הלשון להשמות חיזה מנועה לשון הע"פ שלח מחרבה המלה בחנועות . כדי להריץ המלה לל מה שלחריה : וברוב משמעה המנועה שלפני מקום הנחת הטעם בלשון שמיכות : **דְּבָרִי** הוא ליחיד עם כנוי מד"ב לוכר ולנקבה . ועניינו דבר שלי . **דְּבָרְךָ** וכו' משמעה קמץ פה הפעל לשון . ועם כנוי הנמלחים : ונמלאים נאמר **דִּבְרֵכֶם דִּבְרֵכֶן** משמעה גם קמץ עין הפעל לפתח .

יט דְּבָרִים הוא נפרד לשון רבים ממשקל הנוכר . **דִּבְרֵי** הוא שמיכות רבים . מהסר מם הרבים . וזה מובן בכל השמות המחרבים ביוד מם . שבהסחכם מפול המם ומשאר הוא לבדה לסימן רבים ותמיד מהיה לירי לפניה : וכמ"ל [מסלת הכנויים שניל ל"ט] ע"ב .

כ דִּבְרֵי הוא לרבים עם כנוי מד"ב . ותמיד והיה פתח לפני הכנוי בלשון רבים להבדילו מלשון יחיד שים . לעולם חוזק לפני היוד . **דִּבְרֵיךָ** וכו' . בכלם כשמטה מם הרבים והיוד לבדה מורה על הרבוי . וכלל לומר לך : שכל הדבריס שהגדמי לך בחבור כנוי הבינוים [מסלת הכנויים שניל י"ז עד שניל כ"ג] נוהגים גם בחבור כנוי השמות . וכמו שחרלה עוד להלן : וידע מדע שכל שם מזה המשקל חסר מהיה פה הפעל שלו לות גרונית . מהיה בפתח במקום החירק . ונלחר מן **חָכָם : חַכְמִי** לב [שמות כ"ח] וכן בכנוי **חַכְמֵיכֶם** וכו' :

כא עיניך למוכה ובינו שבנפרד לשון רבים מזה המשקל וכן בהגדור הכוויים בין בלשון יחיד ובין בלשון רבים משמשה קמץ פת הפעל לשון מפני רבוי תנועות המלה כי היא התנועה השלישית שלפני הגניג׳ : וכאשר ידעת ואולם בלשון רבים עם כנויי רבים נמצאים ונשמרים נאמר דְּבָרֵיכֶם וכו׳ בהשמות תנועת עין הפעל לשון : לפי שהיא התנועה השלישית שלפני הגניגה . ולכן תהיה פת הפעל בתנועה כדי שלא ימחברו שני שוואין ברגש המיבה . וכן הוא באמת דְּבָרַי שתשמיה התנועה השמוכה אל הגניגה . כמשפט השמיכות כמש״ל שביל י״ח] : והנני מודיעך בזה כי עוד פעמים ומרחה כמו אלה בשאר משקלים , שיש מהם שתשמיה נקודה בחבור אחיה כנוי ממנהג המשקלים ההם בשאר הכוויים . ואנכי זכר לאומרם במקומם . אך לא אחכה לאמי בהם עתה . כי לא כן דרכי בזה הספר . ודרך כלל לומר לך פה . שאין לנו רשות להשתמש בשם מן השמות רק באופן מציאותו בכתוב : וכמו שיתבאר עוד להלן באר היטב : והמשקלים ההם נמצאים כן בתקרא לכן נשתמש בהם על הדרך ההוא תבלי צורך לבקש טעם השמושת , ואמה אם מרצה לחקור על לוחותם ועפרך השקה לדעת סבתם , בין תבין את אשר לפניך לולי תמצא להם טעם נכון בשאר ספרי הלקדוק : או תבחר לך דרך מדעתך אם בעל נפש אתה .

כב גָּמָל וכו׳ : הוא ג״כ משקל פָּעָל והוא המשקל הקודם .

אבל נעוים זה השם ותבעריו מתחלפת במה שתשמיה קמץ עין הפעל לפתח ודגש בלשון הפעל תמורת הגח הרחוי להשתך מן הקמץ , ולכן תתקיים הפתח הזאת בכל חלקי הנטיה ולא תשמיה לשום בדי לקיים הדגש , וכמש״ל [מסלת הנקוד שביל י״ח) , כָּתַב הוא משקל פָּעַל בשוא הפא והעין בקמץ , ונטוימו כנטוים משקל דבר , ואמר׳ כָּתָבִי וכו׳ , כּוֹתְבִים כְּתָבֵי וכו׳ , זָמַן הוא ג״כ משקל פָּעַל בשוא וקמץ . ונטוימו משמיה הקמץ לפתח ודגש , כמו נטוים גָּמַל ואמר׳ זַמָּנִי זַמָּנוּ וכו׳ , זַמָּנִים זַמָּנֵי וכו׳ ,

כג זכן הוא הנפרד : משקלו פָּעַל בקמץ ולירי : זָכָן הוא
הסמיכות · הפא בשוא" · והעין בפתח · זַכְנִי
ובו' הפא בשוא והעין בלירי : מלבד בסמיכות הרבים וכן לרבים
עם כנויי הנמלאים והנסמרים שהפא בחירק והעין בשוא : כמו במשקל
דָּבָר : ואם פא הפעל הוא גרונית היא בפתח , ונאמר מן חָצַר
בְּחַצְרֵיהֶם ובעירומם [ברא' כ"ה] וזולתו :

כד עֶבֶד משקלו פֶּעֶל בשמי סבולין ומלעיל , ולא ישמוש
בסמיכות היחיד : ועניין המאמר יבדיל בין
הנפרד ובין הסמוך , ובלשון יחיד עם הכנויים פא הפעל בפתח
לפילו בזולת הוא גרונית : כמו בסכמי מַלְכֵי (מהל' ג') מחת גַּפְנוֹ
[מ"ח ה'] מן מֶלֶךְ גֶּפֶן . ולהריס : כמוהם : ויש שמות
מזה המשקל שדרכם לבוא בנטיית לשון יחיד בחירק הפא ,
כמו מן צֶדֶק בֶּגֶד נאמר : לאלהי צִדְקִי [מהגיסד'] ועוד בִּגְדֵי
[ברא' ל"ט] וזולתם : וכן בסמיכות הרבים פא הפעל בפתח מַלְכֵי
עמים (שם י"ו) : או בחירק בִּגְדֵי שם [שם מ"ח] , וכמו
כן לרבים עם כנויי הנמלאים והנסמרים : ומן מַלְכִידֶם
[דברים ו'] מַלְכֵיכֶם ושרוכם [ירמי' מ"ד] בפתח, וכנסו
בִּגְדֵיהֶם [במדבר ח'] וכנסמם בִּגְדֵיכֶם [שם ל"ח] בחירק ,
והשאר כתוהם , ואמנם לרבים עם שאר הכנויים וכן בנפרד
הרבים הפא בשוא והעין בקמץ , שוא לרבים תמשקל דָּבָר ואם
עין הפעל הוא גרונית יהיה הנפרד בשמי פתחון נַעַר שַׁעַר
שַׁחַר שָׁחָק ודומיהם,ואם למד הפעל גרונית יהיה
הנפרד בסגול ופתח זֶבַח פֶּתַח זֶרַע וזולתם :

כה סֵפֶר משקלו פֶּעֶל בלירי וסגול ומלעיל , ויחקים בסמיכות
היחיד : וכל שאר נטיתו כנטית צֶדֶק בֶּגֶד ודומיהם
הנאוים בחירק הפא עֵגֶל בסהוש מן המשקל הקודם :
אלא שהפא גרונית ולכן היא בסגול במקום החירק שבנטית המשקל
הנזכר : ואם למד הפעל גרונית יהיה הנפרד בפתח עין הפעל :

את שֵׁמַע יעקב (בר' כ"ט) מַצַּח אהרן [שמות כ"ח] וזולתם ונעימם
כנעים סֵפֶר

כן אֹזֶן מסקלו פָּעַל הפ' בחולם והעין בסגול ומלעיל, ויתקיים
בסמיכות היחיד, ובשאר נעימו משתנה הולם הפ'
לקמץ חטף מולדמה, מפני הסוף נח שאחריה. אָזְנַיִם הוא
הנפרד לרבי', ודע שיש שמות שדרכם לבוא בקבוצם על זה
הדרך, שהיחד הרבים נקודה בחירק קטן ולפניה פתח, וקראו
חותם המדקדקים בשם מִשְׁקַל שְׁנַיִם, וכל הדברים לשר מטבעם
להיות זוגות ומקבלו כן: כמו עֵינַיִם יָדַיִם רַגְלַיִם
בְּרֹכַיִם כְּנָפַיִם רֵיחַיִם מֹאזְנַיִם

והדומים להם, ואם עין הלמד הפעל חוסם גרוניים, תהיה עין
הפעל בפתח בנפרד וזה המשקל אֶרֶז נָגַהּ רָבַע רָחַב תֹּאַר
צָבַר פָּעַל וזולתם:

בן שָׁלוֹם מסקלו פָּעוֹל הפ' בקמץ והעין בחולם, ובכל הלקי
נעימו משתנה לקמץ הקמץ לסוף:
בְּכוֹר מסקלו פָּעוֹל בסוף וחולם, ונעימו סוה למשקל הקודם,
עוֹלָם מסקלו פָּעַל בחולם וקמץ ומלרע, ובסמיכות היחיד עין הפעל
נפתח שׁוֹפַר מרועה [ויק' כ"ה], ובסמיכות
הרבים העין בסוף, עוֹלְמֵי עד [יש' מ"ה], וכן לרבים עם
כנויי הנמלכים והנסתרים את כְּכָבֶיהָם [יחזקאל ל"ב]
מהנפרד כּוֹכָב ובכל שאר נעימו משתנה הקמץ,
שָׁכִיר מסקלו פָּעִיל הפ' בקמץ והעין בחירק גדול, ובכל הלקי
נעימו משתנה הקמץ לסוף,
גָּבִיר מסקלו פָּעִיל הפ' בסוף והיה גדול, ונעימו סוה למשקל הקודם
גָּבוֹל מסקלו פָּעוֹל הפ' בסוף והעין בשורק גדול, ויתקים בנעימו,
וכן הוא נעים משקל פָּעוֹל בקמץ הפ', מחמר מן בָּרוּךְ
בסמיכו' בְּרוּךְ ה' (בר' כ"ד) בסוף, וכן עם הכנויים
וכנעים בימוי פעול מבנין הבל, כמו שידעת,

זְאֵב משקלו פְּעֵל בשוא ולירי = ולה ושמנה בנעימו :

כח והעמידך על דרך ההשתמשות בהורחות השמות ומשקליהם הסכת
ושמע לח אשר לגיד לך : כגר הודעתיך [מסלת הכנויים נתיב
ו"ג] שכאשר נמצא במקרא חלק אחד מחלקי לזה פעל נוכל להוציא שאר
חלקיו מדרך סדרת הע"פ שלה נמצאו במקרא : וכמו שהתבאר [שם] :
וזהו · לפי שהפעלים שומרים תמונתם . ר"ל שים לכל אחד מחלקיהם סי'
מיוחד בנקודו לו במוספת לזה לות : כי לשון יחיד תד"ג והיה לעולם
בתיו יוד בסוף המילה בלשון עבר : ובאלף ברחשה בלשון עתיד : ולשון
נוכח והיה תמיד בתיו קמולה בסוף המילה בלשון עבר : ובתיו ברחשה
המילה בלשון עתיד : וכן בשאר הורחותיהם יש היכר במשקליהן · ובנוה
ת"כ כל חלקי הפעל בשימן המיוחד לכל אחד מהם · ולולם בשמות לה כן
הוא : כי לין משקלים מיוחדים למיני השמות · ר"ל שלין לשם המקרא
משקל מיוחד ולה לשם מאר ולה לשם העשה משקל מיוחד · והמשקל המיוחד
להורחת שם המואר בלזה ברש · והיה בשרש לחר להורחת שם המקרא :
ובשרש לחר לשם העשה : כמו : חָכָם הוא שם מואר · דָּגָן הוא
שם עשה · רֵעַ הוא שם המקרא · ושלשתם במשקל
לחד הם : ויואר מזה מלאנו בשרש להד משקל לחד משותף
לשלשה עניינים : כמו זרע וְקָצִיר [ברח' ה'] הוא שם המקר' · כלשון
קָצִיר [יסע' י"ז] הוא שם מואר לליים לשאר יקצור = ועשה
קָצִיר [לחיד י"ד] הוא שם עשה לענף החילן ולפיכך לה
נוכל להוציא שום משקל ממשקלי השמות בדרך סדרת שם
לה נמצאהו במקרא בשרש ההוא · וגם המשקלים הנמצאים בכמוד לה נוכל
להשתמש בשום אחד מהשעל הורחה לחרת ממה שהשתמש הכמו' במשקל ההוא
בשרש ההוא לה נאמר חָכָם להורחת שם המקרא · ולה רֵעַ לשם מואר
רק חָכְמָה לשם המקרא : רֵעַ לשם המואר :
כי כן נמצאו במקרא והקש על השאר :

כט לכן כאשר נמצא במקרא לזה שם במשקל הנפרד ולה נמצא
נעימו · נוכל להוציא נעים השם ההוא מדרך סדרת על הדרך
הנזכר בשומו משקל : וד"ל שלה נחליף הורחתו : וכאשר המאר :
וכמו

וכמו כן נוכל להוציא משקל הנפרד מנטיות המשקל הע"פ שלא נמצא השם ההוא בכל המקרא בלשון נפרד: דמיון זה. ממה שמצאנו לחז"ל מורי עם בְּשֶׁמִי [ש"ה ה'] הדומה למלת דְּבָרַי: ניחא מדרך סברת בָּשֶׁם. כי אלו היה מן: וקמן בֶּשֶׁם [שמו' ל'] היה הומר בַּשְׂמִי בפתח או בחירק [כמ"ל בגיל כ"ד]. ואלו היה מן וקנה בֶּשֶׁם [שם] היה הומר בָּשְׂמִי בקמץ חטף [כמ"ל בגיל כ"ו]. וכן בכל כיולא בזה. וכמו שנזכיר עוד להלן במקומות הרבה:

ל מעמה פקח עיניך ורלה בשמות המתחלפים במשקל הנפרד ושוים בנטיות, כמו גבור, גביר, גבול, ודומיהם שפלוהם היו בשוה בנפרד, ושוים הם בנטיות לומר שהם בקמץ בנפרד [כמ"ל בגיל כ"ו], לא נוכל להשתמש בשום אחד מהם בלשון נפרד עד שנדע חופן מליאותו בכמוב, ואחרי שמצאנו מהם כל גִּבּוֹר [במדבר ג'] הן גָּבִיר שמיו [ברא' כ"ו] תוך הנהל וְגִבּוֹל [דבר' ג'] בשוה שלא במקום הסמיכו', ולא מצאנו לומר בשום מקום בקמץ, החזרר לנו משקלם: וכמו כן בלומר הנמלאים בקמץ ולא בשוה וזולת הסמיכות, נדע שנטיותם נגזרת מן הקמוצים, ועד"ז נדע שהנפרד מן זְכָרִים חֲכָמִים הוא זָכָר חָכָם, כמו דְּבָרִים מן דָּבָר שהם ע"פ

דומים גם למלת סְפָרִים, עֲבָדִים, לא נאמר שיהיו נגזרים ממשקל סֵפֶר או עֶבֶד אחרי שלא נמצא משקלם הנפרד רק בשני קמלין, וכן מדין בכל כיולא בהם ולולם כאשר לא נמצא משקלם הנפרד בכתוב, לא נוכל להוציאו בדרך סברת מנטיות המשקל, כמו מידי אָבִיךָ ועקב [ברלשית מ"ט] שהוא לשון סמיכות ולא נמצא במקרא זולת הסמיכות, ואפשר להיותו גם בנפרד בשוה או שיהיה בקמץ החלף, לא נוכל להשתמש בו בלשון נפרד עד יבוא מורה לדק,

לא גם רלוי שנדע כי כל משקל שדרכו לבוא בנטיותו על דרכים שונים זה מזה, כמו מֶלֶךְ, בֶּגֶד שהם במשקל אחד וזה יבוא עם הכינויים בפתח הפה וזה בחירק [כמ"ל בגיל כ"ד], לא נוכל לומ'ן מל' מַלְכּוֹ, ולא מן בגד בַּגְדּוֹ וכן לא כתמ' מן גָּמָל

נְמָלִים בקמץ העון, ולא מן הכס חַכָמִים בפתח ודגש, רק כל
אחד מהם בחופן מליאתו בכתוב, כתב לך את כל
הדברים האלה על לוח לבך, שימם בפיך וזכרם בלבבך, כי המה ואורו
לפניך דרך במקומות ההבה, ומבלעדי ידיעתם לא תוכל להלחם ולנוח
בדרכי השמות,

לב ובהם ומדע כי לא יתכן בשום חופן להשתתף בשם מן השמות רק
בחופן מליאות משקלו והורחבו במקרא קדם, ואין יתרון לבעל הלשון
לחדש משקל או ליתן חיזה הורחה לאחד מן השמות זולת ההוגה בו
בכתוב ולהבינו רחיה ממה שנוהג כן בשאר משקלי השרשים ולימן את החמור
שלזה בזה, וזהו, כשתמצאנו במה שהגדתי לך בכאן [מסלת הנמוסים נתיב
ו"ג] בענין ההשתמשות בהורחות הפעלים ומשקליהם, והוא הדבר אשר
דברתי שם נוהג גם במשקלי השמות, ר"ל כי כל היוצא בהם מדרכי
המקרא ומהדם חיזה משקל או שיחליף הורחת חיזה שם, לא ינקה מן
המכשול בלשונו ושפתותיו עתל מדברנה, ולא יתהלל בזה המתהלל לדבר
דבר על לפניו, וכבר יספיק לך מה שאמרנו שם, לחנם להוסיף לך בזאת
לטה למשל לחזי ולחומר, שלפעמים נמצאים בשרש אחד משקלים נרדפים
מורים על ענין אחד, כמו כבדו מִזְקֵן [ברא' מ"ח] הוא שם ה מקר'
זְקֵנָה ושיבה [מהל' ע"ח] הוא ג"כ שם המקרה, וכן גָּדֵל
גְּדֻלָּה, עוֹצֶם עָצְמָה צֶדֶק צְדָקָה כלם שמות
המקרי' הם, וכן

שנע גָּדוֹל [ברא' מ"ו] הוא שם מוחר, הולך וְגָדֵל ועוב [ש"ח נ']
הוא ג"כ שם מוחר, וכן קָצִיר קָצֵר, אָסִיר
ועוד רבים
אֲסִיר כלם שמות המתרי' הם
כתוכם עד שמלאו ארבעה משקלי' נרדפי' לשם אחד
מִשְׁעָן מַשְׁעֵן מִשְׁעָנָה מִשְׁעֶנֶת, והנה מלאו כאן ה
בשרשי' המשותפים לעניני
שונים, ויש משקל מיוחד לכל אחד מן העניני' ההם, כמו קֹדֶשׁ הוא
[ויק' כ"ח] הוא שם מוחר מעניו קדוש' וטהרה, ולא יהיה קֹדֶשׁ
[דבר' כ"ג] הוא שם מחר על ענין אחר הפך הרחשון כנודע, והנה
רואה אתה שיש מהפוך העניני' להאומר במאמרו קֹדֶשׁ בקמץ ויש
לענין קדושה וטהרה, או שם קֹדֶשׁ קָדוֹשׁ יאמר לו, ומשם
אל לבבך אלו לא היו עניני
מודעי' לנו ע"פ דרכי המקרא והיותו מדמי' משקלי השרש הזה לשם
גדל

גדל שנמצאו בו המשקלי׳ הללו גם שניהם על ענין אחד : היינו מועיל
מדרך היסר מבלי דעת : ומה גם עתה לחרי שמלאנו זה המנהג בלשון
וידענו בודיעה נאמנה שנעלה ממני חלק רב מן הלשון : לכך יאכן לחדש
משקל הסס אשר לא נוכל לדעת אמתת ענינו הלנו הוא אם לגרינו ובעבור
זה אין לנו רשות לנטות ימין ושמאל מעקבות המקרא במשקלי השמות
והורחמיהם . ומעתה בין מבון אם אשר לפניך : ומולא שפתיך משמור
ככל אשר לויתיך . ולא משנה דבר מכל מה שאמרתי לך : כי אם מלאת
ואת משכיל למלוא חפציך וה׳ יגבך :

נתיב ה בבאור לוח משקלי השמו מן משקל גנב עד מטע

לג גַּנָּב משקלו **פַּעָל** הפא בפתח והעין הפעל בקמץ והיא דגושה
ומלרע ולא ישתנה בנטוייתו . רק בשלשון שמיכות היחיד
תהיה עין הפעל בפתח . ודע כי משקל כזה שיש דגש בעין הפעל נקרא
משקל דגש : ויש עוד משקלים אחרי׳ הבאים תמיד בדגש : כמו שתראה
להלן ואמרו המדקדקים , הדגושים לא ישתנו פי׳ כל משקל שיבוא דגש
בתחת מחומיותיו לא תשתנה התנועה שלפניו לשום בנטוית המשקל : וכבר
הודעתיך זה פעמים רבות [ע״ל שביל כ״ב] :

לד חָרָשׁ גם הוא משקל **פַּעָל** כמו **גַּנָּב** אלא שפא הפעל היא
בקמץ למשלוש דגש עין הפעל שהיא מחומיות
להתע״ר : ולפיכך תתקיש קמץ פא הפעל גם בנטוית המשקל ולא תשתנה
לשום : וכבר הגדתי לך [מסלת הנקוד סוף שביל ע״ב] שכל ת״ג שהיא
למשלוש דגש לא תשתנה לעול׳ לשום . ע״ש וזהו עיקר גדול בדרכי השמות
וכמו שיתבאר עוד ומזה נדע כי מעשה **חָרָשִׁים** (הושע ו״ג) **חָרָשֵׁי**
צוריס [ישעי׳ מ״ה] ועל **פָּרָשִׁין** [שמו׳ ו״ר] ודומיהם שהפא בקמץ
בנטוית המשקל . הם מן הדגושים והקמץ שבפא הפעל הוא
למשלוש הדגש : כי אלו היו ממשקל **פָּעַל** בשני קמצין : היה ראוי להיות
פא הפעל בשוא בנטוית המשקל . כמו׳ מן **דָּבָר : דְּבָרִים** : אבל
והנה **חָרָשִׁים** [ישע׳ ג׳] הינו מן הדגושים ולפיכך
נשתנה תנועת פא הפעל לשוא :

לה צַדִּיק משקלו **פַּעִיל** הפא בפתח והעין בחירק גדול ובדגש
ולא ישתנה בנטוייתו : מפני הדגש שבחרי הפא

והגח שלחרי העין: ואם עין הפעל להה"ר מהו' פת הפעל בקמץ
למשלו' דגם: וגם היא לה מסמנה: וכאשר הודעתיך: כמו וגלו זה
פָּרִיצִים [יחו'ז'] ובני פָּרִיצֵי עמך [בניהל ו"ח] שני סָרִיסָיו (ברת'
מ') הם מזה המשקל לשל סָרִיסֵי פרעה [שם] וּפְרִיץ חיות [ישעו'
ל"ה] שהם בשוא: לונם מן: הלגושים:

לֹו אִכֶּר משקלו פָּעַל הפת בחירק קטן והעין בקמץ ובדגש ומלרע:
וחירק הפת לה מסמנה בנטיתו. כמלהג הלגושים:
ועין הפעל בפתח בסמיכות היחוד: ובסמיכו' הרבי' הוא בשוא כִּכְּרֵי
כסף [מ"ב ה']. לשל בשאר חלקי נטיתו ממקים הקמץ: הודיעו
אִכָּרִים [יואל ג'] ובני נכר אִכָּרֵיכֶם [ישעו' ס"ו] ודומיהם:

לֹז שְׁפָחָה משקלו פְּעָלָה הפת בחירק קטן והעין בשוא כח והלמד
בקמץ עם הה נחה לחריה לסימן הנקב' מלרע:
ובנטיתו היחוד מסמנה ההה למיו רפויה: וזה הפעל. כל משקל שסופו הה
נחה לסימן הנקבה: והיה תמיד קמץ לפני ההה והגיע' מלרע [במ"ג
בחסלת הנקוד שניל ל"ט]: ובלשון יהודה עם הכנויים מסמנה ההה לעולם
למיו רפויה: וכמו שהגדמי לך בכנויי הפעלי' (מסלת הכנויים שניל י"ט):
וכן בסמיכות היחוד' מסמנה ההה לעול' למיו רפוי' ולפני פתח (כמש"ל
שם שניל ס'): וכאשר מהיה פת הפעל או עין הפעל הום גרוניות, הנ
מהיה פת הפעל מזה המשקל בפתח או בסגול אַהֲבָה נַעֲרָה עוֹלָה
חֲרָפָה עֶרְוָה וזולתם: וכן בנטיתם אַהֲבַת אַהֲבָתִי וכו' עֶרְוַת
עֶרְוָתִי וכו'. ויש שמות מזה המשקל הבאים בפתח בזולת הום גרונית:
שַׁלְוָה שַׁלְמָה וזולתם:

לח שְׁפָחוֹת הוא הנפרד לרבות ממשקל הנזכר: פת הפעל בשוא
והעין בקמץ: וההה שבסוף משקל הנפרד ליחוד
נשמעה. כי לא יתכן להמקים סימן היחידה בלשון רבות: ובסמיכו' ושם
הכנויים פת הפעל בחירק: ולותם שהם בלשון יהודה בפתח הפת
בסגול. ובזולתן גם בנטית הרבות. ודע כי כל השמות המתקבלים בו

מיו, יצוחו עם הכתוים בשני סימני הרבוי, וכמו שהגדתי לך כבר (לעיל
עם שביל כ"ח): ולמנע בחבור כתוי הנסתרים נסמנה לפעמי' ווד הרבי'
כדי להקל על הלשון. ונאמר מן שרי צְבָאוֹת (דב'כ') על צְבָאוֹתָם
(שמו'ו'), לגל לין שוס הבדל במסמעות בין ושבר
מסבר מלבושיהם (עם כ"ג) מזבחותיהם תאלו [דבר'ו'] ולולה רשתי
לבושיהם [עור' ח'] ודומיה' שהם בשני סימני הרבוי, ובין ונאלמים את
מזבחותם ושברת' את מלבות' (דבר' י"ב) נשיהו מטות לבושם (במד' ה')
ודומיהם הבאים בסימן אחד לבד. כי הכוונה בשתי הלשונות אחת היא,

לט בְּרָכָה משקלו פְּעָלָה הפ"ע בשוא והעין והלמד בקמץ והה
זג נחה בסוף ומלרע, וזה המשקל שוה בנטיתו
לנטיית משקל הקודם לזה לכל הלכותיו,

חָכְמָה משקלו פְּעָלָה הפ"ע בקמץ חטף והעין בשוא נח והלמד בקמץ
זג ותחריה הה הנקבה ומלרע. ולא ישתנה בנטיתו רק
שבנטיית היחיד משתנה ההה למיו רפויה כמנהג הלשון. וכמש"ל [שביל
ל"ו], וכבר אמרתי לך (עם) שזה נוהג בכל השמות שסופם הה הנקבה
עֲבוֹדָה משקלו פְּעוֹלָה הפ"ע בשוא והעין בחולם והלמד קמולה והה
זג נחה לחריה ומלרע. ולא ישתנה בנטיתו,
אֲכִילָה משקלו פְּעִילָה הפ"ע בשוא והעין בשורק גדול והלמד בקמץ
זג ותחריה הה הנקבה ומלרע: ולא ישתנה בנטיתו,
גְּבוּרָה משקלו פְּעוּלָה הפ"ע בשוא והעין בחורק גדול והלמד קמולה
זג ותחריה הה הנקבה ומלרע. ונטיתו שוה לנטית
פקודה, פקודות, שבבינוני פעול מבנין הקל, וכאשר ידעת, וכבר אמרתי
[לעיל שביל ע"ז] שהבינונים והשמות שוים הם בכל דרכי נטיתם, ולפיכך
כל שם מן השמות אשר ממלת הנפרד ממנו דומה לאחד מגופי הבינונים,
תנהוג בנטיתו מנהג נטית גוף הבינוני ההוא. וזה ואבאר עוד בשר היטב
[לקמן שביל ע"ז],
חֲבוּרָה משקלו פַּעֲלָה הפ"ע בפתח והעין בש"א ובדגש והלמד קמוץ
זג ותחריה הה הנקבה ומלרע, ויתקיים בנטיתו כמשפט
משקל דגש,

תּוֹעֵבָה משקלו **פּוֹעֲלָה** הפ׳ בחולם והעין בצירי והלמ״ה קמוצה ומחריה ה׳ הנקבה ומלרע · וכן בקבוץ הנפרד העין בצירי · וכל שאר חלקי נטיתו העין בשוא [ועיין במ״ל שבועל י״ג] ·

סְגֻלָּה משקלו **פְּעֻלָּה** הפ׳ בשוא והפין בשורק קטן והלמ״ה בקמוצות דגושה כמספט לאחרי תנועה קטנה : וסופו ה׳ נחה ומלרע : ויתקיים בנטיתו :

מִ מִּשְׁכָּן שרשו שכן ומשקלו **מִפְעָל** · מ׳ נוספת בראשו נקודה בחירק קטן והפ׳ בשוא נח והעין בקמץ גדול : ובסמיכות היחיד העין בפתח . ובכנוי היחיד וכן בנפרד הקבוץ מתקיים הקמץ . ובסמיכות הקבוץ העין בשוא . וכן לרבות עם הכנויים .

מִשְׁמַן שרשו שמן ומשקלו **מִפְעַל** בפתח העין ומלרע : ויתקיים בנטיתו : ועם הכנויים ובלשון רבים יבוא דגש בלמ״ד הפעל . כמספט לאחרי תנועה קטנה .

מִזְבֵּחַ שרשו זבח ומשקלו **מִפְעַל** בצירי העין והלמ״ד נח נרחה · כמו חיס **מִסְבֵּן** [קהל׳ ט׳] · ובמלת מזבח החית בפתח להרחבת הפה גרונית · וכאשר ידעת · ובסמיכות היחיד העין בפתח . ובשאר חלקי נטיתו היא בשוא . ואולם ליחיד עם כנוי הנמלה והנמלאים שין הפעל בפתח מפני שוא למ״ד הפעל שלא יבואו שני שוואין נעים רצופים . ולפיכך כשאתה׳ למ״ד הפעל בלחת התנועות · מהיה עין הפעל בשוא כמו וכלול על **מִזְבְּחֵךְ** [דבר׳ ל״ג] החית בסגול מפני ההפסק .

זִכְרוֹן שרשו זכר ומשקלו **פִּעְלוֹן** הפ׳ בחירק והעין בשוא נח והלמ״ד בחולם עם מוספת ון נסוף . ולא ישמנה :

קִרְבָּן שרשו קרב ומשקלו **פִּעְלָן** הפ׳ בקמץ חטף והעין בשוא נח והלמ״ד בקמץ גדול ון נוספת נסוף . ובסמיכות היחיד העין בפתח . ובלשון יחיד עם הכנויים וכן בקבוץ הנפרד ומקיים הקמץ . ובנטית הקבוץ העין בשוא .

מַ עֲטֶרֶת שרשו עטר ומשקלו **פַּעֶלֶת** הפ׳ בשוא והעין והלמ״ד בסגול ומיו נוספת נסוף לסימן היחידה ומלעיל . ויתקיים בסמיכות היחיד · ועם הכנויים משמנה המיו רפויה למיו דגושה ועין הפעל בפתח · ולפי הכלל שאר תאמור לך במשקל שתחת זה מרחה עוד דרכי נטית זה המשקל . וכמו שתזכור שם · וקבוץ זה המשקל

שוה בכל דרכיו לקבוץ משקל **פְּעָלָה** : כמ"ל [שביל ל"ח] ע"ש : כצר זכרנו במקומות · שהבינונים והשמות שוים הם בדרכי נעימם :
והנה נא ידעת שים שני סימני יחידה בבינונים : האחד הת בסוף המיבה ומלרע כמו פוקדה : והשני תיו בסוף המיבה ומלעיל כמו **פּוֹקֶדֶת**
כמו כן הוא במשקלי השמות . יש מהם סימנו בהא הנקבה:
כמו שפחה . ברכה הכמה : מלחמה : וולמס . [ועיין במ"ל שביל ל"ג]
ויש מהם בתיו בסופם לסימן היחידה ולפניה סגול או פתח להר הבת
ההה"ע והנגינה מלעיל כמו **עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת מִשְׁפַּחַת קְטֹרֶת**

בַּפְּרֹת : ודומיהם : ויש מן השמו' דרכם לבוא תמיד בהא : ויש מהם לעולם בתיו : ויש שימלאו פעם בהא ופעם בתיו : עטרה עטרת מפארה מפארת · מלחמה מלחמת : ואחרי' כמוהם , וכל השמות הבאים בלשון נפרד בסימן היחידה כסימנו בלשון קבוץ לא תמקים בהם לעולם לא ההא ולא התיו · כי לא ימכן להיות סימן היחידה בלשון קבוץ . וכל תיו רפויה שבסוף משקל הנפרד לסימן היחידה . משמנה לתיו דגושה בחבור הכנויים : והטעם פשוט הוא , לפי שלעולם יהיה שוא נח לפני התיו בכל המשקלים ההם , דוק ומשכח , ומעתה יהיה זה לדלהבחין בכל שם אשר תמלא במקרא עם הכנויים בתיו דגוש' : תדע כי משקלו הנפרד הוא בתיו בסופו אע"פ שלא נמלא הנפרד בשום במקרא , כי ההא שבסוף משקל הנפרד משמנה לעולם לתיו רפויה , וכאשר הודעתיך [שביל ל"ז] , וכבר הרחבתיך כמו זה בכנויי הבינונים [מסלת הכנויים שביל כ']
שמהו בלבבך כי הוא עיקר גדול במשקלי השמות .

מב מִלְחָמָת שרשו לחם ומשקלו **מִפְעָלֶת** , מם נוספת בראשו נקודה בחיריק והפא בשוא נח והעין והלמד בסגול ותיו בסופו ומלעיל , והם למד הפעל לוקח גרונית מהיות העין והלמד בפתח **מִשְׁפַּחַת** . וזה המשקל ימצא בשמיכות היחיד , ועם הכנוי' השמ' תיו רפויה לדגושה , כמנהג הלשון , וכאשר הודעתיך , ובלשון קבוץ יהיה הנפרד בקמץ עין הפעל , ובנטותו עין הפעל בשוא , וקח בידך זה הכלל , כל משקל שסופו שמי סגולין או שמי פתחין להרחבת לוקח גרונית , נוהג בנטותו בלשון יחי' מנהג נטית משקל **פֶּעֶל** מלבד המנועות שלפני הסגולין שמבלה כמנהגן בנפרד כמו מן **עֲטֶרֶת מִלְחָמֹת מִשְׁפַּחַת תִּפְאֶרֶת** נאמר **עַ֫טַּרְתּוֹ**

מְלֹ־חֲמָתוֹ מִשְׁ־פַּחְתּוֹ תִּפְ־אַרְתּוֹ : כמו מן עֶבֶד מֶלֶךְ
עַבְדּוּ מַלְכוֹ פת הפעל בפתח : לו בחורק פת הפעל כמו שנאמר מן
בֶּגֶד צֶדֶק : בִּגְדוּ צְדָקוּ , כן נאמר מן גְּבֶרֶת
לעולם תהיה
[יסע' מ"ז] סרי גְּ־בִרְתִּי [ברא' י"ז] ומאמר אל גְּ־בִרְתָּהּ
[מ"ב ה'] :
ומהנפרד יָבֶמֶת [לפי שלא נמצא זה הנפרד בכל המקרא . נאמר לומר
בדרך : סבר' ממה שצא' נטיתו בדגש' המיו] ועלמה יְ־בִמְתּוֹ
[דבר' כ"ה] : וכן כל הדומים להם :ועל הדרך הזה כל משקל: פָּעֵל:
שסופו הולם וסגול . וזה הג כמו כן בנטי' היחיד מנהג נטיית משקל פָּעַל:
ונאמר מן קְטֹרֶת כָּתֹנֶת גְּלֹגֶלֶת שמני וְקִ־טַּרְתִּי [יחזק'
י"ו] שם כְּ־תָנְתּוֹ [ברא' ל"ז] ושם גָּלְ־גָּלְתּוֹ [ל"ה ח' י'] כמו שנאמ'
מן אֹזֶן . אָזְנוֹ : וכן בכל כיוצא בהם :
תַּעֲנוּג שרשו טעג ומשקלו תַּפְעוּל הוי נוספת ברשו בפתח והמ'
בצוע והעין בשורק גדול . ולא יפחה בנטיתו : כל
המשקלי' תחר המאחרו עד הנה . הם מגזרת השלמי' : שלח מהסר ולח
תנוה לוח מלחמות הסרס : ושחר השמות הכמוצים בלוח המשקלים
מולחומיהם מגזרות החסרים והנחים והכפולים . וימצחרו לפנינו :

נתיב ו באור יתר המשקלים אשר בלוח משקלי השמות

מג מַטָּע הוא מגזרת הסרי פת נון שרשו נטע ומשקלו מַפְעַל . מם
נוספת ברשו בפתח והעין בקמץ גדול והוא דגוש
להורו' על הסרון נון פת הפעל : כמשפט הלשון , ובסמיכו' היחיד עין הפעל בצוע
בפתח מַטַּע ה' [יעו' ס"ח] , ובסמיכות הרבים עין הפעל בצוע מַטְּעֵי
בני יעקב [בתר' ל"ג] . וכן בכנוי הנמלחים והנסמרי' :
ולחה מַטְּעֵיהֶם [שם] מהנפרד מַטָּע , ומשפט הסמך להדגש חת
שהוקלה כמנהג לוח סוחים , וכמ"ל [מסלת הפעל
שבול ל"ט] , ובשחר חלקי נטיית זה המשקל , העין בקמץ וכבר ידעת שפתח
המ לח תשחנה לצוע : מפני הדגש שלחריה .

מַתָּנָה שרשו נתן ומשקלו **מַעֲלָה** מס פעולה נוספת במהלתו והעין בקמץ ובדגש למשלוש ז' נון פת הפעל ומלרע : ומשקיס קמץ העין בקדוק הנפרד ושאר נעימו העין בשוא :

מד שִׁיר הוא מנחי העין ומשקלו **פִּיל** הפא בחירק גדול : ומשקיס בנעימו :

תּוֹר גם הוא מנחי העין ומשקלו **פּוֹל** הפא בחולם ולא ישתנה בנעימו · **עֵד** משקלו **פֵּל** הפא בצירי מוסכם יוד המורה על עין הפעל ולא ישתנה בנעימו : ודע כי כל משקלי השמות מגזרת נחי העין : תהיה פא הפעל בתנועה גדול׳ והנח הנמשך ממנה מורה על עין הפעל ולכן משקי׳ התנוע׳ גדולה ההיא גם בנעית המשקל : כדי לקיים הנח המורה על תוא שרשיות : ואפילו בסבת המשקף לא תשתנה : אבל יהיה זה מחג [כמש״ל מסלת הנקוד סביל פ״ו] כמו **נֵר** ומוסב [ברא׳ כ״ג] כי יקום **עֵד**־חתם [דבר׳ י״ט] כי יגף **שׁוֹר**־חוא [שמות כ״ח] והדומים להם : ושמור זה :

זַיִת משקלו **פַּיִל** הפא בפתח ועין הפעל יוד נקודה בחירק קטן ומלעיל : ובנעית המשקל תנות היוד ופא הפעל בצירי :

שִׁירָה משקלו **פִּילָה** הפא בחירק גדול והלמד בקמץ עם הא נחה לחריה ז' ומלרע : ומשמ׳ ההא למיו רפויה בנעית היחיד: במשפט הלשון . אבל חירק הפא לא ישתנה : ומזה המשקל מי נתן לשכוי **בִּינָה** [חיוב ל״ה] שהנגינה מלרע : אבל **בִּינָה** הגיגי (מהל׳ ה׳) שהוא מלעיל ז' : הוא לשון יהוד בלוי עם הא נוספת : וכמ״ש רש״י בפירושו שם : ע״ש : וכן מבחין בכל כיולא בזה :

קוֹמָה שרשו קום ומשקלו **פָּלָה** הפא והלמד בקמץ גדול והא נחה בסוף ומלרע ז' ונ״ב : בנעיתו מנהג המשקלים שסופם הא הנקבה : אבל קמץ הפא לא ישתנה · כדי לקיים הנא . וכאשר הודעתיך : **מָקוֹם** גם הוא משרש קום , ומשקלו **מָפוֹל** · מס קמולה נוספת ברחשיתו והפא בחולם : ובנעית ז' המשקל משתנה קמץ התס לשוא : ושוה תמונ׳ זה המשקל לתמונת משקל **שָׁלוֹם** לשר זכרנו [לעיל סביל כ״ג] . וחולם כשתנה הפעל מן מקום לא ז' תמקיס בו התס הרחשונ׳ : מזה תדע שהוא נוספת וחינה מן השרש : וכדרך הבחינה לשר הוריתיך [לעיל סביל ו״ג] ע״ש :

תְּשׁוּבָה שרשו שוב ומשקלו **תְּפוּלָה**: מיו שוחים מוספת ברחשו והפך בשורק גדול והלמד: בקמץ והה נח בסוף ומלרע: ולא יסמנה בנטיתו: וגם זה המשקל שוה בחמונתו למשקל **נְבוּרָה** לשר המדבר (לעיל שביל ל"ט): חלא שהת"ו חוכה מחקיימת בפעלי' וא"כ היא מוספת, **מַה קִּנְיָה** הוא מגזר"נהי למ"ה ומשקלי **פְּעָה** הפך בקמץ והעין בסגול והה למד הפעל נחה ומלרע, ובסמיכות היחיד הפך בשוא והעין בצירי, **וְקִנְיָה** בסס (שמות ל'), וכן בסמיכות הרבים **קִנְיֵי** מטרה (סס כ"ה): וכמו כן לרבים עם כמוי הנמלאים ונסמרים הפך בשוא: ובכל שאר חלקי נטיתו תמקים הקמץ והנה נא ידעת שבלשון ביבוי מוחק הגזרה תהיה תמיד עין הפעל בסגול בלשון זכר ובקמץ בלשון נקבה וכן הוא במשקלי השמות. ומעתה מקח בידך זה הכלל בכל המשקלים שסופם הא נחה. כשאר יהיה סגול לפני ההא שבסוף התיבה, ולא תדע שהיא תשש המיבה: והיא ממקים בסמיכות היחיד, ולא תשנה תמיד הסגול לצירי ובכל שאר חלקי נטיית המשקל מחסר ההא לגמרי, ובכל שאר הרחיק גם המשקל, וכן מרחה במשקל שמח"ו, וכן הוא בכל הדומים להם, ושים הוא שלא ימצו להמקים הא למד הפעל עם הכנויים ובלשון רבים, כי אם מנוח ההא בחמלע המיבה, ושם מחלקיוד זו לא יהי' הבדל בין לשון יחיד ובין לשון רבים: גם כי בלשון רבים בלא"ה נחה יוד הרבים ולא תהיי' שם לחיות נחות רפות בחמלע המיבה ולא בסוף מיבה שם אין השנים לקין וכמו שודעת, וכשאר יהיה קמץ לפני ההא שבסוף המיבה והגזירה תשאר מהיה ההא לסימן הנקבה, ומשנה למיו רפויה בנטיית היחיד, ומתי בקבוץ, וכמש"ל (שביל ל"ו, ל"חג"ט): ולולם כשאר יהיה קמץ לפני ההא שבסוף המיבה והגזירה תלשל, לא אין ההא לסימן הנקבה, אבל הוא מחזיות החמנמי"ו המוספות, והוא נשמעה לגמרי בכל הלקי הנטיה, **לַיְלָה** הוא מהגפרד **לַיִל** עלמשקל **זַיִת** וההא מוספת, ולפיכך הנ"ל תלשל ובסמיכות נחת' **לֵיל** שמוריס (שמו' י"ב) במשקל חרן **זַיִת** שמן [דברי' י"ד] ולולו היומה הא לנקבה, היה מספטו להשמות למיו רפויה **לַיְלַת** כמו **שַׁלְמַת** רעיך [שמו' כ"ג] מנעל שה ושם (סס) **שִׁלְמָה** הדברים האלה בלבד למשקל לספוק על כל כיולא בזה,

מן ונריך לחה לרעת שיש הבדל בין פעלים שסופם הא נוספת ובין השמות שסופם הא נוספת כי כבר לחרנו [מסלת הנקוד שביל ס'] שפעלי' שסופם הא נוספת מהיה הגזינה מלרע בהיות שוא לפני הקמץ שבסוף המיבה ע"ס : לבל בשמות לאין כן. ר"ל שכל שם שסופו הא שהיא מלומיו' החמנתי"ו המוספת מהיה לעולם הגזי' מלעיל בין שמהיה לזה חמועה לפני הקמץ או שיהיה לפניה שוא. וכן כאשר מהיה הא נוספת בשוף המיב' במקום למד בתהלת' [כמו שפי' רש"י על מלת בית' בתוהל וגו' [ברחש' ב"ה ובשאר מקומות] : מהיה לעול' הגזיגה מלעיל : וילך

חָרְנָה [שם] אַרְצָה

בנען (שם י"ג) וכל הדומים להם . וזהו , כדי להבדיל בין הא הנקבה ובין הא נוספת : ומן הטעם הזה בשמעה הא המוספת לגמרי בנטיות המשקל ולא משמעה למיו רפויה לפי שאז לא היה הבדל בין הא הנקבה ובין הא נוספת . ואולם ההא המוספת בלשון מקור משמעה למיו רפויה בחבור הכנויים . וכמש"ל [מסלת הכנויים שביל כ"ו] : לפי שאין מקום לטעות ולהחליפה בהא הנקבה לחרי שלא שייכה הנקבה בלשון מקור:

מז מְקֹמָה משקלו מִפְעָה . מם נוספת ברחשיתו נקודה בחיריק :

והפא בשוא והעין בשגול והא למד הפעל נחה ומלרע : ומוהג בנטיותו מנהג המשקל שהקדמנו . וכפי הכלל לאשר הגדמי לך (לעיל שביל מ"ה) :

ואם פא הפעל הוא גרונית , תהיה המם בפתח מַעֲשֶׂה מַחֲנֶה :

ויש שמות מזה המשקל שהם :

בפתח המם בלא הוא גרונית מַטְוֶה מַשְׁקֶה :

שְׂפָה משקלו פְּעָה הפא והעין בקמץ והא נחה לסימן הנקבה והא למד הפעל נשמעה . וכן בכל המשקלים מגזרת ז"ו שסופם הא הנקבה נשמעה הא למד הפעל : וכמנהג לשון יהודה שבזמנים מולאת הגזרה : ולאשר ידעת : ובנטיות זה המשקל משמעה קמץ פא הפעל לשוא . וההא משמעה למיו רפויה כמשפט : ודקדוק המיו שבקבוץ זה השם וגם שאר דרכי הקבוץ שבזה המשקל : תגיד לך לקמן [שביל קכ"ד] : ומשם מרחנו , והנה עיניך הרואות שהנפרד

מזה

מזה המשקל סוה בתמונתו לנפרד משקל קָמָה אשר זכרנו (לעיל שביל ת"ד) שהוא מנהי העין · ולתנש יבחנו ע"פ נטיתם כי כל מה שהוא מזה המשקל מהיה פה הפעל בשוא בנטיתו · וכאשר האחר : משל"כ בגזרת נהי העין שלא תשתנה קמץ פה הפעל : כדי לקיים הנח וכמש"ל (שם) והבחינה הזאת כוללת גם כל שאר המשקלים המתדמים בשתי הגזרות האלה. כמו בֶּן שֵׁם יָד דָּם וזולתם שהם מנהי למד הה

עֵר נֵר זָר רָשׁ

וזולתם שהש מנהי העין ודרכוך לדעת גזרת כל אחד מהם תביט אל מנהג נטיתו . שם תהיה פה הפעל בשוא תפילו באחד מחלקי נטיתו תדע כי הוא מנהי למד הה · וכאשר ממקים מנועת פה הפעל בכל חלקי נטיתו : לו יתברר לך שהוא מנהי העין . וזכור זה :

מח מִצְוָה משקלו מִפְעָה · שם נוספת בחירק והפה בשוא והעין בקמץ ואחריה הה הנקבה . וממקים חירק המם בכל חלקי נטיתו · ועיין במש"ל (שביל קכ"ט) בשם הרל"ק ·

שָׁאוֹן שרשו שאה ומשקלו פָּעוֹן הפה קמוצה והעין בחולם וסופו וו נוספת : ובנטיתו פה הפעל בשוא :

יד משקלו פַּע הפה בקמץ · וממקים בנטיתו : מלבד בסמיכות היחיד שהפה בפתח . ובסמיכות הרבים וכן לרבים עם כנוי הנמלתם והנסתרים היא בשוא . וזה ללמוד שהוא מנהי למד הה ולא מנהי העין וכמש"ל [סוף שביל הקודם לזה] :

בֵּן משקלו פַּע בצירי הפה . ובסמיכות היחיד הפה בסגול · וכן עם המקף וקבוץ הנפרד בקמץ הפה . ובסמיכות בשוא : ועם קלת הכנויים הפה בשוא ובקלתם היא בתנועה · כמו שתחזיר עיניך בזה המשקלים אשר לפניך : ודע כי השתות מזה המשקל והמשקל שהקדמתי יבואו בנטיתם על דרכים שוים זה מזה · ויתבארו לקמן (שביל קכ"ח) :

מט גְּלוּת שרשו גלה ומשקלו פָּעוּת הפ׳ בקמץ והעין בשורק
גדול והמיו נוספת ויתקיים בנטיית היחיד. ובלשון
רבות הפ׳ בשוא ונוספת יוד לפני סימן הרבות : וכן הוא מנהג המשקלים
משאר הגזרות כשיהיה סופם תיו נוספות לאחרי תנועה גדולה , שכאשר
ימרבו בויו מיו תהיה יוד נוספת בהם , ולטעם שנגיד לך לקמן (מהלת
שביל ק״ל) ,

נ מוֹצָא שרשו יצא ומשקלו מוֹעָא המם נוספת נקודה בחולם מוסב׳
ויו תמורת יוד פ׳ הפעל והעין בקמץ והלמד הפעל
חלף נחה ומלרע , ויתקיים בנטיתו , כמו לְמוֹצָאֵי מיס (מהל׳ ק״ז)
ולפה מסעיהם לְמוֹצָאֵיהֶם (במד׳ ל״ג) ודומיהם , אבל
לְמוֹצָאֵי דעת [משלי ה׳] כל מוֹצָאֵיהֶם (ירמ׳ כ׳)
ודומיהם שהלרי בשוא , הם מנפרד
מוֹצֵא בלירי ומענין מליחה והמם שרשית , ולכן יבואו בנטיתם בשוא
עין הפעל , כמנהג בינוני פועל מבנין הקל ,

תורה שרשו ירה ומשקלו תוֹעָה , המיו נוספת ונקודה בחולם מוסב׳
די ויו במקום יוד פ׳ הפעל והעין בקמץ והה נחה לסימן
היחודה , ונוהג בנטיתו מנהג שאר המשקלים שסופם הה הנקבה , וחולם
המיו לה משמנה ,

נא חֵץ משקלו פֶּל הפ׳ בלירי והלמד נח נרחה , והוא מגזרת הכפולי׳
שרשה לבוא בחסרון עין הפעל , כמו שודעת ויתקיים
בשמיכות היחיד , אבל בכל שאר נטיתו צריך להיו׳ דגש בלמד הפעל למשלו׳
עין הפעל כמנהג זולת הגזרה , ולאחר זה לא יתכן להתקיים לירי פ׳ הפעל
שהיא מ״ג בלא נגינת טעם לפני דגש חזק ולריכ׳ היא להשתנות לחירק קטן
ובזה תבדיל בין משקל זה ובין משקל עֵד בֵּן (ע״ל סוף שביל מ״ז) וכמו
כן תבחין בשאר המשקלים מגזרה זו המתדמים לל׳ הזה משקל
מתשקלי שאר הגזרות שהרי לעולם יהיה דגש בלמד הפעל כשיתחברו משקלי
גזרה זו עם הכנויים לו בלשון רבים משל״כ בשאר הגזרות ,

חֵק גם הוא מן הכפופים ומשקלו פַּל הפה דחולם ' ובמקף ושוב החולם לק"ח חֵק־ עולם [ויקרא ו'] , עם כמוי המלה ונמלאים ושאר נטיתו פה הפעל בשורק קטן , וכבר ידעת שהם הכמויים ובלשון רבים צריך להיות דגש בלמד הפעל כמשפט זאת הגזרה , ולפיכך תהיה פה הפעל בתנועה קטנה :

סֶכֶה שרשו סכך ומשקלו פֶּלֶה , הפה בס"ך והלמד בקמץ ובדגש וחבריה הה' הנקב' , ולה ושמנה בנטיתו זולת שההה תשמ' למיו רפויה ,

תִּפְלָה שרשו פלל ומשקלו תִּפְלָה , מיו סוחות נוספת ברחשיתו בקמץ ובדגש וסופו הה הנקבה , זי והפה בפ"ק והלמד ולה ושמנה בנטיתו , זזה השלמתו בחור לוח המשקלים כפי מה שיחוס ללמד לתלמידים בדרך קלרה בתחלת התעסקם בלמד דרכי השמות העבריים , למען ידעו הכללים הרחשיים ומוסדות החלק הזה מן הלשון , ויש עוד משקלים רבים בשמות ולה זה זכרם כלל בלוח משקלי השמות אשר סדרנו ואשר בחרנו , וגם המשקלים הכתובי' בו יש מהם שיעדו את דרכם ויבלו בנטיתם בפנים מפנים שונים , ולקמן [מאמיד י"ב והלאה] אסדר כל המשקלים הנמלאים בכתבי הקודש כפי משפטיהם והקומיהם , ובערך אלך אל המקום ההוא אגיע לפניך ימי משפטי החלק הזה , והמה יאירו לפניך דרכך ,

נתיב ז להודיע ענין המתואר ודרך חבורו עם התאר : ודרכי הסמיכות :

נב דע כי עלמת המכו' בזאת אחר מן המחריס נקרא בשם מְתֹאָר , כמו לאדך , אדם גדול , אלם גדול הוא המתאר לאדם שהוא המתואר , וככה איש זקן , נער קטן , בגד לבן , זהב טהור , מטרה טהורה : הכתים גדולים אנשים צדיקים , וכל כיולא בהם , ומנהג הלשון להזכיר המתאר אחרי המתואר , ולפעמים שוכרו , ומלאנו במקרא שלפעמים נזכר המתאר אחרי המתואר כמו אחד נפש [במדב' י"ח] הוא כמו נפש אחד , וכן בירקרק הרוך [מהלי' ס"ח כמו במרוך וירקרק , כל רביס עמיס [שם פ"ע] כמו עמיסרביס והדומים להם , גם מלאנו שלפעמים יאסר המתואר

מן הכמוב שהיות ההסרון מובן מעניין המאמר, כמו ומי מלא ימלו למו[שם ע"ג] ר"ל מי כום מלא, ומחכלו ברוחה [חבקוק ג'] שה ברוחה. ויוסר לחם קשום [ברא' מ"ג] לחמרות קשום, כעדר הקדושים (ס"ה ד') מהסר מלא רחליה לו עוזם, וכן בחסרון המאחר ויכר המחוחר, כלמר יהיו [ישעי' ג'] כלמר הלבן, ויש בעדרו זכר [מלאכי ג'] זכר חמים, צח בחנסים [ס"לו"ז] בחנסים זקניס, ולחרים כחוכם,

נב ויש לך להחבונן כי לא יחכן לעולם להיות המחוחר בשמוך בשמיכות עניין לא המאחר שלו, כי יש הפרש גדול בין עניין העלם המחוחר במוחר שלחריו ובין עניין העלם השמוך בשמיכות עניין לא המוחר שלחריו, למען זה בלחמך דָּבָר גדול בעניו, דבר שהוא גדול, לכן כאשר מאחר בלשון שמיכות דְּבַר גדול, יהיה עניו, דבר של גדול לפילו לא יהיה הדבר ההוא קטן, וכמו כן נשר הכסעבד נחמן, בן לדיק זולת השמיכות מהיה כוגה, נשר שהוא חכם, עבד שהוא נחמן, בן שהוא לדיק, משל"כ בשמעות השמיכות שמהיה הכוגה, נשר של הכס, עבד של היש נחמן, בן של היש לדיק, מה שהוא עניין אחר לגמרי, וכדרך שכחב רש"י ז"ל בחהלם פ' משפטים וז"ל, כי מקנה עבד עברי, עבד שהוא עברי, או היו חלק עבדו של עברי עבד כגעני שלקחחו וכו' עכ"ל, והוא מבואר, שהרי מלא עבד שוה בשמוך ובשמוכות ויש לפרש. שני הפנים, וזהו מ"ש הרחב"ח על ויסלף דברי לדיקים [שמות כ"ג] וז"ל, אחר הגאון כי לדיקים אחר לדברי, ולא יחכוזה, כי דברי שמוך עכ"ל, ורלה שלפי דעת הגאון שאחר, כי מלא לדיקים אחר למלא דברי והיה בחורו, דרבי' שהם לדיקים, כלומר דברים מלודקים, וע"ז אחר, כי לא יחכן זה בעבור היות מלא דברי שמוכה בשמיכות עניין ויהיה כפי זה פירוש, דברים של חנשים לדיקים, ולולם דעת הונקלם ורש"י כדעת הגאון, ולפי פירוש בא מלא דברי שמוך בחקוש הנפרד, וכמו שיחבאר בשמוך, ומעחה השאר לדקדק מכחל בשמות אשר חמלא במקרא חן המשקלים אשר, ושמוה בהם משקל הנפרד והשמיכות, ומשים אל לבך לבאר אם כל אחד מהם בחופן משכים עם עניין המאחר אשר חמלאהו בו, כי בקל יבואה משמעות העניין ע"י החלפות בחור הנפרד והשמיכות, וזה היה בעות בן זיטע בפירש הפסוק וכי יגוף שור איש את שור רעהו וגו' (שם כ"ו כח"ם הח"ע בפירושו שם וז"ל, אחר בן זיטע כי רעהו אחר לשור, ולא רלה כי שור איש שמוהו, וכן הוא שיר רעהו, ואין לשור ריע רק בן זיטע לבדו עכ"ל, ר"ל דלפי דעת בן זיטע שאחר כי עניין מלא רעהו הוא המאחר לשור

שמות

שהוא הממוצר מהיה הכוונה · שור שהוא רעהו : וזה לא יתכן : כי לא
ילדק עניין האחד והרעות בשור · לבל תלמ שור הוא שמוך בשמיכות עניין
למלת רעהו : והרצון שור של רעהו כמו-שור חיים הנזכר שם מקוד' לזה
שהוא ג"כ שמוך . כלומר שור של חיים : ובלדק תשפוט על כל כיולא בזה :

נך וידע מדע שכאשר תמלא במקר' סיבות הממוצר במשקל השמיכו'ת
מפרשהו בשביל כך בלופן שיהי' שמוך תמיד שם לא יסבול עניין המחת'
הפירוש ההוא . לבל יהיה השמוך לעמוד לשרת במקום הנפרד כי ן
תלמנו במקומות במקרא סיבות הנפרד במשקל השמיכו' · כמו **נהר** פרת
[ברח' ע"ו בני שלשי'][שם כ'] בני רביעים[ת"ב ע"ו]חלוני שקפים
לעמי'(ת"ח ו'] מי המרי'[במד'ה'] של **מקום** זה (מהל' ק"ד) והך
יין העוב(ס"ה ז')השומי'במזרקי יין[עמוס ו'] שפת לא ידעתי לעתע
[מהל' פ"ח]וכרם ולא מיין (ישעי' כ"ח) משכימי בבקר תלחרי בנסך
[שם ה'] לוהבי לנום (שם כ"ו] והדומים להם : ויש מהם מפורשי' בחסרון
הנסמך. כמו וכרם ולא מיין(ר"ל וכרם הלרו':וכמו שם"ו שם· וכן מ"י
השומי' במזרקי יין. כלנו כתוב במזרקי כסף : וכן שפת לא ידעתי : פי'
הרחב"ע בחסרון תלת עם . ע"ם.וכן בכדומה להם . וגם בחומש שם
מחוסרים ובחים כדרך הסמוכים חמרו קלת המפרשי' למצוא בחור לקלמם
עד שיהיו שמוכי' מחם.כמ"ש הח"ע בפי'למלת בני שלשי' [ברח'כ'] ו"ל:
בעבור היות תלת בני שמוכ' הנם והיו הבני' רביעי' עכ"ל.ולימח בחם'
סוטה(דף כ'ע"ח)לחמר לבוה השמוש לריך שיחן מר למוך המי'מלי טעמח
לחמר קרח מי המרי'[במד' ה'] שחרים כבר ע"כ·פי'שמה שלמר הכחב
מי המרי' בלשון שמוכות לא נלטרך לפרשו שמוך במקום הנפרד ולהיות
הכוונה מים שהם מרים . ויהיו נקראים כן על שם סופם [כפירש"י בפי'
החומש שם] . רק תלת מי היא שמוכה מחם . כלומר מים של הדברים
המרים , ועיין במה שפירש"י בלחמר הנזכר .

נה גם תלתו לפעמים במקרא סיבות משקל הנפרד במקום השמוכ'
כמו לרבעה טוריס לבן [שמות כ"ה] להשיב לחמריס לחם
[מ.זלי כ"ג] סיגים כסף היו [יחזקאל כ"ב] לחדיריס עם (שופ' ה')
לחם לדה רעם (שם ו') כחיפה שעוריס [רות ג'] טלטלה גבר [ישעי'
כ"ב] ודומיהם : ולחמרו המלקלקים שהסר מרס השמוך · ופירוש טוריס
לבן . כלנו כתוב טוריס טורי לבן : וכן להשיב לחמריס לחמרי לחם :

והשלר

והשחר כמוה׳ : ועל הדרך הזה בשמות הנמלאים במשקל הנפרד עם
הא הידיעה בראשיתם וברחים סמוכים . כמו הַיַּיִן החמה [ירמיה כ״ה]
מעל הַבָּקָר הנחסף [מ״ב י״ו] כל הָעָם הארץ יהוק׳ מ״ה
והדומים להם וכן תמרו בגמרא (סנהדרין דף י״ז ע״ח) אם הדבר
הגדול יבוטו חליך (שמות י״ח) לבריו של גדול ע״כ . פירשו חומו
בחסרון הסמוך כלומר היה כמוך הדבר הַדָּבָר הגדול : וכמו חלה שוכרנו
ואולם חומם הנמלאים במקרא במשקל הסמיכות עם הא הידיעה .
כמו ככל הַתּוֹעֵבוֹת הגוים [מ״ח י״ד] של הַהִלְשִׁבוֹת הקדם
[יהוקאל מ״ו] אם הַיִּתָּד הארג [שופ׳ ט״ו] והדומים להם הבאים
בשני סימני ההודעה ר״ל הא הידיעה והסמיכות . המה מורים
על רוב ההודעה וכמנהג הכפל בלשון להורות על הפלגת הענין . כאן
שוכרנו במקומות . ולדעת קלת יהיה גם בחלה חסר הנסמך . כמ״ש
הח״ע בפירושו למלת ועץ הדעת טוב ורע (בראשית ג׳) וז״ל . לפי
דעתי צריך להוסיף דעת . להיות כן . ועץ הדעת דעת טוב ורע . כי
אין יהיה סמוך והוא נודע במחלה . וכן הארון הברית [יהושע ג׳]
והנבואה עודד הנביא (ד״ה ב׳ ט״ו) ורבים כחלה עב״ל ורמ״י ז״ל כתב
בפירושו לפסוק תנכי החל בית חל וגו׳ (בראשית ל״ח) וז״ל : החל בית
חל , כמו חל בית חל . ההח יחירה . וזרך מקראות לדבר כן . כמו
כי תהם בחוים חל הארץ כנען [במדבר ל״ד] עכ״ל : ואין הבדל אלו
בין הבאים במשקל הנפרד ובין הבאים כדרך הסמוכים : וזה מבואר ממה
שכתב בפי׳ הגמ׳ בסם׳ ברכות [ף י״ב ע״ב] בד״ה המלך התפלל וכו׳
כי גם הבית גם מלת הַמַּסְגֵּרוֹת המכונות (מ״ב י״ו) שהגימל בשוא
נחפלו הסמיכות ע״ש

נן ולפעמים מלאנו במקרא סמוך על סמוך . להיותו שני שמות רלופים
סמוכים אל הנסמך שלאחריהם . כמו ושפוני טמוני חול (דברי׳ ל״ג)
חופשי דורכי קשת [ירמי׳ מ״ו] הכמי יועלי פרעה (ישעי׳ י״ט) נהרי נחלי
נגש והמלה (חיוב כ׳) מספ׳ מפקד העם [ס״ב כ״ד] מבחר וטוב לבנון
(יהוק׳ ל״ח) והדומים להם יסוד הנסמך על כל אחד מן הסמוכים : כי
פירוש מבחר וטוב לבנין . כלומו כמוב מבחר לבנון וטוב לבנון וכן בכלם
עד״ז : ויש שמות שיסוד בהם הנסמך סמוך והסמוך נסמך : כמו תועלת

שני (שמות כ"ח) ושני תולעת [ויקרא י"ד]. מצור החלמיש (דברים ח') מחלמיש צור (שם ל"ב) וולמש:

נז וכאשר יהיה הסמוך והנסמך משם אחד זה יורה על הפלגו' הדבר. כמו שור השורי', פי' שור על כל השוריס. וכן ונשיא נשיאי הלוי [במד' ג'] וולמש, ועיין בפי' הת"ע לפסוק הבל הבלים וגו' [קהל' ו']. וכמו כן יבואו לפעמי' שני שמות רוצפים מענין א' בלי שמיכות ענין להורות על ההפלגה. כמו ויצרו לומש חמרי' חמרי' (שמו' ח') כלומר חמריס רבים: וכן בחרות בחרות חמר [ברא' י"ד] מדקדרו' דהרות לצבריו [שופ' ה']עשה הנהל הזה גבים גבים[מ"ב ג'] ועמוק עמוק מי ימלאנו (קהל' ז') ודומיה, וזה נוהג גם בפעלי', כמו נחמו נחמו עמי (ישעי' מ') ואמר סלו סלו (שם נ"ז) וולמ' וכבר הגדמי לך בכמה מקומו', כי הכפלתון הוא להגדיל הענין, וכן יסמך לפעמים השם לאחד משמות הקדושים, כמו להגדיל הדבר, כמו שלהבתמ יה (ש"ה ח') כפתולי אלהים (ברא' ל') וזהו להרדם אלהים [ש"א י"ד] לדקמך כהררי אל [תהל' ל"ו] ודומיהם. ודע שלפעמים יסמך השם אל הפועל ולפעמי' אל הפעול, כמו כמהפכת אלהים [ירמי' נ'] אל הפועל, ר"ל כמהפכה אשר עשה אלהים, כמהפכת סדום (דבר' כ"ט] אל הפעול, כלומר כמהפכה אשר נעשתה לסדום, ועיין בפי' רש"י מלת בית עבדים (שמות כ').

נתיב ח שיש לשם המקרה התיחסות עם הפעלים: ושנובל לגזור השם מן הפעל והפעל מן השם:

נח כבר הודעתיך עניין שם המקרה (לעיל שביל ד') והוא יחשב למקור בשמות: וגם מקור הפעלים קרוב הוא בענינו לשם המקרה, כפי מה שהתבאר לעיל (מסלת הפעלי' שביל פ"ה) ע"ש, ובעבור ההתיחסות שביניהם בשם שהם קרובי' בענינים' ובאו לפעמים זה תמורת זה כמו ומספר את רגע ורחל [במד' כ"ג] הוא כענין ולספור, כי הענין תורה על שהוא מקור, וכן ולמסע את המחנו' (שם י') הוא כענין ולהסיע, ולמשחת לומה מסרטי' [יחזק' י"ו] כמו להשיח, וחין מיס לשמות העם [שמו' י"ו] הוא מקור בתקו' שם כמו לשמים העם, עשה סעיס שנאתי (תהלי' ק"ל)

כמו

במן מעשה סעיס. וזולמסולדעמי והיה כן מלמ לְדַעָה מה יעשה לו [שמו' ג'] שם במקום מקור ולפיכך הטעם מלרע : ולמו היה מקור היה מספטו להיות מלעיל בעין הפעל : כמספט הפעלים וכמ"ל [מסלת הנקוד שביל י"ח] : וכן דַּעָה לת ה' (ישעי' י"ח) הוא שם במקום מקור · ואין ראוי להיותו דַּעַ מקור ממה שכתוב לחריו מלת לת : כי בתוהו ומספר לת רבע ישרחל : ולמטע לת המחנות. כמו שזכרנו . וכתב הרד"ק בשכלול (ד"ק דף ל"ט) וז"ל ולפי שהוא (ר"ל המקור) כדמות השם : ובוא בזוד הרבוי. כמו השם ואמרו : בְּבִנוֹתַיִךְ גבך ברחם כל דרך (יחזק' י"ו) בְּהֶזְרֹתֵיכֶם בחרטום (שם ו') עכ"ל:

נט ויש לך לדעת כי השם המקרה הנגזר מחיזה פעל הוא בכלל הפעל ההוא ומובן ממנו תמיד לע"פ שלא נזכר לחריו בחתר: כי כאשר תחתר שָׁמַר : אָמַר וכן בכללם השמירה והחתר : וכמו כן בשאר הפעלי' וכמ"ש הרחב"ע בפירושו למלת כי מקרחנה מלחמה [שמות ח'] וז"ל : דע כי כל הפעלים עוברים לו עמידים שם הפעל בכחם : פי' שם דבר הנגזר מן הפעל שהוא חסר : נשמע מכח הפעלים כמו והנה ברכת ברך [בחד' כ"ג] וברך ולא תשובנה [שם] והטעם וברך ברכה : וככה וברוב ועלים (משלי ט"ו) : והשלם : ועלים עלה מקום עכ"ל . וכאשר נזכר השם בכתוב לחרי הפעל הוא לתוספת בחור לו בא כן לחזק הפעולה · כמו קַצַף ה' על תבומיסקלף [זכרי' ז'] כי די היה לו בְּקַצַף : ובא השם לחריו לחזק הקלף שהוא גדול : וכן ומעלה מעל [ויק' ה'] ויש דוד לוס [ס"ב י"ב] עשקו עשק וגזלו גזל [יחזק' כ"ב] מתבוננו בה בינה [ירמ' כ"ג] והדומים להם : ועיין מה שפירש"י חגל ובשרש לח ישרטו שרטת [ויק' י"ט] :

ס גם ראוי שתדע כי כל משקל ממשקלי השמות חשר נוספת בהם חחת מהיותם החמ"ש ברחם המיבה , כלם נגזרים מן הפעלים ובהעריך חת החות הנוספת ונקודתה חל החומיות הנוספות בפעלים שהן סימני הבנין והומיות חים"ן ונקודתיהן , תוכל להכיר ולהבחין מחיזה בנין נגזר השם ההוא כמו חגרוף , תשכול , מירוס , ילהר ודומיהם , נגזרים מבנין הקל , נפתולי חלהים [ברח' ל'] ודומיהו , הם מבנין נפעל , כמ"ש הרחב"ע בפי' שם , מלקוש מודע מוגח מורה , תוחלת מלמיד , וכתוב

מצדן [שמות כ"ח] ודומיה: הם מבנין הפעיל: מפארת מלבי' והדומים להם הם מבנין המפעל: גִּבּוֹר צַדִּיק עָמוּד וזולתם מן הדגושים. והקש על כל כיוצ' בהם: נגזרים מבנין פקד הדגוש ב

סא וידע כי קרוב הוא השם המקרה אל הפעלים והוא בכללם הנמים לומר הרד"ק ז"ל במספר הלקי הפעלים כמו שמרתה במכלול [ד"ק דף י"ח ע"ג ודף מ"ח ע"א ובשאר מקומות]: וגם הוא אמר שהע"פ שלה נמלא השם הזה במקרא בלחד מן הבנינים נוכל להוציאו מדרך סברת בסיומי הבנין שנמלא בו הפעל שלו וכדרך שנתנה שאר חלקי הפעל מחלקי מהלקיו הנמלא בכמוב: וכאשר ידעת: כי כן כתב [שם דף ל"ב] בגזרת השלמים מבנין המפעל וז"ל: המקור המפקד. שם הפעל מוה השרש לה מלאתו בזה הבנין: אבל מלאתו משרש אחר תַּבְעֵרָה [במדבר י"ח] כמו המפעל: ומשקל אחר תִּפְאֶרֶת. כי נוספה בהם מיו ועם נוספ' ההה והמיו ומן הִתְחַבְּרוּת שלו [דניאל י"ח] וכן אמרו בדברי הארמים הִתְנַדְּבוּת. עמה וכהגיה [עזרא ז']. והארמי הוה: עם העברי בזה הבנין בשרש הזה כמו שאמרו בו כל מִתְנַדֵּב בשלמים [שם]: ונאמר מדרך הסברה גם כן בזה המשקל. הִתְפַּקְּדוּת הִתְפַּאֲרוּת עכ"ל:

סב וזה לעומת זה מוהג בלשון שכאשר נמלא במקרא שם המקרה מאחר שרש ולא נמל' הפעל ממנו בשום בנין: נוכל לבנות הפעל ההוא מזה סבר' בלומו בנין שנמל' בו השם ולפי שהמקרה הוא בכלל שם המאחר נוכל מה שהתנאר לעיל (בסיל ה') [לכן נוכל ג"כ לבנות הפעל משם המאחר הנמלא בכמוב שם לא נמלא כלל הפעל ממנו בכל המקרא וחול' כאשר נמלא הפעל שלו בלחד משאר הבנינ' לו אין לנו רשות להדש הבנין שנמלא בו השם ההוא, רק נשמש בפעל ההוא בלומו בנין שהשמש בו הכמוב. מ"ש הרד"ק במכלול (ד"ק דף כ"ז) וז"ל: ולדעת רבינו יונה נאמר גם כן יתר ומרת, אחר שמלאנו ואת הַיּוֹתֵר ההרמנו [ס"ח ט"ו] ולפי דעתי שהוא מאחר לו שם הפעל ואע"פ שהוא שם הפעל ויש לנו לבנות ממנו פעולה, אחר שמלאנו בו פעלה אחרת והוא בנין נפעל. אין אנו צריכים לנפעל כל, אבל במקו' שנמלא שם פעל לו שם אחר נאמר ממנו פעל הוא שם

שם לה נמצא בפעל, כמו מן דּוֹה נאמר דוה דויתי : תדוה ידוה, תחר שמצאנו ממנו השם והתחר : ד ד וכמב עוד שם[דף קכ"ג]בשרש יזע וז"ל שם הפעל ממנו מצאנו במקרא לה יחגרו בִּיזַע (יחזק' מ"ד) · ובלה יוב בִּזְעַת חפיך [ברח' ג'] זְעֵה על משקל ד דֵּעֵה מן ידע וכו', ונבנה ממנו כל ד הבנין חע"פ שלה ד מצאנוהו בשרש נאמר לומו על דרך שברח תחר שמצאנו השם וידענו כי הוא שם שיש לו פעולה, ורז"ל נשתמשו בו בפעולה, ובנין הפעיל הוא שנבנה ממנו : כי כן מצאנוהו להם בדבריהם ז"ל בתמרים לְהַזִּיעַ וקודם גורף [ברכות דף ב"ז ע"ב] ותמרו מְזִיעִין לחמנו [שבת דף מ' ע"ח]: וש לומר לְהַזִּיעַ בצירי מחת ההא בפלס לְהַטִּיב מן יעב : וכן מְזִיעִין בצירי מחת

השם בפלס מְטִיבִים ופירש להוציא הזיעה, ותחתר כל הבנין הַזִּיעַ הַזַּעְתָּ וכו' עכ"ל ותחה דע לך שתין נכון לבנות ד הפעל משם העשם שם לה נמצא הפעל ממנו בכתוב תפילו בתחר מחלקיו ותולם כתחר נמצא בדברי רז"ל לזיזה פעל הנגזר משהעשם נשתמש גם לחמנו בו חע"פ שלה נמצא כלל בכל המקרא כי בלה ספק היה לפלס מקובל בלשון, כמו מה שתמרו בשבת מן לגבע : ושם היו שניהם שוים המתונה לומר להם הלבינו (יומא דף כ"ב ע"ח) · ופירשו בגמרא (שם ע"ב) מנין הוליחו לגבעונים למין :

נתיב ט במדות השמות ביחודם ורבים : ודרכי הרכבת המאמר מלשון זכר ולשון נקבה או יחיד ורבים

סב כבר הודעתיך [לעיל שביל ט"ו] שיש שמות לשון זכר המקבלים בויו תיו, ושיש כמו כן שמות לשון נקבה הבאים בקבלם בויו מם ע"ם . ועתה תוסיף לבחר לך הענין הזה ותורה לפניך דרכי השמות ומדותיהם בסימני היחוד והקבוץ דע שיש שמות מכוונים בלשון נקבה ויבואו בנפרד בלשון זכר ר"ל שתין בסופם לה הא ולא תיו לסימן הנקבה כמו והתבן הזהב [ברחשית כ"ח] לח הבחר הזהב [שם כ"ח] וזולתם ויש שמות לשון נקבה בסימן הנקב' ויבואו בקבלם ביוד מם כמו בילה בלים, תחנה תחנים, והדומים להם, ויש שמות לשון זכר ויתרבו בויו תיו, כמו תקום תקומות, גורל גורלות מובח מזבחות, והדומים להם, ויש שמות נמלחים פעם בסימן הזכרי' ופעם בסימן הנקבות, וזהו מה

שכתב

שכתב הרמב"ן בפירושו במלת פ' שמות וז"ל: שֵׁם לשון זכר: ורבים שמות
כי המין כולל סימן רבי' ורבות. כמו מקומות ותבות: גם המס
ככה סימן הזכרים והנקבות. כמו נפשים: פלגשים. ויש שמות
שימלאו במס גם בתין. כמו נפשים. נפשות [שניהם ביחזקאל
סי' י"ג פסוק כ'] לבדות גם לבדים. על לבדהן עכ"ל: ומה שזכר
מלות על לבדהן: כוונתו על מה שכתוב: ממוספות על לבדהן [נחום ג']
שממנו נוציא נפרד הרבים לבדים. כי הלו היה מהופך מן לבדות
היה מספטו לבדותיהן. כמו שנתתר מן שפחות: שפחותיהן: לכל
מלת לבדים יולת חבור הכתוב לה נמלא בכל המקרא: ויש שמות
מכוונים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה: כמו השמש ילה על
הארץ [בראשית י"ט] לשון זכר: והשמש זרחה על המים [מ"ב
ג'] לשון נקבה. בדרך אחד ילאו הליך (דבר' כ"ח) לשון זכר.
לת הדרך ילכו בה [שמות י"ח] לשון נקבה (עיין בגמרא ריש
תם' קדושין). ולפעמים נזכרו במתתר אחד בלשון זכר ובלשון נקבה. כמו
לל המהנה האחת והבהו [בראשית ל"ג] וכת"ס רש"י בפירושו שם:
ע"ש. והן הימה בזאת: לפי שתין סימן זכר ונקבה כי שם לשתר
רוח חיים בתפיו. ולכן הרשות נתונה לכנות לומס בלשון זכר או
נקבה. כשתר המיתס מניח הלשון: ומכל מקום לה נסור ימין ושמאל
מעקבות המקרא ולה נשמש בשם מן השמות רק בשופן מליאותו
בכתוב: וכל שם שנמלאהו במקרא מכוונה בלשון זכר לבד או נקבה
לבד תין לנו רשות לשנות תת טעמו: ומעתה השמר לך פלה ועלה
על שפתיך או במכתבך שום שם מן השמות עד תשר מדע דרכו
ומדוקיו המתהלכים במקרא בשם ההוא: תם זכר תם נקבה. ונקן
תליך תות וסימן הזכרים או הנקבות: כי לה לרצון יהיו דבריך
ויהליצו כח בשומך טעמם: ושתת דבריך הגעיומים. ותם תנחי
לשון ערומים. יהיה לך לכבוד ולמפתרת.

סך: ותולם רחוי שמדע כי לה נמלא בכל המקרא שם מכוונה בלשון
זכר בסימן היחידה: זולת בשמות עלמיים פרטיים מלאו שמות
תכמים עם הה בסופם ומלרע: כמו יהמיה. סריה. רעליה: שפטיה
זכריה: יהעיה. וזולתם. ואין ההה שבסופם לסימן נקבה. לגל
הפרטים: ומ"מ יולחים מדרך הלשון במה, שהם מלרע שלה כתוב

השמות

השמות שסופם ה נוספת : וכמ"ש (שניל מ"ו) : ולחמש דרך הכתוב להזכירם כפי מה שהיו רגילים בני אדם לכנותם ולקרותם בשעה ההיא ההרונה , וכעין זה כתב בעל שיח ילחק [שער ח' פ"ה] וז"ל , ושם **נָחָשׁ** שהוא שם אדם הוא מלעיל [שלא כמנהג משקל **פָּעַל** : כמו **נָחָשׁ** יהודן עלי דרך [ברחשית מ"ט] שהוא מלרע] שכן קוראים אותו בלשון זה בני אדם בשעה ההיא ההרונה עכ"ל , ולדבריו נכונים , ואולם היא הסבה למה שנעשה מלרע בשלוש תחלות נבל , פוטיפר , אע"פ שיש שסופם ה נרחה לחברי מ"ק ושפעשה להיות מלעיל כפי מה שהאחר לעיל [מסלת הנקוד שניל ע"ח] ע"ש , כי כן היו נקראים בלשון בני אדם בשעה ההיא ההרונה , אבל אולי עורפל שהיו שם עשם פרעה ושל בעשם מלרע : ודאי וולא מן הכלל הנזכר [לעיל שם] ,

סה ורחוקי להאריך לפניך בקלרה מדות השמות למהלקותיהם , ואקרא תחי שם לשון יחיד לכל השמות הבאים בלי סימן היחידה , אע"פ שיש מהם המכוונים בלשון נקבה , וכמו כן השמות המתרגים בזוד מם קורא תחי בשם לשון רבים , והמתרגים בזוי תוי בשם לשון רבות , וכל זה להבדל הקלור , ואלה מדות השמות ,

א יש שמות שיבואו בלשון יחיד ויחידה רבים ורבות , ועל הרוב הם שמות המתר לו היהם , כמו **חָכָם חֲכָמִים חָכְמָה חָכָמוֹת : עִבְרִי עִבְרִים עִבְרִיָּה עִבְרִיוֹת :** ודומיהם ודע כי בשמות המתר המוהגים בזכרים ובנקבות נוכל להוליך לשון נקבה מלשון זכר ולשון זכר מלשון נקבה אע"פ שלא נמלאו במקרא , ועיין להלן [סי' י"ג] ,

ב יש שמות הבאים בלשון יחיד ורבים לבד ולא יבואו בלשון יחידה ורבות , כמו שני **חֲבָלִים** להמית מלא **הַחֶבֶל** להחיות [ש"ב ח') , וכן חן הלים , ויש מהם מכוונים בלשון נקבה , אבן תבנים , ויש מהם פעם לשון זכר ופעם לשון נקב' , דרך דרכים , והדומים להם ,

ג ויש מהם שיבואו בלשון יחיד ורבות לגד : מקום מקומות:
הלוש הלומות . גר גרות . הרב חדה (מהלים כ"ו) חרבות לוריש
(יהושע ה') ולומיהם : ולא יבואו בלשון יחידה ורבים ;

ד ויש שיבואו בלשון יחיד יחידה ורבים לא יבואו בלשון רבות , ויתן ה'
דג גדול [יונה ב'] מצוים כל דגה [דבר' ד'] ובללל דגים (חיוב
מ') שוטן שוטנה שוטנים : וזולתם .

ה ויש שיבואו בלשון יחיד יחידה ורבות ולא יבואו בלשון רבים : שער
גדול [יונה ג'] רוח סערה [מהלים קמ"ח] ורוח סערות (יחזקאל
י"ג] , גבע גבעה גבעות ולומיהם :

ו ויש מהם באים בלשון יחיד ורבים ורבות ולא יבואו בלשון יחידה ;
בדור דוריס (מהלי' ק"ג] לדורות עולם [ברא' ט'] . יום ימים , ימות
עולם (דברי' ל"ג) ולומיהם ,

ז ויש שלא ימצאו רק בלשון יחיד : קיץ : חורף . שמש : ירח וכן כל
שם עצם פרטי לא ירבה [כמ"ל שביל ג'] . וכל שמות המחכות
והב , כסף . נחשת . ברזל . בדיל : עופרת : לא נמצא קבוצם בכמוב
רק מלא להשיב כספיהם [ברחשית מ"ג] לרורות כספיהם (שם] ואסירה
כל בדיליך [ישעי' ח'] : ואמרו שהורחת הרבוי הוא על מיני שוים
[ועיין במכלול ל"ק דף קל"ר] . וכן בלשון המשנה מצאנו נפלו לה כספים
כמובות פ"ח מ"ג] בלשון רבים , וכמו כן גפרית : מלח . דבש . יין .
שלם . ורבים לומיהם שלא נמצא קבוצם בכמוב : וקבוץ יין ושלם מצאנו
במשנה , יינות שמנים ושלמות [בילה פ"ב מ"ט] .

ח ויש שמות הבאים בלשון יחידה ורבות ולא יבואו לעולם בלשון יחיד
ורבים . עלה וגבורה (מ"ב י"ה] עלות מרחוק [ישע' כ"ה)
חנות בגבורות [מהלים ע"ח) עשרה עשרות מלחמה מלחמות ,
והלומים להם

ט ויש שיבואו בלשון יחידה ורבים ולא יבואו לעולם לא בלשון יחיד ולא
בלשון רבות סלה סלה (מ"ב ו') שלש סלים (ברחשית י"ה] ומהו
להם

הלצנה (סם י"ח) בהמר ובלצנים (שמות ח') חנה חנים ודומיהם :

ט ויש מהם סיבתו בלשון יחידה ורבים ורבות ולא יבוא לעולם בלשון יחיד . כגון מים : שמן דר ודר (דבר' ל"ג) : ספה לחם [ברא' י"ח] ודבר שפתים [משלי י"ד] ושפתות כסיל [קהלת י'] ודומיהם :

יא ויש שמות שלא נמצאו בכתוב רק בלשון רבות . נקודות הכסף [ש"ה ח'] : חמציץ ללחות [שמות כ"ו] וזולתם ונוכל לומר מהם דרך סברא : נקודה ללחה עם הין הנקבה ע"פ שלא נמצאו .

יב ויש שמות הבאים בלשון רבים לבד ולא ימצא לגזור מהם לשון יחיד. כמו נעוריים : בתולים . זקוניים : פנים : וכן הבאים על משקל פנים : כמו מים : שמים . רחים : מכנסים . והדומים להם : וחולם יש שמות שלא נמצאו רק בלשון רבים ונאמר היחיד מהם דרך סברא במו חנטיחים . קשוחים שריגים ודומיהם . נאמר חנטות . קשות שריג , ע"פ שלא נמצאו בכתוב :

יג ויש שמות שיאמר לזכר בלשון יחד ולנקבה בלשון אחר . כמו אדון גבירה , לא נאמר לנקבה אדונה , גבירה , רק גבירה , הן גברת וכן אב לזכר . אם לנקבה , עבד לזכר , שפחה או אמה לנקבה , וכן הדומים להם , ובאלה לא נוכל לגזור לשון נקבה מלשון זכר ולא לשון זכר מלשון נקבה ,

טו ודע כי כאשר יבוא השם בלשון יחיד על רבים הוא דרך כלל : כמו ויהי לו שור וחמור (ברא' ל"ב) וכמו שפירש"י והרא"ע שם . וכן ומעל הלפרע [שמות ח'] וילוד ביתו הם יאכלו בלחמו [ויקר' כ"ב] ורבים כן : וכאשר יבוא השם בלשון רבים על יחיד הוא למפארת ודרך כבוד . כמו אדנים קשה [ישעי' י"ט] שם אדוניו ומן לו אמה [שמות ב"א] ולקח בעליו [שם כ"ב] כי אלהים קדושים הוא [יהושע כ"ד] ורבים כמוה' . ועיין בפירש"י לפסוק ויהי כאשר המעו וגו' (ברא' כ') . וכן הוא בפעלים סיבות לפעמים ליחיד בלשון רבים למפארת , כמו הבו לכם עלה מה נעשה [ש"ב י"ו] תביעו ואחר נדבר [חיוב י"ח] וזולתם ,

ולפעמים

סג ולפעמים יבוא הפס בלשון רבים והכוונה על אחד מהם, כמו
על ירכתי הספינה (יונה ג') ר"ל על אחת מהירכתים, ויקבר
בערי גלעד (שופטי' י"ב) באחת מערי גלעד. וכן בפעלים, ונגפו אשה
הרה (שמו' כ"ח) ונגף אחד מהם, ואחריס כתוכם, ופעמים יבוא פס
לשון רבים מחובר לפעל לשון יחוד, והכוונה על כל אחד ואחד, כמו
בגוים נעלה עלי שור [ברחשים מ"ט] כל אחת ואחת מהבנות, כמו
ספירים"ו והרחב"ע פס, חכמות שרותיה תעגנה [שופט' ה'] פי' הרד"ק
כל אחת מן החכמות תעגנה אותה עכ"ל (ולזה הפירוש כוון רש"י ז"ל
בא"ס בפירושו פס ו"ל. ופתרונו תעגנה אותה עכ"ל, וכ"ל. כי בספרי
רש"י שלפנינו נדפס בדבריו תעגנה בשתי נונין במקום מלת תעגנה, והוא
טעות המחוקקים, וזה גלוי לכל מבין] וככה ולדיקים ככפיר יבצח [משלי
כ"ח] ר"ל כל לדיק ולדיק, ורבים כן, ועל"י מלאתו פס לשון יחוד והפעל
בלשון רבים, כמו מפני המלחמה אשר סבבוהו [מ"ח ה'] ר"ל כל
מלחמה ומלחמה, וכן ידה ליומר משלחנה (שופטים ה') והדומים להם,

סד וידעת עם לבבך שכאשר תמצא במקרא לנקבה בלשון זכר או לזכר
בלשון נקבה, יש בכל אחד מהם דבר נסתר נופל ונסתר הכתוב על
המבין בהוות הדבר ההוא הנופל בזכר בעניין זה מובן ממנו, ואחת
המקרא דרך קצרה, כמו ומכל דוד [ש"ב י"ד] פירושו ומכל נפש דוד,
ויהי השמש בצהה (ברח' ט"ו) ויהי דבר זה. וכמו ספירם"ו במקומות
הללו, וכן והיה הכערה [ברח' כ"ג] והיה העלמה (שם כ"ה] ורבים
כן, וזהו מ"ש רש"י על ולא נמצא נסיס ופוח (חיוב מ"ב) ולא נמצא מעב
נסיס ופוח וכו' עכ"ל ע"ש,

סה ודע כי כאשר יהיה מאחר מקומן מלשון זכר ונקבה יהיה
הקבוץ בלשון זכרים, כמו זכר ונקבה יהיו (ברחשים ו')
ואברהם ושרה זקנים (שם י"ח) והדומים להם וכאשר יבוא הפעל
בלשון יחוד בין שיהיה הפעל בתחלה או באחרונה. ויבוא בלשון
המין הסמוך לו אם זכר אם נקבה, כמו ויאמר לחיה ולמה [שם
כ"ו] כאשר נקוס עליהם מרדכי היהודי ואסתר המלכה (אסתר
ט')

ט׳] ומדבר מריס ואהרן [במדבר י״ג] ומכמוד מסמר המלכה ומרדכי היהודי (אסתר ט׳) הנה אפי וחמתי נחכת (ירמ׳ ו׳] גרי ניתי ואתהומי לור מחשבותי (חיוב י״ט] ודומיהם

נתיב י׳ בפרטי הוראות כנויי השמות: וסדר השתנות סימניהם וסימני הרבים:

ע הורחת כנויי השמות מהיה לפעמים על הפועל ופעמים על הפעול, כמו ואני נסכתי מלכי [תהלי׳ ב׳] על הפועל, ר״ל המלך שלי אשר בחרתי למלוך, ואלהים מלכי מקדם (שם ע״ד) על הפעול וגירוזו המולך עלי, ה׳ מפלטי יקח (שם ו׳) כלומר המפלה שהני מפלל, ושמחתים בבית תפלתי [ישע׳ נ״ו] ר״ל שמתפללים אלי, וכן הסר מעלי נגעך [תהל׳ ל״ט]: והפכו מנגד נגעי יעמדו (שם ל״ח) ומוכחתי לך אניחם (תהלי ג׳) נאלו כל מוכחתי [שם] הפך ומוכחתי לבקריס (תהל׳ ע״ג] ומה אשוב על מוכחתי [הבקוק ב׳], וכן הדומים להם. ורחוי שתדע כי מנהג הכתוב להזכיר לפעמים השם במקום הכנוי: כמו נשי למך האזנה אמרתי [בראשית ד׳) במקום נָשַׁי, ואל משה אמר עלה (שמות כ״ד) כמו ואלי, ואת יפתח ואת שמואל (ש״א י״ב) כמו ואותי ואהריס כמוהם:

עא מצאנו במקרא שלפעמים מחסר השם שהיא לסיומן הרבים בלשון נפרד ונשארה היוד לבדה והאות שלפניה בחיבור כמשפטו בהמקים השם, כמו ואת הַבְּרִי (מ״ב י״ח] כמו הכריס, הרבד עַמִּי מחמי (תהלים קמ״ד) כמו עמים. ואם השלישי (ש״ב כ״ג) כמו השלושים, ויש מהם שיבואו על דרך הרבים עם כנוי תד״ב: דהיינו שיש פתח לפני היוד או קמץ במקום הפסק וְשָׁרַי (שופטים ה׳) על כל תללי יָדַי (יחזקאל י״ג) ואורגים חוֹרָי (ושעי׳ י״ט) על דברי חוֹזַי (ד״ה ב׳ ל״ג) ויש שיבואו בנון במקום שם הרבים, כל שעריה טומנין (חוכה ח׳) חטין ושעורים (יחזקאל ד׳] לקד הימין [דניאל י״ב) והדומים להם. וחז״ל השתמשו בשמות יוד נון לסימן רבים בכל הבינונים והשמות שבלשון המשנה כנודע:

עב כנוי הנסמך בשמות ובות לפעמים כמו בפעלים בה"א וי"ו . כמו רעהו העדלמי [ברח' ל"ה] הנה בתו הבתולי' ופלגשהו [שופט' י"ט] ודקרוהו לחייהו ולחמו [זכרי' י"ג] וזולתם . ופעמים תבוא ה"א לבד במקו' וי"ו וזהו בפעלי' ובשמות כמו כי פרעה להרן (שמו' ל"ג) והזוהרה ונסמך (מ"ב ו') ויט אהלה (ברח' יג) וכל אשר סביבותיו עזרה [יהוק' י"ב] ודומיה', ומלת כל מגמולותיו עלי [תהל' קי"ו] כמו מגמוליו: ובה"א יוד לכנוי נסמך על דרך לשון הארמי ודומי' רגלוהי. גם מלתו כנוי נסמרת בנון הא: ויסגר בשר מחמנה (ברח' ג') במקום מהמיה: עג לפעמים תהיה ה"א כמובה להרי כף קתולה המשמשת לכנוי נסלת בפעלים ובשמות כמו וחסידיך יברכוכה [תהל' קמ"ה] למען הרחמכ' (יהוק' ת') והיה לאות על ידכה (שמות י"ג) שלהם בשמכה ספרים [ירמ' כ"ט] והדומים להם . ובמלת כל תלאכה [נחום ג'] כף הכנוי בצירי במקום הקמץ . ובכנוי נסלת נוספת לפעמי' יוד לאחרי הכף והכף בחירק . המעטרכי חסד ורחמי' [תהלי' ק"ג] הסולח לכל עוונכי הרופא לכל תחלואיכי [שם] ודומיה' . ודע כי כל שם לשון יחיד עם כנוי נלת הבא בהסמך תאחר תמונה השוא שלפני הכף לסגול : כמו לא נא מעבור מעל עברך (ברח' י"ח) לא נגך לא ירחיקך [שם כ"ג] ודומיהם . וכאשר הודעתיך בפעלים [מסלת הקוד שביל מ"ד] . לא מה שהגדתי לך עוד [שם] שלפעמי' תהיה הכף בשוא ולפניה קמץ : ע"כ זה לאו נוהג רק בפעלים. אבל בשמות לא נמלת בכל המקרא כף שוחה לכנוי הנמלת ורבים מהמון טועים בזה ואומרי' בתפלות ובברכות עמך עירך וכיולא בהם בשוא הכף וקמץ לפניה . ושבוש גמור הוא ואולם מלות אותך אתך עמך בך לך , שוות לנקבה ולזכר בתקום ההסמך :

עד כבר ידעת שבלשון יחיד תסמך תס לבדה לכנוי נסמרים ונון לבדה לכנוי נסחרות ולפעמי' יהיה כנוי נסמרים בה"א תס וכנוי נסחרות בה"א נון: כבר' שתשון בלשון רבים. כמו שהתנבאות תלבהן (יהוק' י"ג) ואכלו את פריהן [ירמ' כ"ט] ועל פיהם יהיה [דבר' כ"ח] ובזיו נוספת על המס כדרך הפעלים : פריתו תארץ תאנד [תהל' כ"ח] ובלשון רבים : שיחתו נדיבתו וגו' כל נסיכתו (שם פ"ג) . ובה"א נוספת לאחרי נון כנוי נסחרות תאר הנפת לבדה [ברח' כ"ח] עלי היו כללה [שם מ"ב] תאר שה

לבן

לבן חומנה (שמו' ל"ה) . כלס בקמץ לפני הכתוב ובח בחלב ומבחנה חל קרנגה (ברח' מ"ח] הבים בסגול שלח כמנהג.ובלשון קבוץ חת גויותיהנה [יהוק'ח'] וכן בכתוב נתלחו'. ולח מעשיה כומחכנה [שם כ"ג) הגני חל כשמותיכנה [שם י"נ) ; וכן הדומי' להס : וכל שחר שימני הכתוב' נודעי' לך כבר חמה שהמבחר בחסלה הוחת ובחסלת הכתוביס :

נתיב יא התיחכות השמות עם הבינונים : ויתבאר בו על נכון ענין פעל מקרי :

עה בכחה מקומות הודעתיך שהבינוניס והשמות שויס הס בדרכי נעימס . ורחוי שחבחר לך ההתיחסות שביניהס.דע כי חין בלשון הקודס חלות מיוחדות להורות על הזמן הבינוני , ומה שחנחנו קורחיס בינוניס הס לפי הלמת שמות הפועלים והפעולים והס כלמות מחריס : והשתמשו בהס העברים במקום הורחת הבינוניס שבשחר הלשונות וחמרו שזה יורה על שלמות הלשון העברית שהיח מיוסדת על טבעי מליחות הדברים וחין בה חלות מיוחדות לבינוני' כמו שחין זמן הבינוני נמלח בחת' חבל הוח מורכב מן העבר והעתיד. כי כשחחר רחובן **אוכל** , משמע שכבר התחיל לחכול ועדין יחכל וכן בכלס ורחיתי להעתיק לך פה מדברי הר"ל ויחי' בספר לשון למודיס [שער ג' פ"ל] וז"ל ודע שחין בלשוננו שמוש שיורה על הפעל הנעש' בזמן ההוה כמו שהוח חלל הרומיים חבל כשילטרך להורות עליו יסמיך בחיזה חלק מחלקי הזמן עומדיס לו- עתידיס (ועיין בח"ם בחסל' הפעלי' שבול ל') כמו מה שנמלח בפסוק כי חמר חיוב ככה יעשה חיוב וכו' (חיוב ח') שרצון הכתוב בחלה הפעלים להורות על הזמן הבינוני שהיה בעת הפעל ההוח : והרצון בחלת כי חמר חיוב , כי היה חומר חיוב , ובחלת ככה ועשה חיוב , ככה היה עושה חיוב הגך רואה חיך נסתמס בכחן עס העבר והעתיד במקום הזמן הבינוני [וכ"כ הרחב"ע בפירושו (יסע' ו') וז"ל , והכה חמר וינוחו פעל עבר : והנה ימלח עשן , בעבור שחין בלה"ק סימן על זמן עומד והנה מספיק העבריס לערך דבריהס עכ"ל ע"ס] , ולפי שבמות הפועלים והפעולים בזכריס ובנקבות ירחה מעניס בתחלת העיון שהס מוריס על החלק הזה מהזמן , שדר חומס בעל הלשון בין העוברים והעתידים וחולס הניח חומס בין הלק הפעולות עס

היות

היום שהם שמות : לפי שהם יצאו מהשמות הבינוים , כי שמות הפועלים בבנין הקל לוקים כמשקל שמות הפועלים בבנין הדגוש ובהפעיל . וזה , כי בקל מלמד פוקד ד"מ , ובדגוש מלמד מפקד , ובהפעיל מלמד מפקיד : וכן בשמר . ולזה סדר לומס והשמות בין הלקי הפעלים עכ"ל : ומבאר לך מזה שהבינוים בין הלקי הפעלים חלה עם חלה . ולפיכך נוהגים מנהג אחד בכל דרכיה . עוד מעמה לומר לך . כל שם מן השמות אשר תמצא במקרא משקלו שוה לזה משקל ממשקלי הבינוים יהיה מלזה גזרה לו בבנין שיהיה . משקלהו במשקל הבינוני ההוא . ומנהוג כמו כן בנטוימו מנהג נטוים הבינוני ההוא : כמו בֵּן : בַּן : בֵּךְ : שהם על משקל הבינוני מגזר' הכפולים בבנין הקל . מלמד שמשקל' פַּל : ובנטוימם מלמד בַּנִּי בַּנּוֹ וכו' בַּנִּים בְּנֵיכֶן וכו' : כמו שמלמד מן סַב : סַבִּים : וכן גַּלִּים נגיש [מ"ב י"ט] שחון גַּלֵּיהֶם [מהל' ס"ה] והדומים להם . וכמו כן במלת לחומי כַּלָּה [ס"ה ד'] הדומה ליחידה בבינוני מגזרת הכפולי' בבנין הקל משקלו במשקל סַבָּה שמשקלו פַּלָּה ונטוימו כַּלָּתִי כַּלָּתוֹ : ערו' כַּלָּתֵךְ (ויקר' י"ח) ושמו כַּלּוֹתֶיהָ (רות ג') ודומיה שם עוֹלָה קרבנו (ויקרא ו') שוה ליחידה בבינוני פועל מגזרת נחי למד הא בבנין הקל . משקלו פּוֹעָה . ונטוימו עוֹלַת תמיד [שמו' כ"ט] עוֹלָתוֹ עוֹלָתֵךְ וכו' עוֹלוֹת עוֹלוֹתַיִךְ עוֹלוֹתֵיכֶם וזבחיכם [דבר' י"ב] . וכן מדין בכל כיוצא בהם : ועל הדרך הזה תוכל להוציא משקל הנפרד מנטוימו אשר תמצא במקרא שוה לנטוים לשון בינוני תלוה גזרה , בין שיהיה הנפרד נמצא בכתוב או לאינו נמצא . כמו ע' מַפֵּלְתּוֹ [יחזק' ל"ב] שהוא שוה ליחידה שבבינוני מפעיל מגזרת הסרי פא"ן עם כמו הנסתר . הוא מנפרד מַפֶּלֶת התריה [צופ' י"ד] בפלס מַגֶּשֶׁת . ומשקלו מַעֲלַת

ומחץ מַכָּתוֹ ורפא (יסע' ל') דומה ליחיד' בבינוני מפעיל עם כמו הנסתר

הנסמר מסרס נכה · הוא מהנפרד **מַכָּה** ומשקלו **מַעֲה** : וגזר
בְּמַסֶּלְתּוֹ ולכון (ויקל ג׳) הדומה ללמון יחידה מציוני מפעיל עם
כלוי הנסמר מסרס סלל : וגזר מן **מְסִלָּה** : ומשקלו
מִפְעָלָה . ודגש הלמד הוא למשלוש עין הפעל וככה
במשקלו לה ימלא **בְּמַכָּתּוֹ** חרס [ישע׳ ל) הוא מן
הכפולים סרסו כמת ומשקלו הנפרד **מַכָּתָה** , לע״פ סלה נמלא
לשון נפרד מזה הסס בכמוב , מוליך לומי לדרך סברת מנטיומו
וכאשר ידעת , ומלה מקים על השאר , ולמנס לריך לחה
להמצון ולהבחין בקלמס לס החות מלומיות החמנמי״ו שבהם
היא סרסית לו נוספת , למען מקרא לומס בשם לאר יחות
למשקלם , וגם לא תצוה במשקלים המחדמים בממונה בגזרות
שונות וימחלפו בנטיומיהם , וכבר הודעמיך דרכי הבחינות בכל
כיולא בלה , ולחה לס מסית לנך למשלה דרך הלכת , מלרנה
עיניך ולנבך ידין כי הרבה מן המשקלים לשר לא הרחיקך עד
הנה דרכיהם , נכללים בחה שזכרמי לך , שמוכל למקול לומס
מעלמך בחלוני לדק :

עז והנה כבר הגדמי לך [משלת הכנויים נמיב ח׳] ענין פעל
מקרי , ושם קלרמי בבחורו , ועתה לוסיף להגיד לך שיש הרבה
פעלים שאין בהם לא פעולה ולא הפעלה אבל הם מקבלים הפעולה דרך
מקרא ואינם לא עומדים ולא יולאים , כמו ירהק , יקרב , ילדק ,
יגבר , יגדל , יקטן , ישמח , יוקן , יקדם , יטמא , ירעב ,
ילמא , ילמח , ורבים כמוהם , והפעלים האלה משמשים במקום
שם המאר עם הורמת הזמן , עבר או הוה או עתיד , כי
פירוש ירהק , יהיה רחוק , יקרב , יהיה קרוב , ילדק , יהי׳ לדיק , יגבר ,
יהי׳ גבור , וכן בכלם , ובפעלי׳ האלה לא יבוא בינוני כלל , אין לריך לומר
בינוני פעול שלא מאכן מלינומו כלל בפעלים שאינם יולאי׳ ,
וכאשר ידעת , שלא אפי׳ בינוני פועל , לא נמלא בהם ולא יוכל
לבוא אומו בדרך סברת מאחר הלקי הפעל , אבל נשמש במשקל
שם המאר הנמלא בהם במקום הבינוני , כמ״ש הרד״ק
בשכלול

במכלול [ד"ק דף כ"ה] ו"ל : ויש פעלים שמתחר כל הבנין מהם ולא
מתחר מהם לא פּוֹעֵל ולא פָּעוּל . כי יבוא שם המתחר מהם במקום
פּוֹעֵל ופָּעוּל : כמו קָרוֹב וְרָחוֹק : ולא מתחר רוֹחֵק ולא
רָחוֹק ולא קוֹרֵב ולא קָרוֹב . וכן קָטָן גִּבּוֹר חָזָק חָכָם :
סָכָל : רָשָׁע : צַדִּיק : לא מתחר מהם קוֹטֵן וְקָטוֹן :
ולא גּוֹבֵר ולא גָּבוֹר . ולא חוֹכֵם ולא חָכוֹם : ומן יָכוֹל לא
מצאנו לא פועל ולא פעול ולא מתר במקרא : אבל במשנה מצאנו התחר:

יָכוֹל יְכוֹלִים יְכוֹלָה יְכוֹלוֹת

עכ"ל . ומעמה כל מה שמצינו במקרא מן הפעלים האלה במשקל הזמן
הדע כי שם מתר הוא ולא זמן : כמו שם מרחה אוֹבֵד מבלי לבוא [ברח' מ"ח]
(חיוב ל"ח) : ר"ל איש לובד : הנה אבוד חוֹקֵה כלומר איש חולה: וימצן כמו כן שבוח המתר על משקל פָּעוּל אפילו
בפעלי שחוסר ולחי' : וכמ"ש [שבול פ"ו] ע"ש .

נתיב יב משקלי השלמים הנמצאים בכתוב בלי תוספת אות

דברתי יחד ידועה מהלך השמות במה שהמבחר על הנה בזולת המשלים
להבין ולהורות למלמידי' מהלוכותיה' וברכי נטיותיה' ומור
ההשתמשות בהם במערכות המלוכות. וכל הולך בדרך הזה ימהלך במיושר
לבוא פעמה אל חדרי ההלך הזה מן הלשון : ומעמה תערוך מערכת
המשקלים הנמצאים בכתבי הקודש :

זאבחר סדר נטיות כל אחד מהם. ובמוכם ובעברו המשקלים אשר כבר נתנו
דרכיה'. למשהודיע בקלת' פדר הלוך נטיות'. כי לא בא עד עמה במאמרם
כי אם בחור נטיו' העלמי' של המשקלי' הכמובי' בלות המשקלי' : ואחרים
מהם סילכו בנטיות' בדרכי' שוני'. כמו שמרת' במקו' כל אחד מהם והנה
רחיתי שהרד"ק במכלול ושחר המדקדקי' הנמשכי' אחריו הביאו לזה משקלי'
אשר לא נמצא במקומות' רק שמות עלמיים פרטיים : ואני בעני לא
רואה שום מועלת בזכרון המשקלים ההם . בעבור שהשמות האלה לא יוכו
בלל וכלל דרכי הנטיה. כי אין דרכם לנטות ימין ושמאל. וכאשר הודעתיך
לעיל שבול ג' : וגם אם בחנו מכור

לזכור כל שמות עלמויס פרטיים הנמלאי׳ בתנ״ך וירבו מאד משקליהם עד כי עלמו מספר · לך עכ״ו לא לסור מדרכי הרלשוני׳ לשר קטנ׳ עבה ממני ולסדר גם לני המשקליס הנס בתקומות מוסגומס כשר הביאוס הלשני׳ השלמיס ההס · ועוד לוסיף עליה׳ משקלי׳ הנמלאי׳ בכתוב משר השמו׳ והמה לא נתנו להס תקום לנוח בין המשקלי׳ לשר סדרו : כי חקירתי ודקתי לחרי הספר לשר ספרס הרד״ק בתכלול והבלים לחריו : ומלאתי עוד משקליס לחריס זולתס : וסדרתיס לוס על תכונו : והדורש ימלאס:

עח פְּעָל בשני קמלן ומלרע ، דָּבָר חָכָם ، בָּקָר ، אָבָק ، זָבָר ، גָּמָל ، קָטֹן ، צָבָא ، זה המשקל התבאר לעיל (מהלת נתיב ד׳) ، ומן חָלָב נמלא בשתיכות בַּחֶלֶב לתו [שמו׳ מ״ט] עין הפעל בלירי ، ובמשקלו וְלֶבֶן שנים (בראי מ״ט] שפשטו בלירי הבי׳ ובא בשגול מפני המקף: ואס למד הפעל לוסף מתקים קמן עין הפעל בשתיכות היחיד כמו מן צָבָא נלמר בשתיכות צְבָא השתיס [דבר׳ ד] וכן מלמר ליחיד עס כלוי הנמלאי׳ צְבָאֵכֶם בקמן הבית ، ויש שתות מזה המשקל שתרבו במשקל שְׁנַיִם כמו מן כָּנָף נלמר ، ולהנה כְּנָפַיִם [זכרי׳ ה׳] ויש שתקבלו בוו תיו כמו מן צָבָא ، נָהָר שרי צְבָאוֹת (דבר׳ כ׳) . ועל נְהָרוֹת יכוללה [מהל׳ כ״ד] ، ובשתוך ובכתי מוהגיס מנהג נטיס שְׁפָחוֹת לשר המבתר [לעיל שביל ל״ז] כמו כל צְבָאוֹת ה׳ [שתות י״ב] על צְבָאוֹתָם [שס] נַהֲרוֹת לתון [מהל׳ ע״ר] · על נַהֲרוֹתָם (שתו׳ ז׳) ודומיהס ונמלא מזה המשקל עין הפעל בפתח : לכל חרטוס וְאָשָׁף [דניאל ג׳] וכן נמלאו בסוף פסוק פתוחים ، כמו ומשוח בַּשָּׁשַׁר [ירתו׳ כ״ג] :

עט פְּעָל בשוא וקתן ، כְּתָב יָקָר ، זְמָן ، מבואר לעיל [שביל

כ"ג], וים מזה המשקל שהעין בפתח בלשון נפרד, נחתו בַּחֲבַק
[ברח' כ"ג), וכן דְּבַשׁ, וזולתם, ועם הכינויים מלאתו הדור
דגש בחירק פת: הפעל כחבור בֶּגֶד, צָדָק, חכלתי ושרי
עם דְּבָשִׁי [ס"ה ה'], ומחמר כן עם כל הכינויים:

פְּעֶל בשוא ושורי, זְאֵב, שְׁאֵר, בְּאֵר, ימקים בנעימו:
כמ"ל (שביל כ"ו), וקבוץ בְּאֵר בלשון נקבות, וכל הַבְּאֵרוֹת
[ברחשים כ"ו], ובסמיכות חת בְּאֵרוֹת המים
[שם] לה נסמנה, חבל בְּאֵרוֹת המר (שם י"ד) נסמנה,
וחפס' שהו' מסק' חחר מהנפר' בְּאֵרֹת על משקל עֲטֶרֶת
חשר זכרנו [לעיל שביל מ"ח, חע"פ שלח נחלת הנפרד
ממנו בכחוב על זה המשקל:

פְּעָל בשוא וסגול, שְׁכֶם שניהם (ברח' ט'), ובכנוי ויט שְׁכְמָן
[שם מ"ט] שם על שְׁכֶמָה (שם כ"ח) כדרך
משקל פְּעָל, וחפשר שבח חבור הכינויים מן כי מסיימתו שְׁכֶם
[מהל' כ"ח], כי כלם עניו חחד הם [כמ"ש הרל"ק בשרשים
ערש שכם], חבל מן שְׁכֶם שהוח שם עיר נחמר וילך לשומלך בן ירבעל
שְׁכֶמָה [שופט' ט'] נשחר על עיקרו כמו שהוח בלי מוספת ה"ח

פ פְּעָל בצירי וקמץ ומלרע, שַׁעַר, לֶבָב, עֲנָב, נוהג מחב
משקל פָּעָל בשני קמלין, ונחמר בסמיכות שַׁעַר רחשו [בחדב' ו']
לְבַב פרעה (שמו' י"ד) ושהכנוי' וגלה חת כל שְׁעָרוֹ
[ויק' י"ד] נמס לְבָבִי [ברחשים כ'], וכן בלשון קבוץ
עֲנָבִים, לְבָבוֹת וכמו כן בסמוך ובכנוי על דרך המשקל
הנזכ', חבל וְשַׁעֲרֵךְ כעדר העזים (ס"ה ד')
מחובר מן וְשַׁעַר הרגלי' (יחע' ז'), ומן הֵיכַל נחמר
בסמיכות הֵיכַל ה' [ירמי' ז'], ובקבוצו, ושם

הֵיכָלוֹת (חוסע ח'), וכן בכל שחר חלקי נטיתו לה נסמ' ניח

ההה

ההפ׳ וזהו: מפני היות הכמותה בו תמיד ׳ ויקונן גם בלשון
זכריס בְּהִיבָלִי עונג [ישע׳ י״ג] : וכן במשקלו תוליו וְאֵילָמוּ
[יחזק׳ מ׳] וְאַלְמוֹת סניד [שם] ׳ ודגש
המס ממורת הנח הרחוי להמשך מן הקמץ ׳
פֶּעֱלִ כלו לירי : הֵילֵל בן שחר [שם י״ד] שם תֵּבֵל כלה
[חיו׳ ל״ד] : ולפ נמצא בקבוץ ולפ בכמוי׳ :

פא פָּעַל הפפ בקמץ והעין בלירי : זָקֵן : עָרֵל ׳ חָצֵר :
שָׁבַע ׳ שָׁמֵחַ ׳ צָמֵא ׳ מבוחר לעיל [שניל
ב״ג] : וים שמות מזה המשקל שמחקים בהם לירי עין הפעל
בשמיכות היחוד בַּעֲקֵב עשו [בראשית כ״ה] . בִּיוֵן מלולה
[תהל׳ ס״ט] כַּאֲבָלֵי־חס [שם ל״ה] הנים
בשגול במקום הלירי בעבר ׳ המקף ׳ וכמו כן בשמיכות הרגיש
מחקים לפעמים הלירי והפפ בשוא ׳ שִׁמְחֵי רעמי [שם] חַפְצִי
לדקי [שם] וזולתם ׳ ואשר ישוא מזה ׳ המשקל בקבוץ
הנקבות : כמו מן הבמיס ומן הַחֲצֵרוֹת [שמות ח׳) וְגַרְרוֹת
ללגלגים [במדב׳ ל״ג ׳ ובשמוך גְּדֵרוֹת נתן [שם]
הפפ בחירק ועם לחה״ה בפתח ׳ בְּחַצֵּרוֹת חלהיגו יפריהו
[מהלים ל״ג] ׳ ועם הכמוי׳ פרעת כל גְּדֵרוֹתֵיו [שם
פ״ט] חַצֵּרוֹתֵין במהלה (שם ק׳) ומלעגו ׳ מזה המשקל
חרבעה ׳ שמות הבחים בשמיכות היחוד על משקל לחר והם ׳
גֶּדֶר : גָּזֵל ׳ יָרֵךְ : כָּתֵף : שנלחר מהם : גֶּדֶר החגר [יחזק׳
מ״ג] גָּזֵל לח (שם י״ח] יֶרֶךְ המוזח (ויק׳ ל׳] כֶּתֶף
הנים [מ״ח ו׳) ׳ חצל עם הכמוי׳ ובולו כמשפעם : גִּדְרוֹ ׳
יֶרְכוֹ ׳ כִּפְתוֹ . ומלחר כמו כן מן גָּזַר גִּזְרוֹ : וכו׳ : חע״פ
שלפ נמצל חבורו בכתוב ׳

פב פֹּעַל בחולם ולירי : יוֹבֵל ׳ יוֹנֵק : שׁוֹרֵק : עוֹלֵל :
יחקים בשמיכות היחוד ׳ וכל שחר נטיתו כנטית

ציומי פועל מגזרת השלמים בצירן הקל : מפי עוֹלְלִים וְיוֹנְקִים
(תהל' ח') , וכן עם הכנוי' עין הפעל בשוא
וכתב הרד"ק בתכלול [ד"ק דף ר"ך) וו"ל , וים מזה המשקל
שלח ושמנה לנקבה ולרבים , שמו שׁוֹמֵם (חוכה ג') , הוי
בני שׁוֹמְמִים (שם ח') נחלות שׁוֹמְמוֹת [יסעי' מ"ט]
וכן עלמות תּוֹפְפוֹת (מהלים ס"ח] וכן נגה וְסוֹחֲרָה [שם
ל"ח) נאמר ממנו ג"כ סוֹחֲרוֹת עכ"ל : והנה בצר
הודעמיך [מסלת הקוד צביל ל"ג) שאין דין נסוג אחור מהג
לה בציומים ולה בשמות כשים סופם ה נרחה אחרי מ"ג , ע"ש ,
וים לך להתבונן מעמה טעם הדבר והוה , שאם והיה הטעם נסוג
אחור תלטרך הת"ג ההיה להשמות לח"ק , וכמבואר [שם] ,
וכני זה ושמנה משקל השם ההוה ע"י השמות המנועה ההיה
וידמה היותו משקל אחר , או ידמה עי"כ השם לפעל והפעל לשם ,
דמיון זה , אלו הי' הטעם נסוג אחור בתלת אֹכֶל עשב (תהל'
ק"ו) ומשמנה צירי הכף לסגול , ממחלף עם מלת ויתן אֹכֶל
בערים [ברחשית מ"ז] שהוא שם על משקל אָזֶן , וכן מרן
בכל כיולה בזה [יעוין לקמן סוף צביל פ"ד] ; ולפיכך לו תמצי
להיות בהם מנהג נסוג אחור , כי ערוכים תנהגו להבדיל בין שם
לשם ומכ"ש בין שם לפעל , ואולם בציומים מגזרת נהי למד הה
ונחי למד חלף נורג משפט נסוג אחור , כמו ויהי בְּנֵה שו
(שם ל') עֲשֵׂה פלח (שמו' ט"ו) וּבְרֵא רע [יסע' מ"ה]
הנני רֹפֵא לך (מ"ב כ'] והדומים להם לפי שאין בהם שנוי תנועה
אחרי ג' שאין בסופם ה נרח' , וגם לא נמצא בגזרות החלה שתוי
מלעיל בתשקל הציומי , ולפיכך אין מקום לטעות בהם ,
פּ פְּעַל בשמי סגולן ומלעיל , עֶבֶד : מֶלֶךְ : אֶרֶץ : תֶּבֶן :
צֶדֶק : דֶּשֶׁה : פֶּלֶא : נַעַר : שַׁחַר : צֶמַח : זֶרַע :
זכרנוהו לעיל [סגול כ"ר) ע"ש : וים שמות מזה המשקל שתשמ
בהם סגול פח הפעל לקמן בהפסק מאחר . כמו הוא יהיה ל
עֶבֶד [נרח' מ"ד) : ומהי להם הלבנה לְאֹבֶן [שם י"ח]

ורגיש כמוה׳ . וכאה ונהיה מחבונו זֶרַע (סם י״ט) וסובו ובונו
רֶגַע [מהל׳ ו׳] נחם לר ומים ד״א לַחַץ (ישעי׳ ל׳) והדומים
ד״א להם הם שמות מזה המשקל והקמץ בעבור ד״א ההפסק: ולפיכך הגגיר׳
מלעיל : וזהו ההבדל שביניהם ובין לשון נסמר בעבר מבנין הקל ,
כמו והיה הם זֶרַע ישראל (שופטים ו׳) נכחו רֶגַע היש [חיו׳ כ״ו] והוא
לַחַץ הם בני ד״ג ישראל (שופ׳ ל׳) שבאלה ד״ג ולומיהם מהי׳ הגגיר׳
ד״ג מלרע בעין הפעל , כמספע הפעלים , וכמ״ל (מסלת
הנקוד שביל כ״ח] : וזהו מה שפירש״י בחלם ועשה קליר כמו נֶטַע
(חיוב י״ד) וז״ל , נטע , שם דבר הוא , ועשם הברחו למעלה ד״ג
בגון , ונקד קמץ , מפני שהוא סוף פסוק עכ״ל , וירלה בזה
להבדילו מן כאהלים נֶטַע ה׳ (בחדבר כ״ד) שהוא מלרע ופעל
עבר הוא , ויש שמות ד״ג מזה המשקל שפעמים ישמנו בהפסק ופעמים
לא ישמנו , ויש שלא ישמנו לעולם , כמ״ש הרחב״ע בפירושו לפסוק
לא תחפרון לחם חבן וגו׳ [שמות ה׳) וז״ל , ודע כי יש שמות
לא ישמנו ממעלתם בחתוח או בסוף פסוק בבעלי קמץ קטן , כמו ספר
(ויחבחר בשמוך במשקלו] ובבעלי פתח קטן כמו להך ,
והנה כן חבן , ונעתם לא תודע : רק ככה נחלתו עכ״ל , וארץ
בהחבדר עמו יהם מחומות השמות שהוא בקמץ מהי׳ גם החלף
בקמץ חפילו שלא במקום ההפסק , הָאָרֶץ · בָּאָרֶץ : כָּאָרֶץ
לָאָרֶץ · וָאָרֶץ , וזהו מ״ש הרחב״ע בפירושו בחהלים פ׳ ברחשית
וז״ל , והחרץ , המלה הזחת זרה בעבור קמנות החלף , ואינלה
כמו החלף לך שלחה [ס״ה ח׳) והחבן הזחת (ברחשית כ״ה)
עכ״ל , ומלות לְחֶם רֵחֶם , שהו שלא כמנהג , כי מספען בשמי
פחמין , וכמ״ש הרחב״ע בפירושו לפסוק קדש לי כל בכור וגו׳
[שמות י״ג] וז״ל , ומלת רחם , זרה , כי מספע לשון הקדש שיפחח
החום שהוא לפני חום הגרון עכ״ל , וקבוע לשון נקבות מזה המשקל
אַרְצוֹת · נְפָשׁוֹת : ובסמיכות בְּאַרְצוֹת חוביהם (ויקרא כ״ו)
נַפְשׁוֹת בימו [ברחשית ל״ו] · וכן עם הכנויים : בְּאַרְצוֹתָם
בנוייהם [סם י׳] · לכפר על נַפְשׁוֹתֵינוּ (במד׳ ל״א · וים שימרנו
במשקל שָׁנִים · כמו רֹכְבֵי סַקְרַנִּים בְּרֹכֵים

וכל שהוא בלשון שניים לה ושמנה בתנור הכמויים · רַגְלַיִו קַרְנָיו :

בִּרְכָּיִן · וכן כולם . ומלאתו קבוץ השניים מן קרן גם בשוא הפא וקמץ

העין כדרך קבוץ הרגים · וְהַקְּרָנַיִם גבוהות [דניאל ח׳] : וכן

בכמוי שמי קַרְנַיִן [שם] . ואפשר שהם מתשקל פְּעָל ויבאו

כמספע קְרָנַיִן [כמ״ל שביל ע״ח] · ומלת נַחֲלָה מלרוש

[בתרגר ל״ל] הַשַּׁעֲרָה של הוקנים [דבר׳ כ״ה) מזה המשקל

והנפרד נַחַל · שַׁעַר כמו אַרְצָה כנען (בראש׳ י״ג] מן אֶרֶץ

והה שבסופם נוספת : ולפיכך העשם מלעיל : ומן נֶגֶב פֶּתַח נאתר

בתיספת הא נֶגְבָּה מימנה [שמו כ״ו]ויצא תליהם לוט הַפְּתָחָה [בראש׳

י״ט] בהתקיים סגול פא הפעל · תחל הַדְּמָה הקוף בלירי : ומלאתו

בתקרא שמו׳ מזה המשקל משמני : בלשון סתיכות שֶׁבֶר תלפיך

[דברי ז׳] וַבַּחֲרֶר משכנך [שמות ז׳] הַבֶּבֶל הבלי

[קהל׳ ה׳] וכמו כומלת וסגור דַּלְתָהּ [יסע׳ כ״ו] בא

משונה כי מן דֶּלֶת יאמר דַּלְתָהּ : ואפשר שיהיו אלה מתשקל

פְּעָל הע״פ שלה נמלה הנפרד מהם על ה הדרך בכמוב :

פֶּעָל בלירי וסגול ומלעיל סֶפֶר : שֶׁבֶט : סֶתֶר עֶגֶל אֶפֶר

חֵפֶץ : דרך נטיתו המבאר [לעיל שביל כ״ה) : ויש שיסמנה בהפסק

הלירי לקמץ · ושם כַּסֵּהָר [דבר׳ כ״ו) מהם

הַשָּׁבֶט (ויק׳ כ״ו) . ויש שלה ושמנו כמו ספר עגל חלק

וזולתם · ומן ומלה אם הַחֹמֶת [בראשית כ״ג] נאתר

מספה חֲמָתָהּ (הנקו׳ ג׳) · והוא משונה : כי מהראוי

ולהיות על משקל אחי חֲלָקָהּ (במד׳ י״ח] . ואולי הוא

משקל אחר : ורבי יונה פירשו מענין אחר : כמו שזכר

הרד״ק בשרשים (שרש חמת] : ע״ש : ומלת חֲטָא וכן נָרָךְ

וכרכס (ס"ה ד') מוה המשקל הלוז שהוקלו · ודע כי המדקדקים
לא יחדו משקל לשמות הבחים בלירי וסגול : אבל הכניסו לומם
במשקל פָּעֶל · לפי שנמלחים הרבה שמות הבחים פעם בשמי
סגולין ופעם בלירי וסגול · כמו נדר · הבל בחמשה תקומות
בלירי והשאר בסגול . וכן נָסֶךְ נֶסֶךְ : שָׂכֶל שֵׂכֶל : ולחרים
כמו הס : ונחנו במסרת : וקראו לשמות הבחים במשקל חרץ בסס :
בעלי שם : ע"ס מספר הנקודות שבשמי סגולין : ולשומם הבחים
במשקל ספר קראו בשם : בעלי ה.מ :

פַּר פָּעֶל בחולם וסגול ומלעיל : אֵזֶן · חֵרֶשׁ : קֶדֶשׁ נֵרֶן :
גֹּמֶה · אֹרֶז · רֹתֶם : נזכר לעיל [שביל כ"ו] :

ופעמים מהי' פא הפעל בס"ק בנעות היחוד, מלא קְמָצוֹ [ויק' ג'),
כרב גְּדֵלוֹ [מהל' ק"נ] , וקבוץ לשון רבים · חֲדָשִׁים : קְדָשִׁים

פא הפעל בקמץ הטף , ופעמים בקמץ רחב , כלשון קְדָשִׁים
(יחו' ל"ו] רק קְדֵשִׁיךָ (דבר' י"ב) וזולתם , וחם עין
הפעל גרונית מהי' פא הפעל ברוב בקמץ רחב עם הכנויים ובלשון
רבים , ונאמר מן אָהֵל , אָהָלִי , אָהָלוֹ , אָהֳלֵי חלוס
[מהלים פ"ג] , ומן תֹּאַר , מה תָּאָרוֹ [ש"א כ"ח] ודומיהם
אבל מן רֹחַב נאמר רָחְבוֹ , רָחְבָה , בקמץ חטף הריש :

ומלאנו קבוץ זה המשקל (בשוא הפא וקמץ העין ונאמר
מן חשכל הַכֹּפֶר [ס"ה ג'] , מחמ רֹתֶם אחד [מ"א י"ט]
כְּפָרִים עם נרדים [ס"ה ה'] גחלי רְתָמִים (מהל'ק"כ)
ומן רֹמַח · מרקו הָרְמָחִים [ירמ' מ"ו] וכן מן בָּקָר חרשים
לַבְּקָרִים [יעז' כ"ג] , וכמב הרד"ק בשרשים [שרש יפר] שבא כן
להקל , וקבוץ לשון נקבות מזה המשקל , והמה שוסים אח
הַנְּרָנוֹת (ס"א כ"ג) מן נֵרֶן , אַרְחוֹת עקלקלות (שופטים ה')
מן אֹרַח , ובסמוך על כל נְרָנוֹת דגן
הוסע ט' אַרְחוֹת חמע (חיוב ו') ומלות אָהֳלֵי , בֹּהֶן
הפא בסגול שלא כתנהג זה המשקל כשהעין
גרונית כי דרכה להיות בפתח , ובאשר הודעתיך (לעיל שם) · ומזה המשקל

קְשֻׁטָּה לחרי לחת [משלי כ"ג] הלוח שהוקל · ויש לך להתבונן שהגיוני מבדיל בין השמות מזה המשקל הבאים בשמח העין בשבת לוח גרוסים · ובין לשון ויחד שבגיומי-פועל מבנין הקל הבא ג"כ לפעמים בתמונה זו : כמו : שילעת : כי בזה המשקל מהי' הגזינה מלעיל : משל"כ בלשון בימוי שהפעה הוא במקום לירי שהוא תנועה גדולה · ולפיכך מקיים הגזינה מלרע כמו שהיתה בהוות הלירי קימת · וכמש"ל [מסלה הקוד סוף שביל כ'] : וזהו מה שפירש"י בתלת **רַקָּח** · מרקחת (שמו' ל') וז"ל · רקח שם דבר הוא : והטעם מוכיח שהוא למעלה: והרי הוא כמו רקה רגע (בפגול הריש) ולזינו כמו רגע היש (יש' י"ח) רקע הארץ [שם מ"ב] שהטעם למטה עכ"ל : וגם מזה יתבאר לך כי לא יתכן להיות מספע נסוג לאחור ניהג בבזומים : לפי שהי' לא יהי' הבדל בין שני המשקלים הללו : כמו **וְשָׁמַע** שסע [ויק' י"ח] שם מהיה הגזינה מלעיל מפני קירוב הטעמים ז לטעות ולחשוד שהוא שם מזה המשקל : וכן בכדומה לזה :

פה פָּעֻל בקמץ וחולם · **שָׁלוֹם · גָּדוֹל · כָּבוֹד · רָחוֹק ·**

קָרוֹב · לָשׁוֹן נזכר לעיל (בשביל כ"ו) · ובמקף משמנה · החולם לק"ח כמנהג הלשון : כמו **טֻהָרַ-** לב (משלי כ"ו) **גְּדֹלַ-** חתה [שם י"ט] · וקבוץ הקבוץ **לְשׁוֹנוֹת** : ויש מזה המשקל הבאים בקבולם בשורק קטן ודגש : לחריו תמורת הגח · כמו **מֻעָרוֹם עֲרֻמִּים · אֲדֹם · אֲרַמִּים**

ומן ועוף עץ עבות **עֲבוֹת** [ויקר' כ"ג] שהוא מזה המשקל · כי הוא ערוים : נאמר חלה **עֲבֹתָה** [יחזק' ו'] · וקבולו בלה זע **עֲבוֹתִים · עֲבוֹתוֹת ·**

פָּעֻל בשוא וחולם · **בְּכוֹר · חֲמוֹר · שְׁאוֹר · תְּהוֹם ·**

שוה בנטיתו לנטית משקל הקודם · כמש"ל [שם] · ומזה המשקל **שְׁמַאל** שרשו שמל והחלף תמורת ווו המתך · וכן מלאתו הפעל מזה השרש בחלף נחה במקום יוד שהוא לסיתן בנין הפעול מיוחס **וּמַשְׂמְאִלִים** [ד"ה ח' ו"ב] · ובנוע החלף · **וְאַשְׂמְאִילָה** [בראשית י"ג] וכי **תַּשְׂמְאִילוּ** [יש' ל'] · נעתקה בהם חוקת המם של החלף ויבוא שוא בתקומה · וכמנהג לחותות חו"י אשר התנהו לעיל [מסלת הקוד שביל ל"ו] · ובא על משפטו · להימין **וְהַשְׂמִיל** (ש"ב ו"ד) השימי **הַשְׂמִילִי** (יחז' כ"ח) ·

פָּעוּל בצוי"ו ושורק גדול, **גִּבּוֹל**, **זְבוּל**, **כְּרוּב**, **יְצוּעַ**,
כְּסוּי עור מחש [במד' ד'] היוד ממורת הא למד הפעל, ויחקים
בנטוימו כמס"ל [שבול כ"ו],
פּוֹ פָּעוּל בקמץ ושורק גדול, **בָּרוּךְ**, **עָצוּם**, **שָׁבוּעַ**,
שָׁרוּעַ, **וְקָלוּט**, ובנטוימו הפא בצוי"ו כמס"ל [שם], וזהו מ"ש
רמ"י על מלת שבוע ואמת (בראשית כ"ו) וז"ל, שבוע ואמת, דבוק הוא,
שהרי נקוד בחטף, שבוע של ואמת וכו' עכ"ל, אבל בקבוץ הנפרד ובנטוי
נאמר שלשה **שִׁבְעִים** ימים (דניאל מ') שבעה **שָׁבוּעוֹת** תספר לך
[דברי' ט"ז], **בְּשָׁבְעוֹתֵיכֶם** (במד' כ"ח) בהחקים
הקמץ שלא כמנהג זה המשקל, וכמ"ש הרד"ק שהי' כן,
להפריד בינם ובין **שִׁבְעֵי שָׁבְעוֹת** להם [יחזק' כ"ח] שהוא עניין אחר
ובשמיכות המקובץ בא על משקלו בצוי"ו פא הפעל, אבל
שָׁבְעוֹת ימים [שם מ"ה], וכן בקבוץ השנים ועמהם **שִׁבְעִים**
[ויק' ו"ג], ומזה המשקל כסו פניו **חֲרָלִים**
[משלי כ"ד] ובא בדגש תמורת הנה, והנה כבר ידעת שבפעלים
יורה זה המשקל על קבלת הפעולה, ולפעמים בהורותם שם המאר לין הבדל
בין משקל זה ובין משקל **פּוֹעֵל** או שאר המשקלים, כמ"ש הרד"ק
בשכלול (ד"ק דף רי"ח) וז"ל לדעת ח"ו ז"ל חז **שָׁרוּט** לשום
[ירמ' ט'] שם מאר עניני כמו **שׁוּחַט** וכן במשקלו הדם **עָשָׁק**
בדם נפש (משלי כ"ח) כמו **עוֹשֵׁק** עכ"ל, וכ"כ
הרלב"ע בפירושו [שם] וז"ל הדם עשוק בדם נפש, כמו
עושק, וכן לגור [שם ל'] כמו לוגר, השדודה [מהל קל"ו] כמו
השודדה (ובפירושו למלה הזאת לא פירש כן ע"ש), השכוני [שופט'
ח'] כמו השוכן עכ"ל, ולכן ממלת שמות מאריס של זה המשקל
גם בפעלים שהיום יוצאים, כמו רב ועשוי [שמות ט'], וככה
לָנוּם של עיר מקלטו [במדב' ל"ה] שם מאר כמו **לָנֶם**,
לפירש"י שם, ע"ש, וכמו כן בפעלים שלא נמצאו כלל בבנין
הקל, כמו **בָּרוּךְ** ה' [שמו' י"ח] והדומים להם, ועיין מה
שכתב הרלב"ע בפירושו שם, וזה הכלל יהי' בידך, כל מה
שנמצא על משקל פעול והורתו הורות פועל ידע שהוא שם מאר,
וכמו כן כל הבא על משקל פועל והורתו כמות פעול הוא ג"כ
שם מאר, כמו והוא **מְמֻלָּא** על כל גדותיו (ד"ה ח' י"ב) **לְמַתְעֵב**
גוי (יחב' מ"ט) וזולתם, כי יש מאר דומה לפועל ויש מאר
דומה לפעול, פעיל

פז פָּעִיל בקמץ וחירק, שָׂכִיר, חָרִישׁ, קָצִיר, נָזִיר:

נָבִיא: נָשִׂיא: מסמנה הקמץ לסוף בנעימו, כמ"ל (שביל כ"ו) וכמ"ד הרד"ק במכלול [ר"ק דף רי"ג] בזה המשקל וז"ל, ובאו מהם בקמץ עם הכינויים שלח כמספט בדקר שָׁלִישׁ (מ"ב ט') וְשָׁלִישִׁים על כלו (שמו' י"ד) ומנחר שָׁלִישָׁיו [שם ט"ו]: והיה זה השמוי: להבדיל ביניהם ובין ויעלה שר ממשים שְׁלִישִׁים [מ"ב ז'] יוסי שְׁלִישִׁי (ברחשית ט') שהוא מחר למספר השלשה: ויש במשקל הזה שהוא דגוש בקבוצו: שְׁעָפִים [חיוב ד'] נְחָתִים [מ"ב ו'] חֲבָתִים (ד"ה ז' ט')

והדגש בהם ממורת הגה עכ"ל.

פָּעִיל בסוף וחירק, גִּבִּיר, מְחִיר, כְּפִיר, דְּבִיר, שהם בנעימו לנעוים משקל הקודם: כמ"ל (שם).

פח פּוֹעֵל בחולם וקמץ ומלרע: עוֹלָם: כּוֹכָב: חוֹתָם:

אוֹצָר: שׁוֹפָר: גּוֹרָל: שׁוֹשָׁן: אוֹפָן:

המחר לעיל [שם]. ויש שיחוקו בדגש ממורה הגה: שׁוֹשַׁנִּים אוֹפַנִּים. ולא ישמעו בסמוך ובכתוב מפני הדגש.

אוֹפַנַּי נחסם (מ"ח ו') להרבעים אוֹפַנֵּיהֶם (יהו' י') וקבוץ הנקבוע ובסמוך בעין בסוף. אוֹצָרוֹת שׁוֹפָרוֹת (מ"ח י"ר) שׁוֹפְרוֹת בים ה' היובלים (יהוש' ו'), וכן עם הכינויים, חסר נמלע באוֹצְרוֹתַי (מ"ב כ') ואח שׁוֹפְרוֹתֵיהֶם [שופ' ז'), ויש שיחוקו בנפרד בפחח עין הפעל: כחן הסמיכות, כהגם דוֹנַג [מהל ס"ח] אוֹפַן לחד (יחז' ג').

פּוֹעֵל הפח בס"ג והעין בקמץ ומלרע. אוֹלָם, עוֹנָב. שעל וכוֹמֵז [במדב' ל"ח] משפטו בנעימן כמו משקל פּוֹעֵל שהקדמנו: אלא שזה בחולם הפח וזה בשורק ובאו מהם פתוחים בנמד, לג דוֹתָל הטהו (יסע' מ"ד) ועל יוֹבֵל ושלח שרשיו [ירמ' י"ו]. וְאוֹלָם לעולם קמוץ ותפילו בסמיכות פּוֹעֵל הפח בחולם והעין בח"ג ואח אוֹפִיר ואח חוילה [ברח' ו'] ויש מפרשים ואח אלגו אוֹכִיל (הושע י"ח) שם מוה

המסקל ועניו מחכל: **פִּיעוֹל** הפע בחירק גדול והעין בחולם:
קִיטוֹר הארץ (בראש' ו' ט') ואל **הַצִּינוֹק** (ירמ' כ' ט') ולא ישמנה
פֻּעָל בקמוץ וחולם: **אָזוֹר** : **אֵפוֹד** : **אָזוֹב** : אף בשורק העין:

אֲבוֹם בעליו [יעש' ח'], בית **הָאֲסוֹר** (ירמ' ל"ו), לא ישמנו
בשמיכות היחוד, אבל בקבוץ ובכנוי משמנה לירי הפע
לשון, וימשו **אֲסוֹרִין** (שופט' ט"ו) מן **אָסוֹר**, על **אֲבוֹסֵיהֶם**
[חיוב ל"ט] מן **אֲבוֹם** וכמה מן בניס לא
אֻמָּן גם (דב' ר' ל"ג) עד **אֻמּוֹנִים** [משלי ו"ד], והקבוץ מן
כי **עִירָם** חמה [בראש' ג']: וידעו כי **עִירְמִים** הם (שם)
בהמקיס" הלירי כדי לקיים הנח הכתוב אחרי העין אע"פ
שאינו יסודי, וכדרך שהגדתי לך במלת **הֵיכָל** (לעיל שבועל פ') אבל ויהיו
שניהם **עֲרוּמִים** [שם ג'] נגזר מן **עָרוֹם** ויחף (יעש' כ')
וכל מה שהוא מזה השרש מענין ערטילאי בא בקבוע
בדג' החס ע"פ המסרה, ואשר הוא מלשון מחבולה החס רפויה, כמו
מפר מחשבות **עֲרוּמִים** (איוב ה'), והוא מהנפרד והנהם היה **עָרוֹם**
(בראש' ג') בשורק הריש, ונתנו במסרה סימן,
הכימין רפין ערטילאי לחיקין פ' דגושים, **פּוֹעוֹל** כלו חולם, בית
חוֹרוֹן [יהושע י'] והקבוץ דרך **חוֹרְנִים** [יעש' ט"ו]
פּוֹעֵל בשורק ולירי, אל **שׁוֹנֵם** [מ"ב ד'], ויהם
הנקבה ממנו **הַשּׁוּנַמִּית** הלז (שם) ובשורק קטן ודגש
ואח **אָזֵן** שארה [ל"ה ח' ז']:

פֹּט פֹּעֵל הפע בח"ק ושוהפעל בלירי ובדגש **עוֹר אִקֵּם עִקֵּשׁ**,
עִלֵּג, **פִּסֵּחַ**, **כִּסֵּא**, לא ישמנו בשמיכות היחוד, ובקבוץ
עין הפעל בשוא **עִוְרִים**, **אִלְּמִים**, **עִקְּשִׁים** וכן בכנוי, **וְכִסְּאוֹ**
יקודש בלשון נקבות, שמה ישבו **כִּסְּאוֹת** למספט [מהל' קכ"ג] ופעמי'
יפול מהם הדגש, כמנהג לחות שוחות, וכמו שזכרנו פעמים
רבות, ולחלם הירק הפע לא משמנה לעולם, כי הדגושים לא ישמנו,
כמש"ל (שבועל ל"ג), ומזה המשקל לא תקלל **חֵרֵשׁ** [ויק' י"ט] והחית
בלירי מפני הריש שאינה מקבלת דגש, ולפיכך תמקים הלירי בקבוע
[כמש"ל בשבועל ל"ד] **הַחֲרָשִׁים** שמעו (יעש' מ"ב) וכן במסקלו **הַמְּאַנִּים**

לשמוע [ירמ' י"ג] מהגפרל מֵאָן, ולירי המס מפני החלף שלח מדגש,
פָּעַל הפל בח"ק והעין הפעל קמולה ודגושה ומלרע אָכַר, כֹּכָר,
אִכָּר, נטיתו מנוחרת (לעיל שביל ל"ו), וקבוץ לשון שניס הוחיל לקח
כְּכָרִים (מ"ב ה'), ושטוח העין ויצר כִּכָּרִים כסף (שם)
פָּעוֹל בפתח הפל והעין בחולם ודגש, על בָּמוֹן יוסד [יחע' כ"ח]
עשה הָרַחוֹק (יהו' ז'), קָנָא ולקס [הוס ח'], ומקום
בנטיתו, כמשפט הדגושים, וקבוץ רָחוֹק המיו בח"ג ובלשון נקבות
בְּרָחוֹקוֹת זהב [מ"ח ו'), אבל וְרָחוֹקוֹת כסף [יחע'
ת') לינו מן הדגושים.
פָּעוֹל הפל בפתח והעין בח"ג ודגש, עֲמוֹד אֲלוֹף תָּנוּר:
תָּפוּחַ:חָנוּן :רָחוּם: לא יפתח בנטיתו · מפני הדגש: בָּחוּרִים
וגם בחולום [מהל' קת"ח] הוא מזה המשקל אלא שלש בו דגש החוק
ולפיכך מקום הפתח, אבל בְּחוּרֵי ישראל [ח"ב י'] שהבית בשוא,
הוא משקל פָּעוֹל: מחשבות חָרוּץ (משלי כ"ח) הוא מזה
המשקל והקמץ למשלוש דגש הריש והרחיה קבוע
ויו חָרוּצִים מעשיר [שם י'] בהמקים הקמץ כמשפט הדגושים:
צִ פָּעֵל הפל בפתח והעין בצירי ודגש, מַקֵּל וְשַׁבֵּחַ אחי לא
המתים (קהלת ד'), נרגו רַחֵם [חבקוק ג'] ונשמוך מלאנו וּבְמַקֵּל יד [יחזק' ל"ט) בהמקים
הצירי בַּקֵּל לגנה (ברא' כ') הקוף בפתח, ויש לומרי שהוא
מזה המשקל, ולדעת הרד"ק יהיה זה משקל לחר לבד זה המשקל
לא ישמנה בשמיכו' ובקבוץ ובכנוי עין הפעל בשוא רַחֲמִים רַחֲמָיו
כי בְּמַקְלִי (שמ"ב) ויצג אח הַמַּקְלוֹת (שמ"ב)
ונפל מהם הדגש: במנהג לוח שולחן · והרד"ק בשרשי (שרש מקל)
ובמכלול (ד"ק דף ר"ח ע"ב · ודף רכ"ו ע"ח) נשמק בחלח מַקֵּל אם
היא מולח הגזרה: לו שמהיה משרש נקל והדגש למשלוש נון · ע"ש:
ומזה המשקל כלי הַמַּשְׁרֵת [במד' ד'] ואם מָאַן לחמה [שמות ז'] והקמץ
למשלוש דגש עין הפעל שהיו' עלולה לקדולה משמע של דבר
הרו"ה בחמה שלחר ניסוד הנקוד [שער השמ"ח יסוד מ"ח] ובלה"ח (חינוך
השמות

השמות חום מ') שאין הדגש נפלט במשקלי השמות רק אם עין הפעל ריש
אבל לא בשום גרונים כי לא נפלט הדגש בהיות עין הפעל אחת מאותיות
הגרון ועיין להמליץ טעם לזה · כמו שמרחה שם · ולשון עמל בו ·
כי אין הכלל הזה אמת : ורבים מן השמות הנמלאים במקרא מכחישים
אותו · ולכן היטב אשר כתב הרד"ק בשרשים (שרש שעף כי **שְׁעָפִים**
שנאמר [מהל'קי"ע הנפרד ממנו **שֵׂעָף** ולולי עין שאינה עלולה
לקבל דגש היה **שַׂעַף** בפלס **וְהַדְבֵּר** אין בהם (ירמ' ה']
עכ"ל · וגם נכון **הוֹן** מה שכתב : שם [שרש מלן] שם מלן
אמה לשלה (שמו' ז') בפלס ובשם אחי שם המשקל [קהל' ד'] וכן הביאו
בכלול [ד"ק דף ר"ח] וזה המשקל : והביאו עוד שם (דף ר"ג) מלת
המחנים לשמוע [ירמ' ו"ג] במשקל **פַּעַל** (וכתב"ל במשקל המזכר]· ואין
לספק כלל שכל השמות מזכרים מלן **הֵם** מן הדגושים · אחרי שהפעל
אשר ממנו נגזרים השמות האלה לא נמצא בכל המקרא בשום מג'הבניי'
זולת בזמן פקד הדגוש , וכ"כ הרחב"ע בם' לחות (שער השמות) וז"ל :
והנה **וַיָּמָלֵא** בזכרת ה' (דבר' לג) · רק שם **מָאן** אמה[שמו' ו'] לויונו
כן כי **הֵם** היה עין הפעל רחוי להדגש כי **הֵם** לא מצאנו מזה הטע'
כי אם מהבנין הכבד הדגש עכ"ל : וכ"ה דעת כל המדקדקי' ולא זכר אחד
מהם את ההבדל הזה אשר בדה מלבו מבלי היות לו בזה שום סמך מן
המקרא : גם יעמדו לנגדו שמות הרבה שנפלט בהם הדגש הנעדר
בשמות חום גרונים · וכמו שמרחה עוד להלן בתקומות הרבה · זולת על
ההא ועל החית אין דרך לבוא משלוש הדגש · כמ"ש הרד"ק בכלול [ד"ק
דף כ"ע ע"ב , ודף ר"כ ע"ח] ע"שובזה אין הבדל בין השמות ובין הפעלי':
ואם נמצאו קצת שמות בלי משלוש הדגש על החלף ועל העין , הנה מצאנו
כמוהם גם בפעלים : וכתב"ל (מסלת הפעלים שניל ל"ח] :
צָא פַּעַל הפך בפתח והעין בקמץ ובדגש ומלרע , **נָבָב סָבָל** :
דִּין · שָׁבָת · דָּכָה · חָרָשׁ · פָּרָשׁ המבאר לעיל
(שניל ל"ג , ל"ל) , וים שמות מזה המשקל הבאים בפתח העין זולת
הסמיכות , כתבו מנוח **וְפַנַּג** [יחו' כ"ו) מקול **פָּרָשׁ** וגלגל [שם כ"ו]
וזולתם , ומזה המשקל **אַחַר** וכלו פתוח · והיה רחוי להיו' דגש
לולי החית · ולולו היה על משקל **שָׁחַר** היה משפטו להיות מלעיל :
וזולתמלת **אַחֵר** שהחית בצירי לונו מן הדגושים , והרחיה בקבוצו
שנאת'מתנו בגדיש **אַחֲרִים** [ו'ק' ו'] שבע שנים **אַחֲרוֹת** (בר'
כ"ט] בהשמו' פתח · החלף , וכבר ידעת כי הדגושים

לה ושמו, ויתכן להיותו ממשקל פָּעֵל כמו זָקֵן, וכ"כ הרד"ק במכלול [ד"ק דף ר"ג ע"ח], ואמר שם ואע"פ שבא פי הפעל בפתח, כי כדרך ההיות לבוא עליה פתח במקום הקמץ, וזה ומלא במקומות הרבה: והנה רחוק לזה, ע"ש. ומן שָׁבַת נאמר בהדור הכוויס, עולם שבת בְּשַׁבָּתוֹ [במד' כ"ה] משבתו שַׁבַּתְכֶם [ויק' כ"ג] חדשה ושַׁבָּתָה [הושע ג'] וכן כלם בדגש המיו, ומשפטם שַׁבָּתוֹ: שַׁבָּתָה וכו' בקמץ הבית ורפה המיו, חלף שבתו בדגש ממרום הגמ הנמשך מן הקמץ, ואזכור עוד מזה במשקל פָּעֻלוֹת [להלן שביל ק"ג], וקבולו בויו מיו, שבע שַׁבָּתוֹת ממיומים [ויקרא כ"ג, ובשמוך מלבד שַׁבְּתוֹת ה' [שם] בשוא הבית, וכן עשה בכנויו לה שַׁבְּתוֹתֶיהָ [שם כ"ו], ומזה המשקל פָּחַם לְנָחָלִים משלי כ"ו) בניס בֶּחָשִׁים [יש' ל'], ושביל פי הפעל בפתח שלש ומכן היומה לפני לום גרונית הקמולה, וכאשר הודעתיך [מסלת הפעלים שביל פ"ח] ובשמיות הרגיש נאמר נַחֲלִי שם [ויק' ו"ו] כמו מן הָכָא ומן הַבָּאוּ רוח, יושיע [מהל' ל"ד] עין הפעל בשוא ומשפטם בקמץ בפלס כל חַטָּאִי עמי [עמוס ט'] חָרָשֵׁי צורים [יש' מ"ה] ועם הכנוי' בא על משפטו בהמקי' הקמץ, לפיכך על נַחֲלִי (שם מ"ד) ואול' מן אַחַר נאמר אַחֲרֵי אַחֲרָיו אַחֲרֶיהָ וכן כלם בשוא עין הפעל וכמו כן אֶחָד מזה המשקל, ובשמוך אַחַד העם [ירמ' כ"ו] ואשר ובאו ממנו בשני פתחין זולת הסמיכות כמו שכם אַחַד על לחיך (שם מ"ח) על אַחַד לא נעדר (ש"ב ו"ו) וזולתם, הם מן הפתוחים שבזה המשקל: וכאומם שוכרו: ויתכן עוד להיות הפתוחים מן השם הזה: ממשקל פָּעַל: ובאים על דרך וַתַּחַשׁ על מרמה רגלי [איוב ל"ח] שהוא מנחי העין ומשפטו וַתָּחָשׁ בפלס וַתָּחֶם עליך (ש"ח כ"ד): ולפיכך נשמה בקבולו ונאמר ממנו ומים אֲחָרִים [ירמ' כ"ו] כמו מן חָכָם חֲכָמִים והוא הנכון:

והניח הרד"ק בזה המשקל צַוָּאר: והחלף נחה למטך: ועיין במכלול (ד"ק דף ר"ט) ובשרשים [שרש נור] מה שכתב עוד בדרכי נעים זה השם:

צִב פַּעֵיל הפי בפתח והעין בח"ג ובדגש: צַדִּיק: כַּבִּיר: פַּחִישׁ: שַׁגִּיא: סָרִיס פָּרִיץ: מבואר לעיל [שביל ל"ה]:

פָּעוֹל הפ' בפתח והעין בחולם ובדגש : **גִּבּוֹר** : **שִׁכּוֹר** : **צַנּוֹר** :
צִפּוֹר : ולה ושמו בנטויים : ובמלת שמי **צִפֳּרִים** [ויק' י"ד] הפ' בק"ה
ממורת החולם : ויתכן לומר שזה המשקל כי **נָעוֹר** ממעון קדשו
[זכרי' ג'] לדעת המפרשים חומו מענין נערו כגורי לריות (ורמי'
ל"ח) : ומפני העין שלה מדגש ובוא לירי במקום חירק : כמספט הלשון :
והחומה על רבי יונה שמקל חומו על משקל **יָכוֹל** חלה שמחלפה הקמץ
בלירי מפני העין : ועיין מה שכתב הרד"ק על זה במכלול (ד"ק דף
קל"ט סוף ע"ב :

פָּעוּל הפ' בח"ק והעין בש"ג ובדגש : **צָבוּר** : **קִבּוּץ** : **פָּנוּל** :

לָמוּד : **נָחוּם** : **נָאוּף** : **צָפוּי** למודה (במד' י"ז) : ולה
ושמו בנטויים : שמי **צְבָרִים** (מ"ב י') **לְמוּדֵי** ה' (יסע' כ"ד) ולילוך
קְבוּצָיִךְ (שם נ"ו) : ומזה המשקל זרע **זָרוּעַ** (ויק' י"ח) והלירי למשלוש
הדגש ולפיכך תמקים בנטויו' **זְרוּעֶיהָ** מלמיח (יסע'
ם"ח) : ובחולם הרים , ויתנו לנו מן **הַזְּרוּעִים** (דניאל ח') ,
פָּעֵל הפ' בש"ק והעין בקמץ ובדגש ומלרע **סָלוֹם** , הופר **גּוֹמֵץ**
(קהל' י') לנער **הַיּוֹלֵךְ** (שופט' י"ג) כמוהים בוו עם הדגש ,
ויתכן להיו' **גּוֹמֵץ** במשקל **עוֹנֵב** : ומהיה הוו כמוהה כמספט :
והורוח נחלה בדגש : לחל **יוֹלֵךְ** נרחה הוומו נגזר מבנין הדגוש :
ועכ"פ נעים שני המשקלים החלה לחת היח . חלה שזה בש"ג הפ' וזה
בשורק קטן , וקבוקסלס מלחמו בדברי רו"ל בלשון נקבות **סָלְמוֹת** . ומזה
המשקל מעתה ידי **אָמֵן** [ס"ה ז'] החלף בקמץ חטף במקום
השורק :

פָּעוֹל הפ' בש"ק והעין בחולם ובדגש : לח עול **סָבְלוֹ** [יסע' ט']
הנפרד ממנו **סֵבֶל** בחולם לע"פ שלה נמלחהו בכל
המקר' . ואין לומר שיהיה משקלו הנפרד ג"כ בקמץ חטף כי לה נמלא
בשמות משקל נפרד שיהיה סופו מנוחה קטנה בחום דגושה : גם כי לו
היה רחוי להיות ג"כ הטעם חלל הבית [עיין במה שכתבתי במסלת הנקוד
פרגיל ע"ח] ולה מלחמו נגינת טעם חלל קמץ חטף כמש"ל [שם פרגיל ל"ג] :

נתיב יג משקלי השלמים בתוספת יוד או הא בסופם :

צ: **פְּעָלִי** הפ"ע בקמץ חטף ומלרע : **חָפְשִׁי** : **נָכְרִי** · ולרבים **חָפְשִׁים** · **נָכְרִים** : **פְּעָלִי** הפ"ע בחירק קטן : **עִבְרִי** : **מִצְרִי** : ובסגול מי נתן (**לַשֶּׁכְוִי** ביהמ (חיוב · ג"ה) ובזה המשקל והוא **פְּלֵאִי** שופטים י"ג) : חלף שנת החלף ,

פְּעֵילִי הפ"ע בצרי והעין והלמד בחירק ומלרע , **עֲרֵירִי** : **פְּרֵירִי** וכן **פְּנֵימִי** , אע"פ שאינו מזה המשקל כי היוד והמ"ם הם לסימן הרבים , עשו אותן כמו סרס והכניסו עליהן יוד היחס ,ובלשון רבים הוסיפו עליהן עוד יוד מס , והדרין **הַפְּנִימִים** (ד"ה ח' כ"ח) וכן בלשון נקבה החר **הַפְּנִימִית**(חסמ' ד' ולמ"ומין **הַפְּנִימִיוֹת** (ר"ה ב'ד') ;

פְּעוֹלִי חיס **יְהוֹדִי** (חסמר ג') , ויש עוד משקלים הרבה בשמות היחס המלאים בכתוב ואין צורך לזכרם , אחרי שכבר הודעתיך (לעיל שביל ו') דרכי השמות הבאה בסימני היחיד' ורבים ורבות ,

פַּעֲלַי הפ"ע והלמד בפתח ומלרע : **אַלְלַי** לי (חיוב י'] ומזה המשקל **שַׁדְרַי** שמשפטו בחלופו **שַׁדְרֵי** ·

פּוֹעֲלִי עוריקס **בֹּכְרִי** (ד"ה ח' ח') מלעיל בשני פשטין ובזה המשקל לדעת ר' יונתן **תָּהוּ וָבֹהוּ** (בר' ח') משפט' **תֹּהִין בֹּהִין** ביוד ממורם הוא למד הפעל כי הם משרש תהה , בהם , ולדעת הרד"ק הוי"ו שבהם היא ממורם הוא למד הפעל :

צוּר פְּעָלָה בהא הנקבה בסוף ומלרע , ופ"ע הפעל בחירק או בשבא נע , או בסגול , **שִׁפְרָה שִׁמְרָה אוֹהֲבָה עַלְמָה נַעֲרָה שַׁלְמָה כַּבֶּשָׂה חֲרָפָה עֲזָרָה שְׁבִיָּה קְרִיָּה** , בתרגומו לעיל (שביל ל"ו ל"ה) , ועם הא הסופית כי היות **עֲזָרָתָה** (מהלי' ס"ג) משמשת הא הנקבה לתוי רפויה , ומזה המשקל

חטס

חַטָּה הרגיו במשלומו חִנְטָה כי כן מלאמהו בלשון הארמי הקרובה
אל העברית ועד חִנְטִין [עזרא ו'] ובא בדגש לתשלום
הנון כמנהג הלשון וקבולו ביולד מם חִטִּים, וקבוץ השניים מזה
המשקל שלל נשעים רִקְמָה נשע רִקְמָתַיִם (שופ' ה'), וכן
לַיְרֻכָתַיִם ימה (שמו' כ"ו) מהגפרד יַרְכָה: והמיו שנהם הם הנקבה.

ועם שהיו דרך סימן היחידה להמקיים בלשון רבים ורבות (כמש"ל שביל
ל"ה ושביל מ"ח) חפשר שבא משקל השניים לפעמים מורכב בסימן
האחדות והרבוי כפי בהיות הורחמו שהיו תורה על הכלל הגמור זולת
הזוגות ועוד לדבר מדקדוק החוץ שבמלות החלה (להלן שביל קי"ב)
צה פְּעָלָה בשוא הפא והעין והלמד בקמץ ומלרע בְּרָכָה צְדָקָה
גְּעָרָה קְעָרָה עֲנָלָה חֲרָדָה כגר האמר (לעיל שביל ל"ט)
שנטיתו שוה לנטית משקל פְּעָלָה
שהקדמנו ואם אין הפעל שוה גרונית תהיה פא הפעל בפתח
בשמיכות ובכנוי גַּעֲרַת קַעֲרַת כסף (קהל' ז') קַעֲרוֹת כסף (נמד' ז')
(שם) ובא שלא קַעֲרַת כמנהג ועשית
קְעָרוֹתָיו (שמות כ"ה) שלא נשתנה כי היה משפטו קַעֲרוֹתָיו
בפתח הקף ושולם מה שנאמר מן מְעָרָה קַעֲרוֹתָיו
בשמיכות מְעָרַת המכפלה (בר' כ"ג)
בְּמְעָרוֹת נוריס (ישעי' ב') וכן מְצָרוֹת
מלעיס (שם ל"ג) מְנָיוֹת הלוי' (נחמי' י"ג)
מְנָאוֹת התורה (שם ו"ב) בשוא פא הפעל ולא נשתנו שניך לך
הטעם לקמן (שביל קכ"ט) וכן בשאר תהיה פא הפעל שוה גרונית
היא בפתח בשמיכות ובכנוי כמו חָכְמַת לב (שמות ל"ה) חַכְמוֹת
נשים (משלי י"ד) מהגפרד חָכְמָה (ש"ב
י"ג) שו שתהיה הפא בשגול כמו מן חָרְדָה
לְחָרְדַת מלעיס (ש"א ו"ל) חָרְדַת מלעס (משלי
כ"ט) ומן עֲנָלָה עֲגָלוֹת לב (נמד' ו')
וכן ממה שנאמר ועד הָעֲזָרָה (יחזקאל מ"ג) שמרו
בשמיכה עֶזְרַת ישראל (מלוה פ"ב מ"ו) קריאת שתין בשגול
כמשפט זה המשקל ואחרוני של מה שכתב שם הרב בחי"ט בשם
רשבי"ה ושביא ממרתק טעם נקוד זאת המלה ט"ש
צו פְּעֻלָה הפא בקמץ חטף ומלרע חָכְמָה עֲצֻמָה עֲרֻכָה
חָרְבָה עָרְמָה
כגר הגדמי לך (לעיל שביל ל"ט)
שבמשקל הזה לא ישתנה בנטיתו וכ"כ הרד"ק במכלול (ל"ק דף ריי"ז) במשקל

זה

זה וז"ל · חָכְמוֹת כמוך תרגם (משלי ח') עֲרֵלוֹת פלשתים (ש"א י"ח) מחד נסמוך וכמוכרת טכ"ל · וכן נרמז מדברי רס"י בפירושו למלת חכמות ערומים (שופ' ט') וז"ל · חָכְמוֹת ערומים הַחֲכָמוֹת שנערומים, לכך נקוד חיר פתח חָכְמוֹת שהוא שם דבר נקוד חטף קמץ · כמו רחמות לאויל חָכְמוֹת [משלי כ"ד] וכן חַכְמוֹת נגזרה ביחס (שם ט') וזה נקוד חַכְמוֹת וכן חַכְמוֹת שנים נגזרה ביחס (שם י"ד) חָכְמוֹת שנגזרים טכ"ל · ר"ל שמלת חכמות ערומים שהרוב נכתוב הוא לשון סמיכות הרבות מהנפרד משה חָכְמָה (ש"ב י"ד) שהוא שם מלר · ונאמר ממנו בקבוץ הנפרד · ואל הַחֲכָמוֹת (ירמ' ט') ובסמיכות חָכְמוֹת וכמו שכתבנו (במשקל הקודם לזה) · מבל מן חָכְמָה שהוא שם המקרע נאמר גם בלשון רבות וכן בסמוך בקמץ החיר בין בסמוך וכן במוכרת, וכלומן שהביא לרמיה, וכן הוא פשוט אצל כל המדקדקים, מלבד הרו"ה שכתב בשורש הנקוד (שער השמות יסוד מ"ב) ובלה"ח (חיבת השמות אות ל') שקבץ הנפרד מזה המשקל הוא בשוא וקמץ, ע"ש, ואין לדבריו נכונים בזה, והדין עם הרד"ק שכתב במכלול (שם) אל נבטח הַעֲרֵלוֹת (יסוס ה') הוא משקל אחר עכ"ל, ואולי הוא בשקל אַרְצוֹת מן אֶרֶץ וכגזר מן עֶרֶל לג וְעָרֵל (יחזקאל מ"ד) אע"פ שאלה תארים וזה שם, כבר הרמיתיך כמוהו (לעיל שביל כ"ה) משקל משותף לשניהם מחלפים, וכתב עוד הרד"ק (שם) וְהֵלְאָה מן המשקל, אלא שבא בקמץ חטף לקמץ רחב טכ"ל, ויש שמות בזה המשקל שהפא בשורק קטן טֻמְאָה או חֻפְשָׁה לו נתן לס (ויק' י"ט)

צו פְּעֻלָּה הפא בשוא והעין בצירי והלמד בקמץ ומלרע, אֲבֻדָּה, גְּזֻלָה: נְבֻלָה: לְבֻנָה: בְּרֻכָה: תְּאֻנָה:

בְּהֵמָה, ובנטית היחוד משמנה ההא למיו רפויה כמשפט הלשון, וקלמס לה ושמו בסמיכות ובכתיבתו לכל אֲבֻדַת תחיה (דברים כ"ב) נְבֻלָתִי ויקומון (יסע' כ"ו) גפנה וְתְאֻנָתָה (הושע ב') בְּרֻכוֹת מים (קהל' ב') וקלמס ושמו, או בְּנִבְלַת חיה (ויק' ה') אלא מלין נִבְלָתוֹ (דבר' כ"ו), ואת כְּהֵמַת הגוים (זמר' ג') לְבֻנַת הספיר (שמות כ"ד) בְּהֵמוֹת שדי (מל' ח'), ואפשר שהמשמני הם ממשקלי תחריס, וְתְאֻנָה יקונן ביוד מס תְּאֵנִים כְּתְאֵנִי הבכורה, (ירמ' כ"ד),

וכרמיכם וְתַאְנֵיכֶם (עמוס ד') , וכן בחמר וּבִלְבֵנִים. (שמו' ה')

מהובר מן לִבְנָה (עיין בס' הרוכב"ע שם), ובכנוי נסמוך, לף מגרעו מִלִּבְנֵיכֶם (שם ה'), וכן מלחמר בשמוך לִבְנֵי, ולחמכם בְּהֶמְתּוֹ בְּהֶמְתְּךָ בְּהֶמְתָּם לחוס מהוגרים מן בְּהֵמָה, כי לסמן בְּהֶמֶת ודגשות המיו יוכיח על זה : וכלשר המבחר [לעיל סגיל מ"ח] . ועוד חוכרנו להלן (מהלת סגיל ק"ג) .

פְּעֻלָּה מלרע עֲבוֹדָה בְּשׁוֹרָה חֲגוֹרָה נזכר לעיל [סגיל לט)

פְּעִילָה מלרע : אֲכִילָה נְגִינָה גס זה נזכר [שם] :

פְּעוּלָה מלרע גְּבוּרָה מְלוּכָה יְשׁוּעָה וכרמוהו ג"כ [שם] :

ועס הל נוספס יְשׁוּעָתָהּ לה' [יונה ב'] :

פְּעֹלָה העין בס"ק והלמד דגושה ומלרע סְגֻלָּה אַדְמָה כְּבֵדָה עֲבֹדָה מבוחר ג"כ [שם] :

פַּעֲלָה העין בח"ק והלמד בדגס ומלרע כַּלְמָה שַׁמָּה קְהִלָּה שִׁבְיָה עֲלִיָּה נוהג מנהג המסקל הקודם לזה : חלף זוה נשורק העין וזה בחירק :

צוֹרֶךְ פַּעֲלָה הפ בפתה והעין בקמץ ובדגס ומלרע יַרְשָׁה בַּפָּה בַּקָּשָׁה בַּדָּה פתח פ' הפעל לף תסמנה בנעימס כלי לקויס דגס עין הפעל . וגס קמץ העין מתקיס בנטיות היחיד . כְּבַקָּרַת רועה עדרו [יחוק' ל"ד] כל בַּקָּשָׁתוֹ [עור' ז' וכן בקבון הנפרד על דברי הַבַּצָּרוֹת [ירת' ו"ד] חבל בסתיכות המקובץ עין הפעל בשוא כַּלָּהוֹת נלמות (חיוב כ"ר] ומספטו בדגס הלמד הלף שהוקל כמלהג חות שוחית וכן עס הכנויס עין הפעל בשוא . כמו ושף סַרְבָּרוֹתֵיכֶם [דברי ל"ג] מהנפרד דַּבָּרָה ומזה המסקל מכל חסר בְּחָרָבָה (ברח' ז') וּפָרָשַׁת גדלת מרדכי (חסת' ו')

פל הפעל בקמץ למשלוש דגש עין הפעל שהוא מוכשרת לכך וכן חם כל
נָאֲצוֹתֶיךָ [יחז' ל"ה] ונח זה גם בקמץ עין הפעל עם הכנוי מפני
החלף שהוא גרונית : ומפני יבואו גלי משלוש דגש כשעין
הפעל גרונית לְרָבָה מקרים סיחון [במד' כ"ח] וזה נָחַמְתִּי
(מהל' קי"ט) פל הפעל בכנול : לפי שלא יתכן להיות פתח לפני חוש
גרונית הקמולה · כמו שידעת · וכן בקבוץ הנפרד נָאֲצוֹת גדולות
[נחמ' ט'] : ולפעמים שבאלה לא תשמנה קמץ עין הפעל בנטיות הקבוץ
כמו שלא נשמנה בחלת נלחמיך כמו שכתבנו :
צֵט פְּעוּלָה הפל בפתח והעין בד"ג ובדגש ומלרע · חֲבוּרָה
(נזכר לעיל שביל ל"ט] וְשַׁבְלָה חין בהם (ס"ה ו') בְּפוּרָה
מן כתלמי הַבְּרוֹת [ירמ' כ"ד] ובחירק הפל כְּבִכּוּרָה כתלמי
נרחשימה [הושע ט'] מְלוּאָה מן מִלֵּאת חבן (שמות
כ"ח) בְּמִלּוּאוֹתָם [שם] ·
פְּעֻלָה הפל והעין בחירק מלרע : צְפִיָּה מן בִּצְפִיָּתֵנוּ לפיכך
(חיכה ד') · והיוד מתורת הא למד הפעל · ולא חשמה
חירק הפל והעין , מפני הדגש שהחריחן ·
פִּיעֲלָה מלרע דוּכִיָּה [מהל' ס"ג] והיוד תמורת הא למד הפעל :
פּוּעֲלָה מלרע אֻרָוָה מן וְאֻרוֹת לכל בהמה [ד"ה ב' כ"ג] ·
ונסמוך אֻרוֹת סוסים [מ"ח ה'] בוו תמורת הא למד הפעל
או ביוד תמורת אֻרִיוֹת סוסים [ד"ה ב' ט'] :
פּוֹעֲלָה מלרע תּוֹעֲבָה שׁוֹרָקָה תבואר לעיל [שם] ובשוא
עין הפעל סוֹלָלָה וקבולי הגה הַסּוֹלְלוֹת [ירמ' ל"ג] ·
פְּעֻלָּה בחירק הפל והלמד בכנול ומלרע מקל לִבְנָה [בראי ל'] ·
ובשורק הפל עֻלְפָּה [יהו' ל"ח] , ובקמץ הטף , תְּפֻחָה
[יפע' כ'] ומפני להיות תפחה מנחי למד הא , ומזכרנו עוד [לקמן בעל
ק"ל

ק"ל] ומזה המשקל **אִשֶּׁה** רחוי במשלומו **אִשִּׁים** ובמעוך מחמנה הסגול לעורי, **אִשֶּׁה** ריח ניחוח [ויקרא ח'], וכן במשקלו **צִיָּה** למת [יחז' ה'], ולרבים **אִשִּׁים אִשַּׁי ה'** (ויק' ד') אח קרבני להגי **לְאִשַּׁי** (במדב' כ"ה), ולא נמלא משקל שיהיה בו סגול לפני הה נוספת חוץ מזה וכן מלאנו בפעלים מלא **וָאֶקְרָאָה** לך [ש"א כ"ה] **יְדַשְּׁנָה** סלה [מהל' כ'],

נתיב יד במשקלים מגזרת השלמים שסופם תיו נוספת

אני טרם אקריב לפניך מערכת המשקלים הנמלאים בכתוב במוספת תיו בסופם אמסור לך כללים אחר עליהם וסבו לחופני נעוריהם, והיו הכללים האלה להאיר לפני דרכך למען תדע היזה משקל שמחמנה המיו רפויה סבו לבוסה בהבור הכתויים והיזה משקל סלע מחמנה, וגם המה יורך בהיזה משקל שמחקים המיו סבו בלשון קבוץ ובהיזה משקל סלע מחקים, ובהשענך עליהם ושמרוך ממכשולות הספקות אשר נפלו בהם השמות, וכמו שמרמה כל זה בזכרי המשקלים מגזרת השלמים ושהיו שלמים הבחים בתיו בסופם, ובמקומות אזכיר לך מה שיש לעורר על דברי המדקדקים בזה העניין, ואגיד לך את העולה על רוחי כאשר ושים ה' בפי, ואמה מרמה כי על פי הכללי' האלה אשר אתכי נתן לפניך תלך לבטח בדרכי המשקלים האלה, כי המה סמוכים לעד על תדני האמת ומסכימים עם דרכי המקרא עד סלע מחלף בכל המקרא משקל שסופו תיו אשר לא ושמור את דרכו אשר אתכי מורה לפניך פה, שימה בפיך ולבבך בלבבך, ואלה הם,

ק כלל הראשון, כל משקל הנפרד שסופו תיו נוספת על חומות השרש והגזילה מלעיל, דהיינו כשיש מנועה קטנה לפני התיו, כמו **עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת קְטוֹרֶת בֹּשֶׁת דַּעַת** והדומים להם, התיו ההיא מורה לסימן היחידה, והיא משמחה למיו רבוסה בלשון יחיד עם הכתויים, ובלשון קבוץ נשמעה לעולם, לפי סלע יאכן להיות סימן היחידה בלשון קבוץ, וכבר הגדמי לך זה (לעיל סניל מ"ח), ע"ש,

קא כלל השני, כל משקל שסופו תיו נוספת והגזילה מלרע, דהיינו כשיש לפניה מנועה גדולה, משקים התיו רפויה גם בלשון היחיד, כי לו תפשר לה להשמות לרבוסה אחרי שלעולם לא יהיה לפניה שוא נח

כמו

כתו מן מַלְכוּת שְׁאֵרִית מֻחֶרֶת ונאמר וּמַלְכוּתוֹ בכל
משלה [תהל' ק"ג] ומ כל שְׁאֵרִיתֵךְ [יחז' ה'] ועד הערב לְמֻרְרָתָם
[ש"א ל'] וכן כל הדומי' להם, וכאשר ימקבלו השמות החלה בלשון נקבות,
משמנה המיו שבסוף משקלם הנפרד ליוד נעה (לטעסטימבאר להלן בחלת שביל
ק"ד), ונאמר מן מַלְכוּת תרגע מַלְכִיּוֹת [דניאל ח'], ומן
תַּחְתִּית הריעו תַּחְתִּיּוֹת תרן [ישע' מ"ד], וכן כל כיולא
בהם, ואולם כאשר ימרבו בלשון זכריס לו ממקים המיו ונאמר מן ספר
כְּרִיתוּת [ישע' נ'], ספר כְּרִיתוּתֶיהָ [ירמ' ג'], ומן
חֲמִשִּׁית כסף [ויקרא כ"ז], וַחֲמִשִּׁיתָיו יוסף עליו [שם ה']
ועוד משוב ומרחה דוגמת להלנאשר משקלים הדומים להם יומשה שימקים
המיו הזאת בלשון רביס וכו בלשון רבות [רק שמשמנה ליוד] רחיה גדולה
היא חלי שהיגה מורה לסימן היחידה. אבל היא מחומיות החמנ"ין
שדרכן להיות נוספות בשמות. כי כלל גדול הלי במשקלי השמות שלא ימקים
לעולם סימן היחידה בלשון קבוץ: וכמש"ל (שביל ק'). ואולם רחוי
שמדע כי המיו הנוספת לחרי חירק גדול בשמות שים בהם עיון היתם:
היא לסימן יחידה במקום הא הנקבה. כי משפטם להיות ביוד נעה כמו
עִבְרִיָּה מְצֹרְיָה וכאשר המיתו היוד לא היה אפשר להשתוור הה
לסימן היחידה, מפני מניעת היות שתי חומיות נהות רלופות, ולפיכך
ההליפוה בתיו, ואמרו עִבְרִית מִצְרִית וכן כלם והיוד הנלחה
בשמות החלה בלשון רבות, חיננה ממורת המיו, אבל היא לסימן היחס,
והיא לבוקה בשם הוא בלשון יחיד ויחידה ורביס ורבות, ולא מסור ממנו
לעולם, וכאשר המבאר [לעיל שביל ו'] ע"ש,

קב כלל השלישי: כל משקל שסופו מיו והיא מסרס המיבה, נין
שמהיה הנגינה מלעיל כמו קֶשֶׁת דֶּלֶת רֶשֶׁת סוֹלֶת
ודומיהם, ובין שמהיה הנגינה מלרע כמו בְּרִית מוֹפֶת שַׁבָּת
ועוף עץ עֲבוֹת [ויק' כ"ג] והדומים להם, המיו הזאת תמקיימת
לעולם בקבוץ הרביס והרבות, כמו וְקֶשָׁתוֹת נערים
מרעפה [ישע' י"ג] ושמיס דְּלָתוֹת דְּלָתוֹת (יחז' מ"ו)

ויעמידו דַּלְתוֹתֶיהָ (נחמ׳ ג׳) · וקבוץ סלת נתלה במשנה ויומא ושמים
וּסְלָתוֹת [ע״ז פ״ד מ״ב] · וכן מן רשם תמרו : הָרִשְׁתוֹת
והמכתרת [כלים פ״ג מ״ה] במלוחים וברשתות [מכשירין פ״ה מ״ו] וכמו
כן נאמר מן עגום עֲבוֹתוֹת הזהב [שמו׳ כ״ח] עֲבוֹתִים חרשים
(שופ׳ ט״ו) ומן שַׁבָּת שבע שַׁבָּתוֹת (ויק׳ כ״ג ומן תופס מוֹפְתִים
בשמים ובארץ [יואל ג׳] ומן ברית נאמר במשנה גדולה תולה שנכרתו
עליה שלש עשרה בְּרִיתוֹת [נדר׳ פ״ג מי״ח] כלם בהתקיים המיו
שבסוף מסקלס הנפרד : וכן בכל הדומים להם : ואולם
חומס שהם תלעיל ובאותו בלשון יחיד עם הכנויים במיו דגושה · כמו חם
קַשְׁתִּי נתתי בענן [בר׳ ט׳] : ויקוב חור בִּרְכָתוֹ (מ״ב ו״ג)
לפרוש עליהם רִשְׁתִּי [הושע ז׳] מִסְלָתָהּ ומשמנה [ויקרא ב׳]
וזולתם · ובאומס שהם תלוע תמקיים המיו רפה בלשון יחיד עם הכלויים ·
כמו והקימותי לח בְּרִיתִי [בר׳ ו׳] : בחלס עֲבוֹתָו [חיוב ל״ט]
(כן שַׁבָּת משפטו במיו רפה עם הכנוי׳ חלף שבע בדגש חוק תמורת
הנח וכמו שכתבנו שביל ל״ח וכן בכלס המיו רפה וכל זה פשוט
ומבואר מעלמו : כי ליון הבדל בין המיו ובין שאר האומיות הנשרשות בתיבה
וכמו שנאמר מן אֶרֶץ אַרְצוֹת ומן גֶּרֶן גְּרָנוֹת · כן נאמר מן
קֶשֶׁת קְשָׁתוֹת ומן סוֹלֶת סְלָתוֹת וכמו שנאמר מן
מֶלֶךְ מַלְכֵי בדגש הכף למד הפעל : ומן גִּבּוֹר גִּבּוֹרֵי ומן
כָּרוֹב כְּרוּבֵי בלי היות דגש בלמד הפעל : כן נאמר מן קֶשֶׁת
קַשְׁתִּי בדגש תיו למד הפעל · ומן בְּרִית בְּרִיתִי ומן עָבוֹת
עֲבוֹתָו בלא דגש במיו למד הפעל וכן בכל השאר ויודע מדע שאין הבדל
בכל זה בין המיו שהיא למד הפעל בעלם ובין המיו שהיא תמורת הא
למד הפעל : וזה נאמר לך עוד מדבריו לקמן [נחמיה כ׳] : ועתה תשוב
לסדר לפניך משקלי השמות · ואגיד לך דרכי נטיותיהם :

משקלי השלמים בתוספת תיו בסוף ומלעיל הם אלה

קַל פְּעֶלֶת עַטֶּרֶת עֲצֶרֶת גְּבֶרֶת דְּבֶלֶת זה המשקל

המבאר לעיל [שביל מ"ח] וכבר הוספתי לך בבחורו ע"פ הכלל
אחר מסרתי לך שם [שביל מ"ג] ע"ש . והכלל הזה לא יסור מנגד עיניך
כי יהיה לך לעזר בדרכי המשקלי' אחר יבחרו : וים שמות מזה המשקל
שמחקים בהם סגול עין הפעל בלעדי יחיד עם הכינויים : ושלשה אלה
מִשְׁכְּנֹתָהּ [שמות ג'] מן שֶׁכֶנֶת והוא חֲבֶרְתְּךָ [מלאכי ב']
מן חֲבֶרֶת וכן בְּהֶמְתּוֹ מן בְּהֵמֹת [כתיב ל' שביל י"ג] הע"פ
שלא נמלא זה הנפרד בכתוב . נולית לומו מנטיותו הבאה בחיו לנוסה :
כי מן בְּהֵמָה יחסר עם הכינויים בחיו רפה . וכמו שהודעתיך : וים
מהם בצירי עין הפעל בנפרד תִּבֶלֶת נטף וְשִׁחֶלֶת
[שמו' ל'] וְאֶמֶת משפטו בחסלומו
אֶמְנָה ונפלה הנון להקל . והעד על זה . חבורו עם
הכינויים בדגש החיו להורות על נון למד הפעל החסרה . הסרו
וַאֲמָתּוֹ [בראשית כ"ד] לורך וַאֲמָתְךָ [מהל' מ"ג] וקבולו לא נמלא
בכמו' לבל ויחסר אֲמָנוֹת בפלס עֲטָרוֹת
גְּעֻלֶת קְטֹרֶת נְחֹשֶׁת כְּתֹנֶת ועם הכינויים תשמנה החיו
רפויה לדגושה . והחולם מהפך לקמץ הטף : שמני וְקִטֳּרְתִּי
(יחו' ו"ו) לו לשורק קטן . וחרה נְחֹשְׁתָּהּ (שם כ"ל) :
כדרך שנאמר מן אֹזֶן אָזְנוֹ ומן קֹמֶץ קֻמְצוֹ וכפי הכלל אחר
הגדתי לך (לעיל שביל מ"ב) .
פּוֹעֶלֶת עוֹפֶרֶת חוֹתֶמֶת כֹּתֶרֶת תּוֹלַעַת בפתח תחת
העין ובכמו כי תוֹלַעְתָּם (ישעי' ס"ו) והקבוצגלות הַכֹּתֶרֶת (מ"ע ו')
פַּעֲלֶת בדגש העין אַדֶּרֶת יַבֶּשֶׁת דַּלֶּקֶת בַּהֶרֶת נַחֶלֶת
וחם למד הפעל גרונית כלו פתוח קַבַּחַת גַּבַּחַת ובקמץ הפא
צָרַעַת קָרַחַת למשלש הדגש תחני הריש ובכמו בְּקָרַחְתּוֹ או
בְּגַבַּחְתּוֹ (ויק' י"ג) בהתחים מנועת פא הפעל : כמשפט משקל הנוסף
וכבר ידעת דרכי נטיית המשקלים האלה בלעדי יחיד ע"פ הכלל
הנזכר

המזכר לעיל [סס] והקבוץ אַדְרוֹת בָּהָרוֹת לגמוי [סס] הבית
בסגול מפני לחם גרונית הקמולה שלחרי׳ וכמו שידעת
וכן ליחיד בהפסק מלחר · ולספחת וַלַבֶּהָרֶת (סס י״ד) וכמ״ש הרשב״ם
בפי׳ סס : וכמו כן מן לְהָבֶת שלהבת [יהו׳ כ׳] נלחר
בקבוצו גם לְהָבוֹת מהל׳ ק״ה) ובסמיכות לַהֲבוֹת

גם [סס כ״ט] · וכן מלחר כל סמיכות המקו בן מזה המסקל בשוא העין
ולדעת המדקדקים יהיה מזה המסקל שַׁבָּת מספעו שַׁבָּתָת ומפני
פגיעת שתי תוין הקלו המלה בעבור רוב השתמשם בה והפילו תיו לחת:
ורחיקת הגורו עם הכפויים בדגש התיו [כמש״ל שביל ל״ח] : ויהיה
לפי דעתם זה הדגש בתיו המוספת למשלוש תיו למד הפעל : וכבר
הגדתי לך דעתי בזה [סס] · ומלת אַחַת לחרו שמספעה אַחֲדַת
הלא שהקלו המלה מפני קושי פגיעת שתי לוחיות רפות
ממושע לחד : ויש מזה המסקל בחירק תח הפעל , אוֹלֶת . אוֶּרֶת
פְּעוֹלֶת שִׁבְלֶת : בִּקְרֶת · ובשורק הפא כְּתוֹנֶת , ובקבוץ
מעשה כֻּתָּנוֹת [שמו׳ כ״ח] וקבוץ שִׁבֹּלֶת בלשון זכריס , שבע
שִׁבֳּלִים [בר׳ מ״ח] :

פַּעוֹלֶת · בַּפֶּרֶת בַּצֹּרֶת : וכן פָּרֹכֶת והפא בקמץ למשלוש
הדגש , ולא נמלא קבוצו בכתוב : ונלחר בד ך שבר כַּפּוֹרֶת :
פְּעֻלֶת : והמעה וְהַכְּסֻמֶת (שמו׳ ט׳) . וקבוצו בלשון זכריס
ודחן וְכֻסְּמִים [יהוק׳ י״ד] , גם
קִבְעַת [יש׳ כ״ח] בפתח מפני העין :

ואלה הם בתוספת תיו בכוף ומלרע

קד פְּעֻלוֹת , מַלְכוּת , הַיַּלְדוּת וְהַשַּׁחֲרוּת (קהלת י״ב)
ובחירק הפא סִבְלוֹת , שִׁפְלוּת , רִפְאוּת , ולא ישתנה
זה המסקל בנטוית לשון יחיד , והקבוץ חרבע מַלְכִיוּת [הושע ח׳]
בתוספת יוד נעה ; מקום התיו בתמסקל הנפרד ·
והטעם כתב הרד״ק בשכלול [ד״ק דף רכ״ח] וז״ל , ולפי שפעמים רבות
התיו

המיו ממורת הת בת הוד ממורת מיו כמו שרכה לבוע ממורת הת עכ"ל
עוד יש למת טעם, שמפני קושי פניסת שמי מוין רפין שהיה כבד על
הקריאה החליפו המיו הרחשונה ויו"ד הרחויה להיות נחה, והיו בחה
ממורת הכפל כמו שרכך הנה לבוע במקום הדגש שיש בו מבטע הכפל, חלף
שכבר נחה ויו הרבוע ולף מהיותה שמי לחמיות נחות רלופות, לפיכך
הגיעו לומה, ומזה המשקל מְאַשְׁפוֹת יריס חביון [מהל' קי"ג] בחול'
במקום ס"ג, וקבולו הבקו אַשְׁפָּתוֹת [חיכה ד'] חמורת הגח
נשמנה מחבריו בהמקיס המיו והיו בדגש
הרעוי להמשך מן החולם, והכניסו המדקדקים בזה המשקל אַלְמָנוֹת
חַיּוֹת [ס"ג כ'] חלף שהמון מוספת בחלת חלמנות, וחיות
רחוי במשלומו חַיָּוֹת, ולדעת ר' יהודה המדקד' לף נחלף כלל
שרש חיי בשמי יודין, וכ"ה דעת הרחב"ע, וכת"ס בפירושו לחלת
שם בת היף והיה [שמו' ג'] ע"ש, והוף הנכון לדעתי, ויהיה ף"כ חוות
מסרש חיה, ועוד חזכרנו [לקמן חחלת נחיב כ'].

פְּעִילוֹת יְדִידוֹת, שְׁרִירוֹת, צְמִיתוֹת, כְּרִיתוֹת,
דְּרִיסוֹת, מן ומרן הַרִיסוֹתֵךְ (ישעי' מ"ט), עֲלִיצוֹת מן
עֲלִיצוֹתָם, כמו להכול עמי [חבקוק ג'], וקבוץ כְּרִיתוֹת בלשון
זכרים, כְּרִיתוֹתִים, מן ומחק חת ספר כְּרִיתוּתֶיהָ
(ירמ' ג') : וים בדגש למד הפעל במקום הגח וּבִלְמוֹת עולם [שם
כ"ג] : וים בלירי העין, ויהגהו בְּכְבֵדוֹת (שמות י"ד).

פְּעָלוֹת, אֲיָלוֹת, מן אַיָּלוֹתִי לעזרתי חושה [מהל' כ"ג] ובדגש
פַּתָּיוּת ובל ידעה מה [משלי ט'] :

פְּעִילִית ומחס חֲמִשִּׁית [ברח' מ"ז], וקבולו בלשון זכרים,
חֲמִישִׁים מן וַחֲמִשִּׁיתָיו יוסף עלו [ויק' ה'], ובדגש
ר"ל מלחמתו מקודן בלשון נקבות, המורה רבמה חמשיות הרבה על
קרן לחד [ב"ק דף ק"ח ע"ח] :

פְּעֵלִית, שְׁאֵרִית, וכן רִאשִׁית מספטו רֵאשִׁית, חלף
שהה החלף ונפלה מעותה על החות שלפניה : כמנהג חופו'
תהו"י : וכחבר ודעת :

פַּעֲלִית : אַחֲרִית · תַּחְתִּית והקבוץ · בְּתַחְתִּיוֹת ארץ
(תהל׳ קל״ט) : ומזה המשקל לע מבנה לחמן גָּזִית [שמות כ׳] :
ומספעו גַּזִית בפתח ודגש למשלוש עין הפעל ובע הגה
ממורת הדגש . כמספע הלשון . וכ״כ הרד״ק בשרשים [שרש גזז]:
פְּעִלִית : נָפְרִית : חומס חָכְנִית [יחזקאל כ״ח] : ומזה המשקל
ומרבי לך בְּרִית (ירמ׳ ג׳) · רחוי במשלומו בָּרְרִית :
ובהשרון עין הפעל היה לריך להיות דגש בלמד
הפעל ומפני הריש שהיה מוכשרת להדגש בע הגה ממורתו · והרד״ק במכלול
(ד״ק דף רכ״ג) הביא בזה המשקל גָּזִית : והיה רחוי גָּזִית הפע בקמץ
תחף והזין בדגש חלע שהוקל · והגה ממורת הדגש עכ״ל
והנכון כמו שכתבנו במשקל הקודם לזה :
פְּעָלֶת . וכל יוס הַמַּחֲרֶת [במד׳ י״ח] : ובשמור מְמָחֳרֶת
השבת [ויק׳ כ״ג] הריש בפתח : ובכתיב ועד הערב לְמָחֳרָתָם
ס״ת ל] :
פַּעֲלוּת · ואלה בשרי פַּלָּצוּת (חיוב כ״ח) בריר חַלָּמוּת [שם ו׳]:
פַּעֲלִית כְּצַפִּיחִית [שמו׳ ט״ז .
פּוּעֲלוּת : הוֹלֻלוּת [קה׳ ו׳] :
פְּעוֹלַנִית הגון והמיו מוספות · הלכנו קִרְרַנִית (מלאכי ג׳] :
וילכו אֲרֹרַנִית [ברחשי׳ ט׳] : כל המשקלים לשר זכרנו
פה ולכו בנעימס בדרך הכלל השני לשר המבחר (לעיל שביל ק״ח]

נחיב טו משקלי השלמים בתוספת מם או נון בסוף

קה פְּעֻלוֹם : שִׁלְשׁוֹם : פִּתְאוֹם : פִּדְיוֹם :

פְּעָלָם הפע בקמץ חטף ומלרע : ושם הַסָּלְעָם [ויק׳ י״ו : אָמְנָם
ובשורק : הָאֹמְנָם (במד׳ כ״כ)

פְּעָלוֹן : זִכְרוֹן : שִׁלְטוֹן · יִתְרוֹן · לע ומבנה בנעימו :

כמ"ל (שביל מ') · ועם לחה"ע בפתח: פַּעֲמוֹן: אַחֲרוֹן
לו בסגול: אֶבְיוֹן חֶשְׁבּוֹן: עֶלְיוֹן: וקבוץ
הוכרים, עֶלְיוֹנִים אַחֲרוֹנִים · ומזה המסקל רִאשׁוֹן: חלף
שנחה החלף: ובמוספת יוד, והוא אַדְמוֹנִי, (ס"ח י"ו) וכן פְּלוֹנִי
אַלְמוֹנִי [מ"ב ו'], ופלוני הוא מסרים פלא ומספטו
פְּלָאנִי · חלף שמשמעה החלקונפלה מנועתה אל הלמד הרחויה
להיות בסוף, ולהר זה לא ימצא שחסיה הפא בחירק קטן
מבלי היות לחה"ע לא סוף נח ולא דגש, ולפיכך נשמעה לסוף.
פְּעָלָן מלרע והפא בחירק, כְּבְשָׁן · קִנְיָן · בִּנְיָן, וחס לחה"ע
בפתח, אַלְמָן חַרְצָן נַעֲמָן, ובסמיכות משמעה הקמץ
לפתח, והקבוץ וּמַגְדָּנוֹת נתן (בראי כ"ד), ובסמיכות ובכנוי לחת
הפעל בסוף, אַרְמְנוֹת בן הדד (עמוס ג') ואחלה
אַרְמְנוֹתֶיהָ [שם] מחבורים מן אַרְמֹן חע"פ פלא נמלא
בכמוך, כי אלו היו מן אַרְמוֹן נעם [ישע' ל"ב] היה משפטם
להתקים בניומה, וכמו שכתבנו (במסקל הקודם לזה), וקבוץ
הוכרים נטעי נַעֲמָנִים (שם י"ז), ולא נמלא בכמוך בסמוך ובכנוי:
ומדרך סברת נאמר שהוא שוה לנטעי' מסקל מִפְעָל אשר
יתצור [מחלת נמיד שחה"ו], לחבל מֵחֲרָצִנִּים ועד זג [במד'
י') בא בפתח ודגש, וזה ודאי לא ישמנה.
כְּעָלוֹן, פְּרָזוֹן, ובימי רָעָבוֹן ישבעו [מיכ' ל"ו], ובסמיכות
ובכנוי ישמנה, רַעֲבוֹן בסיכס [ברא' ע"ג] לדקות פְּרָזוֹנִי
[שופ' ה']:
פְּעִילוֹן, יְשִׁימוֹן, שְׁפִיפוֹן,
פִּעָלוֹן: אֲבַדּוֹן, ובחירק עין הפעל אֲבִיוֹן מן ומפר הָאֲבִיוֹנָה
(קהלת י"ב),
פָּעֳלָן, קָרְבָּן, נטיתו מבוחרת [לעיל שביל מ'], ובשורק קָרְבָּנִי
העלי' (נחמי' י'), וכן שָׁלְחָן, ובא מן הפעל בקמץ רחב, נשר
הקרן

הַקָּרְבָּן [יחו' מ'], וכן במסקלו ולקליב הַרְרְבָּן (ס"ח ו"ג) והבית בפתח לבן חסר ♔ ולבן בפתלי היה בקמץ ובע הקבוץ במסקל לחב, דברי חכמים כַּדְרְבוֹנוֹת (קהלת י"ב), לו יהיה החולם במקום הקמץ:

פְּעָלוֹן עין הפעל בקמץ ובדגש, זְכָרוֹן, שְׁרָפוֹן, צְמָאוֹן, קְנָמוֹן, כְּלָיוֹן, גְּלָיוֹן, ובצירי פא הפעל יְרָקוֹן־הָרָאוֹן הֲרָיוֹן מפני הריש שלא מקבל דגש, ובפתח הפא שַׁבְּרוֹן, ובסמיכות העין בשוא וְקִנְמָן בסס (שמו' ל'), וקמץ החס מפני המקף, וכן בכנוי עין הפעל בשוא, עִצְבוֹנֵךְ וְהֲרֹנֵךְ [נרא' ג'], והרוך מחובר מן הֲרָיוֹן, ומספטו וְהֲרִיוֹנֵךְ הריש בשוא והיוד בהולם בסקל עצבונך אלא שנשמע היוד ונעתקה מנועתה אל הריש הרחוה להנקד בשוא, כמנהג הלשון, וכאשר הודעתיך [מסלת הפעלי' שביל כ"ו], ולפי דעת בעל מקנה לחברת יהיה מזה המסקל קִיקָיוֹן (יונה ד'), ויהיה ח"כ הנה שבו מקום הדגש, והרד"ק יחד לו מסקל וכתב בכלול (ד"ק דף רכ"ד) וז"ל פִּיעָרוֹן, קִיקָיוֹן, עין הפעל נהה בו, כי הוא קיק המזכר במשנה ולא בשמן קיק [שבת פ"ב מ"ח] עכ"ל, אך כפי זה יהיה לכאורה בסס מסקל פִּילָיוֹן, כי היוד השנית הנעה נוספת בו,

פעלון

♔ מחלוקת ב"ח וב"ש סיף ג"כ מחלוקת מדוחאי (מנחי מזרח) ומערבאי (מנחי מערב) הנזכר' במסרת כי מנחי מזרח סמכו על קריאת ב"ש ומנחי מערב סמכו על קריאת ב"ח, וכתב הרח"ב בהקדמת שלישית מספר מסרת המסרת וז"ל, הוו שני רחבי ישיבות במסרת, שם האחד ועקב בן נפתלי ושם השני אהרן בן משה, וכתב הרמב"ם ז"ל בספר מהנה (כל' ס"ת פ"ח ה"ד) וז"ל, וספר שסמכנו עליו בדברים אלו הוא הספר הידוע במערים שהוא כולל כ"ד ספרים שהיה בירושלים מכמה שנים להניח ממנו הספרי' ועליו היו הכל סומכין לפי שהגיהו בן משה ודקדק בו שנים הרבה והגיהו פעמים רבות כמו שהעתיקו ועליו סמכתי בספר המיוחס שחברתי בהלכות (עכ"ל), וכן מנהגו סומכין על קריאתו בכל המדינות האלה, ומנחי מזרח סומכין על קריאת בן נפתלי עכ"ל, וכבר מיפסיק הלכתא כבן משה, כמ"ש המחבר ר' מנחם די לוזאנו בספר אור תורה (פ' בראשית) וז"ל, ונהגו כל ישראל בגלילות האלו לסמוך על קריאת בן משה כאילו ונאמר מן קול ומעמיד, בן משה ובן נפתלי הלכה כבן משה, עכ"ל,

פְּעָלֶן העין בשוא ובדגש ، ומלעיל קְלָשׁוֹן [ס"ח י"ג] ، קְמָשׁוֹן :
מן והגה עלה כלו קְמָשׁוֹנִים [משלי כ"ד] ועם יוד היתם ו
לו יְדִעוֹנִי [ויק' כ'] ، וימכן להיות תזה המשקל :
ונמן להס זַרְעוֹנִים [דניאל ח'] ، והוין בעירי למעלה
הדגש מפני הריוח :
פַּעֲלֶן : גַּרְזֶן שרשו גרז מענין נגרומי מנגד עיניך (תהל' ל"ח) :
פְּעַלְתוֹן בתוספת מיו ונון ، נחס עֲקַלָּתוֹן [ישעי' כ"ו] :
נתיב טז משקלים מגזרת השלמים הבאים בתוספת אות
בראשיתם ויש מהם בראש ובסוף :
קו מִפְעָל מלרע ، מִשְׁכָּן ، מִשְׁקָל ، מִשְׁפָּט ، מִקְדָּשׁ ،
מִזְרָק ، מִקְרָא כגר המבחר (לעיל שביל מ') דרך
נעים זה המשקל בלשון יחיד וקבוץ הרבוי ، והממקבלים ביוד מס :
מִשְׁפָּטִים ، בהמקיס הקמץ ، וכן עם הכנויים ، חקיו וּמִשְׁפָּטָיו
[תהל' קמ"ז] ، שחת מִבְצָרָיו (חיכה
ג') ، וכן כלס בקמץ העין ، מלבד בכנויי הנסתרים שהיא בשוא
מִבְצָרֵיהֶם תעלה בחס (מ"ב ח') ונמנו בך מִשְׁכְּנֵיהֶם [יחו'
כ"ה] וכמו כן תחתר בכנויי
הנמלחים מִבְצָרֵיכֶם : מִשְׁכְּנֵיכֶם : וכן בתמיכות ، מִשְׁבְּנֵי
עליון [תהל' מ"ו] מִבְצָרֵי בת יהודה ، [חיכה ג'] ، העין בשוא .
וכל זה הוא מפני רבוי המלה בתנועות
וכאשר הגדתי לך לעיל (שביל כ"ו . ע"ש : וחס למד הפעל חלף מחקיס
הקמץ גס בלשון תמיכות : מִקְרָא קדש (ויק' כ"ג) מִקְרָאֵי קדש
(שס) וכן תחתר עס כל הכנויים :
מִפְעַל העין בפתח ומלרע : מִשְׁמַן מִשְׂגָּב ועם הכנויים ובלשון
רבים הלמד בדגש : כמ"ש (לעיל שביל מ') ובפתח המס חמ
מִמְתַקִּים וכלו מַחֲמַדִּים (ש"ה ה') : וכן תכלו מַשְׁמַנִּים

(נחמ׳ ח׳) המס בפתח מְשַׁמְּנֵי הארץ [נרח׳ כ״ו] המס בחירק :
מגיע לל מְבֻטָּחֶם (ירמ׳ מ״ח) העיר בסגול מפני מניעת
היום פתח לפני חום גרוניים הקמולה :
מַפְעֵל מִזְבֵּחַ מְסֻבִּין : מגזור למעלה (שם) : ובפתח המס

מַשְׁבִּיר מַעֲשֵׂר מַפְתֵּחַ מַסְמֵר מַרְבִּין מַרְפֵּא

לשון (משלי ט״ו) מחקים הלירי בסמיכות מפני החלף : ויש מן הפחיחים
שמצוד המס בחירק בסמיכות : וּמַפְתֵּחַ שפחי (שם ה׳) לְמַרְבִּין
נתן [יחז׳ כ״ה] : ותפסר להיותם ממשקל
לחר : וקבוץ הזכרים ויחוקהו בְּמַסְמְרִים [יסע׳ מ״ח] : לחגל
בְּמַקְהֲלֵי לחברך ה׳ [מהל׳ כ״ו] בְּמַקְהֲלוֹת

דרכו לחלהים [שם ס״ח] לף נסמנו : מפני ההח : ומה שכתב הרח״ב
בניתוק המכלול [ד״ק דף רכ״ו] שרחוי לומר בתפלח יוצר של שבת ובמקהלות
רבבות עמך בחירק המס : ונתן טעם לפי שהוח סתום : לף ידעתי מיון
לו זה : ולחרבה נרחה יותר שרחוי לומר בפתח המס כמו שהוח בלשון
נפרד : כי לין דרך המס הנוספת ברחם השמות להשתנות מפני הסמיכות
ולח נשתנה בקלת השמות מזה המשקל בלשון סמיכות היחיד : לין לך בו
לגף מדושו הגמלין בכתוב : ולולם ההח ודאי רחויה להיות בחטף פתח :
כי כן הוח מנהג לירי עין הפעל להשתנות בסמיכות התקודן ולח מלחנו
בקודן הנפרד מזה הטס בהשתר הלירי לין רחויה מזה של הסמיכות :
מַפְעִיל מְזַמֵּר בְּמִשְׁעוֹל הכרמים (במד׳ כ״ג) בְּמִקְצַעַ

ההגר (יהז׳ מ״ו) : ובפתח המס מַטְמוֹן מַכְאוֹב
מַשְׁקוֹף מַרְגּוֹעַ והקבוץ יש לנו מַטְמוֹנִים [ירמ׳ מ״ח] :
מִקְצוֹעוֹת החגר (יחז׳ מ״ו) : כלם לף נסמנו · חגל לְמִקְצָעוֹת
המשכן [שמות כ״ו] הוח משקל לחר : ונחתר ממנו בלשון יחיד מִקְצָע :
מַפְעִיל מַסְלוּל ודרך (ישעי׳ ל״ה) : כפוח הַמַּנְעִיל [ס״ה ה׳]
מַכְלוּל תן והתם רכליך בְּמַכְלִלִים [יחוק׳ כ״ו] :
וכן יתמר מַחֲלוּי עץ כי עודנו לחתו בְּמַחֲלִיִּים רנים (ד״ה ב׳ כ״ו]

מַפְעִיל וכעל מַשְׁכִּים הולך [הושע ו׳] ימן מוכל לְמַכְבִּיר
(חיוב ל״ו) : ועם הע הנקבה מַנְגִּינָה חמי מַנְגִּינָתָם
חיכ׳ ג׳] ובחורק המס : קרן חחמ מְצִיעָרָה (דניאל ח׳] ודגש
הלרי למפחרת הקריחה .
מָפְעָל מָשְׁחָת כי מָשְׁחָתָם בהם (ויק׳ כ״ג] . חבל להיות
להם מָשְׁחָתָם (שמו׳ מ׳] : שרשו משח , והמס מסרם המיבה
והמיו ממורת הע הנקבה , כי הוא מנפרד משחה בפלס חכמה
מְפֻעָר לְמָתְעָב גוי (ישעי׳ מ״ע) וּמְבַשְּׁלוֹת עשוי [יחז׳ מ״ו)
מְזַמְּרוֹת מורקום (מ״ב ו״ב) ויחמ׳ החחד מהס מְבַשֵּׁל
מְזַמֵּר חו מְבַשָּׁלָה מְזַמָּרָה וכן ויסס מְרַאֲשׁוֹתָיו [נחו׳
כ״ח] מן מְרַאֲשָׁה ובמוח הלמד מְמַלֵּא על כל גדומיו (ד״ה ו׳
ו״ב) ומיך הַמְּקָרָה [קהל׳ י׳] וְלִמְכַסֶּה עחיק (ישע׳ כ״ג] הוע
סס כמו מִכְסֶה ועם הע הנקבה מְנַקִּיָּה הקוף בחירק והיוד בדגש
מן וּמְנַקִּיּוֹתָיו (שמו׳ כ״ה] וזה המשקל סוה למשקל הבימוי מבנין פקד
הדגוש ולמדין זה מזה בדרכי נעימס .
מְפוּעָל מְשׁוּפָט מן לְמִשְׁפְּטֵי לחתנן [חיוב ט׳] מְלוּשָׁן
מן מְלָשְׁנִי בסחר רעהו [מהל׳ ק״ח) ובע הלמד בק״ח
במקום ההולס מפני היוד הנוספת והרד״ק בחכלול לע הביח
זה המשקל בשמות : לחרי שכבר זכר המלות החלה (סס דף פ״ח ע״ב)
בפעלים בבנין פועל המרובע [עיין בחה שכחבחי בחסלת הכללות׳ שבול
פ״ה [והחימה על המדקדקים שנחסכו לחריו בזה ולע זכרו המלות החלה
בחשקלי השמות עם היות שלע הניחו רק שבעה בניחים בפעלים ולחן להס
החלע מלומר שחלה שמות החחר הס :
קז מִפְעָלָה מלרע מִלְחָמָה מִשְׁפָּרָה ובפחח המס
מַמְלָכָה ובסגול מֶמְשָׁלָה מֶרְכָּבָה ומזה המשקל
מַלְאָבָה שמשפטו מַלְאָכָה חלע שנחה החלף ונעתקה מנועתה
מג

לל הלמד כמנהג הלשון ולפיכך המם בשוא כי לא יתכן היותה מנוקדת בחטיפה קטנה מפני היות לחריה לא דגש ולא שוא נח ונעוים זה המשקל לא מלאתו בכל המקרא אבל יתחברו השמות שבזה המשקל מן מִפְעֶלֶת כמו שיתבאר בשמות במשקל המזכר :

מִפְעָלָה הלמד בדגש ומלרע מַהֲתָלָה מַעֲרָנָה מַעֲשָׂקָה

מן הזו מַהֲתַלּוֹת (ישע' ל') לגבי מַעֲרַנּוֹת [ש"ח טו]

בדגש מַעֲשַׂקּוֹת (ישע' ל"ג]

מַפְעֵלָה מלרע מַכְשֵׁלָה מַשְׁעֵנָה מַהֲפֵכָה ולא ישמנה

בנעימו זולת שההא מהפך להיו רפויה בנעים היחיד : כמנהג

הלשון בְּמַהֲפֵכַת סדם (דבר' כ"ט] ואת מַחֲרַשְׁתּוֹ (ש"ח ו"ג]

ויאמר האחד ממם מַחֲרֵשָׁה

מִפְעֶלֶת מלעיל והמם בחירק לו בפתח לו בסגול מִלְחֶמֶת

מִרְכֶּבֶת מִשְׁפַּחַת מַמְלֶכֶת מֶמְשֶׁלֶת המבחר

למעלה (שניל מ"ב) והבדורם עם הכנויים בדגש המיו יוכיח על היותם

בנפרד בתיו בסוף כי הלו היו מן מלחמה , מרכבה , משפחה ממלכה

ממשלה היותה ההא מהפכת למיו רפויה : וכאשר ידעת וכתב הרד"ק

בשכלול [ד"ק ד' רכ"ה) ו"ל , ועשו האבור מן מלחמת לא מן מלחם' ,

לפי שהוא נקל בלשון , כמו שעשו מן פּוֹקֶדֶת לא מן פוקדה עכ"ל ,

ומזה המשקל מִלְאֶכֶת חלק שנחה החלף וכאשר המבחר

[מחלק זה השניל] בדקדוק תלת מלאכה וכן עם הכנויים

מַלְאַכְתּוֹ ובקבוץ הנפרד מְלָאכוֹת בנוה החלף , אבל בנעים

המקובץ החלף נעה כל

מַלְאֲכוֹת המבנים (ד"ה ח' כ"ח כל מַלְאֲכוֹתֵיכֶם (תהל' ע"ג]

מִפְעֻלֶת מלעיל והמם בחירק לו בפתח מִשְׁקֻלֶת מִכְמֶרֶת

מַחֲלֻקֶת מַלְכֻדֶת מַשְׁכֻּרֶת ויתקיים בסמיכות :

עם הכנוי' תאמר מִשְׁקָלְתּוֹ מִכְמָרְתּוֹ בקמץ חטף תמורת

החולם

כחולם לו בשורק מה מַשְׁבֶּרְתֵּךְ (נרח' כ"ט) ועל מַחֲלֻקְתּוֹ
(ד"ה ח' כ"ז) כמו שמחמר מן אֹזֶן אָזְנוֹ ומן קוֹמֶץ קֻמְצוֹ וכפי
הכלל מאחר הקדמתי לך (לעיל שביל מ"ב) אבל ויקטר לְמִכְמַרְתּוֹ
(חבק' ח') שהחס בפתח לאינו נגזר מן ופרשי מִכְמֶרֶת
[יסעי' י"ט) רק מן מִכְמֶרֶת בסגול והקבוץ מִשְׁמוֹלוֹת
מְכֻמּוֹרוֹת ובזה המשקל בְּמַסֶּרֶת
הצרית (יהוק' כ') הרחוי בְּמַאֲסֶרֶת והחלף נחה בשוא הקמץ
(והרח"ב בנמוקי הפרשים (שרש מאסר כמב שהסמך בדגש :
ואנכי לא מצאתיו רק בקמץ החס והסמך רפה וכן משמע מדברי
הרל"ק שם, ובפירושו ובמכלול (ל"ק דף קי"ד ודף רפ"ח) כי בשום
מקום לא הזכיר הדגש, ע"ש ולפי פירש"י והמרגום שפירשו לחומו לשון
מסירה, והיה במשקלו ומהו שם המלחמה נְפוּצַת ס"ח י"ח) משרש
נפץ) וכן מַכֶּלֶת לצדיו (מ"ל ה') משפטו מַאֲכֶלֶת

ועל הדגש מקו' הגח :

מִפְעֲלוֹת, חסר לו בְּמִסְבְּנוֹת (דבר' ה') :

מַפְעִילִית : מַבְלִיגִיתִי : מן מַבְלִיגִיתִי עלי יגון [ירמ"ח],

מִפְעַלוֹן, מִסְדְּרוֹן, מן ועלה להוד הַמִּסְדְּרוֹנָה [שופ' ג'],

וההא נוספת, לפיכך העתם מלעיל :

קח תַּפְעוֹל : תַּעֲנוּג, תַּנְחוּם, תַּמְרוּק, תַּחֲלוּאַ

ויתם בְּתַחֲלוּאִים (ד"ה ב' כ"ח) ותם תַּחֲלוּאָה

(דברי' כ"ט, כבר כתבנו [לעיל סוף שביל מ"ב) שזה המשקל לא
ישמנה בנעוימו :

תַּפְעִיל, תַּלְמִיד, תַּכְרִיךְ, ובלירי עין הפעל, ונחתם

תַּשְׁבִּיץ [שמות כ"ח) ולא ישמנו בנעוימם :

תִּפְעָל, תִּדְהָר ומשטר [יסע' מ"ח], ותם הַתַּחְמָס [ויק' י"ח)

תְּפַעֲוֹל בדגש עין הפעל, לו תְּבַלֻּל (שם כ"ח) :

תַּפְעַל, חסר בְּתַלְשָׁר [יסע' ל"ו]:

תַּפְעוּלָה, מלרע תַּהַפּוּכָה, מן דור תַּהַפּוּכוֹת [דברי' ל"ב]:

תַּעֲצוּמָה, מן עוז וְתַעֲצוּמוֹת (מהל' ס"ח):

תַּחֲנוּנָה · מן בקול תַּחֲנוּנוֹתַי (מס פ"ו):

תַּפְעֵלָה מלרע: תַּרְדֵּמָה: תַּבְעֵרָה: ומזה המשקל

תַּאֲנִיָּה, ואניה (יסע' כ"ט] היוד ממורת הא למד הפעל והוא בדגש במקום הנח, ולפיכך הנון בחירק קטן:

תִּפְעָלָה מלרע: תִּפְאָרָה: ונעימו בלה תמשקל אחר:

תִּפְעֶלֶת מלעיל: תִּפְאֶרֶת: ובכנוי ובזה תִּפְאַרְתִּי (יסע' ס') בדגש המיו כמשפט: תִּפְלֶצֶת, מן תִּפְלַצְתָּךְ הסיא חומך [ירמ' מ"ט]: ומנהג זה המשקל והמשקל הקודם: כמנהג משקל

מִפְעָלָה ומשקל מִפְעֶלֶת אחר המצאתו [בשביל הקודם לזה]: חלף שלשה בשם ברעם ושלשה בשיו:

תִּפְעוֹלֶת מלעיל: תִּלְבֹּשֶׁת, הוא למשקל מִפְעוֹלֶת שזכרנו למעלה [בס] חלף הזה בשיו ברעם:

תַּפְעֻלוֹנִי מלרע: תַּחְכְּמֹנִי [ס"ב כ"ג]:

קט יִפְעַל מלרע יִצְהָר · ובכנוי מירוך יִצְהָרֶךָּ [דבר' י"ד]:

יַפְעוּל: וּבַיַּלְקוּט [ס"ח י"ו]: ובחולם העין יַעֲקֹב:

יַפְעֵל: חרז יַעְזֵר (במדבר ל"ב]:

נַפְעוּל: נַפְתּוּלֵי · מן נַפְתּוּלֵי אלהים נפתלתי (ברא' ל']:

ובחירק הנון נִמְרוֹד ובסגול: מי נֶפְתּוֹחַ [יהוש' ט"ו]:

הִפְעוֹל: בְּהִנָּרוֹתָהּ עטן [מהל' ס"ח], ובשורק עין הפעל:

כְּהַתּוֹךְ כסף [יחז׳ כ״ב] בדגש המיו למשלוש מן פת הפעל:

הַפָּלוֹת: לְהַשְׁמָעוֹת חוזים [שם כ״ד],

הַתְּפַעֲלוֹת ומן הִתְחַבְּרוֹת [למיחל י״ח]:

קִי אֶפְעָל, אֶשְׁכָּר, אֶשְׁפָּר, אֶשְׁנָב קמוצים, ובהסמכם

פתוחים ובכנוי בעד אֶשְׁנַבִּי (משלי ז׳) בפתח ודגש

במקום הקמץ: וְאֶצְבַּע הבית בפתח והרד״ק הביאו

במכלול(ד״ק רכ״ט) בין הקמוצים, וחולי מלע כן שלח אֶצְבַּע

[יסע׳ כ״ח בקמץ הבית, כי לע נמלע זולתו בכתוב בלשון

נפרד ונחנהו מלחמוהו פתח, ובכנוי בקמץ אֶצְבָּעוֹ היחידי [ויק׳ י״ד]

וכן בקבוץ, חרבע אֶצְבָּעוֹת [ירמ׳ נ״ב]. ובסמיכות החקוק

וְאֶצְבְּעוֹת ידיו וגו׳ [ס״ב כ״ח] בשוא, וכן עם הכינוי,

אֶצְבְּעוֹתַי למלחמה [מהל׳ קמ״ד), ובפתח החלף,

אַבְזָר אַבְזָב וְאַרְבַּע גם הבית פתוחה גם

בחתום וסוף פסוק.

אֶפְעוֹל, אֶגְרוֹף, אֶשְׁכּוֹל, אֶפְרוֹחַ, אֶתְמוֹל, כי ערוך

מֵאֶתְמוֹל מפתה [יסע׳ ל׳] המס בס״ג, כל יודעו

מֵאֶתְמוֹל. שלשום [ס״ח י׳] החלף בחירק והמיו בדגש,

והקבוץ אֶפְרָחִים לו בניס [דבר׳ כ״ג], ובכנוי

וְאֶפְרָחָיו יעלעו דס [חוז׳ ל״ט], ולע יסמה, וקבוץ

משכול מלחמו גם בפתח החלף, ושדיך לְאַשְׁכְּלוֹת

[ס״ה ז׳), ובסמוך אַשְׁכְּלוֹת מרוח [דברי׳ ל״ג]

הכף בשוא, ובכנוי הבשילו אַשְׁכְּלוֹתֶיהָ [ברא׳ מ׳]

והכוון שהם מתשקל לחר, כי חולם העין לע תשמה

אַפְעֵל, אַבְנֵט, לע יסמה בסמוך. ובכנוי ובקבוץ, וַאֲבַנְטָךְ

לחזקתו [יסע׳ כ״ג] ועשית להם אַבְנָטִים [שמות כ״ח]

ויתכן שתהיה גם החלף ערטית: ועוד לחזרנו במרוגעים

[לקמן שבול קמ״ג]:

אַפְעִיל, נמי אַבְזִיב [מיכה ז׳] ובמוסף הע ועד אַרְנִיעָה

לשון

לשון שקר [תהלי ו"ג] הוא שם כתו רַנַּע לדעת קלת מפרשים:
אֲפַעְיִל אֲבַטִּיחַ ואת הָאֲבַטִּיחִים [במדבר י"ח] :
אַפְעַל אַפְדָּן הדלת בפתח או בצירי , מן ויטע לתלי אַפַּדְנוֹ
[דניאל י"ח] , ועיין במס"ל [שביל י"ג] :
אֶפְעָלָה , אֶצְעָדָה , ובפתח החלף , אַזְכָּרָה , אַזְכָּרָתָה
לה' (ויק' ו')
אַפְעוֹלָה מלרע , וְאַשְׁמוֹרָה בלילה (תהל' ל') ועם חיו ותלעיל
רמז הָאַשְׁמֹרֶת התיכונה [שופ' ז'] והמם בחולם , וכן
בשמיכות עיני אַשְׁמֶרֶת בְּאַשְׁמֹרֶת הנקר (שמות י"ד) והקבוץ קדמי
[תהלי' קי"ט] ,
אַפְעֶלֶת תלעיל , בפי אַמְתַּחַת הקבץ [נרח' מ"ד] בפתח תפני
החיח , והוא שוה בשמוך ובמכרת , ועם הכנוי בפי
אַמְתַּחְתּוֹ [שם מ"ב) והקבוץ אַמְתָּחוֹת התנשים (שם מ"ד]
החיו בשוא והוא שמוך , ואולי יהיה כמו כן קבוץ הנפרד בשוא ,
או יהיה בקמץ אַמְתָּחוֹת , ובכנוי בפי אַמְתְּחוֹתֵינוּ (שם),
אַפְעֻלִּיוֹת : אַכְזְרִיוּת חמה (תהלי כ"ז]
אַפְעָלוֹן אַדַּרְכוֹן מן לַאֲרַרְכְּנִים [עזר' ח']
אַפְעָלוֹן אַפְרִיוֹן (ש"ה ג') והיוד במקום הע למד הפעל ,
נתיב יז בדרכי המשקלים מגזרת חסרי הפא
כיא מַעוֹל העין בחולם ובדגש למשלוש מן פע הפעל שם ומגדל
הַמְשׁוֹר (יעז' ו'] , ובשורק גדול העין, מַבּוּעַ:
מַדּוּחַ : מן משלוש שוע וּמַדּוּחִים (חיכה ג') , מַשּׁוּאָה , מן

הפלמס לְמַשּׁוֹאוֹת (מהל' ע"ג) , לו יהיה בנפרד מַשּׁוֹאָה בהי"ן
מַעַל מַטָּע : מַתָּן : פתיחס מן , מַצָּב : מַדָּע וּמִמַּדָּע
עד הטפחות (מ"ש ז'] פתיחס יוד ובחיס כדרך חסרי פ"י
מן , וכמ"ל (מסלת הקוד שביל ל"ג] , וכבר בארנו [לעיל שביל
מ"ג) דרך נטיית המשקל , ובתירוק המס , וּמַקָּח שוחד [ר"ה
ז' י"ט] , ואם למד הפעל חלף תמקיס הקמץ בסמיכות ,
מַשָּׂא מלריס [יש' י"ט) , ובצירי העין , מַפֵּץ חמה לו [ירמ' כ"ח]
ואפשר להיות כמוהו מַקֵּל , עיין בתמ"ל שביל ל') :
מַעֲלָה מלרע , מַחֲנֶה מַטָּרָה , מעי מַפָּלָה (יש'
י"ז] זכרונו לעיל (שביל מ"ג] .
מַעֲלֶה העין בצירי ומלרע , מַסֵּכָה , מַגֵּפָה מַצֵּבָה ,
ובסמוך מַגֵּפַת הסוס [זכרי' י"ד והקבוץ מַסֵּכוֹת :
מַגֵּפוֹת , חם כל מַגֵּפוֹתַי [שמות ט') ,
ולע ושמנו
מַעֲלֹת , מַקֶּבֶת , מַפָּלֶת , מַצֶּבֶת , לע ושמנה בסמיכות ,
ועם הנטוייס , על מַפַּלְתּוֹ [יחוק' ל"ו , ורע קוצ
מַצַּבְתָּהּ [יש' ו') בתיו דגושה , כתפע המשקליס שסופס מן
בנפרד , ומזה המשקל ויתן מַשְּׂאֵת (חסמ' ג'] הרחוי
מַשָּׂאֵת , ובמה החלף היה מפעלו מַשָּׂאת הסין
בצירי , ולע שנעתקה הצירי אל החלף ובע שוא
במקומה בסין , וכדרך שהוקעתיך [מסלת הקוד שביל ל"ז] , ע"ש ,
ולפיכך על משקל מִפְעָל ושמנה בסמיכות הצירי לפתח , מַשְׂאַת
המלך (ש"ב י"ח] וקבוצו ושע מַשָּׂאוֹת
בראש' מ"ג]
עֶלֶת , הַשָּׂאת והסבר (חוכה ג'] שְׂאֵת מן ספחת (ויקרא י"ג
מפרפס שָׂאֵת , שְׂאֵת , ושמנו מפני החלף למד הפעל
וכדקדוק מלת מַשְׂאֵת שזכרנו במשקל הקוד'

מַעֲלוֹן, מכסה מגלה בְּמַשְׁאוֹן (משלי כ"ו)

מַעוֹת, מַצּוֹת מן חסר מַצֹּתֶיךָ [יחז' מ"ה], ורבו גלה תענין
וכי וגלו חנסים (שמו' כ"ה)

מַעֲה ההה למד הפעל, מַטָּה, ומספרו בחסלומו מַנְטָה ונטוים
כנטוים מְקֻנָּה חסר וכרט לעיל סגיל מ"ו), חלה סזה
בדגש עין הפעל למסלוס פה הפעל: וקבולו חת כל הַמַּטּוֹת
[במד' ו"ו] לו מַטִּים מן נקבת בְּמַטָּיו [חבקוק ג']

מַעָה העין בקמץ ומלרע: וההה לנקבה: והה למד הפעל נסמסה:
מַסָּה מַכָּה ונטוסס כנטוים מְצֻוָּה חסר כחבמו לעיל [סגיל
מ"ח]: חלה סבחוים בחסרון פה הפעל ומחורמה דגש בעין הפעל: והקבוץ
הַמַּסּוֹת הגדולות [דבר' ז']:

הַעֲלָה מלרע רוח וְהַצָּלָה (חסתר ד'):

עֵיל וכי שִׁיב ט [מ"ח ו"ח] חס ועלה לשמוס שִׁיאוּ [חוזב כ']:

עֲלָה מלרע: לב שמח ורבס נסב: נסח:
ויעב גֶּהָה [משלי ו"ו]

לפי מה שפירשו רש"י ז"ל מענין נגה וכן בחסקלו מעלת גֵּרָה
[ויקר' ו"ח] לפירש"י שכחב שם ז"ל. גרה כך שמו ויחכן לחחו
מגזרת מיס הנגריס עכ"ל, ויהיה גֵּרָה מן נגר בפלס גֵּהָה מן
נגה: וחולי לף בח בזה לבחר דקדוק החלה הזחת רק לפרס עניבה כענין
מיס הנגריס: וחולס מפסטוג לשונו מסמע כמו שכחבנו.

נתיב יח במשקלים מגזרת נחי הפא:

קִיב עֲלָה מלרע דֵּעָה עֵצָה שֵׁנָה עֵדָה חֵמָה לֵדָה
ובנטוים לשון יחיד העין בשוא עֲצַת ה' [במהל' ל"ג]
עֲדַת ה' [במד' כ"ז] שְׁנַת עולם [ירמ' כ"ח] ומדר
שְׁנָתִי [ברא' ל"ח] ותים עֲצָתוֹ [יסע' מ'] כל חֲמָתוֹ (מהל'
ע"ח: חגל בזעַת אַפֶּיךָ [ברא' ג'] צֵאֵת החדס (יחז' ד'] לף
נסחנו

נשמעו בהסכמת : כדי שלא להטיל על חות גרונים . וכן עם הכנוי לא
נשמעה לא צֵאָתֵךְ (דבר׳ כ״ג) ויתכן להיות מזה המשקל
בְּשִׁבְתָּו בהמיס [ס״ב ו״ט] ובא בחירק גדול
תמורת הצירי ולפיכך לא נשמעה עם הכנוי . וכתס״ל (מסלת
הנקוד סוף שביל ע״ב) ע״ס וכתב הרד״ק במכלול [ל״ק דף רל״ב ע״ב]
וז״ל בְּרָדָה נהגו בקריאתו מנהג צֵאָה לקיים הצירי לְרַדְתּוֹ לְרַדְתֵּךְ
ואולי נהגו כן מפני שהלמד והדלת ממוצא אחד שלא לחטף הלמד על
חברתה עכ״ל . גם יתכן לומר שלא רצו לקרות הלמד בשוא : כדי שלא
מתחלף עם למד המסומם המחוברת עם מלת דם ודין . ובקבוץ זה
המשקל : עֲצוֹת מרחוק (יעש׳ כ״ה] מעט שָׁנוֹת [משלי ו׳] :
שחרים חֲמוֹת מהגור [מהל׳ ע״ו] ובסמוך ובכנוי הנ״ש
בשוא עוד כתב הרד״ק סס ו״ל ובלו בחיו ובפתח שלא בסמיכות
סס לחמן שַׁנַּת לעיני [סס קל״ב] חֲמַת למו [סס כ״ה] עכ״ל .
וכן הביא סס בדף ו״ו [ריש ע״ב] מלת שנת בין שלא
הפסוקים [וזה נעלם מעיני המגיה הנזכר סס בגליון זה המשקל] ע״ש .
ויש קצת שעד לזה מן המסורה לכן בספרים שלנו הוא בקמץ : ולפי
הרח״ע בפירושו סס ובפי׳ לפסוק ממוקה שנת העובד וגו׳ [קהלת ה׳]
שהוא בקמץ : והוא לדעתי משקל לחר ומשפטו כן הוא להיות בנפרד כמו
נוספת בסופו לחרי קמץ גדול : וכן במשקלי נלחים בדב עֲצָתֵךְ
[יעש׳ מ״ו] : ולחר הלחד מתנו עֲצָת ובקבוץ הזכרים

עֲצָתִים . ועם הכנוי עֲצָתֵךְ והמיו הכמובה בהם היא הנו
הנוספת שדרכה להתקיים בקבוץ הזכרים
וכתבותר לעיל (שביל ק״ח) ע״ס ולדעת הרד״ק תהיה תלת עלמיך מהנוס
מן עֲצָה והרלוי עֲצוֹתֵיךְ בשני סימני הרבוי בוו ויו רבוי הנקבה
ובוד רבוי הזכרים כמ״ש סס [דף ר״ח ע״ח] וז״ל ובשימן רבוי הזכרים
לבד וַאֲחוֹתֵיךְ (שהיה לו לומר ואחיותיך] סלס ובמוהיה [יחז׳ ט״ז]
נלחים בדב עלמיך [יעש׳ מ״ו] ונשתו לחם ומים
[במדבר י״ד] בזמיך וברעתך [ירמ׳ ג׳] למען מספרה כל תַּדְלֻקָתֵךְ
[מהג׳ ט׳] מִשְׁנַאֲתֵיךְ סס [יחז׳ ל״ה] עכ״ל וכפי זה
לין מקום כלל למוין שבמלת עלמיך מהלמיך משלחין
שנלחר שהן תמורת הח הנקבה שבמשקלם הנפרד עלה מהלה שלחולו
הרד״ק

הרד"ק בפירוש (שם ע"ב) במלת לַיְרָכָתַיִם (שמו' כ"ו) שהוא במיו
הנקבה ע"ש ולפי זה נכון בעיני כי לא יתכן להתקיים סימן
היחידה בלשון רבים ורבות גם אלו היה מספע סימן היחידה
לצד גם בלשון קבוץ היה ראוי להיות כן בכל השמות ומה נשמו אלו
מאחר משקלי השמות והבינוניים שלא מלאו לעולם סימן היחידה בקבוצם :
לכן נראה לי יותר לומר בכל אלה שדינם להיות בלשון נפרד במיו נוספת
בסופם לחרי תנועה גדולה ויבואו בקבוץ הזכרים בהמקים המיו כמספע :
ויהיה ע"כ מהלמ"ד נגזר מן תְּהִלָּה ומשקלו תְּפִלָּת [כי הוא מן
הכפולים שרשו הלל) וקבוצו תְּהִלָּתִים ועם הכנוי תְּהִלָּתֵךְ וכן
מִשְׁנָאֶתֵךְ מחובר מן שִׂנְאָת
לַיְרָכָתַיִם ימה [שמו' כ"ו) וְלַיְרֵכֹתַי
המשכן [שם] נגע רְקָמָתַיִם (שופטים ה') הם מנפרד יֶרֶךְ
רְקָמָת במיו בסוף : וכמה עֶזְרַת מגר [מהל' ס') לף נַחֲלַת
שפרה עלי [שם י"ו] והדומים להם : ומשקל כלם פְּעָלַת ויבואו בהם
החירק והפתח והסגול בפת הפעל כמו . במשקל פְּעָלָה וכמו שכתבנו
[לעיל סביל ג"ר] . והרד"ק הביא [שם דף י"ו] כל הבאים במיו
לחרי קמץ בכלל הזרים : וכ"ה דעת שאר המדקדקים . ולדבריו יבואו
על נכון ולפי בהם ורוב כלל וכלל . ומועב להרבות משקלים מלהרבות זרים
ויולאים מן הכללים : לחרי שלפי בדיוקו קבלה בכמות המשקלים
ודיוקם רק נוציא לומס מדרכי המקרא ומלה לחת המלאת במקרא
מספיק להעיד על חדוש משקלה . וכמו שים הרבה משקלים שלא נמלא מהם
כי אם מלה לחת בכל המקרא : מכ"ש בלה שזכרנו שים מהם רבים
במשקל לחד . והרד"ק הרגיה פעם לזה : כי לע"פ שהביא [שמלת ויהי
מְמֻחֶרֶת [שמו' י"ה] בכלל הבאים במיו שלא כמספע : וכ"כ שם דף
רי"ו ע"ב שהמיו היא מקום הע"ם . עכ"ו יחד לזה השם מדוע
בפני עלמו [שם דף רכ"ב] במשקל פְּעָלַת , וכן בשרשים (שרש מחר]
נמס , ובמוספת מיו וכל יום המחרת [במד' י"ח] וכו' , ולא זכר
שם שהיה המיו מקום הע : ונפלאת ממני לא לדע מדוע לא עשה כן
בשום לחד מן שאר הבאים במיו לחרי קמץ , כי לא גלה דעתו בשום מקום
לחת להם משקל במיו בסוף לע"פ שים להבנים הרבה שמות במשקל לחד ,

וכמו

וכמו שכתבנו ולפי זו בלבד בחומן שהם בקמוץ לפני המיו חלה לפיכך
רבים מן המפוחים ר"ל הבתים בפתח לפני המיו זולת הסמיכות
יבואו על נכון לפי דבריו, כמו שִׁפְעַת הגמ' ריחה (מ"ב ט') עֲגָלַת
שלשיה [יסע' ט"ו] כְּשִׁמְחַת בקליר [שם ט'] והדומים
להם. נאמר שהם ממשקל פַּעֲלַת בקמץ הלמד וכתומשזכרנו:
חלק שבאו בפתח במקום הקמץ: וכתנהג שאר המשקלים שסופם
קמץ לפני נה נרחה שנמצאושהם שמות הבתיסבנפרד בפתח: וכמו שזכרנו
במקומם: וככה חלה שנת: חמת: שהם מנחו פא יוד: משקל
עֲלַת בין שמהיה למד הפעל קמולה ובין שמהיה פמוהה: וכן הוא
לדעתי דקדוק חלה בן פָּרַת יוסף וגו' [נרא' מ"ט]: שרשה פרה
מגזרת נחי למד הא: וחין המיו שבסופה לסיתן הנקבה כמו שחשבו
המדקדקים: אבל היא מתוספת החמשי"ו הנוספות. ומשקל זה הוא
פּוֹעַת: ולשון זכר הוא מאר למלת בן כמשפט: ועד"ו בכל הגזרות
שנמלא בהם שמות שסופם מיו זולתי הסמיכה נאמר שמשפטיהיות
בן בלשון נפרד בתיו נוספת בסוף אחרי קמץ: והדברים האלה נכונים
וברורים לדעתי: אך עכ"ו לא עברתי את הגבול אשר גבלו המדקדקים
הראשונים: ולאחתי בעקבותיהם בסדור המשקלים. כי לא יהרסו
משקלים לחלה הבתים בתוספת מיו בסוף אחרי קמץ או פתח. ואחנם
רחוקי להעיר בזה את המעיין. והוא ישקול את דברי חלה בפחות
עיונו ויפעוט בלבד: ואת אשר יבחר יקרב:

קִינְיָן עֲלֵי: דֵּעַ: מן שרש יָדַעְתִּי (חיוב ל"ו) : צֵא מאמר ל
(יסע' ל') הוא שם. והמשרש עליו הוא לשון עינוי,
והקבוץ תמיד דֵּעִים (חיוב ל"ו),
עוֹל: בּוֹל הריש (שם מ') ובחולם צֵא, הנגדים הַצְּאִים
(זכרי' ג'),
עוֹלָה מלרע, צוֹאָה, ובשמוד צוֹאַת בנות ציון [יסע' ד'],
ובכתוב וּמְצוֹאָתוֹ לא רחץ (משלי ל'),
עֲלַת מלעיל, שֶׁבֶת דֵּעַת בפתח מפני העין, והקבץ
תמיד דֵּעוֹת, (חיוב ל"ו) לו היה מקבץ מן
דֵּעָה,
מוֹעַל מלרע, מוֹשָׁב, מוֹדָע: מוֹרָד: ובשמוד העין בפתח
מושב הקור (ש"ח כ'), אבל מוֹצָא לא ישמע בשמיות
מפני הלשון - הנחה, ובשאר נטיות זה המשקל תמיד הקבץ
כמש"ל [שביל ל'], ובש"ג המס, שמעו מוֹסָר (משלי ח'),
פועל

מוֹעֵל בצירי העין, מוֹעֵי, מוֹקֵד, מוֹפֵת, שוה בנטיתו למשקל פּוֹעֵל, וכמ"ש הרד"ק במכלול (ד"ק דף רל"ח) וז"ל, והנה מלתו פתחת לְמוֹסְרֵי [תהלי' קי"ו] בצירי, ואם הנפרד מוֹסֵר בצירי, היה לו לומר מוֹסַרְי בסגול, לר נאמר כי הנפרד מוֹסֵר בקמץ, ועם הרבים מוֹסָרִים, מוֹסָרַי, ובין קמץ קטן חתף קמץ גדול עכ"ל

מֵיעַל, מֵישָׁר מֵשָׁרִים להבדיל [ש"ה ו'], והסמוך מֵיטַב שדהו [שמו' כ"ב], ובחירק המס מֵיכַל המים (ש"ב ו'ו) מִיעַל מִישׁוֹר:

מוֹעָלָה העין בקמץ ומלרע, מוֹרָשָׁה, ובשורק המס מטה מוֹסָדָה [יסע' ל'] והקבוץ ובחטף לְמוֹסָדוֹת (ירמ' נ"ח) ובסמוך מוֹסְרוֹת מצל [ש"ב כ"ג] העין בסגול, וכן בקבוץ הזכרים מוֹסָדִים, ובסמוך מוֹסְדֵי הרים (דבריה ל"ג).

מוֹעֲלָה העין בצירי ומלרע, מוֹסֵרָה מוֹעֲצָה והקבוץ מוֹסְרוֹת ומוטות [ירמ' כ"ו), וילכו בְּמוֹעֲצוֹת [מש ו'], ובסמוך ומוֹסְרוֹת ערוד [חוב ל"ט] העין בסגול, וכעס הכתוב, וּמוֹסְרוֹתֵיכֶם לחמק (ירמ' ל') וּמִמּוֹעֲצוֹתֵיהֶם יסבעו (משלי ו').

מוֹעֶלֶת מלעיל, מוֹלֶדֶת בית (ויק' י"ח), מוֹרֶשֶׁת גת (מיכה ו'), מוֹדַעַת בפתח מפני העין, מן בועז מוֹדַעְתָּנוּ [רות ג'] והמיו בקמץ והרחוי בצירי בפלס חרך מוֹלַדְתֵּנוּ (ירמ' מ"ו):

כיד תֵּיעַל מלרע, תֵּימָן ובמוסיפת הא תֵּימָנָה מלעיל: תֵּיעָל: תִּירוֹשׁ ובכתיב תִּירְשֶׁךָ וילהרך [דבר' י"ד לא יסתנה, תּוֹעָל מלרע, תּוֹשָׁב, ובסמוך תּוֹשַׁב כהן [ויקרא כ"ב]. וכל נטיתו כנטית משקל מוֹעָל חסר זכרנו (שביל הקודם לזה הלך שוה בניו ברחבו, וכן שתר המשקלי' הזכרנ' לפנינו

ומן נמוך נרחשים, שוי נגעים למשקלי הדומי להם נמס נרחשם.
תּוֹעֲלָה העין בקמץ ומלרע, תּוֹכָחָה תּוֹעֶפָה מן בְּתוֹכָחוֹת
על עון [מהל' ל"ט] וכסף תּוֹעֲפוֹת לך [חיוב כ"ג]:
תּוֹלָלָה בלירי העין ומלרע, תּוֹכָחָה והקבוץ תּוֹכֵחוֹת בלחמי
(מהל' קמ"ט, ובסמוך תּוֹכָחוֹת מוסר [משלי ו'].
תּוֹעֲלֶת מלעיל תּוֹחֶלֶת, תּוֹבַחַת בפתח מפני
החיך, ובכמוי תּוֹחַלְתִּי לך היא [מהל' ל"ט, וְתוֹבַחְתִּי
לבקריס [שם ע"ג]
תּוֹעָה מלרע, תּוֹרָה, תּוֹלָה, כגר כמבמוהו לעיל [שניל ל']:
ובשורק המיו תּוֹנָה, וביוד נעה מהם הא למד הפעל תּוּשִׁיָּה
תּוֹעִין, תּוֹפִין, תּוֹפִינִים מן תָּפִינִי מנחת פחים [ויקרא ו']
שרשו תפה, והחיו בס"ג מוסכם ויו ממורת חלף פא הפעל:
נתיב יט במשקלי השמות מגזרת נחי העין
קְטוֹ פָּעֶל בקמץ וסגול ומלעיל, אָוֶן הָוֶה: עָוֶל, בָּוֶת,
ובהא המוספם הַמְוָתָה להסידיו (מהלי' קי"ו); ויבוא זה
המשקל בנפרד על דרך השלמים אבל לא נמלאהו בכל המקרים
רק בשמהיה עין הפעל ויו, ולכן סדרנו לומו הנה, ובנטיית המשקל פא
הפעל בחולם ועין הפעל נחה, מוֹת יסרים (במד' כ"ג), תּוֹךְ הנהל
(דבר' ג'), אל תּוֹכוֹ (ויק' י"ח) מהסבות אוֹנֵךְ (ירמ' ד') לף
צלב עוֹלוֹת (מהל' ל"ח), מוֹתֵי ערלים (יחזקאל כ"ח):
וְשָׁוְא מזה המשקל חלף שהוקל והרד"ק בשרשים (שרש עול) ובמלעיל
(ד"ק דף ר"ח) הכניס בזה המשקל, בְּעָוְלָה רכולהך (שם)
בְּעַוְלוֹ חסר עשה שם י"ח), ויומר נרחה להיומם בחשקל
עָבֶד ובחים כדרך השלמים:
פִּיל מלעיל, זַיִת, בַּיִת, חַיִל, עַיִן, יַיִן, עַיִר, שַׁיִת
ויש שיבולן בנטיותם בהוה ופא הפעל בלירי, כמ"ל שניל

ת"ר] ויש שהם בחירק עם הכינויים שִׁיתִי ושמירו [ויצ' י'] חסרי
לגמרי עִירָה [בר' מ"ט], ויש שימקבלו כמו היוד וַעֲיָרִים
עפר' (שם, ל"ג) וְחֲיָלִים יגבר (קהל' י'), וקבוץ עין
במסקל שניה עֵינַיִם, ובלשון נקבות כמו היוד עֵינָוֹת
ותהומו' [דבר' ח'], ובשמוך עִינוֹת מיס
[שמות י"ו] וקבוץ יומלאנו כמשנה יְעָנוֹת שמיס ושלמות (בילה
פ"ח מ"ט), וקבוץ בית על הַבָּתִּים (שמו' י"ב) הבית בקמץ גדול
ואחריו דגש שלא כמנהג הלשון (ועיין במס"ל מסלת הנקוד שביל
ע"ה], וכן עם הכינויים ומלאו בָּתֶּיךָ וּבָתַּי כל עבדיך (שם י'),
והנה גם זה המסקל יבוא בנפרד על דרך השלמים,
ובמוספים הא לַיְלָה הנעשה תליל, וכמס"ל [שביל מ"ה] ע"ס, ודלת
כמ"ס הרב זמי"ע בפ"ב דברכו' (משנה ה') ד"ה בלילה הראשון
וז"ל, שם לילה לשון זכר בסימן הא נקבה עכ"ל, דמ"כ היה מספטו להיות
תלרע, ועוד כי לא מלאנו בכל המקרא שם מכונה בלשון זכר בסי' היחידה
וכמס"ל [שביל ס"ד] ע"ס, ומזה המסקל ומשד בָּנְיָא [דבר' ד'] חלת
שהוקל, וקבוצו בְּנָיוֹת בסקל ויומו, מן בנעומיוּבְנָיוֹתֶיהָ
(יהו' ל"ה), חבל לחפיקים וְלִבְנָיוֹת (שם
ו'] הוא מסקל אחר ויחד החחד ממנו:
נְאוֹת, ובקבוצו בלה היוד מתורת המיו, כמספט השמות שמופס, מיו
מוספם לחרי מ"ג, וכאשר התבאר (לעיל שביל ק"ח), כ"כ הרל"ק
במכלול (ד"ק ד'רמ"ט ע"ח) לאחד מן הפעים בדקדוק זאת המלה והוא הנכון,

קְטֹז פָּל בקמץ, זָר, רָשׁ, שָׁב, עָב, ובהסמכם פתוחים,
ונמלאים סמוכים קמוצים, וכמו כן יש מזה המסקל שהם בנפרד
פתוחים ע"פ המסרת, ויש שימקבלו בלשון זכרים ויש בלשון נקבות, וכבר
הגדמי לך (לעיל שביל מ"ד) שהמועה גדולה שבפעל הפעל תוכל הגזרה
לא תשנה, כדי לקיים הנא, ע"ש,
פֶּלֶ בצירי, עֵד, גֵּר, בֵּן, זֵר, (זכר לעיל [שם וקבוץ הנקבות
בהעלותך את הַנֵּרוֹת במד' ח'),
כֵּיל בחירק · שִׁיר · קִיר · עִיר : צִיץ : צִיר · וכרמוהו לעיל
[שם] · ופוטרי צִיצִים [מ"ח ו'] שלגש תתורת הא · וקבוץ
עיר בקמץ פא הפעל עָרִים הו בנוע היוד ושלשים עֲיָרִים להם
[שופט' י'] · וקבוץ הנקבות קִירוֹת הבית [מ"ח ו']

פּוֹל במולס : תּוֹר : כּוּם : עוֹר : שׁוֹר : כּוּשׁ : גּוֹי : יוֹם : שׁוֹרִים
גם זה נזכר לעיל [סס · וקבוץ שׁוֹר בנוע הויו
זבחו [הושע י"ג] · וקבוץ הקבוצ מזה המשקל כּוֹסוֹת
עוֹרוֹת · וקבוץ יוֹם בלשון ריס · לו יוֹמַיִם [במד' ט']
ובלשון רבים יְמִים היוד בקמץ · וכן עם הכנויים יָמָיו
יָמֵינוּ · וכן השתר · מלבד בכנוי הנסתרים והנסתרים
שנתמר · למען ירבו יְמֵיכֶם [דבר' י"ח] יבלו בעוד יְמֵיהֶם
[חיוב כ"ח] וכן בסמיכות : יְמֵי חדש [בראש ה'] בשוא
הוד שלח כמספע גזרת נחי העין · והרד"ק במכלול [ד"ק דף רל"ו]
בקש לתת טעם לזה ואמר כי השוא הוא במקום קמץ הטף · ע"ש ·
ואין זה מספיק : כי המנועה קטנה והשוא שויס הם בזה להיות
בלתי רחויים בפת הפעל מותם הגזרה . כדי שלא להבדל הנח (עיין
במס"ל סס במשקל עֵדֶר) ויתכן להיות מספע קבוצ בנוע הויו
בפלס שׁוֹרִים · ובעבר שהסמיכו בו הרבה הקלו לומו
והסמיכו : הויו והעולו מטעמה של הקודס לה · וכמנהג לומיות
לחו"י לשר הגדמי לך לעיל [מסלת הפעלים סביל כ"ו] ע"ש ·
ובסמיכות וכן בהמרבות המנועות בשתר שוא היוד על עיקרו : וכן
נהגו בסמיכות הרבות · זכר יְמוֹת עולם [דבר' ל"ג] לשל מן רֹאשׁ
נאמר רָאשִׁים רָאשֵׁי גבי : ישראל [במד' ו"ג] · רָאשֵׁיכֶם
שבטיכם [דברים כ"ט] ולא נשמנה הקמץ :

פּוּךְ בשורק : פּוּר : חוֹר : שׁוֹק : לוּחַ : רוֹחַ : ולא נשמנו : וים
מהם שיתרבו בלשון זכריס טוּרִים · כּוּרִים · ובנוע
הוא בַּשְׁוָקִים וברחובות (ס"ה ג') בסורות · וּבַרְוָדִים (ד"ה ג'
ל"ה) : וים בלשון נקבות לוּחוֹת רוּחוֹת ובא תם כל לוּחוֹתַיִם
[יהו' כ"ז] משונה : כי הוא בקבוץ הרבות ובלשון זכריס
כלתה ונמלא כמותו רכב אלהים רִבֹּתַיִם [תהל' ס"ח) ועד"ז
מֵרָאשׁוֹתַי שמול [ש"ב כ"ו) והוא סמיכות המקובל מן רֹאשׁ
או רֵאשָׁה כי שני המשקלים הללו שויס
הם בנטיתם כמש"ל [סביל ל"ה] ·

קִיז פֶּרֶה מלרע קָמָה בָּמָה נָפָה המבחר לעיל (סביל ח"ד]

פֵּדָה הפע בצירי ומלרע צֵדָה עֵדָה שִׁבָּה לג יזמנה
בנטיותיו · זולת ההפ שמהפך למיו רפויה בנטיית היחיד
כמנהג והקבוץ הֲעֵרוֹת והחקיס (דבר׳ ד׳) וכן בסמוך ועם
הכנוי : מלרע עֵדוּתָיו (תהל׳ קי״ע) וכן בשאר הכנויים :
ובא בדרך עֵרוּתֵיךָ [שם] וחבריו בחולם הויו והיא תנועת
הדלת שנעתקה אל הנה הנמשוך ממנה ויבוא שוא במקומה
בדלת כמנהג הלשון וכאשר הודעתיך [מסלת הנקוד שביל ל״ו] . ע״ס :
פּוּלָה הפע בג״ם ומלרע · בשירות דּוּגָה (עמוס ד׳) . וגבחו
סוּף [חיוב כ״ב] · ועם הת המוספת וְסוּפָתָה [הושע
ח׳] , ובכנו וּבְסוּפָתָהּ מבהלס (תהלים פ״נ) ·
והקבוץ כְּסוּפוֹת בנגד (ישע׳ כ״ח) ובהולם לג מלכו רוּמָה
[מיכה ג׳] שפלת קוֹמָה (יחז׳ ו״ז) קוֹמַת הכרוב (ה״ח ז׳)
וזת קוֹמָתְךָ (ס״ה ז׳) בכלס מחקיס מנועת פת הפעל :
כמשפע וזת הגזרה .
פִּילָה מלרע שִׁירָה חִידָה בִּינָה מבואר לעיל (שביל מ״ר)
ומזה ה שקל אִשָּׁה כי מאִישׁ לוקחה ובגם הסון מתורת
הגח : ועוד תזכור מזה בסמוך :
קִיחַ פִּלֶחֶת מלעיל אֵשֶׁת לדה [ירמ׳ ו״ג] · וכן בסמוך אֵשֶׁת
חורי (ס״ב ו״ח] . ועם הכנויים · אִשְׁתִּי אִשְׁתּוֹ
אִשְׁתֵּךְ החלף בחירק לו בשביל אִשְׁתֵּךְ כגפן
פוריה (תהל׳ קכ״ח] ובגשוש המיו יורה על היות ההבור
מזה המשקל לג מן אִשָּׁה בהת , וקבוץ זה הש : אִשּׁוֹת הזמה
[יהו׳ כ״ג] לו נָשִׁים ויש חומריסכי אִשָּׁה נגזר מפרש חגם
ובגם הסון למשלוש הסון כמו חַטָּה (וכמו שכתבנו לעיל
שביל ל״ר] , ויבוא בשלת אֵשֶׁת החלף בצירי תמורת הדגש , ולכל הפנים
יולג בש הזה בנטיותיו · מדרך הלשון , כי רצוי להחקיס בו לירי
החלף חס הוא מנחי העין , ובשחס הגח הוא תמורת הדגש משפטו להחקיס
כמש״ל שביל ל״ר] ומכ״ש בנדון דידן שאין רצוי להפיל הגח שהוא תמורת
דגש המורה על לום פרטים ולולי בא כן כדי לקיים דגשות המיו כמנהג
המשקלים שסופם מיו לאחרי תנועה קטנה , ולפי זה לריכה הסון להיות בשוא
נח כדי שילדק להיות לאחריו דגש קל ולאחר זה לג יתכן להיות החלף

בא"ג גלי נגינת טעם לפני עוז נח, ולפיכך מסמנה למונעה קטנה ועשו החבור מן חסם לו מן חסה, כמו שעשו מן מלחמת לו מן מלחמה:
וכאשר המדגיר במשקלו [לעיל שביל ק"ו]:

פְּעֶלֶת מלעיל בְּשֶׁת, וְנוֹפֶת מופיס (מהל' י"ט) ועם הכמויס פע הפעל בקמץ חטף והמיו בדגש, כמו בכל הארץ בָּשְׁתָּם וכדי לקיים דגש המיו מסמנה חולם פע הפעל שלא כמשפט זאת הגזרה, וכמו שכתבנו במשקל הקודם, והקבוץ מזה המשקל לע נמצא בכתוב, ומדרך סגרע מוכל לומר בּוּשׁוֹת נוֹפוֹת,

פְּעֶרֶת מלעיל, נַחַת, רַחַת, והם פמוסיס להרחבת המיס שהיו גרוניס ולע נמצא זולתם בזה המשקל, ואפשר להיות שַׁחַת מזאת הגזרה, ועם הכמויס המיו בדגש, וזה המשקל משונה גם בפרד שהפע בממועה קטנה, ואפשר שהמיו שבסופו היו במקום עין הפעל כמו שבאה במקום פע הפעל בלשון מקור מגזרת הפי הפע וגזרת נחי פע יוד, וכאשר ידעת, והקבוץ נָחוֹת רָחוֹת נאמר לומו בדרך סגרע לע"פ שלא נמצא בכתוב.

פְּלֶלוֹת לרון הָעֲרוֹת [שמו' כ"ה], בְּגֵרוֹת כתם [ירמ' מ"ח] לע ישמנה בסמיכות וכנוי ואלו וְעֶדְוָתִי זו נלמדם (מהל' קל"ב) בחולם מהם שורק גדול, לו יאמר: תמצו בלא כמו עֵרוֹת בחולם, וקבולם עֲדִיוֹת גֵּרִיוֹת בחוס' יוד נעה, וכאשר ידעת, וכן מלאנו קבוץ עֵרוֹת בדברי רו"ל

קִיט פִּילֶן הִיצוֹן תִּיכוֹן ועם הע הנקבה: להלר הַחִיצוֹנָה (יחז' מ') לַתִּיכוֹנָה [שם מ"ח]: הַקִּיצוֹנָה בחונת (שמו' כ"ו) לבל ואלו מבוא המלך החילונה [מ"ב י"ו] הוא כמו החיצון וההא נוספת כי הנטעם מלעיל ובלשוני זֵדוֹן מן המיס הַזֵּדוֹנִים [מהל' קכ"ד] עם אֵלוֹן מלב (שופטים ט') בְּאֵלוֹנֵי ממרא (בראי"ח)

פִּילֶן שב תגינת הַבִּיתָן (חמר ז') ובלשוני נהל אֵיתָן (דברי כ"ו) ויתכן להיות מן חיתן ערשית ומשקלו הֵיכָל ועכ"פ כתיתם שוה: וכן ניתן רק שאה בחורק הבית:

פלון

פְּלוֹן זְרוֹן לָצוֹן שָׁשׁוֹן ובסמוך ובכתוי משמשה קמץ פע"פ הפעל לשון

שלש כמנהג זולת הגזרה רק כן נמצאו **זְרוֹן** לגד [עובדי' ג'] **שָׁשׁוֹן** לגי [מהל' קי"ט] לחני ידעתי לחת **זְרֻבָּבֶל** (ע"ז י"ו)

ומדרך סגרת ומקבלו כמו כן בשוא פע"פ הפעל וכן נוהגים לקרות במשנה ובמפלה **זְרוֹנוֹת** בשוא הזין

פְּלֻנָּה מלרע **בָּשָׁנָה** לחפרי' וקח (הושע י') ולע כמלע נעימו :

פִּילַם רֵיקָם המס נוספם :

קֹב מָפוֹ מָקוֹם מָאוֹר מָשׁוֹשׁ מָכוֹן מָלוֹן מָבוֹא

נעימו מבוארות נעיל (סבול מ"ל ע"ס וקבוץ הוכרים **מְכוֹנִים** יסד לרץ על **מְכוֹנָיָה** (מהל' ק"ד] כל **מְאוֹרֵי** לור (יחזק' ל"ג] ובשורק הפע **מָצוֹק** מנפון (ע"ז י"ל) **מְצֻקֵי** לרץ (סס ג']

מָגוֹרֵי לל הרב (יהו' כ"ל) והחזיקה **בְּמִבְשָׁן** (דברים כ"ה) ,

ובלירי המס כי לע לקלים **הַמֵּרוֹץ** (קהל' ט') ומלת עשו **מְשׁוֹטֵיךְ**

(יהז' כ"ו) מסורה והרלוי **מְשׁוֹטֵיךְ** בשוע המס כי הוע מן כל תופסי **מָשׁוֹט** [סס] ובע המס בחירק ודגש לחריה תמורת

הנח הרלוי להמשך מן הקמץ שבמשקל הנפרד לע"פ שלין מספטו להיות קיום בחבור הכתויים ודוגמת זה הדקדוק הרלוימיך כבר לעיל (מסלת הנקוד סוף שביל ל"ב) ע"ס ,

מוֹפֵל מוֹעֵף מוֹצָק ובהע הנקבה שמת **מוֹעָקָה** בתחנינו (מהלי' ס"ו) ,

מְפוֹלָה מלרע **מְשׁוּבָה מְלוֹנָה מְרוֹצָה מְצוֹדָה** ולע

ושמו בנעימס , רק שבנטים לשון יחיד מהפך ההע לחיו רפויה כמספט הלשון כמו לת **מְרוֹצוֹת** הרחשון (ש"ב י"ח) ונחפס **בְּמְצוֹדָתִי** (יחזק' י"ב)

על **מְכוֹנָתָהּ** (זכרי' ה') ובחול' פע"פ הפעל **בְּמְצוֹדָה** רעה (קהל' ט')

הַמְּכוֹנָה הלחת (מ"ע ו') ,

מְפֻלָּה מְצָדָה מן יניחהו **בְּמְצָדוֹת** (יחז' י"ט) ותפסר שאמס

טרס , כ"כ הרד"ק במכלול (ד"ק ד' רל"ח) ויתכן להיותו מקודם מן ויצב
דוד בְּמִצָּד (ד"ה ח' ו"ח) וכן נראה דעת הרד"ק בטרסיס (טרס מלה) ע"ש

מַמְפוֹלָה מַמְגוֹרָה מן נהרסו מַמְגֵרוֹת (יואל ח')

תְּפוּלָה מלרע תְּשׁוּבָה תְּקוּמָה תְּבוּנָה תְּרוּמָה
תְּנוּפָה המבחר לעיל (סביל מ"ד) ובזוד היתם והימה להם תְּרוּמִיָּה
(יחזקאל מ"ח) . ובמלת וְתִפְצוֹתֵיכֶם (ירמ' כ"ה) הפך בחולם
במקום שורק גדול וכן המיו במהירק במקו' לירי , כי
דרכם להתחלף במקומות הרבה כמש"ל (מסלת הנקוד סביל ט') , ומלת
כִּתְבוֹנָם עלמיס (הושע ו"ג) הסרה מיו והיה רחוי כמבונתם וכן
חומרים שהוא משקל מהר יתמר בנפרד תָּבוֹן וכן במשקלו תְּאֵנִים
חלמת (יחזק' כ"ד) מהנפרד תְּאֵן ולדעת הרד"ק הוא מן תְּאוֹנָה
ויקודק בלשון זכריס כמו מן חטה חטים ,

יְפוֹל לת כל הַיְקוֹם (נרח' ז') יְתוֹר הריס מרעהו (חיוב ל"ט)
ובהירק יְרִיב מן ומת יְרִיבֵךְ תנכי תריב (יסע' מ"ט) ,
הַפּוֹלָה הַפּוּגָה מן מתין הַפּוּגוֹת (חיכה ג') ,
הַפָּלָה מלרע וַהֲנָחָה למדומות עשה (תסתר ג') ,
אָפוֹל אָכוֹךְ שמן (מ"ב ד') הוא סס דבר והחלף נוספת ,

נתיב כ בדרכי חמשקלים מגורת נחי למד הא :

קבא פְּעוּת גְּלוּת חָזוּת וְהָחְסוּת בלל מלרים (יסע' ל') ,
וְהָגוּת לבי מבונות [מהל' מ"ט] . כבר המבחר מספט נטוית
זה המשקל [לעיל סביל מ"ט] ויתכן להיות מזה המשקל
חלמנות חַיּוּת (ס"ב כ') חלף שבח בדגש ממורח הגה ועיין במה שכתבנתי
מזה במשקל פַּעֲלוּת [לעיל סביל ק"ד]

פְּעִית נמה הַצְּפִית [יסע' כ"ח במתיבו כְּזָיוּת [מהל' קמ"ד]
ורש

ורעו דָּלְיוֹתָיו [ירמי' נ"א מהנפרד] זָוִית דָּלִית וכן תמרו
בתוספתא: מעשר שני בְּזָוִית ו ומצלו בְּזָוִית תחרם [מעשר שני פ"ד
מי"ב] בְּדָלִית ובדקל בעל הבית מוריד ומהלך [פאה פ"ד מ"ח] וכן
בתמר דָּרִית, מן וְהַדְרִיוֹתָיו ובקעו (הושע י"ד) :
פְּעוֹת אָחוֹת לנו : קטנה (ס"ה ח') חֲמוֹת
מן ומרח חֲמוֹתָהּ [רות ג'], ובסמוך אָחוֹת לנו
[נרח' כ"ה] וכן עם הכנויים אַחוֹתִי
אֲחוֹתוֹ וכו', ובח בחד בפתח החלף להחיו
וְלַאֲחוֹתוֹ (בתר' ו') ; והרד"ק בתכלול (ד"ק רמ"ו ע"ב)
כתן בו טעם ' ע"ס וקבוץ הרבוי ביוד נעה אֲחָיוֹת
ובסמוך אֲחָיוֹת, וכן עם הכנוי, ולא אֲחִיוֹתַי [יהושע ב'
וכן מלמר בקבוץ חֲמוֹת ' וקבוץ הזכריס אֲחוֹתִים מן וַאֲחוֹתָיִךְ
בדסובנומיה [יחזק' י"ו] : וְלַאֲחוֹתֵיכֶם רחמה [הושע ב']: וימכן
להיות וַאֲחוֹתַיִךְ כמו וַאֲחָיוֹתַיִךְ : וכן וְלַאֲחוֹתֵיכֶם כמו
וְלַאֲחִיוֹתֵיכֶם : חלף שנשמעה היוד ונפלה תנועתה על הקודם '
כמנהג חומיות מהו"י ' וכאשר הודעתיך [מסלת הפועלים שניל כ"ו] -
ואחרי שנפלה שוא החיח נשמעה פתח החלף לחטף : והוא הנכון :
ומלת בלרקמך אֲחוֹתֵךְ (יחזק' י"ו) הוא לשון רבוי ובא בשימן רבוי
הנקבות לבד : וכמוהו והפלה ה' את מַכּוֹתֵךְ (דבר'
כ"ח) ' ועם כנוי נסמרים מהג זה הרבה ' וכמו שכתבנו
[לעיל שניל ל"ח] - ע"ס :
פְּעוֹת ' פְּרוֹת : שְׁבוֹת : זְנוֹת : כְּסוֹת : פח הפעל בשוא :
וכן בסמוך ובכנוי ' וקבוץ הנקבות מזה המשקל כקבוץ
בָּלוֹת : וקבוץ הזכריס זְנוֹתִים : מן בִּזְנוֹתַיִךְ וברעתך (ירת' ג')
שְׁבוֹתִים : מן בשובי את שְׁבוֹתֵיכֶם [צפני' ג'] : ובחולם עין
הפעל : חֲצוֹת לילה [מהל' קי"ט] : רוֹת : מן גדם רוֹתָהּ
[ויקרא י"ג] :
קִכֵּב פְּעִית : שְׁבִית : בְּבִית : מן ויעברו ימי בְּכִיתוֹ

(בראש' נ') ולפעמר להיות מזה המשקל · חֲנִית :
בְּרִית : שְׁחִית מן נלכד בְּשִׁחִיתוֹתָם [תיכה ד']
חֲבִית מן על מעשה הַחֲבִתִּים [ל"ה ח' ט'] וכמו שמצאר עוד

והנה לין לעמוד על עיקר זה המשקל לפי המיו שנפעלו היא מתומיות
התנועי"ו המוספות לו לפי היא תמורת הא למד הפעל : ובקלת השמות
יש להסתפק עוד לפי הפי מוצאת הגזרה לו שיהיו מן השלמי"ם ומהיה
המיו שנפעלו ערשית בפעל · ולמען מצין ומסכיל מולת הדברים לפשר
לפניך הנה דרכי הנטיה הנהוגה בשקרת בכל אחד מן השמות שזכרנו · כי
לא מלאתי זולתי להכניס בזה המשקל ומה שהביא הרד"ק בשכלול [ל"ק
דף רמ"ג] בזה המשקל מלת בְּרִית · כוונתו על ונשמרת בנהל כריח
[מ"ח י"ו] לפל הוא שם פעל פרטי לפר לין דרכו לנטות ·
ולפשר ידעת גם מלת שְׁבִיוֹת החמדה [יפע' ג'] לפשר להכניסו
בזה המשקל ולולם כבר לפרו המדקדקים שהוא מנפרד
שְׁבִיָּה בפלם שִׁחִיָּה והא לך דרכי נטיותיהם שְׁבִית מלאתוהו
בנפרד ובנותיו בַּשְּׁבִית [בפר' כ"ח] וראה מעניו שהוא מגזרת נחי
למד הא בלא ספק ולולם לחרי שלא מלאתו קבוצו רק בלשון
זכרים שְׁבִיתִים מן ושבות שְׁבִיתֵיךְ (יחזק' י"ו) ולא מלאתוהו כלל

בקבוץ הנקבות לא המבדר לנו שם המיו שנפעלו היא תמורת הא למד
הפעל או שם היא מוספת כי בשני הפנים האלה תמקים המיו כשתקבץ
השם בלשון זכרים וכתפ"ל [שניל ק"ח ושניל ק"ג] בְּכִית הוא גם כן
מזאת הגזרה בלי ספק כאשר יוכיח עניני שגל לא מלאתו קבוצו
כלל בכמוד לפיכך לא נדע שם יקובץ בלשון זכרים בְּכִיתִים או בלשון
נקבות בְּכִיתוֹת בהמקים המיו או בְּכִיוֹת ג'וד נעה

בסנהג המיו המוספת שחרי תנועה גדולה להשמות ליוד נעה בכל
המשקלים מכל הגזרות חֲנִית נאמר ממנו בקבוץ הנקבות וחניותיהם
למזמרות (יפע' ג') שמתקים המיו מזה ידעת שלין המיו שנו
מוספת דל"ך היה מספקה להשמות ליוד נעה ולחנם לפשר שתהיה המיו
ערשית בפעל ר"ל שיהיה מגזרת חנת ומשקלו פְּעִיל או שתהיה המיו
מתומיות הא למד הפעל כי בשניהם תמקים המיו · גם בקבוץ הרבות
ובתפ"ל (שם) וכפי זה היעד לפר דבר הרד"ק בערשית בערש חנה וו"ל
ולפשר שיהיה מן הערש הזה הנה חניית המלך [ש"ח כ"ו] וכו' והקבוץ
בלשון זכר שם החניתים ושם המגנות (ד"ה ג' כ"ג) ובלשון נקבות
וחניותיהם למזמרות [יפעיה ג'] עכ"ל ר"ל שלפשר שיהיה מגזרת נחי
למד הא ותהיה המיו תמורת הא למד הפעל או שתהיה המיו ערשית
בפעל

בעלם וברזו חנם ודבריו נכונים וברורים : ונדחה בזה ממיהם הרז"ה שכתב בלה"מ (מיבא השמות לוח ל"ו) וז"ל ומהמי על הרד"ק לפר הציחו (ר"ל הניח) בפרש חנה עכ"ל ' ע"ש : בְּרִית לה מלחנו קבוצו בכתוב לבל מלחנוהו בדברי רז"ל גדולה מילה שנכרתו עליה שלש עשרה ברימות [נדרי' פ"ג מי"ח] שלה נסחנה המיו בקבוץ הרבות ' וא"כ היונה נוספת לבל לפסר שהיה פרשים בעלם לו שהיה במקום הא למד הפעל ' וכ"כ הרד"ק בפרש"ס בפרש ברם לחרי שהכניס מלת ברית בזה הפרש וז"ל : ויש לומרים כי המיו מומרת בהא כמו שְׁבִיתַ עכ"ל : ומה שהניח לרחיה מלת שבית : ר"ל שהוא חבורו : במשקלו : לבל לא שיהיה פשוט לו שמיו שבית גם היא ממורת הא שהרי אין לו שום הוכחה לזה : וכמו שכתבנו : ולכן לא זכר המשורה הזאת בפרש שנה : ע"ש שְׁחִיתַ מן נלכד בשחיתות' : כ"כ הרל"ק בשכלול (ד"ק דף רמ"ג) במשקל פְּעִיתַ ' וכפי זה והי' זה הסס מפרש שחה : לבל בפרשים לא זכר לומו כלל בזה הפרש . וסס בפרש שחת כתב וז"ל : ונלכד בשחיתות : הלחת שחיתה : והרבה שחיתות עכ"ל . הרי לפניך כי נסתפק לו פרש זה הסס : ודלא כמ"ש הרז"ה בפקיעות ביסוד הנקוד [שער השמות יסוד ת"ה] שהוא מפרש שחת : חֲבִית : זה הסס לא נמלא בכתוב בנפרד : לבל נוכיח לומו ממה שכתוב על מעשה החבמים [ד"ה ח' ט] (והרד"ק לא זכר לומו בשכלול בין המשקלים מגזרת נהי למד הא : לבל הרחה פניס לזה בשה שהניח מלת מַחֲבַת בפרשים בפרש חנה : ולחנס בשכלול (ד"ק דף רכ"ה) הניח נזלת מחבת במשקל מִפְעָל : ולא חבמים הניח (סס דף רי"ג) במשקל פְּעִיל העתקמי לשונו לעיל בגזל פ"ז) ע"ש: וכתב עוד בפרשים בפרש חנה וז"ל ' לע"פ שזכרנו על מחבת בשמן (ויק' ו') בפרש חנה לפסר שהיה המיו פרשים : למה שכתוב בלחונה על מעשה החבמים [ד"ה ח' ט'] : ומה שזכרוהו רבומינו ז"ל : חבמי כהן גדול ליטמן ועריכתן בפניס (מנחות פי"ח ת"ג) עכ"ל ' ועל דבריו הלה כתב הרז"ה ביסוד הנקוד [סס] ובלה"מ (סס) וז"ל . ודבריו נכונים : לוברח הלפסר שלחר ודלי גמור הוא עכ"ל : ובעיני יפלה עד מאד ואינני רואה בזה שמץ ודפי : כי גם הוכחת הרד"ק ממה שמחקים המיו בחלת החבמים אינה הוכחה כלל וכלל : והחלה הזאת בעלמה עומדת בספק הזה : כי ימכן להיות המיו פרשים בעלם . או ממורת הא למד הפעל : או להיותה נוספת . כי בכל הדרכים החלה מחקיים המיו בקבוץ לשון זכרים [והרז"ה לא בחן היטיב לא הבחינה לפר זכר סס] : וכבר רחיתי בנמיבות לפר עברת בהן שמות הרבה מגזרת השלמים ושלשון שלמים לפר יבוחו בשוספת מיו בסוף לחרי חמוטה גדולה

וסיח

והיא ממקומת בקנון הזכרים . ועוד מרחה כמוהם להלן : וכן זכר חומש הרד"ק במשקליה' . והיה לפשר לומר שלח הוכיח כן ממה שמצאר הימין בלשון קנון רק מדגשות המיו במלת החמיש . וחור גו ממה שאמר במכלול [סס] שהדגש הוא ממורת הגח : לגל יהיה לפי זה עיקרו בשפרי חמת . ובקנולו ובח דגש במיו הנוספת למשלוש מיו למד הפעל . וחמנם מלבד מה שיהיה העיקר הסר מן הספר גם ההוכחה הזאת חיננה נכונה . כי המיו הנוספת שאחרי פ"ק לא תשאר בלשון קנון : וכמש"ל (שניל ק') : והנה התרכמי בזה כדי להורות לפניך הדרך להקור על כל כיולא בזה גם בשאר משקליס .

קֹכֵב פּוֹעֵה העין בשגול וההא למד הפעל ומלרע . יוֹרֶה ומלקוש (דבר' י"א) ועם שחול עשיו חֹזֶה (ישעי' כ"ח) :

פֹּעֶה כלו שגול ומלעיל הרגה בֹּכֶה [עזר' י'] וְהֹגֶה מפיו ילח [חיוב ל"ו] :

פֹּעֵה הפא בלירי והעין בשגול ומלרע גֹּאֶה ורם [ישע' ג'] חמיר

אֹבֶה [חיוב ט'] רֹעֶה דוד (ש"ב י"ו) הוא בשגול העין אע"פ שהוא סמוך ומחפטו ־ בלירי . והקנון בים גֵּאִים (תהלי ט"ו)

פָּעָה מלרע קָנָה : חָוָה : שָׁרָה : עָלָה כשר זכרנוהו לעיל [שניל מ"ה] . ומשם מרחה דרכי נטיית המשקליס המזכריס בזה השניל וקנון הנקבות מזה המשקל : שְׁרוֹת בכסף יקנו [ירמי' ל"ב] ובסמוך שְׁדוֹת בשוא וכן עם הכנ"ו' שְׁרוֹתָיו שְׁרוֹתֶיךָ וכו' והניח הרד"ק בזה המשקל סָנָה אע"פ שפתח הפעל בשוא .

כֹּכֵר פּוֹעֵה מלרע והעין בקמץ וההא לנקבה יהא למד הפעל נסמטה : עוֹלָה ולשכר אל ה' תּוֹעָה (ישעי' ל"ג)

ובסמוך עוֹלַת תמיד [שמות כ"ט] שוה בכל . דרכי נטיתו לנטית לשון יחידה שבשימוני פועל מגזרה זו בשנין הקל וכמש"ל [שניל ע"ו] ע"ש .

פָּעָה כלו קמוץ ומלרע שָׁפָה שָׁנָה אָלָה מָנָה בָּשָׁה :

זכריהו לעיל (שניל מ"ו) וקנוך זה המשקל שָׁנִים : מָנִים . ונוון מיו אֲלוֹת מָנוֹת ובסמוך ובכניו יסמנו כהסמנת קָנִים שרות אשר כמשרו [סוף שניל הקוש לזה] ונח שלח כמנהג לח מרוקיה זאת מָנוֹתֶיהָ (חסמר ג')

ג׳) המס בקמץ ומשפטה בשוא · **וְאֵלֶה** מלעלו בקמץ · החלף
בכל חלקי הנטיה הממלאי׳ ממנו ד״ד בכמוב . ויתכן שלא ישתנה בכל
חלקיו מפני החלף שהוא גרונית . ויש שמות מזה המשקל המתרגים
כדרך השלמים בהרחות הא למד הפעל או שיבוש לום אחר ממורחה כמו
מן **שָׂפָה** נאמר **שְׂפָתַיִם** : **שִׂפְתִי** : **שִׂפְתָיִן** וכו׳ :ובשלון רבות
שִׂפְתוֹת : ובשמוך **וְשִׂפְתוֹת** כשיל [קהל׳ ו׳] : ועם הכנויי׳
שִׂפְתוֹתָיִן שופטים [ש״ה ה׳] כלם בחיו ממורחת הא למד הפעל.וכן הוא
קבוץ **שָׁנָה** : **שְׁנָתַיִם** ימים (בר׳ מ״ח) · ואולי בא זה כן להבדילו
ממלת **שְׁנַיִם** · ומן **אָמָה** נאמר · עם **הָאַמָּהוֹת** [ש״ב׳].ואם
לשמו **וְאַמְהוֹתָיִן** [בר׳ כ׳] שמשקר ההא בלי חלוף : ולדעת
המדקדקים יהיו אלה משקל אחר מהנפרד **אַמֶּהֶת**
בפלס **עֶקֶרֶת** · ואין זה דעתי · כי מאחר שנמלא קבוץ זה
המשקל- על דרך השלמים בממורחת ההא בלום אחרת למה נרחיק
מהבדלתם זה הסם הבא כמוהם בלי חמורה : ועוד מי מניע להם
היומם מן לחמהם ולא מן **אַמָּהָה** בשקל **עֲקָרָה** : או **אַמָּהָה** בשקל
נַעֲרָה · כי שלשת המשקלים האלה דרך אחד להם בקבולם : ובאשר
ידעת : ויתכן עוד לומר בדקדוק זה הסם · להיות משפטו בנפרד
אַמָּהָה כמו נערה · אלא שהוקלה המלה ונשמטה הא השרש והטלה
מנועתה על הסם כמנהג הלשון ואחר זה לא היה לפנר שמאחר
פחח החלף שהיא מנועה קטנה בלי היות אחריה שוא נח וגם לא רצו
להדגיש הסם כדי שלא יחלף עם **אַמָּה** שהוא שם מדה לפיכך נקדו
החלף בקמץ גדול ובקבולו יבוא על נכון כדרך משקלו ומן **קָצָה**
נאמר בקבוץ ובשבי **קְצָוֹת** [מהל׳ ס״ה]בויו חמורת הא למד
הפעל וכן בקבוץ הזכריס : **קְצָוִים** : מן **קְצָוִי** ארץ
[שם ת״ח] : ולפי דעת המדקדקים יהיה כמו כן ואם
הַקְּשָׁוֹת אחר יסך בהן [שמות כ״ה] נגור מן **קָשָׁה** · ואפשר שיהיה
גם בנפרד בויו נעה **קְשָׁוָה** על משקל שפחה כי כן
מלאתיהו בלשון המשנה הגונב : ואם **הַקְּסָוָה** [סנהדרין דף פ״ח
ע״ב] : ואמרו שם בגמ׳ מאי קסוה אר״י : כלי ארת וכן הוא
לומר ואת קסות הנסך [במד׳ ד׳] עכ״ה ויהיה ת״כ משפט הסמיכות
המקובל **קְשׁוֹת** : וכן עם הכנויים **קְשׁוֹתָיִן** בפלס **שִׂפְתוֹת** ;

שִׁפְרוֹתַיִן ולהקל הפיעל הוי והטילו מנוחה על הטון הרחויה להנקד בטעם כמספט הלטון בחומיות לחו"י ולפי טעין הפעל מיינה בטעם נשארה הטעם בפת הפעל [כי אין לורך להחליף הטעם בחמעה מחרי שבלח"ה אין כאן שני טוחין רלופים] כמו בנפרד הרבים ואחרו קְשׁוֹת הנסך וכן וְקִשׁוֹתָיו ומנקיומיו [שמו' כ"ה] והביא הרד"ק בזה המשקל סְאָה - סלח [מ"ב ז'] חט"פ שהסמך בטעם :

פֵּעָה הפת בלירי והעין בקמץ ומלרע · מֵאָה · פֵּאָה : ובסמוך פְּאַת רחשיכם [ויק' י"ט] וכן ולחר עם הכנויים כמו : המשקל הקודם והקבוץ מֵאוֹת · פֵּאוֹת ויחכן שלח ושחח בסמוך ובכנוי מכני החלף כמו שלח בסחנה אֵלֶה וכמו שבחבנו וקבוץ השניים מָאתַיִם החלף נחה והיה מספטו : בלי נחות החלף מָאתַיִם בנפלס שִׁפְתַיִם והסמוך פַּאֲתֵי מוחג [בחל' כ"ד] ולחר עם הכנויים מָאתָיו פָּאתָיו בטעם החלף , לו מְאָתָיו פְּאָתָיו בטע כחלף

קבה פֵּעָה הפת בסחח ועין הפעל בקמץ ובדגש ומלרע רָוָה אָוֶה מן אַוַּת נפסך [דברים י"ג] בְּאַוָּתִי ולסרים [הושע י' ו'] ולח חסחנה חטעם פת הפעל בעבור הדגש ותזה המשקל פָּרָה והקמץ למשלוש דגש בעבור הריש ולסיכך נשאר הקמץ בנטיחו חפלט פָּרָתוּ [לויב כ"ה] כְּרוֹת הבטן [עמוס ד'] והוא סמוך ולחר : כן עם הכנויים פָּרוֹתָיו וכו' בקמץ הפת וכן בחשקלו הָרוֹת הגלעד [עמוס ג'] לחם כל הָהָרוֹתֶיהָ [מ"ב ט"ו] וְהָרוֹתֶיהָם חנקט [מ"ב ח'] לדעת המפרשים חומס מענין הריון ועוד חוכרס בחשקל פַּלָּה [לקחן שניל קל"ו] לחבל ורחמה הָרַת עולם [ירמ' נ'] שנסחנה : לויו מן הדגושים ובלי משלוש הדגש על החית גלם הַפָּרָה [נחמ' ה'] הפת בסבול מקום הפחח בעבור חום גרונית הקמולה שלחריה והסמוך פַּרַת יהודה [חגי ח'] והוא מלרע כמספט הסמיכות לחבל פחד וְפַרַת [יסע' כ"ו] הוא מענין לחר שרשו פחח ומשקלו שָׁרַךְ לפיכך הטעם מלעיל ובכנוי הקיבהו נח לְפָרָחֶךָ (מלחכי ג') וקבלו פְּרוֹת וסגניס (יחוק' כ"ג) · וכן בסמוך וּפְרוֹת הארץ [מ"ח ו'] : ובכנוי ומח פָּרוֹתֶיהָ [ירמ' נ"ו] ובמלח פְּרָוֹת עבר הנהר [נחמ' ג'] נעתקה החולם חל הגח : הנמשך ממנה וכדקדוק חלת

עדות ך

עֲדוֹתֶיךָ חסר הגדמי לך במסקל פְּלֶה [לעיל סגול קי"ז] וכפי זה
יהיה פַּחֲוֹת כמו פַּחֲוֹת סוה בסמוך ובמוכרח
ולדעת הרד"ק במכלול [ד"ק ריש דף רמ"ו] מהיה הוין
הגרחים בחלת פחוות ממורח הם למד הפעל. ויחתר ממנו וולם הסמיכות
פַּחֲוֹת הפך בסגול והחיר בקמץ: ומזה המסקל עוד בחירק פך הפעל
למרום עליון בַּצִּיָּה [מהל' ע"ח]: והלכו בַּצִּיּוֹת נהר
[שם ק"ה]:

קְכוּ פָּעוֹן שָׁאוֹן: רָצוֹן: חָזוֹן: יָנוֹן רָזוֹן: חָרוֹן:

מבוחר לעיל [סגול מ"ח]:

פְּעוּ נשם שָׁבוּ [שמו' כ"ח]. ולחי כומב על הספר בַּדִּין [ירמ' ל"ו]

פְּעוּ מלעיל מן שָׁחוּ [יחז' מ"ז] ושגח אָחוּ [לוזב ח] הוין ממורח
הם למד הפעל וכמב הרד"ק בשרשים [שרש לחה] וז"ל ולרבים
כי הוא בין אֲחִים יפריש [הושע י"ג] ומשפטו אֲחֵיהֶם ויש מפרשים

חומו מענין לח והוא הנכון בדרך הדקדוק עכ"ל ודעת הרלב"ע בספר
לחות [שער החומיות סיף חות הוחו] בפירוש הרלבון ע"ס וגם זה
הפירוש נכון בדרך הדקדוק: כי כן הוא מנהג הלשון בחומיות להו"י
שלרבן להשמע ותפול מנועתן על החות הקודם וכאשר הודעתיך פעמים
רבות: וְאַחֲיוֹם גם אֲחִים בני חב לחד המה:

פּוּעוּ מלעיל תְּהוּ: וּבְהוּ [בראשית ו'] : וכבר כתבנוס [לעיל
סיף סגול ל"ג]:

קְכוּ פָּעֵי מלרע נָקִי: עָנִי: שָׁנִי: קָלִי ובסמוך וְשָׁנִי
חולעת [שמ' ו"ט]: נְקִי כפים [מהל' כ"ד] ובכמו לחיך
לַעֲנִיֶּךָ
(דבר' ט"ו) וכן כלם בשוא פך הפעל: וכמו כן בקנוך
עֲנִיִּים נְקִיִּים: והיוד בדגש: וקנוך קלי מלחתו בחנה בלשון:
נקבות לפ ילחק החמוני קְלִיּוֹת ותגוזים (ב"מ
פ"ד מו"ב):

פְּעֵי גְּרִי: שְׁבִי כְּלִי פְּרִי אֲרִי קָחִי ובהפסק בסגל:

מים חיים הל כְּלִי (שמ' ו"ט) ויחסף כחול שִׁבִּי (חנק'ח)
והשמות מזה המסקל ובזחו עם הכנויים בפנים מפנים שוטים ים
שמקיימו על עיקרם כמו לחם וְשִׁבְיָכֶם (שמ' ל"ה) ולכלו לחם
פְּרִיהֶן (ירמי' כ"ט) ים מהם בנוע היוד ופך הפעל
בסגול

בסגול תֶּלֶךְ וקמץ (בר׳ כ״ו) את עֵדִים (שמו׳ ל״ג)
וּפְרִיכֶם מפתח [יחו׳ ל״ו] או בחיריק ומלעי את נְשִׁיךְ
[מ״ב ד׳] ובצירי שְׁבִין (דבר׳ כ״ח) לשון לעברתם
בְּמֵרִים [נחמ׳ ט׳] ימין פְּרִיז [ויק׳ כ״ו] והקמוץ מלעיל
כמו כן בדרכים סוגים זה מזה כי מן גדי נאת׳ שלשה
גְּדָיִים [ש״א י׳] וכן בַּעֲרֵי עֲדָיִים [יחזק׳ י״ו] ומין תרי ושנים
עשר אֲרָיִים [מ״ב י׳] וקבוץ הקמוצ ושנים אֲרָיוֹת [שם] ומן
וַחֲלִי כחש (משלי כ״ה) כמו חֲלָאִים (ש״ה ז׳) בחלף ממורת היוד
וקבוץ צְבִי כאחד הַצְּבָיִם (ש״ב ג׳) ובחלף נקה
ויוד נעה וְכִבְאִים על ההריס (ד״ה ח׳ י״ב) וכתב הרד״ק שהחלף
הגחה למשך והיוד הנעה במקום הא למד הפעל ויוד הרגיש
חסרה וכן כל פְּתָאִים מבין עֲפָאִים (מהלים ק״ד) החלפתה והיוד נעה
ולבי יקובץ עוד בלשון רבוא בְּצִבְאוֹת או בחילוף הסדה
(ש״ה ב׳ הומרה היוד בחלף וקבוץ השנים מזה המשקל הזרוע
וְהַלְחָיִם (דבר׳ י״ח) והסמוך לְחָיֵי עמים (יעש׳ ל׳) גְּדָיֵי עזים
[בר׳ כ״ז] ועל זה הדרך נהברם עם הכנויים וקבוץ כלי :
כֵּלִים בלירי הכף וכן עם הכנויים כֵּלָיו כֵּלֶיהָ וכו׳ לבל בסמיכות
המקובץ הכף בשוא כְּלֵי המשכן (שמו׳ כ״ו) וכן לרגיש עם כנוי הנמלים
והנסתרי כְּלֵיכֶם כֵּלֵיהֶם בשוא הכף וקבוץ פרי לא מלעיל בכמוב
לבל מלעילהו בלשון המשנה פֵּרוֹת וכן שהכנוי שומה המשקל מֵמֵעַי
הדגה [יונה ב׳] האחד ממנו מֵעַי וקבוצו
מֵעִים בלשון שנים כמו שנהגו קריאתו בדברי רו״ל :
ובכנוי המו מֵעַי [ירמ׳ ל״א] וּמֵעֵיהֶם לא ימלעו (יחו׳ ז׳) נשארה
הלירי גם בכנוי הנסתרים , חולי הוא מפני העין שהיא גרונית כדי שלא
לחטוף עליה , ואע״פ שלא עשו כן בלשון סמיכות וכאשר הרחיקו ,
פְּעִי הפעל בקמץ חטף והעין בחיריק ומלרע , מה חֲרִי (דבר׳ כ״ט)
גם כֶּחָלִי (שם כ״ח) , אל דָּמִי לך (מהל׳ ס״ג מעט צָרִי
(בר׳ מ״ג) ובשוא בשוא לבדו וְצָרִי ולוט (בר׳ ל״ו) וכן בסמוך אל קְשִׁי
העם (דבר׳ ט׳) ובהפסק בחולם ומלעיל לחם עֻנִּי (שם י״ו) והסיר ה׳
ממך כל חֹלִי (שם ו׳) ובשם ושמן וָצָרִי (יחו׳ כ״ז) ועם הכנוי׳ ויהי
סלע

חָלְיוֹן חוק (ת"ח ו"ו) וכי רבה לח עֲנָיִם (שמו' ו') :

קבח פֵּעַ שעון הפעל שלו יוד נחה · וְצִי תדיר [יסע ל"ג] : ושב
הָאִי הזה (שם כ') : והקבוץ אִיִּים : תשור יסרה
לְצִיִּים [שם כ"ג] וְצִיִּים תיד כמ"ס [במד' כ"ד] ניוד הרגיש
: לגד ויוד השרש נעדרה . והסמוך אִיֵּי הגוים (ברא' י') :
פֶּה ההג למד הפעל · מי שם פֶּה לחרש [שמו' ד'] · שֶׂה
מתים [שם י"ג] · ובסמוך שֵׂה כשבים [דבר' י"ד]
נלירי : ועם הכנוי ניוד נרחים · לח שֵׁן [שם כ"ב] ולים שִׁנֵּי
[ש"ג ו"ד] : ופה יסמך על פִּי ה' (במד' ד') · וכן בכנוי
מד"ב ליחיד כי פִּי המדבר חליכם (ברא' מ"ה) מספעו פִּיו בשמו
וודין ומחסר הלחם : ובשלר הכנויים פִּיו לו פִּיהוּ פִּיךָ :
פִּיהֶם פִּיכֶם · פִּינוּ : וקבולו הפלירה פִּים [ש"ל ו"ג]

ובלטון נקבות שמי פִּיוֹת (שופ' נ') נלירי חדה כחרב פִּיוֹת [תשלי ה']
בחירק ודגש לחריה כן תלחר עם הכנויים פִּיוֹתָיו וכן השלר
ונע בכפל וחרב פִּיפִּיוֹת בידם [מהל' קת"ט]

פַּע בפתה לו בקמץ : קַו שַׁי אָב אָח יָד דָּם דָּג :

ולים שוים בנטיתם · כי קלמס ובולו בדרך יד : דם : שנלמר
מהם יָרֹן דָּמוֹ לח דִּמְכֶם [ברא' ט'] · על יָדְכֶם (דבר' י"ח)
וקבולם דָּמִים יָדַיִם ובסמוך דְּמֵי יְדֵי וכמ"ל [שניל מ"ח] :

ויד יקובץ גם בלטון נקבות · שמי יְדוֹת [שמו' כ"ו] ובסמוך ובכנוי
היוד בשוע · וִידוֹת החופני' [מ"ח ו'] לשמי יְדוֹתָיו (שמו' כ"ו) ·
ומן לב נלמר בסמיכות אַב המון גויים (ברא' י"ו) בפתח : לו
עם יוד במקום למד הפעל אֲבִי כל בני ענר (שם ו') ובכנוי אֲבִין :

אֲבִיךָ וכן השלר בקמץ החלף לנל אֲבִיכֶם אֲבִיהֶם החלף בח"פ
וכלם בהרחום יוד במכתב זולת ליחיד מד"ב הנע ניוד הכנוי לנד אֲבִי
וקבולו בוו מיו אָבוֹת ובסמוך ובכנוי החלף בח"פ אֲבוֹת
אֲבוֹתָיו וכן כלם ולח יסמך לעולם עם יוד אֲחִי יפת
(שם) והנורו עם הכנויים כהנור לנ וקבולו
בפתח ובסמיכות אָח דומה [שם ל"ד] בח"פ וכן בכנויי אֲחִים
הנמלחים והנסחרים אֲחֵיכֶם אֲחֵיהֶם ובשלר הכנויים החלף

בפתח אַחִינוּ אַחַי ובהפסק ותרחה לתת אֶחָי [ס"ח כ'] החיתי בקמץ

בעבור ההפסק ולכן החלוף בסגול בתקוס הפתח כמשפט לפני פזת גרוניים הקמולה וכן עם כנוי הנסתר שהחית לעולם בקמץ לחפילו שלח בהפסק תהיה כמו כן החלוף בסגול אֲחֵיהֶן ומלרתו החלוף בפתח בכנוי נמלרוס וְבַאֲחֵיכֶם בני ישראל [ויקרא כ"ה] הַאֲחֵיכֶם

יבואו למלחמה (במד' ל"ב) והרד"ק בתכלול (ד"ק ד' רמ"ו ע"ב) נתן בהם טעם ע"ש ובתב עוד שם (ד' רמ"ח ע"ח) וז"ל וְמָן יהגם בכנויו ובקבולו מַנּוֹ מַנָּךְ מַנִּי והרמיה מה שמלרתו

וּמַנָּךְ לח מנעת מפיהם [נחת' ע'] שהשם פתוחה ודמה כי הנון מדגש חלף שהוקלה כמו הרבה מן הדגושים כמו שכתבנו ולולו היה מַן רפה בכנויו היה שם של וּמַנָּךְ בקמץ כיוד יָדָךְ עכ"ל : ודבריו נכונים :

פֶּ֣עֶר בֶּן שֵׁם עֵץ יֶשׁ גֶּא מתח וסע' ו"ו] : וחבור בן בלשון יחיד עם הכנויים בשוא הבית זולת בכנויו נחלץ ונחלשים שהיו בחירק בְּנְךָ בְּנְכֶם ולשון רבים בָּנִים בקמץ :

וכן עם הכנויים : חבל בכנויו נחלשים ונשמרים נאמר בָּנֵיכֶם בָּנֵיהֶם בשוא וכן בשמיכות הרבים בְּנֵי וכמ"ל [שביל מ"ח] ועץ לח ישמנה בכנוי עמי בְּעֵצוֹ יעשל (הושע ד') וכן לרבים עֲצִים ובכנוי ותת עֵצָיו (ויק' ו"ו) חבל בשמיכות הרבים בשמנה עֲצֵי העולה ושם ימחנו בלשון יחיד כחבור בווקבולו בלשון : נקבות שְׁמוֹת ובשמוך ובכנוי ישמנה שְׁמוֹת בני ישראל [שמו' ו'] ותלה שְׁמוֹתָם

[במד' ו"ג] ומן יש מלרתו יֶשְׁךָ יֶשְׁכֶם בשבול הַיֶּשְׁכֶם

לוהבים [דבר' י"ג] בחירק כתו בְּנְכֶם ולפער שימחבר גם עם שתר הכנויים כחבור בן ומזה המשקל רֵעֲךָ וְרֵעַ חבוך [משלי כ"ו] ולח בשמנה עם הכנויים מפני העין שהיא גרוניים כדי שלח לחטוף עליה : ויבוח זה השם גם בשופטם מם שלשים כֵּרָעִים [שופ' י"ו] לְמֵרֵעֵהוּ חשר רעה לו [שם] המם בעורי

לף כי מֵרֵעֵהוּ [משלי י"ט] המם בשוא : ומזה המשקל עוד לדעת הרד"ק זָר והב (שמות כ"ה) מן בֵּן יגורנו [לחיוב ל'] חע"פ שמלרתו

שמלמוס גלמי מסחנים בסמיכות וכנוי " ולדעת רבי יונה והיה עט
סופר [מהל' מ"ה] ג"כ מזה המשקל :

קַכְּט מִפְעָה המס בחירק לו בפתח וההא למד הפעל .

מִקְנֶה מִשְׁנֶה מִקְרֶה מַחֲנֶה מַרְאֶה

מַרְוֶה המגהר לעיל [שביל מ"ז] ומחנה יקובץ בלשון נקבות מַחֲנוֹת

מִפְעָה המס בחירק והעין בקמץ ומלרע מִצְוָה מִרְמָה ובפתח
המס מַרְאָה מַחֲתָה ובסגול ומהי הַמַּחֲצָה [במד'
ל"ח] לח מסחנה מנועת המס בכל חלקי הנטויה כמש"ל (שביל מ"ח) מִנְחָה
לחוי מזה המשקל כי המס שבו היא ארסיים והוא על משקל
שפחה וכן הביאו הרד"ק במכלול [ד"ק דף ר"ו] במשקל
פְּעָלָה וכמב שם ז"ל והרחיה מה שנהגו לקרוא במשנה מִנְחוֹת
המס בשוא להורות כי ארשו חנח כמו שפחה שארשו
שפח ולולו היה ארשו נחה והמס נוספת היה רחוי לקרוא
מִנְחוֹת המס בחירק כמו מִצוֹת לו בפתח כמו מַרְאוֹת עכ"ל
ולפפר שמזה הטעם נשארה שוה המס במלת מַעֲרֶכֶת המכפלה [ברח'
כ"ג] והשאר שוכרנו במשקל פְּעָלָה (לעיל שביל ל"ה) כדי
להורות שהמס היא מארס המיבה ולחיננה נוספת שוב מלחמי זה
הטעם שם' בנין שלמה .

מִפְעָה מִזְוֶה מְזָוִים מן מְזָוֵינוּ מלחים (מהל' קמ"ר) :

מַפַּע מלעיל וכלו פתוח מפני הפא שהיא גרונית מאשר מלחמו
בחקרא במשקלו מִמַּעַל לרגליו (ויק' י"ח) כְּמַעַר
חיש [מ"ח ו'] ומלות מַעֲלָה מִלְמַעְלָה ההא נוספת ולכן
הטעם מלעיל ולדעת קלת מפרשים יהיה וְמֶמֶר ליולדתו [חסלי
[י"ו מזה המשקל ובא בסגול על משפטו ועוד לחוכרנו
בכפולים [להלן שביל קל"ט] :

מִפְעִי מלרע ובמים לא רחלת לְמִשְׁעִי [יחזקאל י"ו]

מַפְעֵית מַרְבִּית ולחן מַשְׁבִּית [ויק' כ"ו] והקבוץ מַשְׁכִּיוֹת

חת כל מַשְׁכִּיוֹתָם (נמדבר ל"ג) :

מַחְפֵּרָה מלרע הגה מַחְתֶּלָאָה [מלאכי ג'] ולפי פירו' המרגוס
שם מהיה המס מסמסם שמוש מן ונראה בפתח מקוס החירק
כתו המס שנמלט כי לחברתסונה [ד"ה ג' ט"ו] :

כִּפְּע עין הפעל שלו יוד נהה מֵעִי מפלה ושעו' ו"ז] .

קל תִּפְעָה מלרע תִּקְוָה תִּכְלָה ועל חום גרוניים בפתח
תַּאֲוָה תַּאֲלַחְתְּ להם [חיכ' ג'] נעימו סוה לנעים
משקל מִפְעָה חלף סזה בתיו ברחסיתו

תִּפְעָה מלרע תִּלְאָה : תִּעְלָה ובסמוך תַּעֲלַת הנרכה
[יחע' ו'] וכן יחמר בכנוי תַּעֲלָתוֹ וכן השחר בשוא
המיו וכן בקבוץ תַּלְאוֹת תַּעֲלוֹת ותם תַּעֲלוּתֶיהָ [יחז' ל"ח]:

תָּפְעָה מלרע בְּחָרְמָה לחמר [סופע' ט'] : וי"ו שהוא שם
מקוס ובחולם המיו כי תַּאֲנָה הוא מבקש [שם י"ד] :

תָּפְעָה מלרע וההה למד הפעל כי ערוך מחחמול תָּפְתָּה
[יחע' ל'] לפי מה שחמרו רז"ל בחם' עירובין [דף י"ט ע"ח]
שנקרא הגיהנם חפתה שכל המחפתה בילרו יפול שם וכבר זכרנוהו
במשקל פְּעֵלָה [לעיל סוף שביל ל"ט] ולדעת המפרשים חלם הן תָּוֵי
שדי ועלמי [לעיל ל"ח] מענין חלוח ויהיה מזה המשקל עם הכנוי חלף
שנחה החלף בחסך הקמץ :

תַּפְעוֹת : תַּרְבוּת : תַּזְנוּת תַּזְנוּתַיִם מן ומרבי חם
תַּזְנוּתַיִךְ [יחז' י"ו] ובחולם תַּחְנוּת חל מקוס פלוס
חלמוני תַּחְנוּתִי : [מ"ח ו']

תַּפְעִית תַּכְלִית תַּבְנִית : והקבוץ בלשון נקבות . וכן
חלחו בחשנה סדר תַּעֲנִיוֹת [חעניח ריש פ"ג] מן
תַּעֲנִית
אשעה

קלא אֶפְעָה העין בקמץ ומלרע אֶתְנָה המה לי [הושע ג׳] :
ובפתח על חום גרוניים אַחְוָה מן וַאֲחוֹתִי
בחזניכם [חיוב י״ג] :
אֶפְעָן אֶתְנָן בקמץ ובסמוך בפתח אֶתְנַן זונה [דבר׳ כ״ג] :
ובקבוץ ובכמו ובנה לְאֶתְנַנָּה [יסע׳ כ״ג] וכל אֶתְנַנֶּיהָ
[מיכה ו׳] בפתח ודגש :
הַפְעָה העין בצירי ומלרע כי הַרְבֵּה יהיו [קהלת י״ח] :
נִמְפְעָה נִמְבָזָה ונמס [ס״ח ע״ז]
קלב פּוֹעֵת מלעיל לג הַשְׁקֵת [נרח׳ כ״ד] והמיו שבו היא
חמורת הא למד הפעל ומפני זה לדק לפניו יהלך הכלל
השלישי אשר המבאר לעיל [שניל ק״ב] וכמו שנבאר והשם הזה נוהג
בכל חלקי נטיתו מנהג נטיית סוֹלֵת אשר זכרנו [לעיל שם] . ונאמר
תמנו עם הכנויים שָׁקַתִּי שָׁקְתוֹ שָׁקָתָהּ וכן כלם
בדגש המיו והשין בקמץ חטף וקבולו שָׁקָתוֹת ובסמוך בְּשִׁקְתוֹת
המים [נרח׳ ל׳] ויאמר כמו כן עם הכנויים שִׁקְתוֹתַיִן שִׁקְתוֹתֶיהָ
וכן השאר כי נראה לי ברור ונכון בדקדוק זה השם ותזכור עוד מזה בסמוך .
פֶּעֶת וְהַצֶּפֶת אשר על ראשו חתום חתם [ד״ה ב׳ ג׳] : כ״כ
הרד״ק בתכלול [ד״ק דף רמ״ו] והוסיף עוד לומר
שם ו״ל וכן ויאמר שֶׁקֶת מן בשקולת המים כי הלה שני המשקלים
[ר״ל זה המשקל ומשקל פּוֹעֵת שקדם] הע״פ שהם מלעיל
אין המיו דגושה בהמחבר עם הכנויים ולא תפול בקבוץ כמו
המשקלים שהקדמנו בשלמים : כי חומת אין המיו בהם שרש :
והלה המיו בהם שרש מקום הא למד הפעל : לפיכך המיו רפה
בהמחבר עם הכנויים ולא תפול בקבוץ עכ״ל . ולריך שתדע כי דבריו
הלה נמשכים אל מה שאמר שם במשקל הקודם לזה ו״ל : פּוֹעֵת :
אל הַשֶּׁקֶת וכן יאמר קוֹבַע מן ואם החשה אל קְבָעָהּ
[נחמ׳ כ״ה] וכן כמו שֶׁקֶת על זה הדרך והקבוץ שִׁקְתוֹת
וכו׳ . אבל בשקולת המים אינו מזה המשקל עכ״ל ולכן אמרתי

באן

כלן שהמיו רפה בהמחבר עם הכנויים . ומן טעם לזה בעזר
שהיא פרטים ומה לנו לך עברו תנגד עיני חכמתו מלות קשת .
דלת . סלת וזולתם שהמיו שנהפך היא מפרש המיבה : וכמו
שפרש בעלמו בספר הפרטים . ועכ"ז היא דגושה בהמחבר עם
הכנויים : וכמו שהרחיק [לעיל שם] : והנכון מה שכתבנו בתשקל
הקודם . שהמיו דגושה בהבור הכנויים : ומלת לל קבמה לינוה בגזרת
מן קובמ : לבל ימבאר דקדוקה בתשקל פְּלֵה [לקמן שביל קל"ו] :
קחהו משם . ודע שכתב עוד הרד"ק. שם ז"ל : ומפשר שיהיה
שִׁקָּתוֹת המיס מן שָׂקָה נפלס שָׂפָה ימר שִׂקָּתוֹת ונסמוך
שִׂכְתוֹת כמו מן שָׂפָה שִׂפָתוֹת ונסמוך וְשִׂפְתוֹת כמו
[קהלת י] עכ"ל : וגם לנחמו כבר הכנסנוהו בתשקל פּוֹעַת שהקדמנו :
ולדעת רבי יונה יהיה וְהַצָּפֻּת [הנוכר] מפרש לפת . ומשקלו פֻּעַל

וכן מספר הפרטים יחד הרד"ק פרש לפת לזה השם ע"ש : וכפי זה לא
נשאר לנו להכנים בזה המשקל : ר"ל תשקל פָּעַת זולת מלת בַּת
שהוא מפרש בנה . ומשפט זה השם בתשלומו בָּנָת והרחיה חבורו עם
הכנויים בָּתִּי בָּתּוֹ בָּתָּהּ וכן כלם בנגע המיו לתשלום הנון :

וכן קבלו בהרחות הנון בָּנוֹת . לבל המיו שבתשקל הנפרד נעדה
בלשון רבות . וזה יורה על היות המיו נוספת לסימן יחידה ותוינה
בתקום הא למד הפעל : דת"כ היה תספיה להשאר גם בלשון רבות :
וכאשר הודעתיך (לעיל שם) : ולפי דעת הרחב"ע ימכן עוד להיות מזה
התשקל דָּלֶת . כי כן כתב בפירושו לפסוק וילח אליהם לוט הפתחה וגו'
[בר' י"ט] וז"ל : מיו דלת סימן נקבה ונמלח חסר עכ"ל : ורלה
בזה להוכיח שהיו דלת לינוה מפרש המיבה : ממה שנמלח נלרה על
דַּל שפתי [תהל' קמ"ו] בהסרון המיו : ובפירושו לס' מהליט (שם)
הוסיף עוד רחיה אחרת להיותה לסימן נקבה ממה שכתוב הדלת תפתח
על מורה [משלי כ"ו] שמכונה בלשון נקבה . עיין שם : והיה מ"ש
דַּל נפלס דַּם וְדָלֶת מזה התשקל : לבל אין זה נכון כי מלבד מה

שאין רלוותיו מכרחות . שהרי מלת דל שפתי תפשר היותה מענין אחר
וכמ"ש הרד"ק בפרטים [פרש דלל] בשם רבי יונה שפירשו מענין דַּלָּן
ויש לתרוס (יש' ל"ח) שהוא לשון רוממות וכן משמע מפירש"י שכתב
דל שפתי היא שפה העליונה ורע"ס פירשו העניו דל וחביון : ומן הכמוב
בדלת מבוב וגו' ג"כ אין רחיה . כי כבר מלאנו שמות מכונים בלשון
נקבה

נקבה גלי סיון נקבה כמו חרן בטן קמץ ורפ"ס כמוהם וכאשר החנחר
(לעיל סביל ס"ג) : גם יש הוכחה ברורה שמיו דָּלֶת חיננה נסיון נקבה
תמה שחשר בלשון קבוץ : וכאשר הרחיבוך: (לעיל סביל ק"ג) :
אבל הוא מן השלמים שרשו דלת : והמפרשים מעניין זה לא שפתי נריכין
לומר שמיו דלת היא במקום הא למד הפעל : לו שיהיו מסני שרשים
בעשם אחד • כי לא נמצא בגזרת השלמים מסקל בהעדר חות מן השרש :
והחיתה מן הרד"ק שהניח בשרשים לא שפתי בשרש דלת : ע"ש : עוד יש
להכניס בזה המסקל מלת עֵת לפי מ"ש הרחב"ע בפירושו לפסוק ואם
אחרת יקח לו וגו' [שמות כ"א] ובמלת כי עת ופגע וגו' [קהלת ט'] :
שרשי להיות במשלומו עֲנָת • ורחיתו לגשוש החיו בהמחבר עם הכנויים
עֲתוֹ עֲתֵךְ וחין זה רחוק . וחמנם מהיה כפי זה החיו שבמלת עת
במקום הא למד הפעל ולפיכך חשתר בלשון קבוץ : וידעו
הָעִתִּים [חסתר ח'] מסגד לְעִתּוֹת נגרת (מהל' ט') . ודלת כמו
שחתר שם שהמיו ה"ת לשון נקבה : ע"ש . וחולם ומתר קרוב היותו
מגזרת הכפולים .

נתיב כא ברכי המשקלים מגזרת נחי למד אלף

קַלַּג פְּעָאת • לִקְרַאת החלהים [שמו' י"ט] לא נמצא כי אם
בסמוך לפיכך הוא פתח בסמוך : ויהיה במוכרח קמץ :
וכן בכנוי הוא קמוץ • הנה הוא ונלא לִקְרָאתֵךְ (שם ד') והנה אשה
לִקְרָאתוֹ [משלי ז'] :
פַּעֲאת העין בקמץ ובדגש • חַטָּאת • ובסמוך
פתח חַטַּאת יהודה [ירמ' י"ז] ובא בפתח שלא בסמיכות לְחַטַּאת
ולדה [זכרי' י"ג] והקבוץ ויהא אם כל חַטָּאת חניו [יחז' י"ה]
אחד בסמוך ובמוכרח • וכן עם הכנוי ושא לכל חַטָּאתִי
[מהל' כ"ה] וכן כלם • העתקתי לך שני המשקלים החלה -
מלשון הרד"ק בשכלול [ד"ק דק ר"ב] • וכ"ה דעת שאר המדקדקים
ולבי לומר לי להוציא שני המשקלים החלה אשר לא נמצא מהם כי
אם והמלות שזכרתי והבאתי במקומם משקל פְּעָלַת אשר זכרתי לעיל
(סביל קי"ב) ע"ש ויהיו נכללים בו גם שני השמות
החלה • ודעתי בזה להיות משפט בנפרד קְרָאַת חַטָּאת פא
הפעל בחירק לו בפתח ועין הפעל בצוי ולמד הפעל בקמץ גדול ואחריה

מיו נוסף · וכשהניחו החלף במלת לקרחת הפילו תנועתה אל החות
הקודם לה כמנהג הלשון בחות'ות להו"י ואחר זה לא היה רצוי שתשאר
הקוף בחירק קטן מגלי היות אחריה שוא נח וגם אין הריש מוכרחת להדגש
ולכן נקדוה בשוא : ואולם במלת חטאת כשנעתקה קמץ החלף אל הטית
הניחו פתח החית במקומה ובעבור שנדחה שוא הטית שהוא דגש כשפטו
אחרי תנועה קטנה · ומפני שאמרו המדקדוק כי קבוץ חַטָּאת הוא
חַטַּאת אחד בשמות ובמוכרת ולא אמרו שקבוצו כנפרד הוא
חַטָּאוֹת בקמץ הטית ואולם החלף ושמנה בשמות לריבוי לומר
שמה · שנאמר ולקרשים וְלַחֲטָאוֹת (נחמי' י') הוא משקל
אחד נגזר מן ופשע וְחַטָּאָה · [שמו' ל"ד] לא מן חַטָּאת
ואע"פ שנראה · היותו קבוץ שם הקרבן הנקרא חטאת וכן
פירשו חו"ל כשף אשם וכשף חַטָּאוֹת [מ"ג י"ג] על תומר הקרבן :
מ"מ יפרושו מלשון עוונות · וְחַטָּאוֹת [לעיל י"ג] אולי שמוסבים
על הקרבן הנקרא כן לפי שבא לכפר · על החטא והשמא דחמיא להני
אכן יותר לומר כי חַטָּאת לא ימרבה כלל בלשון הכתוב אבל כל מה
שנמצא בלשון קבוץ · הוא מנפרד חַטָּאָה בהא שנאמר ממנו בקבוץ
הנפרד חַטָּאוֹת ומשפטו בשמות · חַטָּאוֹת בשוא הטית
וחולם · החלף בפלס בַּלְהוֹת בלמות · (שם כ"ד) מן
בַּלָּהוֹת וכן עם הגמויים חַטֹּאתַי חַטֹּאתָיו וכ'

היה משפטם בשוא הטית וחולם החלף אלא שהניחו החלף והוטלה תנועתה
על הטית הרצויה להיות בשוא וכמנהג הלשון ואחר הנעלי
זה לומר כן הוא שמנהג בלשון שכל שם שסופו מיו נוסף
אחרי תנועה גדולה דרכו לבוא בקבוץ הרבות ניוד נעה במקום
המיו המוסף ואחר המבאר (לעיל שניל ק"ח) והרחימיך הוגחתם
במקומות רבים והיה ג"כ רצוי להיות כתוהם קבוץ חטאת בשוא חוד
חַטָּאיוֹת אלו היה נמלא בכתוב וחולם חו"ל השמטתו בלשון המשנה
· בתלה חַטָּאוֹת במקום קבוץ הנפרד.מן שם קרבן חטאת כמו שאמרו
חניא שמי · חטאות [כריתות פ"ה מ"ו] ורבים כן בדבריהם ז"ל :
ולולי נהגו כן על שם הכתוב כשף אשם וכשף חטאת
וכתו שכתבנו :

קֶלֶר פַּעֲמַת שם נְשֵׂאת נשא לנו [ס"ב ו"ט] יוצנות מְלֵאת

[ס"ה ה' וגם זה המשקל לתו רחוק היות
משקל פַּעֲלַת וכתו שכתבנו [שניל הקודם לזה] בדקדוק תל
חטאת · · חלף זה צירי במקום הקמץ כל שאר המשקל

מגזרת

מגזרת נחי למד חלף כגר זכרנוס במשקלים מגזרת השלמים כמו צָבָא וזכרנו במשקל פָּעָל ומוכל לקרוא לנה בשם משקל פָּעָא

כמנהג המדקדקים לכנות המשקלים מזאת הגזרה בשם חלף למד הפעל וכן קראו פָּלֵא בשם משקל פָּעָא נָבִיא משקל פָּעִיא וע"ז

בכלם ותולם בדרכי הנטויה אין הבדל בין השמות מגזרה זו ובין השמות הדומים להם מגזרת השלמים ובעבור זה לא יהדמי להם מדור בפני עלמו אבל כללתי תומם במשקלי השלמים ובכל משקל שנשלמו בו שמות מזאת הגזרה הלגת לך מהם אחד או שנים לדוגמת כמו שמשלת פלח במשקל פָּעָל נניע במשקל פָּעִיל מקרע במשקל מִפְעָל כן בשאר וכיוצא

ושמנו השמות מגזרה זו בחיזה חלק מהלקי הנטויה מהיותם בשלמים הודעתיך כמו כן שמה ותעשה כשאר מרלה לדעת דרך חוזה שם מן השמות שבגזרה זו מחקיר על תודותיו במשקל הדומה לו מן השלמים ושם חשלתו גם כל השמות שהם מנהו הקלות סדרנו בין המשקלים מגזרת נחי הפה [לעיל נתיב י"ח] ואשר הם מחסרי הפה ונחי הלמד נתתי להם מקום לנות בין השמות מגזרת חסרי הפה [לעיל נתיב י"ז] ומשם תדרשם:

נתיב כב בדרכי המשקלים מגזרת הכפולים

קלה פל נחולם · חק · עז · על · תם ועם הכנויים ובלטון רבים בת דגש בלתי הפעל למשלוש עין הפעל ופא הפעל בש"ק זולת עם כנוי הנשלחים שדרכה להיות בק"ח כמש"ל [שניל י"ח] · ויש מהם בש"ק ומשבור תנועת עָלְכֶם [ויקר' כ"ו] חיים בְּלְכֶם היום [דבר' ד'] ועין בפרש"י · והרמב"ע לפסוק עוז וזמרת יה וגו' [שמו ט"ו] :

פַּל גַּן גַּל עַם שַׁק דַּל והקיבוץ גַּנִּים גַּלִּים וכבר זכרתי לך זה המשקל לעיל (שניל ע"ו ע"ש ויש שהם קשולים בהפסק יערפו טַל [דבר' ל"ב] לחם לפי הַטַּל [בר' ח"ו] וזולתם וקבוץ הָר הָרִים בקמץ מפני הריש שהיא מקבלת דגש וכן בסתום בכונוי הָרֵי תורע [בר' ח'] ומלחתי תם הָרָיוֹן [יהז' ל"ה] קמץ ההא לא תשמנה לפי שנלחה בתקוף דגש וכאשר ודעת ונמלא גם על דרך השלחים הרי קדש [דבר' ל"ג] וזולתו ויש שמות מזה המשקל הבאים עם הכנויים ובלטון רבים בחרק פא הפעל כמו פַּחַ

צַד מַם פגלמר מהם מִפִּתּוֹ תלכל [ס"ב ו"ב] ממוע לומה
פְּתָיִם [ויקר' ג'] על צַדֵּי המסכן (שמו' כ"ו) שרי
מַסִּים [שם ח'] וכן לחמוע הַכִּפִּים [יסע' ו']
סְפוֹת כסף(ת"ב ו"ב) סַף לגל לְשַׁכִּים בעיניכם [נמד'
ל"ג] שוא מנחי העין והדגש ממורם הגם וכמו אַף אַפִּי
אַפּוֹ אַפַּיִם לוגס מוהם הגזרה כי שרשם לנף ומשפע
הגפרד להיות בחשלומו אַנָּה וכן עם הכנויים רלוי להיות
לנפי לנפו וכו' ונעדר הגון ובע דגש ממורם כמנהג הלשון וכן
בַּת בַּתּוֹ לוגו מוהם הגזרה וכבר הגדמי לך דקדוקו בחסקל פְּעָת
[לעיל סניל הל"ב] :
פֶּל בלירי חֵיק לֵב חֵן בֶּן שֵׁן ובמקף נכגול וְשֶׁן בהמוע
[דבר' ל"ב] ודרך נטוע זה המסקל כמקנו למעלה [סניל כ"ה] ע"ש
קְלוֹ פַּלָּה מלרע חֲמָה שַׁמָּה כגר ברחיתי לך דרכו [לעיל
סניל ע"ו] ומזה המסקל ולין כסוע בַּקָּרָה [ליוב כ"ר]
והקוף בקמץ לחשלום דגש מפני הריש וכן בכנוי לפני קַרְנָתוֹ
מי יעמוד [מהל' קמ"ו] ולדעת המפרשים הָרוֹת הגלעד
[עמוס ג'] לם כל ההרומים [ת"ב ע"ו] והרומיהם מבקע [שם ח']
מעמין הר ויהיו כמו כן מזה המסקל ויחמר האחד הָרָה ואם לא נמלא
לו והיה לדעתם קנוץ הר בלשון זכרים הריש ובלשון נקבות הרום :
פִּלֶּה הפל בחירק ומלרע זִמָּה גִּזָּה מִלָּה חִטָּה ובסמוך
חִטַּת הלהים [נרח' ל"ה] והקנוץ הוא זְמוֹת יעץ [יסע'
לג ויחכן להיות מזה המסקל מעלה גָּרָה [ויק' י"ח] והלירי מפני
הריש כמנהג הלשון לחכל חֲטָה לימי מזה המסקל וכבר כחנחהו
לעיל [סניל ל"ר] :
פֶּלֶה מלרע סֻכָּה חֻקָּה חֻפָּה וכרמוהו לעיל [סניל כ"ה] ובקמץ
חטף לדחם יסרחל לְחֻנָּא [יסע' ו"ט] וכן ולם החסה לל
בְּרָכָה [נמד' כ"ה] הקוף בק"ח מחם השורק כי הוא נגזר
מן קְבָה והנים רלויה להדגש חלף שהוקלה כמו שהוקלו רבים
מן הדגושים וזה לחד מן הדרכים שכחב הרד"ק בדקדוק המלה הוחם
בשרשים [שרש קנב] ע"ש והוא הנכון :
קְלוֹ פְּלָגִים להפסי חָנָם [שמו' כ"ל] שרשו חנן :

פְּלֹן חֲלוֹן המנה [נרא׳ ח׳] סרגיס וְכַלּוֹנִים (יחז׳ ג׳) ונחירק
סְלוֹן ממחיר [סס כ״ח] וכן רִמּוֹן ואפשר להיות
סלון רמון מן השלמים בפלס גִּבּוֹר וקנה חנון בלשון זכריס
חלוים ובל׳ נקבו׳ חלומו׳ ולא ישמעו ומזה המשקל ק״ח בְּגָרוֹן [יסע׳
כ״ח] בקמץ למשלוש דגש ועש הכנויים נחר גְּרוֹנִי [מהל׳ ס״ט]
וכן כלס בשוא פא הפעל שלא כמנהג הדגושי׳ וכתב הרד״ק בשרשים
(שרש גרר) שנשמעה להקל הקריאה :
קְלַח פְּלוּת כרס זְלוּת (סס ו״ב) :
פְּלִית חֲתִיתִית בארץ חיוס [יחוק׳ ל״ג] ובכנוי חֲתִיתָם בארץ
חיוס (סס) ולפי מה שכתב הרד״ק בשרשים (שרש עלל) יהיה
כמו כן גלום עֲלִית [שופט׳ ג׳] וכן קבלו גלום עֲלִיוֹת [יהושע ט״ו]
מלת הגזרה: ע״ס: אבל יותר נכון היותם מגזרת נחי למד ה״א משרש
עלה : ומשקלם פְּעִית
קְלַט מָפוֹל : מָעוֹז ובנטיתו מתקיים הקמץ אבל הולם פא הפעל
תהפך לשורק קטן מפני דגש למד הפעל, עזי
וּמָעֻזִּי . [ירמ׳ ו״ו] : ובא בנין תמורת הכפל לשמיד מעוזיה [יסע׳
כ״ג] : ומזה המשקל בשוא המס . אין בו מָתוֹם [סס ח׳]
כי שרשו מתם :
מָפֵל : מָגֵן . קמץ המס לא תשמנה בנטיתו . ועש הכנויים פא
הפעל דח״ק בעבור הדגש . שמרי וּמָגִנִּי [מהל קי״ט] :
וכן בקבוץ שלם מלות מָגִנִּים (מ״ח י׳) . מָגִנֵּי הזהב [סס ו״ד)
בעבי גבי מָגִנֵּיהֶן [חיוד ט״ו]:
מָפָל : ולת הַמָּסָךְ [שמו׳ ל״ט] ובשמוך פא הפעל בפתח מָסַךְ
הפתח (סס ל״ה) :
מֵפֶל מִסַּב קלע (ת״ח ו׳) : ושרש מֵצַל (יחוק׳ ל״ח) מן הַמְצַר
קרחתי [מהל׳ קי״ח) . וכלס מלרע . ולפיכך כאשר שהפתח
בהם היא תמורת צירי . דאל״כ היה משפטם להיות מלעיל לפי הכלל
אשר המבאר לעיל [מסלת הנקוד שביל ע״ח] ע״ס . ובכנוי פא הפעל
בחירק קטן מפני הדגש . עד שהמלך בְּמִסַּבּוֹ [ש״ה ח׳] :
מָפֶל : מלעיל ויהי הַמַּכֵּם (במדבר ל״ח) . וכן מָשָׁק בימי

(נרח' ט"ו) : וּמֻמָּר ליולדתו (משלי י"ו) :

מִפָּל חלטיל : והבחמי מֹרֶךְ [ויק' כ"ו] והביאו המדקדקים המשקל בְּמַעַל ידיהם (נחמי ה') . והוא נפתח מפני העין ודע כי נחלקו המפרשים בפירוש מלת ועוללתי בעפר קרני [חיו' י"ו] . קצתם פירשו חומה מעגן עליה ומשרש עלל : ושם כדבריהם כן הוא נכון הדבר להיות כמו כן במועל ידיהם מזלת הגזרה . ואולם לדעת שאר המפרשים ומכללם הרחב"ע עיין בפירושו שם] שלת חלתו משרש עלל לעגין עליה זולת מלת במועל הנזכרת . מין להם עד מוכיח ליהם זה העגין לזה השרש רק במה שנא זה השם בתמונת חלת מורך שפרשו רק ולא חלתו כתוהו בגזרת נחי למד הא , ויש לתמוה וכי בשביל משקל מתקלי השמות שהיו שומרי ממונם נוסף נרדפים ומשופים בלשון : הלא טוב לנו לומר היות זה השם משרש עלה התיחד לזה העגין בכל המקרא ויהיה משקלו מֹפַע . ויכון בטח בדד בתשקלו מבלי היות לו חבר בתמונתו : חגב * יהיו לו הנרים רגיים בתשקלי השמות שלא נחלה מהם כי אם תולה לחת בכל המקרא .

מֹפָל . מעשה מוֹרָד [מ"ח ז'] . ובשורק השם מוֹסָךְ השנוי [מ"ב י"ו] : והשחך נפתח מפני השמיכות :

מַפָּל בדגש פי הפעל . כְּמַשָּׁק גביש [יחז' ל"ג] , והשין נפתח מפני השמיכות .

מִפְלָה חלרע : מִגְלָה , מִרְחָה , וכן בעלות הַמַּקָּרָה (שופט ג') והקוף בצירי למשלוש הדגש , ומלת בְּמִכְסַת נפעל מִכְ_ת הערכ [ויק' כ"ו] משפטם מִכְסַת מִגְנַת לב (חוכה ג') שלת שהוקלו ,

קם הַפָּל , הַמָּם , מן כקדוח הם הַמָּסִים [יחז' ס"ו] שרשו הסם והרחוי הַמַּסִּים נפתח ודגש , ושלח רבים ממורמו , הַפָּלָה חלרע כול הַמָּלָה [יהו' ח'] שרשו חלל ומפשר להיות שרשו המל ויהיה מן השלמים ,

תֶּפֶל חלעיל , תֶּבֶל עשו [ויק' כ'] , תֹּם יהלך [מהל' נ"ח] , ולפי דעת רש"י במלת תַּחַת גערה במצין [משלי י"ו] שהוא

שם דגר , יתכן למתו מזה המשקל ונשחנה נקודו מפני החית
שהיה גרונית , עיין בפירושו שם , ובפירושו למס׳ ברכות [ד׳ ז׳ ע״ח) ,
תְּפִלָּה מלרע . תְּפִלָּה , תְּחִנָּה : תְּהִלָּה . לה׳ ישמנה
בנטיתו , כמש״ל (שבול כ״ח) ,

נתיב כג בשמות המוכפלים והמרובעים והמחומשים

קמא פְּעָלַל למד הפעל כפולה ומלרע פְּרָחָה יקומו (מיוב ג׳) . ונפתח פה הפעל
מפני חית גרונית . מה שַׁאֲנַן (ישע׳ ל״ב) . זית רַעֲנָן (ירמ׳ י״ח)
והקנוז הנעג הַשַּׁאֲנַנִּים (תהל׳ קכ״ג) . כמים שַׁאֲנַנּוֹת ישע׳ ל״ג) . דמים
וְרַעֲנַנִּים (תהלים ע״ג) . הנין המנית דגושה :

פַּעְלוּל : נַאֲפוּף : נַאֲפוּפִים : מן וְנַאֲפוּפֶיהָ מנין שדים (הושע ג׳) גַּבְנוּן :
מן הריס גַּבְנֻנִים (תהל׳ ס״ח) נדגש הנון ובדגש עין הפעל כתו שַׁבְלוּל (שם כ״ח) :

פַּעֲלוּל : חֲבַקּוּק . הנניח :

פַּעְלִיל : ניוס כַּגְרִיר (משלי כ״ז) . ונעה חת שַׁפְרִירוֹ (ירמ׳ מ״ב) ועם יוד היחס
חַכְלִילִי עיניס (בראש׳ מ״ט) : פַּעְפּוּל : וּבַחֲרְחוּר (דבר׳ כ״ח)
ברשו חרר מענין ושכן חרריס (ירמ׳ י״ז) : פְּעוֹפֵל נלחס חַקְלוּקַל (נחדבר כ״ח)

פַּעְפַּל נפתח הפה נַלְגַּל : עַפְעַף מן וְעַפְעַפֶּיךָ יישירו (משלי ד׳) חַתְחַת :
מן וְחַתְחַתִּים בדרך (קהל׳ י״ב) ונחנת קַעְקַע (ויק׳ י״ט) ונחירק הפה הפעל
צלצל כנפיס (ישע׳ י״ח) : פַּעְפּוּל : כַּרְכֹּב ונכנוי תחת כַּרְכֻּבּוֹ (שמו׳ ל״ח)

פַּעְפּוּל : קַרְקַר : ונכנוי ועד קַרְקָרֶךָ (דבר׳ כ״ח) : פַּעְפֵּל : זַרְזִיף
תרן (תהל׳ ע״ב) : פַּעְפֵּל : יירס הַצַּלְצַל (דבריס כ״ח) :

פַּעֲלוּלָה : שַׁעֲרוּרָה (ירמ׳ כ״ג) ועם יוד היחס שַׁעֲרוּרָיו (הוש׳ ו׳) :
פַּלְפֶּלָה : צְפַצָּפָה שמו (יחזקאל י״ז) : פְּעוּעָלָה : חֲצוֹצְרָה נרחה (הושע
י׳) חֲצוֹצְרוֹת כסף (נמד׳ י׳) פְּעֻפֶּלֶת : צְנִצֶנֶת : ונפתח סגפיר וְקַשְׁקֶשֶׁת
(ויק׳ י״ח) וכן גַּרְגֶּרֶת : מן וענקים לְגַרְגְּרֹתַיִךְ (משלי ו׳) : פְּעִפּוּלֶת :
גַּלְגֶּלֶת : ונכנוי וחת גֻּלְגַּלְתּוֹ (ד״ם ח׳ י׳) : פַּעֲלוּלִית שַׁעֲרוּרִית
עשתה (יומ׳ י״ח) : פַּעֲלִילוּת חַכְלִילוּת עיניס (משלי כ״ג) :

פְּעַלְעַל : יְרַקְרַק מו אַדַמְדָם (ויק' י"ג) : ותוספת תיו לנקבה : נקבה
אַדַמְדָמֶת (שם) והקטן יְרַקְרַקוֹת מו אַדַמְדַמּוֹת (שם י"ד) : פְּעַלְעוֹל שקד
וּפְתַלְתֹּל (דבר' ל"ב) : ועם תיו לנקבה שחקי שְׁחַרְחֹרֶת (ש"ב ט') : ונפרק
וְהָאַסְפְּסֶף (במד' י"ח) והחלק פה הפעל מהה : ולדעת קלת מפרשים יהיה מזה המשקל
פְּקַח קוֹחַ (ישע' ס"ח) מע"ש שכתב שתי תלות ענינו ענין תלה אחת :
קמב פָּעִיעַ : הַגָּיוּג מן גיגים הַגְיָגִי (תהל' ה') : צְלִיל נחס שעורים (שופ' ז')
שרשם הגה : פְּעוּעַ זְנוּן זְנוּנִים : מרוב זְנוּנֵי זונם (נחום ג') : התוכחת
גויס בְּזוּנְיָה (שם) שרשם זנה : פְּעַלְעֵי יְפֵה פִּי ונקבה עגלה יְפֵה־פִיָּה
(ירמ' מ"ו) ומע"ש שכתב כתוב שתי תלות ענינו ענין תלה אחת אֲפַעְפּוּעָה : אֲבַעְבּוּעָה
מן פרח אֲבַעְבּוּעוֹת (שמות ט') שרשו נעה מענין מיס תנעה תם (ישע' ס"ד) :
עֲלַעֲלַי : הַצָּאֲצָאִים והלפיעות (שם כ"ב) הנפרד צָאֲצָא ושרשו יצא : פּוֹלָל מ
יוֹמָם (נחמ' ט') ובשורק שני דּוֹמָם (ישע' מ"ז) : ומקטן להיות דומם משרש דמם ומשקל
פּוֹעַל : פּוֹלֵל : וְלִשּׁוֹטְטֵם גלדיכם (יהושע כ"ג) לוֹצְצִין מן מצך ידו חת לוֹצְצִים
(הושע ז') פִּילוּל : ריח נִיחוֹחַ (ויק' ח') שרשו נוח : ופעלו לְנִיצוֹץ (ישע' מ') :
והקטן ריח נִיחוֹחִיָּם (יחזקאל כ') : תְּפוֹלֵל : תְּקוֹמֵם מן וּבְתְקוֹמְמֵךְ
מחקוים תהל' קל"ט) : פּוֹלָלוּת : רוֹמְמוּת מן מְרוֹמְמֶתְךָ נפלו גויס (ישע' ל"ג) ;
פּוֹלְלִיוֹת : ומשל מחכם קוֹמְמִיוּת (ויקרא כ"ו) :

קמג וים שמות בני ארבע ובני חמש לומיות ולא נוכל לשקול לומס
במחוגים עם שרש פעל בעצור שלין בהם לום דומה לחברתה עד
שנגזור על היומס מן השמות שנכפלה בהם לום מלומיות השרש גם
מין בהם לום מלומיות החמשי"ו המוספות . וקלתם יש בהם אחת
מלומיות החלה לבל לין לנו הכרע אם היא שרשית או נוספת לחרי שבהסתלק
הלום ההיא לא נשאר בשם ההוא דמות שרש משרשי הלשון המתלחים
במקרא : ואשר נשאר לו דמות שרש לא נוכל להשוות עניני עם ענין השרש
ההוא . ויש מן השמות החלה שלא נמצא מהם במקרא זולת משקלם הנפרד :
כמו ברול : חרמש . כרפס סמדר : ערפל פרעש : חרגל הנמל : עכבים :
חלמים : ערביב סרפד בדולח חרגו חנגלת פחיגיל חרגמן שעטנז שלהנק

וולמס

וזולתם ומוכל להסמיך בנטיתם על הדרך הנוהג בשמות בעלי שלש חומיות סרטיות וכאשר ידעת : ויש שמלאים בנפרד גם בנטיתם : כמו כרמל : ועד כַּרְמְלוֹ [יהו' ל"ו] : מִסְפָּר : וְטַפְסְרֵיךָ כגוד גוזי [נחו' ג'] : ומפסר להיותו מסקל לאחר מַסְפֵּר בפתח העיר ובצירי הסמך עַקְרַב עַקְרַבִּים חַרְטֹם חַרְטֻמִּים כפתור כפתורים · פלגש פלגשים : פרדס פרדסים : עטלף עטלפים · חבוט חבוטים [עיין בסמ"ל סביל ק"י במסקל אַפְעַל] לפרדע לפרדים · הסמל בתוספת הה חסמלה · גלמוד ועם הה הנקבה גלמודה · ויש שלש נחלק נטיתם בכתוב לבל מלאנוס בדברי רו"ל : כמו גזר גזרין גבעול גבעולין . וכן בפגש נמלא קבוע בלשון התרמי שבכתוב בפגשין : ויש שלש נחלק מסקלם הנפרד בכתוב לבל מלית חותו מנטיתם : כמו ותם קַרְדְּמוֹ [ש"ח י"ג] ולהקרדמים [שם] לתם הקרדמות (שופ' ט') : יאמר החלק קַרְדֹּם וקן זהב ולא מעדו קרסלי (ש"ב כ"ב] ברד ערפלי [תהל' ל"ד] לגרסלי [עזר' ח']: וגזכיו [ד"ה ח' כ"ח] . דרכמונים [עזר' ב'] , מקערות ויקר' י"ד] כי לון חרצנות [מהל' ע"ג] · ונביאם לך רפסודות [ד"ה ב' ב'] : ויאמר החלק מהם חרצנ : רפסוד לו חרצובה : רפסודה : ויש מן השמות המרובעים והמחומשים שהם מעמקים מלשונות לחרות : כמ"ש הרחב"ע בפירוש מגלת אסתר על מלות הפרתמים : והחשדרפני ע"ש ויש שהם מורכבים משמים לו משלש מלות : כ"ש חו"ל על שטענו שהוא מורכב מן שוע עווי ונוז : וכן לאמרו למה נקרא שמו ירדן : שיורד מדן : ולאחרים כמו אלה שזכרנו :

נתיב כד בדקדוק שמות המספר

קמח שם המספר הוא השם אשר מונים בו כל דבר שדרכו להמנות : ויתחלק לארבעה מינים : מארי מלטרף חלקי מקרי מספר המארי הוא : מספר אשר יאמרו בו הדברים הנספרים : והוא לזכר

אֶחָד	שְׁנַיִם	שְׁלֹשָׁה	אַרְבָּעָה	חֲמִשָּׁה	שִׁשָּׁה	שִׁבְעָה	שְׁמוֹנָה	תִּשְׁעָה	עֲשָׂרָה

נקבה

אַחַת	שְׁתַּיִם	שָׁלֹשׁ	אַרְבַּע	חָמֵשׁ	שֵׁשׁ	שֶׁבַע	שְׁמֹנָה	תֵּשַׁע	עֶשֶׂר

קמה

קמה עיין לעיל ובזה כי מנהג זה הסם הוא הפך מנהג שאר השמות שברש מהיה הא בסופם לסימן נקבה ולעון זכר בלא הא אבל בסם המספר עד עשרה יהיה מספר הזכר בהא בסוף ומספר הנקבה בלא הא וכן שמונה בקמץ הנון לעון זכר ובסגול הנון לעון נקבה הפך דרך שאר השמות ולולם מעשרה ומעלה נאמר לזכר בלא הא אחד **עשר** **שנים** עשר שלשה עשר וכו׳ עד תשעה עשר ולעון נקבה עם ד׳ ה׳ אחת **עשרה** **שתים** עשר **שלש** עשרה וכו׳ עד **תשע** עשרה

ובמספר העשרות הין הבדל בין לעון זכר ובין לעון נקבה ונאמר בשניהם עשרים שלשים ארבעים וכו׳ וכן מאה וכן אלף וכן רבבה הו רבוא :

קמו מנהג הלעון הוא להזכיר הדברים המספריים בלעון רבים עד עשרה כמו שבע שנים שבע פעמים (ויק׳ כ״ה) שבעה שבועות (דבר׳ י״ו) שלש עריס (שם י״ט) מצע אמות ארכה וארבע אמות רחבה (שם ג׳) מעשרה שליטים (קהל׳ ז׳) ומעשרה ולמעלה יבואו הדברים הנאמרים בלעון יחיד אחד עשר יום (דבר׳ ט׳) תשה שנה ועשרים שנה ושבע שנים (ברא׳ כ״ג) ארבע מאות שקל כסף (שם) לא חמשה ימים ולא עשרה ימים ולא עשרים יום (דבר׳ י״ד) ובמספר החלף יבואו בלעון רבים כי חלף שנים בעיניך כיום אתמול (תהל׳ צ׳) וכן הדומים להם

קמז שם המספר המלטרף יורה על סדר המוקדם והמאוחר במעלה או בסדר וכדומה כמו רחבון שני שליסי רביעי המיסי שסי שביעי שמיני משיעי עשירי ולפי שלא יתכן היות רחבון זולת הלטרפו אל השני שלאחריו גם לא נקרא שני כי אם בהלטרפו אל הרחבון שלפניו וכן בכולם לכן נקרא בשם מלטרף ובלעון נקבה רחבונה שנית שליסית רביעית וכו׳ ובלעון רבים רחבונים שניים שליסים וכו׳ :

קמח מספר החלקי הוא המורה על חלק מן הכל : חלי שליש רביעית וכו׳ והוא שוה למספר המלטרף בלעון נקבה : וההבדל שביניהם הוא כי מספר החלקי נזכר תמיד קודם הדבר הנמנה כמו עשירית האיפה (שמו׳ י״ו) חלי ההין שליש ההין רביעית ההין אבל מספר המלטרף יבוא לעולם לאחרי הדבר הנמנה

הגמנה : כמו ובשנה הרביעית (ויקרא י"ט) . ובשנה החמישית [שם] בשנה הששית [שם כ"ה] : בשנה השביעית (שם) וולמס

קמט מספר המקרי הוא המורה על המספר זולת המיוחסמו על המספר ולימי חלק כשאר שם המקרה ערש המחברו על עלם מן העלמים : כמו שלשת ימים (שמו' י"ו) פירש"י שלוש של ימים וכו' עכ"ל . וכן חרבעת המשת שבת שמונת משעת עשרת : ומלאכו פעלים נגזרים משם המספר : כמו המחחרי הימיני [יחזקאל כ"ח] נגזר מן יחד : ויאמר שמו ויבנו שלשו ויעלזו [מ"ח י"ה] . וחמש חה חרך מלרים [ברחשית מ"ז] . ושמיטת החיפה (יהו' מ"ה] ; עשר מעשר [דברי' י"ד] וולמס :

נתיב כה בדרכי המליצה

קנ במקומות מזה הספר הודעתיך מדרכי מלילת לשון הקוד'. ועוד חוסיף להגיד לך בזה מדרכיה : דע כי דרך המקרחות לקצר לפעמים ולחסר מלים בהיות העניין מובן מן המחמר זולת זכרם . כמו כי ירש לאמר חשמי פן יהרגוני וגו' (ברחשית כ"ו) שעורו כי אמר פן יהרגוני : כמ"ש הרחב"ע בפירושו שם וכ"כ בפירושו למאמר הכחוב כי נשמי אלהים את כל עמלי וגו' [שם מ"ח] ע"ש : ומשך ממר ושוממה [ס"ב י"ג] פירשו בו כאלו כחוב עלובה ושוממה : כאשר יורה על זה ויו החבור שבמלת ושוממה : וכבר הרחיתיך כמו אלה לעיל [נחיב ז' ושביל ס"ח] . ולפעמים יובן הסרון אחיזה מלה ע"י מלה אחרת שכמותה הנזכרת מקודם לכן במאמר והיא משרת במקום שמי מלות : ומרגלת בפומיה דהרחב"ע לקרותו בשם מיסך עלמו ואחר עמו כמו אל בקלפך מוכיחני ובהממך מיסרני [תהל' ל"ח] ר"ל ואל בהממך : ומלת אל שבאלה הפסוק משרת גם למלת ובחמתך . וכן כי לא לנצח ישכח אביון מקות עניים אחבד לעד [שם ה'] כאילו כחוב ולא מקות עניים : אף לא אל ארך זעם אלג ודבק הביאומו ומחן לנו (במדב' ט"ו) כלומר לא הביאומו ולא נחת לנו . כמו שפירש"י שם . אל מאכלו ממנו פת ובשל מבושל [שמות י"ב] שעורו אל מאכלו ממנו נא ולא מאכלו ממנו בשל מבושל : ורבים מאד כמוהם : וזה הדרך מדרכי הלשון יהיה לך גר המאיר גם בדברי חז"ל בש"ס במקומות הרבה :

קנא ולפעמים לא נזכר במאמר מי הוא הפועל לבל ידבר הכתוב בלשון
נסתר בהסתכו על הנודע ומפורסם בפעולה ההיא
ורגיל לעשותה · לו שתהיה הכוונה על לזה פעל יהיה מי שיהיה ,
כמו ויאמר ליוסף [בראי מ"ח] האומר : ויגד ליעקב (שם) לאחד מן
המגידים : אשר יקריב ממנה [ויק' ו'] המקריב · כי אמר אלי [ש"ת
כ"ג] פירש"י מי שאמר עכ"ל . ואמר להרגך ומהם עליך [שם כ"ד]
פירש"י הרי כאן הסדרים מיבום ויאמ' האומר שהרגך ומהם נפשו
עליך וכו' עכ"ל : ורצים מאד כיוצא בהם , ורואי שמדע שגם הא
הידיעה מצוה לפעמים על זה הענין בלי להורות על דבר מיוחד
אלא יהיה מי שיהיה : כמו ויפתח האחד את שקו [בראשית מ"ב] ,
ויהי האחד מסיל הקורה [מ"ב ו'] וזולתם ·

קנב מנהג הכתוב להסיר לפעמים לות מתופיות מס"ה וכל"ב המשמשות
בראש המובה : המס מהכה : כמו השמרו לכם עלות בהר
ונגוע בקלהו שמו' י"ט] ר"ל מעלות בהר ומנגוע בקלהו , עד יקוש
גוי לויניו [יהו' י'] כמו מלויניו · השין · את הדרך ילכו בה (שמו'
י"ח] שילכו בה · לו אשר ילכו בה : וכל יש לו נתן ביד (בראי
ל"ט] אשר יש לו , אל תרבו תדברו [ש"א ב'] שתדברו · ההא
השאלה לו המיתה , כמו אתה זה בני עשו (בראי כ"ו] , תרדוף
אחרי הגדוד הזה [ש"א ל'] · שלוש לנער להשלוש [ש"ב י"ח :
אתה אתרת אלניהו ומלוך אחרי [מ"א א') : בכל אלה והדומים
להם מהסר ההא ויובן הדבר מהענין כי הוא לשאלה או למחיהה ·
וכמו כן בהעדר הא הידיעה : כי ראוי לך לדעת שדרך הא הידיעה
לבוא על המוזכר ועל המתוזכר כמו: ההר העוד [דבר' ג'] · האדן
העומדה [שם] : את הכבש האחד [שמו' כ"ט] והדומים להם ·
ויש שיבואו בהסרון ידיעת המוזכר את הכבש אחד [בתדבר כ"ח] :
העגלה תשה [ש"ב ו'] הראש אחד (ש"א י"ג] : ויש בהסרון ידיעת
המתוזכר : יום השני (בראשית א') . הריש הגדולים (מהל' ק"ד) :
בר הגדול [זכרי' ד'] : הלל הגדול (יהוק' כ"ו] . הויו : תרדוף
אשיג לחלק שלל (שמות ט"ו) ראובן שמעון לוי וגו' [שמות א'] ,
עיין בפי' ובראב"ע שם : הכף : גור אריה יהודה [בראי מ"ט] כגור
ושכר החור גרס · (שם) כהחור · עיר פרזה אין חומה [מחלי כ"ה]
כעיר פרזה . הלמד : נשאו העם חצרות (בתד' י"א) להצרות או אל
חצרות

חלרום · ויניח ירושלם [מ"ח ג'] לירושלם : ודוד הגיד לאחר (ס"ב ט"ו] ולדוד : הבית . והקול נשמע בית פרעה (בראי מ"ה) בבית פרעה : זכרה ירושלם ימי עניה [איכה ה'] בימי עניה : כי עשה ימים עשה ה' (תהום כ') בששת ימים · ועוד רבים כתו הלה שוברנו :

קנג מלמנו במקומות במקרא שיחר המוקדם ויקדים המאוחר : וזה נוהג בלומות ובמנועות ובמיוחד : בלומות : כמו כנף כסף שמלה שלמה : לגלומים לחלוגים · מלמעות כפירים (מהל' ל"ח] וממלעות לניח [יואל ה'] . עם יוסבי חדל (ישעי' ל"ה) כל יוסבי חלד [תהל' מ"ט] : ויפלר בס (בראי ו"ט) ויפרץ בו (מ"ב ה') : לחרמי נגזרתי [איב' ג'] נגרומי מנגד עיניך [מהל' ל"ח] , וערוף כמער לקחי (דבר' ל"ב) ירעפו נחום מדבר (מהל' ס"ה) . ולחרים כמוהם , וכמו כן הלום המשמש בשלה נעתקה לפעמים לל שלה לחרת לאחר בשלה . כמו יש לאל ידי (בראי ל"ח) כאלו אמר . יש לל ליבי , ומשם בפוך עיניה [מ"ב ט') כמו ומשם פוך בעיני' . והדומים להם :

קנד ולאחר יבואו בהפוך המנוע' : כמו בְּהַשָּׁמָה מהם [ויק' כ"ו] : וכמ"ש הדר"ק בלכלול [ד"ק דף כ'] וז"ל : וגם שלם בהשמה מהם הבית בקמץ הטף והקמץ היה משפטו להיות תחת ההא : והיה משפט השלה בְּהַשָּׁמָה הבית בשוא וההא בקמץ הטף כמו כל ימי הַשָּׁמָה [שם] ולהקל על ההא הסבו הקמץ מתחת הבית כאשר הסבו בשלה לְהַפְרֵכֶם [שם] שהיה משפט השלה לְהַפְרֵכֶם השלה פתוחה וההא בשוא ופתח , ולאחר הקלו השלה הפילו היוד : כמו שעשו בשלה וַיְדַבְּקוּ פלשתים [ש"א ל"ו] והדומים לו: שהיה רצון וַיְדַבְּיקוּ ובהקלם השלה (ונקדו הפא בשוא : לא היה לאפשר להיו' גם ההא בשוא . מפני מניעת היות שלשה שוחין רצופים) הסבו שוא ההא מתחת השלה ופתח השלה עכ"ל : וכמ"ש עוד שם (דף קס"ו] וז"ל : לַהֲשׁוֹת גליס נעים הכתוב בשלכים [שני סי' ו"ט) השלה בפתוחה וההא בשוא , והיה משפט עם החלף לַהֲשָׁאוֹת כמו שכתוב בישעי' (ל"ו) , ובאהסרו החלף היה צריך

להחליף

להחליף המטעות · כי הוסס החלף מאחר דמין : ואחר זה לא מוכל להפקת ההא שם לא מדגש השין (כמשפט לאחרי מטעה קטנה) לו שהיה קמוצה : ולקל בעיניהם להחליף המטעות מלקרות ההא בקמץ עכ"ל : עוד כתב שם (דף קפ"ג) ו"ל , מלהים יְחָנֵךְ נמי (בראשית מ"ג) מחון יְחָנֵךְ לקול זעקך [יחז' ל'] , היה רחוי להיות יְחָנֵךְ [כי הס מצרם המן בגמין הקל] , לך המיחו החית ונפל המדגש מן המן והועלה מטעת החית על היוד עכ"ל : וכן בכיוצא בהם : קְנֵה וכמו כן בהמפכות מיבות המתחר : כמו לחם כי וקריב מכם [ויק' ז'] שעורו לחם מכם כי וקריב: כל משח עון [הושע ו"ד] כל עון משח , כל הרע לויב בקדם [מהל' ע"ד] כל לויב הרע בקדם , ונל התרן בלו מלרימה לשבור לל יוסף [בר' מ"ח] בלו מלרימה לל יוסף לשבור . וכמו שפירש"י שם . ולחרים כמוהם . ודע כי מנהג הלשון הוא להקדים הפועל לפעול , ופעמים יקדם הפעול לפועל בדבר המבואר מי הוא הפועל : כמו ולחם להבה ירפה [יחעי' ה'] : מים מבעה לם [שם ס"ד] . לבנים שחקו מים [לויב י"ד] וזולמם : קְנֵן מלחות הלשון ויופי המליצה להשמתם לפעמים בלשון נופל על לשון , כמו בחשבון הסבו עלי רעה [ירמ' מ"ח] , גם מדמן תדמי [שם] בנים לעפרה עפר התפלשי [מיכה ז'] , וכמ"ש רש"י והרד"ק שם , בלמי החמור תמור מתורתים [שופ' ט"ו] , והדומים להם וכמו כן מדרכי המליצה לכפול ענין לחד בתלות שונות , כמו בחדם לל תבוא לפני , בקהלם לל תחד כבודי (בר' מ"ט) , תרור לחם כי עז : ועברתם ו קשתה (שם) , ורבים כן :

קְנֵנוּ לפעמים תשתנה לויה תנועה להרת : כדי לזווגה לל התנועה שלפלה בתלה ההוא : לו לזווג תנועת התלה לל תלה לחרת לשר בלדה : וכל זה הוא , כדי ליפות הקריחה , כמו תהומות יְכַסִימוּ [שמו' ט"ו] שהתם בשורק במקום הולם , כדי לזווגה עם תנועת היוד שלפניה , וכן מה' שְׁאֵלְתִי (ש"א ו') לשר שְׁאֵלְתֶם [שם ו"ג] שהחלף רחויה להנקד בפתח ונשתנה לזווג התנועה : וְיִרַשְׁתֶּם לת הלרן [דבר' ד'] הריש בח"ק לזווג התנועה , וכמ"ש הרחב"ע בפירושו

בפירושו שם (עיין בתס"ל מסלת הנקוד סעיף ח') , את מוֹצָאֶךָ ואת מוֹבָאֶךָ (ס"ב ג') , ומוֹצָאָיו ומוֹבָאָיו

(יחז' מ"ג) מספעס מְבוֹאֶךָ ומְבוֹאָיו המס בשוה

והבית בחולם , כי הס מגזרת נחי העין מהנפרד מָבוֹא בפלס מָקוֹם חלק שמשמו המעות להיות על משקל מוֹצָא כלי לווג

המלות : וכן הדומי' להס :

נתיב כו בדקדוק המלים :

קנח לחברי שהרחמיך כל דרכי דקדוק הפעלים והשמות נשאר לנו לדבר מענין המלק השלישי מן הלשון שהוא חלק המלים וכשאר הודעמיך כבר בתחלת מסלת הפעלים , וקורחים את החלק הזה בשם מלת הטעם , או מלת המבור , לפי שמתן עוד טעם ודעת בהבנת העניינים ומחבר חלקי המחמרים , כי לשיונן ענין המחמר בהעדר ממנו המלה המלטרף אליו ומשמשף בו , דמיון זה , בחמרך רחובן הלך שמעון , אין בזה המחמר שום הבנת ענין , אבן כשמוסיף בו המלה לומר , הלך אל שמעון , או עם שמעון , הנה בזה השלמת לבאר מחשבות לבך והבנת עיין מחמרך לשומע את קולך , וכמו כן הוא בשאר המלים ככל אשר מחסר מדבריך תזה מלה או מחליפם אחד באחד , כן ישמנה משמעות הענין , או ישאר מחמרך ערום מבלי היות בו שום הבנת ענין כלל וכלל ובלעג לשון אין בינה , ועריך אני להודיעך שאין החלק הזה דומה בדקדוקו לשאר חלקי הלשון , כי הפעלים וכן השמות יש להם משקלים כוללים : ר"ל שיבואו מהם רבים בחמונה אחת , ולפיכך נוכל להעלות אזה פעל או שם בתאוי' עם חבירו הדומ' לו במשקל וכשאר ידעת אבל לא כן חלק המלים , כי אין בו משקל הכולל שנים מהם יחד , רק כל אחד ואחד מן המלים יש לו משקל לעצמו ומשפט מיוחד , ונקשם ומהברו לפעמים עם הכנויים : כמלת אֵת : אֶל , עִם , עַל , שנאמר מהם , אותי אותו אותה אתכם :

וכו' , או אִתִּי אִתּוֹ אִתָּהּ וכו' : עִמִּי עִמּוֹ עִמָּךְ עִמָּכֶם וכו'

וחבור אֶל כדרך לשונינים, אֵלַי אֵלָיו אֵלֶיךָ אֵלֶיהָ אֵלֵינוּ אֲלֵיכֶם אֲלֵיהֶם וכו', וכן עָלַי עָלָיו עָלֶיךָ עָלֶיהָ עָלֵינוּ עֲלֵיכֶם עֲלֵיהֶם וכו',

שהם מתחברים לעולם עם הכינויים, כמו אַךְ, אַף, גַּם, אוּלָם, אוּלַי, אֲבָל, ויש שיבואו תמיד בתוספות השמות

ולא יתכן מלהיותם בלא התוספות הללו, כמו למען, בעבור בלעדי, ויש מהם שיבואו עם תוספות השמות ובלעדי, בלתי, לבלתי ממנו [ברח' ג'] ועיין בפי' הרחב"ע שם: ויש שהם לא תוספת נוספת בסופם, בלתי, בלעדי ויש מהם עם תוספת נוספת אֵי אַיֵּה, בַּל בְּלִי, זוּלַת זוּלָתִי, ויש מלים

שאין בהם שום תוספת רק הם מיוסדים מתחילת השמות עם חבור הכינויים לִי, לוֹ, לָהֶם, לָכֶם, בִּי, בּוֹ, בָּהֶם, בָּכֶם והדומים להם, ואם נתרמי להזכיר לך הנה פרטי דקדוק המלים לסדר לפניך דרך כל אחד ואחד מהם בפני עצמו, לחרי שאין להם מסקנא כוללים כלתור, וכבר המבחרו בתר היעב בספרי תנאי הם המחברים אשר קדמוני, לכן לא נתריך בהם. כי כל מגמתי בזה הספר לשים לפניך מעקשים לתיקון בדרכי דקדוק הלשון העברית, ולהדריכך בתשלה העולה בית אל ומקדש מלך לתורה ולתעודה, והוא מה שהשלמתי בזה, והתורה לאל. יהי עם ה' מבורך מעתה ועד עולם.

הוגה מן המסילה ומסוקל מאבן מבשול למען ירוץ קורא בו ע"י התודני הרבני מו"ה פלק כהן דיין דק"ק רויסטיץ יע"א בעת נקרא עמנואל שושן עמק וע"י הבחור המושלם כ"ה אברהם בן מו"ה יקותיאל קויפמן וואהל:

VEREIN EPHRAIMISCHE LEHRANSTALT BETH-HA-MIDRASCH